Egyszerű többség

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 2013. december 20-i ülése 8. számú napirendi pontja

Tájékoztató a Terület-és Településfejlesztési Operatív Programhoz (TOP) kapcsolódó Tolna megyei részdokumentumokról

Előadó: dr. Puskás Imre, a Közgyűlés elnöke

Az előterjesztést előzetesen tárgyalta a Közgyűlés valamennyi bizottsága.

Tisztelt Közgyűlés!

A Nemzetgazdasági Minisztérium és annak intézménye a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal az ÁROP-1.2.11/A-2013 kódszámú pályázat keretében a Terület – és Településfejlesztési Operatív Program, valamint az ágazati operatív programok készítéséhez területi részdokumentumok készítését írta elő. A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából 2013 októberében indult el a Hozam 2001. Kft. munkája, melynek eredményeképpen 2013. november 5-én átadásra került a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz illeszkedő Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram 1. sz. munkaváltozata, valamint a Tolna Megyei Önkormányzati Hivatal Területfejlesztési Osztályán dolgozó munkatársak véleményezését követően elkészült 2013. november 25-én a 2. sz. munkaváltozata a szakmai dokumentumnak.
A Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram célja, hogy a nemzeti fejlesztési fókuszoknak megfelelően a tervezési munka eredményeként elősegítse a területi és helyi gazdaságfejlesztést és a foglalkoztatást, valamint ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódó társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket.

A 1831/2013. (XI. 14.) Kormány határozatban megjelentek alapján Tolna megye gazdaságfejlesztési programjának megvalósítására 13, 836 Mrd Ft áll rendelkezésre.

Ezen felül a város és térsége (kistérségi) részprogram keretében Tolna megye 5 kistérsége az alábbi forrásnagyságokkal tervezhet:

1. Paksi kistérség: 3,134 Mrd Ft
2. Szekszárdi kistérség: 2,447 Mrd Ft
3. Dombóvári kistérség: 2,394 Mrd Ft
4. Tamási kistérség: 2,711 Mrd Ft
5. Bonyhádi kistérség: 2,186 Mrd Ft

A kistérségekben felmerült fejlesztési elképzelések alapján, az alábbi fő prioritások és beavatkozási területek azonosíthatóak:

- A befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása;
- Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken;

- A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése;
- A közösségi szinten irányított város és térsége fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések);
- A megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés prioritások között.

Az előterjesztés melléklete tartalmazza a Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogramot, valamint a megye öt kistérségének (város és térsége) fejlesztési programját.

Kérem a Közgyűlést az alábbi határozati javaslat elfogadására.

Határozati javaslat:

A Tolna Megyei Közgyűlés a …/2013. (XII. 20.) közgyűlési határozata a Tolna megyei részdokumentumok tárgyában:

A Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz kapcsolódó Tolna megyei részdokumentumok tartalmát megismerte, az erről szóló tájékoztatót tudomásul veszi.

Szekszárd, 2013. december 05.

dr. Puskás Imre
a Közgyűlés elnöke

melléklet

TOLNA MEGYE GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

(2. sz. MUNKAVÁLTOZAT)

2014-2020

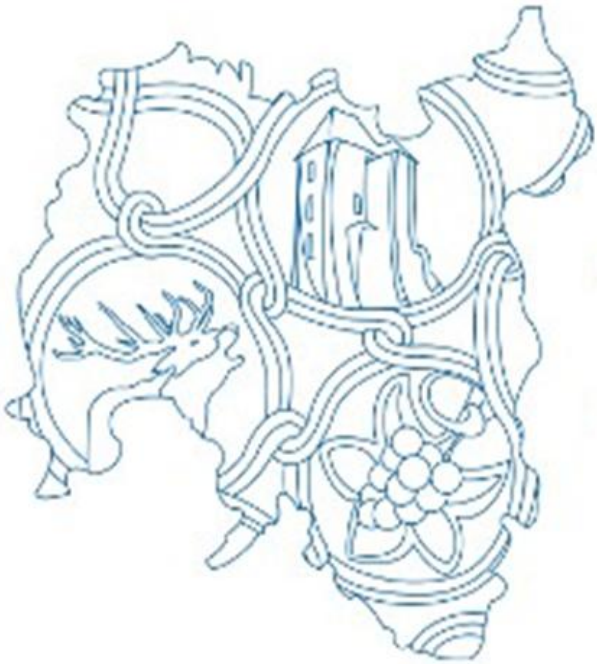

Készítette a

Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

és az **MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 6

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 9

2.1. Uniós szint 9

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020 9

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között) 13

2.2. Országos szint 15

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint 15

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat 20

2.3. Regionális szint 27

2.4. Megyei szint 29

2.5. Térségi szint 33

2.5.1. A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja 33

2.5.2. Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 36

2.5.3. Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 39

2.5.4. Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 41

2.5.5. Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia 43

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései 46

3. TOLNA MEGYE HELYZETELEMZÉSE 48

3.1. Földrajz 50

3.1.1. Tolna megye elhelyezkedése, települései 50

3.1.2. Természeti adottságok 50

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők 54

3.3. Infrastruktúra 56

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség 56

3.3.2. Lakhatás 57

3.3.3. Közműellátottság 57
3.3.4. Épített környezet.....61
3.3.5. Hulladékgazdálkodás 61
3.3.6. Környezetvédelem.....63
3.4. Gazdaság 65
3.4.1. Vállalkozások, beruházások 65
3.4.2. Mezőgazdaság 66
3.4.3. Ipar.....67
3.4.4. Szolgáltatások 68
3.4.5. Turisztika, kultúra 69
3.5. Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében75
3.5.1. A vállalkozói kérdőívek kitöltésének folyamata 75
3.5.2. A vállalkozói kérdőívek kérdéseire adott válaszok kiértékelése 75
3.6. Társadalmi helyzetkép 86
3.6.1. Foglalkoztatottság 86
3.6.2. Oktatás.....87
3.6.3. Helyi nemzetiségek 88
3.6.4. Civil szervezetek Tolna megyében 88
3.7. Szociális helyzetkép.....94
3.7.1. Egészségügy.....94
3.7.2. Szociális ellátások, szolgáltatások.....95
3.7.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége 96
3.8. Közigazgatás 99
3.8.1. Járások 100
3.8.2. Kistérségek 105
3.9. Tolna megye nemzetközi kapcsolatai, projektjei 108
3.9.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok.....108
3.9.2. Nemzetközi projektek 108

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 110

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása 111

4.1.1. A prioritás általános leírása 111

4.1.2. Tolna megye SWOT analízise 112

4.1.3. Támogatható tevékenységek 115

4.1.4. Meghatározott indikátorok 121

4.2. A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 126

4.3. A projektcsomagok költségigényének bemutatása 128

5. PROJEKTKATASZTER 134

5.1. 1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés 134

5.2. 2. intézkedés: Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása tevékenység forrás allokációja 137

5.3. 3. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés . 138

5.4. 4. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés 145

5.5. 5. intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja 151

5.6. 6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközik stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése 152

6. FÜGGELÉK 155

6.1. Forráslista 155

6.2. A Sió fejlesztési lehetőségei 157

6.3. Gazdasági szervezetek kérdőíves felmérése 160

6.4. Társadalmi szervezetek kérdőíves felmérése 160

MELLÉKLET

1. sz. melléklet Gazdasági szervezetek kérdőíve

2. sz. melléklet Társadalmi szervezetek kérdőíve

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából 2013 októberében indult el a Hozam 2001. Kft. munkája, melynek eredményeképpen 2013. november 5-én átadásra került a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz illeszkedő TOLNA MEGYEI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI RÉSZPROGRAM 1. sz. munkaváltozata, valamint 2013. november 25-én a 2. sz. munkaváltozata.
A munkánk során arra törekedtünk, hogy a nemzeti fejlesztési fókuszoknak megfelelően a tervezési munka eredményeként elősegítsük a területi és helyi gazdaságfejlesztést és a foglalkoztatást, valamint ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódó társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket.

A **1831/2013. (XI. 14.) Kormány határozatban megjelentek alapján Tolna megye gazdaságfejlesztési programjára 13, 836 Mrd** Ft áll rendelkezésre, mely érinti Tolna megye 5 kistérségét.

Ezen felül a **Város és térsége (kistérségi) részprogram keretében Tolna megye 5 kistérsége az alábbi forrásnagyságokkal tervezhet:**

1. **Paksi kistérség: 3,134 Mrd Ft**
2. **Szekszárdi kistérség: 2,447 Mrd Ft**
3. **Dombóvári kistérség: 2,394 Mrd Ft**
4. **Tamási kistérség: 2,711 Mrd Ft**
5. **Bonyhádi kistérség: 2,186 Mrd Ft**

A kistérségek fejlesztési elképzeléseik alapján az alábbi fő prioritások és beavatkozási területek azonosíthatóak:

- **A befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása;**
- **Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken;**
- **A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése;**
- **A közösségi szinten irányított város és térsége fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)**;
- **A megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés prioritások között.**

A Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram a következő 4 pilléren nyugszik:

1. Módszertan és a rendelkezésre álló források bemutatása;
2. Tolna megye helyzetelemzése;
3. A projektcsomagok bemutatása;
4. A fejlesztési igények projektkataszterben történő szerepeltetése.

A Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram eltérő területi igényekre eltérő **beavatkozásokat,** valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz meg.
Tolna megye gazdasági helyzete elmarad az országos átlagtól. A megye legnagyobb foglalkoztatója az MVM Paksi Atomerőmű Zrt, mely nagymértékben befolyásolja Tolna megye gazdasági helyzetének képét, azonban a megye azon részei, melyet nem érint meg az Atomerőmű pozitív hatása, a megyei átlagnál jóval gyengébb gazdasági mutatókkal rendelkeznek. A megyében az országos átlagnál is magasabb a munkanélküliségi ráta. A megyében a külföldi tőke jelenléte, illetve a gazdálkodó szervezetek tőkével való ellátottsága az országos átlaghoz képest kirívóan alacsony, a

vállalkozások jellemzően alacsony hozzáadott értéket termelve működnek. Jellemzően nem alakultak ki vállalkozások közötti együttműködések (klaszter, TÉSZ, BÉSZ, Termelői Csoport, stb.). A térség fejlődésének így mindenképpen gátat szab a működő tőke és a befektetők hiánya.
Az ipar elsősorban a városok köré koncentrálódik, a községekben a mezőgazdasági termelőtevékenységen túl nincs számottevő gazdaság. Tolna megye mezőgazdasági adottságai kedvezőek, melyeket ki lehet és kell aknázni ezekben a térségekben. A kedvező adottságok a magas színvonalú alapanyagtermelés ellenére hiányzik a mezőgazdasági alapanyagokat feldolgozó vállalkozások köre, ez részben az egysíkú, szántóföldi tömegtermék előállítására koncentráló termelési módnak köszönhető. A vidéki településeken a jelenleg is szűkös munkalehetőségek mellett a jövőbeni kilátásokat is rontja az a tény, hogy hiányoznak azok a vállalkozások illetve vállalkozás csírák, melyek a jövőben az alacsony szakképesítéssel rendelkező vidéki népesség számára munkahelyet képesek biztosítani. A megyében mindezeken túl hiányzik az innovatív fejlesztésekhez szükséges szellemi tőke is. A kutatás-fejlesztésre fordított ráfordítás országos szinten Tolna megyében a legalacsonyabb.
A megyei közlekedési helyzete, az ipari parkok, az inkubátorházak és a vállalkozásfejlesztési szervezetekkel való ellátottsága megfelelő körülményeket biztosítatna a helyi vállalkozások fejlesztésére, és további vállalkozások betelepülésének ösztönzésére. A megyének nem lehet az a célja, hogy versenybe szálljon a Budapest köré és a Nyugat Magyarországra koncentrálódó ipari-szolgáltató központokkal, hanem a rendelkezésére álló forrásokkal elsősorban a helyi KKV-k megerősítése kell, hogy célja legyen. A forrásokat olyan közepes méretű, illetve ígéretes fejlődési pálya előtt álló vállalkozások letelepítésére kell fordítani, melyek vagy képesek nagyobb létszámú foglalkoztatást generálni, vagy innovatív fejlesztések révén új lendületet adhatnak a betelepülés helyszíneül szolgáló ipari parkoknak, inkubátorházaknak.

A megyei kezelésben lévő támogatási lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy az mérhető és fenntartható változásokat, fejlődést hozzon, ezért célzottan, egyes kiemelt területekre és ágazatokra, illetve azokra a meghatározó szervezetekre kell koncentrálni a támogatási lehetőségeket, melyek számon kérhető módon, multiplikátor hatást képesek generálni. Nemcsak közvetlen támogatás formájában megvalósuló tőkejuttatásokra, hanem közvetett támogatásokra is szükség van a térségben, ilyen pl. a KKV-k képzése, a projektgenerálás, a perspektívikus projektek esetében a projektelőkészítés segítése, az üzleti tanácsadás, valamint a megyei befektetési lehetőségeket csomagban kezelő marketingeszközök kidolgozása. Kiemelten kell kezelni a városok és környezetük már kialakult ipari parkjait és fejleszthet ipari területeit. A támogatásoknak elsősorban a magas hozzáadott értéket előállítani képes feldolgozó kapacitások fejlesztését, valamint a nagy létszámú, alacsony képzettségű munkavállalókat foglakoztatni képes vállalkozásokat, ezen túl pedig a megye lemaradását némileg csökkentő, az innovatív és újszerű technológiák megtelepítését szolgáló fejlesztéseket kell ösztönöznie.
A megyei program hatékony megvalósítása érdekében szükséges olyan partnerségi megállapodások megkötése a megyei KKV-k képviseletét ellátó szervezetekkel, valamint megfelelő referenciákkal rendelkező megyei vállalkozásokkal, melyek képesek a megyei program hatékony végrehajtásában szakmai segítséget nyújtani.

A támogatási rendszert úgy kell felállítani, hogy jól körülhatárolt fejlesztési irányok mentén valósuljon meg. Földrajzilag a városok és városkörnyéki ipari területek, barnamezős területek és más háttér infrastruktúrával rendelkező ipari parkok, ipari területekre irányuló fejlesztéseket kell preferálni. Meg kell teremteni az alapjait annak a megyei koordinációban működő, befektetés ösztönzéssel foglalkozó szervezetnek, amely a megyében meglévő befektetési lehetőségekről, helyszínekről, tanácsadó és gazdaságfejlesztő szervezetekről pontos információkkal rendelkezik és képes csomagajánlatokat is tenni külső befektetők számára, és emellett koordinálja a

megyén belüli perspektivikus, fejlődési potenciált hordozó KKV-k fejlesztési elképzeléseit. Partnerségi együttműködést kell kötni a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetekkel és érdekképviseletekkel a hatékonyabb projektgenerálás, tervezés, képzés érdekében. Előnybe kell részesíteni a már szakmai múlttal, megalapozott háttérrel rendelkező KKV-kat, elő kell készíteni a fejlődésre képes perspektivikus KKV-k projektjeit, és támogatni kell a vállalkozásokat az előkészítési és tervezési szakaszban. Szükség van a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek képzési, tanácsadási programjainak támogatására. Megyei koordinációban működő befektetés ösztönző, kockázati tőkét is kezelő szervezet létrehozása segítheti a tervezett irányokba történő befektetéseket a megyében. A térség gazdasági helyzetének javítása érdekében fontos a feldolgozóipar támogatása, mely képes az alacsony végzettségű munkavállalókat nagy számban foglalkoztatni. Emellett kiemelt jelentőségű a betelepülő, helyi, új vagy újszerű technológiai megoldásokat preferáló vállalkozások, innovatív elképzelések megvalósulásának támogatása.

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

Jelen fejezetben **a releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása** (uniós-, országos-, regionális-, megyei- és térségi szinten), illetve **a részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései** kerülnek bemutatásra.

2.1. Uniós szint

Jelen fejezetben két meghatározó fejlesztési dokumentum, az **Európa 2020 Stratégia**, valamint a **Kohéziós Politika 2014-2020** című dokumentumok összefoglaló bemutatására kerül sor.

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020[1]

Az Európai Bizottság a következő 7 éves ciklusra tervezett fejlesztéspolitikájának kulcsszavai: intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés. E három szó jellemzi a leginkább a 2009-es évben Világ- és Európa szerte végigsöprő gazdasági válság utáni újrakezdés sarokpontjait.

Az elmúlt években megjelenő pénzügyi válság globális hatásai – köztük a munkanélküliség növekedése, az adósságteher nehézségei - rávilágítottak arra, hogy változtatni kell az eddigi gazdaságpolitikán. Rövid távú célként a válságból való kilábalás fogalmazódott meg, hosszú távon azonban Európának vissza kell térnie a helyes kerékvágásba, és ott is kell maradnia. Ezt a célt Európának 2020-ra kell elérnie.

A stratégia elsősorban **munkahelyteremtés**ről és az **életszínvonal emelés**éről szól. Ezek eléréséhez megvannak az alapfeltételek: kiváló adottságú munkavállalók, jelentős ipar és technológia, erős belső piac és közös valuta, szociális piacgazdasági rendszer.

A Bizottság javaslata öt területre terjed ki, ahol meg kell valósítani ezeket a törekvéseket:

1. **Foglalkoztatás;**
2. **Kutatás és innováció;**
3. **Éghajlatváltozás és energia;**
4. **Oktatás;**
5. **Szegénység elleni küzdelem.**

A cél megvalósítása érdekében konkrét javaslatokat bocsátott az államok rendelkezésére a Bizottság, mely megfogadása és saját programokba való beépítése a siker kulcsa.

[1] A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF

Európa 2020 Stratégia összefoglalva

Európa az államok összefogásával, együttműködésével, közösen, unióként lehet sikeres, így a kijelölt stratégiát is együttesen kell alkalmazni a magas foglalkoztatottság és termelékenység, erős társadalmi kohézió elérése érdekében.
Ehhez **három fő prioritást kell szem előtt tartani:**

1. **Intelligens növekedés**, ahol tudáson és innováción alapul a gazdaság. Erősíteni kell a jövőbeni növekedés alapjait képező tényezőket: tudást és az innovációt. Ehhez elengedhetetlen az oktatás minőségének javítása, kutatások ösztönzése, innováció népszerűsítése. Ezek mellett fontos a digitális társadalom erősítése, a nagy sebességű internet használatának kiterjesztése.

2. **Fenntartható növekedés**, ahol erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes a gazdaság, fokozottabban, mint az eddigiekben. Cselekedni kell a versenyképesség fokozása érdekében a kereskedelem terén, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelmet erősíteni kell, javítani kell az erőforrás-hatékonyságot. Cél a tiszta és hatékony energia előállítása.

3. **Inkluzív növekedés**, ahol a foglalkoztatás magas, és a szociális és területi kohézió kialakítására irányuló törekvések vannak. Fontos a foglalkoztatás, a szakképzettség és a szegénység elleni küzdelem területén végrehajtott intézkedések, fejlesztések.

A stratégia alapján megfogalmazódtak **konkrét mérhető célok**, melyek 2020-ra kell, hogy realizálódjanak és illeszkedniük kell az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés témaköréhez.
Ezek a következők:

1. **A foglalkoztatás terén a cél, hogy a 20-64 évesek 75%-a rendelkezzen munkahellyel.** Jelenleg ez az arány 69%. A fejlődést a nők és az idősebbek nagyobb mértékű foglalkoztatásával és a migránsok fokozottabb munkaerő-piaci integrációja révén lehet elérni.
2. **A kutatás fejlesztés erősítése érdekében az EU GDP-jének 3%-át erre a célra kell fordítani.** Jelenleg ez 2% alatt van, Japánban 3,4%, USA-ban 2,6%. Fontos, hogy mind állami mind a magánszektor beruházása fontos ezen a területen, támogatni kell a K+F-be való magánberuházások feltételeinek javítását.
3. **Az éghajlat-változási célkitűzéseket teljesíteni kell** (csökkenjen a szén-dioxid kibocsátás 30%-kal). Teljesíteni kell a 20/20/20 célkitűzést, azaz az 1990-es szinthez képest legalább 20%-kal csökkenjenek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, 20%-ra kell növelni a megújuló energiaforrások arányát a teljes energiafogyasztásban, valamint 20%-kal kell növelni az energiahatékonyságot.
4. **10% alá csökkenjen az iskolából kimaradók aránya** a jelenlegi 15%-ról, és a fiatalok (30-34 évesek) 40%-a rendelkezzen diplomával a jelenlegi 31% helyett.
5. **20 millió fővel csökkenjen a szegénységnek kitett lakosok száma**, ezzel 25%-kal csökkenne az országos szegénységi küszöbök alatt élők száma.

Ez az öt célkitűzés egymással szorosan egymáshoz kapcsolódva fejti ki hatását. Az oktatási rendszerek fejlesztése magasabban kvalifikált munkaerő állományt hoz létre, ami jobb alkalmazási lehetőségeket kínál, ami pedig a foglalkoztatási arányt növeli, minek révén csökken a szegények száma. A K+F és az innováció javítja a gazdaság versenyképességét, munkahelyeket teremt.

A siker érdekében ezt az öt javaslatot valamennyi tagállamnak adaptálni kell saját helyzetéhez, és nemzeti célkitűzésekre bontva kell intézkedési terveikbe beleépíteni azokat. Ahhoz, hogy ezek valójában gördülékenyen megvalósuljanak, a Bizottság **kiemelt kezdeményezéseket** javasol minden prioritási témakörben:

Az első három kezdeményezés az első prioritás, az intelligens növekedés megvalósításának eszközei:

1. *„Innovatív Unió"*
Ez a kezdeményezés a kutatás és innovációra szánt finanszírozás javítását szolgálja azért, hogy az innovatív ötletekből a növekedést és a foglalkoztatást elősegítő termékek és szolgáltatások jöjjenek létre. Cél többek között az Európai Kutatási Térség kiteljesítése, a vállalkozások innovációs keretfeltételeinek javítása, az európai innovációs partnerség kialakítása, valamint az innovációt segítő eszközök továbbfejlesztése (alapok, programok).

2. „Mozgásban az ifjúság"
A kezdeményezés célja a fiatalok munkaerő piacra történő bejutásának megkönnyítése az oktatási rendszerek teljesítményének, minőségének növelésével. Eszközei lehetnek az Unió mobilitási, egyetemi és kutatói programjai, a felsőoktatás modernizációjának felgyorsítása, ifjúság munkába állását elősegítő programok megalkotása.

3. „Európai digitális menetrend"
Ez a kezdeményezés a nagy sebességű internet hozzáférést gyorsítaná meg, szem előtt tartva egy egységes digitális piac előnyeinek hasznosítását háztartásokra és vállalkozásokra egyaránt.

A következő két kezdeményezés a második prioritás, a fenntartható növekedés elérését segítik elő:

4. „Erőforrás-hatékony Európa"
A cél az erőforrások fenntarthatóságának megőrzése, az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megteremtése, a megújuló energiaforrások növekvő mértékű felhasználása, energiahatékonyság ösztönzése a szállítási ágazatban.

5. *„Iparpolitika a globalizáció korában"*
A vállalkozások üzleti környezetének javítását, a versenyképes, erős és fenntartható ipar kifejlesztését célozza meg ez a kezdeményezés.

Az utolsó két kezdeményezés pedig a harmadik prioritást, az inkluzív növekedést támogatják:

6. *„Új készségek és munkahelyek menetrendje"*
A kezdeményezés célja a munkaerőpiac modernizálása, az egész életen át tartó tanulás ösztönzése, a munkaerő mobilitásának erősítése. A cél, hogy a munkaerő piaci résztvevők olyan kompetenciákat sajátíthassanak el , melyek az új feltételekhez való gyors és könnyebb alkalmazkodást teszik lehetővé, azaz szükség esetén pályát váltsanak, így csökkentve a munkanélküliek számát.

7. *„Szegénység elleni európai platform"*
Cél a szegénységben élők társadalmi kirekesztettségének megszűntetése, egy területi és szociális kohézió megteremtése (célzott támogatásokkal- ESZA, szociális védelmi és nyugdíjrendszerekkel).

Mind a hét kezdeményezés a tagállamok mindegyikére nézve követendő útmutatás.

A Bizottság szándéka, hogy a fejlődés legfontosabb eszközét, az **egységes piacot** is olyan irányba fejlessze tovább, hogy az megfeleljen az Európa 2020 célkitűzéseinek. Az egységes piac intézménye a válság kapcsán veszélybe került, felélénkültek a gazdasági nacionalizmus eszméi, emiatt új lendületre van szükség ahhoz, hogy újra induljon az egységes piac mechanizmusa. Ehhez számos intézkedésre lesz szükség.

Ahhoz, hogy az egységes piac hozzájáruljon ezekhez a célkitűzésekhez, jól működő egymással szoros összeköttetésben álló piacokra van szükség. Javítani szükséges a kkv-k egységes piachoz való hozzáférését is, ezekhez konkrét szakpolitikai kezdeményezések kellenek- társasági jog egyszerűsítése például.

Az egységes piac mellett fontos még a **befektetés a növekedésbe**, azaz egy olyan kohéziós politika, ahol az uniós költségvetést és a magán források együttes mozgósítása történik a célok elérése érdekében. A válság jelentős hatást gyakorolt a vállalkozások és a kormányok beruházás- és innováció-finanszírozási képességeire is, épp ezért az Európa 2020 céljainak eléréséhez szükséges egy olyan szabályozási környezet kialakítása, amely egyszerre biztosítja a pénzügyi piacok hatékonyságát és biztonságát. Mindemellett el kell érni, hogy a saját pénzügyi források mellett más eszközökkel, új utakon, a magán- és állami források együttes felhasználásával kialakított beruházás – és innováció finanszírozás valósuljon meg, egyebek mellett a köz- magán társulások bevonásával.

Harmadik tényezőként fontos még megemlíteni a **külpolitikai eszköztár bevetését**, aminek segítségével elősegítjük az európai növekedést a világpiacokon való részvétel megerősítésével. Elsősorban a kereskedelempolitika és a nemzetközi makro-ökonómiai politika koordinációja szükséges ennek érdekében. Kulcsfontosságú cél, hogy a Kereskedelmi Világszervezet keretében folytatott tárgyalásokon és a kétoldalú megbeszéléseken jobb eredmények szülessenek az uniós vállalkozások, kkv-k piacra segítése érdekében, és egyenlő feltételek legyenek biztosítva számukra a külső versenytársakkal szemben.

Összefoglalva az Európai Bizottság következő 7 éves ciklusra terjedő fejlesztési politikáját, a fő cél a válságból való kilábalás. A stratégia munkahelyteremtésről és életszínvonal emelésről szól, megmutatja, hogy Európa hogyan valósítja meg az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. Ehhez a tagállamoknak együtt kell működniük, egységes gazdaságfejlesztési irányok mentén, közös eszközrendszerrel, a fő iránymutatásokat saját országukra adaptálva kell fellépni a válságból való kilábalás érdekében.

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)[2]

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa, és ezáltal serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság 2011. októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit.
A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.
Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.
Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.
Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

[2] http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:
Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.
A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:
A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

2.2. Országos szint

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint[3]

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképpen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy **jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk**, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az **új és versenyképes munkahelyek** megjelenése egy **erős hazai ipar** létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az **agrár- és az élelmiszergazdálkodás** megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, **átfogó fejlesztési célt** különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- **értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés;**
- **népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom;**
- **természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme;**
- **térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.**

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több

[3] Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838

részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell, hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem);
- kreatív és innovatív termékfejlesztés;
- geotermális lehetőségek kihasználása;
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása;
- KKV-k megerősítése.

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél, a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése;
- gyógyvizek hasznosítása;
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése;
- nemzeti értékek megőrzése;
- célzott turisztikai K+F+I;
- alkonygazdaság erősítése.

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki

települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar;
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban;
- ökogazdálkodás erősítése;
- termelők kereskedelmi hálózata;
- minőségi magyar termék- program;
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés;
- gasztrokultúra;
- vidéki örökség védelme.

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek, a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése;
- kutatóközpontok fejlesztése;
- innováció ösztönzés;
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés.

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.
Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése;
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések;
- kulturális örökség védelme;
- romák integrációja.

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást élvez. Elsődleges a fenntartható energiagazdálkodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj, az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme;
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme;
- ivóvízminőségjavítás;
- ásványkincsek védelme.

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki.

Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profiljukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10.cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11.cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12.cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat[4]

A TOP küldetése

Magyarország Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban (OFTK) rögzített átfogó és hosszú távú fejlesztési irányai alapján a Partnerségi Megállapodás (PM) kijelöli a 2014–2020 időszak öt fő nemzeti fejlesztési prioritását. Az ötödik nemzeti fejlesztési prioritás, a gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósításának legfontosabb biztosítékát a területi operatív programok jelentik. Ezek közül is kiemelkedik a jelentős forráskeretekkel rendelkező, az ország európai szinten felzárkózást igénylő minden megyéjére kiterjedő (ún. kevésbé fejlett régiók célterület) Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP).

Ennek megfelelően a TOP fő küldetése, hogy **kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához**. Törekvéseinek tematikus fókuszában két tényező áll:
(1) **Térség-specifikus gazdasági növekedés és foglakoztatás-bővítés**: a TOP erős gazdaság-fejlesztési orientációja miatt jelentősen hozzájárul ahhoz a kormányzati törekvéshez, amely szerint a 2014–2020 uniós fejlesztési források 60%-ának közvetlenül a gazdaságfejlesztést kell szolgálniuk.
(2) **Területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső** feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítéséhez szintén keretet ad. Ezért a TOP fejlesztései között helyet kapnak a közvetlenül a közszférára, a helyi társadalomra és környezetre irányuló fejlesztések is. Ugyanakkor ezek esetében is szempont a legalább közvetett gazdasági és foglalkoztatási hatás.

A TOP indokoltsága

Az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentumban megfogalmazott helyalapú megközelítés elvével összhangban is szükség van egy olyan beavatkozási logikára, ami lehetővé teszi, hogy a különféle területi szintekhez a térségi sajátosságoknak megfelelő, eltérő beavatkozási irányokat rendeljünk. A TOP képviseli ezt a törekvést: reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre **szabott beavatkozásokat valósít meg**, valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz.

Magyarországon számos tényező indokolja a területileg decentralizált fejlesztéseket. Az országon belül **jelentős területi eltérések** figyelhetők meg a társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok terén, valamint a társadalom és a gazdaság fejlettségében. Ezért az egyes térségekben eltérő, a sajátos térségi adottságokra szabott beavatkozásokra van szükség. Különösen nagyok a különbségek az alacsonyabb (megyei és várostérségi) területi szinteken. A magyar **területi közigazgatás elmúlt években lezajlott reformja** (a helyi önkormányzatok, a járások, a megyék és a központi állam közötti feladat- és forrásmegosztás újraszabályozásával) éppen a területi egyenlőtlenségek jellegének megváltozásához igazodott. Ugyanakkor létrejöttek azok a keretek is, amelyek a helyi és térségi fejlesztéspolitikát meghatározzák. Ebből a szempontból a legfontosabb változás, hogy a megyék erős tervezési és területfejlesztési feladatköröket kaptak. A **2007-2013 programozási időszak** regionális operatív programjainak (ROP) tapasztalatai alapján is indokolt területi logikájú operatív programokat indítani. A helyi és a területi szinteken ugyanis vannak jól előkészített fejlesztési elképzelések, nem véletlen, hogy a ROP-ok a 2007-2013-as ciklus legjobban teljesítő programjai közé tartoznak a forráslekötés tekintetében. Ugyanakkor a

[4] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

területi szereplők pályázatos úton megszerezhető, előre nem kiszámítható forrásaival szemben a jövőben a szereplők által felelősen tervezhető és végrehajtható forrásallokációs megoldásokat indokolt előnyben részesíteni.

A TOP az alábbi három fő fejlesztési irányt szolgálja, amelyekhez további horizontális fejlesztési irányok kapcsolódnak. Ezek mindegyike több, az Európa 2020 Stratégia alapján meghatározott ún. tematikus célkitűzés elérését is támogatja. A TOP eszközrendszerében (ld. prioritástengelyeinek struktúrája) szintén fennáll a tematikus célok és a prioritások közötti kapcsolat és egy prioritástengely alapvetően egy tematikus célt támogat.

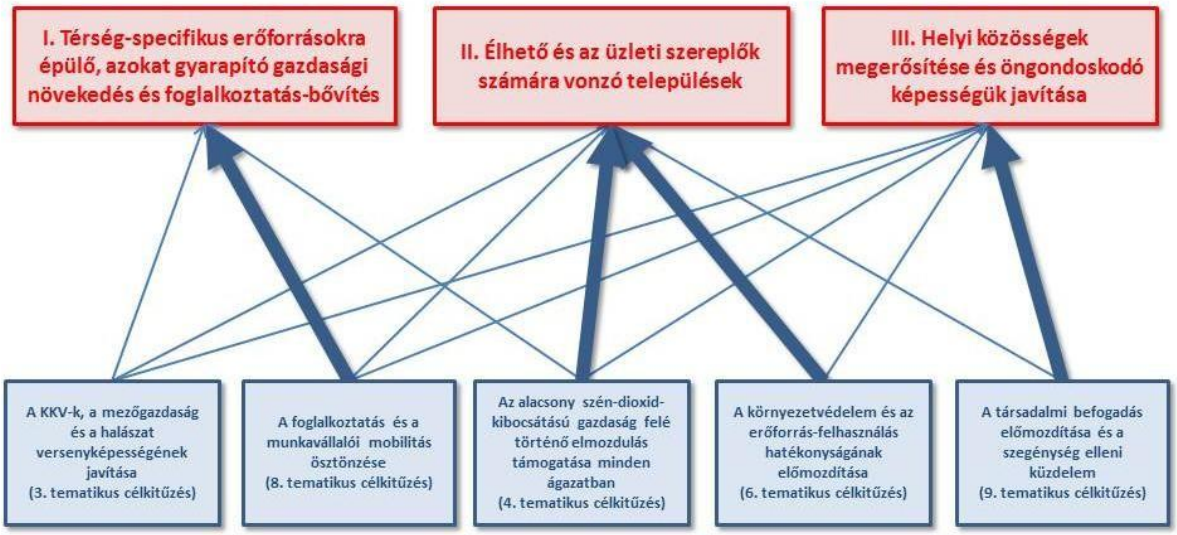

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

A TOP építkezése: dedikált erőforrások a térségileg decentralizált szereplőknek

A TOP meghatározott **decentralizált tervezési forráskeretet** biztosít az egyes megyei önkormányzatok és megyei jogú város önkormányzatok számára, amelyek megyei, megyei jogú város térségi és kisvárostérségi **integrált fejlesztési csomagok** kialakítására és megvalósítására adnak lehetőséget.

Az egyes megyei és helyi (megyei jogú város és térsége, illetve kisvárostérség) fejlesztésekhez a TOP csak egy „menüt" határoz meg, amelynek beavatkozási elemei az egyes területegységek fejlesztési csomagjaiban – meghatározott keretek között – kombinálhatók, specifikus adottságaiknak és kihívásaiknak megfelelően.

A TOP tervezésében a **megyei önkormányzatoknak kulcsszerepe van**: összehangolják a megye területén megvalósuló összes tervezési folyamatot (kisvárostérségieket irányítják is), amely szerepkör kiterjed a végrehajtásra és a nyomon követésre is.

A TOP beruházási stratégiájának áttekintése[5]

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
1. Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	8 (b) a foglalkoztatás barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását	Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés	A támogatott vállalkozások által teremtett új munkahelyek száma (teljes munkaidő-egyenérték, fő)	ERFA	1 127 711 373 €	32%
		8 (c) Helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása új munkahely teremtés érdekében	A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése	A támogatott intézményekben bölcsődei, családi napközi ellátásban, vagy óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma (fő)			
	(3) kkv-k versenyképességének fokozása	3 (c) a termék és szolgáltatásfejlesztésre irányuló fejlett kapacitás megteremtésének és kiterjesztésének elősegítése	Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása	A helyi érdekű kis- és középvállalkozások által kezdeményezett fejlesztési projektek száma (db)			

[5] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
2. Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása	(6) környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	6(e): környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdaövezetek helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is	Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását Települési környezeti állapot javítása	A támogatott új közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészeken (fő) A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma(fő)	ERFA	588 524 373 €	16,7%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
3.Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	(4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban	4 (e) alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását	Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO_2 egyenértéken (tonna CO2-egyenérték) Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan (ezer utasóra/év)	ERFA	676 626 824 €	19,2%
		4(c) az infrastrukturális létesítményekben – többek között a középületekben – és a lakásépítési ágazatban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása	Települési energiahatékonyság növelése	A prioritástengely beavatkozásainak eredményeképp évente megtakarított energiamennyiség (PJ)			
4. A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ERFA 5. cikk 9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra	A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő)	ERFA	264 307 353 €	7,50 %

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ERFA 5. cikk 9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élőlakosok száma (fő)			
5. Közösségi szinten irányított városterségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem *További kapcsolódó tematikus cél:* (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés	Támogatásban részesülő vállalatok által bevezetett új helyi termékek száma (db) Minőségi fejlesztésen átesett közösségi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma (fő)	ERFA	393 869 781 €	10,00%
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása (9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ESZA 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	6 hónappal a támogatott programból való kilépést követően foglalkoztatott résztvevők száma A támogatott képzésben képesítést szerzők száma	ESZA	422 891 765 €	12,00%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i. aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; ii. a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja; iii. a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem	Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása	A társadalmi befogadást célzó programba bevontak száma (fő) A támogatott programokba bekapcsolódó civil szervezetek száma (db)			
		ESZA rendelet 3. cikk (1b): Közösségek szintjén irányított helyi fejlesztési stratégiák	Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés	A támogatott programból való kilépéskor foglalkoztatott résztvevők száma (fő)			
7. Technikai segítségnyújtás	-	-	Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása	Az operatív program keretében támogatott projektek megvalósulásának aránya (db)	ESZA	91 626 549 €	2,60 %

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

2.3. Regionális szint

Jelen fejezetben a **Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája** dokumentum kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája[6]

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.
A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:
A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:
„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik."

[6] http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

Prioritások:

Átfogó cél:
A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

Horizontális prioritások:
- A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság.
- A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése.
- Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése.
- A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése.
- A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése.
- Tőkebevonzás innovatív K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén.
- Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés.
- A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése.

Horizontális al-prioritások:
- A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése.
- A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése.
- A régió energiafüggetlenségének elősegítése.
- A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése.
- A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása.
- A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása.
- Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

2.4. Megyei szint

Jelen fejezetben a 2014-2020-ig tartó programozási időszakra vonatkozóan megyei fejlesztési dokumentum, **Tolna Megye Területfejlesztési koncepciója** kerül bemutatásra.

Tolna megye Területfejlesztési Koncepciója[7]

A dokumentum alapvető célja:
A koncepció azzal a céllal készül, hogy kijelölje Tolna megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A megyei (területi) programozáshoz rendelt források felhasználásának alapját képezi majd e dokumentum, hiszen a tervezett megyei fejlesztéseknek a Tolna Megyei Területfejlesztési Koncepcióhoz illeszkedniük kell.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A koncepció tartalmazza a megye jövőképét, célrendszerét, fejlesztésének átfogó és stratégiai céljait, a célrendszer koherenciáját, a terület felhasználás alapelveit, a fejlesztés eszköz- és intézményrendszerét, a prioritásokat, a felelősséget és intézményrendszerét, a koncepció üzeneteit, kapcsolódását más térségekhez, a közszférán kívüli szereplőket.

Területi alapcélok megfogalmazása:

Cél, hogy a Tolna megyei emberek aktívan, egészségesen és egészséges környezetben éljenek városban és a vidéki kistelepüléseken egyaránt, és ezáltal „Otthonuknak tekintsék Tolna megyét". A vonzó városi és vidéki élettér megteremtésével, a tervezett fejlesztésekkel biztosítva legyenek a fiatalok helyben maradásához szükséges feltételek és a munkavállalás. A gazdasági szervezetek ágazatonkénti és termékpályánkénti összefogásának ösztönzésével új, az együttműködésekre épülő K+F+I központok kialakításával a helyi erőforrásokra építve cél a megye gazdasági potenciáljának erősítése, új munkahelyeket létrehozásának lehetősége.

A Koncepció közvetlen beavatkozást igénylő, **3 fő terület fejlesztését** tartja kiemelten fontosnak: **gazdaságfejlesztés, humán erőforrás fejlesztés, vidékfejlesztés**.

A dokumentum az alábbi **átfogó célokat** nevezi meg:
- A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése;
- Társadalmi megújulás;
- A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése.

A koncepció az átfogó célokhoz az alábbi stratégiai célokat rendeli:

A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként
    - Széles körű, gazdasági célú vállalkozói együttműködések (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként

[7] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

- Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kialakítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével
- Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével
- Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal
- A helyi mezőgazdasági alapanyag termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként
- A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)
  - Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal
  - A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével
  - A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként
  - A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése
  - A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban
  - Egészségipari fejlesztések
  - Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által
  - A megyei gépgyártási kapacitások erősítése elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban
  - A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével

- A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása.
  - Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése
  - Országos jelentőségű védett természeti területek
  - Sió turisztikai hasznosítása
  - Duna-menti rekreációs térség kialakítása
  - Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése
  - A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése
  - Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése
  - Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések

Társadalmi megújulás

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítása
  - A gazdasági igényekhez igazított, gyakorlatorientált szakképzési rendszer kialakítása, a szakképzési lehetőségek bővítése
  -
  - Felnőttképzési (műszaki szakképzési) központok létrehozása a megyében
  - Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás)
  - Szociális ellátórendszer fejlesztése
  - Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása
  - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése

- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklése
  - Családbarát foglalkoztatáspolitika, az atipikus foglalkoztatás lehetőségeinek kiterjesztése
  - Életminőség javítása és vonzó élettér kialakítása a településeken gazdasági funkcióbővítéssel
  - Önkormányzati bérlakás program városokban (pl. Szekszárd), valamint bérház és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban
  - Fiatal vállalkozók támogatása, vállalkozásösztönzés
  - Kulturális, sport és szabadidős – rekreációs lehetőségek bővítése városokban és falvakban egyaránt

A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése

- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel
  - TÉSZ-ek, BÉSZ-ek, termelői csoportok létrehozása termékpályánként
  - Funkcionális térségenként a helyi feldolgozó- és élelmiszeripari kapacitások kiépítése termelői összefogással
  - Apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása
  - A helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése
  - Minőségi haltenyésztés és –feldolgozás
  - Falusi vendégasztal működtetésének elősegítése
  - A klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése

- Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
  - A helyi és helyközi tömegközlekedés keresletorientált racionalizálása
  - Vidékies jellegű városok fejlesztése
  - Helyi erőforrásokra támaszkodó energiahasznosítás
  - Mobil és helyi szolgáltatások megteremtése kistelepüléseken
  - Szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi hátterének biztosítása
  - Minta ökotelepülés kialakításának lehetősége, ökologikus gondolkodás elsajátítása
  - A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása (szabad vállalkozási övezet)

A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belüli különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre:

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként;
- Sió turisztikai hasznosítása;
- Duna-menti rekreációs térség kialakítása;
- Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás);
- Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő
- szakemberképzés indítása;
- Bérház (lakás) és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása;
- A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítás

A Koncepció az alábbi horizontális célok, elvek megvalósítását tűzi ki célul:

- együttműködésre épülő fejlesztések,
- környezettudatos és fenntartható fejlesztések,
- munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések,
- családbarát fejlesztések,
- elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések,
- vállalkozásbarát fejlesztések,
- innovatív fejlesztések.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a fent leírt célokkal összhangban az alábbi prioritásokat azonosítja:

1. prioritás: Megyei komplex térségfejlesztési programok
- szabad vállalkozási zóna (Tamási térsége)
- kiemelten fejlesztendő térség (a megye középső, aprófalvas városhiányos térsége)
- rekreációs térségek (Duna-mente, illetve Sió-mente)
- funkcióbővítő és szociális célú településfejlesztés
- közösségvezérelt helyi programok

2. prioritás: Gazdaság
- K+F+I potenciál erősítése
- ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése
- vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is)
- agrárvállalkozások versenyképességének javítása
- helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása
- piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése

3. prioritás: Környezet, energetika és közlekedés
- térségi elérhetőség és mobilitás javítása
- igényalapú közösségi közlekedés fejlesztése
- klímavédelmi beruházások támogatása (vízrendezés, vízvisszatartás, öntözés)
- fenntartható területhasználat, környezeti károk enyhítése
- helyi természeti erőforrásokra alapozott energiatermelés erősítése

4. prioritás: Társadalom
- keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítása
- minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése
- munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítése
- közösségfejlesztés.

2.5. Térségi szint

Tolna Megyében helyi szinten az alábbi jelentős fejlesztési dokumentumok lelhetőek fel:

- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

2.5.1. A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja

A Paksi Kistérség Vállalkozásfejlesztési Stratégiai Programja

A helyi vállalkozások támogatásának általános célja a gazdaság szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a térség gazdaságában és munkaerőpiacán.

Stratégiai célkitűzések:
Hosszú távú célkitűzés: A gazdasági szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a kistérség gazdaságában.
Rövid távú célkitűzés: A vállalkozások növekedésének és versenyképességük erősödésének, valamint külső piacokra bejutásának elősegítése. A vállalkozások innovációs képességének erősítése, pénzügyi környezetük javítása. Az EU vállalkozásokat támogató szervezeteihez, szolgáltatásaihoz és programjaihoz való könnyebb hozzáférés biztosítása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A Paks-Dunaföldvár kistérség gazdasági diverzifikációjának elősegítése

1. A paksi ipari és technológiai centrum
2. Kis- és középvállalkozások támogatása, a térség gazdaságába való integrálódásuk segítése

A Paksi Kistérség Mezőgazdasági Stratégiai Programja

A vidékfejlesztés alapját adó agrárium szempontjából nem azonosak a Paks-Dunaföldvár kistérség adottságai. Az éghajlati és talajadottságok tekintetében három fő terület határolható el egymástól. A Sió-Sárvíz völgyében a feltételek az intenzív kultúráknak kedveznek, itt adottak a szerkezetváltáshoz szükséges feltételek. A Dél-Mezőföldön elhelyezkedő települések esetében – különösen a gyengébb adottságú területeken - nagyobb nehézségekkel kell szembenézni, itt a vidékfejlesztés nem nélkülözheti a komplex, szociális és gazdasági szektorra kiterjedő fejlesztést. A Duna mentének

településein bizonyos mértékig ötvöződnek a két korábban említett tájegység adottságai, azaz zömmel a jó termőhelyi adottságú területek jellemzőek, de nem ritkák a kifejezetten alacsony termőképességű parcellák sem. Annak ellenére, hogy a Paks-Dunaföldvár kistérségen belül ma még jelentős fejlettségbeli különbségek tapasztalhatók, az elemzés hatóköre a kistérség egészére vonatkozik, az említésre érdemes tényezők többsége ugyanis a belső különbségek ellenére általánosan jellemzi a téregység egészét.

Stratégiai célkitűzések:
***Hosszú távú célkitűzés*:** A Paksi kistérség fenntartható fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése, a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, a földhasználat racionalizálása, ezáltal a foglalkoztatás és a jövedelemviszonyok javítása, a vidék népességmegtartó erejének fokozása érdekében.
Rövid távú célkitűzés: A kistérség agrárgazdaságának fejlesztéséhez szükséges a humán és termelői infrastruktúra, valamint a gép- és eszközellátottság javítása. A kistérség agrárgazdaságának diverzifikációja az agrártermelők különböző csoportjainak integrálásával és közvetlenül piacra termelő mezőgazdasági és élelmiszeripari áruk előállításával. A kistérségben jellemző termelői hagyományokra és földrajzi adottságokra alapozott intenzív és extenzív termelési eljárások bevezetése, szükség szerint a szerkezetváltás végrehajtása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A termelői hagyományokra és a jó földrajzi adottságokra alapozott növénytermesztési és állattenyésztési kultúrák fenntartható és alkalmazkodó fejlesztése

1. Agrártermékek előállítását, feldolgozását és értékesítését segítő beruházások és fejlesztési programok támogatása
2. A mezőgazdaság szerkezetváltását elősegítő szervezet és intézményrendszer kialakítása
3. A táji adottságokhoz illeszkedő, környezetkímélő gazdálkodási formák bevezetésének és megerősödésének támogatása

A Paksi kistérség Turisztikai Stratégiai Programja

A helyzetfeltárási munkák eredménye és a statisztikai adatok egyaránt alátámasztják azt a megállapítást, hogy a térség turisztikai potenciálja kihasználatlan. Bár az adottságok és lehetőségek számosak a kistérségben, változatos, többarcú turisztikai kínálat kialakítását tennék lehetővé (kulturális, természeti, gasztronómiai, lovas, szelíd, sport-, bor-, vízi- és ökoturizmus), a térségben eltöltött vendégéjszakák száma mégsem éri el a kívánatos mértéket. Ennek egyik oka, hogy a turisztikai infrastruktúra fejletlen, az utóbbi fél évtizedben alig korszerűsödött. Másik oka, hogy jelenleg négy településre koncentrálódik a forgalom, tehát a térség-szerte meglévő adottságok termékké fejlesztése a legtöbb helyen még várat magára. Talán legfontosabb okként említhető, hogy a meglévő kínálati elemek egyike sem mondható unikálisnak, önmagában egyik turisztikai termék sem képes a látogatókat több napra a térségbe csábítani nagy tömegben, ráadásul a felsorolt elemek eltérő célközönséget is vonzanak. Ezért feltétlenül szükséges lenne a termékfejlesztés és a megfelelő kínálati elemek összekapcsolása, programcsomaggá fejlesztése, ami a turizmusban érdekelt vállalkozók, szervezetek és a települések együttműködését kívánja meg.

A térségi turizmus stratégiai célkitűzései:
Hosszú távú célkitűzés: A kistérség életében a turizmus meghatározó jelentőségű gazdasági ágazattá kell fejleszteni, hiszen az jelentékeny gazdasági eredményt is

indukál. A turizmus fenntartható fejlesztéséhez szükség van a térségi adottságokra épülő, azokat tovább erősítő, jól működő turisztikai termékek kialakítására, markáns, egyedi idegenforgalmi arculat kialakítására. Mindezek hatására a kistérség turizmusa a régiós vidékfejlesztési politika elismert, alkalmazott és meghatározó részévé válhat
Rövidtávú célok: A fenti hosszú távú stratégiai célok eléréséhez szükség van:

- programozásra alapozott turizmusfejlesztés megindítására
- turisztikai termékfejlesztésre, amely magába foglalja a meglévő adottságok továbbfejlesztését, minőségi javítását, a szolgáltatások komplexitásának növelését
- egységes arculati rendszerre
- korszerű promóciós eszközök alkalmazására
- szervezeti stratégiára alapozott menedzsmentre

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése

1. A térség idegenforgalmi vonzerőinek fejlesztése
2. Idegenforgalomhoz kötődő szervezeti rendszer fejlesztése

A gazdaságfejlesztési program sikerességének feltételrendszere:

A gazdaságfejlesztés a kistérség gazdaságát, társadalmát és a természeti környezetét egy egységes, egymással kölcsönhatásban lévő rendszer részeiként kezeli, a problémákat a teljes rendszer összefüggéseiben kívánja feltárni és megoldani. Egyes részek kiemelése, részek fejlesztése a térség gazdaságára nézve nem jár sikerrel.
A vállalkozások sikerességét nagymértékben meghatározó tevékenység a jó marketing.

Prioritás: A kistérség marketing tevékenységének és információs központjainak kialakítása és fejlesztése

1. A kistérségben információs központok kialakítása és fejlesztése a kistérség információs rendszerének kiépítése

Nem elhanyagolható az a tény, hogy a vállalkozások sikerességének egyik záloga az, hogy a munkavállalók élhető környezetben lakjanak (lakásviszonyok, oktatás, egészségügy, szociális ellátás, művelődés, szórakozás, ügyintézés, stb.), és itt élve fejtsék ki termelő tevékenységüket.
A kistérség gazdaságfejlesztési programjának nem szerves része, de elengedhetetlen feltétele, hogy, a kistérség településein megvalósuljanak az alábbi fontos fejlesztések:

Prioritás: A települési infrastruktúra fejlesztése, a települések életfeltételeinek javítása

1. A kistérség közműhálózatának fejlesztése, ezen belül a szennyvíz- és a földgázhálózat kiépítése
2. A Paks-Dunaföldvár kistérség komplex közlekedésfejlesztése és infrastruktúra fejlesztése

2.5.2. Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[8]

Paks város 3 olyan fejlesztési területet jelölt ki a 2008-ban készült Integrált Városfejlesztési Stratégiájában, ahol a fejlesztési tevékenységeket tervezték megvalósítani. Mindegyik akcióterület belterületen található, kettő a tágabban vett belvárosban, egy pedig az egyik alközponti funkciót betöltő városrészben: Kishegy-Újváros, Belváros és Óváros.
A kijelölés a 2007-2013 tervezési időszakban érvényes pályázati útmutatók kritériumainak és a Városrehabilitációs kézikönyv javaslatainak megfelelően történt, indikatív jelleggel.
Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Paks Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 55/2010 (V. 26) számú határozatával fogadta el.

A tevékenységek meghatározása során a következő további szempontok kerültek figyelembevételre:

- Funkcióbővülés, funkcióerősítés
- Költséghatékonyság, fenntarthatóság
- Magántőke minél nagyobb arányú bevonása
- Lakossági, vállalkozói igények, közszféra elképzelései
- Az akcióterületi fejlesztéseken kívül a város több olyan ágazati illetve területi fejlesztési elképzeléssel is rendelkezik, ami további forrásokat igényel, így befolyásolják a másodlagos akcióterületi fejlesztések időbeli megvalósulását.

A város hosszú távú jövőképe

Olyan erős kistérségi központ és megyei társközpont kialakítása a cél, amely speciális adottságait jól kihasználva, azok mellett azonban más, új területeket is megfelelően erősítve szolgálja a közösség és az egyén céljait, biztosítva azt az élet és munkateret, amely modern, városias, esztétikus.

Paks város jövőbeli fejlesztési irányainak meghatározása

Átfogó cél:
Paks város fejlesztésének hosszú távú, általános célja egy olyan település kialakítása, amely **biztosítja a város és vonzáskörzetének megfelelő kiszolgálását**, a kistérségen belüli településközi integrációs kapcsolatok, Paks Város kistérségen belüli vezető szerepének erősítését. Ennek eszköze **a város integrált fejlesztése**, arculatának kialakítása, a meglévő épített és természeti értékek fenntartható módon való rehabilitálása, fejlesztése; valamint a **gazdasági modernizáció és a térség versenyképességének növelése**, tudatos gazdaságfejlesztési tevékenység révén. Fontos cél ezen kívül a város számára, **a felhalmozott erőforrások** – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, földrajzi helyzetből eredő előnyök - **tudatos kihasználása** a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében.

Középtávú célok:
1) Ágazati célok:
a) Gazdaságfejlesztés
1. hálózati rendszerbe illeszkedő kis- és középvállalati fejlődés, klaszter szerveződés
2. Ipari Park infrastruktúra fejlesztése, szervezet és szolgáltatás fejlesztése
3. integrált mezőgazdasági fejlődés
4. megfelelő szolgáltatási (tercier) háttér kiépítése
5. üzleti szolgáltatások fejlesztése

[8] http://www.terport.hu/webfm_send/3736

b) Turizmus fejlesztése
1. innovációs-technikai park fejlesztése-tematikus park Pakson
2. vízi turizmus fejlesztése
3. kulturális turizmus fejlesztése
4. borturizmus fejlesztése

c) Társadalmi potenciál fejlesztése
1. lakókörnyezet fejlesztése, társadalmi elégedettség növelése
2. oktatási színvonal emelése
3. közművelődés lehetőségeinek fejlesztése
4. közigazgatás modernizálása
5. egészségügy fejlesztése

2) Területi célok:

a) VMK/lakótelep központi park környékének oktatási, közművelődési, szolgáltatási célú rehabilitációja
b) Konzervgyár és környezetének szolgáltató célú rehabilitációja
c) Polgármesteri hivatal és környezetének intézményi célú rehabilitációja
d) Régi belváros (Deák –ház) oktatási, kulturális és szolgáltatási célú rehabilitációja

Gazdaságfejlesztés:

A város és térségének területfejlesztési sajátossága, hogy nincs közvetlen – válsághelyzet vagy afelé haladás jelei miatti – gazdaságfejlesztési kényszer, illetőleg a szerkezet-átalakítási szükségesség, ami az **átgondolt és szisztematikus stratégia építés** és **megvalósítás** esélyét teremti meg, a hosszabb távon tartós és perspektivikus pályát választva.
A gazdaságfejlesztési stratégiát meghatározó alaptényezők az alábbiak:

- Figyelemmel a gazdaságfejlődési és térszerkezeti trendekre (egyfelől feldolgozó-ipari és szolgáltatási ágazati orientáció, másfelől a városi centrumok szerepének erősödése) a térségi gazdaságfejlesztési szükséglet döntően Paks városra hárulhat, a tartós növekedés feltételei zömmel itt állnak rendelkezésre.
- A helyi gazdaság monokultúrája, atomerőmű központúsága hosszú távon mindenképpen hordoz veszélyeket: a város gazdasági potenciáljának meghatározó része „külső" döntésektől függ. Indokolt a korszerű szerkezet irányába mutató diverzifikáció. Paks mind a megye, mind pedig a régió tekintetében a közvetlen kistérségén túlnyúló szerepkör betöltésére alkalmas. Tolna és a Dél-Dunántúl relatív fejlődési lemaradása szükségessé teszi ezt a szerepvállalást, a Pakson felhalmozódott erőforrások – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, jó és a gyorsforgalmi úttal javuló elérhetőségi pozíció, a modern területi gazdaságfejlődési utak (hálózat, klaszter, innovációs lánc, ipari parki keretek stb.) alapjainak megléte stb. – pedig lehetővé is teszik e szerepkör betöltését.
- A kibontakozó új irányzatok szerint a helyi-területi fejlődés és növekedés a közösség és a gazdaság tartós partnerségén nyugszik, és csak az lesz, amit a helyi szereplők valóban meg akarnak csinálni, és amihez „belső" erejük is van.

A város és a térség belső ereje ma már eléggé nagy ahhoz, hogy valós stratégiai döntési pont legyen: a gazdaságfejlesztés útja az erőművel kooperálva vagy anélkül történjen.
A város – kistérségi, megyei és regionális szempontokat egyaránt tekintetbe vevő – gazdaságfejlesztési stratégiája öt csomópont, fejlődési út köré csoportosítható. A turizmus, mint új hangsúlyt kapott ágazat külön prioritásként vizsgálandó.

Turizmus fejlesztése:

Paks Város és Térsége Turizmusfejlesztési Programja a turizmusfejlesztés középtávú céljai között határozza meg a termékfejlesztést, valamint másodlagosan az egységes arculatfejlesztést, és korszerű promóciós eszközök alkalmazásának bevezetését. A termékfejlesztés az alábbi tevékenységeket foglalja magában:

- Meglévő adottságok és különösen termékek szuperpozíciós mechanizmusának elindítása, vagyis sok meglévő érték jobb szervezéssel és promótálással máris nagyobb sikert hoz.
- A meglévő adottságok továbbfejlesztése, minőségi javítása, szolgáltatások komplexitásának növelése
- Új, arculaterősítő, térségi turisztikai kínálat javító termékek kialakítása
- Programcsomagok létrehozása
- A termékfejlesztés piaci szegmens orientáltságának elérése. A fejlesztési témakörök, termékek meghatározásakor azok élveznek prioritást, amelyek az ésszerűséget, gazdasági hatékonyságot és a területfejlesztési szempontokat is kielégítik:
- Helyi vonzerőkre épülnek,
- A hazai és nemzetközi idegenforgalmi trendekhez alkalmazkodnak, illetve annak kiszolgálására jönnek létre,
- Jelentős helyi bevételeket eredményeznek önkormányzati, vállalkozási szinten,
- Hosszú távú fejlesztéseken alapulnak,
- A meglévő piaci szegmensek jobb kiszolgálását és új szegmensek megnyerését teszik lehetővé,
- A város és térségét szerves egységként kötik össze, a térségi kohéziót erősítik

Társadalmi potenciál fejlesztése:

A humán erőforrás fejlesztés és foglalkoztatáspolitikai rövid távú céljainak megvalósításában a munkaügyi központ kirendeltsége az önkormányzat, a foglalkoztatók és a civil szféra közötti szoros együttműködésre van szükség az alábbi célok figyelembevételével:

- A **munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés** elősegítése érdekében a munkahelyteremtő beruházások támogatása, főleg a kis- és középvállalkozások számára, elsősorban ipari termelő, másodsorban idegenforgalmi és más szolgáltató tevékenységek területén. Az önfoglalkoztatóvá válás kiemelt támogatása, ennek keretében a beruházás támogatása mellett biztosítani kell a vállalkozói ismereteket nyújtó képzést, illetve továbbképzést is. A munkahelymegőrzést szolgáló aktív munkaerő-piaci eszközök lehető legszélesebb körű megismertetése a munkáltatókkal, a részmunkaidős foglalkoztatás preferálása a létszámleépítéssel szemben.
- **Humán erőforrás fejlesztés a munkavállalók szakmai mobilitásának elősegítése.** Ennek során a nyitott képzési rendszerekben rejlő lehetőségek mind hatékonyabb kihasználása a folyamatos humán erőforrás-fejlesztés érdekében, különös tekintettel a nyelvi képzésre. Az európai integrációra való felkészülés jegyében a számítástechnikai (ECDL) és idegen nyelvi képzések preferálása. A technológiák változásával lépést tartva, a munkahelyek megtartását segítő átképzések támogatása. A pályakezdő munkanélküliek számának csökkentése érdekében az álláskeresési esélyek javítását szolgáló készségek, képességek, munkaerő-piaci ismeretek, információk átadása még az iskolák elvégzése előtt.
- **A tartósan munkanélküliek reintegrálásának elősegítése kapcsán szoros kapcsolat kiépítése** és működtetése a munkáltatók, a foglalkoztatási célú civil szervezetek, az önkormányzat és a munkaügyi központ kirendeltsége között speciális programok szervezésére és működtetésére. A közmunka és a közhasznú munkavégzés lehetőségeinek kihasználása a munkához való hozzáállás javítása, a

munkakészség helyreállítása vagy szinten tartása érdekében. A munkaerő-piaci szereplők és a munkanélküliség kezelésében érdekelt szervezetek közötti partnerség megteremtése és erősítése a gazdasági, társadalmi, szociális és civil szféra együttműködésének megteremtése a foglalkoztatási problémák kezelését célzó programok kidolgozásában, a munkaerőpiaci-mozgásokat befolyásoló eseményekre való reagálást elősegítő információs hálózatok szervezése és működtetése.

2.5.3. Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[9]

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlése 302/2008. (XI.26.) szekszárdi öh. határozatával fogadta el.

Szekszárd város általános, hosszú távú tervei között szerepeltek – többek között - a lakosság számára minél magasabb életminőséget biztosító városi feltételek megteremtése, versenyképes helyi gazdaság megteremtése, közlekedésfejlesztés, környezetvédelem, valamint a társadalmi kohézió erősítése.

- A gazdaságfejlesztés elemei: ipar- és turizmusfejlesztés.
- Közszolgáltatások fejlesztése: oktatás, egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztése, ügyintézés gyorsítása, valamint a szabadidős kínálat fejlesztése.
- Környezeti tényezők: hulladékgyűjtő udvar létesítése, hulladékgyűjtő szigetek számának és a szelektíven gyűjtött frakciók számának növelése, alternatív energiaforrások hasznosítása, hulladékgazdálkodás fejlesztése, valamint az illegális lerakóhelyek megszüntetése, felszámolása.
- Versenyképes helyi gazdaság: Tourinform iroda (megvalósult), Ökocentrum és Interaktív tematikus park, rendezvény- és konferenciaturizmus fejlesztése, szálláskapacitás fejlesztése, fürdőfejlesztés (megvalósult), valamint sportpályaépítés.
- Közlekedésfejlesztés: közút- és járdaépítés (megvalósítás alatt), -rekonstrukció, kerékpárút építés, közlekedésbiztonság fejlesztése, parkolóhelyek számának növelése, valamint a helyi tömegközlekedés felülvizsgálata.
- Parkosítás, játszóterek bővítése.
- Közműfejlesztés: csatornahálózat, vízközmű fejlesztés, csapadékvíz és felszín alatti vizek elvezetése fejlesztése, lőtéri ivóvízbázis kármenetesítésének folytatása, új vízbázis létesítése, valamint a közvilágítás fejlesztése.
- Településrehabilitáció: Béla király tér (megvalósult), piactér (megvalósítás alatt), Vármegyeháza környezet (megvalósult), Bezerédj tömbbelső rehabilitáció, Liszt Ferenc tér rehabilitáció, Kápolna tér rehabilitáció, autóbusz pályaudvar, laktanya területének fejlesztése (megvalósítás alatt).
- Felhagyott ipari, szolgáltató területek megújítása: temetőfenntartás.
- Otthonteremtés: panellakások utólagos hőszigetelése, valamint építési telkek kialakítása.
- Közbiztonság fejlesztése.
- Oktatásfejlesztés.
- Egészségügyi, szociális szolgáltatások fejlesztése: intézményhálózat infrastrukturális fejlesztése, szekszárdi kórház fejlesztése (megvalósult).
- Közigazgatás modernizációja: intézmények akadálymentesítése, elektronikus tájékoztató szolgáltatás fejlesztése, városi honlap fejlesztése, Hivatal korszerűsítése, Okmányiroda fejlesztése, térinformatikai fejlesztések, valamint a térfigyelő rendszer fejlesztése.

[9] http://www.terport.hu/webfm_send/3689

Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről – előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.
A 2013. november 13-i dokumentum alapján, mely nem tekinthető végleges dokumentumnak, mert jelenleg zajlik a tervezése, a következő fejlesztési irányok körvonalazónak:

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
    - Inkubátorház fejlesztés
    - Kereskedőház kialakítása
    - Élelmiszeripar konzerv, húsipar piacra jutását segítő szolgáltatások fejlesztése
    - Alapinfrastruktúra fejlesztés
2. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
    - Ifjúsági és sportszálló építése
    - Kereskedelmi szálláshely építése
    - Borutca kialakítása
    - Kerékpárhálózat fejlesztése
    - Sió meder rendezése, térség fejlesztése, kerékpárút fejlesztése, vízi turizmus kialakítása,
3. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
    - Klaszter szervezés
    - Ökopiac szervezése, kialakítása
4. Megyei alternatív befektetés és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing
    - Kereskedőházon belül – regionális központ létrehozása
5. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
    - Társadalmi támogatottsággal rendelkező sportkezdeményezések támogatása
    - Általános- és középiskolai sportinfrastruktúra fejlesztése
    - Közösségi sport tartalom fejlesztése
    - Csarnok eszköz és infrastruktúra fejlesztése
    - Fedett fürdő fejlesztése
6. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
    - Szálláshelyek-, borház kialakítása
7. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések
    - Fürdő lefedésének megvalósítása
    - Belterületi felszíni vízelvezetés rendezése, záportározó kialakítása, mederrendezés
8. A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
    - Az önkormányzati intézmények energetikai korszerűsítése
    - Panel program keretén belül a szigetelés és gépészet korszerűsítése
9. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
    - Idősek otthona kialakítása
10. Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja
    - Szociális bérlakás építése
11. Helyi kapcsolódó közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése
    - Közösségi terek sport célú infrastruktúra fejlesztése
    - Kerékpár, kajak, kenu közösségi sport célú infrastruktúra fejlesztése

2013. év végén folyamatban lévő fejlesztések: A Szekszárdi Városi Bölcsőde bővítése (DDOP-3.1.3/D-11-2012-0004, 2013. június 5-től.), Szekszárd Megyei Jogú Város történelmi városmagjának funkcióbővítő fejlesztése szintén folyamatban van, jelenleg a 2. ütem zajlik. (DDOP-4.1.1/C-09-2f-2010-0001 megvalósítási időszak: 2012.10.02. - 2014.01.17.), valamint Szekszárd Megyei Jogú Város hosszú távon egészséges ivóvízzel való ellátása (KEOP-7.1.3.0/B-2008-0001).

2.5.4. Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[10]

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a város helyzetértékelésének, és a város térségben betöltött szerepének leírását követően meghatározza a városfejlesztési stratégiáját. Ennek keretében kijelöli a város és városrészek átfogó és középtávú fejlesztési céljait, meghatározza a fő beavatkozási irányokat és azok területeit, illetve a stratégia megvalósításának eszközeit. Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Tolna Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 70/2010 (III. 25.) számú határozatával fogadta el.

Regionális szinten a kistérség vonatkozásában meghatározható fejlesztési célok Szekszárd és vonzáskörzetének innováció befogadására alkalmassá tétele, a hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképesebbé tétele, Duna-völgy komplex fejlesztése (magas partok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosiasa hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

A fentiekhez igazodva az alábbi **átfogó cél** fogalmazódott meg, amely egyben a város átfogó jövőképe is: TOLNA A MÚLT ÉRTÉKEIBŐL ÉPÍTKEZŐ, INNOVATÍV ERŐKET BEFOGADÓ ÉS INTEGRÁLÓ ÉLHETŐ VÁROS, A HOLT-DUNA ÉRTÉKEIRE ÉPÍTVE A TÉRSÉG TERMÉSZETI KAPUJA, TALÁLKOZÁSI PONT A DUNÁNTÚL ÉS A DUNA-TISZA KÖZE HATÁRÁN. Ez az alábbiakat jelenti:
Hosszú távon, 15-20 éves távlatban Tolna a kistérségen belül Szekszárddal együttműködve a kistérség és Tolna megye leginkább fejlődő város-párosává válhat, kihasználva az új országos közlekedési kapcsolatokat gazdasági és idegenforgalmi téren egyaránt. Emellett Tolna kistérségi szerepének erősítése érdekében a fejlesztéseket úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy azok a város körzetében, és a kistérségben élők számára is tapasztalhatóan előnyösek legyenek. A város másik fontos célja, hogy a Holt-Dunára, mint egyedi természeti értékre alapozva természeti jellegű turisztikai centrum lesz. Emellett a meglévő városképi értékekre és a kulturális hagyományokra építve továbbfejleszti kulturális és történeti jellegű látnivalóit az idegenforgalom fellendítése érdekében.

Az átfogó cél megvalósítására az alábbi középtávú célok kerültek megvalósításra, amelyek 2018-ig meghatározzák a város és térségének fejlesztési elképzeléseit:
A természeti értékek védelme, a tájhasználat egyensúlyának helyreállítása:
Holt-Dunaág természeti adottságainak védelmét az ezen adottságokra épülő idegenforgalmi fejlesztési elképzelésekkel. Kiemelt fontosságú a tolnai Holt-Duna-part központi rekreációs területté fejlesztése. Emellett elő kell segíteni a városközpont és a Holt-Duna határozottabb kapcsolatát.

1. Holt-Duna vízutánpótlásának megvalósítása
2. Holt-Duna rehabilitáció

[10] http://www.terport.hu/webfm_send/3663

Örökségvédelmi program kidolgozása és a települési környezet minőségének javítása:
A helyi építészeti védettség kiterjesztését és a védett épületek felújításának támogatása. Javaslat az épített örökséget legjobban képviselő épületek műemlékké nyilvánítására, és a városban található műemléki épületek és műemléki jellegű épületek kulturális célú hasznosítására, integrálására a turisztikai kínálatba. Kiemelt figyelmet fordít az értékes és egységes utcaképek megőrzésére.

1. Városi köztéri alkotások karbantartása, felújítása.
2. Minta utcakarakter kialakítása a lakosság bevonásával.
3. Tolna Város területén található értékvédett épületek felújításának támogatása.
4. Zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése 2018-ig min. 2000 m² zöldfelület rekonstrukciója.

A városközpont fejlesztése:
A belváros közterületein át kell rendezni a közlekedési igények kielégítésének sorrendjét. Első a gyalogos, ezt követi a tömegközlekedés, majd a parkoló jármű és végül a gépjárműforgalom. A gazdaságélénkítést szolgálja továbbá a közösségi övezet kialakítása, a központi tér felújítása és forgalomcsillapított, kiskereskedelmi egységekkel, üzlethelyiségekkel ellátott utca, valamint a szükséges parkolók kialakítása is. Meg kell oldani a nagymélységű belvárosi telkek és tömbbelsők célszerű hasznosítását.

1. Városközpontként definiált területen intézményi épületek felújítása, korszerűsítése.
2. Közterületek minőségének javítása- körforgalom kialakítása.
3. Belvárosi korszerűtlen óvodaépület kiürítése, új funkció létrehozása az épületben, tömbbelső rendezése.
4. Szegregált terület fejlesztése, (DDOP-s projektből megvalósult, jelenleg a soft elemek folynak) Városrészi közpark létrehozása.

Infrastruktúra fejlesztés:

1. Lakókörzetek infrastruktúra fejlesztése, szociális bérlakások minőségének javítása.
2. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a várost terhelő átmenő forgalom csökkentésére elkerülő utak létesítése. Kerékpárút építése Szekszárd, Tolna, Dombori között. Tolna és Mözs történeti központjaiban az utak kora és a nagy forgalom miatt azok állapota erősen leromlott, felújítandó. Emellett a városközpontban bővíteni kell a parkolóhelyek számát.
3. Elérhetőség, tömegközlekedés javítása: vasútfejlesztés és a dunai kishajók fogadására alkalmas kikötő létesítésének támogatása.

Felkészülés a település népességének növelésére:
Lakások építésével, lakáshoz jutás segítésével, képzett munkaerő városba csábításával.

Befektetők, nagyobb foglalkoztatók városba történő betelepítése és az idegenforgalom fejlődésének elősegítése:

1. Ingatlangazdálkodási koncepció és azzal párhuzamosan lakossági igények, elképzelések felmérésével átfogó hasznosítási terv elkészítése
2. Ipari és gazdasági funkcióra kijelölt területek fejlesztési programjának kidolgozása, betelepülő vállalkozások számára kedvezmény-rendszer *A volt laktanya területén kijelölt ipari és szolgáltató terület fejlesztése* Munkahelyteremtést kívánja ösztönözni. A város támogatja az egykori laktanya területén további gazdasági társaságok letelepedését, valamint Mözs mellett az M6-M9 csomópont környezetében ipari, kereskedelmi-szolgáltató és logisztikai létesítmények számára építési területeket jelöl ki.

Oktatásfejlesztés, településközi együttműködés javítása:

1. Intézményfejlesztés;
2. Speciális középszintű képzési lehetőség beindítása (pl. sportcélú oktatásfejlesztés);
3. Kulturális intézményfejlesztés.

A szociálisan hátrányos helyzetű, leszakadó rétegek felzárkóztatása:
Foglalkoztatási programokkal az alacsonyan képzett munkaerő tartós foglalkoztatása érdekében.

2.5.5. Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia[11]

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiával rendelkezik, melyet Bátaszék Város Önkormányzatának képviselő testülete fogadott el 2/2010.I.21. KT határozatával.

Bátaszék átfogó középtávú fejlesztési célja, hogy szervezője és motorja legyen a város és a térség társadalmi-gazdasági életének, és az integrált városfejlesztési munka eredményeként minden tekintetben kielégítse a saját és a vonzáskörzet lakosainak jogos igényeit.

Bátaszék fejlesztési irányai:

Térségi hatókörű városi funkciók és szolgáltatások fejlesztése
Ezen intézkedések között említendő a mentőállomás, a távolsági buszpályaudvar, a városi vendégház kialakítása, valamint olyan közösségi funkciók megteremtése, mint pl. az önálló kiállító tér (galéria), vagy a művelődési ház keretében megvalósuló színház es mozi. A funkciómegerősítő beavatkozások szolgálják a város közlekedését, a közösségi funkciókat (a művelődési ház, a közkönyvtár, a szabadtéri rendezvénytér megújítása), a humánszolgáltatási funkciókat (az egészségügyi, szociális es közoktatási szolgáltatásokat érintve), valamint a város gazdasági életét.

A minőségi életet szolgáló városi környezet és infrastruktúra megőrzése, fejlesztése
Folytatni kell a megkezdett aqua-programot a városi ivóvízellátás minőségének javítása érdekében. Cél az épített és természeti környezet javítása terén a hulladékkezeléssel kapcsolatos problémák megoldására és a korábbi állapot környezeti terheinek megszüntetésére, a városi lakásállomány folyamatos felújítására, a rekreációs és zöldterületek megóvásához, illetve fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedésekkel szoros egységben a város közösségi tereinek megújítására, az élhetőbb környezetet szolgáló közlekedési infrastruktúra kialakítására, valamint az egységes, kisvárosi arculat kialakítására és következetes megjelenítésére irányulnak. Fontos cél a város múltjának, épített (kulturális) örökségének megőrzése, helyreállítása, esetenként feltárása és bemutatása.

A helyi gazdasági potenciál és ennek réven a város versenyképességének javítása
A helyi vállalkozások fejlesztése, életre hívása érdekében meg kell ismertetni a városlakókat, mint potenciális célcsoportot a városfejlesztési lépések eredményeként megteremtődő új üzleti lehetőségekkel. Ilyenek lehetnek a kulturális, vallási és borturizmus, a helyi kézműves hagyományok felélesztése, a magán-szálláshelyek számának és minőségének bővítése, a vendéglátás fejlesztése, a kulturális programszervezés, rendezvények menedzselése, a helyi mezőgazdasági és kézműves

[11] http://www.terport.hu/webfm_send/3645

termékek kereskedelme, a városüzemeltetés (pl. zöldterületek karbantartása), az üzleti, tanácsadói, vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése, és kiegészítő elemként a helyben történő felnőttoktatás. Ezen kívül természetesen szükség van olyan ipartelepek, ipari célra felhasználható és alkalmas területek kialakítására is, amelyek versenyképesek a szűkebb-tágabb környezet kínálatával. Ehhez ingatlangazdálkodási lépések, infrastrukturális fejlesztések szükségesek. Fejlesztenie kell a városnak a szociális gazdaság területén történő munkahelyteremtéssel kapcsolatos tevékenységét. Gondoskodni kell közmunkák szervezésénél a munkanélküli városi lakos közfoglalkoztatásáról annak érdekében, hogy ne kerüljenek a munkaerő-piac perifériájára, s könnyebb visszatérjenek a munka világába. Szélesíteni kell a közösségi foglalkoztatás területeit is.

A helyi társadalom és közösségi élet, a humán szolgáltatások fejlesztése
A közösségi terek fejlesztése, bővítése túl azon, hogy közvetlenül szolgálják többek között a város kulturális, szabadidős, szórakoztatáshoz kapcsolódó funkcióit, lehetőséget teremtenek a helyi társadalom kisebb-nagyobb közösségbe szervezésére, illetve megteremtik az ilyen közösségek működésének feltételeit, kereteit, s ezzel lendületet adnak a város civil életének. Az intézményhálózat fejlesztése új és korszerű lehetőségét teremti meg a várostörténeti, a város és a városban elő nemzetiségek kulturális öröksége bemutatásának ösztönzést adva ezzel a hagyományok ápolásának, az értékek megóvásának, továbbá a város és a városi szervezetek partneri kapcsolatai bővítésének, élénkítésének, illetve új emberek, látogatók és közösségek városba vonzásának.

A település az Integrált Városfejlesztési Stratégiájában meghatározta azokat a középtávú fejlesztési terveket, melyek megvalósítása szükséges céljainak elérése érdekében. Az azóta eltel időben, 2010 óta az IVS-ben szereplő tervek közül megvalósult a szilárd hulladéklerakó rekultiválása, a Cigányárok, mint vezetékes infrastruktúra kiépítés folyamatban van és a településen 2014-ben megvalósul a közvilágítás korszerűsítése, valamint a Mentőállomás fejlesztése is. A táblázatban felsorolt fejlesztések a település továbbra is meglévő konkrét fejlesztési igényeit tartalmazza.

Középtávon tervezett fejlesztések	Konkrét fejlesztési igények
Intézményhálózat fejlesztése	**Petőfi Sándor Művelődési Ház felújítása, funkcióbővítése:** Művelődési ház teljes felújítása, új színházteremmel, kiszolgáló egységekkel, a funkcióbővítés keretében a Keresztély Gyula Városi Könyvtár is a létesítménykomplexumban üzemelne tovább. **Kossuth utcai óvoda átalakítása vendégházzá:** A kialakítandó Vendégház non-profit szállásépület, mely elsősorban Bátaszék Város Önkormányzata kezelésében lévő Művelődési Ház programjaihoz és kulturális kapcsolatrendszereihez illeszkedve működik. 48 fő fogadására alkalmas, 1 db szobaegység mozgáskorlátozottak részére akadálymentes kialakítással. **Bátaszéki Egészségház kialakítása:** Az orvosi rendelők és az ügyelet részére kialakítandó új egészségház, mely során az új épületben sokkal jobb, modernebb egészségügyi ellátásban lehetne részesíteni a rászorulókat. **Gondozási központ bővítése**: Új épületszárny kialakítására van szükség. **Wellness és úszómedence:** Az uszoda mellett kisebb wellness rész kialakítás külső medencével, szaunával. **Tornacsarnok és sportpálya:** Műfüves pálya létrehozása a sportcsarnoknál, és a tornacsarnok teljes felújítása.
Térrendezés, zöldterületek rehabilitációja, rekreációs területek kialakítása	**Római Katolikus Plébániatemplom Kerítés:** A kerítés rekonstrukció, az eredeti állapot visszaállítása. **Bátaszék Városközpont rehabilitációja:** A város arculata szempontjából is meghatározó központi terület, a Szt. István és a Szentháromság tér rekonstrukciója, szükséges infrastrukturális fejlesztések - parkolóhelyek bővítése- és a zöld övezet minőségi fejlesztése, a főtérhez kapcsolódó piactér megújítása és bővítése. **Játszóterek felújítása, fejlesztése, bővítése.** **Rendezvénytér kialakítása a város déli területén.**
Kerékpárút-fejlesztés	**Kerékpárút fejlesztése**
Szelektív hulladékgyűjtés bővítése	**Szelektív hulladékgyűjtés bővítése**
Lakótelkek kialakítása	**Lakótelkek kialakítása:** területkijelölés megtörtént.
Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése	**Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése és számának bővítése**
Ipari területek kialakítása	**Naperőmű:** Saját földterületen, ahová naperőművet szeretnének telepíteni. **Pirolízis üzem:** Kisebb iparterületen egy pirolízis üzem kialakítása, bővítése.
Vezetékes infrastruktúra fejlesztése (Kövesd, Lajvér, Vázkerámia telep)	**Csapadékvíz elvető rendszer fejlesztése** **Ivóvízhálózat rekonstrukció:** Bátaszéki ivóvízhálózat teljes rekonstrukciója az elöregedett, rengeteg problémát – csőtörést – okozó vízvezeték hálózat teljes rekonstrukciója, mely kb. 31 km hosszú vezetéket foglal magába.
Autóbusz-pályaudvar létesítése	**Autóbusz-pályaudvar létesítése**
Közutak rekonstrukciója	**Bátaszéki belterületi közutak rekonstrukciója:** Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak rekonstrukciója.

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési részprogramja, mint a Partnerségi Megállapodásban 2014-2020-as időszakra megjelölt 5. nemzeti fejlesztési prioritást hordozó fejlesztési dokumentum, képviseli azt a törekvést, amelyet az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentum is megfogalmaz: a gazdaságfejlesztés területén is reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre szabott beavatkozásokat valósít meg, valamint a térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket céloz.

A helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagálva a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban meghatározott prioritásokkal összhangban a megye tekintetében az alábbi gazdaságfejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

- Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés;
- Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása;
- Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés;
- Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés;
- Megyei alternatív befektetés- és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing;
- Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése.

A részprogram rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokhoz való kapcsolódási pontjai az alábbiakban foglalhatóak össze:

Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentumban foglaltak alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolataival, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként. A kutatás fejlesztés ösztönzése, az energiahatékonyság valamint a foglalkoztatás növelése érdekében kitűzött célok megfelelnek a Bizottság elvárásainak, az egységes Európai Uniós törekvéseknek. Az értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés átfogó cél elérésére irányulnak a megyei gazdaságfejlesztési részprogram keretében megfogalmazott fejlesztési irányok, fő prioritások.

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti** időszakra. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet. A dokumentum horizontális prioritásai között felsorolja a régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság, a régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése, a régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése, a vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése prioritásokat.

A foglalkoztatás fejlesztésén alapuló hosszú távú gazdaságfejlesztést célozza meg az **Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)** című fejlesztési dokumentum. Az Európai Bizottság 2011 októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit, amelyek középpontjában a hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása áll.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a gazdaságfejlesztés vonatkozásában átfogó célként határozza meg a megye gazdasági potenciáljának növelését, a vállalkozói aktivitás erősítését, a hagyományosan jelen lévő, piacképes ipari ágaztok fejlesztését. A dokumentum stratégiai céljai között szerepelnek a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése, a mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel, a munkahelymegtartást és munkahelyteremtést célzó fejlesztések, vállalkozásbarát, innovatív fejlesztések. A gazdaság prioritás legfontosabb beavatkozási területei között szerepelnek az alábbiak: K+F+I potenciál erősítése, ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése, vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is), agrárvállalkozások versenyképességének javítása, helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása, a piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése.

A **helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési programok** közül a **Paksi Kistérség** Vállalkozásfejlesztési Stratégiai Programjában megfogalmazott hosszú távú célkitűzés a gazdaság szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, valamint a vállalkozások növekedésének és versenyképességük erősödésének, valamint külső piacokra bejutásának elősegítése. A turizmus vonatkozásában hosszú távú célkitűzés a turizmus meghatározó gazdasági ággá történő fejlesztése. **Paks Város** Integrált Városfejlesztési Stratégiájában is megfogalmazásra kerül a gazdasági modernizáció és a térség versenyképességének növelése tudatos gazdaságfejlesztési tevékenység révén. Ennek keretében ágazati célként kerül kijelölésre a hálózati rendszerbe illeszkedő kis- és középvállalati fejlődést, az Ipari Park infrastruktúra fejlesztését. A turizmus, mint elkülönülő gazdasági ágazat fejlesztésében elsődleges cél a meglévő értékek jobb hasznosulásának elősegítése, a turizmushoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, marketing tevékenység fejlesztése.

Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a gazdaságfejlesztés fő elemeinek az ipar- és turizmusfejlesztést jelöli meg.
Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről – előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában stratégiai cél a térség innováció befogadására alkalmassá tételének elősegítése. A dokumentum beavatkozási területként nevesíti az ipari és gazdasági funkcióra kijelölt területek fejlesztési programjainak kidolgozását, az ipari és szolgáltató területek fejlesztését.

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája szerint a térség fő fejlesztési iránya a helyi gazdasági potenciál és ennek réven a város versenyképességének javítása, ennek keretében többek között az iparterületek kialakítása, munkahelyteremtés a szociális gazdaság területén.

3. TOLNA MEGYE HELYZETELEMZÉSE

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg Tolna megyében.

A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására.

Helyzetelemzés módszertana

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során a helyzetfeltáró fejezetek elkészítésében primer és szekunder forrásokra egyaránt támaszkodtunk. Munkánkat részben a térségi, helyi szinten meglévő és ismert fejlesztési dokumentumok adataira illetve a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataira (KSH 2011) alapoztuk, részben pedig a térség fejlesztésében érintett szereplők (önkormányzatok, vállalkozások, civil- és érdekvédelmi szervezetek, hatóságok) véleménye került a feltáró anyagrészekbe beépítésre.

A helyzetfeltárás során felhasznált fejlesztési programok, stratégiai dokumentumok a teljesség igénye nélkül az alábbiakban foglalhatóak össze:

- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változata,
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között),
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája,
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója,
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója Helyzetfeltáró munkarészek,
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

A **statisztikai adatgyűjtés** forrása egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal 2012-ben kiadott kiadványa, amely 2011-es adatokat tartalmaz, másrészt a KSH tájékoztatási adatbázis területi statisztikai adatbázisa.

Vállalkozói kérdőíves felmérés keretében felmértük Tolna megye vállalkozásainak fejlesztési elképzeléseit. A kérdőíves felmérés egyrészt a megyei vállalkozások statisztikai helyzetének felmérésére, az elmúlt évek fejlesztési tapasztalataira, másrészt a jövőbeli elképzeléseikre, fő fejlesztési irányvonalaik meghatározására irányult.
A gazdasági szereplők fejlesztési elképzeléseinek megismerése céljából további személyes megkeresések történtek.

Az önkormányzati szféra szereplői véleményének megismerése is több szálon zajlott. Egyrészt **kistérségi üléseken** mondhatták el elképzeléseiket a területfejlesztés releváns résztvevői. Másrészt **személyes mélyinterjúk keretében** ismertük meg a települések, kistérségek tervezett fejlesztési irányait, jövőbeli programjait. Az interjú részben a települések, térségek adottságainak, kapacitásainak, erősségeinek feltárására irányult, másrészt az egyes települések, térségek kiemelt, közös, vagy egyéni fejlesztési programjainak megismerése volt célunk. Harmadrészt a **kistérségi társulásokon keresztül, elektronikus úton** is feltárásra és összefoglalásra kerültek a kistérségek településeinek fejlesztési elképzelései.

A civil-, érdekvédelmi szervezetek, hatóságok véleményének megismerése szintén kérdőíves felmérés keretében valósult meg. A kérdőíves felméréssel szerettünk volna minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek uniós források felhasználása terén.

Az adatok feldolgozása során a másodlagos forrásból származó ismeretek kerültek nagyobbrészt felhasználásra, de minden helyzetfeltáró fejezet kidolgozása esetében figyelembe vettük a személyes egyeztetések, interjúk valamint a kérdőívezés során feltárt ismereteket, információkat.

A helyzetfeltáró fejezetek elkészítését megelőzően, áttekintettük az országos-, regionális-, illetve térségi/helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokat, amelyek hatással vannak és befolyással bírnak a gazdaságfejlesztési részprogram kidolgozása szempontjából. Ennek során vizsgáltuk a készülő részdokumentum meglévő fejlesztési dokumentumokhoz való viszonyát, kapcsolódási pontjait.

3.1. Földrajz[12]

3.1.1. Tolna megye elhelyezkedése, települései

Magyarországon Tolna megye a Dél-Dunántúli régió délkeleti részén fekszik. Északról Fejér megye, keletről Bács-Kiskun megye, délről Baranya megye, nyugatról Somogy megye határolja. Megyeszékhelye Szekszárd, mely 140 km-re fekszik Budapesttől délre, 50 km-re a horvát határtól északra. A megye az országhatárral nem érintkezik, területe 3 703 km2. Ezzel a nagysággal az ország tizenkilenc megyéje közül a tizenötödik helyet foglalja el, valamint az ország területének 4%-át.

Tolna megye elhelyezkedése

Tolna megye településeinek száma 109, melyből 10 város (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Gyönk, Nagymányok, Paks, Simontornya, Tamási, Tolna) és **1 Megyei Jogú Város, Szekszárd**. Lakossága 2011. évben a KSH adatainak megfelelően 33 311 fő, így Tolna megye legnagyobb városa is egyben, ugyanakkor Magyarország legkisebb megyeszékhelye.
A 11 városból 7 közigazgatási határa részben megyehatár is (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Nagymányok, Paks, Simontornya), kivétel Tamási, Szekszárd, Gyönk és Tolna.
Öt város a Duna-völgyében helyezkedik el (Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Bátaszék), jelezve ezzel, hogy Tolna megye igen eltérő fejlettségű területekből áll és a belső részeken jelentős gazdasági, közlekedési, szolgáltatási elmaradás tapasztalható.

3.1.2. Természeti adottságok

Domborzati adottságok

Tolna megye **földrajzi adottságai** változatosak, területének 43%-a síksági, alföldi jellegű, míg 57%-a változatos terepfelszínű, magasabb fekvésű, dombvidéki jellegű. Területe a Dunántúli-dombság és az Alföld találkozásánál fekszik. Az ország legváltozatosabb táji adottságú térségei közé tartozik. Területén a következő tájak

[12] www.ksh.hu
http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/regiok.pdf
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejelsztes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

találhatók meg: a **Dunamenti-síkság** (a Sárköz a Sárvíz és a Szekszárdi-dombság vonalától a Dunáig terül el, itt található a Gemenci erdő), a **Mezőföld** (az Alföld legnyugatibb középtája), a **Dél-Mezőföld**, a **Külső-Somogy** , továbbá a **Mecsek és Tolna-Baranyai-dombvidék (Tolnai-dombság),** mely a Kapos és a Sió-Sárvíz völgye, valamint a Mecsek és a Duna-völgy között terül el.
A megye jelentősebb felszíni vizei: a megye keleti természetes határát jelentő Duna, amely 101 km hosszan képezi a megye keleti határát, a Sió-csatorna, mely Somogy-és Fejér megyén keresztül összeköttetésben van a Balatonnal, a Sárvíz-(Nádor-) csatorna, a Kapos, a Koppány és Völgységi-Patak.

Éghajlati adottságok

Különösen értékes **éghajlati adottság**, hogy napfényben gazdag, a Dél-Mezőföld és a Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintetve az ország leggazdagabb területei közé tartozik, ami elsősorban a növénytermesztésnek kedvez.
A csapadék területi eloszlása elenyésző. A Külső-Somogy, a Völgység és a Szekszárdi-dombság délnyugati részén 650-700 mm között változik, a Mezőföldön, illetve a sárközi (gemenci) térségben 600 mm alá csökken.

Borvidékek

Tolna megye területén Magyarország történelmi borvidékei közé sorolt Szekszárdi borvidék és az ökológiai adottságai alapján szintén kiváló **Tolnai borvidék található.**
A Szekszárdi borvidék a Szekszárdi dombság legkeletibb területén, a dombság és a Sárköz találkozásánál fekszik. A szőlőtermesztésre alkalmas terület nagysága kb. 6 000 ha, amelyből jelenleg kb. 2 600 ha területen termesztenek szőlőt.
A Tolnai borvidéket 1998-ban hozták létre, mely átnyúlik a megye határain Baranya megye északi és Fejér megye déli részét is magába foglalva. A borvidék központja a Mezőföld és a Tolnai-hegyhát találkozásánál lévő településen, Kölesden van.
A két borvidék alapján elmondható, hogy a kékszőlő termesztése Tolna megyében meghatározó.

Természeti környezet

Tolna megye területén található zöldterületek nagysága 2011-ben 2 778 878 m^2, melyből a védett területek nagysága a következők szerint oszlik meg: Duna-Dráva Nemzeti Park területe 9 927 ha, Tájvédelmi Körzet 6 235 ha, Természetvédelmi terület 1 088 ha.

Tolna megyében jelentős az Európai Unió által védett Natura 2000-es területek száma, mely területek a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természet-megőrzési, illetőleg kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területeket foglalják magukba.

A megye területére eső különleges madárvédelmi területek (érintett települések):

- Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Tolna, Mözs, Őcsény, Pörböly, Szekszárd) közel 18 000 ha nagyságú, mely Európa egyik vadban, madárban leggazdagabb, legnagyobb összefüggő ártéri erdeje. Földrajzi határait északon a Sió-csatorna, délen a bátai erdők, keleten közvetlen a Duna melletti, nyugaton pedig az 5-10 km-rel beljebb épült árvízvédelmi töltés képezi.
- Kisszékelyi-dombság (Kisszékely, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi)
- Mecsek (Váralja)
- Pacsmagi-tavak (Regöly, Tamási)

A megye területére eső különleges természet-megőrzési területek (érintett települések) a Lengyel-hőgyészi erdők (Csibrák, Dúzs, Hőgyész, Kalaznó, Kurd, Lengyel, Mucsi, Tevel).

A megye területére eső kiemelt jelentőségű természet megőrzési területek (érintett települések): Aparhanti sztyepp (Aparhant), Béda-Karapancsa (Báta), Dékány-hegy (Iregszemcse)**,** Dunaszentgyörgyi-láperdő (Dunaszentgyörgy, Paks)**,** Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Fadd, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Szekszárd, Tolna, Tolna-Mözs)**,** Geresdi-dombvidék (Bátaapáti, Bátaszék, Cikó, Mórágy, Mőcsény)**,** Kisszékelyi-dombság (Kisszékely, Miszla, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi, Udvari)**,** Koppány-menti rétek (Koppányszántó, Nagykónyi, Szakcs, Értény)**,** Közép-mezőföldi löszvölgyek (Bölcske, Dunaföldvár, Németkér, Paks)**,** Mecsek (Váralja)**,** Paksi tarka sáfrányos (Paks)**,** Paksi ürgemező (Paks)**,** Szakadáti löszgyepek (Gyönk, Szakadát)**,** Szedresi Ős-Sárvíz (Harc, Kölesd, Medina, Sióagárd, Szedres, Tengelic)**,** Szekszárdi-dombvidék (Bonyhád, Grábóc, Kakasd, Szálka, Szekszárd)**,** Szenesi-legelő (Bikács, Nagydorog)**,** Tengelici homokvidék (Bikács, Györköny, Németkér, Paks)**,** Tengelici rétek (Kajdacs, Tengelic)**,** Tolnai Duna (Bölcske, Dunaföldvár, Gerjen, Madocsa, Paks)**,** Törökkoppányi erdők (Lápafő, Szakcs, Várong)**,** Lajoskomáromi löszvölgyek (Ozora).

Tolna megye területére eső országos jelentőségű védett természeti területek:

	Megnevezés	**A védett területek kiterjedése (ha)**	**Érintett Tolna megyei település(ek)**
1.	Duna-Dráva Nemzeti Park	49 478,8	Báta, Bogyiszló, Decs, Őcsény, Pörböly, Szekszárd, Tolna (Szekszárdi kistérség)
2.	Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet	7546,5	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Nagydorog, Németkér, Paks (Paksi kistérség), Medina, Szedres, Tengelic (Szekszárdi kistérség)
3.	Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet	9347,5	Váralja (Bonyhádi kistérség)
4.	Bölcskei Nőszirmos Természetvédelmi Terület	111,16	Bölcske (Paksi kistérség)
5.	Kapszeg-tó Természetvédelmi Terület	156,2	Tolna-Mözs, Szekszárd (Szekszárdi kistérség)
6.	Pacsmagi tavak Természetvédelmi Terület	tanösvény hossza: 9,5 km	Regöly, Tamási (Tamási kistérség)
7.	Szakadáti legelő Természetvédelmi Terület	1,5	Szakadát (Tamási kistérség)

Természeti veszélyforrások (árvizek, belvizek)

Tolna megyében az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az árvíz- és belvízveszélyes időszakok száma. Az árvizek szintje egyre szélsőségesebb, a belvíz pedig olyan területeket is érintenek, ahol ez még nem volt tapasztalható. Mindeközben egyre hosszabbak a száraz időszakok.
A megye egyik legfontosabb teendője a vízkárokra és a vízhiányra való mielőbbi felkészülés, mely csökkentheti az időjárásból eredő gazdasági károkat. A belvizek elsősorban a mezőgazdasági területeket veszélyeztetik. Különösen indokolttá válik a belvizek valamilyen formában történő összegyűjtése és tárolása. Tolna megye domborzata alkalmas arra, hogy kijelölésre kerüljenek azok a területek, amelyek a csapadékosabb időszak vizeit összegyűjtsék és tárolják.

A természeti környezet megóvása, turisztikai célú hasznosítása

A természeti környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Tolna megye települései folyamatosan törekednek a természeti környezet megóvására, illetve a meglévő természeti értékek turisztikai célú hasznosítására. **Báta** település „Alszög" részén ökofalu kialakítására törekszik. **Harc** település turisztikai célú fejlesztést kíván megvalósítani a Sión, amelyhez a településről lejáratot szeretnének létesíteni. **Szedres** település tanösvényt szeretne kialakítani az Ős-sárvíz területén. **Tengelic** tervei között szerepel a Gyulai Erdő és Vadgazdasággal közösen egy erdei iskola kialakítása, valamint a Zöld Úthoz történő csatlakozása egy 27 km hosszú túraútvonal kiépítésével. **Bogyiszló**n szükséges a Duna holtág rehabilitációja, a holtág kotrásával, gyalogos és kerékpáros sétány kialakításával.
Szekszárd Város tervei között szerepel egy ökocentrum kialakítása a Gemenci erdő területén, a várostól keleti irányba 5 km-re Bárányfokon.

A Sión turisztikai célú fejlesztéseket terveznek, kikötőhelyeket és kiszolgáló létesítmények kialakítását szeretnék megvalósítani, melyről bővebben jelen dokumentum 6.2. pontjában olvashatunk.
A Dunán is szükség lenne egy Bogyiszló melletti vízi turisztikai megállóhelyre, kiszolgáló helyiségekkel, sátorhelyekkel. A bogyiszlói őstölgyes megóvása érdekében a település célja az őstölgyesben honos tölgytípus újraültetése.

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők[13]

A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség elöregedési folyamata Tolna megyében is megmutatkozik. **Az ország három legritkábban lakott megyéje közül az egyik Tolna megye (62 fő/km2)** Bács-Kiskun és Somogy megye mellett.

A népesség hosszú idő óta csökkenő tendenciája az előző években is folytatódott Tolna megyében. A 2001. évi és a 2011. évi népszámlálás alapján a lakónépesség esetében a Dél-Dunántúl megyéi közül a legnagyobb, mintegy 7,3%-os visszaesés Tolna megyét jellemezte. Országosan 10 éves összehasonlításban a megye az első három legnagyobb lakónépesség fogyást elszenvedő megyék közé tartozik (Békés, Nógrád, Tolna). Tolna megye esetében elmondható, hogy a községek lakosságszáma a városokénál erőteljesebben csökkent.

Az alábbi ábrát tekintve a népesség számának csökkenése 1940 óta jellemző Tolna megyére:

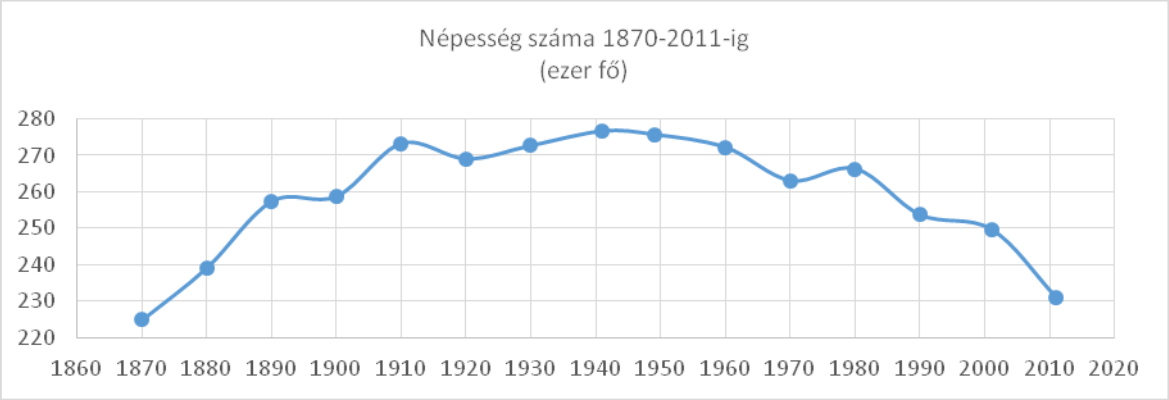

Forrás: KSH 2011

A népesség csökkenésében meghatározó szerepet játszott a természetes fogyás. Az élve születések aránya nagyon alacsony, a lakosságra vetített aránya 0,79 %, a városokban (0,8 %) és a községekben (0,77%) nem mutat jelentős eltérést. A halálozási számok az élve születések számának több mint másfél szerese. Tolna megyében a lakosságra vetített halálozás aránya 1,36 %. A községekben ez az arány 1,46 %, míg a városokban kedvezőbb, 1,29 %. A természetes fogyásmértéke a községeken nagyobb, mint a városokban. Tolna megyében a születések és halálozások negatív mérlege migrációs veszteséggel párosult.

A megye lakosságszám csökkenését emellett tovább erősíti a **belföldi elvándorlások** mértéke, ami -0,38 % a teljes lakosságszámhoz képest. A legnagyobb elvándorlás 2009-ben Dél-Dunántúl megyéi közül Tolnát jellemezte (-6,1 ezrelék).

A régió megyéi közül Tolna lakosságának **átlagéletkor**a volt a legmagasabb 2010. január 1-jén, sőt országosan is csak a Dél-Alföldi régió megyéi rendelkeznek rosszabb értékekkel. A **halálozások száma** a kor előrehaladtával fokozatosan nő, és a férfiak halálozási száma a 0-9 éves kortól eltekintve magasabb, mint a nőké.

[13] www.ksh.hu
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejelsztes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

A KSH 2012. január 1.-i adatai szerint Tolna megye 229 116 lakójából 129 233 fő városlakó, azaz a megyei népesség 56,4%-a. A megye 98 községe közül 30 település lélekszáma nem éri el az 500 főt (aprófalu), ebből tizenkettőben 300 lakosnál is kevesebben vannak. A kritikus 200 fős népességnél kevesebb lakosa van Grábóc, Kalaznó, Lápafő, Murga, Nagyvejke és Várong településnek.

Lakónépesség alakulása a Tolna megyei kistérségekben:

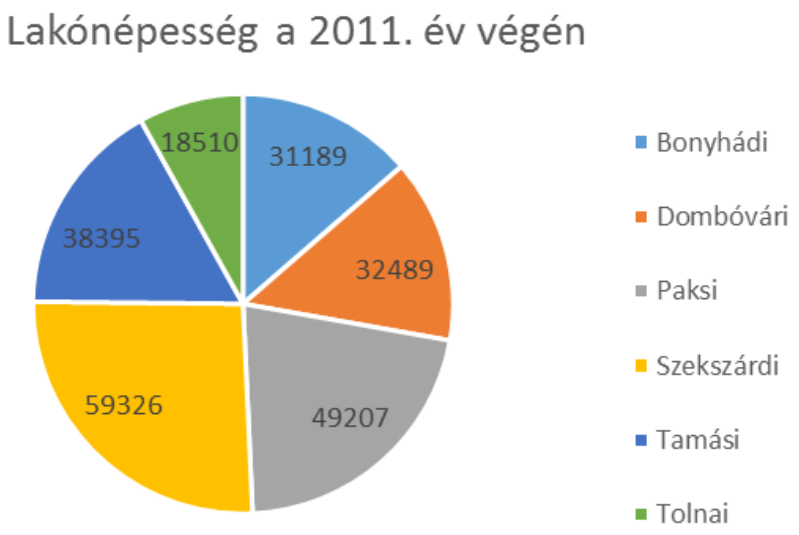

Forrás: KSH 2011

3.3. Infrastruktúra[14]

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség

A megye **közúthálózatának** hossza 1216 km. A térséget a 2010. évben megépült M6-os gyorsforgalmi út (Budapesttől Bólyig Horvátország irányába), a 6-os számú főút (Budapest Barcs Horvátország irányába), az 52. (Kecskemét-Dunaföldvár), 55. (Szeged-Bátaszék), 56. (Szekszárd-Mohács-Udvar), 61. (Dunaföldvár-Nagykanizsa), 611. (Dombóvár-Sásd), 63. (Tolna-Székesfehérvár), 631. (Szedres elkerülő út), 65-ös (Szekszárd-Siófok) számú főutak szelik át. Emellett 49 db összekötő út, 38 db bekötőút, 31 db állomási út, 10 db csomóponti ág található itt. Az M6-os autópálya összeköttetést biztosít Baranya és Fejér megyével, a tolnai városok közül érinti Dunaföldvárt, Paksot, Tolnát, Szekszárdot és Bátaszéket. Az M6 elérhetősége a megye jelentős – nyugati – részéről kelet-nyugati irányú gyorsforgalmi és főúti kapcsolatok híján nehézkes. A 6-os számú, elsőrendű főút a Dunaföldvár-Szekszárd szakaszon párhuzamos az autópályával. Szekszárdtól délre a Bonyhádi kistérségben Bonyhádot és Kakasdot érinti, segítve a megyeszékhely és az autópálya jobb elérhetőségét. Megyén kívül a régióközponttal teremt közvetlen kapcsolatot. Az országos forgalomszámlálási adatok szerint az átlagos forgalom 2010-ben 2614 jármű/nap volt, amely az országos átlag 70%-a. Az M6-os autópálya, a 2003-ban megépült M9-es 30 km-es szakaszának, valamint a Szekszárdi Duna hídnak (Szent László híd) a megépülésével javult a térség főváros és Alföld irányú közúti megközelíthetősége. A megye közúti járműállománya 12 134, az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma 307.

Hiányzik a közvetlen főúti összeköttetés Szekszárd és a másik megyeszékhely, Kaposvár között, valamint a megye K-i városai (Szekszárd, Bonyhád, Paks, Tolna, Dunaföldvár), és a Ny-i települések közötti (Dombóvár, Tamási, Gyönk, Simontornya) kapcsolat. a meglévő úthálózat nagy része vonalvezetését, teherbírását, állapotát tekintve sem felel meg az elvárható igényeknek. A paksi kistérségben hiányoznak település összeköttetések (pl.: Györköny Bikács), a dombóvári kistérségnek rossz a kapcsolata a megye keleti részével, a Tamási és Bonyhádi kistérségben a közúthálózati adottságok elmaradnak az országos átlagtól.

Vasúti összeköttetésben a Budapest – Dombóvár - (Kaposvár - Gyékényes, illetve Pécs) a legjelentősebb vonal, jellemző, hogy Paks már vasúton nem érhető el és Szekszárdra is csak sárbogárdi átszállással lehet eljutni. A térség fő vasúti csomópontja Dombóvár, amely Tolna megyében, de három megye határán fekszik és így Somogy és Baranya megye egyes részei is jól elérhetők. Tolna megyén belül **Dombóvár a legjelentősebb vasúti csomópont**.

Kiépített kerékpárút tekintetében Tolna megye az ország élén jár. Azonban turisztikai szempontoknak, valamint a helyi igényeknek megfelelően **szükséges lenne összefüggő megyei kerékpárút-hálózat teljes kiépítésére.** A legfontosabb megépült szakaszok Dunaföldváron, Pakson, Szekszárdon (az 56 sz. főút mentén), Dombóváron, Kaposszekcsőn (611. sz. főút mentén), Tamásiban (a 65 sz. főút mentén), és még néhány rövid, mellékúti szakaszon vannak. Folyamatban van a Kaposszekcső-Csikóstőttős, befejeződött a Paks-Csámpa szakaszok kiépítései is. Kerékpárút vezet át a Dunaföldvári, Szekszárdi és Bajai hídon is. Szintén kerékpárútként hasznosították a Lepsény-Dombóvár vasútvonal felhagyott szakaszának egyes részeit.

[14] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu
Magyar Statisztikai Évkönyv 2011

A megye területén három **híd** biztosítja a Dunán való közúti átkelést, a Dunaföldvári híd (52sz. főút), Szekszárdi híd (M9), és a Bajai híd (55sz. főút). A hidakon kívül 3 térségi jelentőségű **kompátkelő** is működik, Pakson, Gerjennél, Domborinál. Fontosabb **kikötők** Dunaföldvárnál, Paksnál, Fadd-Domborinál és Bogyiszlón vannak.

A Gemenc Volán Zrt. biztosítja a **helyi- és helyközi autóbusz-közlekedést**, de több Volán társaság is közlekedtet járatokat távolsági vonalon. Budapest irányába óránként indulnak járatok, Szekszárdról pedig a Dunántúl valamennyi megyeszékhelye elérhető. Az autóbusz-közlekedés az elmúlt években a járatok megritkításával jó néhány település számára –különösen néhány zsáktelepülés esetében- kedvezőtlen irányba változott. A vonalhálózat hossza 115 km.

Légi közlekedés szempontjából az **Őcsényi repülőtér** az OTrT-ben a kereskedelmivé (nemzetközivé) fejleszthető repülőterek között szerepel.

3.3.2. Lakhatás[15]

A megye lakásállománya 2011 év végén 98 897 lakást foglalt magában. Az újonnan épített lakások száma 2011-ben 120 lakás volt, amely a teljes lakásállomány 0,12%-át teszi ki. Az épített lakások átlagos alapterülete 116 m^2. Az épített lakások 52,5%-a 4 vagy több szobás, 30,8%-a háromszobás, 16,6%-uk egy vagy kétszobás. A megszűnt lakások száma 2011-ben 66 darab, ebből 33 db avulás miatt, 13 db új lakás építése miatt. Az önkormányzatok által fenntartott épületek száma 591, ebből lakóépület 420, fenntartott bérlemény 1 801, ebből lakásbérlemény 1 284. A kevés bérlakás gátolja a lakásmobilitás kialakulását és a munkaerő-piaci elhelyezkedést is megnehezíti. Az önkormányzat által lakóház felújításra fordított összeg 86 148 000 Ft. Tolna megyében a laksűrűség 2,32 fő/lakás. Tolna megyében a legalább komfortos lakások aránya a teljes lakásállományon belül 81%. A lakások 1/6-a komfort nélküli illetve szükséglakás. A lakások megújítása tekintetében egyre erősödik az épületenergetikai szempontok figyelembe vétele.

3.3.3. Közműellátottság[16]

Vízellátás

Tolna megye valamennyi településén rendelkezésre áll vezetékes víz. A külterületi lakóhelyeken nem mindenhol érhető el a vezetékes ivóvíz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 2011-ben 1 887,7 km. Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma 95 349, amely a teljes lakásállomány (98 897) 96,41%-a. A városokban ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya 96,2%, míg a községekben ez az arányszám 96,68%. Az egyes települések ellátása jellemzően 90% feletti, számos esetben teljes, a legrosszabb értékeket Mőcsény (72%) mutatta 2011-ben.

Számos vízbázis működik a megye területén. Víztermelő művel nem rendelkeznek az alábbi települések: Bátaapáti, Bogyiszló, Dúzs, Izmény, Kéty, Kisvejke, Kurd, Lengyel, Mucsfa, Pörböly, Pusztahencse, Závod. A vízminőség a felhasználás végpontjaiban néhol nem felel meg az uniós elvárásoknak – ez főleg a megye déli-délnyugati részén elhelyezkedő kisebb településekre igaz. A vízminőséget egyes területeken a magas

[15] www.ksh.hu Területi statisztika
[16] www.ksh.hu Területi statisztika

arzén-, bór-, ammónia-, vas- és mangántartalom, valamint a határértéket jóval meghaladó metángáz-tartalom jellemzi.

A megyében található 109 település közül 45 település és 4 db egyéb belterület érintett (63 659 fő) az ivóvízminőség-javító programban. Néhány településen (Szakály, Gyönk, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Nagydorog) már megvalósultak, számos településen (Dél Tolna Aqua Projekt: Bátaszék, Decs és környező 8 település, Sió-Kapos menti ivóvízminőség-javító projekt Simontornya, Pálfa, Tolnanémedi) folyamatban vannak vagy előkészítés alatt állnak az ivóvízminőség javító programok. A távlati cél az, hogy 2013-ig a közüzemi vízellátásában felszámolják az egészséget befolyásoló valamennyi ivóvízminőségi problémát.

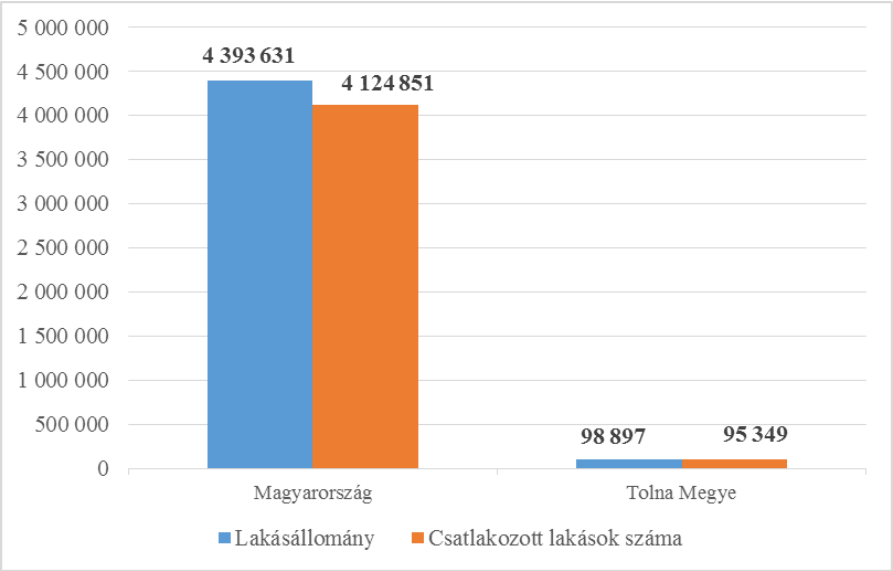

Ivóvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Szennyvízelvezetés-, tisztítás

Tolna megyében a közüzemi szennyvízhálózattal rendelkező települések száma 50, a közüzemi szennyvízgyűjtő hálózat hossza 1026,8 km 2011 év végén. Közüzemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások száma 60 523, amely a teljes lakásállomány (98 897) 61,19%-a. A városok esetében a szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a teljes lakásállományhoz viszonyítva átlagosan 81,33%, míg a községekben ez az arány összességében nagyon kedvezőtlen 35,22%-os mutatót ad. A közüzemi szennyvízhálózattal rendelkező települések közül a szennyvízhálózatra csatlakozott lakások aránya Kurdon (47,05%), Bátán (35,36%) és Simontornyán (20,32%) mutatja a legkedvezőtlenebb értéket. Györe, Kisdorog és Szálka települések azonban 100%-os rácsatlakozási arányt mutatnak.

A csatornahálózat üzemeltetését 14 szolgáltató végzi, jórészt saját vízszolgáltatási területükön (saját, testvér- vagy anyacég keretein belül), de kisebb átfedések előfordulnak. Szennyvíztisztító telep a következő településeken található: Bátaszék, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Csikóstőttős, Decs, Dombóvár, Gyönk, Hőgyész, Kisdorog, Kisvejke, Kurd, Lengyel, Madocsa, Miszla, Paks, Simontornya, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tamási, Tengelic, Tevel, Tolna.

Folyamatban van a szennyvízelvezető és kezelő rendszerek kiépítése: Nagydorog, Attala, Szakadát, Iregszemcse, Kéty településeken. Nem rendelkeznek szennyvízelvezetéssel az alábbi települések (2012. április): Alsónyék, Belecska, Bikács, Csibrák, Dalmand, Diósberény, Döbrököz, Dúzs, Értény, Felsőnána, Felsőnyék, Fürged, Grábóc, Györköny, Gyulaj, Jágónak, Kajdacs, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Kocsola, Koppányszántó, Lápafő, Magyarkeszi, Mucsfa, Mucsi, Murga, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Nagyvejke, Nak, Ozora, Pálfa, Pári, Pincehely, Pörböly, Pusztahencse, Regöly, Sárszentlőrinc, Szakály, Szakcs, Szárazd, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Várong, Zomba. Ezen településeken a szennyvízkezelés szikkasztással és elszállítással történik.

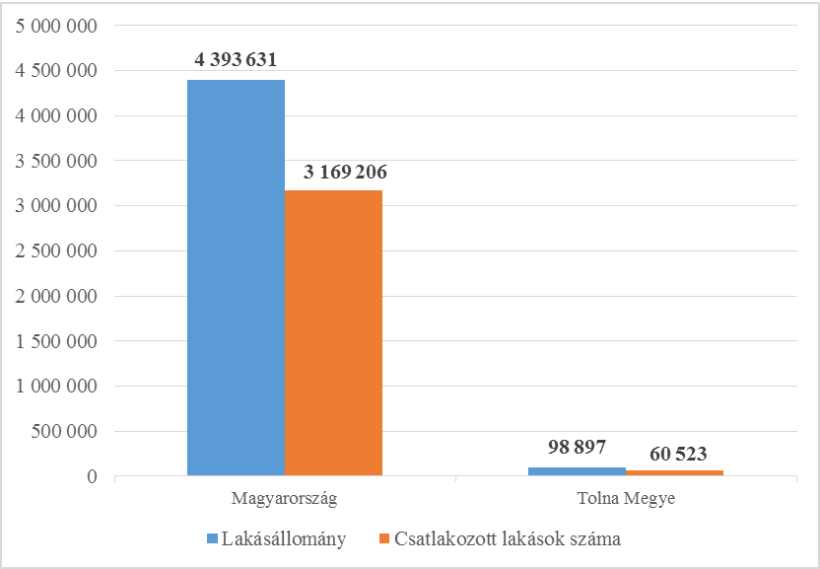

Szennyvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Villamos energia ellátás

Tolna megyében található az ország energiaellátásának legfőbb eleme, a **Paksi Atomerőmű**, aminek meghatározó szerepe van az egész ország biztonságos, olcsó és tiszta energiával való ellátásában. Az erőmű a hazai villamosenergia termelés 43,25%-át adja, ami 2011-ben összesen 15 685 GWh volt. Az erőmű üzeme zavarmentes, a rendelkezésre állás 90% körül van. A Nemzeti Energiastratégia „Atom-szén-zöld" forgatókönyvével összhangban, hosszú távon meg fenn kell tartani a villamosenergia-termelési rendszerben a nukleáris energia termelés részarányát, amely egy vagy két, egyenként 1000-1600MW új atomerőművi egység építésével valósítható meg a paksi telephelyen 2020-2030 között. Az új erőmű 60 éven át versenyképes áron és gyakorlatilag kibocsátás és káros környezeti hatások nélkül fog termelni, jelentősen fokozva az ország ellátásbiztonságát.
Az új projekt serkenti az ország műszaki-tudományos és ipari fejlődését, sokezer új munkahelyet jelent több mint egy évtizedre. A biztonságos üzemeltetéshez szükséges tudás és tapasztalat az országban rendelkezésre áll; az új atomerőmű létesítésének és üzemeltetésének engedélyezéséhez a jogi és intézményi feltételek adottak. A paksi telephely a szükséges infrastruktúra jórészt rendelkezésre áll, a telephely földtani, meteorológiai, hidrológiai jellemzői ismertek, a meglévő atomerőművel való szinergiák jelentősek.

A mecseki feketeszén előfordulások jelenleg kihasználatlanok, kitermelés nem zajlik annak ellenére, hogy a Nemzeti Energiastratégia prioritásai között a szén is szerepel („Atom-szén-zöld”).

A térségi energiaellátást az E.ON biztosítja, 120 (132) kV-os távvezeték-hálózatával.

A megyében a háztartási villamos energia fogyasztók száma 115 063, a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 265 881 MWh. Az egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia-felhasználás 2011 év végén 2 298 kWh. Az egy háztartásra jutó villamos energia fogyasztás átlaga az elmúlt években folyamatosan csökkent.

Vezetékes gáz ellátás

A megyében a vezetékes gázellátás 97 településen biztosított a KSH 2011. évi statisztikai adatai alapján. A háztartási vezetékes gáz ellátásba bekapcsolt lakások aránya városokban átlagosan 55,77%, míg a községekben átlagosan 45,36 %, a megyében átlagosan 51,22%. Nem biztosított a vezetékes gázellátás Csibrák, Fürged, Grábóc, Jágónak, Keszőhidegkút, Lápafő, Nak, Pári, Pörböly, Szakcs, Udvari, Várong településeken.
A teljes gázcsőhálózat hossza 2011-ben 2338,3 km, az egy háztartási fogyasztóra jutó vezetékesgáz-fogyasztás 925 m^3, amely évről évre csökken.
A földgáz fűtési célra történő felhasználása a Bonyhádi, valamint a Szekszárdi kistérségekben a leginkább elterjedt, a Bonyhádi kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya a teljes lakásállományon belül közel 66%. Legkevésbé meghatározó a gázzal történő fűtési mód a Dombóvári, valamint a Tamási kistérségekben (30%).

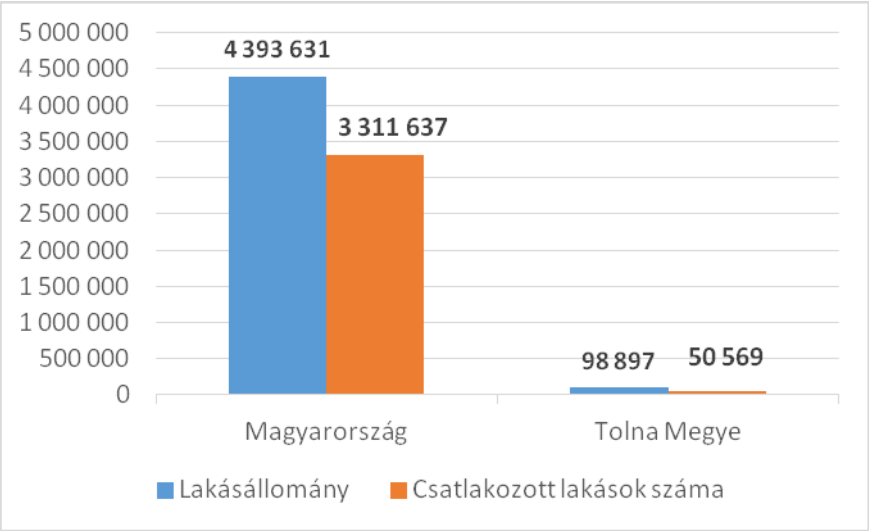

Vezetékes gázrendszerre csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Távfűtés és melegvíz hálózat

Távfűtéssel és melegvíz-hálózattal rendelkező települések száma a megyében 4. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma 11 090, a melegvíz-hálózatba bekapcsolt lakások száma 10 938. Távhőellátásra felhasznált hő mennyisége 491 263 GJ, ebből lakosságnak szolgáltatott 396 324 GJ Szolgáltatott melegvíz mennyisége 340 600 m^3, ebből lakosságnak szolgáltatott 316 200 m^3.

Telefon, kábeltelevízió, internet, postai szolgáltatás

A megyében a távbeszélő fővonalak száma 67 754, a kábeltelevízióba bekapcsolt lakások száma 61.613, a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások aránya 62,3 %. Az Internet-előfizetések száma 47 534. A megyében a postai szolgáltató helyek száma 91.

3.3.4. Épített környezet

A megyére vonatkozó legfrissebb régészeti és műemléki adatbázis elkészült. Közel 390 épület vagy építmény műemlék (egy részük védési aktusban van) és további 21 műemléki környezet van. A török hódoltság előtti időszak értékei elsősorban régészetiek, a hódoltság és a harci cselekmények nagy pusztítást végeztek az emlékekben. A meghatározó építmények (pl. földvárak, útrendszerek, templomok, kolostorok) mind megsemmisültek. A török hódoltság utáni újjáépítés során a kövek, téglák, ősi falak beépítésre, felhasználásra kerültek. A hódoltság utáni időkből, a barokk korból jellemzőek a római katolikus, református, evangélikus templomok, számos településen a szentháromság szobrok, de ebből a korból való a Grábóci szerb ortodox monostor. A 18-19. századból való a hőgyészi Apponyi kastély, a tamási Eszterházy kastély, Paks kúriaállománya. A klasszicizmus időszakában számos új kastély és kúria épült, mint a bonyhádi Perczel kúria. Ebben a korban megszaporodtak a középületek is, iskolák, szálloda, vármegyeháza és bíróság Szekszárdon. A historizmus, szecesszió korszakából való az Augusz Ház Szekszárdon, a Wosinszky Mór Megyei Múzeum, a Városháza Szekszárdon, a Magyarországi Német Színház. A két világháború után épült a Szekszárdi Vasútállomás, a II. világháború után pedig az organikus építészet is elterjedt, példa erre a kakasdi faluház.

Jelenleg a megyében 11 világörökség várományos terület található: Dunaföldvár, Bölcske (Annamatia 7., 8.), Paks (Lussonium 3., Annamatia) (Paks-Dunakömlőd, Paks-Csámpa), Dunaszentgyörgy (Lussonium 6., 12.), Fadd (Lussonium), Tolna-Mözs (Alta Ripa), Szekszárd, Őcsény (Alisca), Várdomb, Alsónyék, Bátaszék, Báta (Ad Statuas).
Dombóvár, Tamási és Regöly környéke történeti települési területbe sorolandó.
Világörökségi listára felvett területek, amelyeket Magyarország, kiválasztott arra, hogy jelöltek legyenek: a római limes magyarországi szakasza nemzetközi sorozatjelölés részeként, Tájház-hálózat Magyarországon.

Az épített környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Szükséges lenne azonban az állagmegóváson kívül az épített környezeti értékek megújítása is.
Az épített környezet értékei vonatkozásában elmondható, hogy szükség lenne turisztikai célú hasznosításuk, amelyek azonban jelentős és folyamatos infrastrukturális fejlesztéseket igényelnek a megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében.

3.3.5. Hulladékgazdálkodás[17]

A megyében valamennyi település bevonásra került a hulladékgyűjtésbe. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 89 519, a szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 32 961. Az elszállított települési szilárdhulladék mennyisége 74 800 tonna. Ebből újrafeldolgozással hasznosított hulladékmennyiség 2 700 tonna, lerakással ártalmatlanított 72 100 tonna, összesen 74 800 tonna.

[17] www.ksh.hu Területi statisztika

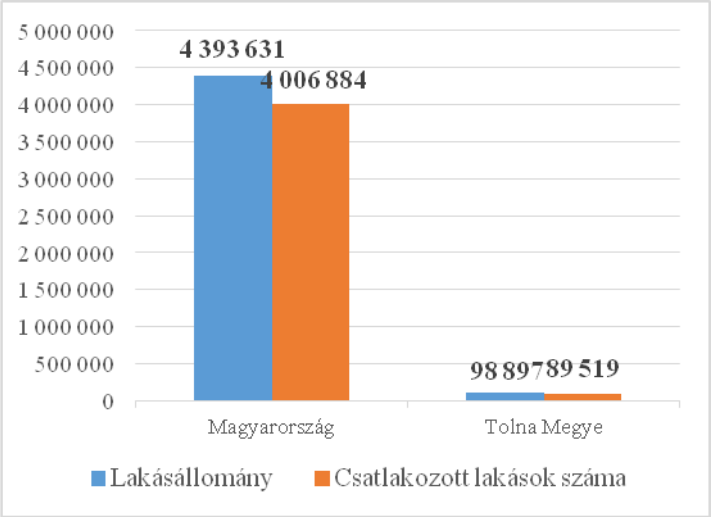

Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

A megyében a regionális hulladékgazdálkodási társulások létrejöttek és a regionális hulladéklerakók kialakultak, illetve kialakításuk folyamatban van. A megyében **3 környezetbarát hulladékkezelő telep** épült a Dél-Balaton és Sió völgye hulladékgazdálkodási projekt keretében **Cikó, Som és Ordacsehi** területén. Cikón és Som településen hulladéklerakó, komposztáló üzem és válogató központ található. A projekt 69 települést foglal magában. A Kapos menti hulladékgazdálkodási rendszer 2013-ba kerül kialakításra, amelyhez 6 Tolna megyei település csatlakozott. A projekt keretében Kaposváron komplex hulladékkezelő központ, hulladéklerakó, válogató, hulladékudvar, komposztáló, Hőgyészen hulladékudvar kerül kialakításra. A Mecsek-Dráva hulladékgazdálkodási projekthez 5 Tolna megyei település csatlakozott. A projektben 4 átrakó állomást terveznek, amelyből 1 átrakó, a kaposszekcsői esik Tolna megyére. A Közép Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társuláshoz 9 Tolna megyei település csatlakozott, amelyből 5 település szilárd hulladék lerakójának rekultivációja megtörtént. A Paksi Térségi Hulladékgazdálkodási rendszerhez 6 település társult. Ehhez a rendszerhez tartozik a Pusztahencse-Földespusztán megépült biogáz erőmű is.

A Paksi Atomerőmű üzemeltetése során keletkező szilárd és folyékony, kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékok végleges elhelyezésére szolgál a Bátaapátiban megépült radioaktív hulladéktároló. A földalatti tárolók építése még folyamatban van, a központi épület a telephelyen megépült.

Szelektív hulladékgyűjtésre a megye nagyobb településein lehetőség van, azonban a kívánatos mennyiség elérése érdekében további fejlesztések szükségesek (új hulladékgyűjtő szigetek, szolgáltatási színvonal emelése), valamint fontos lenne a szelektíven összegyűjtött hulladék jobb hasznosulásához szükséges feltételek megteremtése.

A megyében a **veszélyes hulladékok** mennyisége –a gazdasági szerkezet átalakulása és a hulladékgazdálkodás megkezdése okán- évről évre csökken. Folyamatosan rekultivációra kerülnek illetve kerültek a nagyobb települések szeméttelepei is.

3.3.6. Környezetvédelem[18]

A megyében a közterület tisztításba bevont települések száma 14 919 000 m^2 a rendszeresen tisztított közterület nagysága, amelyből 244 000 m^2 járda. 417 000 m2 közterület tisztítása géppel valósul meg. A megyében elszállított települési szilárd hulladék 74 753 tonnát tesz ki, amelyből 60 882 tonna a lakosságtól kerül elszállításra.

Szelektív hulladékgyűjtés

A megye nagyobb településein lehetőség van szelektív hulladékgyűjtésre, azonban további fejlesztések szükségesek új hulladékgyűjtő szigetek kialakításával és a szolgáltatási színvonal emelésével. A szelektíven összegyűjtött hulladék jobb hasznosulásához szükséges feltételek megteremtése is szükséges lenne. A szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma, 32 734, amely 2007. évi állapothoz képest 4,5 szeresére emelkedett. Ez a teljes lakásállomány 33,1 %-át jelenti.

Hagyományos energiahordozók

A hagyományos energiahordozók felhasználásának mennyisége évről évre csökken, amely részben a lakosság környezettudatosabb gondolkodásmódjából adódik. A **villamos energia** felhasználás 2008-tól 2011-ig közel 20 %-os csökkenést mutat, a **fajlagos gázfogyasztás** a 2003-ban mért adathoz (150 m^3/hó) képest a felére esett vissza 2011-re (78 m^3/hó). Az utóbbi években előtérbe kerültek az épületenergetikai szempontok a lakásfelújítások során, valamint a magasabb energiaosztályba sorolt háztartási gépek elterjedése.

A megújuló energiaforrások

A megújuló energiaforrások tekintetében Tolna megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a **biomassza** típusú energiahordozók terén, de lehetőségek rejlenek a **geotermikus energia**, a **napenergia**, valamint a **vízenergia** felhasználás területein is.

A **biomassza** alapú energiahordozók termelésének lehetőségei országos viszonylatban is átlagon felüliek, hiszen Tolna megyében szántóterületek aránya meghatározó (64%), így a szántóföldi növénytermesztésből származó energetikai célra hasznosítható melléktermékek volumene is számottevő. Különösen Dombóvár és Tamási környékén, de Szekszárd és Tolna térségében, valamint Bonyhád, Simontornya környékén. Erdős, és nagy élőfa készlettel rendelkező területeken biztosítható a biomassza alapú energiatermelés másik meghatározó alapanyaga a **dendromassza**. A megyében Paks térségére és a megye DNy-i határvidékére jellemző.
Tolna megyében, Dunaföldváron üzemel az ország jelenleg legnagyobb **bioetanol** üzeme, mely 2012. májusban kezdte meg a termelést és a tervek szerint évente 240 millió liter bioetanolt fog előállítani. Dombóváron és Faddon is terveznek létesíteni. Simontornyán található fa brikettet előállító üzem.
A **biogáz** előállítása a legmagasabb fajlagos várható energiatartalommal szennyvíziszap feldolgozásával valósítható meg (320-750 m3/ezer kg), így a megye szennyvíztisztító telepein keletkezett szennyvíziszap is potenciális energiaforrásként értékelhető. Tolna megyében már jelenleg is üzemel biogáz üzem, Bonyhádon, Kaposszekcsőn, Pusztahencsén, valamint Tamásiban. Tamásiban a közeljövőben terveznek újabb biogáz üzemet létesíteni. Biogáz tüzelésű erőmű üzemel valamint Kaposszekcsőn.

[18]http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Tolna megye a biomassza mellett **geotermikus és geotermális** (előbbi a talaj közeli, utóbbi a mélységi kőzetrétegekben tárolt hőenergiát jelenti) **energiaforrások** tekintetében is számításba vehető potenciállal rendelkezik. Geotermikus energiahasznosításra a megyében elsősorban a Bonyhádi, Tamási és a Szekszárdi kistérségek településein lenne lehetőség.
Mélységi (geotermális) energia hasznosítására a Somogy megyével szomszédos Ny-i határán (Dombóvár és Tamási térsége), valamint Simontornya környékén lenne lehetőség. Geotermális erőmű létesítését a megyében a jelenlegi információk alapján Bonyhád és Tamási tervezi, de a megyeszékhely, Szekszárd is kezdeményezte a hőszivattyúk gyakorlatban történő alkalmazását. Megépült az új fürdő komplexum, aminek fűtése a föld hőjének hasznosításából táplálkozó hőszivattyúról működik. Kivitelezés alatt és befejezés előtt áll az AGORA program keretében épülő Művészetek Háza felújítás-átalakítás is, aminek szintén hőszivattyús fűtése létesül.

A **napenergia** energetikai hasznosíthatósága szempontjából Tolna megye területén a legmagasabb szintű (1295 kWh/m2/év) napenergia a Szekszárd-Paks képzeletbeli vonal mentén mérhető, de a megye középső területein is jelentős (1310 kWh/m2/év).
A napsütötte órák számát tekintve a megye teljes területe az országban jellemző legmagasabb értékű tartományba, a 2000 óra/év feletti időtartamú sávba esik.

Magyarországon összesen 37 vízerőmű működik, **Tolna megye területén, beleértve a Duna megyét érintő szakaszát is, nincs vízerőmű.** Egyedül a Dunán volna létesíthető gazdaságosan fenntartható vízi erőmű. A Kapos folyó kisvízi vízhozama helyi, közösségi szintű villamos energia ellátást biztosító törpe vízierőművek létesítésére alkalmas lehet.
A megye területén lévő tavak is energetikailag jelentős potenciált képeznek. Tolna megye területén közel 300 db tó van. Ezek nagy része völgyzárógátas halastó vagy tározó. 58 db tó van. E jelentős víztározó kapacitású tavak energiatároló képessége jelenleg kihasználatlan.

A **szélenergia** hasznosítás elterjedésének hazánk földrajzi adottságai kevésbé kedveztek. A szél sebessége Tamási és Simontornya térségében alkalmas arra, hogy szélkerék, illetőleg a kisteljesítményű szélgenerátorok segítségével, megbízhatóan legyen nyerhető energia. Tolna megye Ny-i határán - a szélsebesség meghaladhatja a 4,5 m/sec értéket, ezeken a területeken már energetikai célra használható. Pakstól ÉNyra eső területeken a szél sebessége elérheti a 6-7 m/sec értéket is, ez közepes teljesítményű szélerőmű működtetését képes biztosítani.
Tolna megyében különösen Tamási, Simontornya, Paks által határolt terület alkalmas szélerőmű parkok létesítésére. Tolna megye Területrendezési Tervében szélerőmű létesítésére kijelölt területek Pincehely és Simontornya közt, Dunaföldvár, Paks, Fadd, valamint Bonyhád mellett találhatóak. **Meglévő szélerőmű-park Tolna megyében nem található**. A legjobban előkészített fázisban a Bonyhád melletti területen tervezett 3 szélerőmű-park van. E mellett Pusztahencsén 19 db 2 MW-os szélerőmű tornyot jelenítettek meg a Területrendezési Tervben. Négy további település (Dunaföldvár, Fadd, Pincehely, Paks) is tervez szélerőmű-parkot, de ezek még elvi fázisban vannak.

3.4. Gazdaság[19]

3.4.1. Vállalkozások, beruházások[20]

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Tolna megyében összesen 37 524 regisztrált vállalkozást tartottak nyilván 2011-ben, melyből összesen 14 006 működött (2010-es adat). Tehát a jegyzett vállalkozásoknak mindössze 37,3%-a működik folyamatosan.

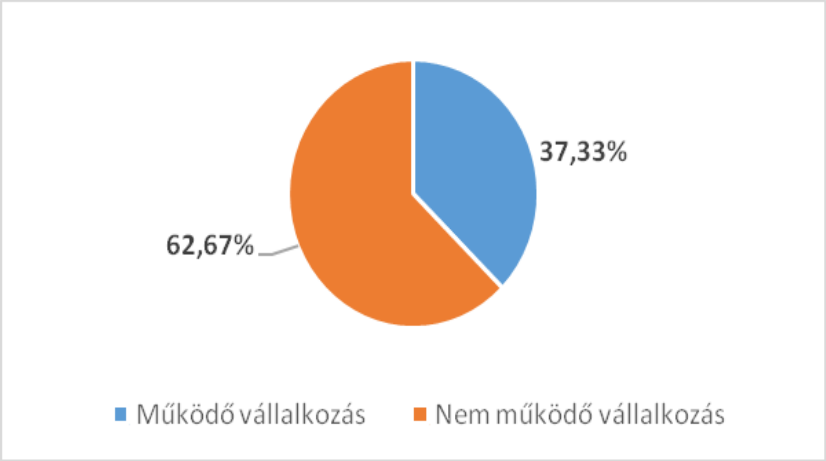

Működő és nem működő vállalkozások aránya Tolna megyében
Forrás: KSH 2011

A működő vállalkozások közül legnagyobb számban az egyéni vállalkozások vannak jelen a megyében, melynek 57,3%-a főfoglalkozású (azaz az egyéni vállalkozó nem áll heti 36 órás foglalkoztatással járó munkaviszonyban vagy nem nappali tagozatos tanuló, hallgató, illetve nem tekinthető kiegészítő tevékenységet folytatónak). Az egyéni vállalkozók többi részét a mellékfoglalkozásban vagy nyugdíj mellett tevékenykedők alkotják. 2010-es adatok alapján a működő vállalkozások 41,8 %-a társas vállalkozás, közülük a leggyakoribb gazdálkodási forma a Kft. A szóban forgó időszakban Tolna megyében összesen 3 356 Kft. működött, mely a regisztrált vállalkozások 70,6%-át tesz ki, ami elég magas aránynak mondható. Ugyanez azonban nem mondható el a fent említett egyéni vállalkozásokról, e tekintetben az arány mindössze 30,9%.

---

[19] www.ksh.hu
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejelsztes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
[20] http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html
Regisztrált gazdasági szervezet a megfigyelés időpontjában az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.
Egy adott évben **működő vállalkozásnak** tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A vállalkozási demográfia a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra, konkrétan egy adott évre vizsgálja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után.
Gazdálkodási formák szerint a működő vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

A Tolna megyében működő 14 006 vállalkozásból 860 foglalkozik mezőgazdasággal (6,1%), 1 297 ipari tevékenységet folytat (9,3%) és 827 egyéb szolgáltatást nyújt (5,9%).

Beruházások tekintetében a társas vállalkozások foglalják el az első helyet, 78 387 millió Ft-tal, így az összes megyei beruházás 75,7%-át ők bonyolítják. Közülük is a részvénytársaságok kiemelkedőek, melyek beruházásai a társas vállalkozások összes beruházásának 63,2%-át teszik ki. A megyei beruházások többi részét a költségvetési szervek és intézményeik, valamint a nonprofit szervezetek bonyolítják.
Mindezek alapján elmondható, hogy Tolna megyében a működő vállalkozásoknak vannak beruházási és fejlesztési igényeik, és lehetőségeik szerint élnek is azokkal. Jelen dokumentum készítése során szerzett tapasztalatok alapján elmondható, hogy megfelelő pályázati, hitelfelvételi és egyéb lehetőségekkel előszeretettel élnek a vállalkozások. Jelenleg jellemzően a fennmaradáshoz szükséges beruházásokat bonyolítják, de rendelkeznek ésszerű és hasznos fejlesztési ötletekkel, melyeket megvalósítanának.

2011-ben Tolna megyében összesen 4 005 kiskereskedelmi üzlet működött, ebből 1 774 egyéni vállalkozásként. Összesen 657 élelmiszer vegyesüzlet és áruház, 517 élelmiszer-szaküzlet és 505 ruházati szaküzlet képezi az első három helyet. A megyében összesen 3 zene-, videofelvételek szaküzlete, 5 állatgyógyászati termékek üzlete és 11 audio-, videoberendezések szaküzlete, valamint gépjárműalkatrész szaküzlet működött.

Gazdasági szempontból Tolna megye gyengeségei közé sorolható a közúti infrastruktúra rossz állapota, a helyi és tágabb politika befolyásoló ereje, a befektetők hiánya, a nem megfelelő szakképzés, valamint az emberi erőforrások gyengesége.

3.4.2. Mezőgazdaság[21]

Tolna megyében a vállalkozások 6,1%-a mezőgazdasági tevékenységet folytat, jellemzően egyéni vállalkozás keretében. A társas vállalkozások 79,5%-a mikrovállalkozásként működik.
A beruházások tekintetében 2011-ben 7 348 millió Ft realizálódott az ágazatban, mely az előző évhez képest 12%-os emelkedést mutat. Nagyobb visszaesés mutatkozik 2009-ről 2010-re, mikor is 26,4%-os csökkenés következett be a beruházások tekintetében.

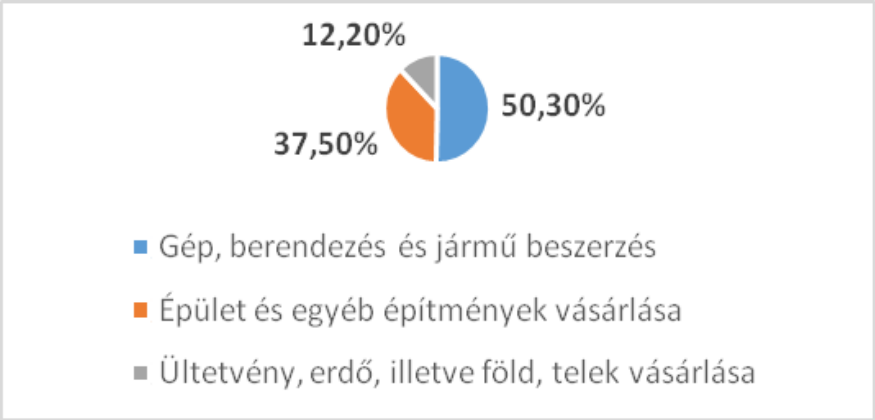

2011-es beruházások megoszlása célok alapján
Forrás: KSH 2011

[21] www.ksh.hu

A 2011-es beruházások legnagyobb része gép, berendezés és jármű beszerzéséből adódik (50,3%), ezt követi az épület és egyéb építmények vásárlása (37,5%). A maradék beruházás ültetvény, erdő, illetve föld, telek, stb. vásárlásából adódik.

A KSH 2011-es adatai szerint **összesen 240 392 ha mezőgazdasági és 310 160 ha termőterülettel rendelkezik a megye. A mezőgazdasági terület 88,9%-a szántó**, ahol jellemzően kukoricát (816 909 t), cukorrépát, silókukoricát, napraforgót és búzát (219 039 t) termelnek, a terület 2,1%-a szőlő, a többi pedig gyep, konyhakert, gyümölcsös. A termőterület 21,4%-a erdő, a többi nádas és halastó. Művelés alól kivett terület összesen 31 727 ha.

A szántóföldi növények közül a cukorrépa hozta 2011-ben a legnagyobb termésátlagot, 56 570 kg/ha arányban, mely tendencia 2001 óta minden évben jellemző a megyében. Második helyen a silókukorica 28 460 kg/ha-ral, harmadikként a burgonya 20 050 kg/ha termésátlaggal „dobogósok" a megyében. A legkisebb termésátlagot a zab produkálja 2 910 kg/ha-ral. A zöldségfélék közül a görögdinnye a leggyakoribb, 4 632 tonna/év, mely a zöldségtermés 50,5%-át teszi ki. Tolna megyében igen jelentős a szőlőtermesztés, 2011-ben 30 200 tonna szőlő termett 4 951 ha területen, mely közel azonos az előző évek átlagával. Az összes gyümölcstermesztés 28%-át az alma, 26,9%-át a kajszibarack teszi ki. Jellemző még a területre az őszibarack, a szilva, valamint a meggy termesztése is. A megyében két borvidék, a szekszárdi és a tolnai található.
A 2014-2020 időszakban a szántóföldi növénytermesztés mellett kiemelkedően fontos a zöldség- és gyümölcstermesztés, biotermékek előállítása és egyéb kertészeti tevékenységek arányának növelése.

Tolna megyében a jellemző állattartás háztáji, leginkább a tyúkfélék és a sertés tartása figyelhető meg.

3.4.3. Ipar[22]

Tolna megyében a vállalkozások 9,3%-a ipari tevékenységet folytat, jellemzően egyéni vállalkozás keretében. **Leggyakoribb vállalkozási ág a feldolgozóipar**, mely az ipari tevékenység 95%-át tesz ki és összesen 11 874 főt foglalkoztat. Ezen belül legjelentősebb az **élelmiszer, ital és dohánytermék gyártása**. A második legnagyobb súlyú ágazat **a textília, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása**, majd **ezt követi a villamos-berendezés gyártás**. Foglalkoztatás tekintetében a második legnagyobb foglalkoztató a megyében a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazata 2 759 fővel, majd őt követi a textília, ruházat, bőr és bőrtermékek gyártásának ágazata 2 257 fő foglalkoztatottal.

Az ipari tevékenységet folytató társas vállalkozások száma 736, melyből 566 (76,9%) mikrovállalkozásként működik, és összesen 6 foglalkoztat 250 főnél többet. A foglalkoztatottak valamennyi ágazatban teljes munkaidőben végzik tevékenységüket. A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma elenyésző, az iparban dolgozók kb. 9%-a.

2011-ben az **ipari beruházások** összesen 60 910 millió Ft-ot tettek ki, mely az előző évhez képest jelentős növekedést mutat, mikor is ez az összeg 37 059 Ft-ot jelentett. Ez kb. 60%-os beruházási növekedést jelent. Ezen belül mégsem a vezető feldolgozóipar, hanem a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás területén tapasztalható

[22] www.ksh.hu

gyors ütemű fejlődés az előző évekhez képest is. **Jellemzően gépek, berendezések és járművek vásárlására fordítottak nagyobb összeget** - 21 707 millió Ft-ot – mely az ágazat összberuházásának 62,8%-a.
A megyében leggyakrabban előforduló feldolgozóipar jelentősen kevesebbet, 6 872 millió Ft-ot - a gazdasági ág összberuházásának 57,5%-át - költött a fent említett eszközökre, illetve a többit épültre, erdőre, stb.
Látható, hogy a két legjelentősebb ágazat gépekre, berendezésekre és járművekre fordítja a legtöbb pénzt kategóriáján belül, azonban a teljes ipari tevékenység beruházását tekintve jellemző a két beruházási terület (épület, egyéb építmény, illetve gép, berendezés, jármű) közti 50-50%-os megoszlás.

Az értékesítéseket tekintve exportról és belföldi értékesítésről beszélhetünk. Megállapítható, hogy **Tolna megyében a legtöbb értékesítés a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazatban realizálódik**, 2011-ben összesen 172 756 millió Ft-tal, mely **az összes ipari értékesítés 63,8%-a és 100%-ban belföldi.** A szóban forgó időszakban a legkevesebb értékesítés az egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása ágazatban történt, összesen 2 125 millió Ft-tal, mely a teljes ipari értékesítés 0,8%-a és 70,5%-ban belföldi.
A megyében legjellemzőbb feldolgozóipar a 2. helyen áll értékesítést tekintve 97 976 millió Ft-tal, melynek több, mint a fele export. Tolna megyében a legtöbbet exportra termelő ipari ágazat a gépipar, mely össztermelésének 91,4%-át exportálja, a legtöbbet belföldön értékesítő pedig a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazata, mely 100%-ban belföldi értékesítő.

Tolna megyében öt ipari park működik, Szekszárdon, Pakson, Dunaföldváron, Dombóváron és Bonyhádon. A 2014-2020-as időszakban fontos feladat az ipari parkok versenyhelyzetének javítása, valamint a szolgáltatások számának növelése, melyhez jó alapot jelentenek a megye erős német gazdasági kapcsolatai. Ezek kihasználása kiváló gazdaságfejlesztési lehetőségeket teremthet.

Bár a megye jellemzően mezőgazdasági jellegű, az erre épülő feldolgozóipar jelenléte igen elenyésző. Említésre kizárólag **a tejipar** méltó, mely **Szekszárdon és Dombóváron fontos szerepet tölt be.** A 2014-2020 időszakban kiemelt célok között szerepel a tejipari termékek folyamatos fejlesztése.

3.4.4. Szolgáltatások

Tolna megyében jellemzően a városok rendelkeznek a közvetlen térség igényeit kiszolgáló intézményekkel. A községekben főként közösségi házat (faluházat), óvodát, polgármesteri hivatalt és háziorvosi rendelőt találhatunk. Az intézmények kihasználtsága jónak mondható. A legalacsonyabb kihasználtsággal a közösségi programoknak is helyszínt adó faluházak és működő könyvtárak rendelkeznek, míg a legnagyobb a kihasználtsága a háziorvosi rendelőknek és az óvodáknak.

Tolna megye településein többek között az alábbi szolgáltatásokat nyújtó intézmények találhatóak: könyvtár, bankfiók, posta, vasútállomás, általános iskola, bölcsőde, felsőoktatási intézmény (Pécsi Tudományegyetem Illés Gyula Főiskolai Kar), gimnázium, óvoda, szakközépiskola (Dombóvár, Tamási, Simontornya, Paks, Tolna, Lengyel, Szekszárd, Bátaszék, Bonyhád, Gyönk, Dunaföldvár), szakmunkásképző intézet, fiókgyógyszertár, gyógyszerárusító hely, gyógyszertár, háziorvosi rendelő, kórház (Pincehely, Bonyhád, Dombóvár, Szekszárd), rendelőintézet, egészségügyi központ, mozi, színház.

A KSH 2010-es adatai alapján Tolna megyében összesen 827 szolgáltatást nyújtó vállalkozás működött, ebből 742 egyéni vállalkozásként. A kategória társas vállalkozásainak száma 85, melynek 91,8%-a kevesebb, mint 10 főt foglalkoztat.

A szolgáltatást nyújtó ágazatok beruházásai 2011-ben 1 089 millió Ft-ot tettek ki, mely a gazdasági összberuházások 1,1%-át jelentik. Ennek oka, hogy jellemzően kis mennyiségű és méretű, valamint alacsony foglalkoztatottsági számmal rendelkező egyéni vállalkozásokról van szó, melyeknek nincsenek forrásaik nagyobb beruházások megvalósítására. A 2011. évben megvalósított beruházásaik 88,8%-a épület és egyéb építmény vásárlására korlátozódott, míg a maradék 11,2 % gépekre, berendezésekre, valamint járművekre.

A szolgáltatók közül az általános, mindenki számára elérhető és kötelező pl. közüzemi szolgáltatásokat nyújtók mellett jelen vannak a megyében többek között a rekreációs és egyéb igényeket kielégítő szolgáltatók is, melyek mindegyike elérhető a lakosság számára, hiszen nem beszélhetünk települések közötti jelentős távolságokról.

3.4.5. Turisztika, kultúra

Tolna megye kedvező turisztikai idegenforgalmi vonzerejét a nyugodt természeti környezet, a vadászat, a népművészet, a kulturális értékek, a néprajzi hagyományok és a történelmi borvidék képviseli. A megye vonzerő struktúrája a Magyar Turizmus Zrt. kategorizálását követve mindhárom vonzerő csoportban (természeti, kulturális és speciális) nemzetközi hatókörű értékekkel rendelkezik. Jelentős vonzerőként szerepel továbbá a gasztronómia (kiváló minőségű borok és finom ételek) is.

[23]**Tolna megye idegenforgalmi adóból származó bevétele** a KSH adatai szerint 2010-ben 5 914 084 Ft, míg 2011-ben 6 589 929 Ft volt.

Ökoturisztika

A megye egyik legfőbb gyöngyszeme, - a **Gyulaji Rezervátum (Tamási)** mellett - a tudatos vad és erdőgazdálkodás révén, a **Gemenci Erdő**, amely az ország legnagyobb, zömében erdővel borított ártere, hossza 30 km. Az ideérkező turisták számára lehetőség nyílik a terület megismerésére, mind gyalogosan, kerékpáron, lóháton, és még kisvasúttal is, hiszen **Pörbölyön** található a **Gemenci Állami Erdei Vasút**, - innen indulnak a Gemenci kisvasút vonatai -, melyeket alkalmanként gőzmozdony továbbít. A megye tájegységei közé tartozik a Tolnai-dombság, benne a Völgységgel, a Hegyháttal és a Szekszárdi-dombsággal, valamint a Dél-Mezőföld, a Sárköz és a Kapos-Koppány menti dombvidék.
Turisztikailag a másik fontos elem **a Duna-völgy**, a kishajó-kikötők, horgászat a **bölcskei holtágak, tolnai, faddi, bogyiszlói Holt-Dunán**, illetve a meglévő víztározók, halastavak partján. A bölcskei vízi világ a **Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet** egyéb értékeivel az ökoturisztikai kínálatot gazdagítja.

Főbb nevezetességek, rendezvények, sportesemények

A megye egyik legfőbb nevezetessége a **Paksi Atomerőmű** és annak **Tájékoztató és Látogatóközpontja, az Atomenergetikai Múzeum**, ahol évről-évre egyre nagyobb a látogatószám. **Pakson** rendezik meg minden évben a **Gastroblues Fesztivál**t, mely töretlen sikerrel vonzza a Duna partjára az ízek, a borok, a blues, a rock és a jazz zene szerelmeseit.

[23]http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp

Szekszárdon a hasonló színvonalú **Szüreti Fesztivál** minden év szeptemberében kerül megrendezésre, ami az év legnagyobb eseménye a helyieknek, igazi összművészeti fesztivál. Mindkettő esemény hatalmas tömegeket mozgat meg és vonz a megyébe, aminek köszönhetően az ideérkezők több vendégéjszakát töltenek a térségben.

Jelentős még a Szekszárdon évente megrendezett **Gemenc Nagydíj**, ami az ország legrangosabb és legnagyobb kerékpárversenye, és a **Borvidék Félmaraton** futóverseny. Sporteleppel rendelkezik a város, ahol futópályák, futballpályák, teniszpályák, fedett sportcsarnok, fedett sqvass pályák, télen jégpálya áll a sportolni vágyók rendelkezésére. 2012. május 31-én 3 ha-on nyitott meg a **Szekszárdi Családbarát Strand - és Élményfürdő** 7 medencével, óriás csúszdákkal, hatalmas zöldfelülettel.
Bonyhádon a XIII. alkalommal rendezték meg idén nyáron a **„Tarka Marha Fesztivált".** Kiemelkedő számban vonz látogatókat a **decsi tájház, Simontornyán és Ozorán a vár, Dombóvár-Gunarason és Tamásiban a gyógyfürdők, Szekszárdon Babits Mihály szülőháza és a Német Színház,** ami országos vonzerőt jelent a város számára.
Itt található az ország egyik legszebb, színpompás népviselettel, sajátos kultúrával rendelkező néprajzi egysége, a **Sárköz**. Ma öt községet sorolunk Sárközhöz: Őcsény, Decs, Sárpilis, Alsónyék, Báta. A sárközi hagyományok (népviselet, szőttes, hímzés, kerámia) nagy szerepet játszanak Tolna megye idegenforgalmának fellendítésében.

Kultúra

2,2 milliárd forintos, Európai Uniós támogatás segítségével, 2013-ban átadásra került a **Babits Mihály Kulturális Központ**, - Szekszárd város legnagyobb kulturális intézménye, közművelődési, közösségi színtere - az úgynevezett „Agóra" nyitóhét keretein belül, ahol az érdeklődőket változatos kulturális és szórakoztató programok várták. Tervek szerint az **„Agóra Kulturális Fesztivál"** programjai között színházi előadások, gyermekszínházi programok, bábszínház, komoly és könnyűzenei koncertek, táncelőadások, filmvetítések és látványos tűzijáték gondoskodik a családok kikapcsolódásáról az elkövetkezendő években is.

A szekszárdi Agóra-program keretében az egykori Babits Művelődési Ház mellett megújult a - már májusban átadott - **Művészetek Háza**, és egy **4000 négyzetméteres parkot** is kialakítottak a két épület között. Az **575 fős színházterem** felújításával bővültek Szekszárd kulturális lehetőségei.
Az átépítés során egy **450 fős, többfunkciós rendezvénytermet** alakítottak ki, az épületben 3D-s filmek vetítésére alkalmas premier-mozi működik.
A több mint 800 millió forintos felújítás keretében megvalósult a díszvilágítás, csobogó, szökőkút építés, vármegyekert rendezés, valamint a térburkolatok cseréje, korszerűsítése.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján Tolna megyében a színházlátogatások száma 2012-ben 12 000 fő. Mozi-látogatással kapcsolatos adat csak 2010-es évre visszamenőleg van, ami 29 000 főt mutat.

Kulturális értékeket közvetít **Szekszárdon a Wosinsky Mór Megyei Múzeum**. Az itt megtekinthető „Történeti- régészeti-néprajzi kiállítás" igen jelentős gyűjteménnyel, komoly régészeti és muzeológiai háttérrel, megyei gyűjtőkörrel rendelkezik. **Pakson a Városi Múzeum** a helyi történeti-néprajzi gyűjteményből létrehozott viszonylag „fiatal" intézmény, 1994-ben kezdte meg tevékenységét.
Muzeális intézmények száma a megyében **2012**-ben 25 000 db volt, a muzeális intézményekben rendezett **kiállítások száma** 152 000 db, a **látogatók száma** pedig 129 000 fő volt.

Az országra jellemző szélesre nyílt Budapest -vidék „kulturális olló" miatt azonban különösen a kortárs és az előadóművészetek területén a kínálat nem megfelelő, nemzetközi jelentőségű kulturális eseményt a megye egyetlen települése sem kínál. Hiányos a kulturális alkotásnak helyet biztosító infrastruktúra, kevés a képzőművészeti műhelyek, stúdiók, próbatermek és modern technikával ellátott befogadó terek száma. A megfelelő programok hiánya miatt a turisták átlagos tartózkodási ideje kissé rövidebb az országos átlagnál. Általános probléma a régió kulturális turisztikai kínálatával kapcsolatban, hogy az adott nevezetességek kevés információtartalommal rendelkeznek. Tájékoztató táblák ritkán olvashatóak, idegen nyelveken még kevesebb információ áll rendelkezésre. Az utazás előtt és alatt szükséges információkhoz való hozzáférés lehetősége korlátozott a megfelelő tartalmak hiánya, illetve a meglévő információs tartalmak strukturálatlansága miatt. A turisták csak a legalapvetőbb nevezetességeket nézik meg rövid idő alatt, számos potenciális turisztikai és kulturális kínálatról nem szereznek tudomást. Így rövidül az átlagos tartózkodási idő, és csökken a turisták költéséből származó bevétel. A múzeumok infrastrukturális állapota leromlott, egyetlen múzeum sem elégíti ki napjaink látogatóbarát, az interaktivitást lehetővé tévő követelményeit. A múzeumokhoz nem kapcsolódnak különféle szolgáltatóegységek (múzeum könyvesbolt, kávézó, étterem) A kitűnő gyűjtemények ellenére a bemutatás korszerűtlen volta miatt a múzeumok veszítenek vonzerejükből.

Kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület Tolna megyében az OTrT 14/B. §-a szerint mintegy 23 település. Jelenleg a világörökségbe tartozó terület nincs, de világörökség-várományos 11 terület. Ezek elsősorban a Duna mentén fekszenek; Dunaföldvár, Bölcske, Paks – Dunaszentgyörgy – Fadd (Lussonium), Tolna-Mözs (Alta Ripa), Szekszárd, Őcsény (Alisca), Várdomb, Alsónyék, Bátaszék, Báta (Ad Statuas). Valamint Dombóvár, Tamási és Regöly környéke történeti települési területbe sorolandó. E szerint különösen a történeti településközpontok, a történeti kertek, a jelentős régészeti lelőhelyek, az országos és helyi védelem alatt álló területek, valamint ezek környezete, védőövezetei lettek kijelölve.

A turistafogadás feltételei (szálláshelyek)

Szálláshely és vendéglátás szempontjából például Szekszárdon a Hotel Zodiaco, a Sió Motel, a Nádasdi Kemencés Fogadó, a Takler Pince és Panzió és a Fritz Panzió, Pakson az Erzsébet Nagy Szálloda****, Duna Szálló, Bikácson a Zichy Park Hotel, Tengelicen a Hotel Orchidea, Hőgyészen a Gróf Apponyi Kastélyszálló, Tolnán a Hotel Thelena várja az idelátogatókat.

Hétszázmillió forintos beruházással *** szállodát épít a Mészáros Borház Kft. Szekszárdon, ahol az elmúlt négy évben négyszázzal csökkent a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma. A 22 szobás, ötven fő fogadására alkalmas szálláshely várhatóan élénkíti a szekszárdi borturizmust.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Szekszárdon 2008-ban kilenc kereskedelmi szálláshelyen 1001 férőhely volt, 2011-ben hat szálláshely már csak 604 férőhelyet kínált. Több, kisebb szálláshely megszűnése mellett a Gemenc Hotel bezárása önmagában kétszáz férőhellyel csökkentette a város szálláskapacitását.
Szekszárdon az utóbbi években a vendégéjszakák száma is csökkent: 2009-ben még tizenháromezer éjszakát töltöttek el a városban a turisták, 2011-ben már csak 10 521-et. Elkészült az Agora Program, kiépült Szekszárdon a Babits Kulturális Központ, ahol komolyabb konferenciákat (pl. orvos-konferenciát) is szerveznének, illetve az egyéb nagy rendezvények (pl.: Szekszárdi Szüreti Napok) miatt is **szükség lenne megfelelő szálláshelyek kialakítására.** Szeretné a város, hogy egy minimum 3-4 csillagos szálláshelyet ki tudna alakítani, mely akár valamely szálláshelyet adó hálózat részeként jönne létre. A Kálvária előtti területen épülne meg a Borhotel 104 szobával. A környező

pincékkel lehetne programokat tervezni. Itt a város feladata lenne az éves szinten 10-20%-os betöltése a szálláshelyeknek. Tervben van a Gemenc szálló felújítása is, mely magán tulajdonban van.

Tolna megyében 2011-ben a *** és **** csillagos szállodákban megszállt vendégek száma 41 986 fő, a vendégéjszakák száma 91 093, az átlagos tartózkodási idő 2,2 éjszaka. Panzióban a vendégek száma 10 937, a vendégéjszakák száma 22 332. A közösségi szálláshelyeken és üdülőházakban megszállt vendégek száma közel azonos, 6 000 fő körül alakul, a vendégéjszakák száma 16-22 000 közé esik. A kempingezési lehetőséget 1 736 fő használta ki 2011-ben Tolna megyében, ahol az eltöltött vendégéjszakák száma 5 249, az átlagos tartózkodási idő 3,0 éjszaka.

[24]A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma Tolna megyében, 2011-ben a következőképpen alakult:

Szállástípus	Vendég	Vendégéjszaka	Átlagos tartózkodási idő, éjszaka
Szálloda	41 986	91 093	2,2
négycsillagos	23 442	51 192	2,2
háromcsillagos	15 978	35 763	2,2
Panzió	10 937	22 332	2,0
Közösségi szálláshely	6 561	16 235	2,5
Üdülőház	6 056	12 738	2,1
Kemping	1 736	5 249	3,0
Összesen:	67 276	147 647	2,2

2010 előtt alacsony volt a magasabb komfortfokozatot biztosító szállodák aránya, és ezek között is kevés volt a jó minőségű magasabb osztályba sorolt szálloda. Pakson 2010. évben átadták az Erzsébet Nagy Szállodát, és a Duna Szállót. Öt csillagos szálloda mai napig nincs a megyében, négy csillagos is kevés. **A magas kategóriájú szállások hiánya leginkább a megyeszékhelyen gátolja a turizmus fejlődését.**

Szállástípus	Működő egység	Ebből: üdülési csekket elfogadó egység	Szoba	Férő hely	Kapacitás kihasználtság, %, szoba	Kapacitás kihasználtság, %, férőhely
Szálloda	13	12	458	1 052	30,8	25,4
Négycsillagos	5	5	202	467	39,6	34,5
Háromcsillagos	6	6	220	503	25,5	19,8
Panzió	29	18	269	670	16,0	10,2
Közösségi szálláshely	8	4	270	895	9,0	10,1
Üdülőház	12	8	217	675	10,6	8,2
Kemping	4	4	430	1 075	-	2,9
Összesen:	66	46	1 644	4 367	20,9	13,7

[24]Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

Borturizmus

Szép számmal tartanak a megyében a bor-és gasztronómiai turizmushoz kapcsolódó rendezvényeket. E rendezvények jelentős része helyi jelentőségű program, borversenyek, szüreti felvonulások.
A **Tolna megyei borvidékek** egyedi eljárással készített borai csalogatják a messziről érkező vendégeket a térségbe. Az év bármely időszakában megszervezhető hangulatos borkóstolók teszik színesebbé a környéken megtalálható szolgáltatások már eleve színes palettáját. Számtalan helyi, kisebb borásznál lehet megkóstolni a térség jellegzetes borait, de a 2012-ben átadott **Szekszárdi Bormúzeumban** is lehetőség nyílik a borkészítés folyamatának megismerésére és a legnevesebb borok megízlelésére, különféle borkorcsolyák kíséretében.

A családi pincészetek között ismert a **Vesztergombi** (testvérek) Ferenc vezetésével működő családi vállalkozás, akit 1993-ban az Év Borászává választottak. A **Takler Pincészet**, a **Bodri Pincészet**, a Bakta-dűlő, - az egyik leghíresebb szekszárdi szőlőhegy - még be nem épült területeinek megmentésén és betelepítésén fáradozó, **Vida Péter**, valamint **Dúzsi Tamás**, a **Sárosdi pincészet, a Heimann pincészet** borászati tevékenysége is hozzásegít a Tolna megyében eltöltött vendégéjszakák növekvő számához. A Paksi Borok (a híres **Paksi Siller**) méltó ünneplését az idén VI. alkalommal megrendezett **Paksi Sillerfesztivál** teszi lehetővé.
A **Sárgödör téri** szépen felújított pincefaluban találhatók azok a pincészetek, akiknek borait az ország számos pontján elismerik. Mint például **Fabro, Konnáth, Mayer, Szedmák, Polgár pincészet.** A szőlő és a bor átvezet a turizmusba, mert a kistérségben kivételesen értékes pincefalvak találhatók. A **györkönyi** Európa-díjas **pincefalu** a legismertebb, illetve **Paks-Dunakömlőd pincéi** gyönyörűen karbantartott, esztétikailag, hangulatilag tökéletes helyszínei a vendégfogadásnak. **Bölcskén** a több száz (380) pincéből álló **pincefalu** megújulása befejeződött. A **bikácsi pincék** és a **dunaföldvári** hangulatos **pincefalu részletek** is igazi vendégcsalogatónak számítanak.

Sióagárd-Leányváron a több mint száz éves, közel négyszáz pince tulajdonosa egy hangulatos sétára és kiváló minőségi borok kóstolójára, majd ezt követően tájjellegű ételek falatozására várja a borbarátokat és szakmai érdeklődőket, valamint családi társaságokat.

Tolna megye bor- és gasztronómiai turizmus vonatkozásában megfelelő adottságokkal rendelkezik és a szolgáltatások széles skáláját képes biztosítani az idelátogató turistáknak.

Falusi turizmus

Tolna megye a falusi turizmus vonzerőit tekintve rendkívül kedvező adottságokkal rendelkezik. A falusi turizmus kiemelt területei a Tolnai-dombság, Fadd-Dombori, Bogyiszlói Holt-Duna környéke. A falusi turizmus azért kedvező, mert a vidék lakói számára többletbevételt ad, munkaalkalmat biztosít, de emellett hozzájárul a kulturális, néprajzi hagyományok fennmaradásához is. A turisták szemszögéből pedig hozzájárul a kikapcsolódáshoz, a testi-szellemi fejlődéshez.

Gyógyturizmus

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia a Dél-Dunántúli Régió turisztikai kínálatát az egészségturizmusra alapozza, Tolna megyei fürdőkkel az élen: Tamási és Dombóvár - Gunaras. 2012. május 31-én 3 ha-on nyitott meg a Szekszárdi Családbarát Strand - és Élményfürdő 7 medencével, óriás csúszdákkal, hatalmas zöldfelülettel. Gyógyfürdővel rendelkezik még Dunaföldvár, Hőgyész és Paks is.

Az egészség-, öko-, lovas-, kulturális-, kerékpáros- és ifjúsági turizmus, mint termékfejlesztési stratégiák még mindig fontos szerepet töltenek be a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában.
A megyében helyi jelentőségű gyógytényezővel rendelkező település Simontornya, Szekszárd, Tamási és Tengelic.

3.5. Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében

3.5.1. A vállalkozói kérdőívek kitöltésének folyamata

A vállalkozói kérdőív kitöltése két módon történhetett, vagy a válaszadó kereste fel az internetes felületet és maga töltötte ki, vagy a Széchenyi Programiroda munkatársai töltötték fel az interjúk során kitöltött kérdőíveket. **A kérdőívek kitöltése 2013.10.08-2013.10.22 között zajlott, az adatok 2013.10.25–i lekérdezés alapján kerültek kiértékelésre.**

Összesítve elmondható, hogy a személyes megkereséssel kombinálva a válaszadási hajlandóság elérte 54 %-ot.

3.5.2. A vállalkozói kérdőívek kérdéseire adott válaszok kiértékelése

1. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet típusa (méret szerint)

A válaszadó vállalkozások döntően a mikro és kisvállalkozói körből kerültek ki, együttesen a válaszadók 82 %-át teszik ki, míg az összes válaszadó közel 7 %-a a középvállalat. Nagyvállalkozásnak 5 cég sorolta magát, a válaszadók alig több, mint 1 %-a.

2. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet alapításának éve

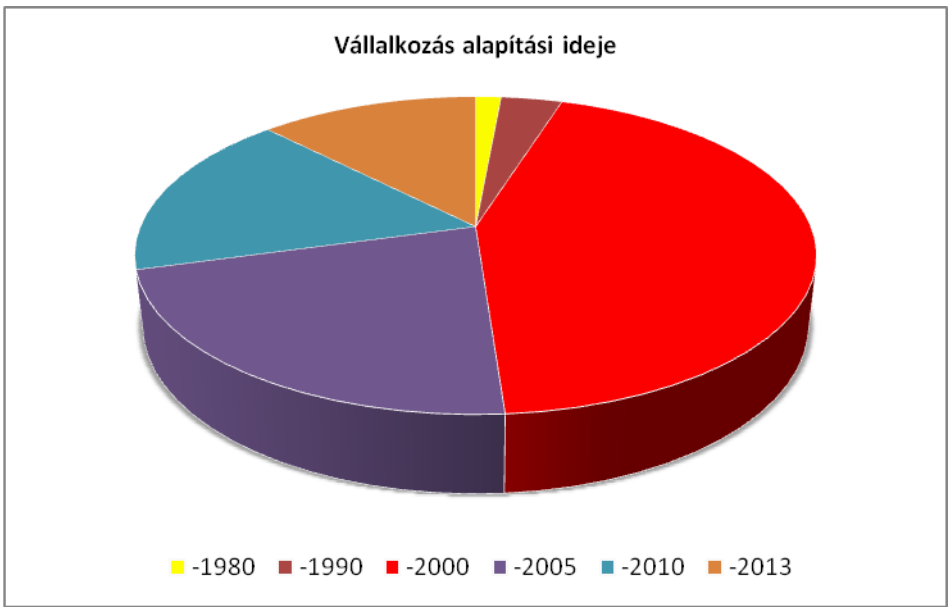

A legkorábban alapított cég 1900-ra teszi az alapítását, míg a legfiatalabb 2013-ra.
A legtöbb vállalkozás 1991-2005 között alakult, a teljes válaszadói kör több mint 66 %-át teszik ki. Jelentős azonban a 2010- és utána alapított vállalkozások száma, ezek a teljes szortimentből 4x többen vannak, mint az 1990 előtt alapított cégek.

3.-6. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet székhelye szerint

Nem meglepően a Tolna megyei települések elsöprő fölényt arattak (Tolna megyei kérdezés), ugyanakkor 2 olyan cég is kitöltötte a kérdőívet, amelynek nincsen székhelye, sem telephelye Tolna megyében. A Tolna megyei települések közül a községekben több vállalkozás van a válaszadók közül, mint városokban, ez utal a szegényes Tolna megyei város ellátottságra is.

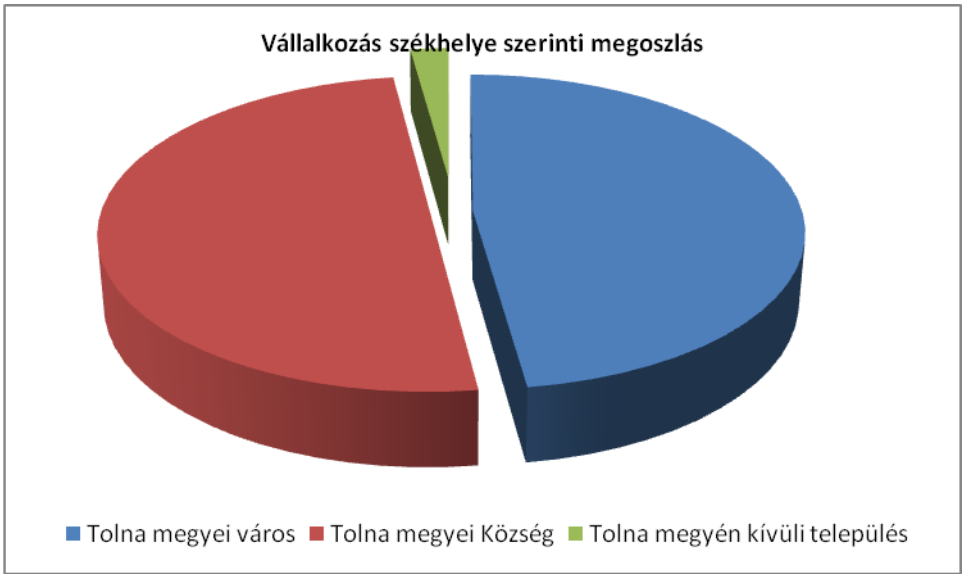

A kistérségek lehatárolása alapján jól látszik a kistérségek gazdasági fejlettsége is.

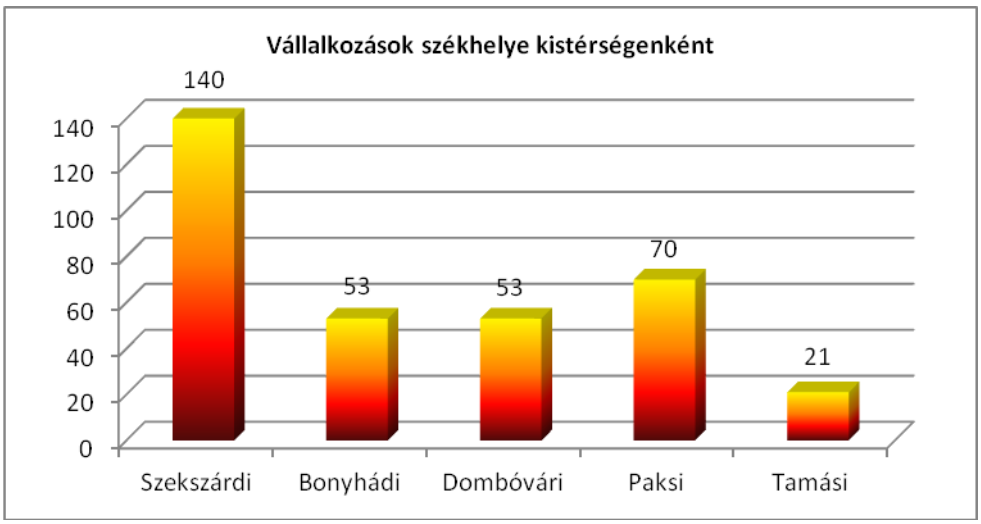

A legfejlettebb kistérség ebből a szempontból a Szekszárdi kistérség, a válaszadók közül 140 jelölte meg a Szekszárdi kistérséget (Szekszárdi és Tolna járás együtt) székhelyének. Érdemes ugyanakkor elgondolkodni azon, hogy a jóval kisebb lakosságszámot magáénak tudó Paksi kistérségben jóval nagyobb az egy főre jutó vállalkozások száma, legalábbis, ami jelen felmérést illeti. A legkevesebb vállalkozás a megye egyetlen leghátrányosabb helyzetű kistérségből (Tamási) került ki (6,2 %, messze alul reprezentált), még úgy is, hogy ez a terület 2011. év óta szabad vállalkozási zóna. A társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű kistérségek (Bonyhádi és Dombóvári) a felmérésben egyenlő súllyal képviseltetik magukat.

A legtöbb (közel 80 %) vállalkozás nem rendelkezik a székhelyen kívül telephellyel, 15 %-nak van Tolna megyében telephelye.

7. kérdés: A vállalkozás foglalkoztatottainak száma

A méretre vonatkozó kérdés alapján az előzetes várakozásnak megfelelően az 5 fő alatt foglalkoztató vállalkozások abszolút túlsúlya jelenik meg a válaszok között.

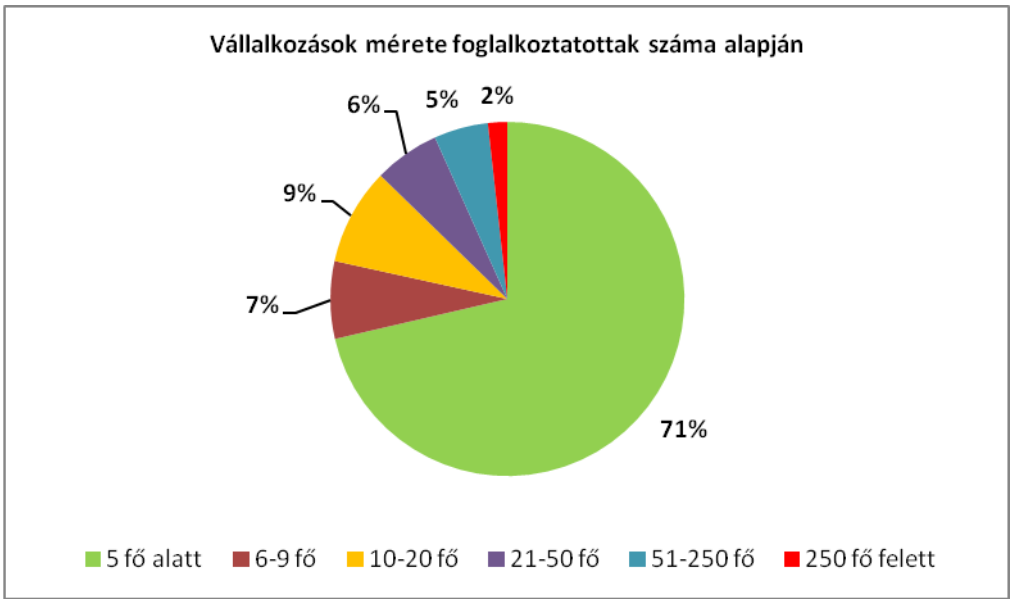

Mint látható, a kérdés nem a statisztikában használatos 1-9 fő méretmegjelölést, hanem egy ennél tágabb kérdést tett fel. Jól látszik, hogy az 1-9 főt foglalkoztató vállalkozások aránya igen magas, az összes válaszadó több mint ¾ része tartozik ebbe a kategóriába. Érdekes azonban azt megfigyelni, hogy míg a méret szerint magukat közép vállalalti rangsorba sorolók aránya 7% volt, a foglalkoztatottak száma alapján a 20-50 fős méret katagóriába (jellemzően ez a középvállalatok létszám kategóriája) a válaszadók 11 %-a tartozik.

8. kérdés: A képviselt szervezet tevékenysége mely tevékenységhez sorolható (több is választható)

A feltett kérdésre 394-en semmilyen tevékenységet nem jelöltek meg, a nem válaszolók aránya megfordult és több mint 55 %. A diagrammon jól látszik, hogy a megye adottságaihoz igazodva, a mezőgazdasági vállalkozások erős túlsúlyban vannak.

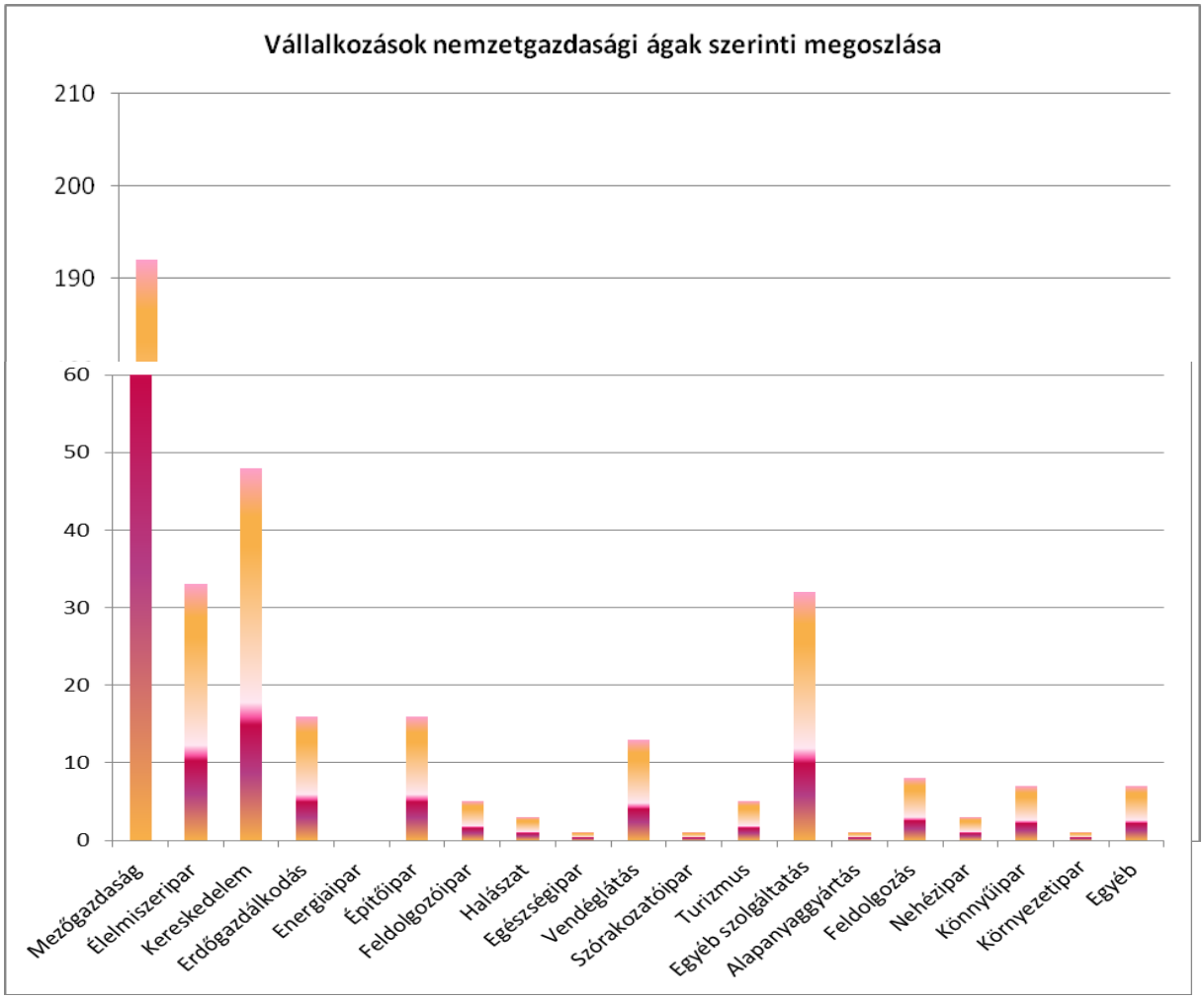

A klasszikus értelemben vett ipari tevékenységek a megyében igen szerény számban képviseltetik magukat, ez alól az élelmiszeripar jelent talán kivételt, az ebben az iparágban tevékenykedő vállalkozások száma a többihez képest jelentősnek mondható. Kimagasló továbbá a kereskedelem és a szolgáltatások száma is. Megvizsgálva a vállalkozások méretét és a tevékenységüket az alábbi megállapítások tehetők.

A mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások 80 %-a 5 fő alatt foglalkoztat. Az élelmiszeripari tevékenységet megjelölő cégek több mint 2/3-a más tevékenységet is

megjelölt (jellemzően mezőgazdaságot), míg ezen cégek 18 %-a több mint 20 főt foglalkoztat, így a foglalkoztatottak száma szerint is 18 % a részaránya az ágazatnak. A kereskedelmi tevékenységet folytató vállalkozások 68 %-ánál legfeljebb 10 főt foglalkoztatnak, nagy az átfedés a mezőgazdaság-élelmiszeripar felé. A húzó ágazatnak tartott építőipari tevékenységgel foglalkozó cégek több mint 50 %-a több mint 10 embert foglalkoztat, két cég is megjelölte az 51-250 fő méretkategóriát. Az egyéb szolgáltatás kategóriában tevékenykedő vállalkozások 2/3-a jellemzően 10 fő alatti létszámot foglalkoztat, több mint fele 5 fő alatti munkavállalóval rendelkezik. A nehézipari tevékenységet folytató cégek jellemzően a megyében a közepes méretkategóriába tartoznak, 2/3-uk 10-20 fő közötti foglalkoztatottal rendelkezik, míg a könnyűipari tevékenységet folytatók fele 20 fő felett 1/3-a pedig 50 fő felett foglalkoztat. 250 fő felett foglalkoztató cégek között találunk utasszállító céget is (valószínűleg a Gemenc Volán), ugyanakkor nincsen mezőgazdasággal foglalkozó cég. Az 51-250 főt foglalkoztató cégek közül több az élelmiszeripar-kereskedelem tevékenység csoportot jelölte meg, és mivel a telephelyükön kívül több településen is van telephelye, ezek valószínűleg a „Coop" csoport tagjai.

9. kérdés: A képviselt cég árbevételének a piac helye szerinti megoszlása

A cégek jellemzően nem az elvárt módon adták meg a választ, sok esetben csak a legjellemzőbb kategória került megjelölésre, de az árbevétel 100 %-os mértékét nehezen lehet meghatározni (vagy nincsen tudomásuk az értékesítés helyéről).

Az adatok kiértékelése így is szolgálhat információval. A legtöbb válaszadó az országos piacot jelölte meg, mint fő (75 % feletti árbevétel) piaci teret. A legkevesebben az EU-n kívüli piacokra termelnek/szállítanak, az értkesítés árbevétele itt sem haladja meg a 25 %-ot.

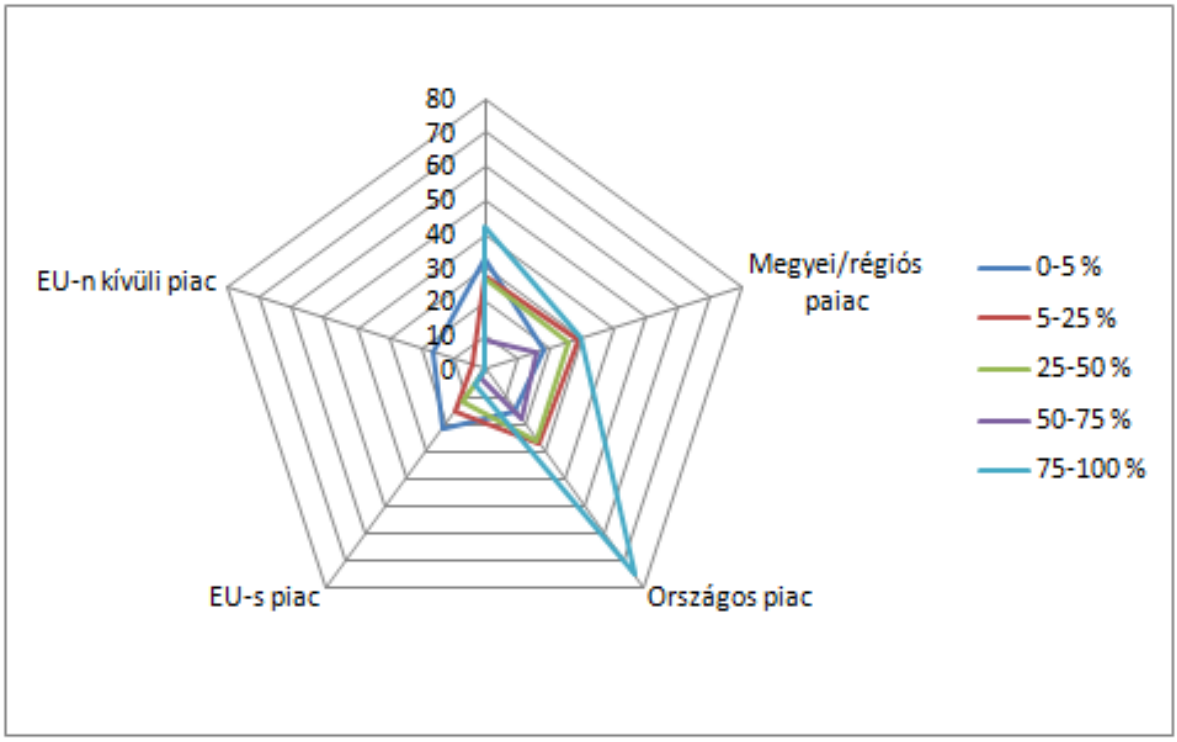

10. kérdés: A képviselt cég költségei hány %-ban származnak a felsorolt költségelemekből

Mivel ez a kérdés jellemzően foglalkoztatja a vállalkozásokat, a válaszadási hajlandóság is megfelelőnek bizonyúlt. A legtöbb válasz az anyagköltség besorolására érkezett, a legkevesebb az egyéb ráfordításokra.

A vizgált vállalkozások költségeinek megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

	Anyag költség	Bérköltség	Igénybe vett szolgáltatások (Rezsi nélkül)	Rezsi	Pénzügyi ráfordítások	Egyéb költségek
0-5 %	7,88	18,13	33,33	35,33	48,13	46,67
5-25 %	21,16	43,41	45,98	51,09	41,25	47,41
25-50 %	34,85	25,82	14,94	8,15	3,75	4,44
50-75 %	22,82	10,99	3,45	3,80	5,00	0,74
75-100 %	13,28	1,65	2,30	1,63	1,88	0,74

Látható, hogy a legmagasabb arányt az anyag költsé jelenti a vállalkozások 34 %-ánál, ennek mértéke 25-50 % között van (mivel jellemzően termelő vállalkozásokról van szó, ez az arány teljesen megfelelő.)

A vállalkozások válaszai alapján az anyag költség meghatározása mutatja a klasszikus eloszlási görbét, a többi esetben a görbe vagy eltolódik az alacsonyabb tartomány felé (bérköltség) vagy szinte megszűnik a felszáló ág (pénzügyi ráfordítások, egyéb költségek).

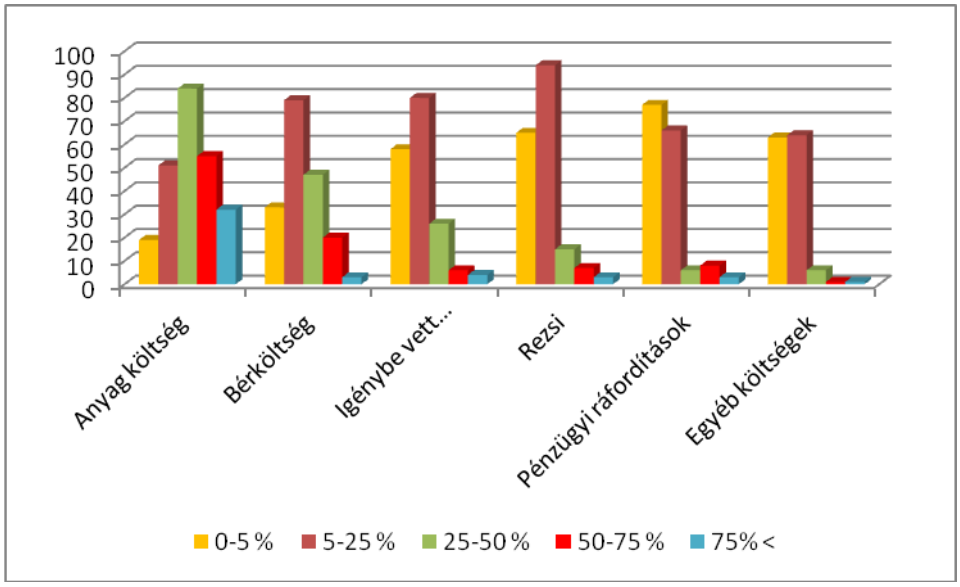

A diagrammból látható, hogy vállakozozások a költségeiket jellemzően 0-25 % közötti mértékben határozzák meg a költségkategóriák között. Míg az anyag, bér és igénybe vett szolgáltatások költségek között jellemzően előfordul (ugyan egyre kisebb arányban) 25-50% és 50-75 %, a többi kategóriában szinte nem.

11. kérdés: Csökkenteni tudná a szolgáltatásokra (pl. rezsi) kifizetett költségeket

Jellemzően a szolgáltatásokra (rezsi, tanácsadás, egyéb szolgáltatások) a megkérdezett vállalkozások a felmérés alapján nem sokat költenek. A válaszolók 49 % nem tudja/nem akarja csökkenteni ezen költségeit, vagy a szolgáltatás speciális jellege miatt, vagy egyéb okból kifolyólag (több esetben megjelölték, hogy már így is kicsi ez a költség).

51 %-a a válaszolóknak tudná tovább csökkenteni ezen költségeit.

A legjelentősebb (több mint 50 %) továbbra is az energetikai költségeket csökkentené, ebben látnak további potenciált. Jóval kevesebben gondolják azt, hogy tevékenység bővítés megoldana valamilyen szolgáltatás kiváltást, míg csupán 10 % gondolja azt, hogy a munkavállalók képzésével bizonyos szolgáltatások csökkenthetők lennének. A fentiekből is látszik, hogy bár a rezsire és az igénybe vett szolgáltatásokra a vállalkozások csak 0-25 %-nyit kell, kifizetniük, ez is magas, és ebből is lehet még „lefaragni”.

12. kérdés: Jelenlegi vállalkozási környezet értékelése

A vállalkozások számára igen fontos a külső és a belső gazdasági folyamatok értékelése és az erőforrások rendelkezésre állása.
Közvetlen és közvetett gazdasági környezet jövőbeni állapotát a válaszadók 2,82-2,53-es osztályzattal tervezik, vagyis az értékelés közepes, illetve gyenge. A minőségi és mennyiségi munkaerő rendelkezésre állásában 2,74-3,04-es értékeket kapunk, vagyis itt erős közepes az értékelés. A források rendelkezésre állásában 2,71-es értékeket adtak meg a válaszadók, míg az infrastruktúra fejlettségét 3,20–os érték mellett közepesnél kicsit jobbra értékelik a gazdasági szereplők. A pályázati rendszer iránti vélemény az átlagnál alacsonyabb osztályzatot kapott. Valamennyi kérdés átlagában 2,83-os értéket adtak a válaszadók, vagyis a közepesnél rosszabb helyzetre értékelik a jelenlegi helyzetet. Az átlag alatt teljesített a közvetlen és közvetett gazdasági környezet, a minőségi munkavállalók, a források rendelkezésre állása és a pályázati rendszer, míg a többi esetben az átlagot meghaladó értékek születtek. A legnagyobb abszolút eltérés közvetett gazdasági környezet jelenlegi megítélésénél tapasztalható, a legkisebb negatív eltérés a közvetlen gazdasági környezet jelenlegi helyzetének értékelésében van, a legnagyobb pozitív eltérés az infrastruktúra állapotának jelenlegi értékelésénél van.

13-14. kérdés: Hazai vagy Uniós pályázati aktivitás

A válaszadók 63 %-a nyújtott be hazai vagy Uniós forrásokra pályázatot. A benyújtott pályázatok 80 %-a nyertes pályázat, vagyis a vállalkozások eddig is megtalálták azokat a fejlesztési, vagy munkaerő piaci forrásokat, amelyre szükségük volt.

Amennyiben nem nyújtott be pályázatot a vállalkozás, kíváncsiak voltunk arra is, hogy miért nem:

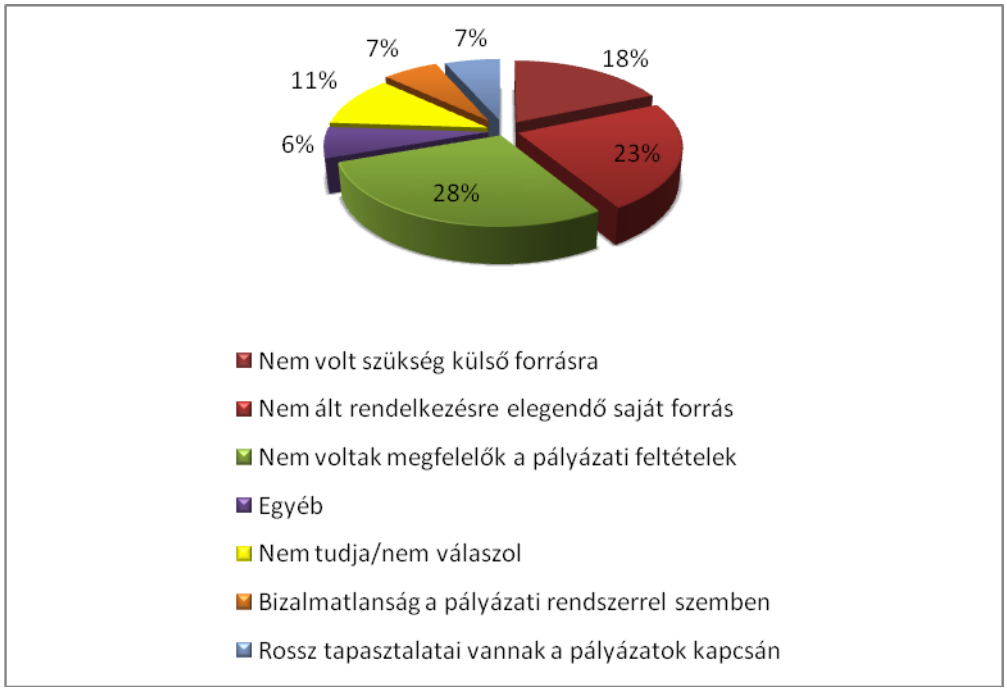

A válaszadók jelentős részének (18 %) nem volt szüksége külső forrásra, ugyanakkor 23 %-nak nem ált rendelkezésére megfelelő saját forrás. A pályázati feltételek a válaszadók 28 %-ának nem voltak megfelelők, ugyanakkor a bizalmatlanság és a rossz pályázati tapasztalatok a válaszadók 7-7 %-ánál jelentettek problémát. Az egyéb válaszok között több, a pályázati rendszer hiányosságait megjelölő válasz is született.

15-16. kérdés: Vállalkozói aktivitás/fejlesztési igény mérése

A válaszadók 2/3-a tervez beruházást, vagy foglalkoztatottai létszámát növelné. Azok, akik beruházási/foglalkoztatott létszámát növelnék a tervezett beruházás méretét is megjelölték.

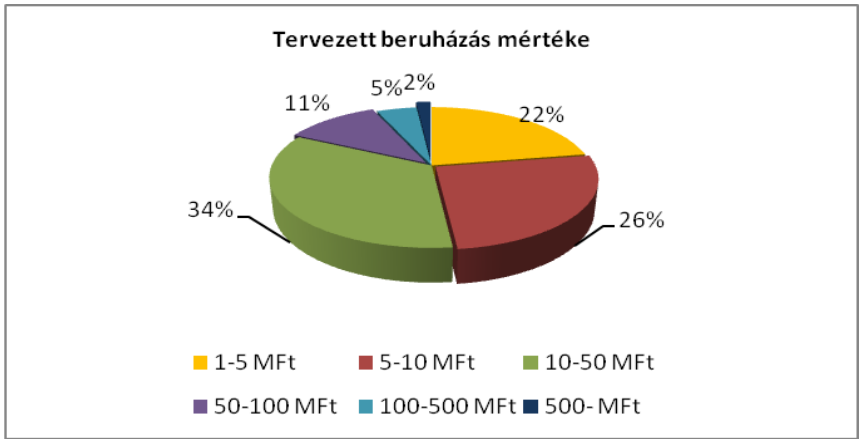

A válaszadók közel fele 1-10 millió Ft (ezen belül a teljes válaszadói szegmensből 22% 1-5 millió Ft) értékben tervez beruházást, 1/3-uk 10-50 millió Ft között tervez fejleszteni. Míg az első csoportba döntően a beruházási elem dominál, addig a második csoportba már valószínűsíthető a foglalkoztatás bővítés is a beruházás mellett. Alig több mint 10 % azon vállalkozások aránya, ahol jelentős 50-100 millió Ft a tervezett fejlesztés értéke, a 100 millió Ft felettiek pedig már összesen 7 %-ot fednek le. Ezek az arányok azért fontosak, mert a jelentősebb beruházási érték valószínűleg a foglalkoztatottság emelésére is fordítódna.

17-20. kérdés: Jövőbeni pályázati aktivitás megítélése

A vállalkozások szempontjából fontos, hogy a támogatás vissza nem térítendő vagy vissza térítendő (kedvezményes hitel, kamat támogatás) forrásként érkezik. Azok, akik az előző kérdésekben fejlesztési elképzeléseket vázoltak fel, 92 %-ban igényelnének hozzá valamilyen támogatást. Több mint 47 %-ban vissza nem térítendő forrásra lenne a vállalkozásoknak szüksége, 1 % nyilatkozott úgy, hogy számára a kedvezményes hitel lenne megoldás, 44 %-ban mindegyik támogatási forma megfelelő segítség lenne.

A fejlesztési elképzelésekkel rendelkezők jellemzően a jövőben is kívánnak pályázatot benyújtani hazai vagy Uniós forrásokra. A válaszolók 37 % még bizonytalan, 6,6 % uk pedig biztosan nem nyújt be pályázatot. Az elzárkózók 95 %-ban az elmúlt időszakban sem nyújtottak be pályázatot, ugyan ez az arány a bizonytalanok között 66 % , a biztosan pályázóknál pedig 11,7 %.

A következő kérdéssel a lehetséges pályázói tématerületeket kívántuk felmérni:

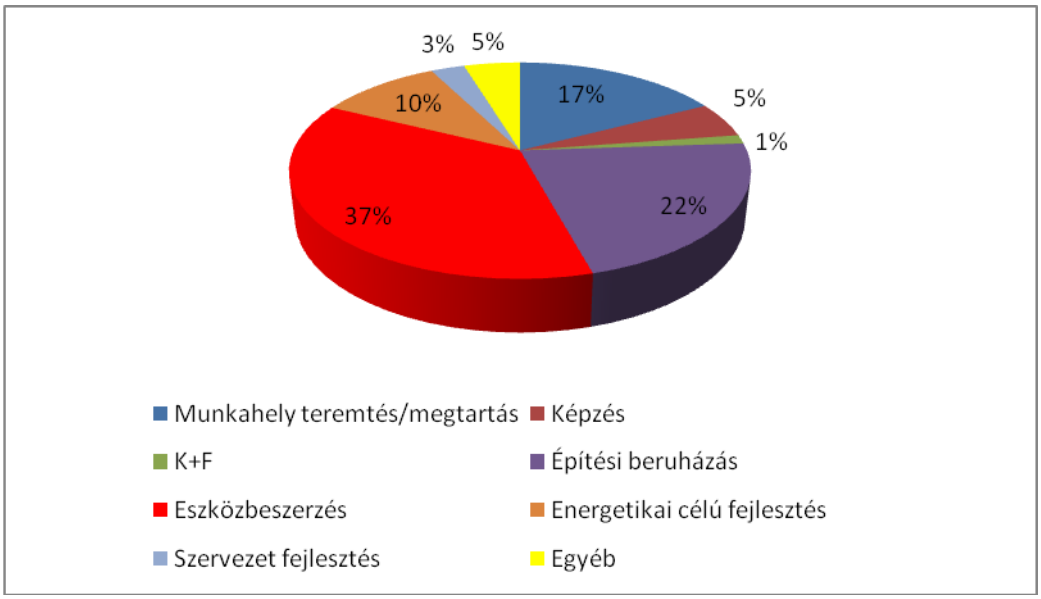

Jól látszik, hogy még mindig az infrastruktúra fejlesztés és az eszköz beszerzés a „sláger terület”, a válaszadók közel 60 %-a ezen a területen kívánna pályázni. Bár a rezsi költségekre az összes kiadás kevesebb mint 25 %-át költik a cégek, 10 %-uk mégis ezen területre kíván pályázni. Sikeres konstrukciónak bizonyultak a munkahely teremtési/megtartási projektek , a válaszadók 17 %-a ezen a területen pályázna. Igen kis hányad szeretne a szervezet fejlesztés és a képzés területén előrelépni, az egyéb kategóriával együtt 13 %. A leglesújtóbb ugyanakkor a K+F programok iránti alacsony érdeklődés, a válaszadók 1,3 %-a szeretne ezen a területen pályázni. (a K+F terület iránt érdeklődő cégek jellemzően több tevékenységet jelöltek meg főtevékenységnek, már van

nyertes pályázatuk, 30 %-uk 10-50 millió Ft, 20 %-uk 50-100 millió Ft 20 %-uk 100 millió Ft feletti projektet tervez, és 90 %-ban szeretnének pályázni is.

Akik nem kívánnak pályázni egyenlő arányban jelölték meg a saját forrás hiányát, a pályázati feltételek hiányosságait és a rossz tapasztalatokat (ezen válaszadók közül 5 %-ban van már elnyert pályázat, 95 %-ban az előző időszakban sem pályáztak).

21-22. kérdés: Hálózati együttműködési hajlandóság

A hálózati együttműködés sok esetben jelentős előnyökhöz juttathatja tagjait, de csak akkor, ha jól működik.
A válaszadók 33 %-a tagja valamilyen szervezett klaszter vagy klaszterszerű csoportnak, és ezek 70 %-a elégedett is ezek működésével. A válaszadók 18 %-a ugyan nem tag, de a jövőben szeretne ilyen csoport tagja lenni, a válaszadók 48 %-a azonban jelenleg nem tag és nem is kíván tag lenni ilyen csoportokban. Az elutasítók 20-20 %-ban jelölték meg a szervezetek hasznosságának kérdést is a tevékenység speciális jellegét az elutasítás indokaként, míg a bizalom a többiekkel szemben és a negatív tapasztalat a válaszadók 13,6 %-ánál jelent problémát.

23-24. kérdés: Jövőképkutatás

A vállalkozások számára a kiszámítható jövő a legfontosabb, abban tudnak hatékonyan termelni/szolgáltatni.

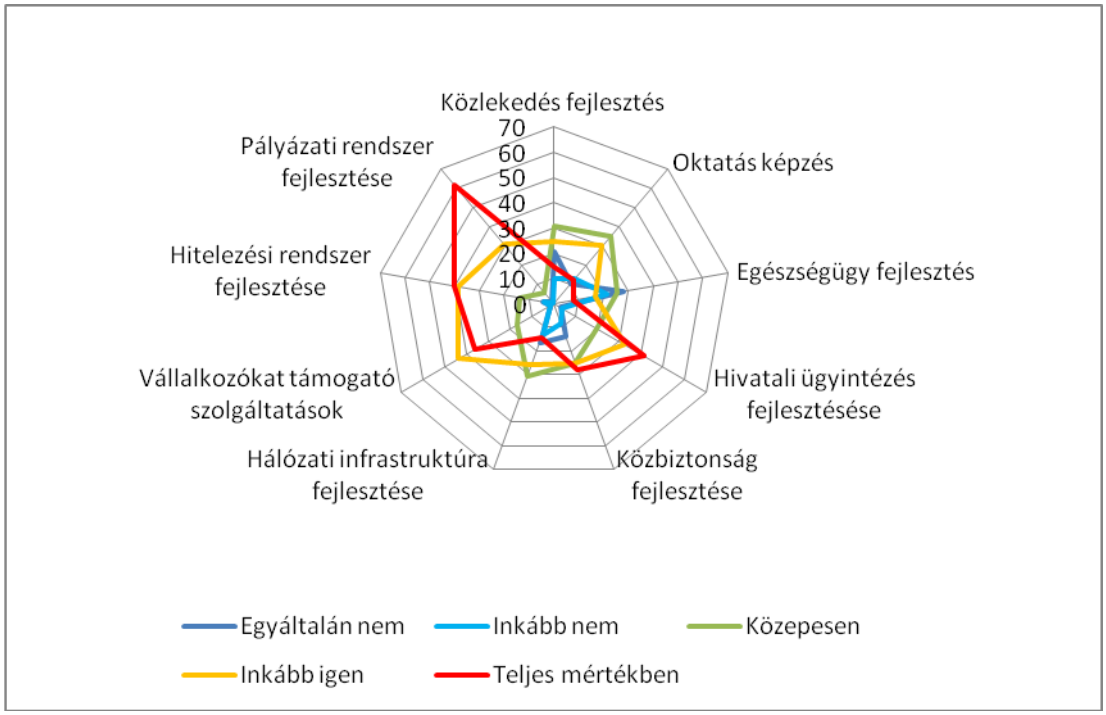

A vállalkozások környezetét öt részre oszthatjuk. Vannak olyan külső elemek, amelyek esetleges fejlesztése a vállalkozás szempontjából egyáltalán nem fontosak, ilyen például az egészségügy fejlesztése és a hálózati infrastruktúra fejlesztése (előbbi érthető, utóbb kevésbé). Ugyanakkor vannak olyan elemek, amelyek a vállalkozások életét pozitívan befolyásolják, és amelyek fejlesztése elemi érdekük (ilyenek a közlekedés infrastruktúra, az oktatás, munkaerő képzés, de leginkább a támogató szolgáltatások fejlesztése, a hitelezési rendszer fejlesztése és a pályázati rendszerek fejlesztése).

Az utolsó kérdés szintén a vállalkozások jövőjét, a jövőbeli reményeit hivatott feltérképezni.

Közvetlen és közvetett gazdasági környezet jövőbeni állapotát a válaszadók 2,91-2,74-es osztályzattal tervezik, vagyis az elvárás erős közepes. A minőségi és mennyiségi munkaerő rendelkezésre állásában 2,77-3,10-es értékeket kapunk, vagyis itt is erős közepes a várakozás. A források rendelkezésre állásában 2,79-es értékeket várnak a válaszadók, míg az infrastruktúra fejlettségét 3,29 –os értékkel várják a gazdasági szereplők. A pályázati rendszer iránti várakozás is az átlagnál magasabb osztályzatot kapott. Valamennyi kérdés átlagában 2,96-os értéket várnak a válaszadók, az átlag alatt teljesített a közvetlen és közvetett gazdasági környezet, a minőségi munkavállalók és a források rendelkezésre állása, míg a többi esetben az átlagot meghaladó értékek születtek. A legnagyobb abszolút eltérés az infrastruktúra megítélésében tapasztalható, a legkisebb negatív eltérés a közvetett gazdasági környezet várakozásaiban van, a legnagyobb pozitív eltérés megegyezik az abszolút eltéréssel, vagyis az infrastruktúra állapota a jövőbeni elvárások legjobbika.

Az igazi összehasonlítást a jelenlegi helyzet értékelése (12-es kérdés) és a jövőbeni várakozások összehasonlítása jelentené.

99 %-os szignifikancia szint mellett nincs eltérés a válaszadók között a munkaerő minőségi rendelkezésre állásának múltbeli és jövőbeli megítélése között, mindegyik esetben közepes alatti szintet jelöltek meg.

95 %-os szignifikancia szint mellett nincs eltérés a közvetlen gazdasági tényezők, a mennyiségi munkaerő rendelkezésre állása, az infrastruktúra állapotának értékelése és a források rendelkezésre állásának megítélése között.

Jelentős a várakozás a közvetett hatótényezők javulását illetően (+8,3 %) és még jelentősebb a várakozás a pályázati rendszerek tekintetében (+12,11 %). Vagyis, ha a statisztikai hibahatárt (±5 %) figyelembe vesszük, akkor a válaszadók ezen kettő terület irányába tekintenek bizakodóan, a többi terület megítélése nem változik.

Ha eltekintünk a statisztikai hibahatár figyelembe vételétől, megállapítható, hogy minden a vizsgálatba bevont kérdés esetében a válaszadók pozitívabban tekintenek a jövőbe, mint ahogy a múltat megítélik.

3.6. Társadalmi helyzetkép

3.6.1. Foglalkoztatottság[25]

Munkanélküliségi mutatók

Tolna megyében a **munkanélküliségi ráta** 2001-től 2011-ig 8,3% és 11,6 % között mozgott. A gazdasági válság éveiben volt a legmagasabb a megye munkanélküliségi rátája, 11,6 % és 10,2 % értékekkel. 2011-ben Tolna megyében 84 900 foglalkoztatott mellett 8 400 fős létszámot képviselnek a munkanélküliek. A foglalkoztatási arány 47,8 %-ot érte el, ami már közelíti az Európai Uniós elvárásokhoz, de továbbra is cél ennek további növelése. A gazdaságilag nem aktív népesség 2011-ben 84 500 fő, ami minimálisan kevesebb, mint a foglalkoztatotti létszám. 400 fős eltéréssel elmondható, hogy magasabb az eltartók aránya, mint az eltartottak aránya, vagyis a gazdaságilag nem aktív népesség aránya. A munkanélküliségi ráta 2011-ben országosan 10,7%, melyhez képes a Tolnai megyei helyzet kedvezőbb 9, 0 %-os érték mellett.

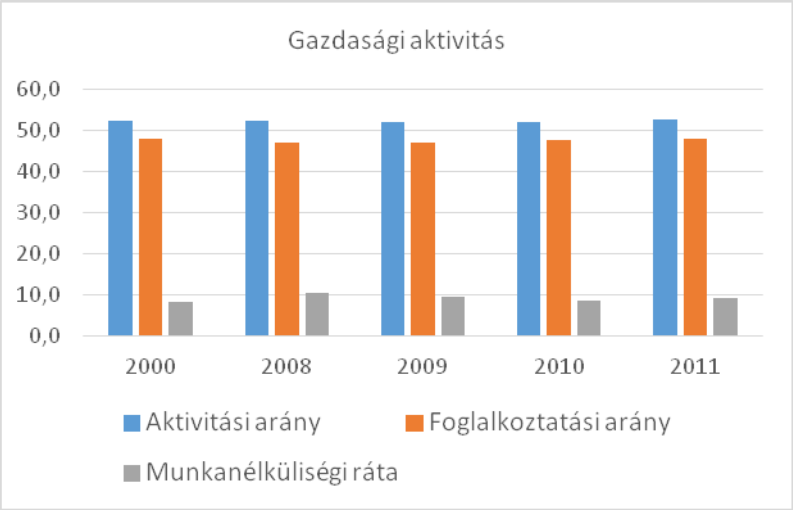

Gazdasági aktivitás Tolna megyében
Forrás: KSH 2011

A KSH által – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlásai alapján – végzett reprezentatív **munkaerő-felmérés** adatai szerint 2012. I. negyedévben romlott Tolna megyében a munkaerő-piaci helyzet. Egy esztendő távlatában a 15–74 éves népességen belül csökkent a foglalkoztatottság, nőtt a munkanélküliség és emelkedett a gazdaságilag inaktívak száma. Az év első három hónapjában a megfigyelt népességnek 50,8%-a, mintegy 89 700 gazdaságilag aktív személy volt jelen a munkaerőpiacon. Közülük a foglalkoztatottak száma egy év alatt közel 7%-kal mérséklődött, a munkanélkülieké pedig bő egyötödével emelkedett. A megyei foglalkoztatási arány (45,1%) továbbra is elmaradt az országos átlagtól (49,5%), ugyanakkor a munkanélküliségi ráta (11,3%) kedvezőbb volt az ország egészére számítottnál (11,7%).

[25] http://www.ksh.hu

A legfrissebb, 2013. augusztus 20-i adatok alapján elmondható, hogy a megye munkanélküliségi rátája 12,8%, ami 1, 7%-kal meghaladja az országos értéket, mert országosan 11,1%-os a munkanélküliség.

Jövedelmezőség

„A Dél-Dunántúli régión belül az évezred első felében Tolna megyében voltak a legmagasabbak a nettó **átlagkeresetek,** 2005-től Baranya kicsit megelőzte Tolnát az átlagkereset vonatkozásában. Az országos szinttől mindvégig elmaradt a régió, és benne Tolna megye kereseti színvonala. 2012. I. negyedévében a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete – a számviteli nyilvántartások alapján – 189 400 forint volt, ami 5,3%-os növekedést jelentett az egy évvel korábbihoz képest. Az átlagos havi nettó kereset értéke 122 600 forintot tett ki, és egy százalékkal múlta felül a 2011. I. negyedévit. Ezen belül a versenyszférában 2,9%-kal emelkedett a kézhez kapott kereset összege, míg a költségvetés területén 2,8%-os átlagkereset-csökkenés következett be. (Ez utóbbiban szerepet játszott a közfoglalkoztatottak arányának növekedése.) A nemzetgazdasági szintű **átlagos havi munkajövedelem** bruttó összege Tolna megyében 203 400 forint volt, ez 4,0%-kal magasabb, mint a 2011. I. negyedévi.

A havi kereseten felüli **egyéb pénzbeli és természetbeni juttatások** a munkajövedelem 6,9%-át tették ki. A Tolna megyei havi átlagkeresetek és a havi munkajövedelem továbbra is elmaradt az országostól: 2012. I. negyedévet tekintve a különbség a bruttó átlagkeresetnél 30 ezer, a munkajövedelemnél 26 ezer forint, a nettó átlagkereseteknél pedig 19 ezer forint volt az országos átlag javára.”[26]

3.6.2. Oktatás

Az oktatás struktúrája, képzési formák

A Tolna megyei adatok alapján a száz bölcsődei férőhelyre jutó beírt gyermekek száma 95. A megye 5 kistérsége közül kiemelendő a Dombóvári kistérség, ahol 100 férőhelyen 120 gyermek osztozik, mely előrevetíti a **bölcsődei kapacitások** növelésének szükségességét, a többi kistérség is megközelíti a 100-as értéket, egyedül tamási kistérségében mondható el, hogy 100 bölcsődei férőhelyre 79 kisgyermek került beíratásra.
Tolna-megyében összesen 8 974 gyerek számára biztosított az **óvodai férőhely**, melyek betöltöttsége közel 84%-os. Az óvodákban dolgozó pedagógusok száma 706 fő.
Az **általános iskolák** osztályszáma 874 volt 2011-ben, melyekbe összesen 16 780 gyerek tanult, és összesen 1 797 pedagógus dolgozott az intézményekben. Tehát átlagosan 19,2 gyerek jár egy osztályba, és 9,4 gyereket oktat egy pedagógus.
Az ezer lakosra vetített nappali tagozatos tanulók száma a **gimnáziumok**ban 20,7, a **szakközépiskolák**ban 20,4 és a **szakiskolai és speciális szakiskolák**ban 18,1.
Felsőfokú alap- és mesterképzés a megyeszékhelyen, Szekszárdon található, melyben közel 11 000 hallgató folytatja tanulmányait, amiből közel 6 500 fő nappali tagozatos.

Az oktatási intézmények épületeinek állapota

Az oktatási intézmények állapota a pályázati forrásoknak köszönhetően javult a térségben. Több intézmény felújításra került az utóbbi években, azonban összességében

[26]Tolna megye területfejlesztési koncepciója-helyzetfeltáró munkarészek, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

még mindig szükség lenne több oktatási intézmény korszerűsítésére, akadálymentesítésére, épületenergetikai fejlesztésére és eszközállományának megújítására.

3.6.3. Helyi nemzetiségek

Magyarországon a magyarok és a nemzeti kisebbségek (szlovének, románok, szerbek, horvátok, szlovákok, németek) száma az évek során folyamatosan csökken. A német etnikai terület gerincét alkotó nagyobb települések Tolna megyében Tolna, Györköny és Bátaszék területére tehető. Jelentősebb szerb, felvidéki magyarok és bukovinai székely kisebbség él a Duna közelében, Bátaszéken.

A roma népesség becslésének alapjait az 1993. évi legutolsó iskolai roma felvételt jeleni, 2003-ból lelhetők fel becsült adatok, mely szerint 11 900 fő él Tolna megyében. Tolna, Veszprém és Zala megyében hasonló arányban élnek, ami a statisztikák szerint 4-5%-ot jelent megyei szinten.[27]
A 2011-es népszámlálás mérte fel országosan a legnépesebb etnikai kisebbséget, mely szerint Magyarországon 2011. október 1-jén cigány nemzetiséghez tartozónak vallotta magát 315 ezer fő, mintegy másfélszer annyi, mint tíz évvel korábban.[28]
A roma etnikum nagyobb számban az alábbi településeken található Tolna megyében: Gyulaj, Bogyiszló, Sárszentlőrinc, Értény, Sárpilis, Báta, Kocsola, Kajdacs, Murga, Fadd, Nagyszokoly, Koppányszántó, Dúzs, Magyarkeszi, Pálfa, Nagydorog, Nagykónyi, Fürged, Váralja, Decs, Szedres, Őcsény, Felsőnyék, Csibrák, Lengyel.

3.6.4. Civil szervezetek Tolna megyében[29]

A non-profit szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és állampolgárok között, s ez által igen fontos szerepet töltenek be a társadalom életében:

- ”eszközül” szolgálnak a különféle komplex társadalmi szükségletek kifejezéséhez és aktív kezeléséhez
- az embereket arra ösztönzik, hogy a társadalmi élet minden területén állampolgárokként viselkedjenek, ne hajoljanak meg az államhatalom előtt, ne hagyatkozzanak annak jóindulatára
- védelmezik és erősítik a pluralizmust és a társadalmi sokszínűséget, így a kulturális, etnikai, vallási, nyelvi (és egyéb) identitástudatot is
- függetlenebb és rugalmasabb szolgáltatásaik alternatívát kínálnak a központi állami ellátással szemben.
- létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány, az államhatalom képviselői közösség által ellenőrizhetők és felelősségre vonhatók.

Társadalmi szervezetek kérdőívének kiértékelése

A társadalmi szervezetek körében végezte el a Megyei Önkormányzat a Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó szervezeti felmérést. Megyei Önkormányzat emailben értesítette a Tolna megyében tevékenykedő civil szervezeteket, nonprofit szervezeteket és a közigazgatás szervezetei azzal a céllal, hogy teljeskörűen tájékozódjon a megyei szervezetek jövőbeli fejlesztési elképzeléseiről, szükségleteiről. A

[27] http://www.parlament.hu/biz/isb/tan/roma_osszefoglalo.pdf
[28] www.ksh.hu (2011-es Népszámlálási adatok)
[29] http://civilszervezet.linkcenter.hu

válaszadás önkéntes, a kérdőíveket elektronikusan töltik ki a szereplők, 2013. november 15-én zárult a válaszadás lehetősége, ezt követően kerültek elemzésre a kapott válaszok. A felmérés alapján a következő megállapítások tehetőek:
Ezek ismeretében elmondható, hogy 118 személy nyitotta meg a kérdőívet, 35 esetben nem történt benne semminemű adatrögzítés, 63 esetben teljes körű válaszadás volt, 20 esetben esetleges volt az egyes kérdésekre adott válaszadás gyakorisága.

Az első kérdés arra irányult, hogy: **Melyik településen található az Ön által képviselet szervezet?**
A válaszadók közül 36-an szekszárdi szervezetet képviselnek, további városok Dombóvár, ahol 12-en töltötték ki a kérdőívet, Tolnán 3 szervezet, Tamásiban 2, Bonyhádon szintén 2, Bátaszéken 1 és Pakson is 1 db szervezet. Nem városi szintű településről 6 db szervezet tartotta fontosnak a kérdőív kitöltését.

A második kérdés a szervezeti besorolásra kérdezett rá, hogy **melyik gazdasági szektorba tartozik?**
A válaszadók közül 64-en képviselték a nonprofit szektort, 5 fő a piaci (magán, üzleti szektort) és 3 fő a kormányzati (közösségi, állami) szektort. A képviselt gazdasági szektor megoszlása a következő:

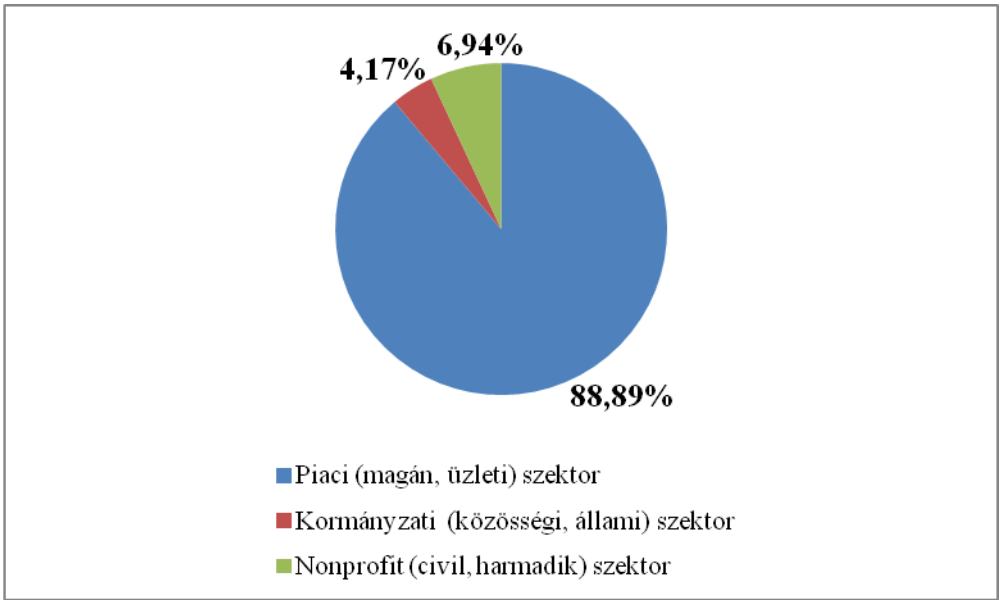

A képviselt gazdasági szektor megoszlása

A **szervezeteknél foglalkoztatottak száma** szerint a megoszlás a következő:

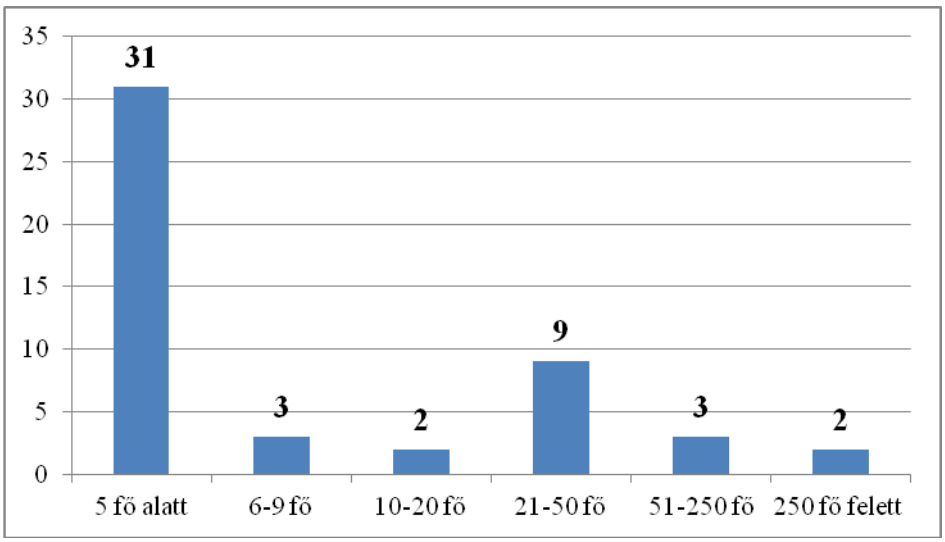

A szervezetnél foglalkoztatottak száma

A legnagyobb számban azok a szervezet válaszoltak, akik 5 fő alatti foglalkoztatotti létszámmal rendelkeznek, a válaszadók 62%-a képviselte a kislétszámú szervezeteket, vagyis 31-en, akiknek 100%-a nonprofit szervezet. A kérdőívet kitöltők között a legnagyobb létszámot foglalkoztatók (250 fő felett) 2 szervezet biztosította, egyikük székhelye Tolna városában, a másikuk Szekszárdon van.

Az éves költségvetés tekintetében is igen eltérő adatokat kaptunk. 0 és 1 M Ft között mozog 8 szervezet költségvetése, 1 M Ft-tal rendelkezik 7 szervezet, 2 M Ft-tal 9 db, 3 M Ft-tal 5 szervezet, vannak szervezetek 10 M Ft-os éves költségvetéssel, de 15 M Ft feletti összegnél nagyobb költségvetéssel, egyikük sem gazdálkodik.

A **kormányzati szektort** 3 szervezet képviselte, ebből 2-en a közigazgatási, 1 db pedig az önkormányzati szervezeti típusba tartozik.

A 6. kérdés a **szervezet típusára** kérdezett rá.
Alapítvány 10 db, Egyesület 40 db, Közhasznú társaság 3 db, Nonprofit szervezet 2 db, Szakmai, munkáltatói érdekképviseleti szerv 1 db.
Ezek a társadalmi szervezetek többféle tevékenységet is ellátnak. A civil, társadalmi szervezetek nagyrésze kulturális tevékenységgel (26 szervezet), szabadidős tevékenységgel és a szociális ellátással foglalkozik. Mind a 17 szervezet, amely szabadidős tevékenység eltöltésével foglalkozik, ezeknek a szervezeteknek a 100%-a egyesületi keretek között végzi a napi tevékenységeit. Az egyéb tevékenység alatt érdekvédelmi tevékenységet, hagyományápolást látnak el a megkérdezettek.

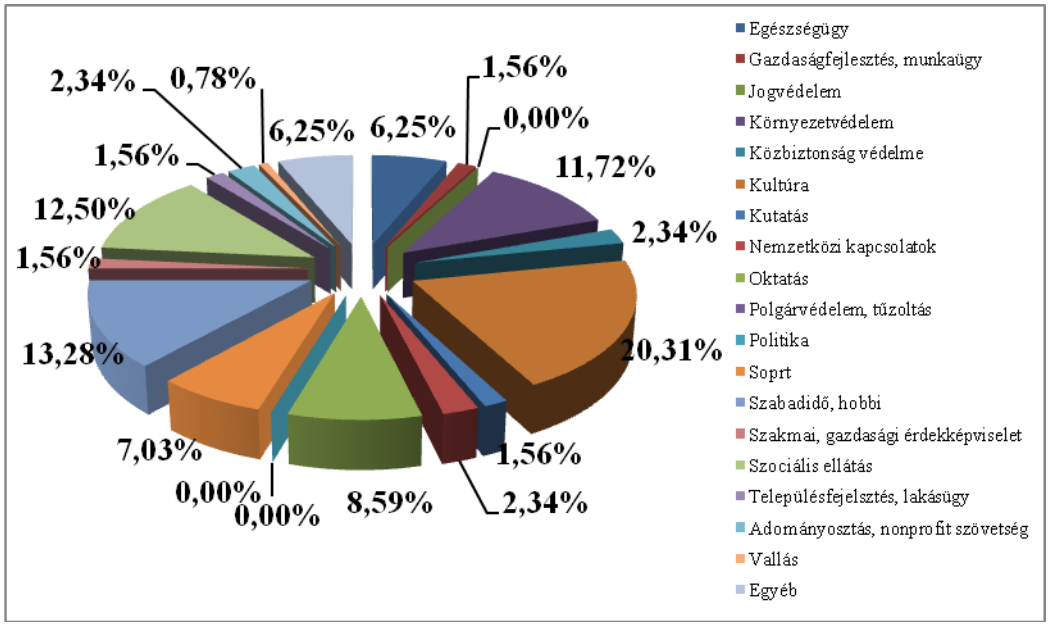

Tevékenység besorolás szerinti megoszlás

Nyújtottak-e be pályázatot EU-s vagy hazai forrásokra 2007-től 2013-ig terjedő időszakban?
A válaszadók ¾-e, nyújtott be pályázatot, a 42 szervezetből 6 nem nyert pályázaton, de 36 szervezetnek volt sikeres pályázata. 14 szervezet ez idáig nem nyújtott be pályázatot.

Hasznosnak tartották-e a fejlesztéseket? 18-an teljes mértékben hasznosnak ítélték meg a fejlesztést. 26 válaszadó közül 12-en, vagyis 46%-ot segített a fejlesztés, hogy a szervezet könnyebben elláthassa a feladatát.
A válaszadók 80%-a vallja, hogy a fejlesztés nagymértékben illetve teljes mértékben segítette, hogy a szervezet elérje a céljait. Csupán 20%-uk vélte úgy, hogy alig, illetve egyáltalán nem járult hozzá a fejlesztés a szervezet céljainak megvalósításához.

Mennyire volt elégedett a finanszírozás módjával? A kérdést megválaszolók 78%-a nagymértékben vagy teljes egészében elégedett volt.
Összességében a válaszadók 90%-a sikeresnek tartja a fejlesztést. Csak 10%-ék, vagyis 2 szervezet nyilatkozott úgy, hogy nem tartja sikeresnek a fejlesztést.
Az a 14 szervezet, amelyik ez idáig nem nyújtott be pályázatot, ebből 3 szervezet bizalmatlan volt a pályázati rendszerrel szemben, 2 civil szervezet nyilatkozta, hogy nem állt rendelkezésére elegendő saját forrás, 6 szervezet számára nem voltak megfelelőek a pályázati feltételek, 1 szervezet nem tudja az okát, 2 társadalmi szervezet pedig rossz tapasztalatokat jelölt meg döntése indokának.

A szervezetek különböző válaszokat soroltak fel **a múltbéli fejlesztések sikeressége okán**. A következő válaszok születtek: pályázati lehetőségek bővülése, sikeres pályázatírás, szakmai elkötelezettség és befektetett munka, célorientáltság, források rendelkezésre állása, elkötelezettség, aktivitás és a helyi együttműködések voltak a siker indokai.

A 13. kérdés **a szükséges fejlesztések típusára** kérdez rá.

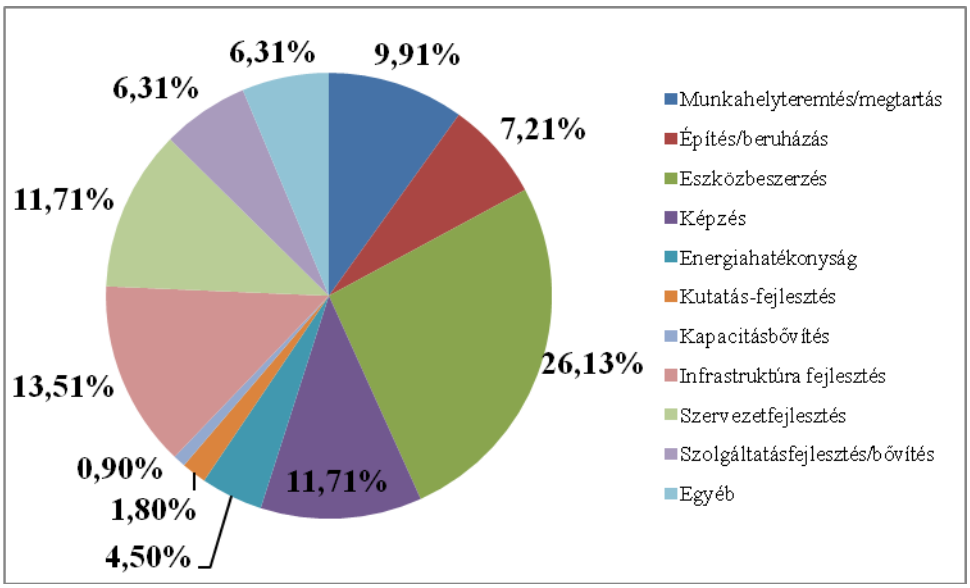

A fejlesztési igény típusa szerinti megoszlás

A szervezeteket monitorozva elmondható, hogy továbbra is a legnépszerűbb az eszközbeszerzési fejlesztés, de kiemelkedően magas a munkahely-teremtési igény, a képzési, valamint az infrastruktúra-fejlesztési igény. Egyéb kategóriában telephelyfejlesztésre, rendezvényszervezésre, komplex rehabilitációs tevékenységre lenne szüksége a válaszadóknak.

Megkérdeztük a szervezeteket, hogy **terveznek-e fejlesztést a következő időszakban?**
Az 51 válasz közül 33 szervezet tervez fejlesztést a 2014-2020-it tartó időszakban. 9 szervezet nemleges választ adott, de ugyanennyi szervezet képviselője nyilatkozta, hogy nem tudja a választ.

Ehhez a **fejlesztéshez igényelnének-e támogatást?**
30 szervezet kérne vissza nem térítendő támogatást, 3 szervezet hajlandó visszatérítendő támogatás mellett fejlesztéseket végrehajtani.
A foglalkoztatottság a válaszadók lakókörnyezetében komoly problémát jelent, jelentős javítani való van ezen a területen. A válaszadók közül senki sem ítélte meg úgy, hogy jó lenne a helyzet ezen a téren, vagy problémamentes lenne a foglalkoztatottság kérdésköre.

A településen belüli közlekedést 41 esetben jónak és problémamentesnek ítélték meg a kérdőívet kitöltők. Ezzel ellentétes válasz született abban a kérdésben, hogy a települések közötti közlekedést miként értékelik. Itt a válaszok 38 esetben arra irányultak, hogy komoly probléma van és jelentős a javítani való ezen a területen.
Az iskolák helyzete, a fiatalok helyzete, a szabadidő eltöltés lehetősége, az egészségügyi ellátottság, a környezet rendezettsége, a vállalkozások lehetősége, a köz és vagyonbiztonság, a hivatali ügyintézés, a lakhatás a válaszadók nagyobb aránya szerint javítandó. A közműellátottságra írták azt, hogy nincs probléma és jó a helyzet.

A válaszadók javasoltak szükséges intézkedéseket:
„Szükség lenne a befektetők megnyerésére. A szabadidős sport támogatására. Szekszárd déli városrészében óvodára. A civil szervezeteknek saját ingatlanra. Hallássérülteknek

munkahelyteremtésre. Érdekvédelmi szervezeteknek bérleti díjra. Munkahelyekre. Jó minőségű kerékpárutak szükségesek. Edzőtáborokra, fűtött edzési lehetőségekre. „
A válaszadók példamutatónak ítélték meg az Agóra program keretében megvalósuló fejlesztéseket, valamint a Tengelic-Szedres közötti útburkolat minőségét kiválónak értékelték.

Javaslatként fogalmazták meg a Klubok létrehozását, a Szekszárd-Siófok közötti útszakaszon a biciklis közlekedés megoldását, az iskolák előtti zebrák kialakítását (PTE-IGYFK gyakorló iskola előtt nincs zebra), Szekszárd-Keselyűs kerékpárút kialakítását, Fogyatékkal élők megsegítését, közutak tisztán tartását, uszoda rekonstrukciókat, atlétikai pálya rekonstrukcióját, munkahely teremtést, idősek szabadidő eltöltésének lehetőségét, egy társulás létrehozása az önkormányzatok és a civil szervezetek bevonásával, amely tervszerű, profi lobbizással szerez a csúcsiparágak terén befektetőket a térség számára, a Május 1 utcában fedett buszváró létesítésére, az idősek részére napközi,és étkezési lehetőség biztosítására.

A válaszadó szervezetek közül 24-en kértek visszajelzést a megyei tervezés előrehaladásáról, az aktualitásokról, 16-an él az online konzultációval, 6-an mélyinterjú során mondanák el további fejlesztési elképzeléseiket, 12-en nem vennének részt további konzultációban, párbeszédben.

3.7. Szociális helyzetkép

3.7.1. Egészségügy

Tolna megyében az egészségügyi ellátás színvonalának javítása továbbra is preferált cél. Az egészségügyi intézmények részbeni javítása, korszerűsítése, pályázati forrásokból valósult meg, azonban további beruházásokra van szükség a magas színvonalú betegellátás biztosításához.
A gyógyszertárak hálózata sem kielégítő, több településen sincs működő gyógyszertár. A városokban több mint kétszer annyi gyógyszertár található, mint a községekben.

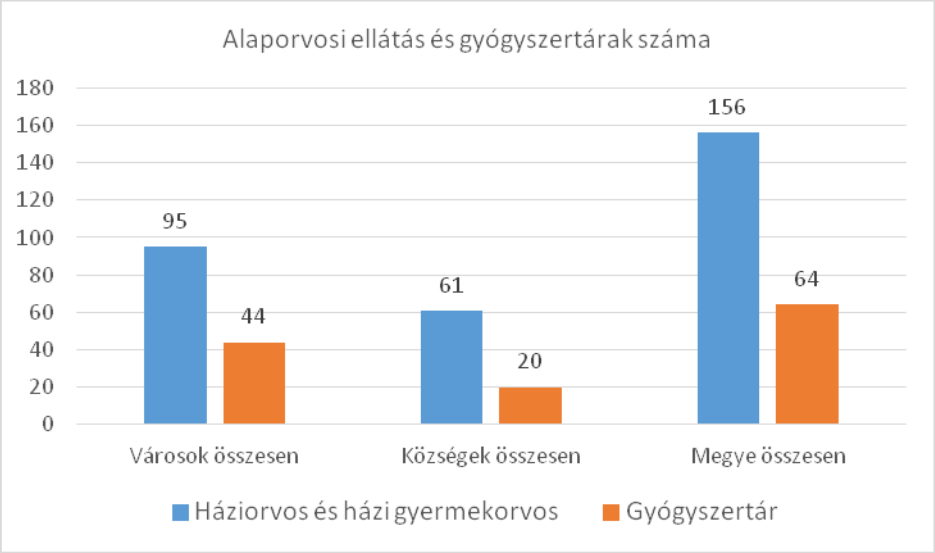

Forrás: KSH 2011

Tolna megyében összesen 4 kórház működik Bonyhád, Dombóvár, Szekszárd és Pincehely településeken. A két legjelentősebb Szekszárdon és Dombóváron működik.
Szekszárdon a **Tolna Megyei Balassa János Kórház** a legnagyobb Tolna megyében. Gyógyító osztályai: belgyógyászat, aneszteziológia, bőr- és nemibeteggondozó, bőrgyógyászat, fogászat, foglalkozás-egészségügy, gyermekgyógyászat, gyermek- és ifjúságpszichiátriai gondozó és lélektani tanácsadó, gyógytornászok, hygénia, ideggyógyászat, infektológia, izotópdiagnosztika, lelki gondozó, műtő és diagnosztikai blokk, orthopédia, Palánk – krónikus belgyógyászat, Palánk – szocioterápiás és rehabilitációs osztály, pathológia, pszichiátria, reumatológia, röntgendiagnosztika, sebészet, szemészet, szociális munkások, szülészet-nőgyógyászat, tüdőgondozó, újszülött osztály és urológia.
A második legjelentősebb kórház Tolna megyében Dombóváron a **Dombóvári Szent Lukács Kórház**, mely nemcsak a Dombóvári kistérségben, de még a szomszédos Baranya megye területén is jelentős fontosságú.
A **Bonyhád Városi Kórház**ban belgyógyászat, krónikus belgyógyászat, krónikus tüdőgyógyászat, laboratórium és röntgen működik.
A **Pincehelyi Szent Orsolya Kórház**ban - amely a Balassa János megyei kórház részlegeként üzemel - belgyógyászat működik.

A KSH 2011-es adatai alapján Tolna megyében az egy orvosra jutó lakosok száma 1 469 fő, és 12 826 eset jut egy háziorvosra, illetve 8 346 betegforgalom jut egy házi gyermekorvosra, és 132 védőnő látja el a feladatát.
1 572 működő kórházi ágy van, melynek jelentős része (1 552) önkormányzati tulajdonban van. Az ágykihasználási 77,7%, és az éves átlagos ápolási napok száma 9,5.

A megyében 1,2 milliószor jelennek meg járó beteg szakellátásokon, ami egy lakosra vetítve 5 alkalmat jelent. A beavatkozások száma meghaladja a 6 milliót, ami fejenként 25,7 alkalom. Tolna megyében a járóbeteg-szakellátás aránya az utóbbi pár évben csökkenést mutat, nemcsak a látogatások, hanem a beavatkozások tekintetében is.

3.7.2. Szociális ellátások, szolgáltatások[30]

A 2011-es KSH adatok alapján elmondható, hogy Tolna megyében a lakosság 33,26 %-a, azaz 76 210 fő részesült nyugdíjban, járadékban és egyéb járandóságban, ebből saját jogon járó nyugdíjban részesült 68 280 fő, áltagos ellátásként 90 943 Ft ellátással.

Idősek nappali intézményében történő ellátásra a megyében 1000 lakosra 23,3 férőhely jut. Ami megyei szinten is nagyon alacsony arány, ám ha megnézzük ennek kistérségi megoszlását, akkor óriási különbségek vannak az egyes kistérségek között. Tamási kistérségében 52 férőhely jut 1000 65 év feletti lakosra, míg a dombóvári kistérségben 4,8 férőhely! Ezek a számok, adatok előrevetítik a szükségét, a férőhelyszámok növelésének.

Rendszeres szociális segélyben részesítettek száma a megyében ezer lakosra vetítve 4,8 fő. Ha kistérségi szinten vizsgáljuk ezeket az adatokat, akkor a dombóvári (6,1 fő) és a tamási kistérségben (7,1fő) fordítanak többet a segélyezésre, míg a paksi kistérségben (3,1 fő) a legkevesebbet. Ha a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek számát vesszük górcső alá, akkor megyei szinten ezer lakos közül 22, 2 fő részesül ilyen típusú támogatásban, ebből a szempontból is a dombóvári és a tamási kistérséget lehet kiemelni, ahol magas, 30 fő feletti a támogatottak aránya, míg a bonyhádi, paksi, szekszárdi kistérségben 20 fő alatti az a szám, akik ilyen támogatási formában részesülnek.

Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezik 1000 lakosra vetítve 50 fő, a megyei helyzetképet nézzük, ha ezt kistérségi szinten vizsgáljuk, akkor nincs jelentős különbség, hiszen 47 és 52 fő közötti a szórás a kistérségi adatok között.

Étkeztetésben 2011-ben 3701 fő részesült, ebből térítési díjfizetési kötelezettsége nem volt 44 főnek. 2000-ben a megyében étkeztetést igénylőek száma 2051 fő volt, akkor 251 fő nem fizetett térítési díjat.

Házi segítségnyújtásban 1801 fő részesült, míg 2000-ben 775 fő. A társadalom idősödése és a bentlakásos idősellátó intézmények alacsony férőhelyszáma indokolja ezt a növekedést, hogy 2000-hez képest 10 év alatt 2,5-szeresére nőtt a házi segítségnyújtásban részesülők száma. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban 2011-ben 1058 fő részesült, várható ezen ellátási forma esetében is az igények növekedése.

Családsegítésben ellátott települések száma 2000-ben 51 volt, ez 2011-ben 97-re növekedett. Az ellátásban részesülők száma 2000-hez képest megduplázódott, 5752

[30] www.ksh.hu

ellátásban részesülőről 2011-ben 10 241-re nőtt. A falu és tanyagondnoki szolgáltatást 43 településen látják el.

Kistérség	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő	Ebből: saját jogon járó nyugdíjban, ellátásban részesülők		Száz bölcsődei férőhelyre jutó beírt gyermek	Idősek nappali intézménye férőhelyeinek száma ezer 65 éves és idősebb lakosra	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos száma	Közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkezők
		szám a	átlagos ellátása, Ft			ezer lakosra		
Bonyhádi	9 840	8 971	92 486	92	13,0	2,3	14,3	52
Dombóvári	11 046	9 863	87 695	120	4,8	6,1	30,3	48
Paksi	14 376	12 768	96 024	90	23,9	3,1	16,4	47
Szekszárdi	27 804	25 372	93 114	96	19,7	5,2	18,5	51
Tamási	13 144	11 306	81 942	79	52,0	7,1	36,0	51
Összesen	76 210	68 280	90 943	95	23,3	4,8	22,2	50

3.7.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége

A szociális gazdaság fogalma, általános jellemzője[31]

A szociális gazdaság pontos megfogalmazása a mai napig zavart kelt, elsőként ennek tisztázása szükséges, hogy helyesen tudjuk értelmezni ezeket a kezdeményezéseket, melyek ebbe a fogalomkörbe sorolhatók, hiszen a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának növelésének egyik legjelentősebb alternatívája.

Dr. Frey Mária határozta meg Magyarországon a szociális gazdaság fogalmát, mely szerint **„olyan helyi kezdeményezéseket tekintünk a szociális gazdaságba tartozónak, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra.**
Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magáncégek és állami intézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek,
- jövedelmet generálnak és az a céljuk hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is bizonyos mértékben megjelenik,
- célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézséggel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és

[31] Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.

fogyatékossággal élő emberek és a szociális beilleszkedési zavarokkal küzdő személyek."

Szociális szövetkezetek, tevékenységeik[32]

„A szociális szövetkezetek az atipikus foglalkoztatási formák közül **az önfoglalkoztatás sajátos szervezeti kereteit teremtik meg** és ezáltal **a hátrányos helyzetű munkavállalók tartós munkalehetőséghez jutásának egyik fontos eszközévé válhatnak.** Olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy nem csupán gazdasági, hanem társadalmi, közösségi, oktatási és kulturális céljaikat is egymással együttműködve, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján, közösen valósítsák meg. A szociális szövetkezetek **innovatív ötletek, módszerek alkalmazásával** elsősorban a nem eléggé lefedett **helyi szükségletek kielégítésére igyekeznek tevékenységüket alapozni.** A szociális szövetkezetek tevékenységében különösen fontos szempont a saját tagjai, illetve jelentős részben **a társadalom leszakadó rétegeihez tartozó személyek egzisztenciális helyzetének javítására és közösségben való személyiségfejlődésének elősegítésére való törekvés.**

A szociális szövetkezetek a szociális gazdaság, illetve a társadalmi vállalkozások köréhez tartozó, hazánkban eddig még alig ismert, új típusú speciális szervezeti formaként egyidejűleg érvényesítik a gazdasági társaságokra, valamint a társadalmi szervezetekre jellemző alapvető elveket: **a profit- és a szociális, kulturális célok egyesítésével** igyekeznek betölteni foglalkoztatást bővítő, **munkahelyteremtő, közösségszervező** szerepüket. A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az eredményesen működő **szociális szövetkezetek a foglalkoztatáspolitika és a vidékfejlesztési politika keretei között megjelenő problémák mérséklésének egyik igen fontos, kiemelt jelentőségű, és egyre szélesebb körben elterjeszteni érdemes, új formáját jelentik."**

Magyarországon 2012-ben 300 bejegyzett Szociális Szövetkezet működött. A Szövetkezetek száma folyamatosan növekszik, mert az egyes településeken a hátrányos helyzetűek problémáira ad megoldást, valamint elősegíti a foglalkoztatásukat.
Kiemelve néhány jellemző tevékenységet, melyet ezek a Szövetkezeteket ellátnak:

- Önkormányzati feladatok átvállalása, vagy azokat kisegítő szolgáltatások (elsősorban a közterületek karbantartása, parkgondozás, takarítás, játszóterek karbantartása);
- Szolgáltatások nyújtása a helyi lakosság számára (mosodai szolgáltatás, ház körüli munkák elvégzése, munkába járást segítő szállítási tevékenység);
- Idősgondozás és házi segítségnyújtás;
- Gyermekjóléti szolgáltatások (családi napközi, bébiszitter szolgálat, szabadidős programszervezés, széles választéki skálán mozgó nyári táborok, gyermekrendezvények szervezése, szülőknek nyújtott szolgáltatások, klubok működtetése, kézműves és egyéb készségfejlesztő foglalkozások tartása stb.);
- Kézműipari tevékenységek (kosárfonás, fonott bútorkészítés, hagyományőrző kézműves termékek előállítása);
- Virágkötészeti alap- és segédanyagok gyártása;
- Roma öltözékek és kiegészítők boltja, egyedi tervezésű ruhák, ékszerek készítése és értékesítése;
- Asztalosipari tevékenység, köztéri bútorok gyártása;
- Erdészeti és mezőgazdasági fahulladékok, melléktermékek összegyűjtése, biomassza vagy biobrikett előállítása;
- Élelmiszer feldolgozás (aszalás, lekvár-főzés, napraforgó- és tökmagolaj sajtolás);

[32] www.szocialigazdasag.hu (A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata)

- Építőipari tevékenység (mély- és magasépítés, épület-felújítás és - karbantartás)
- Térkő- és betonelem gyártás;
- Graffiti eltávolítás;
- Ingatlankezelés;
- Szociális boltok működtetése;
- Irodai asszisztencia (sokszorosítás, iratfűzés, laminálás stb.);
- Multimédia műhely működtetése;
- Lapkiadás, helyi műsorszolgáltatás üzemeltetése.

Tolna megyében is sikeresen működnek Szociális Szövetkezetek, melyek alaptevékenységként különböző tevékenységet végeznek, de a munkahelyteremtés és a foglalkoztatás mellett a hátrányos helyzetű munkavállalók szociális helyzetének javításával, közösségi integrációjával is foglalkoznak. Kiemelve néhány Tolna megyei sikeres Szövetkezet:

- Völgység Kincse Szociális Szövetkezet (Lengyel-Kisvejke)- gyümölcslé-feldolgozó üzem működtetése;
- Armarium Hungária Szociális Szövetkezet (Bátaszék)- gyümölcstároló farekeszek előállítása;
- Kristály Plusz Szociális Szövetkezet (Szekszárd)- mosodai szolgáltatásokat nyújt;
- Belecska Szociális Szövetkezet- több éves működési tapasztalattal, zöldség-, gyümölcs termeléssel foglalkoznak;
- Danubia-Frucht Kisvejke Térségi Gyümölcsértékesítő Szövetkezet- 1997-ben hoztak létre, jelenleg 500 hektáron gazdálkodó szervezet, 65 taggal rendelkezik.

3.8. Közigazgatás[33]

Magyarország területi, települési beosztásáról az alkotmány rendelkezik. Ennek megfelelően az ország területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre, míg a főváros kerületekre tagozódik. A városokban kerületek alakíthatók. **A megyék olyan területi egységek, amelyek települési egységekből állnak.** A 19 megye az 1949–1950-es közigazgatási reform részeként jött létre az ország mai határai között „maradt" 25 megyéből.

Település szintű egységek a község, a város és a főváros, melyek szükségszerűen lefedik az ország teljes területét. Az ország 3 154 településéből 328 város (ebből: 1 főváros, 23 megyei jogú város), 2 826 község.

Magyarország fővárosa Budapest, az ország politikai, gazdasági, kereskedelmi és közlekedési központja. Az Európai Unió 8. legnépesebb városa. Mai területe 1949-ben alakult ki 22 kerülettel, míg 1994-ben alakult meg a főváros XXIII. kerülete.

Magyarország közigazgatási területbeosztása[34]

[33] http://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_kozig
[34] http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/megyek.pdf

3.8.1. Járások[35]

A járás fogalma, járások rövid története Magyarországon

A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. 2013. január 1-jétől megyénként 6–18 db, összesen 175 járás jött létre.
A járás a magyar közigazgatás jellegzetes intézménye volt évszázadokon át. A több száz éves múltra visszatekintő járási rendszert 1983-ban szüntetették meg, így harminc év után, de új szervezeti rendben és új céllal 2013. január 1-jével ismét létrejöttek Magyarországon.

A járások kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról, a helyi államigazgatási rendszer megújításáról a 2012. július 7-étől hatályos, **2012. évi XCIII. törvény rendelkezik.**
A járási hivatalok feladatait, illetékességi szabályait, szakigazgatási szerveit, szakmai irányításukat, valamint a járási hivatalok székhelyét és illetékességi területét a 218/2012. (VIII. 13.) Kormányrendelet szabályozza. A Kormányrendelet összesen 198 járás kialakításáról rendelkezik, melyből 23 járás a fővárosban (a kerületeknek megfelelő területi beosztásban) található.

A járások kialakítása a közigazgatás átfogó, a közjót szolgáló átalakításának, **a Jó Állam kialakításának egyik eleme**. A Nemzeti Együttműködés Kormányának célja olyan modern kori járások kialakítása, melyek hozzájárulnak a mai közigazgatásnál alacsonyabb társadalmi költséggel működő rendszer létrejöttéhez. A Kormány által megfogalmazottak szerint **a járások az államigazgatás legalsóbb területi szintjét jelentő egységek, melyek az államigazgatási tevékenységek, szolgáltatások döntő többségét minden magyarországi állampolgár számára elérhető közelségben és magas minőségben biztosítják.**

Magyarország járási térképe[36]

[35] http://www.jaras.info.hu
[36] http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/jarasok.pdf

Járások más országokban

Járások, mint közigazgatási, olykor önkormányzattal is rendelkező egységek más országokban is léteznek. Az Európai Unió országainak egységesített területi rendjében a Local Administrative Unit 1. (LAU1) szintje jelenti a megyék, illetve a megyéknek megfelelő körzetek (NUTS3) alatti több települést összefogó, középszintű közigazgatási egységeket. Ezeknek az egységeknek az egyes országokban különböző elnevezésük van. Angol nevük district, német nevük Verwaltungsgemeinschaft, magyarul kistérségnek nevezik őket

A járási hivatal szakigazgatási szervei

A járási hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervek (a továbbiakban: járási szakigazgatási szerv):

- a **járási gyámhivatal** a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátására,
- a **járási építésügyi hivatal** az építésfelügyeleti hatósági és egyes jogszabályokban meghatározott építésügyi hatósági feladatok ellátására,
- a **járási hivatal állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző szakigazgatási szerve** az élelmiszer-biztonsági, élelmiszerminőség-ellenőrzési, takarmányellenőrzési élelmiszerlánc-felügyeleti, és állategészségügyi, illetve a falugazdász-hálózat útján ellátott egyes földművelésügyi feladatok ellátására,
- a **járási földhivatal** az ingatlanügyi és telekalakítási feladatok ellátására,
- a **járási hivatal munkaügyi kirendeltsége** a foglalkoztatási, munkaerő-piaci feladatok ellátására,
- a **járási népegészségügyi intézet** a népegészségügyi feladatok ellátására.

Járások Tolna megyében

Tolna megye településeinek száma 109. Járásainak száma 6, melyek a következők: Bonyhádi járás, Dombóvári járás, Paksi járás, Szekszárdi járás, Tamási járás és Tolnai járás.

Járások Tolna megyében

Tolna megye járásainak főbb adatai a KSH 2011-es adatai alapján az alábbiak:

	Járás neve	Székhely	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km2)	Népsűrűség (fő/km2)
1.	Tamási járás	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	Bonyhádi járás	Bonyhád	25	2	31 582	476,77	66
3.	Szekszárdi járás	Szekszárd	17	2	59 412	656,18	91
4.	Dombóvári járás	Dombóvár	16	1	32 333	509,09	64
5.	Paksi járás	Paks	15	2	49 610	836,00	59
6.	Tolnai járás	Tolna	4	1	18 210	205,24	89
Összesen			**109**	**11**	229 942		

Tolna megye járási hivatalainak székhelyei és illetékességi területei

A járások székhelyei és a járások illetékességi területéről kormányrendelet - A Kormány 218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelete a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról - határoz. A járási székhelyek listája a jövőben módosulhat. A kormány biztosítja a településeknek arra a lehetőséget, hogy javaslatot tehessenek a más járáshoz történő átcsatolásukra, vagy önálló, új járás kialakítására.
A kormányrendelet tételesen rögzíti az egyes járási hivatalok székhelyéhez tartozó településeket. A járások és a járási székhelyek kialakításának alapelve az volt, hogy a megyék határaihoz igazodva az állampolgárok számára biztosítsa az államigazgatási szolgáltatásokhoz való gyors és könnyű hozzáférést, és a jelenleg létező ügyintézési helyszínek lehetőség szerint maradjanak meg.

Minden egyes járási székhelyen van járási hivatal, amely a megyei kormányhivatalok szervezeti egységeként működik az alábbiaknak megfelelően. Tolna megyében az alábbi Járási Hivatalok találhatók a hozzájuk tartozó székhelyekkel illetve településekkel:

	Járási hivatal	Járási hivatal székhelye	Járási hivatal illetékességi területe
1.	Bonyhádi Járási Hivatal	Bonyhád	Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Felsőnána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórágy, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod, Zomba
2.	Dombóvári Járási Hivatal	Dombóvár	Attala, Csibrák, Csikóstőttős, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong
3.	Paksi Járási Hivatal	Paks	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc, Tengelic
4.	Szekszárdi Járási Hivatal	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Bátaszék, Decs, Harc, Kistormás, Kölesd, Medina, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Várdomb
5.	Tamási Járási	Tamási	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút,

	Hivatal		Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád
6.	Tolnai Járási Hivatal	Tolna	Bogyiszló, Fácánkert, Fadd, Tolna

A járási hivatalok feladatköre

A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló **2012. évi XCIII. törvény több mint 80 db törvényi szinten szabályozott államigazgatási feladatot határozott meg a járások számára. A járási hivatalok legfontosabb feladata a megyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő államigazgatási feladatok ellátása.** Így megvalósul az államigazgatási és az önkormányzati feladatok szétválasztása, a járások kizárólag államigazgatási területi egységet jelentenek majd. **Elsősorban okmányirodai feladatokat, a gyermekvédelmi és gyámügyeket, valamint egyes szociális, környezetvédelmi, természetvédelmi igazgatási ügyek intézést veszik át a településektől a járási hivatalok.** A hatáskörök szétválasztásánál kiemelt szempont volt, hogy a helyi szabályozáshoz kapcsolódó, mérlegelési jogkörbe tartozó ügyek lehetőleg maradjanak a települési jegyzőnél, ahol viszont az adott ügyben az államnak van egyértelműen feladata, szerepe, ott a járási hivatal tudjon majd hatékonyabban intézkedni.

Járások száma Magyarországon

A legtöbb járás Pest megyében (18) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (17) található. Illetve Budapesten összesen 23 járást különböztetünk meg kerületenként. **Tolna megyében**, Komárom-Esztergom-, Nógrád – és Zala megyében **a legkevesebb a járások száma, mindössze 6.**

Járások települései és a városok száma Tolna megyében

Az alábbi tábla megmutatja, hogy Magyarországon az egyes megyékben összesen hány település van, illetve ezekből mennyi a város. **Tolna megyében a települések és városok száma kevés, itt összesen 109 település található, melyből mindössze 11 város** (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Gyönk, Nagymányok, Paks, Simontornya, Szekszárd, Tamási, Tolna), 98 pedig község**. A legnagyobb város, a megyeszékhely Szekszárd**, mely lakossága 2011. évben a KSH adatainak megfelelően 33 311 fő, ugyanakkor Magyarországon a legkisebb megyeszékhely is egyben.

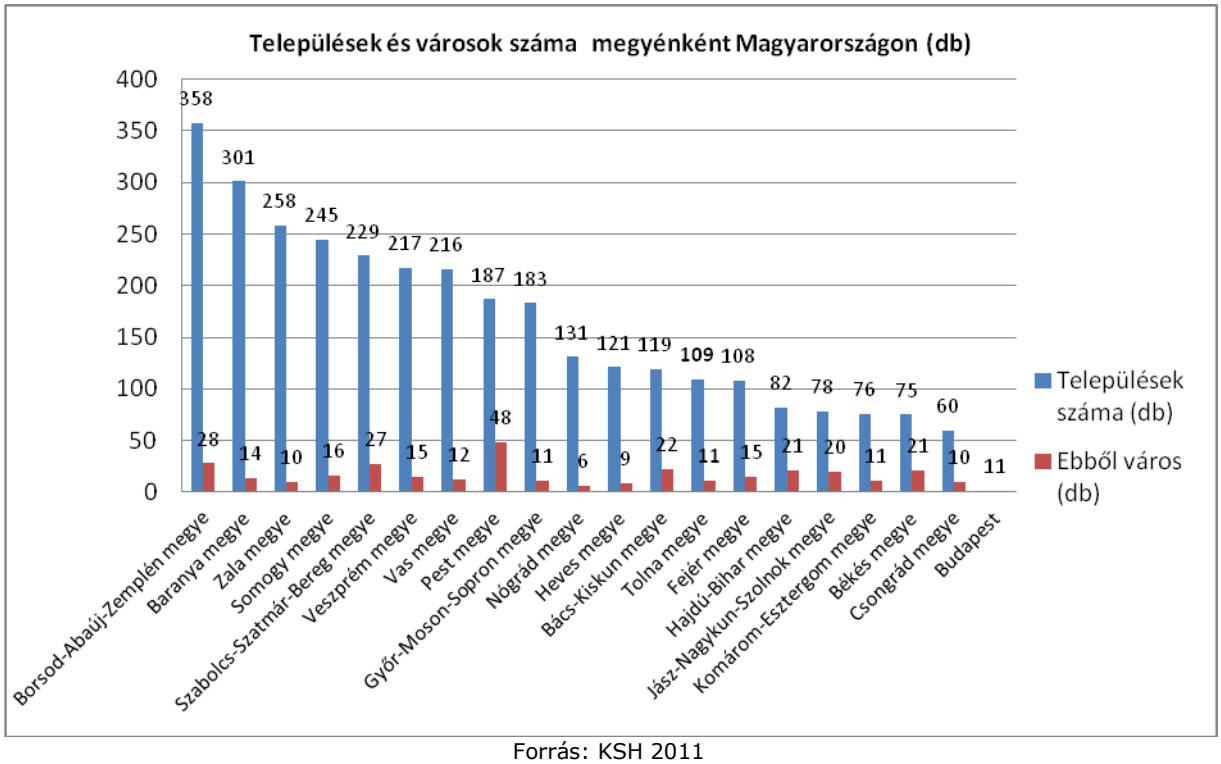

Forrás: KSH 2011

Magyarországon a városok száma járásonként átlagosan 2. Többségükben, 79 járásban azonban 1 város található, ami egyben a járási székhely. A járások többségében a járási székhelyen laknak a legtöbben. A legkisebb településsűrűségű járások az alföldi járások között találhatóak, így elsősorban Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Békés megye. A legnagyobb településsűrűségű járások Magyarország aprófalvas térségeinek járásaiban vannak, így elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén, Baranya, Zala, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Veszprém- és Vas megyékben.

3.8.2. Kistérségek[37]

A kistérség fogalma, kistérségek rövid története Magyarországon

A kistérség földrajzilag összefüggő, elsősorban területfejlesztési és statisztikai célokat szolgáló területi egység Magyarországon.
Bár területének nagyságát tekintve a kistérség közel áll a járáshoz, de nem tekinthető az utódjának, mivel nem a megye kihelyezett közigazgatási szerveinek illetékességi területét határozza meg. **2013-tól a statisztikai-területfejlesztési kistérségek mellett államigazgatási (közigazgatási) területi egységként járásokat is kialakítottak, a két területi beosztás azonban nem esik egybe.** A kistérség a hozzá tartozó települések teljes területét magában foglalja, minden település csak egy bizonyos kistérséghez tartozhat, minden település része valamely kistérségnek és minden kistérséghez csak egy bizonyos megye települései tartoznak.

A kistérségek kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról a **244/2003. (XII. 18.) Kormányrendelet rendelkezik.** A hatékony ösztönzés alapvető formájaként a kormány megalkotta a többcélú kistérségi társulások támogatására vonatkozó 65/2004. (IV.15.) Kormány rendeletét, amely a települési önkormányzatok közszolgáltatási feladatainak egy részét, valamint a kistérségi területfejlesztési feladatok társulásban történő ellátását szolgálja az adott statisztikai kistérségen belül.
A kistérség az 1996. évi XXI. területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény hatására fontossá vált. A törvény a kistérséget jelölte meg alsó szintű területfejlesztési térségként és az önkormányzatok területfejlesztési társulásait a kistérség területfejlesztési szerveiként.
Az Országgyűlés 2007.ben elfogadta a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény módosítását. Ennek eredményeként - Budapest kivételével, ahol a Fővárosi Önkormányzat látja el e feladatokat - mind a 173 kistérségben létrejött a kistérség összes települését magába foglaló többcélú kistérségi társulás. **A 2010-es iszapkatasztrófa után az Országgyűlés a 2010. évi CXLIX. törvénnyel az érintett településeket és a környező néhány települést – az Ajkai kistérségből kiválva – Devecseri kistérség néven új kistérséggé alakította. A kistérségek száma Magyarországon így jelenleg 175.**

A kistérségek közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével:

2013. január 1-jétől a kistérségek területfejlesztési és statisztikai területi egységek, közigazgatási szerepük megszűnt, egyidejűleg államigazgatási (közigazgatási) területi egységként létrejöttek a járások. A kistérségek területi beosztását (az egyes kistérségek nevét és a hozzájuk tartozó települések felsorolását) továbbra is törvény határozza meg, mivel azt mellékletként beillesztették a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvénybe.

[37] http://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_kistersegek

Kistérségek Tolna megyében

Tolna megyében 5 kistérség található, melyek a következők: Tamási kistérség, Szekszárdi kistérség, Bonyhádi kistérség, Dombóvári kistérség és a Paksi kistérség.

Kistérségek Tolna megyében

A Szekszárdi kistérségben a legjelentősebb, gazdasági, kereskedelmi, szolgáltatási szempontból fontos Szekszárd Megyei Jogú Város mellett **két jelentősebb mikrotérség jellemző:**

- **Tolnai központtal** (Bogyiszló, Fadd, Fácánkert és Tolna),
- **Bátaszéki központtal** (Bátaszék, Alsónyék, Pörböly, Báta, de ide sorolhatók Alsónána és Várdomb települések is).

A kistérségek főbb adatai a KSH 2011-es adatai alapján az alábbiak:

	Kistérség neve	Központ	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km2)	Népsűrűség (fő/km2)
1.	Tamási kistérség	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	Szekszárdi kistérség	Szekszárd	26	3	83 382	1 031,66	81
3.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	21	2	28 118	377,46	74
4.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	16	1	32 333	509,02	64
5.	Paksi kistérség	Paks	14	2	47 314	765,07	62
Összesen			**109**	**11**	229 942		

Tolna megye kistérségeinek központjai és települései

Tolna megye kistérségeinek székhelyeit és a kistérségekhez tartozó egyes településeket az alábbi tábla tartalmazza:

	Kistérség	Központja	Kistérség települései
1.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórágy, Mőcsény, Mucsfa, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod
2.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	Attala, Csibrák, Csikóstőttős, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong
3.	Paksi kistérség	Paks	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc
4.	Szekszárdi kistérség	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Bátaszék, Bogyiszló, Decs, Fácánkert, Fadd, Felsőnána, Harc, Kéty, Kistormás, Kölesd, Medina, Murga, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tengelic, Tolna, Várdomb, Zomba
5.	Tamási kistérség	Tamási	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád

3.9. Tolna megye nemzetközi kapcsolatai, projektjei

3.9.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok[38]

Tolna megyében a gazdasági, közigazgatási, környezeti együttműködés feltételei jelentősen megváltoztak az EU-hoz történt csatlakozás után Tolna megye kapcsolatai jelentős mértékben kibővültek.
A schengeni határok áthelyezése kismértékben bővítette a megye mozgásterét, kapcsolatrendszerét.
A már évtizedek óta létező **Alpok-Adria munkaközösség** mellett megszerveződött az **Alpok-Adria-Pannónia Euroregionális együttműködés**, illetve a **Rhone-Alpok régióval való kapcsolat**. A megye a Nyugat-Európa felé kinyílt határok következtében kapcsolódni tud a multi regionális együttműködéshez, amelyet a Duna mellett az M6-os autópálya kiépülése is nagymértékben elősegített.

A **testvérvárosok** (általánosabban: **testvértelepülések**) alapötlete szerint egy-egy politikailag és/vagy földrajzilag távol eső kis- vagy nagyváros partneri viszonyt alakít ki egymással, hogy az emberek közötti és a kulturális kapcsolatokat erősítsék. Magyarországon ezeket a város-párokat testvérvárosoknak, Európa más részein ikervárosoknak („twin towns") vagy barátság-városoknak („friendship towns"), német nyelvterületen partnervárosoknak („Partnerstädte"), Észak-Amerikában és Ausztrál-Ázsiában nővér-városoknak („sister cities").

Tolna megyében többségben vannak a német nyelvterülettel fennálló (testvérvárosi) kapcsolatok, melyet kiegészít egy romániai (székelyföldi) irány.

[39]**Szekszárd Megyei Jogú város testvérvárosai** és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Bezons (Franciaország, 1967), Óbecse (Szerbia és Montenegró, 1975), Tornio (Finnország, 1986), Bietigheim-Bissingen (Németország, 1989), Lugos (Románia, 1989). **Szekszárd Megyei Jogú város partnervárosai** és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Waregem (Belgium, 1993), Ravenna megye (Olaszország, 1996), Facsád (Románia, 1998).

3.9.2. Nemzetközi projektek[40]

A 2007-2013-as időszakban két területi együttműködési projektet érdemes kiemelni, melyek a Danube Limes projekt és a Vis Nova projekt.

Danube Limes projekt a Central Europe program támogatásával valósult meg 2008-tól 2011-ig. A projekt vezető partnere a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, partnerként közreműködött benne a Pécsi Tudományegyetem és Paks Város Önkormányzata, illetve további szlovák, osztrák, német és lengyel partnerek. A projekt célja a dunai limes közép-európai szakaszának nevezése az UNESCO világörökségi helyszínei közé. A projekt keretében a világörökségi pályázat alapjául szolgáló dokumentumok mellett elkészült Paks- Dunakömlődön az egykori Lussonium-i erőd rekonstrukciója, mely világörökségi helyszínné válva képezhet nemzetközi vonzerőt.

[38] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
[39] http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok
[40] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

A Megyei Önkormányzatnak lehetősége nyílt arra, hogy csatlakozzon a CENTRAL EUROPE program keretében megvalósuló **"VIS NOVA"** elnevezésű Európai Uniós, több régiót felölelő projektben való részvételre. A pályázat megvalósítási szakasza 2011 és 2014 között zajlik, a projekt időtartama 42 hónap. Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának költségvetése 285 400 EUR, melynek 85%-a uniós forrásból, 10%-a automatikusan hazai társfinanszírozásból, 5% pedig saját forrásból kerül finanszírozásra.
Az Önkormányzat a Szekszárdi Víz- és Csatornamű Kft. segítségével elkészítette saját pályázati koncepcióját. A koncepcióban Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata által létrehozandó Sport- és Szabadidő Centrum (meglévő és új létesítmények) fűtés, használati melegvíz biztosítás, illetve fürdő melegvíz ellátás energia szükségletét tervezik alternatív energiák felhasználásával lefedni.
A beépítésre kerülő alternatív megoldások:

- Geotermikus energia (mélyfuratú kutak + hőszivattyúk: meleg víz előállítására);
- Napenergia (napelemek – elektromos energia előállítására).

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg Tolna megyében. A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására.

A programcsomagok kialakításának módszertana

A gazdaságfejlesztési részprogram elkészítése során figyelemmel voltunk a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal és a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **„Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás"** című v2_2013_09_02 kódszámú iránymutatásban, valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **Terület és Településfejlesztési Operatív Program Operatív Program Tervezés 2014-2020 3.0** számú tervezési változatban foglalt tartalmi követelményekre.

A projektek/programok feltárása vonatkozásában alkalmazott módszerek:
- Dokumentumelemzés
- Statisztikai adatok elemzése
- Adatgyűjtés kérdőívek segítségével
- Interjúk készítése

A gazdaságfejlesztési részprogramhoz tartozó programcsomagok kialakításának módszertanában általános, kiemelendő elvárás, hogy alulról építkező programozás menjen végbe, amely a közvetlen, elsődleges feltárás alapjain nyugszik.
Egyrészről elkészültek a települések és néhány további gazdasági szereplő által megfogalmazott fejlesztési elképzelések, amelyek az elsődleges adathalmazt szolgáltatták. Ezt követően a további adatgyűjtést a program készítői személyes megkereséssel tették meg, azaz a kistérség települései, valamint más gazdasági szereplők vezetőivel lebonyolított interjú készítéssel valósult meg.

A módszer vezérlő elve az volt, hogy minden olyan projekt kerüljön nevesítésre, amelyeket a gazdasági élet szereplői megfogalmaznak és a helyszíni interjú alapján megadott ismérvek mentén megvalósítható.

A helyszíni interjúk alapján tehát elkészültek a fejlesztési program kezdemények. Az összegyűjtött tekintélyes mennyiségű projekt első lépcsőként egy szelekciós eljáráson átvezetve kataszterbe került feltöltésre, amelynek során a programkezdemények a TOP gazdaságfejlesztéshez kapcsolódóan meghatározott prioritásaihoz kerültek hozzárendelésre.

Nem minden projekt volt besorolható a TOP-ban meghatározott prioritások alapján, néhány ismérv, amelyek segítettek eldönteni, hogy egy projekt bekerülhet-e a projekt csomagba:
- Illeszkedik –e a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritások keretében kifejtett fő beavatkozási területek valamelyikéhez.
- A projektgazda által megvalósítható, nem ellenkezik jogszabályi rendelkezésbe (Pl.: Hulladék lerakó létesítésének előírásai).
- Nem áll ellentétben jelenleg ismert tendenciákkal (Pl.: Iskola létesítése kis településen nem gazdaságos).

- Nem kizárólag látvány beruházás, tehát érezhető gazdaságfejlesztő hatást eredményezhet.

Azon projektek, amelyek nem kerülhettek be a gazdaságfejlesztés projektcsomagjába, azonban valós települési igényeken alapulnak, külön kataszterben kerültek összefoglalásra.

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása

4.1.1. A prioritás általános leírása

1. Prioritástengely: Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében - Tolna megyében
A prioritási tengely célja a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a helyi és térségi erőforrásokat hasznosító kis- és középvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése. A prioritás keretében a helyi kis- és középvállalkozások foglalkoztatás-bővítési célú támogatása helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagáló, több elemű beavatkozások megteremtésén keresztül valósul meg.
A városi térségek jelentősen hozzájárulnak a regionális növekedéshez és ebben kiemelt szerepe van a középvárosoknak, megyeszékhelyeknek. A munkahely teremtési potenciál és a települések mérete összefügg, így a nagyobb városok és a környező településeik, együtt mint városi térség, a regionális gazdaság fejlődésének motorjaként nagyban hozzájárulnak az EU területfejlesztési céljainak eléréséhez is.
A fejlesztések elősegítik a városi területek fizikai, műszaki és társadalmi-gazdasági szempontú megújulását, az önkormányzatok vagy civil szervezetek városi problémák kezelésére irányuló komplex stratégiáinak ösztönzését.

A megye városaiban nem hiányoznak azok a gazdasági szolgáltató funkciók, melyek lehetővé teszik ezen települések térségi központi szerepkörének kialakulását**. A megyében Szekszárdon, Pakson, Dunaföldváron, Bonyhádon és Dombóváron és Kaposszekcsőn működik ipari park.** A Szekszárdi, a Paksi és a Dunaföldvári Ipari Park könnyű megközelíthetőségének, a Duna-hidak, a megépült M6-os és tervezett M9-es autópályák közelségének, valamint a terület további bővítésének köszönhetően kitűnő lehetőséget kínálnak a korszerű üzemek, raktárak, kereskedelmi egységek kialakulására, betelepülésére, zöld- és barnamezős beruházások megvalósítására. Az ipari park közművekkel teljes körűen ellátott összesen több 10 ha területtel rendelkeznek, jelenleg is több tucat vállalkozás található itt.
Több településen található jelentős ipari terület (Tolna; Bátaszék; Tamási) ezek fejlesztése indokolt lehet, részint a centralizáció megszűntetése, részint ezen települések fejlesztése érdekében. Ugyanakkor dél felé (Mohács) mind északra (Dunaújváros) található ipari park, keletre pedig az egyik legújabb autóipari központ nyílt meg (Kecskemét).

A szállítási, elérhetőségi utak mint elsődleges erőforrások a kistérségben már megfelelő számban és minőségben rendelkezésre állnak, az ez irányú fejlesztések tekintetében a vízi közlekedési rendszer fejlesztése lehet indokolt.

A vállalkozási szerkezetet megvizsgálva látható, hogy a jogi személyiségű vállalkozások sűrűsége a Szekszárdi kistérségben volt a legnagyobb, míg a legalacsonyabb a Tamási kistérségben. Egyéni vállalkozások esetében (a városok tekintetében) legmagasabb a mutató Pakson, a legalacsonyabb Gyönkön. A települések tehát zömmel a városok - és ezen belül is Szekszárd - közelében helyezkedtek el.

A megye turisztikai potenciálja a gazdaságion belül igen nagy, a megyei fejlesztési terv külön turisztikai, rekreációs zóna kialakítását vázolja fel a szekszárdi, a bonyhádi és a dombóvári kistérségben. Ennek a fejlesztési elképzelésnek igen nagy szerepe lehet a kistérség életében, jelentős és sok embert megmozgató rendezvények kerülnek itt lebonyolításra, amelyekre alapozva a turizmus, ha nem is húzó ágazat lesz a kistérség életében, de hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez, és a munkaalapú társadalom kialakulásához. A **megye kiemelt turisztikai területe a megyén átívelő Sió csatornához kötődő fejlesztések megvalósítása (a Sió fejlesztési lehetőségei munkaanyag jelen dokumentum 7.2. pontjában található), illetve a Dunát is magába foglaló Gemenci terület.** Ugyanakkor jelentős a fürdő városokhoz köthető turisztikai attrakciók szerepe is. Mivel a megyén több tematikus útvonal is található (borút, irodalmi körút, egyéb túra-útvonalak), így ezek fejlesztése is indokolt lehet.

A megye nyugati, déli része **jelentős mezőgazdasági potenciál**lal bír, ami nem merül ki a szántóföldi növénytermesztésbe, hanem a szőlő művelésen keresztül a kapcsolati pont mutatkozik a borturizmushoz, míg a keleti, déli részen a Gemenci erdő a rekreációs és a vadász turizmus tekintetében rejt még lehetőséget. A megyében jelentős lehet a kertészeti termeléssel foglalkozók aránya (zöldség, gyümölcs), ahol a magas kézimunka igény miatt az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók foglalkoztatása is megvalósulhat.

A fentiek alapján a megye tekintetében az alábbi gazdaságfejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

1.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
1.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
1.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
1.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
1.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing
1.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

4.1.2. Tolna megye SWOT analízise

A SWOT analízis célja, hogy egyes területeken, vagy bizonyos ismérvek mentén feltárja az adott terület, rendszer, eszköz erősségeit (Strengths), gyengeségeit (Weaknesses), a lehetőségeket (Opportunities) és a veszélyeket (Threats).

- **Az erősségek** belső tényezők, pozitív dolgok, amik jól működnek és befolyásolni lehet, hogy még jobban működjenek.
- **A gyengeségek** mindig belső tényezők, olyan dolgok, amik nem jól működnek, de lehet befolyásolni, hogy jobb legyen.
- **A lehetőségek** külső tényezők, olyan adottságok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, de kedvezőek, és rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket.
- **A veszélyek** olyan külső tényezők, olyan korlátok, negatív tényezők, amelyeket nem tudunk befolyásolni, és csökkentik a siker esélyeit, kockázatot is jelentenek.

Erősségek (**S**trengths)	**Gyengeségek** (**W**eaknesses)
1. A megye méretéhez képest **jelentős számú (5 db) ipari parkkal rendelkezik**, amelyekben jelentős számú kis és közepes vállalkozás foglal helyet. Ezen vállalkozások léte biztosított, a területek infrastruktúrával jól ellátottak. Az ipari parkok fejlesztése fontos feladat, ugyanakkor újak kialakítása nem cél. A meglévő területi egyenlőtlenségek ellentételezése lehet az ipari területek fejlesztésével. 2. Kiemelkedően **magas a mezőgazdasági termőterület aránya a megyében (70,4%)** amelyhez a megye keleti oldalon egy történelmi borvidék is párosul. A szőlő, gyümölcs és zöldség termelés volumene ugyan elsősorban a vidéki részeken jelentős, a feldolgozó kapacitások még hiányoznak. 3. A megye jelentős részén **teljes az infrastrukturális ellátottság**, elsősorban a falusi területeken jelentős számú településen hiányzik a korszerű szennyvíz kezelés. A települések jelentős részén elérhető a kábel televízió és a szélessávú internet is. 4. **Kedvező természeti környezet**, ami lehetőséget teremt a mezőgazdasági ágazatok fejlődésén kívül a turisztika fejlődésére is. 5. **Az ország egyetlen atom-erőműve a megyében található**, így az atom-energetikai fejlesztések és kutatási potenciál is ide csoportosul. Az atomenergia használata nemzeti prioritás, így a tovább fejlesztése biztosan megvalósul.	1. A megye közlekedési kapcsolatai ugyan javultak az elmúlt években (M6-os autópálya), azonban még **nem megfelelő az elérhetőség**. Ez különösen látszik a megye középső és északi részén, ahol a legközelebbi város is sok kilométerre van, nem beszélve a transzközlekedés nehézségeiről. Ugyan a megyét átszeli több főút is, mégis jelentős az alsóbbrendű utak által képviselt szállítási kapacitás. Nincs a megyének országhatári kapcsolata ami az M6-os autópálya tovább építésével megoldható lenne. A nyugat-kelet irányú közlekedés szintén nem megoldott (M9-es autópálya hiánya). Ezen gyengeség nagyban hátráltatja a megye belső területeire jelentős ipari kapacitás telepítését. 2. **Kevés a jól működő hálózati együttműködés a megyében.** Mivel Tolna megye jellemzően mezőgazdasági termelő megye így a mezőgazdasági szereplők hálózati együttműködésének a fejlesztése elengedhetetlen feladat. 3. **Alacsony a megye foglalkoztatási potenciálja, alacsony és nem piacképes a szakképzettséget megszerzők száma.** Kevés és kis volumenű és nem az igényekhez igazodik a megye felsőoktatási intézménye. A térségi szakképző rendszer nehezen alkalmazkodik az új kihívásokhoz, a megyének nincs átfogó felnőttképzési stratégiája. 4. **Hiányos a megye szálláshely ellátottsága.** A kedvező környezeti és gazdasági folyamatok hatására gyorsuló ütemben növekedő gasztro és bor turisztika kapcsán erős turisztikai desztinációvá válhat Tolna megye. Ennek elengedhetetlen feltétele minőségi és alacsonyabb árfekvésben elérhető kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése. 5. **Alacsony a megyében a humán tőke ellátottság, a rendelkezésre álló erőforrás is rendkívül koncentrált.** A diplomások aránya a 7 éven felüli népességen belül Szekszárdon a legmagasabb, ezt követi Paks, a városok átlagát is csak ez a két település haladja meg. 6. **Alacsony a K+F(+I) kapacitás** a megyében, ezzel együtt hiányzik a tudásbázis is. 7. **Az intézményi ellátottság közepes méretű**, jelentősen koncentrált még a járási rendszer ellenére is. Hiányos a gazdaság igényeihez igazodó szakképzési intézmény rendszer (felnőtt oktatás).

Lehetőségek (**O**ppotrunities)	**Veszélyek** (**T**hreats)
1. **Kedvező és változatos természeti adottságok** jellemzően az agrár ágazatot és a vidéki területeket segítik. A változatos tájak **lehetőséget biztosítanak a turizmus fejlesztésére.** 2. A megye rendkívül **gazdag az épített kulturális értékekben**, ezek hasznosítása azonban nem minden esetben megoldott. A műemlékek kulturális hasznosítása **a turisztikai hasznosításon keresztül új lehetőséget teremt a gazdasági szférának.** 3. A **megújuló energiaforrások** tekintetében Tolna megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a **biomassza típusú energiahordozók** terén, de lehetőségek rejlenek a **geotermikus energia**, a **napenergia**, valamint a **vízenergia** felhasználás területein is. A megújuló energiák hasznosításának lehetősége **a településüzemeltetésbe, valamint a vállalkozások működési költségeinek csökkentésében játszhatnak szerepet.** 4. A megyében jelentős a mezőgazdasági termelők száma, azok szövetkezései lehetőséget biztosítanak a mezőgazdaság fejlesztésére. 5. A feldolgozóipar fejlesztésének lehetősége. 6. A helyi KKV-k megerősítésének lehetősége (képzés, tanácsadás, közvetlen tőkejuttatás, projektelőkészítés). 7. Innovatív KKV-k fejlesztési igényeinek megteremtése. 8. Tolna megyében 5 Ipari Park található (Szekszárd, Paks, Dunaföldvár, Dombóvár, Bonyhád), illetve Bátaszék, Tamási és Tolna is rendelkezik jelentősebb ipari területtel. **Az ipari parkok, inkubátorházak bevonása a fejlődőképes KKV-k célzott fejlesztése érdekében a projektgenerálástól az előkészítésen át a megvalósításig.** 9. Célzott, központosított megyemarketing, lehetőségek prezentációja.	1. Az mezőgazdaság területhasználatának részaránya magas, ami a kedvező adottságok mellett is a **klímaváltozás során megjelenő szélsőséges időjárási viszonyok** kapcsán kedvezőtlen hatásokkal bír (pl. erózió, defláció, települések csapadék vízzel való elöntése). 2. Jelentős ipari termelő kapacitás megjelenése nélkül **a vidéki lakosság** a város elővárosi élettérbe költözik, így a falvak lakossága **egyre inkább fogy**. A népesség vándorlás egyik hozadéka a mind kevesebb gyermek ezeken a településeken, ami magával hozza az iskola majd az óvoda megszűnését. Ha megszűnik az óvoda is a kereskedelmi és vendéglátóhelyek forgalma is csökken, így a település leromlása tovább folytatódik. 3. **A peremterületek lakosságának iskolai végzettsége alacsony**, mivel képzetlen munkaerőt felszippantó, betanított munkásokat foglalkoztató munkáltatók nincsenek, így ezen személyek foglalkoztatása csak a közmunkaprogramban lehetséges, ez viszont nem jelent igazi megoldást a települések lakossági problémáira.

4.1.3. Támogatható tevékenységek

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Támogatható tevékenységek, akciók az ipari területek infrastrukturális fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása. Az intézkedés megvalósításánál azokat a helyszíneket kell preferálni, ahol már működik ipari park, ezeknek a továbbfejlesztésére, szolgáltatásaik bővítésére szükséges koncentrálni a forrásokat. Ennek megfelelően a zöldmezős beruházások támogatása, illetve új ipari parkok kialakítása nem preferált.
Az ipari parki szolgáltatások fejlesztésénél figyelembe kell venni a lehetséges szinergiahatást. Így a parkok fejlesztését célszerű összekapcsolni inkubátorház-fejlesztéssel, amennyiben azt a helyszín adottságai lehetővé teszik – ami egyben megteremti annak a lehetőségét is, hogy az inkubátorházból kikerülő vállalkozások továbbléphessenek az ipari park irányába. Előnybe kell részesíteni az ipari parkok mellet az inkubátor házakat, ezek kialakítása, esetlegesen a szolgáltatások fejlesztése indokolt. Az inkubátorházak megfelelő fizikai elhelyezést nyújtanak a vállalkozások számára, mind irodák, mind pedig műhelyek, illetve a kettő megfelelő kombinációjának biztosításával. Az inkubátorházaknak egyik vonzereje, hogy bizonyos szolgáltatásokat megosztva vehetnek igénybe a vállalkozások, így fajlagosan kevesebb számukra az adminisztrációs szolgáltatások, telefonközpont, internet, nyomtatás stb. költségei. Az általános inkubációs szolgáltatások mellett szükséges a professzionális technológia transzfer szolgáltatások biztosítása, a helyi tudásbázisokhoz, kutatóhelyekhez kapcsolódó technológia transzfer irodák kialakítása, fejlesztése. Az inkubátorház kezdeményezések esetén kívánatos azokat a helyszíneket meghatározni, ahol vagy a már működő inkubátorházak továbbfejlesztése lehetséges, vagy esetleg újak építése merülhet fel.
Az ipari területeken megvalósuló fejlesztések többlet támogatásban és/vagy támogatás intenzitási kedvezményben részesülhetnek, megakadályozva ezzel az ipari területek elnéptelenedést és az ipari területekre való felesleges átköltözéseket. Ennek megfelelően az ipari területek kritérium rendszerét is fel kell építeni, hiszen a legtöbb településnek van a településrendezési tervében kijelölt ipari területe, ezek azonban zömében nem alkalmasak ipari, gazdasági/szolgáltató beruházások fogadására. Ipari területnek nevezhetjük azokat a legalább 8 ha nagyságú, egybefüggő területet, amely hálózati infrastruktúrával ellátott, vagy részben ellátott, de a tulajdonos üzemeltető gondoskodik a hiányzó elem kiépítéséről, és a terület megközelíthetősége legalább közúton biztosított.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- meglévő alap infrastruktúra tovább fejlesztése ipari parkokban,
- meglévő inkubátor házak infrastrukturális fejlesztése, felújítása, energetikai korszerűsítéssel és megújuló energia hasznosítással kombináltan,
- meglévő inkubátor házak szolgáltatás fejlesztése, saját K+F+I tevékenységek támogatása,
- új, energetikailag kedvező inkubátor/szolgáltató házak létesítése barnamezős beruházásként,

Támogatható tevékenységek (visszatérítendő támogatás):
- új inkubátor/szolgáltató házak létesítése zöldmezős beruházásként,
- hiányzó infrastruktúra fejlesztése ipari területeken.

2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása

A kistérség helyi jelentőségű vállalkozásainak a foglalkoztatási potenciálja meg nem teljesen kiaknázott, a vállalkozások fejlesztése a munkaerő megtartás, bővítés érdekében kiemelten fontos.
A vállalkozói igények felmérése alapján a térség szereplőinek vissza nem térítendő vagy kombinált támogatási formákra van szükségük elsősorban eszközbeszerzések, infrastrukturális beruházások és munkahely teremtés/megtartáshoz kapcsolódó beruházások vonatkozásában. Fontos az energetikai célú beruházások támogatása is, ugyanakkor a képzés és a szervezet fejlesztési projektek csekély hangsúlyt kapnak. Ugyanakkor a megyében alacsony a K+F aktivitás, amit a központi programokkal együtt azonban szükséges támogatni.

Kiemelt projektek a tématerületen belül:
- K+F(+I) tevékenységek támogatása Tolna megyében, kiemelten a gépipar, járműipar és a mezőgazdaság területén.

Hagyományos projektek:
- meglévő termelő infrastruktúra környezettudatos fejlesztése,
- új termelő infrastruktúra létesítése a foglalkoztatás bővítése érdekében,
- termelőeszköz beszerzések támogatása,
- vállalati képzések és vállalati szervezet fejlesztések támogatása,
- munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával,
- munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával a szabad vállalkozási zónákban.

Támogatható tevékenységek kiemelt projektek esetében:
- saját K+F(+I) tevékenységek támogatása:
  → kutatók, kutatásban részt vevők bértámogatása, szha. támogatása
  → fejlesztéshez szükséges kisléptékű infrastruktúra és eszköz beszerzés (max 30 % együttesen, ebből infrastruktúra fejlesztés max. 10 %)
  → prototípus kifejlesztéshez szükséges anyagok és technológiai beszerzése
  → szabadalmaztatás, oltalmi eljárás költsége
- know-how-k támogatása, a rendszer meghonosítása
  → know-how díj
  → know-how meghonosítása, a hazai gyakorlatba történő átültetése
  → a know-how eljárások átültetése miatti termelés csökkenés kompenzálása legfeljebb 1 évig.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás/vissza nem térítendő támogatás):
- barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések támogatása a foglalkoztatás növelése érdekében,
- energetikai célú beruházások a munkahely megtartás érdekében,
- eszközbeszerzések támogatása a foglalkoztatás növelése érdekében.

Támogatható tevékenységek (visszatérítendő támogatás):
- termelő infrastrukturális beruházások megvalósítása zöldmezős beruházás keretében,
- ingatlan vásárlás.

Nem támogatható tevékenység:
- csak alap infrastruktúra fejlesztése.

3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

A megye jelentős idegenforgalmi adottságokkal rendelkezik, mely eddig is hozott jelentős gazdasági eredményeket, de még így is kiaknázatlan lehetőségek vannak.

A turizmus fejlesztése az alábbi négy területen képzelhető el:
- bor és gasztro turizmus,
- vadász-horgász turizmus,
- kulturális turizmus,
- turisztikai desztináció menedzsment szervezetfejlesztés.

A támogatható tevékenységek és a kiemelt vagy nem kiemelendő tevékenységek az eltérő fejlesztési területenként az alábbiak:

Kiemelt projekt:
- legalább 3*-os kereskedelmi szálláshely fejlesztése,
- kistérségi turisztikai desztináció menedzsment szervezet felállítása a kistérségben legalább a városi és nagyközségi rangú településeken irodák kialakításával.

Hagyományos projektek:
- kereskedelmi és fizető-vendéglátó szálláshelyek fejlesztése a kistérségekben, kiemelten a jelentős turisztikai attrakciókhoz és/vagy tématerületekhez kapcsolódó szálláshely fejlesztések,
- gasztro turisztikához kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések, helyi termelő piacok létesítése, kisléptékű, mikrotérségi jelentőségű feldolgozó létesítmények fejlesztése,
- tematikus borút fejlesztés a Szekszárd-tolnai kistérségben, turisztikai akciók kialakítása, pincefalvak felújításának támogatása, termelő borászatok vendéglátási kapacitásának fejlesztése, eszköz beszerzésének támogatása,
- vadász-horgász turizmushoz kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések támogatása,
- ökoturisztikai látványelemek fejlesztése, park és rekreációs erdőfejlesztések támogatása,
- tematikus kulturális fejlesztések.

Támogatható tevékenységek kiemelt projektek esetén:
- tervezés, tanulmányok készítése, engedélyezés,
- ingatlan vásárlás legfeljebb 10 % mértékig,
- építési beruházás,
- eszközbeszerzés,
- építéshez kapcsolható szolgáltatások igénybe vétele,
- turisztikai desztináció menedzsment szervezet felállítása esetén irodák kialakításának költsége, infrastrukturális fejlesztés, eszköz beszerzés, bérek és járulékaik (ESZA forrás).

Támogatható tevékenységek hagyományos projektek esetében:
- építési beruházások és hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások,
- kisléptékű infrastruktúra fejlesztések,
- kulcsos-házak fejlesztése a turisztikailag preferált területeken,
- falu múzeumok, gyűjteményes házak, irodalmi emlékhelyek kismértékű infrastrukturális fejlesztése.

4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

A klasszikus gazdaságfejlesztés egyik hátránya, hogy jelentős infrastrukturális beruházási igénye van ugyanakkor a „hozadéka" vagyis a teremtett munkahelyek száma a beruházás nagyságához viszonyítva alacsony. Ugyanakkor nagy előnye, hogy már egy meglévő és általában tőkeerőse vállalkozásra alapoz, így a beruházás, amennyiben a szándék komoly, a fejlesztés megvalósul.
Az alternatív gazdaságfejlesztés, hálózati gazdaságfejlesztés egyik hátránya, hogy nehezen megfogható az a „személy" aki a fejlesztés gazdája lesz, ugyanakkor sok érintett szereplőt vonhat be, és a sok szereplő kismértékű fejlesztései jelentős hatást érhetnek el. A helyi termékek piacra jutása sok esetben a rengeteg szereplő között veszik el, ugyanakkor a magas minőségi követelmények és a jelentős üzleti hálózatok sem nem teszik lehetővé a kisebb volumenben előállított termékek hatékony megjelenését. Fejleszthető tevékenység lehet így egyfajta olyan védjegy illetve típustermék kialakítása, amely minőségi paramétereiben egységes szintet ír elő, a termelői rendszer azonban megmarad sokszereplősnek. A termelők (feldolgozók) így könnyebben tudnának jelentősebb piaci potenciálra szert tenni, a volumen és az egységes megjelenés miatt viszont a nagyobb üzlethálózatokon belül is értékesíthetők.
A fentiek alapján több támogatható terület is megmutatkozik, amely az adott térségben megvalósítható, illetve támogatható.

Kiemelten projekt:
- felnőttképzés támogatása, gyakorlati helyek létesítése, gyakornoki programok támogatása,
- klaszterek támogatása.

Hagyományos projekt:
- közös termék megjelenés támogatása,
- kezdő vállalkozások hálózati szervezése, képzése, támogatása, inkubációja,
- speciális termékek feldolgozásának segítése, „TÉSZ-ek" támogatása,
- egységes helyi termék arculat kialakítása.

Támogatható tevékenységek kiemelt projekt esetén:
- klaszterekhez kapcsolódó gyakorlati oktatást elősegítő infrastrukturális beruházás támogatása, eszközbeszerzések támogatása, gyakorlati oktatók biztosítása bér kompenzációval, átképzési támogatás az OKJ végzettség megszerzésének idejére, képzési/átképzési támogatás (elméleti és gyakorlati),
- új klaszterek kialakítása, klaszter irodák humán erőforrás fejlesztése, egységes klaszter megjelenés támogatása.

Hagyományos projekt:
- TÉSZ-ek kialakítása, meglévő TÉSZ-ek támogatása az egységes arculat, egységes minőségi kódex, egységes termékmegjelenés érdekében,
- gyógy- és fűszernövény hálózatos feldolgozás támogatása, feldolgozó létesítmények létesítése, integrátori szerep megerősítése,
- zöldség és gyümölcs hálózatos feldolgozás támogatása, kistérségi hűtő és feldolgozó kapacitások kiépítése, egységes megjelenés támogatása,
- egységes arculattal rendelkező termékek piacra jutásának támogatása, promótálása, vásárokon való részvétel támogatása, direkt értékesítések szervezése.

5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing

Olyan térségi szintű gazdaságfejlesztési intézményi háttérkapacitás létrehozása a cél, ami hatékonyan képes hozzájárulni a külső tőkebefektetések ösztönzéséhez, a hatékony térségmarketinghez, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez, ezáltal a térségi foglalkoztatási helyzet javulásához.
Az intézkedés keretében megvalósuló fejlesztések: térségi szintű, hazai és nemzetközi befektetés ösztönzéssel foglalkozó szervezet infrastrukturális hátterének kiépítése, a működéshez szükséges immateriális javak beszerzése, a szervezet működési költségének támogatása.
Az intézkedés keretében közvetett támogatási konstrukció formájában a KKV-k célzott kisösszegű támogatáshoz juthatnak piaci megjelenésük támogatásához (marketing, piacra jutási költségek).

Kiemelt projekt:
- befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése).

Projekt csoport:
- egyéni vállalkozások és mikro vállalkozások indításhoz normatív jellegű támogatás.

Támogatható tevékenységek kiemelt projekt esetében:
- szervezet kialakítás, szervezet humán erőforrás megerősítése,
- kisléptékű infrastrukturális fejlesztések megvalósítása,
- kisléptékű eszköz beszerzés,
- marketing és kommunikációs tevékenység,
- beruházás ösztönző tevékenység.

Támogatható tevékenységek projekt csoport esetében:
- bér és bér jellegű támogatások,
- képzések és ezekhez kapcsolódó támogatások,
- eszközbeszerzés, kisléptékű infrastrukturális támogatások,
- marketing és reklám költségek.

6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

A vállalkozások támogatásával párhuzamosan olyan családbarát, a munka és a magánélet összehangolását segítő szolgáltatásfejlesztésre, közösségi szemléletformáló és tájékoztató akciókra is szükség van, amelyek hosszú távon hozzájárulnak a gyermekvállalás ösztönzéséhez, így évtizedes távlatban is biztosítják a munkaerő utánpótlását. A családközpontú társadalom és a demográfiai fordulat eléréséhez a munka és magánélet összehangolásának elősegítését célzó intézkedésekre, a gyermekvállalást ösztönző munkarend és atipikus foglalkoztatási formák bevezetése mellett elsősorban az intézményi (és munkáltatói) gyermekfelügyelet megszervezésére, rugalmas, napközbeni ellátási szolgáltatások elősegítésére, újjászervezésére, családbarát települések és szolgáltatások kialakítására van szükség.
Szükséges lehet olyan nem önkormányzati, települési, hanem vállalkozások által működtetett gyermekjóléti intézmények támogatására is, ahol a munkavállalók között jelentős számban foglalkoztatnak Gyes-ről, Gyed-ről visszatérő munkavállalókat is.

Mindegyik tervezett tevékenységet szakmailag megalapozott, tanulmányhoz és hosszú távú demográfiai előreszámításhoz, igényfelmérés és kapacitás kihasználtsági felméréshez kel igazítani.

Támogatható tevékenységek:

- bölcsődei férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése,
- óvodai férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése,
- családi napközi helyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése.

4.1.4. Meghatározott indikátorok

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Ipari parkok fejlesztése	Ipari parkokban megvalósuló beruházások nagysága	milliárd Ft	csak meglévő ipari parkok	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Inkubátor/szolgáltató házak infrastrukturális fejlesztése	Inkubátor/szolgáltató házakba betelepülő vállalkozások számának növekedése (6 hónapot meghaladó időben ott levő vállalkozások)	db	meglévő inkubátor/szolgáltató házak	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	Inkubátor/szolgáltató házakba betelepülő vállalkozások száma(működést követő 6 hónapon belül ott levő vállalkozások)	db	újonnan létesülő inkubátor/szolgáltató házak	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Inkubátor/szolgáltató házak szolgáltatás fejlesztése	Létrejövő új szolgáltatások száma	db	csak meglévő inkubátor/szolgáltató házak esetén	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Energetikai fejlesztések ipari parkokban/	Minimum „B” energetikai tanúsítvánnyal rendelkező épületek száma	db	-	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
K+F+I tevékenységek, termékek/know-how-k	K+F+I tevékenységek során létrejövő termékek/know-how-k	db	-	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +15 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Energetikai célú beruházások	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +10 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Eszközbeszerzések	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +10 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente
Energetikai célú beruházások	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente
Eszközbeszerzések	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente

3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Turisztikai akciók száma	Turisztikai desztináció menedzsment által szervezett turisztikai akciók	db	-	0	2013	21 db	EMIR	évente
3*-os kereskedelmi szálláshely férőhelyek számának növekedése	Újonnan létesülő 3*-os kereskedelmi szálláshely férőhelyek száma	db	-	0	2013	90 db	EMIR	évente
Kereskedelmi szálláshely férőhelyek számának növekedése	Létesülő kereskedelmi szállás férőhelyek száma	db	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	250 db	EMIR	évente
Nem kereskedelmi szálláshelyek számának fejlesztése	Létesülő, elsősorban nem kereskedelmi szállás férőhelyek száma	db	-	0	2013	50 db	EMIR	évente
Öko/vadász/horgász turisztikai fejlesztéssel elért területek nagysága	Megújuló, megújított területek nagysága	ha	-	0	2013	300 ha	EMIR	évente
Gasztro turizmushoz kapcsolódó helyi fejlesztési elemek	Létesülő helyi piacok száma	db	legalább heti rendszerességgel működő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	Létrejövő helyi feldolgozó kapacitások nagysága	t/év	termék fajtánként	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Borturisztikához kapcsolódó fejlesztések	Felújított, egybefüggő pincefalú jellegű beavatkozások száma	db	egybefüggő, ha a 100 m-re eső létesítmények száma több mint 10	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Klasztereken belüli együttműködés a gyakorlati oktatás terén	Kialakított gyakorlati oktatóbázisok száma	db	-	0	2013	1-2 db	EMIR	évente
Új klaszterek kialakításának támogatása	Létrejövő és működő hálózati együttműködések száma	db	-	0	2013	2-3 db	EMIR	évente
Egységes termék megjelenések támogatása	Egységes arculattal megjelenő termék csoportok száma	db	-	0	2013	3-4 db	EMIR	évente
Gyógy- és fűszernövény feldolgozás támogatása	Gyógy és Fűszer növény TÉSZ létesítése	db	-	0	2013	2 db	EMIR	évente
Zöldség- és Gyümölcs feldolgozás támogatása	Zöldség és Gyümölcs TÉSZ létesítése	db	-	0	2013	2 db	EMIR	évente
Gabona- és olajos mag feldolgozó kapacitás támogatása	Gabona és Olajos mag feldolgozó TÉÉSZ létesítése	db	gabona 5 t/nap olajos mag 1 t/nap	0	2013	2 db	EMIR	évente

5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Befektetés ösztönző és támogató szervezetek létrehozása	Kialakított közvetítői szervezet létrehozása, működtetése	db	-	0	2013	1 db	EMIR	évente
Újonnan létrejött egyéni vállalkozások száma	A támogatás hatására létrejövő egyéni vállalkozások száma	db	-	0	2013	40 db	EMIR	évente
Újonnan létrejött mikro vállalkozások száma	A támogatás hatására létrejövő mikro vállalkozások száma	db	-	0	2013	20 db	EMIR	évente

6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Létrehozott új, vagy bővített bölcsődei férőhelyek	Kialakított bölcsődei férőhelyek száma	db	-	0	2013	50 fő	EMIR	évente
Létrehozott új, vagy bővített óvodai férőhelyek száma	Kialakított bölcsődei férőhelyek száma	db	-	0	2013	100 fő	EMIR	évente
Létrehozott családi napközi férőhelyek száma	Kialakított családi napközi férőhelyek száma	db	-	0	2013	35 fő	EMIR	évente
	Bővített családi napközikben létrejövő férőhelyek száma	db	-	0	2013	35 fő	EMIR	évente

4.2. A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

4.2.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

- önkormányzatok,
- többségében önkormányzati tulajdonú, térségi gazdaságfejlesztési céllal működő gazdasági társaságok,
- ipari park üzemeltetők,
- inkubátor/szolgáltató ház üzemeltetők.

4.2.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása prioritásban kedvezményezettek köre:

- Tolna megyében székhellyel/telephellyel rendelkező kis és közepes vállalkozások,
- Tolna megyében székhellyel/telephellyel rendelkező nagyvállalatok, amennyiben a teremtett munkahelyek száma eléri a bázis létszámhoz viszonyított +30 %-ot,
- Tolna megyében székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikro vállalkozások abban az esetben, ha valamelyik meglévő lévő ipari parkban vagy fejlesztett ipari területen kívánnak fejlesztést megvalósítani, vagy a fejlesztésük igazolhatóan a barnamezős területek lehatárolásában szereplő területen valósul meg.

4.2.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projektek esetében:
- települési önkormányzati költségvetési szervek,
- települési önkormányzatok szövetségeik/társulásaik,
- megyei önkormányzati költségvetési szerv.

Kedvezményezettek köre hagyományos projektek esetében:
- vállalkozások,
- nonprofit szervezetek,
- helyi önkormányzati költségvetési szervek és intézményeik.

4.2.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projektek esetében:
- meglévő klaszterek,
- klasztert létrehozó vállalkozások és ezek gesztor szervezetei.

Kedvezményezettek köre hagyományos projektek esetében:
- TÉSZ-ek és ezek gesztor szervezetei,
- települési önkormányzatok és önkormányzatok társulásai,
- terméktanácsok,
- kamara.

4.2.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházás-ösztönzés, projekt-előkészítés, marketing prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projekt esetében:
- vállalkozás/vidék fejlesztéssel foglalkozó szervezetek,
- tőkepiaci befektetéssel foglalkozó szervezetek,
- ezek konzorciumai.

Kedvezményezettek köre projekt csoport esetében:

- egyéni vállalkozások,
- mikro vállalkozások,

4.2.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése prioritásban kedvezményezettek köre:

- önkormányzati költségvetési szervek (konzorciumban is),
- önkormányzati költségvetési szervek intézményei,
- vállalkozások saját családi napközi létesítésére akkor pályázhatnak, ha a foglalkoztatok között a Gyed-ről, Gyes-ről visszatérők aránya eléri az 5 %-ot, a teljes foglalkoztatottai létszáma pedig a 170 főt,
- meglévő családi napközit működtető vállalkozások.

4.3. A projektcsomagok költségigényének bemutatása

4.3.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	**ERFA keret**	**ESZA keret**	**javasolt támogatás intenzitás**
Meglévő alap infrastruktúra tovább fejlesztése ipari parkokban	630 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Meglévő inkubátor házak infrastrukturális fejlesztése, felújítása, energetikai korszerűsítéssel és megújuló energia hasznosítással kombináltan	650 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Meglévő inkubátor házak szolgáltatás fejlesztése, saját K+F+I tevékenységek támogatása	300 mFt	120 mFt	ERFA 50 %; ESZA 70 %
Új, energetikailag kedvező inkubátor/szolgáltató házak létesítése barnamezős beruházásként	840 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Hagyományos projektek összesen	**2 420 mFt**	**120 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**2 420 mFt**	**120 mFt**	

4.3.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	**ERFA keret**	**ESZA keret**	**javasolt támogatás intenzitás**
Kiemelt projekt – saját K+F(+I)	700 mFt	90 mFt	ERFA 75 %; ESZA 100 %
Kiemelt projekt – know-how beszerzés	150 mFt	50 mFt	ERFA 65 %; ESZA 85 %
Kiemelt projektek összesen	**850 mFt**	**140 mFt**	**-**
Meglévő termelő infrastruktúra környezettudatos fejlesztése	900 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Új termelő infrastruktúra létesítése a foglalkoztatás bővítése érdekében	2 026 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Termelőeszköz beszerzések támogatása	800 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Vállalati képzések és vállalati szervezet fejlesztések támogatása	300 mFt	100 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%); ESZA 90 %
Munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával	250 mFt	125 mFt	ERFA 65 %; ESZA 65 %
Munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával szabad vállalkozási zónákban	350 mFt	250 mFt	ERFA 75 %; ESZA 85 %
Hagyományos projektek összesen	**4 626 mFt**	**475 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**5 476 mFt**	**615 mFt**	

4.3.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Kiemelt projekt – kereskedelmi szálláshely fejlesztése	800 mFt	0 mFt	ERFA 85 %
Kiemelt projekt – turisztikai desztináció menedzsment szervezet fejlesztése	50 mFt	150 mFt	ERFA 85 %; ESZA 100 %
Kiemelt projektek összesen	**850 mFt**	**150 mFt**	**-**
Kereskedelmi és fizető-vendéglátó szálláshelyek fejlesztése a kistérségekben, kiemelten a jelentős turisztikai attrakciókhoz és/vagy tématerületekhez kapcsolódó szálláshely fejlesztések	1 600 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Gasztro turisztikához kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések, helyi termelő piacok létesítése, kisléptékű, mikrotérségi jelentőségű feldolgozó létesítmények fejlesztése	1 300 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Tematikus borút fejlesztés a Szekszárd-tolnai kistérségben, turisztikai akciók kialakítása, pincefalvak felújításának támogatása, termelő borászatok vendéglátási kapacitásának fejlesztése, eszköz beszerzésének támogatása	350 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Vadász-horgász turizmushoz kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések támogatása	200 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%);
Tematikus kulturális fejlesztések	577 mFt	0 mFt	ERFA 65 %
Hagyományos projektek összesen	**4 027 mFt**	**0 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**4 877 mFt**	**150 mFt**	

4.3.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	**ERFA keret**	**ESZA keret**	**javasolt támogatás intenzitás**
TÉSZ-ek kialakítása, meglévő TÉSZ-ek támogatása az egységes arculat, egységes minőségi kódex, egységes termékmegjelenés érdekében	50 mFt	25 mFt	ERFA 85 %; ESZA 90 %
Gyógy és fűszernövény hálózatos feldolgozás támogatása, feldolgozó létesítmények létesítése, integrátori szerep megerősítése	1 450 mFt	160 mFt	ERFA 60 %; ESZA 90 %
Zöldség és gyümölcs hálózatos feldolgozás támogatása, kistérségi hűtő és feldolgozó kapacitások kiépítése, egységes megjelenés támogatása	1 450 mFt	160 mFt	ERFA 60 %; ESZA 90 %
Egységes arculattal rendelkező termékek piacra jutásának támogatása, promótálása, vásárokon való részvétel támogatása, direkt értékesítések szervezése	340,5 mFt	45 mFt	ERFA 60 % ESZA 90 %
Hagyományos projektek összesen	**3 290,5 mFt**	**365 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**3 290,5 mFt**	**365 mFt**	

4.3.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházás-ösztönzés, projekt-előkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Kiemelt projekt - befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése)	35 mFt	150 mFt	ERFA 90 %; ESZA 90 %
Kiemelt projekt összesen	**35 mFt**	**150 mFt**	
Egyéni vállalkozások és mikro vállalkozások indításhoz normatív jellegű támogatás	365 mFt	49 mFt	ERFA 90 %, ESZA 90 %
Hagyományos projektek összesen	**365 mFt**	**49 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**400 mFt**	**199 mFt**	

4.3.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Bölcsődei férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	200 mFt	0 mFt	ERFA 80 %
Óvodai férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	1 121 mFt	0 mFt	ERFA 80 %
Családi napközi helyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	230 mFt	0 mFt	ERFA 80 % (KKV 50 %)
Hagyományos projektek összesen	**1 551 mFt**	**0 mFt**	
Összes forrás a tevékenység csoportban	**1 551 mFt**	**0 mFt**	

4.3.7. Prioritás összes forrás megoszlása

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	Mindösszesen
Kiemelt projektek összesen	**1 735 mFt**	**440 mFt**	**2 175 mFt**
Hagyományos projektek összesen	**16 279,5 mFt**	**1 009 mFt**	**17 288,5 mFt**
Összes forrás a prioritásban	**18 014,5 mFt**	**1 449 mFt**	**19 463,5 mFt**

5. PROJEKTKATASZTER

5.1. 1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Szolgáltató ház felújítása	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	84
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	1000
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Paks Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2020	1000
Ipari-park fejlesztés	Ipari park ivóvíz, szennyvíz, gázközmű fejlesztések, kútfúrás	Ipari park üzemeltető + Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	350
Ipari-park fejlesztés	Ipari park fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Dunaföldvár Város Önkormányzata	visszatérítendő	2016	2020	350
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	800
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Szekszárd Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2020	800
Ipari-park fejlesztés	16 ha-os állami terület megvásárlása és közművesítése, illetve csarnok építése	Bonyhád Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2017	800
Ipari-park fejlesztés	16 ha-os állami terület megvásárlása és közművesítése, illetve csarnok építése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	3200
Út kialakítása az ipari parkban	Feltáró út, belső úthálózat létesítése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	200

Zománcgyár és környéke (ipari park)	Ipari terület fejlesztése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	400
Út és szennyvíz projekt a Dombóvári ipari-parkban	Ipari park fejlesztése	Dombóvár Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2015	2018	300
Út és szennyvíz projekt a Dombóvári ipari-parkban	Ipari park fejlesztése	Dombóvár Város Önkormányzat	visszatérítendő	2015	2018	300
Területvásárlás (Komplex program része)	Tamási komplex gazdaságfejlesztési program része	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	30
Ipari-park kialakítása	Ipari terület fejlesztése	Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	150
Logisztikai központ	Iparterületet (ipari parkot kiszolgáló vasúti pályaudvar) rekonstrukciója, átrakó állomás kialakítása, a közúti forgalom csökkentésének érdekében (Térségi feladatok ellátása)	Nagymányok Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	400
Kapos Inkubátorház fejlesztése	A Dombóvári Ipari parkban található inkubátorház infrastrukturális fejlesztése	Kaposszekcső Község Önkormányzata + Inkubátor ház üzemeltető	vissza nem térítendő	2016	2018	150
Térségi tanácsadási program a helyi termék előállítás ösztönzése, piacra jutás elősegítése érdekében.	Vállalkozás fejlesztési tanácsadási és képzési program a helyi vállalkozások megerősítése érdekében. Projekt generálás, üzleti tervezés, inkubálás, források megszerzése.	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Térségi mintaprojekt a megújuló energiák felhasználásának ösztönzésére.	Foglalkoztatás orientált program melynek célja egymásra épülő részprogramok (tanácsadás és beruházás) révén segíteni a térség elsősorban hátrányos helyzetű lakosságát a helyi energiaellátás megoldására,	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Innovatív vállalkozások fejlesztési programja	Megfelelő környezet és infrastrukturális háttér megteremtése a Kapos inkubátorházban innovatív fejlesztési terveket hordozó vállalkozások fejlesztése	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	185

	érdekében. Projektgenerálás, üzleti tervezés, kísérleti fejlesztések támogatása.					
Agyagbánya rehabilitációja	Ezen a helyen téglagyár működött.	Gyönk Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	80
Százas iparterület bővítése	Pári százas ipar terület bővítése, fejlesztése a szomszédos új területek megvásárlása, telkesítése által. Az egész területen a belső utak kiépítése, közművesítése. az iparterületre betelepülő vállalkozások számára átmeneti, pl. 10 éves iparűzési adó kedvezmény biztosítása, az iparterület és az itt működő vállalkozások bemutatása, marketingje.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2020	50
Üresen álló iskola üzemmé való átalakítása		Izmény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	40
Inkubátorház építése	Városközponti cipőgyár barnamezős beruházásaként	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Százas iparterület bővítése	Pári százas ipar terület bővítése, fejlesztése a szomszédos új területek megvásárlása, telkesítése által. Az egész területen a belső utak kiépítése, közművesítése	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2020	50
Logisztikai központ	Iparterületet, i(ipari parkot kiszolgáló vasúti pályaudvar rekonstrukciója, átrakó állomás kialakítása, a közúti forgalom csökketésének érdekében (Térségi feladatok ellátása)	Dafoto Kft , CALAMITES Kft.	vissza nem térítendő	2016	2020	400

5.2. 2. intézkedés: Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása tevékenység forrás allokációja

Vállalkozói kérdőívek alapján tervezett fejlesztések

5.3. 3. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Vendégház Non-profit szálláshely	Volt óvoda épület átalakítása vendégházzá	Bátaszék Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	205
Szálláshelyfejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Kulturális-gazdaságfejlesztés Pakson	Dunai úszó szabadtéri színpad Borút és Sárgödör tér fejlesztése Bazársor homlokzat felújítása és műemléki rekonstrukciója	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	115
Egészség túrizmus	Fürdő és strand fejlesztés, szálláshely fejlesztés	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	400
Szálláshely fejlesztés	3*-os szálláshely fejlesztése Szekszárdon	Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	675
Turisztikai fejlesztések	Ökocentrum fejlesztése	Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	400
Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Vendégház építése, fejlesztése	Alsónyék Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	90
Nem kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Ifjúsági szálláshely fejlesztése	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Turisztikai fejlesztések	Sió csatorna turisztikai fejlesztése	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	850
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Turisztikai fejlesztések	Szálláshely- fejlesztése	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	90
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Sárpilis Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	45

Pincefalú rehabilitáció a turizmus szolgálatában	Turisztikai célú beruházás a településen található pincefalu felújítása	Alsónána Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Turisztikai fejlesztések	Strand fejlesztése (Dunai holtág)	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	40
Pincefalú rehabilitáció a turizmus szolgálatában	Turisztikai célú beruházás a településen található pincefalu felújítása	Györköny Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Turisztikai fejlesztések	Erdei iskola és a hozzá kapcsolódó nem kereskedelmi szálláshely fejlesztése	Sárszentlőrinc Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	30
Ökoturisztikai fejlesztések	Ökoturisztikai fejlesztések megvalósítása	Tengelic Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Turisztikai fejlesztések	Erdei iskola és a hozzá kapcsolódó nem kereskedelmi szálláshely fejlesztése	Tengelic Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Szálloda a termálfürdő mellé	Szállodaépítés a termálfürdővel összefüggésben	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	1500
Váralja ifjúsági tábor és komplex turizmusfejlesztés	Váralja ifjúsági tábor, lovas kirándulós fejlesztés, és korszerűsítés, Komplex turisztikai fejlesztés	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	1000
Perczel Kastély rendbetétele	Turisztikai célú beruházás a településen találhatókastély felújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	300
Istvánmajori kastélyfejlesztés hasznosítás	Turisztikai célú beruházás a településen találhatókastély felújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	300
Perczel kúria fejlesztése	Leromlott állapotú jelenleg használatlan épület turisztikai vonzerővé történő fejlesztése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	200
Gólyavár projekt	Régészeti feltárás elvégzése a Dombóvárhoz közel található török korban elpusztult várromnál	Dombóvári Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2018	800
Kondavölgyi projekt	Környezet és természetvédelmi programok, volt kisvasúti épületet átépíteni olcsó turistaszállássá	Dombóvári Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2015	300
Kishenyei Kúria kulcsos	Nem kereskedelmi célú szálláshely	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem	2015	2016	150

házat létrehozása a kerékpárhálózat mellett	fejlesztés		térítendő			
Balaton parti úttörőtábor rendbetétele	Turisztikai célú fejlesztés	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	200
Lovas túra útvonalak mellé lovas pontok kialakítása	Aktív turizmus fejlesztése	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	100
Fürdőfejlesztés folytatása	Csúszdapark és élmény medence létesítése	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Sportturizmus fejlesztése érdekében két kollégium felújítása	Szálláshely fejlesztés	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	200
A Jeszenszky kastély felújítása és hasznosítása (vadász és diákturizmus, roma felzárkóztatás)	Szálláshely fejlesztés	Csibrák Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Erdei kirándulóhely kialakítása	Aktív turizmus fejlesztése	Döbrököz Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Falusi turizmus fejlesztése	Fürged Kossuth u. 37-39. számú volt régi iskola és templom épületének felújítása, vendégszobák kialakítása.	Fürged Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	1016	2018	100
Szálláshely-bővítés	Meglévő kulcsosház bővítése, felújítása	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	20
Egyházi turizmus	Plébánia épületének felújítása, szálláshellyé, illetve gyerektáborokra való alkalmassá tétele.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	50
A "Felsőnyéki Borút" kialakítása	Felsőnyék turisztikai vonzerejének növelése érdekében a borospincék szilárd úttal való összekötése	Felsőnyéki Önkormányzat	vissza nem térítendő	2016	2017	125
Tájház fejlesztése	Turisták által látogatott épületek fejlesztése, javítása	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	4
Paplak felújítása	A Paplak felújítását az egyházi turizmusba való bekapcsolódás céljából valósítanánk meg.	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	60
Turizmusfejlesztési projekt a Simontornyai vár körül	A kultúra és a közművelődés fontos eleme a városhoz való kötődés erősítésének, a közösségi	Simontornya Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2018	95

	élményeknek. A város vezetése ennek megfelelően kiemelt feladatának tekinti a közművelődési intézményrendszerének fejlesztését. A „Simon-tornya 1270-73” Simontornya várkörnyék rehabilitációja DDOP-4.1.1/B-09-2010-0006 projekt megvalósult, de a Vár tér "macskaköves" útburkolata nem került felújításra. Ennek megoldása sürgető feladatunk.					
Csehfalvay Kúria felújítása	A pincehelyi Csehfalvay Kúria múzeumként és szálláshelyként működik. A nagyobb látogatottság és a kulturális örökség megóvása érdekében szükséges az épület teljes felújítása.	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	65
Agroturisztikai bemutató ház	Agroturisztikai bemutató ház kóstoltatással (nagymama háza) a falusi életkörülmények és ételek turisták számára való bemutatása érdekében (épület felújítás, eszköz beszerzés a cél).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	10
Kézműves mesterségek bemutatása	A kézműves és régi mesterségek bemutató helyének kialakítása (nagyapám háza).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	15
Pári patak völgyének turisztikai hasznosítása	Pári patak völgyének turisztikai hasznosítása (gát építésével tó és park kialakítása a patakból, hobbit falva – bemutató jellegű földházak építése	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	20
Turisztikai marketing program	Települési kiadvány, turisztikai honlap és marketing programok megvalósítása a fejlődő Pári turizmus népszerűsítése érdekében.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	5

Holland üdülő program megvalósítása befektető bevonásával, szálláshelyek kialakítása	Meglévő hőforrásokra alapozva egy holland üdülő falu építése Páriban, speciális célcsoport speciális igényeinek kielégítése érdekében.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	400
Konferencia terem kialakítása	Páriban egyre több a szervezetten érkező turista csoport, akik számára szükséges egy felszerelt konferencia terem kialakítása és berendezése.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	5
Wellness központ létrehozása	A projekt keretében egy wellness központ kerül kialakításra meglévő épületben, ahol különféle szépészeti és egészségügyi szolgáltatást tudnak igénybe venni az érdeklődők.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	20
Turisztikai célú szálláshely kialakítása	A volt uradalmi intéző lakás patinás épületének felújítása, turisztikai célú szálláshelyek kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Camping kialakítása a strand és a horgásztó között	A strand és egy horgásztó között 1 hektárnyi területről van szó, mely árnyas fák alatt, erdővel a háta mögött helyezkedik el, teljes mértékben alkalmas egy színvonalas camping kialakítására.	Kisszékely Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	50
Egyház turizmus fejlesztése	Keszőhidegkúton az Evangélikus egyház fenntartásában ifjúsági tábor működik nyaranta. A tábor főépületének rossz állapota miatt, teljes körű felújítás és nyílászárók cseréje szükséges.	Keszőhidegkút Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	20
Turizmus növelése	Nevezetességek rendbetétele, kiránduló útvonalak kialakítása, Tamási-Regöly kerékpárút további kiépítése Lengyel-Annafürdőig a papdi kápolna érintésével.	Mucsi Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	400
Panzió fejlesztése		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Tájház kialakítása helytörténeti múzeummal		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	8

Vendégház felújítása (belső)		Kurd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Vendégház felújítása (külső)		Kurd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Panzió fejlesztése, bővítése faházzal		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	10
Bútorok cseréje a Panzióban		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	5
Panzónál szauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	10
Szálláshely fejlesztés	Meglévő kulcsos-ház felújítása, bővítése	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	20
Simontornya, Vár tér	A kultúra és a közművelődés fontos eleme a városhoz való kötődés erősítésének, a közösségi élményeknek. A város vezetése ennek megfelelően kiemelt feladatának tekinti a közművelődési intézményrendszerének fejlesztését.	Simontornya Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	95
Csehfalvay Kúria felújítása	A pincehelyi Csehfalvay Kúria múzeumként és szálláshelyként működik. A nagyobb látogatottság és a kulturális örökség megóvása érdekében szükséges az épület teljes felújítása.	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	65
Turisztikai célú szálláshely fejlesztés	A volt uradalmi intéző lakás patinás épületének felújítása, turisztikai célú szálláshelyek kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	200
Egyházi turizmus fejlesztése	Keszőhidegkúton az Evangélikus egyház fenntartásában ifjúsági tábor működik nyaranta. A tábor főépületének rossz állapota miatt, teljes körű felújítás és nyílászárók	Keszőhidegkút Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	20

	cseréje szükséges.					
Panzió fejlesztése, bővítése faházzal	Panzió fejlesztése, bővítése faházzal	Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Panziónál szauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása	Panziónál szauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása	Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	5

5.4. 4. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Szociális gazdasági program	Az önkormányzatunk által elkezdett helyi tanyaprogram fejlesztése, mintagazdaság kialakítása a szociális foglalkoztatás növelése érdekében	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Piactér kialakítása	Helyi piac kialakítása	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	65
Piactér kialakítása	Vásár utak, szociális fejlesztése, kerítés és parkoló építés. Helyi piac árusítóhelyek korszerűsítése. (termelői piac és közösségi tér kialakítása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	450
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Fácánkert Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Piactér kialakítása	Helyi piac kialakítása	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Szociális tevékenység (varroda) támogatása	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Sárpilis Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	350

Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	220
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kölesd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	280
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kistormás Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	180
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Nagydorog Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	80
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Bikács Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	100
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Szedres Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Hálózatos együttműködések ösztönzése	Klaszter kezdeményezések támogatását segítő tanácsadás a térség foglalkoztatási helyzetének javítása, helyi termékek előállításának és piacra jutásának segítése érdekében.	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Önkormányzati géptároló építése	Önkormányzati traktor és munkagépei számára könnyűszerkezetes tároló építése	Varsád Község Önkormányzata, varsadph@tolna.net	vissza nem térítendő	2015	2016	30
Fagyasztó kamra és hűtőkamra kialakítása.	A konyha melletti épületben a zöldségfélék tartósításához, fagyasztásához szükséges fagyasztó kamra és egy hűtőkamra beépítése , hogy a kertben termelt zöldségféléket a konyhán egész éven át tudjuk megfőzni.	Magyarkeszi Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	7
Dohánypajta felújítása	Meglévő dohánypajta felújítása és hasznosítása. Az épület alkalmas lenne mindenféle növény természetes szárítására és aszalására.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	300

Tejcsarnokból felvásárló kialakítása	Az önkormányzat és a lakosság által megtermelt termények értékesítése céljából hasznos lenne a településnek egy felvásárlóhely létesítése.	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	5
Hűtőkamra megépítése	A romlandó termények elraktározása, eltarthatósága miatt	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	5
Fóliasátrak és víztározó kialakítása	Az önkormányzat által művelt kert melletti szántó és legelő területén fóliasátrak kialakítása (palánta, dísznövény, stb.), valamint a Pári árok vizére alapozva egy víztározó építése az öntözéshez. A későbbiekben az itt termelt terményekre egy kis feldolgozó üzem is telepíthető lenne (pl. pirospaprika szárító-őrlő, savanyúság feldolgozó, stb. funkciókkal).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	30
Mikrotérségi piac kialakítása	Egy mikrotérségi piac kialakítása lehetővé teszi, hogy a helyi és környékbeli őstermelők, élelmiszer termelők, kereskedők, ruha és műszaki cikk árusok szervezett módon, közművesített, tetővel fedett helyen árulhassák a termékeiket. Ez a kistermelők számára bevétel növekedést jelentene, emellett az önkormányzat a bérleti díjak révén tesz szert bevételre. A piac épülete alkalmas lenne helyi rendezvények megvalósítására is.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	10
Ösztönzési mintaprojekt kialakítása	Az önkormányzat kertészeti tevékenységének támogatása, a jövő ösztönzési megoldásának kidolgozása	Kisszékely Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	7

Baromfi-tenyésztés Nagyszokolyon	Baromfitenyésztés megvalósítása a községben	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	6,5
Zöldség-gyümölcs feldolgozó hűtőházzal	Gyönk körül lévő települések különböző mezőgazdasági projektet kezelnek. Meglévő és fejleszteni kívánt zöldség és gyümölcs termesztéssel, önkormányzati közmunka keretében. Ezen kívül magánvállalkozók is jelentős fejlesztéseket terveznek. Mégis megdöbbentő, hogy a Gyönkön lévő konyhák feldolgozás nélkül nem fogadják a megtermelt terményeket, melyek hűtés nélkül hamar tönkre mennek. Megoldás a termények hűtése és konyhakésszé tétele.	Gyönk Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	230
Cukrászati és egyéb édesipari félkész és késztermék előállító üzem	A lakosság igényeinek megfelelő cukrászati termékek nagyüzemi előállítása, forgalmazása. Cukrászathoz és finom pékárukhoz kapcsolódó termékgyártás. Továbbá a nem megfelelő sütőkapacitással rendelkező cukrászatok részére megrendelések teljesítése, csomagolt cukrásztermékek előállítása viszonteladók részére.	Nagyszékely Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Hűtőház, illetve zöldség- és gyümölcs feldolgozó létesítmény építése	Iregszemcse mikrotérségben működő önkormányzatok által végzett start munkaprogramhoz kapcsolódóan a megtermelt zöldség és gyümölcs tárolására és feldolgozására alkalmas infrastruktúra kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Vágópont Nagyszokolyon	Teljeskörű vágópont létrehozása, mely kapacitását tekintve ki tudja elégíteni a kistérségi igényeket.	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150

	Tudomásunk van arról, hogy a környező településeken tervben van különböző állattenyésztő telepek kialakítása, az onnan kikerült állatok feldolgozási munkálatait el tudná látni a vágópont.					
Piactér kialakítása		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
„HÁROM –ESZ" Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)		Szakcs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	500
Vízpalackozó építése	A jó minőségű ivóvíz palackozása, amely munkahelyteremtéssel is jár,és az önkormányzat anyagi biztonságát erősíti	Tevel Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Fedett vásárcsarnok kialakítása		Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Mikrotérségi piac kialakítása	Egy mikrotérségi piac kialakítása lehetővé teszi, hogy a helyi és környékbeli őstermelők, élelmiszer termelők, kereskedők, ruha és műszaki cikk árusok szervezett módon, közművesített, tetővel fedett helyen árulhassák a termékeiket. Ez a kistermelők számára bevétel növekedést jelentene, emellett az önkormányzat a bérleti díjak révén tesz szert bevételre. A piac épülete alkalmas lenne helyi rendezvények megvalósítására is.	Pári Ezermester Szociális Szövetkezet	vissza nem térítendő	2015	2016	10

Gombatermelő üzem létrehozása	Gombatermelő üzem létrehozása	Gyulaj Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	300
Paprika feldolgozó építése	Fűszerpaprika feldolgozó létesítése	Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	30
Piactér kialakítása Kocsolán	Helyi piac kialakítása Kocsolán	Kocsola Község önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2014	10
Zöldség, gyógynövény, feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása	„HÁROM –ESZ" Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)	Szakcs Község önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	500
Vízpalackozó létesítése	A jó minőségű ivóvíz palackozása, amely munkahelyteremtéssel is jár, és az önkormányzat anyagi biztonságát erősíti	Tevel Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150

5.5. 5. intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Kiemelt projekt	Kiemelt projekt - befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése)	Kiemelt projekt	vissza nem térítendő	2014	2020	599

5.6. 6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközik stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Óvoda-bölcsőde felújítása, bővítése	Bóbita bölcsőde Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat külső homlokzati felújítása, tetőfelújítása, bővítés	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Óvoda létesítése	6 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	323
Óvoda létesítése	6 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	80
Óvoda bővítése, fejlesztése	1+1 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Szedres Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	40
Integrált oktatási rendszer	Az óvodák és bölcsődék megújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	400
Óvoda, bölcsőde létesítése	Óvoda, bölcsőde létesítése	Dombóvár Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	1000
Óvoda felújítása	Óvoda komplex felújítása	Attala Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Óvoda felújítása	A Györei Óvoda vizesblokkjának felújítása, étkező burkolatának cseréje, épület külső hőszigetelése	Györe Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2015	30
Óvoda felújítása	Óvoda teljes tető, és nyílászáró cseréje	Izmény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	25
Óvoda épület bővítése, szociális blokk teljes felújítása	Óvoda épület bővítése, szociális blokk teljes felújítása. A gyermeklétszám indokolttá teszi a bővítést, hiszen rendkívül szűkös, zsúfolt körülmények között kell a	Fürged Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2015	2016	40

	gyerekeket foglalkoztatni. A szociális blokk rendkívül elavult, már régen fel kellet volna újítani.					
Diósberényi óvoda bővítése, és a hozzá tartozó információs központ , valamint szolgálati lakás kialakítása	A megnövekedett gyereklétszám miatt csoportbontásra van szükség. Új csoportszoba, tornaszoba, óvónői szolgálati lakás, és egy közösségi információs pont létrehozása szükséges. Ehhez 200 m2 alapterület bővítés szükséges. Az épületet megújuló energiaforrással korszerűsítenénk, napelemekkel és komplett villamoshálózat felújítással.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	80
Óvoda fejlesztése	Óvoda tetőszerkezet felújítása és nyílászárók cseréje	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Óvoda udvarán játszótért építése	Az óvodásoknak kevés játszótéri eszköze van, emiatt cél új játszótéri eszközök telepítése.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	5
Óvoda belső felújítása, tároló építése, közlekedő kiépítése	Az óvoda tárolóját le kell bontani, rossz állapotú és újat kell építeni, emellett a belső utak is felújításra kerülnek.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	20
Új óvoda építése Iregszemcsén	Iregszemcsén az óvodai nevelés feltételei messze nem felelnek meg a színvonalas munkavégzés feltételeinek. A közel 100 éves épület erősen amortizálódott, akadálymentesítése nem lehetséges. Az óvodai gyereklétszám tartósan 100 fő fölött van, ezért indokolt egy korszerű minimum öt csoportszobás óvodaépület létrehozása a szükséges eszközök beszerzésével együtt. Az önkormányzat rendelkezik a projekt megvalósításához szükséges területtel.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500

Óvoda tetőfelújítása	Tetőszerkezet javítása, teljes tetőburkolat cseréje	Újireg Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Óvoda tetőszerkezetének cseréje	A projekt keretében az óvoda két épületének tetőszerkezetét és héjazatát szeretnénk lecserélni.	Hőgyész Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	12
Óvoda felújítása	A település óvodájának teljes körű külső felújítása, nyílászárók cseréje, tető egészének javítása	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	18
Óvoda villany-, fűtés korszerűsítés, vizesblokk teljes felújítás		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	16
Óvodai udvari játékok felújítása, cseréje	A régi, elavult udvari járékok cseréje korszerű, biztonságos, minősített EU-szabvány játékokra	Bonyhádvarasd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	10

6. FÜGGELÉK

6.1. Forráslista

- A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF
- A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata, www.szocialigazdasag.hu
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3645
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája, http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf
- Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.
- http://civilszervezet.linkcenter.hu
- http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között), http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf
- Magyar Statisztikai Évkönyv 2012 (2011 évi adatok)
- Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás, v2_2013_09_02 kódszám
- Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3689
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása, http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3736
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változat Operatív Program Tervezés 2014-2020, http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf
- Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata, http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója Helyzetfeltáró munkarészek, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3663
- http://www.jaras.info.hu
- www.ksh.hu

6.2. A Sió fejlesztési lehetőségei[41]

Tolna megye kiemelt gazdaságfejlesztési projektje lehet a területén 100 km-es hosszúságban áthaladó Sió csatorna (teljes hossza 120 km), mely Közép Európa egyik legnagyobb tavát, a Balatont, és folyóját, a Dunát köti össze. **A fejlesztés teljes bekerülési költsége a ráépülő területi projekteken kívül várhatóan 23-25 Milliárd Ft.**

Jelenleg főleg a Balaton szabályozására, „vízleeresztésre" szolgál, Simontornyáig a vízhozama csekély, onnan már a Kapos táplálja, és külön érdekesség, hogy a Sárvíz közel 50 km-en keresztül azonos völgytalpon, párhuzamosan fut a Sióval, néhol 200-300 méteres közelségben.

Tolna megyén kívül kb. 10-10 km-es szakasz érinti Somogy, illetve Fejér megyét.
Míg a Sió csatorna indulásánál a Balaton térsége, főleg Siófok turisztikailag igen vonzó, a csatorna mentén húzódó Fejér és Tolna megyei területek feltáratlanok. A Sió által **érintett 6 kistérség** közül 3 a korábbi besorolás alapján leghátrányosabb helyzetű (LHH) volt, de a fejlettebb kistérségeknek is jellemzően a társadalmi-gazdasági perifériális területeit érinti. Ez a térség gazdaságilag igen elmaradott, annak ellenére, hogy országosan is kiemelt műemlékek is találhatók a folyóvíz menti településeken (ozorai vár, simontornyai vár, kölesdi és tengelici kastélyok, kúriák).

A Dunai csatlakozásnál található a Gemenci-erdő, mely a Duna-Dráva Nemzeti Park része, és az egyik legérintetlenebb, gazdag élővilággal bíró, ökológiailag kiemelkedő dunai szakasz. A Sión közvetlenül előtte érhető el a megyeszékhely, Szekszárd az utóbbi években újra „felfedezett" országos, sőt európai hírű borvidékével.

A tervezett országos kerékpárút a Sió mentén haladna, ehhez kapcsolódhat még a vízi turizmus beindítása, de ezt megelőzően a csatorna vízrendezése szükséges, a vízmennyiséget mederrendezéssel, zsilipekkel, tározó tavakkal kell biztosítani. Különböző típusú kishajókkal akár néhány órán belül, kajakkal, kenuval (akárcsak kerékpárral) 1-2 nap alatt teljesíthető a 120 km táv.
Az egyenletesen biztosított vízhozam esetén már kialakíthatók turisztikai attrakciók és szolgáltatások. A jelenleg elszegényedéssel és lemaradással küzdő belső tolnai területek gazdasági kitörését is jelenthetné a turizmus fellendítése, a kapcsolódó szolgáltatások és tevékenységek mentén.
Ilyen lehet a kerékpáros megállóhelyek, kikötők üzemeltetése, szállást is biztosító vendéglátóhelyek, kölcsönző- és javítóműhelyek, vízi sportolási, horgászati lehetőségek. A projekthez kiválóan kapcsolható a horgász és vadászati, a bor- és gasztronómiai turizmus, az ökoturizmus, lovas turizmus, illetve tematikus kulturális útvonalak (műemlék és helyi védett épületek, múzeumok, kiállítások, irodalmi utak) kínálta látnivalók.
Mindez kiegészítené a balatoni turizmust, alternatívát kínálna kedvezőtlen időjárás esetén, valamint bővítené az elő- és utószezon kínálatát.

A turisztikai lehetőségeken túl igen jelentős adottság, hogy a Sió mentén kiváló termőhelyi adottságokkal bíró szántók vannak, így kellő vízhozam esetén, víztározók létesítésével, öntözéssel is növelhető lenne a térségben a mezőgazdasági termelés.

---

[41] Sió csatorna térségfejlesztési program (Dr.Kopár István 2006)
Sió csatorna komplex fejlesztési program (Aquaprofit Kft 2005)
Sió csatorna honlap www.siocsatorna.hu
Állami természetvédelem hivatalos oldala: www.termeszetvedelem.hu

A Sió menti, illetve 5-5 km-en belül fekvő települések összlakossága Tolna megyében több mint 84 ezer fő (Szekszárddal együtt). Ez a megye lakosságának 1/3 része, de városokat nem számítva is ez az arány. Jelentősége ezért messze túlmutat a turisztikai fejlesztésen. **Eredményeként jelentős önkormányzati, civil és vállalkozói aktivitás mozgósításával jelentős gazdaságélénkülés és foglalkoztatás növelés várható.**

Érintett területek:

- Somogy megye kb.10 km Siófoki kistérség,
- Fejér megye kb.12 km Enyingi, Sárbogárdi Kistérség (LHH),
- Tolna megye kb.100 km Tamási (LHH), Paksi, Szekszárdi kistérség.

Érintett létszám:
Kb.10 km sávban 123 ezer fő, ebből Tolna megye 84 000 fő.

Elérendő célok:

- Sió csatorna állandó vízellátás biztosítása,
- Balaton-Duna közötti vízi út kialakítása,
- Turisztikai lehetőségek:
  - Vizi turizmus (egyéni kajak, kenu, evezés 5-10 km/ó menetidő 10-12 óra/ 1 nap)
  - Kerékpáros turizmus (egyéni 15-20 km/ó menetidő 6-8 óra/ fél nap)
  - Tematikus turizmus (irodalmi- művészeti-kulturális, bor- és pálinkaturizmus, ökoturizmus, horgászturizmus, sport turizmus, lovas turizmus)
    Gemenc bekapcsolása az idegenforgalomba
    - <u>Kishajóforgalom:</u>
    - 10-20 fő részére 35 km/ó sebesség, menetidő 3 óra 1 napos program
    - 40 fős kiránduló hajó (kb. busz) 15 km/ó menetidő 8-10 óra 2 napos
    - <u>Teherforgalom:</u> csak elvi lehetőség
    - Korlátok: meder szélessége és mélysége, hídmagasság
    - Lassúság, nehéz fordulás, zsilipelés, egyirányú forgalom lehetséges
- Öntözési lehetőségek folyamatos biztosítása (Dél- Mezőföld, kiváló szántó),
- LHH térségek felzárkóztatása, gazdasági, turisztikai potenciál javítása,
- Vállalkozói kedv ösztönzése.

Jelenlegi állapot, adottságok:
122 km hosszú, szélessége 20-30 m, mélysége 0-8,0 m, sebessége 0,5-4 km/h, esése 14,5 cm/km teljes hosszon 16-17 m.

Szükséges építési, műszaki munkák:

- Zsilipépítés vízleeresztő (korábban javasolt Siójut, Ozora, Pálfa, Medina)hajózsilip (korábban javasolt Pálfa és Medina),
- Mederrendezés, kotrás, partfalépítés,
- Meglévő közúti/vasúti hidak emelése űrszelvény biztosításához.

Fejlesztések (vízrendezésen túli):

- Ökológiai élőhelyek rehabilitálása (ahol szükséges),
- Kulturális értékek rekonstrukciója,
- Országos kerékpárút Sió töltésen,
- Megállóhelyek: büfé, vízvétel, szerviz, pihenőhely, szálláshely létesítése (pl. kemping),
- Kikötők létesítése településenként, kb. 5-15 km,
- Kiemelt kikötők: Siófok-Balatonszabadi, Ozora-Simontornya, Kölesd, Szekszárd-Gemenc (kb. 20-25 km-ként),
- Mesterséges tavak létrehozása aktív és passzív rekreáció:

- Balatonszabadi: Aktív vízisportok (Balatonról kiszorult) motorcsónak, vizisí, jetski,
- Kölesd (Sió-Sárvíz együtt : fürdés, horgászat, kalandpark stb.).

Együttműködő partnerek:

- Tolna Megyei Önkormányzat: Fejlesztések koordinálása,
- Potenciális befektetők,
- Forster Központ: várak üzemeltetése, fejlesztése,
- Települési önkormányzatok: kastélyok, múzeumok, tájházak, kikötők üzemeltetése,
- Vállalkozók: szállás, vendéglátás, kölcsönzés, megőrzés, szerviz, tematikus programok,
- Nemzeti Park,
- Horgászegyesületek,
- Vízügyi igazgatóság,
- Környezetvédelmi felügyelőség.

Turisztikai attrakciók /tematikus csoportosítás:

- Várak, kastélyok, kúriák: Ozora, Simontornya , Kölesd, Szedres, Medina, Úzd, Tengelic, Bikács,
- Bor- és pálinkaturizmus: pincefalu+pálinka – Sióagárd, Szekszárd, Harc,
- Ökológiai: Gemenc Duna-Dráva NP, Kapszeg-tó, (Szakadát), Bogyiszló, Tengelic, Felsőnyék, erdei iskola / ökológiai attrakció létrehozása a Sió-mentén,
- Irodalmi: Illyés Gyula (Pálfa), Petőfi Sándor (Borjád, Sárszentlőrinc); Babits Mihály, Mészöly Miklós (Szekszárd), Lázár Ervin (Sárszentlőrinc),
- Műszaki-ipari: zsilipek (Siófok, Szekszárd + 4 új), Medina radar, Söréttorony (Borjád),
- Mezőgazdasági: malmok, magtárak, méhes, szőlő-pincesor,
- Kulturális: Kajdacs, Sióagárd, Medina, Sárszentlőrinc

6.3. Gazdasági szervezetek kérdőíves felmérése

Vállalkozói kérdőíves felmérés keretében felmértük Tolna megye vállalkozásainak fejlesztési elképzeléseit. A kérdőíves felmérés egyrészt a megyei vállalkozások statisztikai helyzetének felmérésére, az elmúlt évek fejlesztési tapasztalataira, másrészt a jövőbeli elképzeléseikre, fő fejlesztési irányvonalaik meghatározására irányult.
A gazdasági szereplők fejlesztési elképzeléseinek megismerése céljából további személyes megkeresések történtek.

A gazdasági szervezetek kérdőívét jelen dokumentum **1. sz. melléklet**e tartalmazza. A kérdőívek kiértékelését a 3.5. pontban olvashatjuk „Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében" címmel.

6.4. Társadalmi szervezetek kérdőíves felmérése

A civil-, érdekvédelmi szervezetek, hatóságok véleményének megismerése szintén kérdőíves felmérés keretében valósult meg. A kérdőíves felméréssel szerettünk volna minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek uniós források felhasználása terén.

A társadalmi szervezetek kérdőívét jelen dokumentum **2. sz. melléklet**e tartalmazza. A kérdőívek kiértékelését a 3.6.5. pontban olvashatjuk „Civil szervezetek Tolna megyében" címmel.

1. sz. melléklet: Gazdasági szervezetek kérdőíve

TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
KÖZGYŰLÉSÉNEK ELNÖKE

Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó gazdasági felmérés

---

Tisztelt Hölgyem, Uram!

Az Európai Unió fejlesztési forrásainak felhasználásában 2014 és 2020 között új szakasz indul. Ennek keretében lehetőségünk van a hazai fejlesztéspolitika céljait és eszközeit az elképzeléseinkhez illeszteni.

A Tolna Megyei Önkormányzat megkezdte a megyét érintő jövőbeni fejlesztések előkészítését. Az alábbi felmérés kitöltésével ezt a munkát segítheti. Szeretnénk minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az uniós források felhasználása terén.

Kérjük, válaszoljon kérdéseinkre. Ezzel hozzájárul ahhoz, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósulhassanak meg Tolna megyében.

2013. november 8-áig van lehetősége kitölteni az ívet.

Segítségét köszönjük!

Dr. Puskás Imre

a Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke

---

1) A képviselt gazdasági szervezet típusa (méret szerint)

- Mikrovállalkozás
- Kisvállalkozás
- Középvállalkozás
- Nagyvállalkozás
- Nonprofit szervezet államháztartáson kívül

---

2) A képviselt gazdasági szervezet alapításának éve

---

3) A képviselt gazdasági szervezet székhelye szerint:

- Tolna megyei város
- Tolna megyei község
- Tolna megyén kívüli település

---

4) A képviselt gazdasági szervezet székhelye kistérség szerint

- Bonyhádi
- Dombóvári
- Paksi
- Szekszárdi
- Tamási

- Tolnai

---

5) A képviselt gazdasági szervezetnek van a székhelyen kívül telephelye?

- Nincs
- Igen van, Tolna megyén kívül
- Igen van, Tolna megyében

---

6) A képviselt gazdasági szervezet székhelyen kívül telephelye hol található?

---

7) A vállalkozás foglalkoztatottainak száma

- 5 fő alatt
- 6-9 fő
- 10-20 fő
- 21-50 fő
- 51-250 fő
- 250 fő felett

---

8) A képviselt szervezet tevékenysége mely tevékenységhez sorolható? (több is választható)

- [ ] Mezőgazdaság

- Élelmiszeripar
- Kereskedelem
- Erdőgazdálkodás
- Energiaipar
- Építőipar
- Feldolgozóipar
- Halászat
- Egészségipar
- Vendéglátás
- Szórakoztatóipar
- Turizmus
- Egyéb szolgáltatás
- Alapanyaggyártás
- Feldolgozás
- Nehézipar
- Könnyűipar
- Környezetipar
- Egyéb

---

9) A képviselt cég árbevétele ….%-ban …….-ból származik

	>5	**5-25**	**25-50**	**50-75**	**75 <**

Helyi/kistérségi piac					
Megyei/régiós piac					
Országos piac					
EU-s piac					
EU-n kívüli piac					

10) A képviselt cég költségei ….%-ban származik …….-ból/-ből

	>5	**5-25**	**25-50**	**50-75**	**75 <**
Anyagköltség					
Bérköltség					
Igénybe vett szolgáltatások (rezsi nélkül)					
Rezsi költségek					

Pénzügyi ráfordítások	○	○	○	○	○
Egyéb költségek	○	○	○	○	○

---

11) Csökkenteni tudná a szolgáltatásokra (pl. rezsi) kifizetett költségeit?

○ Nem, a szolgáltatás speciális jellege miatt

○ Nem, mert:: _____

○ Igen, az energetikai költségek csökkenthetők lennének (szigetelés, saját termelés)

○ Igen, tevékenységbővítéssel megoldható (beszállítói szolgáltatás csökkentése)

○ Igen, munkavállalók képzésével megoldható lenne a külső, személyi jellegű szolgáltatások igénybevételének csökkentése.

○ Igen, a következőképpen:: _____

---

12) Hogyan értékeli a képviselt vállalkozás JELENLEGI üzleti környezetét?

	Rossz	**Gyenge**	**Közepes**	**Jó**	**Kiváló**
Gazdálkodás közvetlen környezete, beszállítók, vevők anyagi helyzete	○	○	○	○	○
Minőségi munkaerő rendelkezésre állása	○	○	○	○	○
Piaci környezet, állami szabályozás, EU-	○	○	○	○	○

szabályozás					
Forrás rendelkezésre állása (saját/idegen forrás)					
A vállalkozás székhelyének/telephelyének infrastrukturális ellátottsága					
Munkaerő mennyiségi rendelkezésre állása					
A pályázati rendszer működése (2007-2013)					

13) Nyújtottak be pályázatot EU-s vagy hazai forrásra az elmúlt időszakban (2007-2013)?

- Igen, van nyertes pályázat
- Igen, de nincs nyertes pályázat
- Nem

14) Miért nem nyújtottak be pályázatot?

- Nem volt szükség külső forrásra
- Nem állt rendelkezésre elegendő saját forrás
- Rossz tapasztalataink vannak a pályázatok kapcsán
- Nem voltak megfelelők a pályázati feltételek
- Bizalmatlanság a pályázati rendszerrel szemben

- Nem tudom/nem válaszolok
- Egyéb: _____

---

15) Terveznek beruházást vagy folglakoztatásbővítést?

- Igen, tervezünk beruházást vagy foglalkoztatásbővítést
- Nem tervezünk sem beruházást sem foglalkoztatásbővítést

---

16) mekkora méretű beruházási/foglalkoztatási projektet kívánnak megvalósítani?

- 1 - 5 millió Ft
- 5 – 10 millió Ft
- 10 – 50 millió Ft
- 50 – 100 millió Ft
- 100 – 500 millió Ft
- 500 millió Ft vagy afölött

---

17) igényelnének-e a beruházáshoz/foglalkoztatásbővítéshez támogatást?

- Igen, vissza nem térítendő támogatást igényelnénk
- Igen, visszatérítendő támogatás (kedvezményes hitel) lenne a megfelelő segítség
- Igen, mindkettő támogatási formát igénybe vennénk
- Nem igényelnénk külső forrást

18) Kívánnak-e pályázni EU-s vagy Hazai forrásra az elkövetkező időszakban (2014-2020)?

- Igen, biztosan
- Talán
- Biztosan nem

19) Mely területe(ke)n tervez hazai vagy EU-s forrást felhasználni?

- Munkahelyteremtés/megtartás
- Képzés
- Kutatás-fejlesztés
- Építés/beruházás
- Eszközbeszerzés
- Energetikai cél
- Szervezetfejlesztés
- Egyéb

20) Miért nem kívánnak EU-s vagy hazai forrásra pályázni?

- Nincs szükségünk külső forrásra
- Nem bízunk abban, hogy megfelelőek lesznek a pályázati feltételek

- Nem áll rendelkezésre elegendő saját forrás
- Rossz tapasztalataink vannak a pályázatok kapcsán
- Nem tudom/nem válaszolok

---

21) Tagja-e a képviselt gazdasági szervezet bármilyen klaszternek, termelői, illetve értékesítő szövetkezésnek vagy klaszter-típusú szerveződésnek?

- Nem, és nem is tervezzük.
- Nem, de a jövőben szeretnénk, ha szervezetünk ilyen típusú szerveződés tagja lenne.
- Igen, és elégedettek vagyunk annak működésével.
- Igen, de nem vagyunk megelégedve annak működésével.

---

22) Miért nem kíván szervezetük tagja lenni klaszternek, termelői-, illetve értékesítő szövetkezésnek vagy klaszter-típusú szerveződésnek?

- [ ] Nem látjuk ezen szervezetek hasznosságát
- [ ] Nem bízunk a többi piaci szereplőben eléggé ahhoz, hogy együtt dolgozunk velük
- [ ] Speciális területen dolgozunk, nincs lehetőség az együttműködésre
- [ ] Rossz tapasztalataink vannak a ezekkel a szervezetekkel kapcsolatban
- [ ] Nem tudom/nem válaszolok
- [ ] Egyéb, éspedig

---

23) Mennyire igazak a következő megállapítások? A képviselt vállalkozás fejlődését nagyban segítené…..

	Egyáltalán nem	**Inkább nem**	**Közepesen**	**Inkább igen**	**Teljes mértékben**
A közlekedési infrastruktúra fejlesztése					
Az oktatás fejlesztése, a munkaerő képzés fejlesztése					
Az egészségügy fejlesztése					
A hivatali ügyintézés gördülékenyebbé és gyorsabbá tétele					
A közbiztonság javítása					
A hálózati infrastruktúrák (víz, szennyvíz, áram, telefon) fejlesztése					

A vállalkozókat támogató szolgáltatások fejlesztése					
A hitelezési rendszer fejlesztése					
A pályázati rendszerek fejlesztése					

24) Hogyan értékeli a képviselt vállalkozás JÖVŐBENI üzleti környezetét?

	Rossz	**Gyenge**	**Közepes**	**Jó**	**Kiváló**
Gazdálkodás közvetlen környezete, beszállítók, vevők anyagi helyzete					
Minőségi munkaerő rendelkezésre állása					
Piaci környezet, állami szabályozás, EU-szabályozás					
Forrás rendelkezésre állása (saját/idegen forrás)					

A vállalkozás székhelye/telephelye infrastrukturális ellátottsága					
Munkaerő mennyiségi rendelkezésre állása					
A pályázati rendszer működése (2013-2020)					

(Kérjük, ebben a pontban azokat a véleményeket, hozzászólásokat szerepeltesse, amelyeket fontosnak tart az Ön vállalkozása szempontjából és a kérdőív nem érintette, valamint, szintén itt jelezheti a megyei tervezéssel kapcsolatos észrevételeit is.)

---

25) Egyéb észrevétel, megjegyzés:

26) Amennyiben részt kíván venni a jövőben a következő konzultációs formák valamelyikében, ahol elmondhatja fejlesztési elképzeléseit, a cég jövőbeni fejlesztési irányait, továbbá visszajelzést szeretne kapni a megyei tervezés aktualitásairól, előrehaladásáról, kérjük jelöljön be egyet vagy többet.

- [ ] Tájékoztatás, visszajelzés kérése
- [ ] Internetes (online) konzultáció, mely során elmondhatjuk fejlesztési elképzeléseit, a cég jövőbeni fejlesztési irányait
- [ ] Mélyinterjú,mely során elmondhatjuk fejlesztési elképzeléseit, a cég jövőbeni fejlesztési irányait
- [ ] Nem vennék részt

---

27) Köszönjük, hogy részt kíván venni tájékoztatásban, konzultációban vagy mélyinterjúban! Kérjük, adja meg elérhetőségét, hogy felvehessük Önökkel a kapcsolatot.

Kapcsolattartási név::

---

28) E-mail cím

---

29) Telefonszám (kérjük, csak számokat írjon be)

Köszönjük!

2. sz. melléklet: Társadalmi szervezetek kérdőíve

TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
KÖZGYŰLÉSÉNEK ELNÖKE

Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó szervezeti felmérés

---

Tisztelt Hölgyem, Uram!

Az Európai Unió fejlesztési forrásainak felhasználásában 2014 és 2020 között új szakasz indul. Ennek keretében lehetőségünk van a hazai fejlesztéspolitika céljait és eszközeit az elképzeléseinkhez illeszteni.

A Tolna Megyei Önkormányzat megkezdte a megyét érintő jövőbeni fejlesztések előkészítését. Az alábbi felmérés kitöltésével ezt a munkát segítheti. Szeretnénk minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek az uniós források felhasználása terén.

Kérjük, válaszoljon kérdéseinkre. Ezzel hozzájárul ahhoz, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósulhassanak meg Tolna megyében.

2013. november 8-áig van lehetősége kitölteni az ívet.

Segítségét köszönjük!

Dr. Puskás Imre

a Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke

---

1) Melyik településen található az Ön által képviselt szervezet?

- Szekszárd
- Bátaszék
- Bonyhád
- Dombóvár
- Dunaföldvár
- Gyönk
- Nagymányok
- Paks
- Simontornya
- Tamási
- Tolna
- Alsónána
- Alsónyék
- Aparhant
- Attala
- Báta
- Bátaapáti
- Belecska
- Bikács
- Bogyiszló

- Bonyhádvarasd
- Bölcske
- Cikó
- Csibrák
- Csikóstöttős
- Dalmand
- Decs
- Diósberény
- Döbrököz
- Dunaszentgyörgy
- Dúzs
- Értény
- Fácánkert
- Fadd
- Felsőnána
- Felsőnyék
- Fürged
- Gerjen
- Grábóc
- Györe
- Györköny
- Gyulaj

- Harc
- Hőgyész
- Iregszemcse
- Izmény
- Jágónak
- Kajdacs
- Kakasd
- Kalaznó
- Kapospula
- Kaposszekcső
- Keszőhidegkút
- Kéty
- Kisdorog
- Kismányok
- Kisszékely
- Kistormás
- Kisvejke
- Kocsola
- Koppányszántó
- Kölesd
- Kurd
- Lápafő

- Lengyel
- Madocsa
- Magyarkeszi
- Medina
- Miszla
- Mórágy
- Mőcsény
- Mucsfa
- Mucsi
- Murga
- Nagydorog
- Nagykónyi
- Nagyszékely
- Nagyszokoly
- Nagyvejke
- Nak
- Németkér
- Ozora
- Őcsény
- Pálfa
- Pári
- Pincehely

- Pörböly
- Pusztahencse
- Regöly
- Sárpilis
- Sárszentlőrinc
- Sióagárd
- Szakadát
- Szakály
- Szakcs
- Szálka
- Szárazd
- Szedres
- Tengelic
- Tevel
- Tolnanémedi
- Udvari
- Újireg
- Váralja
- Várdomb
- Várong
- Varsád
- Závod

- Zomba

---

2) Melyik gazdasági szektorba tartozik a szervezet, melyet képvisel?

- Piaci (magán, üzleti) szektor (ennek bejelölésével átirányítjuk a gazdasági szervezeteknek szóló kérdőívünkre)
- Kormányzati (közösségi, állami) szektor
- Nonprofit (civil, harmadik) szektor

New Page

3) A szervezet foglalkoztatottainak száma

- 5 fő alatt
- 6-9 fő
- 10-20 fő
- 21-50 fő
- 51-250 fő
- 250 fő felett

4) Körülbelül mekkora az Ön által képviselt szervezet éves költségvetése millió forintban?

---

5) A kormányzati szektoron belül mely szervezeti típusba tartozik az Ön által képviselt szervezet?

- Önkormányzat
- Közigazgatási szervezet (pl. kormányhivatal, egyéb hatóság)
- Közszolgáltatást nyújtó szervezet (pl. iskola, kórház)
- Egyéb: _____

---

6) Az Önök szervezete:

- Alapítvány
- Egyesület
- Köztestület
- Szakszervezet
- Egyház
- Szakmai, munkáltatói érdekképviselet
- Közhasznú társaság
- Nonprofit intézmény

---

7) Mivel foglalkozik az Önök szervezete az alábbi listából (tevékenység)? - Több választ is megjelölhet

- [ ] Egészségügy
- [ ] Gazdaságfejlesztés, munkaügy
- [ ] Jogvédelem
- [ ] Környezetvédelem
- [ ] Közbiztonság védelme

- [ ] Kultúra
- [ ] Kutatás
- [ ] Nemzetközi kapcsolatok
- [ ] Oktatás
- [ ] Polgárvédelem, tűzoltás
- [ ] Politika
- [ ] Sport
- [ ] Szabadidő, hobbi
- [ ] Szakmai, gazdasági érdekképviselet
- [ ] Szociális ellátás
- [ ] Településfejlesztés, lakásügy
- [ ] Többcélú adományosztás, nonprofit szövetségek
- [ ] Vallás
- [ ] Egyéb

---

8) Nyújtottak be pályázatot EU-s vagy hazai forrásra az elmúlt időszakban (2007-2013)?

- ○ Igen, van nyertes pályázat
- ○ Igen, de nincs nyertes pályázat
- ○ Nem

---

9) Hogyan jellemezné a múltban önöknél megvalósult fejlesztéseket?

	Egyáltalán nem	**Inkább nem**	**Inkább igen**	**Teljes mértékben**
Hasznos volt a fejlesztés?				
Segítette a fejlesztés, hogy a szervezet könnyebben ellássa a feladatát?				
Segítette a fejlesztés, hogy a szervezet megvalósítsa céljait?				
Mennyire volt bonyolult a fejlesztés szervezése?				
Mennyire volt elégedett a végrehajtás adminisztrációjával?				
Mennyire volt elégedett a finanszírozás módjával?				
Összességében mennyire tartja sikeresnek a fejlesztést?				

10) Miért nem nyújtottak be pályázatot?

- Nem volt szükség külső forrásra
- Nem állt rendelkezésre elegendő saját forrás
- Rossz tapasztalataink voltak a pályázatok kapcsán
- Nem voltak megfelelők a pályázati feltételek
- Hiányzott a tapasztalat, az adminisztratív kapacitás
- Nem tudom/nem válaszolok
- Egyéb:

11) Miben látja a múltbeli fejlesztés sikerességét?

12) Miben látja a múltbeli fejlesztési projekt sikertelenségét?

13) Milyen típusú fejlesztésre lenne igény az Önök szervezetében?

- [ ] Munkahelyteremtés/megtartás
- [ ] Építés/beruházás
- [ ] Eszközbeszerzés
- [ ] Képzés
- [ ] Energiahatékonyság javítása
- [ ] Kutatás-fejlesztés
- [ ] Kapacitásbővítés
- [ ] Infrastruktúra-fejlesztés
- [ ] Szervezetfejlesztés
- [ ] Szolgáltatásfejlesztés/-bővítés
- [ ] Egyéb, éspedig:

14) Terveznek fejlesztést a következő időszakban?

- ○ Igen
- ○ Nem
- ○ Nem tudom/nem válaszolok

15) Igényelnének-e a fejlesztéshez támogatást?

- ○ Igen, vissza nem térítendő támogatást igényelnénk

- Igen, visszatérítendő támogatás (kedvezményes hitel) lenne a megfelelő segítség
- Igen, mindkettő támogatási formát igénybe vennénk
- Nem igényelnénk külső forrást

---

16) Hogyan látja lakókörnyezetében a következőket?

	Komoly problémát jelent	**Van javítanivaló**	**Nincs probléma**	**Jó a helyzet**
Foglalkoztatottság				
Közlekedés településen belül				
Közlekedés települések között				
Iskolák helyzete				
Fiatalok helyzete				
Szabadidő-eltöltési lehetőségek				
Egészségügyi ellátottság				

Környezet rendezettsége				
Vállalkozások lehetőségei				
Köz-és vagyonbiztonság				
Hivatali ügyintézés				
Lakhatás				
Közműellátottság				

Amennyiben van javaslata, milyen intézkedésekre lenne szükség a szervezet szűkebb vagy tágabb környezetében, kérjük, fejtse ki itt::

---

17) Van-e olyan fejlesztésről tudomása, mely példamutatónak számít? Kérjük, fejtse ki.

---

18) Van-e bármilyen egyéb javaslata a környéken szükséges fejlesztésekkel kapcsolatban? Amennyiben igen, kérjük, fejtse ki.

19) Ha bármilyen egyéb kérdése/észrevétele/megjegyzése van, kérjük, itt jelezze.

20) Amennyiben részt kíván venni a jövőben a következő konzultációs formák valamelyikében, ahol elmondhatja fejlesztési elképzeléseit, a cég jövőbeni fejlesztési irányait, továbbá visszajelzést szeretne kapni a megyei tervezés aktualitásairól, előrehaladásáról, kérjük jelöljön be egy vagy több lehetőséget az alábbiak közül.

- [ ] Tájékoztatás, visszajelzés kérése
- [ ] Internetes (online) konzultáció, mely során elmondhatjuk fejlesztési javaslatainkat, elképzeléseinket
- [ ] Mélyinterjú,mely során elmondhatjuk fejlesztési javaslatainkat, elképzeléseinket
- [ ] Nem vennék részt

21) Köszönjük, hogy részt kíván venni tájékoztatásban, konzultációban vagy mélyinterjúban! Kérjük, adja meg elérhetőségét, hogy felvehessük Önökkel a kapcsolatot.

Kapcsolattartási név::

22) E-mail cím

23) Telefonszám (kérjük, csak számokat írjon be)

Köszönjük, hogy kitöltötte kérdőívünket!

A BONYHÁDI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

2014-2020

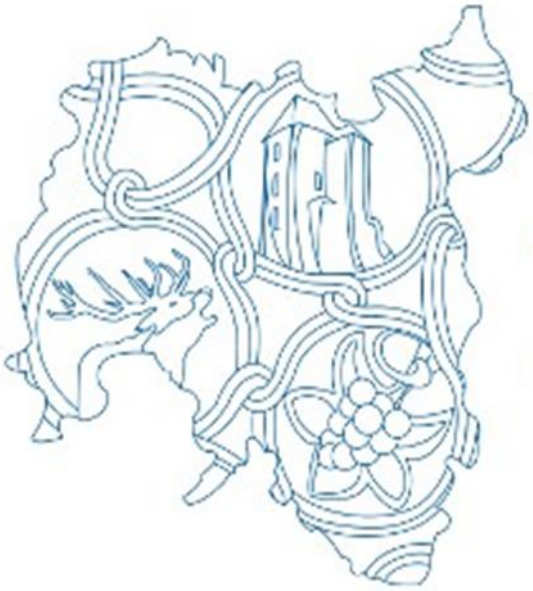

Készítette:

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 5

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 5

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása 5

2.1.1 Országos szint 5

2.1.2 Megyei/regionális szint 11

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint 25

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései 25

3. Bonyhádi kistérség helyzetelemzés 25

3.1 Földrajz, demográfia 25

3.2 Gazdaság 26

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés 26

3.2.2. Mezőgazdaság 27

3.2.3. Ipar 28

3.2.4. Szolgáltatások 28

3.2.5. Turisztika 28

3.3 Infrastruktúrális helyzet 29

3.3.1. Közlekedés 29

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem 30

3.3.3. Közműellátottság 30

3.3.4. Épített környezet 31

3.4 Társadalmi helyzet 31

3.4.1. Demográfia 31

3.4.2. Oktatás. 32

3.4.3. Kultúra 33

3.4.4. Közművelődés 33

3.4.5. Testvérvárosok 34

3.4.6. Civil szervezetek 34

3.4.7. Helyi nemzetiségek 34

3.5 Szociális helyzet 34
3.5.1 Egészségügy 34
3.5.2 Szociális szolgáltatások 34
3.5.3 Hátrányos helyzetűek 35
3.5.4 Szociális gazdaság 35
3.6 Foglalkoztatási helyzet 35
3.7 Közigazgatás 35
3.7.1. Járások 35
4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 37
4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása 37
4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 51
4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása 51
5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA 51
6. PROJEKTKATASZTER 52
7. FÜGGELÉK 56

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen dokumentum a beadás napján hatályos Fejlesztési Dokumentumom, Ágazati Operatív programok és releváns egyéb fejlesztési dokumentumok alapján készült. A dokumentum célja, hogy a Bonyhádi kistérség fejlesztési elképzelései összegyűjtésre, majd a fenti fejlesztési dokumentumok alapján priorizálva bemutatásra kerüljenek. A kistérség minden települése által átadott projektek alapján látható, hogy a térség forrásigénye a 2014-2020-as időszakban jelentősen meghaladja az indikatív keretet. A dokumentum készítői az adatszolgáltatásként kapott projektlistákon szűrést nem hajtottak végre, azokat a projektgazdák által meghatározott költségkerettel szerepeltetjük. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a fent hivatkozott dokumentumok még nem nyerték el végleges formájukat, így a projektek besorolása jelentősen változhat (például: a kistelepülések projektjeinek jelentős része jelen állapot szerint a Vidékfejlesztési Operatív programba is benyújtásra kerülhet).

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

2.1.1 Országos szint

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az új és versenyképes munkahelyek megjelenése egy erős hazai ipar létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az agár- és az élelmiszergazdálkodás megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, átfogó fejlesztési célt különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem)
- kreatív és innovatív termékfejlesztés
- geotermális lehetőségek kihasználása
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása
- KKV-k megerősítése

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése
- gyógyvizek hasznosítása
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése
- nemzeti értékek megőrzése
- célzott turisztikai K+F+I
- alkonygazdaság erősítése

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban

- ökogazdálkodás erősítése
- termelők kereskedelmi hálózata
- minőségi magyar termék- program
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés
- gasztrokultúra
- vidéki örökség védelme

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek,a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése
- kutatóközpontok fejlesztése
- innováció ösztönzés
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik, és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.

Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések
- kulturális örökség védelme
- romák integrációja

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást kell élvezzen. Elsődleges a fenntartható energiagazdálodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj,az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme
- ivóvízminőségjavítás
- ásványkincsek védelme

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki. Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profilukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10. cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11. cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12. cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolatainak, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként. A kutatás fejlesztés ösztönzése, az energiahatékonyság valamint a foglalkoztatás növelése érdekében kitűzött célok megfelelnek a Bizottság elvárásainak, az egységes Európai Uniós törekvéseknek.

2.1.2 Megyei/regionális szint

Megyei és Regionális Fejlesztési dokumentumok bemutatása

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

Jelen fejezetben 2 meghatározó fejlesztési dokumentum (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között, valamint a Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája) kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa és ezáltal EU-szerte serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság 2011 októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit kiemelő tájékoztatóknak.

A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.

Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.

Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.

Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:

Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.

A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb

megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:

A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

A dokumentumok elérhetősége: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.

A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:

A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:

„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik."

Prioritások:

- **Átfogó cél:**

A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

- **Horizontális Prioritások:**

A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság

A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése

Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése

A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése

A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése

Tőkebevonzás innovatív

K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén

Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés

A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése

- **Horizontális Al-prioritások**

A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése

A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése

A régió energiafüggetlenségének elősegítése

A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése

A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása

A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása

Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

2.1.3 Megyei szint

Jelen fejezetben 2 meghatározó Tolna megyei fejlesztési dokumentum (Tolna megye komplex fejlesztési programja, valamint Tolna megye Területfejlesztési koncepciója) kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata

A dokumentum alapvető célja:

A dokumentum célja a „Tolna megye komplex fejlesztési programjának" felülvizsgálata, az alábbi módszertan alapján: dokumentum szerkezetének megtartása, leíró, helyzetelemző részek aktualizálása, „Tolna Megye Területfejlesztési Programja" rész összhangba hozása a 2005-ben elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepcióval, valamint a 2008-ban elkészült Déldunántúli régió területfejlesztési operatív programjával.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A Nemzeti Fejlesztési Terv (2007-2013) és az Országos Területfejlesztési koncepció bemutatása után, a régió, majd a megye helyzetelemzése (földrajzi elhelyezkedés, népesség, természeti tényezők, közlekedés, infrastruktúra, környezeti állapot, egészségügy, oktatás, kultúra, turizmus). A Tolna Megye területfejlesztési programjának összevetése a hatályos OTK területi céljaiban és a régiók fejlesztési irányaiban megfogalmazott céljaival programjaival, Stratégiai és operatív programok és azok illeszkedése az OTK prioritásaiba.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A rendelkezésre álló dokumentumok[1] alapján megállapítható, hogy a fejlesztési elképzelések a kistérségek-vonatkozásában eltérő hangsúlyokkal ugyan- XXI operatív programot fogalmaznak meg. Ezek eltérő stratégiai programokban jelennek meg. Megyei szinten ezek megjelenítése az alábbi stratégiai programokban célszerű:

- Településfejlesztési stratégiai program
- Gazdaságfejlesztési stratégiai program
- Környezetfejlesztési stratégiai program
- Oktatásfejlesztési és foglalkoztatási stratégiai program
- Egészség és egészségügyi fejlesztési stratégiai program
- M6-os út mente fejlesztési térsége stratégiai program
- Dunamente vízvédelmi fejlesztései stratégiai program
- Energetikai stratégiai program

Fejlesztési irányok:

Elsődleges célkitűzés a közlekedési kapcsolatok javítása, a vonalas infrastruktúra fejlesztése és rekonstrukciója. A turizmus gazdaságban betöltött szerepének növelése. A kistérségben a turizmus jelenti az elsődleges kitörési pontot, valamint a már évtizedes hagyományokra visszatekintő cipőipar. Ennek fellendítése valamint ehhez kapcsolódóan a megfelelő infrastruktúra, a közlekedési feltételek megteremtése a cél. A gyógyturizmus fejlesztése a jövőt tekintve is nélkülözhetetlen a térség szempontjából. Évtizedek óta kiaknázatlan és kihasználatlan a kistérség kincse, a Bonyhád Város alatt rejlő termálvízkészlet.

Prioritások:

[1] A Bonyhád Statisztikai Kistérség, a Völgységi Vidékfejlesztési Kistérség és Nyugat-Völgység Vidékfejlesztési Kistérség közös Vidékfejlesztési programja Dombóvár és térsége aktualizált akcióterve, Helyi Vidékfejlesztési Stratégia, Új Helyi Vidékfejlesztési Stratégia -LEADER Program összefoglaló, Duna - Mecsek Alapítvány Paks térségi LEADER alapú Vidékfejlesztési Terve, Szekszárd-tolnai Kistérség Komplex Agrárstruktúra és, Vidékfejlesztési Programja, Tamási Kistérség LHH Tervdokumentum, Fejlesztési Koncepció településenként, Települések projektleírása, Végleges Cselekvési Terv

1. PRIORITÁS: A MEGYE KOHÉZIÓJÁNAK ERŐSÍTÉSE

1.1.Stratégiai program: A településrendszer fejlesztése

1.2.Stratégiai program: Területfejlesztési intézményrendszer

1.3.Stratégiai program: Térségmarketing

1.3.1. Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója

2. PRIORITÁS: A MEGYE GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

2.1.Stratégiai Program: A vállalkozások versenyképességének javítása

2.1.2.Operatív program: A vállalkozások felkészítése az EU csatlakozás követelményeire

2.1.3.Operatív program: A támogatási források abszorpciót segítő pénzügyi mechanizmusok fejlesztése

2.1.4.Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása

2.1.5.Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése

2.2 .Stratégiai Program: A működő tőke vonzása

2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3. PRIORITÁS: MEZŐGAZDASÁG- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

3.1.Stratégiai Program: A versenyképes agrárágazatok fejlesztése

3.1.1. Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése

3.1.2.Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése

3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése

3.2.Stratégiai Program: Agrártermékek feldolgozása

3.2.1. Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése

3.3. Stratégiai Program:Falusias (vidéki) térségek fejlesztése

3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek

4. PRIORITÁS: TURIZMUSFEJLESZTÉS TOLNA MEGYÉBEN

4.1. Stratégiai program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.2. Stratégiai program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

5. PRIORITÁS: AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE TOLNA MEGYÉBEN

5.1.Stratégiai program: Foglalkoztatási problémák megoldása

5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése

5.2. Stratégiai program: Oktatás, képzés fejlesztése

5.2.1.Operatív program:A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerőpiaci értékének javítása

5.3. Stratégiai program: Kultúra és közművelődés

5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

6. PRIORITÁS:FENNTARTHATÓ KÖRNYEZETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE

6.1.Stratégiai Program: Környezetvédelmi beruházások

6.1.1. Operatív program: Települési szilárd hulladékok kezelése

6.1.2.Operatív program: Szennyvizek ártalommentes elhelyezése

6.2.Stratégiai Program: Természeti értékek védelme

7. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

7.1.Stratégiai Program: Gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése

7.2.Stratégiai Program: Főúthálózat fejlesztése

7.3.Stratégiai Program: Alsóbb rendű utak fejlesztése

7.4.Stratégiai Program Alsóbb rendű utak (Kerékpárutak) fejlesztése

7.5.Stratégiai Program: Vasúthálózat fejlesztése

7.6.Stratégiai Program: Légiközlekedés fejlesztése

7.7.Stratégiai Program: Vizi közlekedés fejlesztése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137

Tolna Megye Területfejlesztési koncepciója

Átfogó cél: A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

Stratégiai cél: Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként

- Széles körű, **gazdasági célú vállalkozói együttműködések** (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként

- A helyi gazdaság fejlesztése és a megyei foglalkoztatás növelése érdekében kiemelten fontos, hogy a helyi (Tolna megyei) vállalkozások felkészüljenek a várható Tolna megyei fejlesztések megvalósítására. Ennek érdekében valamennyi ágazatot tekintve **erősíteni szükséges iparáganként, illetve termékpályánként a vállalkozói, termelői együttműködéseket**. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar hozzájárulhat a megyei hiánypótló képzések kialakításához, megszervezéséhez (borászati centrum létrehozása, mérnökinformatikus képzés beindítása).

- *Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kial*akítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével

- A Borvidék nagy múltja, kiváló termőhelyi adottságai és minőségi borai jó alapot nyújtanak a további fejlődésre. A termék- és termelésfejlesztésben szükséges tudásbázissal a Pécsi Tudományegyetem rendelkezik, mely a helyi szőlészek és borászok szakmai tapasztalatával a Szekszárdi és Tolnai Borvidék hasznára válhat.

- *Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása* a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével

A jó termőhelyi adottságoknak megfelelően megosztható a kutatóközpont a két település között. Mindkét város térségében hagyományosan nagy súllyal bír a mezőgazdaság, melynek továbbfejlesztésében a Kaposvári Egyetem nyújthat segítséget.

- *Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal*

Pakson a mérnöki szaktudás kamatoztatása egyéb energetikai célú beruházások megvalósítására és a Paksi Atomerőmű blokkjainak bővítése érdekében, valamint Tamásiban helyi kezdeményezésű megújuló energia felhasználásra alapozva kutatóközpontot kell létrehozni.

- A helyi mezőgazdasági alapanyag **termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként**

A termelési hatékonyság a szállításban, raktározásban is fontos. Ezért elengedhetetlen a helyi logisztikai bázisok racionalizálása, ahol szükséges, ott pedig a kapacitás növelése, a szolgáltatások fejlesztése.

- A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- A termékek szállításához szükséges az országos, illetve nemzetközi folyosók mentén logisztikai főközpontok kialakítása, tekintettel a csomóponti helyzetre, valamint a termékek szállítási távolságára. *Fontos a csomópontok (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Paks, Szekszárd,*

Tolna) és kikötők (Dunaföldvár (TEN-T hálózatba emelése), Paks, Bogyiszló és Fadd-Dombori térsége) megközelíthetőségének, szolgáltatásainak mennyiségi és minőségi javítása szárazföldön és vízen egyaránt.

Stratégai cél: Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)

- **Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal**
- Szükséges a már meglévő tejipari termékek folyamatos fejlesztése, ennek következtében az ágazat piaci részesedésének növelése. Fontos a potenciálisan számba vehető tejipari kapacitások jobb kihasználása, speciális, magas hozzáadott értékű (kézzel készített, kisüzemi, manufaktúrás) termékek előállítása. Újra kell éleszteni a megyében nagy múlttal rendelkező húsipari tevékenységet, ki kell alakítani a nagyüzemi és a kisüzemi kapacitásokat, versenyképes, egyedi húskészítmények piaci bevezetését.
- *A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari*, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével

- Hagyományosan jelenlévő ágazatok, melyek országos jelentőséggel bírnak. Szakembergárdájuk, foglalkoztatottaik száma jelentős**, piaci részesedésük növelése, új piaci szegmensek keresése, termékeik fejlesztése stabilitásuk érdekében szükséges.**
- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer-és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a **növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenkén**t
- A jó termőhelyi adottságokra és jó minőségű helyi alapanyagokra alapozható feldolgozóipar, mely az alapanyag-termeléshez képest lényegesen magasabb hozzáadott értékkel bír. Támogatandó a helyi állattenyésztés igényeit szolgáló helyi növénytermesztési alapanyagokra épülő takarmány-előállítás fejlesztése. A terméshozamok kiszámíthatósága érdekében szükséges az öntözhető területek növelése. A szántóföldi növénytermesztés mellett indokolt a magasabb élőmunka igényű zöldség- és gyümölcstermesztés, gyógynövénytermesztés, biotermékek előállítása és egyéb kertészeti tevékenységek arányának növelése. Ezek a foglalkoztatásra is jótékony hatással vannak, illetve javítják az agrárium jövedelmezőségét.
- **A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése**
- Kedvező hatást gyakorolhat a lakáspiaci helyzetre a megye legnagyobb energetikai célú ipari fejlesztése, a *Paksi Atomerőmű új blokkjának/blokkjainak létesít*ése, amelynek következményeként több éven keresztül jelentős számú mérnökre és szakképzett munkaerőre lesz szükség, akik elhelyezése, lakhatási lehetőségeinek megoldása további építőipari beruházásokat igényel. A várható gazdaságfejlesztési beruházások, élelmiszeripari feldolgozó üzemek és a kiszolgáló

épületek elsősorban a fémszerkezet-gyártás (acélszerkezetes épületek) fellendítését segítik elő, ami jótékony hatást fog gyakorolni az építőipar ezen területén tevékenykedő vállalkozások piaci részesedésére.

- **A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése**, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban

- Szükséges az ipari parkok versenyhelyzetét javítani a **szolgáltatások számának növelésével**, valamint minőségük javításával, különös tekintettel a piacra jutás elősegítésével. Széleskörű inkubációs lehetőségeket kell biztosítani a vállalkozások számára.

- **Egészségipari fejlesztések**

Az egészségügyi szolgáltatások bővítése, valamint az intézményrendszer fejlesztése mind a helyi lakosság, mind pedig a megyén kívülről érkezők ellátását szolgálná, valamint a helyi foglalkoztatási mutatókra is kedvező hatással lenne.

- **Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által**

- A piaci versenyben való javuláshoz szükséges - földrajzi távolságon, illetve ágazatokon alapuló - összefogások, partnerségek kialakulását elősegíteni. A Déldunántúli régión belül fontos Tolna megye gazdasági szerepének erősítése.

- A **megyei gépgyártási kapacitások erősítése** elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban

- **Ki kell használni a jelentős német nemzetiségű, német ajkú lakosság, valamint a megye erős német gazdasági kapcsolataira épülő gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználását**, elsősorban a világhírű német gépgyártási tapasztalatokra alapozva. Támogatandó a városok ipari parkjaiba, ipari övezeteibe települő, illetve a főként *Szekszárd és Bonyhád térségében jelen levő gépipari cégek fejlesztése.*

- *A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével*

- A megye Baranya megyével határos területe **jelentős mennyiségű ásványkinccsel rendelkezik, melynek feltárása az energiaárak növekedése miatt gazdaságilag indokolható.** A bányászati tevékenységgel és az arra épülő, illetve azt kiszolgáló szolgáltatásokkal a térségben élők foglalkoztatása jelentős mértékben javítható.

Stratégai cél: A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása

- **Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése**

- A megyében található kúriák, kiskastélyok országos vagy helyi védettség alatt kihasználatlanul állnak. Állagromlásuk megállítható és visszafordítható lenne hasznosításukkal. Ezek egy része a településektől kissé távolabb fekszik, de a mai lehetőségekkel, alternatív infrastruktúrával elláthatók. Elsősorban szálláshelyek kialakítása indokolt a bakancsos és kerékpáros turizmus számára, illetve közösségi funkciók preferálhatók.

- Hasznosításuk terén szintén fejlesztendőek a *megyei várak (pl.: Dunaföldvár, Dombóvár-Gólyavár, Ozora, Simontornya), római kori régészeti lelőhelyek (pl.: limes, Iovia), valamint szobrok, szoborcsoportok (pl.: Kossuth-szoborcsoport).*

- **Országos jelentőségű védett természeti területek**

- Feltáratlanok a megyében az országos hírű, de célállomásként még nem eléggé keresett védett területek. Ezekhez feltétlenül szükséges kialakítani látogató és információs központokat, a terület bejárhatósága és megközelíthetősége sem optimálisan biztosított (pl. *Gemenci kisvasút indítása Szekszárdról, Gyulaj szervezett látogathatóságának hiánya, a Mecsek ÉK-i feltárása látogatóközponttal (Váralja), a Pacsmagi-tavak átfogó turisztikai hasznosítása*.) A védett természeti területek turisztikai szempontból rendkívül jó lehetőséget biztosítanak a megye számára. A csodálatos természeti környezetben biztosíthatók a minőségi, a mai kor követelményeinek megfelelő vadász, horgász, öko és lovas turizmust kiszolgáló létesítmények és az igényeket kielégítő szolgáltatások.

- **Sió turisztikai hasznosítása**

A Sió összeköti az ország vízrajzának két kiemelkedő természeti kincsét, a Balatont és a Dunát. A mintegy 120 km-es szakaszból 100 km a megyén keresztül halad, és a városoktól távol, a megye turisztikailag még feltáratlan területeit szeli át.

A meder rendezésével és vízszállító képességének helyreállításával javulna a vízgazdálkodás, ami nemcsak a vízi közlekedést biztosítaná, de lehetőséget teremtene a mezőgazdasági területek szükség szerinti öntözésére is, illetve biztosítva lenne a Sió használata a teljes szakaszon a vízi turizmus számára. A töltéseken turisztikai és egyben hivatásforgalmat is szolgáló összefüggő kerékpárutat kell kialakítani. **A fejlesztés szervesen kapcsolódna a Balaton kiemelt üdülőövezetéhez,** gazdagítaná az ottani kínálatot és programot kínálna a meghosszabbított szezonban. A kiépített megállóhelyek, pihenők alkalmasak lennének arra, hogy a Sió tágabb vonzáskörzetében található értékeket (*ozorai és simontornyai vár, felsőrácegrespusztai Illyés Gyulához és Lázár Ervinhez kötődő irodalmi túrák szervezésére alkalmas pontok, kúriák, a kölesdi és tengelici kastélyok, a sióagárdi tájházak, valamint a pincefalvak*) szolgáltatások nyújtásával turisztikai attrakciókká fűzzék. Átfogó célunk, hogy a megyében összefüggő **kerékpárút-hálózatot**, és erre felfűzött komplex turisztikai kínálatot alakítsunk ki. A turisztikai attrakciókra épülő, már meglévő kerékpárút-hálózat szakaszait is magába foglaló, megyei összefüggő kerékpárút egyben a szomszédos megyék (Somogy, Fejér, Baranya) nagyobb turisztikai értékeinek elérését is szolgálják.

- **Duna-menti rekreációs térség kialakítása**

Két város (Dunaföldvár, Paks), egy nagyközség (Fadd) és három község (Bölcske, Gerjen, Báta) kivételével települések belterületétől távol halad a megye K-i határán mintegy 100 km hosszan a legnagyobb magyarországi folyó. Ez a természeti adottság, valamint a kialakult holtágak, öblök, a gemenci állat- és növényvilág kincsei indokolttá teszik a régióban minőségi szállás- és vendéglátóhelyek létesítését, a vízi sportokra, horgászturizmusra, a hagyományokra alapozott rekreációs térség kialakítását. *Turisztikai vonzerőt képezhet Dunaföldváron a vár, a tájház, a gyógyfürdő, Bölcskén a pincefalu, a világörökség várományos római kori Limes maradványok, Pakson az Atomenergetikai Múzeum és látogatóközpont, a*

pincefalu, a szintén világörökség várományos római kori Lussonium, a képtár, Fadd-Domborin az üdülőtelep és a vízi sportok, Decsen a tájház és a sárközi népviselet, Bogyiszlón az orchideás erdő, Bátán a tájház, továbbá Bátaszéken az Árpád-kori romok. Turisztikai szempontból a Sióhoz és a Dunához kapcsolódó rekreációs térség együttes kezelése, a programok, szolgáltatások egymással való kiegészítése javasolt. A közelmúltban megépült M6 autópálya a bel- és külföldi turizmus számára egyaránt jól megközelíthetővé teszi ezt a térséget.

- **Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése**

Két jelentősebb létesítmény működik a megyében, egyik *Dombóváron a másik Tamásiban.* Míg az előbbi magas színvonalú szálláslehetőséggel és egészségügyi szolgáltatással is bír, az utóbbinál az akadálymentes megközelíthetőség és használat az, ami nemzetközileg is egyedülálló. Ez utóbbi esetében a közeli kemping és egyéb szálláshelyek továbbépítése preferálható, valamint igen széles körű marketing-tevékenység szükséges az országos és a nemzetközi turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolódáshoz.

- Mindkét település számára egy várható **nemzetközi szintű vasúti** (és közúti) megközelíthetőség kiépítése óriási előrelépést jelentene.

- Ugyanakkor fontos megemlítenünk és további fejlesztésékkel érintenünk a megyeszékhelyen kiépített *szekszárdi, valamint a helyi jelentőségű bonyhádi termálfürdőt.* A tervezett paksi és a meglévő *dunaföldvári gyógyfürdő* további bővítése és fejlesztése a regionális és megyei gyógyvíz kínálatot és a ráépülő gyógyászati szolgáltatások kínálatát jelentős mértékben javíthatja. A szálláslehetőségek mennyiségi és minőségi fejlesztése Tamási, Szekszárd, Dunaföldvár és Bonyhád esetében is indokolt.

- **A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése**

Az elmúlt években méltán elismert lett mind országosan, mind nemzetközileg a borvidék, több év borásza cím került a megyébe, Szekszárdra. Kitörést jelenthet az együttműködés, országos és nemzetközi hírű programok, fesztiválok szervezése, igényes és különböző színvonalú szálláshelyek és vendéglátóegységek kialakítása, valamint kapcsolódás egyéb kulturális és turisztikai akciókhoz. Több száz pincéből álló pincefalvak (*Bölcske, Paks, Györköny, Sióagárd*) található a megyében, melyből országosan is csak néhány van. Kedvező közúti megközelítéssel az M6 mentén további baranyai (villányi) és Bács-Kiskun megyei (hajósi) pincefalvak érhetők el. Ezek együttműködésével, pincefalvankénti központok kialakításával, a szállás és a vendéglátás lehetőségeinek bővítésével kiváló turisztikai attrakciók alakíthatók ki. A pincefalvak szomszédos megyékben lévő borkínálattal történő összekapcsolása, valamint a szekszárdi borturisztikai lehetőségek kiegészítése a megyeszékhely sport-, konferencia-, üzleti és szabadidős turizmus nyújtotta lehetőségeivel, erősítené a térség komplex turisztikai vonzerejét. A borturizmussal egyetemben fontos a helyi gasztronómiai kínálat bővítése, az abban rejlő lehetőségek kiaknázása, valamint a helyi termékeket előállító gazdaságok fejlesztése.

- **Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése**

A kerékpáros turizmus igényeinek kielégítése érdekében kiemelten fontos az alábbi szakaszokon a kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése és a már kiépített szakaszok összekapcsolása és további

fejlesztése: *Szekszárd-Tolna-Fadd-Dombori, Tamási-Dombóvár-Orfű-Pécs, Dombóvár-Kaposvár.* A megvalósítandó fejlesztések a turisztikai célokon túl a hivatásforgalom szempontjából is jelentősek.

- **Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések**

Szükséges a megye területén lévő vízbázisok fejlesztése, az egészségügyi határértéknek megfelelő vízminőség előállítása érdekében, valamint az elöregedett, elszennyeződött infrastrukturális elemek (pl.: ivóvíz-gerincvezeték hálózat, vízátemelő szivattyúk) cseréje, bővítése. Nagyobb településeken **szennyvíztisztító telepek kiépítése**, kisebbeken pedig alternatív megoldások alkalmazásának támogatása indokolt. A már meglévő szennyvíztelepeket bővíteni, fejleszteni és korszerűsíteni kell. A részben csatornázott települések esetén a 100%-os csatornázottság elérése a cél.

Javítani, kiterjeszteni, valamint **támogatni kell a szelektív hulladékgyűjtés lehetőségeit,** csak úgy, mint a zöld hulladék kezelését és újrahasznosítás lehetőségeinek megteremtését.

Támogatni kell a **mezőgazdaság, az ipar és a közlekedés által okozott zaj- és légszennyezettség mérséklésére irányuló technológiai fejlesztésekéseket** és védősávok létesítését támogatni kell.

Tolna megyében az elmúlt évtizedekben beszennyezett területek **kármentesítés**e, az ebből adódó környezeti kockázatok csökkentése az előttünk álló tervezési, fejlesztési időszak feladatai közé tartozik (*Szekszárd, Hidas, Bonyhád, Simontornya, Dunaföldvár térségében*). A tervezett fejlesztések megvalósítása során az ipai múlttal rendelkező ún. barnamezős területek preferálása indokolt a zöldmezős beruházásokkal szemben.

- **Tolna megyében fontos a természeti és táji értékek megőrzése, a táj szerkezetében és karakterében bekövetkezett kedvezőtlen irányú változások fékezése, megállítása.** Turisztikai és fenntarthatósági szempontból különösen fontos a természetes és természetközeli élőhelyek megőrzése, a biológiai és táji sokszínűség fenntartása, valamint a táji örökség megőrzése. Ehhez szükséges a kedvező tájkaraktert őrző termelés, kereskedelem és egyéb szolgáltatások erősítése. A táji fenntarthatóság érdekében indokolt a működőképes ökológiai rendszerek, zöld infrastruktúrák fennmaradásának és fejlesztésének biztosítása, az ökoszisztéma szolgáltatások megőrzése, a fejlesztések során az ökológiai viszonyoknak megfelelő, honos fajok alkalmazása, zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése, minőségének javítása, építmények és létesítmények tájba illesztése, tájsebek begyógyítása, a táj rehabilitálása és rekultivációja.

- A tervezett és megvalósított fejlesztések során kiemelt figyelmet kell fordítani a **NATURA 2000 területekre, szükség esetén indokolt hatásbecslési eljárás lefolytatására.**

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései

3. Bonyhádi kistérség helyzetelemzés

3.1 Földrajz, demográfia

A bonyhádi kistérség **Tolna megye déli részén**, Baranya megye szomszédságában fekszik. A térségbe 21 település tartozik, a legnagyobb és központi település Bonyhád. A térség 21 települése közül a központ, Bonyhád és Nagymányok városi rangú. A térség többi 20 településének lélekszáma 5000 fő alatti. Tolna megye székhelye, Szekszárd, valamint a dél-dunántúli régió központja, Pécs közelsége, illetve a települések egy részének jó megközelíthetősége kedvező hatással van a kistérség életére. **Híres átmenő város**, amely a Szekszárd-Pécs útvonalon fekszik, így az autóbusz-járatok száma megfelelő. A kistérség rurális térségnek számít, hiszen **népsűrűsége nem éri el a 120 fő/km²**.

A kistérség a **Völgység kistáj** településeit, és az ebbe benyúló ÉK-i Mecsek, a Tolnai Hegyhát és a Szekszárdi Dombvidék Völgységgel határos – egy egységes tájkörzetbe kapcsolódó – területének falvait foglalja magába. A kistérség területe erősen tagolt, völgyes, dombos vidék, ennek ellenére a **jó minőségű csernozjom barna erdőtalajok** alkalmasak a szántóföldi növénytermesztésre. A réti legelők mellett fontosak a körzetben az erdős területek. A kistáj hasznosítható nyersanyagait, az agyagot és a homok az építőipar használja fel.

A kistérség 11 települése a **Duna-Dráva Nemzeti Park** területén helyezkedik el (ld. 4. számú MELLÉKLET). Lengyel és Tevel a Lengyel–Hőgyészi erdők részeként nyilvántartott természetmegőrzési területek[2]. Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület 8 található a várostérségben.[3]

Bonyhád energetikai felmérést készített, melyből az derül ki, hogy akár az önkormányzati igényeket is meghaladó mennyiségű **geotermikus energia** nyerhető ki a Bonyhád alatt lévő **termálvízkincs**ből. Egy 2.300 méter mély termálkút 115 Celsius fokos vizét felhasználva a város évente közel 44 ezer GJ fűtési hőigénye biztonságosan ellátható. Amennyiben a termálvíz hőkészletét - a 115 és 95 Celsius fokos tartományban - áramtermelésre is felhasználják, úgy évi

[2] Natura 2000 hálózat által érintett területek

[3] Forrás: 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet

21,7 GW elektromos energia állítható elő, ami közel tízszerese Bonyhád áramigényének, így akár a várostérségre is elegendő megújuló energiát biztosítana.

A térségben élő lakosság száma 1980-tól folyamatosan csökken, 20 év alatt több mint 3000 fővel éltek itt kevesebben. Az állandó népesség száma 28 868 fő, korcsoportok szerinti megoszlásukat az 1. számú melléklet mutatja be, **évek óta romlik a kistérség öregedési indexe.** A lakónépesség száma a várostérségben 28 270 fő (KSH, 2011), területi megoszlásukat a 2. számú MELLÉKLET mutatja be. A Bonyhádi kistérségben számított **migrációs különbség negatív**, vagyis a térségben magasabb a kivándorlók száma a bevándorlók számánál (ld. 3.számú MELLÉKLET). A térség az elvándorolni szándékozók szempontjából közel egységes területnek tekinthető. Három település esetében azonban kiugróan magas az elvándorlók aránya. Ezek a települések: Grábóc, Lengyel és Nagyvejke. E folyamatot egyrészt a települések „zsák" jellege, másrészt foglalkoztató képességük gyengülése magyarázza.

A kistérségben nagyon alacsony a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya (az országos átlag alig fele), még a középfokú végzettséggel rendelkező száma is jóval elmarad az országos átlagtól, annak ellenére, hogy a kistérségekben több középfokú oktatási intézmény is található. A munkaképes lakosságra az **aluliskolázottság jellemző**.

3.2 Gazdaság

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés

A várostérségben 4295 regisztrált gazdasági szervezet található, településenkénti elosztásukat az 5. számú melléklet mutatja be. A működő gazdasági szerveztek száma a kistérségben 1623. A kereskedelmi vállalkozások 97,7%-a, a gazdasági szolgáltatásokat nyújtó vállalkozások 99,7%-a tartozik az önfoglalkoztató, illetve a mikro vállalkozások körébe. A ruházati és bőriparban 32,1%, a kohászat és fémfeldolgozásban 13,8%, az élelmiszeriparban 7,7% a 10 főt meghaladó foglalkoztatottal rendelkező vállalkozások aránya, saját ágazatukon belül.

A 4 multinacionális kereskedelmi egység a térségben élőket és az átutazókat is vonzza, hiszen a 6-os számú főközlekedési út mellett fekszenek közvetlenül. A hagyományos kiskereskedelmi egységek a város központjában sűrűsödnek, de az egyes városrészek is ellátottak.

A **turisztikai vállalkozások** döntő többsége is Bonyhádhoz köthető, a vendéglátóhelyek fele Bonyhádon (67 db) található. Kereskedelmi szálláshelyférőhelyek száma a várostérségben 327 az alábbi 4 településen: Bátaapáti (32), Bonyhád (228), Lengyel (41), Váralja (26). Valamennyi szálláshely a térségben panzió.

A **legnagyobb foglalkoztató** a térségben az Ema-Lion Bonyhádi Zománcárúgyár Kft (kb. 300 alkalmazott), ami nem csak jelentős foglalkoztatási ereje miatt fontos, hanem ezen túl igen jelentős beszállítói, alvállalkozói tevékenységgel is bír, amely a térségben élők munkalehetőségét közvetetten is növeli.

A bonyhádi **helyi adó**kat a Bonyhád Város Önkormányzati Képviselő-testülete a 32/2008. (XII.19.) számú rendeletében határozta meg, ezek szerint:

- kommunális jellegű adó

(Lakás: 10.000,- Ft/év, Üzlet, műhely, egyéb helyiség: 10.000,- Ft/év, Zártkerti gazdasági épület: 8.000,- Ft/év, Telek 8.000,- Ft/év)

Az adó mértéke az adóalap 2 %-a.

- idegenforgalmi adó

Éjszakánként, személyenként 300/éjszaka

- helyi iparűzési adót

Az adó mértéke a 19. § (1) bekezdésében meghatározott adóalap 2 %-a.

Az ideiglenes iparűzési tevékenység esetén az adóátalány összege 1.000,-Ft/nap (egyezer forint/nap).

Bonyhád D-Ny-i részén található 16 ha-os területet **Ipari Park** céljára megigényelte az önkormányzat a Nemzeti Földalapkezelőtől. Ez mérföldkő lehetne a város gazdasági életének fejlesztésében, 2013-ban két cég számára közel egymilliárd forintos beruházással épül új üzemcsarnok a területen.

Bátaapátiban találhatóak a paksi atomerőművi eredetű kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékok végleges elhelyezése, melyek jelentős környezetvédelmi beruházások.

3.2.2. Mezőgazdaság

A mezőgazdaság a térségben fontos foglalkoztató szerepet tölt be. A mezőgazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozók száma a térségben 2106, a települések közül –számukat tekintve- kiemelkedik Bonyhád, Aparhant, Tevel és Lengyel.

A mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek száma 33 (kiemelkedőek: Bonyhád: 6, Izmény: 5, Váralja: 3).

A nagyobb mezőgazdasági cégek általában **állattenyésztés**sel foglalkoznak, jellemző a szarvasmarha[4], illetve a sertés. Növénytermesztéssel foglalkozó cégek legfőképpen búzát, kukoricát és napraforgó termesztenek, emellett szőlőt, vagy takarmánynövényt is, valamint az erdőgazdálkodás területén működő cégek is előfordulnak a térségben.

3.2.3. Ipar

A térségben az ipar területén a **ruházati- és cipőipar, valamint a fémfeldolgozás** a legfontosabb foglalkoztatói szerepeket töltik be, jellemzően mikro-, és kisvállalkozások formájában. Az ágazati szerkezetet tekintve nem látunk igen lényeges eltéréseket a többi kistérséghez viszonyítva a bonyhádi gazdasági szerkezetben.

Az élelmiszeripar, a ruházati- és bőripar, a faipar, az építőipar valamint a szállítás-, raktározás itt a legjelentősebb a megyében; a textilipar átlag körüli; a fémfeldolgozás szintén magasabb valamivel a többi kistérségnél, de a dombóvárit meg sem közelíti.

3.2.4. Szolgáltatások

A Tolna megyei kistérségek gazdasági szerkezetében a gazdasági szolgáltatásokkal foglalkozó mikro vállalkozások valamivel több, mint 20%-ot tesznek ki, melyeknek túlnyomó többsége valójában **könyvelő tevékenységet** folytat, Bonyhádon 16,6 % arányban (összehasonlításképpen Szekszárdon 24%,).

3.2.5. Turisztika

A várostérségben nem jelentős a turizmus szerepe a nemzetgazdaságon belül. A várostérség turizmusában mérföldkő a 2012. május 1-jén átadott Bonyhádi Termálfürdő. A 13 ezer négyzetméteres területen fekvő fürdő 416 millió forintos beruházással készült el. A várostérségben csupán 4 településen található kereskedelmi szálláshely (Bátaapáti, Bonyhád, Lengyel, Váralja). Az érintett települések közül a vendégéjszaka szám a következőképpen alakult

[4] Bonyhádi tájfajta szarvasmarha

2011-ben: Bonyhád:7565, Bátaapáti:5275, Lengyel:3192, Váralja:485. Külföldről érkező vendégek csak Bonyhádon és Lengyelen töltöttek el vendégéjszakát.

A várostérségben megrendezésre kerülő rendezvények többnyire a helyi lakosság részvételével zajlanak. A rendezvények listáját a 6. számú melléklet tartalmazza.

A kulturális, közművelődési intézmények Bonyhádon találhatók, ld. 3.4.3. és 3.4.4. fejezetekben.

3.3 Infrastruktúrális helyzet

3.3.1. Közlekedés

Az országos közlekedési vonalakba közvetlenül a **6-os főúttal** tud bekapcsolódni. Távolabb esik, de könnyen megközelíthető még a 65-ös, 63-as, és 56-os főút. A térség központjából a megyeszékhely elérhetősége is jó.

A térségben a kistelepülések, ezek közül is az 500 fő alatti falvak, vannak a legrosszabb helyzetben. A kistérség elzárt településeinek tömegközlekedéssel való megközelítése nehézkes, Grábóc, Lengyel, és Nagyvejke a legelzártabb települések.

A kistérség központja és a megyeszékhely távolsága mindössze 20 km, jó minőségű főúton, mely kedvező hatással van a közlekedésre. Vonattal a Dombóvár-Bátaszék járattal lehet megközelíteni, Hidas-Bonyhádon. Híres átmenő város, amely a Szekszárd-Pécs útvonalon fekszik, így sok az autóbusz-járat. Bonyhádról buszjáratok indulnak Veszprémbe, Zalaegerszegre, Szegedre, Pécsre, Budapestre, Székesfehérvárra, Kaposvárra.

A kiépített és a kiépítetlen utak arányát a várostérség településein a 7. melléklet tartalmazza. Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza a KSH 2011-es adatai szerint 2,8 km és az adatbázis szerint csak Mőcsényben található.

A közlekedést 2 nagy Taxi szolgáltató segíti Bonyhádon, amik a várostérség igényeit kielégítik.

A várostérség **parkolóinak száma elegendő**, a középületek illetve kereskedelmi egységek előtti parkolók száma kielégítő, a törvényi előírásoknak megfelelőek. A nap szinte bármely szakában található legalább egy üres parkoló. Állapotuk átlagos, a kereskedelmi egységek előtt általában jobb minőségűek, elsősorban a felfestések hagynak némi kívánnivalót maguk után, melyet a települések évről évre javítanak. A bonyhádi önkormányzat 2009-es éves költségvetési rendeletében 4.860.000,- Ft-ot biztosított a fizető parkolóhelyek kialakítására, a parkoló

automaták beszerzésére, ebben az évben készült el a parkolás szabályozásáról és a várakozás rendjéről szóló önkormányzati rendelet is.

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem

A várostérség lakásállománya az elmúlt években folyamatosan növekvő tendenciát mutat. 2011-ben a várostérségben 11 198. Az épített lakások száma a várostérségben évről évre csökken (2009:40, 2011:26, 2012:23). 2011-ben épített lakások alapterülete 2 623 $m^{2.}$

A természeti és épített környezet állapota szintén nagy területi eltérések mutat. A kis települések egy része a Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány pályázatainak útján újultak meg[5], a nyertes pályázatokat a 8. számú melléklet tartalmazza.

A zöldfelületek megfelelő állapotúak, kiterjedésüket településenként a 9. számú melléklet tartalmazza.

Környezetvédelmi szempontból a megyében Bonyhádot nagy kár érte. Eddigi vízbázisa a vele határos Baranya megyei Hidas területén található, ahol egy engedély nélküli veszélyes hulladékot tároló telep elszennyezte a vízbázist és környékét. A telep felszámolására központi forrásokból került sor, az új vízbázis kialakítása nagy terhet rótt a bonyhádi önkormányzatra.

3.3.3. Közműellátottság

A közműellátottság tekintetében **lényeges különbségek vannak az egyes települések között.** Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza 225,4 km, ebből a 127 km (56%) 5 településen található (Bonyhád, Kakasd, Lengyel, Mórágy, Tevel.

A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózat hossza a várostérségben 165, 9 km. 4 településen nem található közcsatornahálózat: Grábóc, Mucsfa, Nagyvejke. A várostérség közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatába bekapcsolt lakások 53%-a Bonyhádon található.

13 656 villamosenergia fogyasztót tartanak nyilván, ami teljes lefedettséget jelent a várostérségben.

[5] A Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány bonyhádi kistérségi működési területei: Bátaapáti, Bonyhád, Cikó, Grábóc, Mórágy, Mőcsény

Vezetékes gáz a várostérség települései között csak Grábócon nem található, az összes kiépített gázcsőhálózat 311,6 km. 865 lakás Bonyhádon távfűtéshálózatba van bekapcsolva.

A várostérségben 8103,4 tonna szilárd hulladékot szállítottak el 2011-ben a KSH adatai szerint, ennek nagy része a lakosságtól került elszállításra (6562,5 tonna). Az elszállított hulladék mennyisége a lakosság számával arányos.

3.3.4. Épített környezet

A legjelentősebb épületeket településenkénti bontásban a 10. számú melléklet tartalmazza.

3.4 Társadalmi helyzet

3.4.1. Demográfia

A térségre hagyományosan jellemző cipőipar a rendszerváltás után, privatizáció révén sikeresen alkalmazkodott a megváltozott helyzethez, majd 2000-2001 es években, „követve" a nemzetközi tendenciákat elvesztette versenyképességét. Ennek következtében a gyárak bezárása jelentős munkavállalói elbocsátással járt. Az elmúlt néhány évet elbocsátások, tulajdonosváltások, összezsugorodások, leválások és ismételt felfutások jellemezték.

A várostérségben a nyilvántartott álláskeresők száma csökkenő tendenciát mutat (2009:1714, 2010:1455, 2011:1319). A nyilvántartott álláskeresők között magas a 180 napon túli álláskeresők aránya (41%).

Az álláskeresők végzettség szerinti megoszlása a várostérségben:

- Általános iskola 8 osztályánál kevesebb végzettséggel rendelkező nyilvántartott álláskeresők száma: 35
- Általános iskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 390
- Szakmunkás végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 477
- Szakiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 25
- Szakközépiskolai, technikumi, gimnáziumi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 314

- Főiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 62
- Egyetemi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 16

A térség bruttó átlagkeresete jelentősen elmarad az országos átlagtól.

3.4.2. Oktatás. [6]

A Bonyhádi kistérségben a középfokú oktatási intézmények a térségközpontban és Lengyelen találhatók. Bonyhádon általános gimnáziumi képzéssel, valamint informatikai, közgazdasági, ügyviteli, gépészeti, építőipari és könnyűipari szakképzéssel találkozhatnak azok, akik a városban maradnak a továbbtanuláskor. A Bonyhádi kistérségben a térségközponton kívül szűkebb, de gépészeti és mezőgazdasági kínálatával a Bonyhádon megtalálható képzéseket kiegészítő oktatási szolgáltatást ad a Lengyelben fellelhető mezőgazdasági Apponyi Szakiskola. Gimnáziumi képzés terén nincs párhuzamosság ebben a kistérségben.

Bonyhádon a **Jókai Mór Szakképző Iskolában** érettségi után cipőipari technikus, ruhaipari technikus, számítástechnikai szoftverüzemeltető és számítógép-kezelő szakképesítés szerezhető. Az iskola szakiskolai tagozatán építőipari. könnyűipari és gépészeti tagozaton oktatnak szalmákat.

A Bonyhádi **Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium** négy- és hat évfolyamos gimnáziumi képzést folytat. Az

A kistérség székhelyén a **Perczel Mór Közgazdasági Szakközépiskola és Kollégium** nyújt lehetőséget azok számára, akik helyben akarnak érettségi mellett gazdasági szakképesítést szerezni. Az iskolában érettségi után pénzügyi, számviteli ügyintéző, valamint ügyintézőtitkár szakképesítést lehet megszerezni.

A térségi középfokú oktatás érdekes színfoltja a Bonyhádon **Vörösmarty Mihály Művelődési Központ Kézműves Szakiskolája**. Az ország legkisebb szakiskolája. Az iskola szakiskolai rendszerű oktatással foglalkozik. A szakiskolák orientációs évfolyamaiban nem folytatnak képzéseket, a szakmai oktatás a 11. évfolyamtól veszi kezdetét. A szakiskola képzési elvei szerint a hátrányos helyzetű, más középiskolákba be nem jutó tanulókat olyan szakmákra (pl. fazekas, bőrtárgy-készítő, szőnyegszövő és kosárfonó) tanítják meg, melyek egyrészt kötődnek a népi-

[6] Bonyhád-Völgység statisztikai kistérség gazdasági és foglalkoztatási helyzetleírása, Térség képzési struktúrája

népművészeti hagyományainkhoz, másrészt lehetőséget teremtenek a végzettek önálló, vállalkozó munkájára.

Az **Apponyi Sándor Mezőgazdasági Szakképző Intézet** Lengyelben folytat mezőgazdasági szakképzést. A szakiskolai tagozat mellett érettségi utáni szakképzés is részét képezi képzési kínálatuknak. Az itt folytatott növénytermesztő gépész képzés a térség gépipari szakképzésének alapját jelenti, annak ellenére, hogy az oktatott szakismeret csak nehezen hasznosítható a mezőgazdaságon kívül.

3.4.3. Kultúra

A kistérség történelmi múltjára építve „Tolna megyei népművészeti túrák"címmel a helyi, gazdag népművészet megismertetésére, bemutatására törekszik. A bonyhádi kistérségben a Völgység népművészete országos szinten és a határon túlról érkezőknek is komoly vonzerőt jelent. A túrák a kulturális turizmus egyedi színfoltjai az országnak.

A várostérség **kulturális rendezvényein** 95 116-an vettek részt. Kulturális rendezvényt Bátaapáti, Bonyhádvarasd, Grábóc, Györe, Kismányok és Mucsfa kivételével valamennyi településen rendeztek 2011-ben.

Bonyhád rendelkezik **kulturális központ**tal, mely helyet ad mozinak is. Ezen felül közművelődési könyvtárat is fenntart az önkormányzat. A szabadidő csarnok és a tanuszoda a környező települések lakói körében is népszerű és sokan látogatják rendszeresen és alkalmanként mindkét intézményt. A művelődési központ rendszeresen helyszíne színházi előadásoknak is.

3.4.4. Közművelődés

A várostérség valamennyi településén található **könyvtár**, 209 545 fellelhető könyvtári egységgel. A könyvtári egységek számának tekintetében Bonyhád (102 202), után Nagymányok emelkedik ki (25 745). Nemzeti és szakkönyvtár csak Bonyhádon található (1713 egységek száma, 16 beiratkozott olvasóval).

Muzeális intézmények Bonyhádon, Lengyelen, Mórágyon és Nagymányokon találhatók (1-1). A muzeális kiállítások szervezésében 2011-ben két település emelkedik ki: Bonyhád (14), Mórágy (13).

A **közművelődési intézmények** száma a várostérségben 19, minden településen található, Bonyhádon, Lengyelen és Závodon 2-2.

3.4.5. Testvérvárosok

A települések testvérvárosainak a többsége – történetük, múltjuk kapcsán – főleg **Németország és Románia** területéről kerülnek ki.

Bonyhád testvérvárosai: Wernau, Németország, Tardoskedd, Szlovákia, Hochheim am Main, Németország, Jastrowie, Lengyelország, Treuchtlingen, Németország, Pancsova, Szerbia.

3.4.6. Civil szervezetek

A Bonyhádon működő civil szervezetek száma a város lakosságszámához mérten nagynak tekinthető. A várostérségben található zenei (fúvós), nemzetiségi (székely, német), keresztény, könyv-kultúra, néptánc, tehetséggondozó civil szervezet.

3.4.7. Helyi nemzetiségek

A kistérség települései hagyományaikban, kulturálisan és etnikailag szinte azonos képet mutatnak. A történelem során népességük élete hasonlóképpen alakult. A falvak a II. világháború előtt **német** ajkú települések voltak, amelyekben a kitelepítés után **felvidéki magyarokat és bukovinai székelyeket** telepítettek.

3.5 Szociális helyzet

3.5.1 Egészségügy

A várostérségben kórház csak Mőcsényben és Bonyhádon (mentőállomás csak az utóbbiban), járóbeteg szakellátó központ Bonyhádon, Nagymányokon és Tevelen található. Gyógyszertár az alábbi településeken van: Aparhant, Bonyhád, Györe, Kakasd, Nagymányok, Tevel, Váralja.

Háziorvosi rendelő az alábbi településeken működik: Aparhant, Bonyhád, Györe, Kakasd, Kisdorog, Lengyel, Mórágy, Nagymányok, Tevel. Házi gyermekorvosi szolgálat Bonyhádon és Nagymányokon.

3.5.2 Szociális szolgáltatások

Idősek nappali ellátó intézménye csak Bonyhádon található a várostérségben. Nagymányokon és Váralján tartós (bentlakásos) idősek otthona található. Családi napközi Bonyhádon, Kisvejkén működik (2011, KSH).

3.5.3 Hátrányos helyzetűek

A hátrányos helyzetűek megsegítésére az önkormányzatok segélyezés formában segítséget nyújtanak. A segélyezés formáit a 11. számú melléklet mutatja be.

3.5.4 Szociális gazdaság

A kistérségben élő megváltozott munkaképességű emberek **munkavállalását akadályozza a kisfokú mobilizálhatóság és a közlekedési infrastruktúra hiányosságai is.**

3.6 Foglalkoztatási helyzet

A bonyhádi térség lakosságának több, mint **20 %-a más településen dolgozik, mint ahol lakik.** Az eljárás, a gazdaság egyenlőtlen szerkezete miatt ilyen jelentős, a lakosság jelentős aránya lakik kisebb településeken, ahol szinte alig találunk foglalkoztatókat. Vannak olyan települések is, ahol szinte csak az önkormányzat biztosít munkát az embereknek. A térség egyetlen **foglalkoztatási centruma Bonyhá**d, amely a legnagyobb város is a térségben. A kistérség többi településén nem találunk nagy számban vállalkozásokat, különösen nem olyanokat, amely meghatározó erővel bírna az adott település vagy mikró térség foglalkoztatottságára. A térségben a mikro-térségek foglalkoztatási szerepe is kezd kialakulni.

A munkanélküliségre vonatkozó adatokat a 3.4.1.fejezet tartalmazza.

3.7 Közigazgatás

3.7.1. Járások

Járás illetékességi területe: Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Felsőnána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórágy, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod, Zomba.

Járási hivatalvezető: Zsalakóné Dr. Studer Krisztina

Járási hivatal címe: Bonyhád, Szabadság tér 1.

Bemutatása elérhető a http://www.jaras.info.hu/lap/bonyhadi-jaras honlapon.

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása

Sorszám	**Projekt megnevezése**	**Fejlesztési csomagok jelenlegi előkészítettségi foka**	**Kijelölés típusa**	**Támogatási forma megnevezése**	**Kedvezményezetti kör meghatározása**	**Fejlesztési csomagok időbeli ütemezése**	**Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)**	**Kapcsolódó EU tematikus célkitűzés meghatározása**	**Kapcsolódó EU beruházási prioritás megnevezése**	**Fejlesztési csomagokhoz kapcsolódó számszerűsíthető (indikátor) vállalás(ok) számszerűsítve**
1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**884**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	
1.	Termálfürdő továbbfejlesztés				Bonyhád		200			
2.	Egyházi épületek felújítása				Bonyhád		220			

3.	Szabadidőpark kialakítása a Bonyhádi tónál				Bonyhád		100			
4.	Sportpályák sportöltözők				Bonyhád		100			
5.	Iskola óvodai sport udvarok				Bonyhád		100			
6.	Közösségi Ház felújítása				Bátaapáti		15			
7.	Sport öltöző felújítás - Futball pálya öltöző teljes felújítása, a futball pálya területének teljes bekerítése				Izmény		15			
8.	Sportcsarnok építés				Izmény		100			
9.	Közösségi Klub Helyiség kialakítása - a régi tűzoltószertár ból				Izmény		4			
	Konditerem kialakítás				Izmény		10			
	Művelődési Ház belső felújítása				Tevel		20			

2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása		**5%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1663,5**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	
1.	Városközpont rehabilitáció				Bonyhád		1000			
2.	Játszótérfejlesztés				Bonyhád		100			
3.	Játszótéri eszközök felújítása				Bonyhádvarasd		5			
4.	Játszótér építés				Izmény		3,5			
5.	Új játszótér építése - Nincs játszóterünk, ezért új szükséges				Kisdorog		5			
6.	Városközpont kialakítása, városháza, egészségügyi szolgáltató központ parkosítás				Nagymányok		550			
3. Természeti környezet védelme, megújítása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**220**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	

1.	Térfigyelő kamerarendszer				Bonyhád		30			
2.	Partfal Építése a Rózsadombon Nagyvejkén				Nagyvejke		50			
3.	Bátaapáti településen horgásztó kialakítása				Bátaapáti		100			
4.	Petőfi utca partfalépítés				Tevel		40			
4. Kulturális környezet védelme, megújítása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1733**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	
1.	6 db Műemlék jellegű épület felújítása				Bonyhád		500			
2.	Rendezvénytér				Bonyhád		100			
3.	A középületek akadálymentesítése - 4 db				Bonyhád		150			
4.	Integrált közművelődési hálózat				Bonyhád		50			
5.	Tájház felújítás				Izmény		8			
6.	Katolikus Templom felújítása				Izmény		5			

7.	Petőfi Sándor, Dózsa György Táncsics u Müemléki környezet				Nagymányok		850			
8.	Római Katolikus Templom felújítása				Tevel		70			
5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**5061**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	
1.	Belvízelvezetés - központi árok mélyítése, kotrás				Bonyhádvarasd		20			
2.	Szennyvíz-hálózat kiépítése				Aparhant		800			
3.	Csapadékvíz elvezetési hálózat kiépítése				Aparhant		300			
4.	Bel- és csapadékvízelvezető rendszer kiépítése				Györe		30			
5.	Árok felújítás (Árok rendszer				Izmény		55			

	iszaptalanítás, és meder bélelés)									
6.	Vízelvezető árok átvezető út alatt - Katasztrófa elhárítás, viharkárok elhárítás eső esetén				Kisdorog		10			
7.	Mucsi-Hidas vízfolyás vízrendezésén ek fejlesztési koncepciója				Kisdorog		600			
8.	Szennyvízhálóz at kiépítése Nagyvejkén				Nagyvejke		200			
9.	Vízelvezető rendszerek rekonstrukciój a Nagyvejkén				Nagyvejke		2016			
10.	Vízelvezető árok: Váralja, Kossuth utca teljes hosszában				Váralja		30			
11.	Bel- és külterületi vízrendezés: Mucsi-Hidas patak teljes felújítása, bel				Tevel		1000			

	és külterületivízrendezés									
6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**3178**	**Kisléptékű közlekedési fejlesztések**	**Kisléptékű közlekedési fejlesztések**	
1.	Útrekonstrukció belterületen				Bonyhád		500			
2.	Járda építés felújítás				Bonyhád		46			
3.	Új parkolóterületek kialakítása a belvárosban				Bonyhád		150			
4.	Kerékpárút hálózat				Bonyhád		500			
5.	Körforgalmak				Bonyhád		30			
6.	Városközpont tehermentesítő út				Bonyhád		250			
7.	Járdák felújítása (Az elavult, rossz műszaki állapotú, balesetveszélyes járdák felújítása)				Bonyhádvarasd		20			
8.	Utak felújítása (Az elavult, rossz műszaki állapotú, balesetveszély				Bonyhádvarasd		30			

	es utak felújítása)									
9.	Belterületi utak helyreállítása				Aparhant		200			
10.	Belterületi gyalogutak helyreállítása				Aparhant		200			
11.	Belterületi önkormányzati utak felújítása				Györe		40			
12.	Útfelújítás (Utak szélesítése, és aszfaltozása)				Izmény		25			
13.	Járda felújítás				Izmény		10			
14.	Út felújítás - Temető felé vezető út aszfaltozása				Izmény		10			
15.	Útépítés - Futball pályához vezető út kiépítése				Izmény		15			
16.	Útépítés - Izmény és József Major közötti út építése (hossza kb.: 1200 m)				Izmény		30			

17.	Járdafelújítások - Megrongálódott járdák új burkolattal való felújítása árokkal együtt				Kisdorog		10			
18.	Petőfi Sándor utca "falusi" szakaszának rekonstrukciója				Nagymányok		1000			
19.	Kossuth utca útfelújítása Nagyvejkén				Nagyvejke		5			
20.	Járda építés: Váralja, Kossuth u. 142-208				Váralja		5			
21.	Járda javítás: Váralja, Kossuth u. 41-273.				Váralja		15			
22.	Járda javítás: Váralja, Mező u.1-7.				Váralja		7			
23.	Belterületi utak felújítása				Tevel		80			
7. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati			**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**433,5**			

tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása										
1.	Intézmények energetikai felújítása				Bonyhád					
2.	Művelődési központ felújítása és más közintézmény felújítás				Bonyhád		300			
3.	Tájház felújítása (Tájházon nyílászárócsere, festés, fűtéskorszerűsítés, bejáró híd térkövezése)				Bonyhádvarasd		3,5			

4.	Intézmények felújítása (Óvoda, Művelődési ház, hivatal felújítása - Az intézmények fűtés, és világítás korszerűsítése, nyílászárók cseréje, szigetelés9				Bonyhádvarasd		60			
5.	Művelődési Ház felújítása (A Művelődési Ház épületének korszerűsítése és felújítása (energetikai korszerűsítés, hőszigetelés, Nyílászáró csere, épületgépészeti rendszr felújítása (vizesblokkok))				Györe		25			
6.	Művelődési Ház nyílászáró csere, és külső				Izmény		15			

	belső felújítása									
7.	Polg. Hivatal felújítása - Hivatal tetőszerkezeté nek cseréje turizmus céljára kialakítható helyiségekkel				Izmény		30			
8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányza tok:**	**2014-2020**	**25**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturál is fejlesztése**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányza ti járóbeteg ellátás infrastruktur ális fejlesztése**	
1.	Gyógyszertár és orvosi rendelő felújítása				Tevel		25			
9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése		**5%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányza tok:**	**2014-2020**	**1950**			

1.	Időskorúak bentlakásos gondozóházán ak kialakítása				Bonyhád		300	A szociális alapszolgáltatás ok infrastruktúráján ak bővítése, fejlesztése		
2.	Nagymányok "Bányatelep" teljes rekonstrukció				Nagymányok		1500	Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja		
3.	Régi gyógyszertár civil közösségek házává alakítása				Bonyhád		150	A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		
10. Egyéb a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek							**43**			
1.	Temetői kerítés és				Bonyhádvarasd		11			

	ravatalozó felújítása									
2.	Kápolna felújítása				Bonyhádvarasd		20			
3.	Temető felújítás - Temető területének bekerítése, uranafal építés				Izmény		5			
4.	Halottas ház felújítás				Kisdorog		5			
5.	Temető út felújítás - Temető utat a víz elmosta				Kisdorog		2			

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

A csomagok kedvezményezetti köre a Bonyhádi kistérség önkormányzatai.

4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása

A projektcsomagok teljes költségigénye 15.1 milliárd Ft, melynek részletes bemutatása a csomagok részletes elemzésében található.

5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA

A Bonyhádi Kistérségben az alábbi Projektcsomagokat állítottuk össze a megyei tervezést segítő iránymutatásokhoz illeszkedően:

1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

A projektcsomag azokat a projekteket foglalja magában amelyek a mozgási és sportolási lehetőségek bővítését szolgálják, illetve azokat, amelyek egyéb a helyi közösségek számára fontos közösségi terek fejlesztésére irányulnak. 9 db öszesen 884 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 5,8%-a.

2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

A projektcsomag a települések egyes részeit érintő rekonstrukciós beruházásokat foglalja magában. 6 db öszesen 1 663,5 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 11,0%-a.

3. Természeti környezet védelme, megújítása

A projektcsomag a közterületek védelmét és a természeti környezet óvását/megújítását célzó beruházásokat foglal magában.4 db öszesen 220 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 1,5%-a.

4. Kulturális környezet védelme, megújítása

A projektcsomag a kulturális környezet védelmét és fejlesztését szolgáló projekteket fogalalja magában. 8 db öszesen 1733 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 11,4%-a.

5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése

A projektcsomag azokat a fejlesztési elképzeléseket tartalmazza, amelyek a települések vízrendezési, ivóvízminőség javítási és szennyvízkezelési fejlesztéseit tartalmazzák. 11 db öszesen 5 061 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forintértékű beruházási

igény 33,4%-a. A csomag rendkívül jelentős arányt képvisel a kistérség projektjei között, amelynek a fő oka az hogy a korábbi KEOP nem támogatta a 2000 lakó egyenérték alatti beruházásokat, és ez vélhetően igaz lesz a KEHOP-ra is a jövőben. Ennek köszönhetően a kistelepülések csak ebből a forrásból remélhetik finanszírozni az ilyen típusú beruházásokat.

6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések

A projektcsomag tartalmazza a települések közlekedésfejlesztéssel kapőcsolatos beruházásait, amelyek között kiemelt szerepet kap a gyalogos közlekedés, amelynek fejlesztésére korábban nem nyíltak pályázati lehetőségek. 23 db öszesen 3 178 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 21,0%-a.

7. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása

Ez a projektcsomag tartalmazza az önkormányzati tulajdonú épületek energetikai korszerűsétését illetve a közigazgatási infrastruktúra egyéb fejlesztéseit.7 db öszesen 433,5 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 2,9%-a.

8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

Ez a projektcsomag tartalmazza az egészségügyi intézményeket érintő beruházási terveket. 1 db25 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 0,2%-a.

9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése

Ez a projektcsomag tartalmazza a szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítését, fejlesztését; a szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációját és a helyi szerveződések elősegítését (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítését. 3 db öszesen 1 950 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított több mit 15 milliárd forint értékű beruházási igény 12,9%-a.

10. Egyéb, a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek

A fenti 9 projektcsomag készült a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretein belül, ám egy 10. projektcsomagot is létrehoztunk, amely felsorolja azokat a projekteket (5 db), amelyek sem a TOP sem az ágazati operatív programok nem támogatnak, azonban a kistérségben különösen fontosak lennének. Ezzel kívánjuk felhívni a figyelmet ezekre a projektekre. Ezeket nem számoltuk bele atöbb mit 15 milliárd forint összértékbe, amelyet a többi projekt képvisel, így azon felül további 43 millió forintis beruházási igényt mutatnak. Egy jól körülhatárolható projekttípust tartalmaz a csomag, ez pedig a temetőkhöz kapcsolódó önkormányzati infrastruktúrafejlesztés.

6. PROJEKTKATASZTER

Sorszám	Projekt megnevezése	Kedvezményezetti kör meghatározása	Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)
1	Szennyvíz-hálózat kiépítése	Aparhant	800
2	Csapadékvíz elvezetési hálózat kiépítése	Aparhant	300
3	Belterületi utak helyreállítása	Aparhant	200
4	Belterületi gyalogutak helyreállítása	Aparhant	200
5	Közösségi Ház felújítása	Bátaapáti	15
6	Bátaapáti településen horgásztó kialakítása	Bátaapáti	100
7	Termálfürdő továbbfejlesztés	Bonyhád	200
8	Egyházi épületek felújítása	Bonyhád	220
9	Szabadidőpark kialakítása a Bonyhádi tónál	Bonyhád	100
10	Sportpályák sportöltözők	Bonyhád	100
11	Iskola óvodai sport udvarok	Bonyhád	100
12	Városközpont rehabilitáció	Bonyhád	1000
13	Játszótérfejlesztés	Bonyhád	100
14	Térfigyelő kamerarendszer	Bonyhád	30
15	6 db Műemlék jellegű épület felújítása	Bonyhád	500
16	Rendezvénytér	Bonyhád	100
17	A középületek akadálymentesítése - 4 db	Bonyhád	150
18	Integrált közművelődési hálózat	Bonyhád	50
19	Útrekonstrukció belterületen	Bonyhád	500
20	Járda építés felújítás	Bonyhád	46
21	Új parkolóterületek kialakítása a belvárosban	Bonyhád	150
22	Kerékpárút hálózat	Bonyhád	500
23	Körforgalmak	Bonyhád	30
24	Városközpont tehermentesítő út	Bonyhád	250
25	Intézmények energetikai felújítása	Bonyhád	
26	Művelődési központ felújítása és más közintézmény felújítás	Bonyhád	300
27	Időskorúak bentlakásos gondozóházának kialakítása	Bonyhád	300
28	Régi gyógyszertár civil közösségek házává alakítása	Bonyhád	150
29	Játszótéri eszközök felújítása	Bonyhádvarasd	5
30	Belvízelvezetés - központi árok mélyítése, kotrás	Bonyhádvarasd	20
31	Járdák felújítása (Az elavult, rossz műszaki állapotú, balesetveszélyes járdák felújítása)	Bonyhádvarasd	20
32	Utak felújítása (Az elavult, rossz műszaki állapotú, balesetveszélyes utak felújítása)	Bonyhádvarasd	30
33	Tájház felújítása (Tájházon nyílászárócsere, festés, fűtéskorszerűsítés, bejáró híd térkövezése)	Bonyhádvarasd	3,5
34	Intézmények felújítása (Óvoda, Művelődési ház, hivatal felújítása - Az intézmények fűtés, és világítás korszerűsítése, nyílászárók cseréje, szigetelés9	Bonyhádvarasd	60
35	Temetői kerítés és ravatalozó felújítása	Bonyhádvarasd	11
36	Kápolna felújítása	Bonyhádvarasd	20

37	Bel- és csapadékvízelvezető rendszer kiépítése	Györe	30
38	Belterületi önkormányzati utak felújítása	Györe	40
39	Művelődési Ház felújítása (A Művelődési Ház épületének korszerűsítése és felújítása (energetikai korszerűsítés, hőszigetelés, Nyílászáró csere, épületgépészeti rendszr felújítása (vizesblokkok))	Györe	25
40	Sport öltöző felújítás - Futball pálya öltöző teljes felújítása, a futball pálya területének teljes bekerítése	Izmény	15
41	Sportcsarnok építés	Izmény	100
42	Közösségi Klub Helyiség kialakítása - a régi tűzoltószertárból	Izmény	4
43	Konditerem kialakítás	Izmény	10
44	Játszótér építés	Izmény	3,5
45	Tájház felújítás	Izmény	8
46	Katolikus Templom felújítása	Izmény	5
47	Árok felújítás (Árok rendszer iszaptalanítás, és meder bélelés)	Izmény	55
48	Útfelújítás (Utak szélesítése, és aszfaltozása)	Izmény	25
49	Járda felújítás	Izmény	10
50	Út felújítás - Temető felé vezető út aszfaltozása	Izmény	10
51	Útépítés - Futball pályához vezető út kiépítése	Izmény	15
52	Útépítés - Izmény és József Major közötti út építése (hossza kb.: 1200 m)	Izmény	30
53	Művelődési Ház nyílászáró csere, és külső belső felújítása	Izmény	15
54	Polg. Hivatal felújítása - Hivatal tetőszerkezetének cseréje turizmus céljára kialakítható helyiségekkel	Izmény	30
55	Temető felújítás - Temető terültének bekerítése, uranafal építés	Izmény	5
56	Új játszótér építése - Nincs játszóterünk, ezért új szükséges	Kisdorog	5
57	Vízelvezető árok átvezető út alatt - Katasztrófa elhárítás, viharkárok elhárítás eső esetén	Kisdorog	10
58	Mucsi-Hidas vízfolyás vízrendezésének fejlesztési koncepciója	Kisdorog	600
59	Járdafelújítások - Megrongálódott járdák új burkolattal való felújítása árokkal együtt	Kisdorog	10
60	Halottas ház felújítás	Kisdorog	5
61	Temető út felújítás - Temető utat a víz elmosta	Kisdorog	2
62	Városközpont kialakítása, városháza, egészségügyi szolgáltató központ parkosítás	Nagymányok	550
63	Petőfi Sándor, Dózsa György Táncsics u Müemléki környezet	Nagymányok	850
64	Petőfi Sándor utca "falusi" szakaszának rekonstrukciója	Nagymányok	1000
65	Nagymányok "Bányatelep" teljes rekonstrukció	Nagymányok	1500
66	Partfal Építése a Rózsadombon Nagyvejkén	Nagyvejke	50
67	Szennyvízhálózat kiépítése Nagyvejkén	Nagyvejke	200

68	Vízelvezető rendszerek rekonstrukciója Nagyvejkén	Nagyvejke	2016
69	Kossuth utca útfelújítása Nagyvejkén	Nagyvejke	5
70	Művelődési Ház belső felújítása	Tevel	20
71	Petőfi utca partfalépítés	Tevel	40
72	Római Katolikus Templom felújítása	Tevel	70
73	Bel- és külterületi vízrendezés: Mucsi-Hidas patak teljes felújítása, bel és külterületivízrendezés	Tevel	1000
74	Belterületi utak felújítása	Tevel	80
75	Gyógyszertár és orvosi rendelő felújítása	Tevel	25
76	Vízelvezető árok: Váralja, Kossuth utca teljes hosszában	Váralja	30
77	Járda építés: Váralja, Kossuth u. 142-208	Váralja	5
78	Járda javítás: Váralja, Kossuth u. 41-273.	Váralja	15
79	Járda javítás: Váralja, Mező u.1-7.	Váralja	7

7. FÜGGELÉK

1. számú melléklet

A népesség korcsoportok szerinti megoszlása

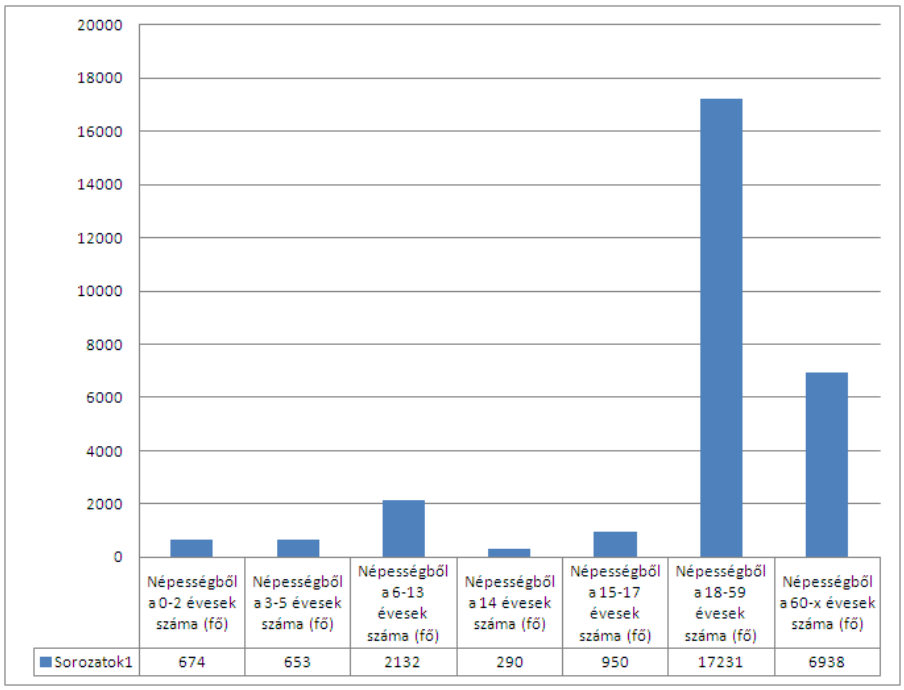

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

2. számú melléklet

A lakónépesség településenként a bonyhádi várostérségben, 2011.

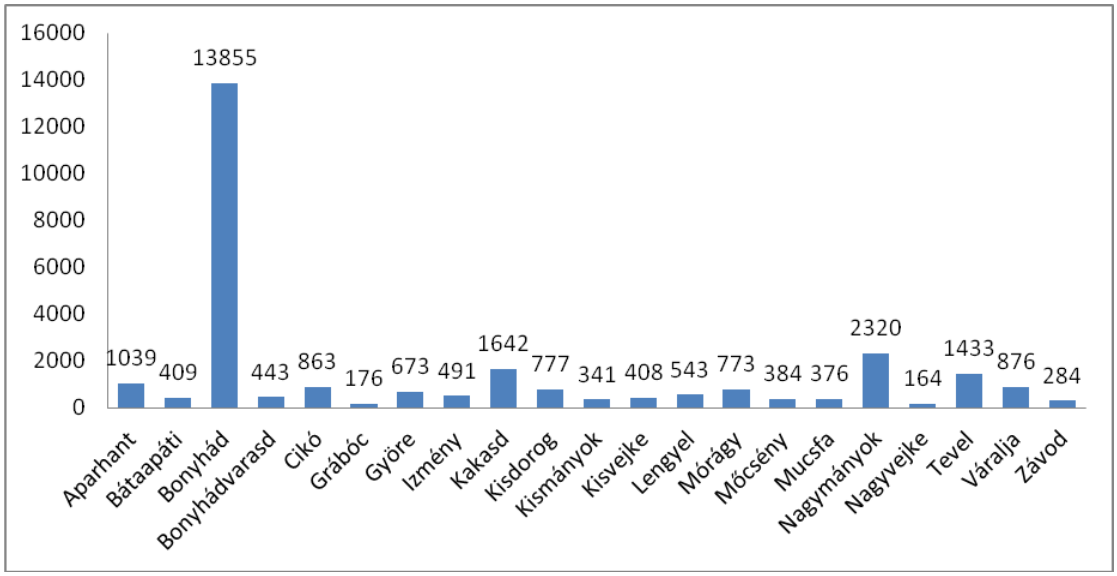

Forrás: A Völgység Többcélú Kistérségi Társulás Turisztikai kiadványa, saját szerkesztés

3. számú melléklet

A bonyhádi várostérség vándorlási mutatói

Időszak	**ODA vándorlók száma adott területi egységre (fő)**	**EL vándorlók száma adott területi egységről (fő)**	**Vándorlási különbözet (adott területi egységre számítva) (fő)**
2008. év	1033	1271	-238
2009. év	911	1080	-169
2010. év	806	945	-139
2011. év	1242	1401	-159
2012. év	1371	1399	-28

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

4. számú melléklet

A várostérség természeti adottságai

Település	Nemzetiparkigazgatóság (NPI)	Madárvédelmi terület megnevezése	Természetmegőrzési terület megnevezése	Kiemelt jelentőségű temészetmegőrzési terület megnevezése
Aparthant	Duna-Dráva Nemzeti Park			
Bátaapáti	Duna-Dráva Nemzeti Park			Geresdi-dombvidék
Bonyhád	Duna-Dráva Nemzeti Park			Szekszárdi dombvidék
Bonyhádvarasd				
Cikó	Duna-Dráva Nemzeti Park			Geresdi-dombvidék
Grábóc	Duna-Dráva Nemzeti Park			Szekszárdi dombvidék
Györe				
Izmény				
Kakasd	Duna-Dráva Nemzeti Park			Szekszárdi dombvidék
Kisdorog				
Kismányok				
Kisvejke				
Lengyel	Duna-Dráva Nemzeti Park		Lengyel-Hőgyész erdők	
Mórágy	Duna-Dráva Nemzeti Park			Geresdi-dombvidék
Mőcsény	Duna-Dráva Nemzeti Park			Geresdi-dombvidék
Mucsfa				
Nagymányok				
Nagyvejke				
Tevel	Duna-Dráva Nemzeti Park		Lengyel-Hőgyész erdők	
Váralja	Duna-Dráva Nemzeti Park	Mecsek		Mecsek

Závod				

Forrás: 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet , saját szerkesztés

5. számú melléklet

A Regisztrált gazdasági szervezetek száma a bonyhádi várostérségben, településenként, 2011.

A Regisztrált gazdasági szervezetek száma a bonyhádi várostérségben, településenként, 2011.	
Bonyhád	2255
Nagymányok	282
Kakasd	246
Tevel	192
Aparhant	160
Cikó	130
Lengyel	109
Váralja	104
Izmény	96
Kisvejke	94
Kisdorog	92
Mucsfa	85
Závod	78
Mórágy	77
Györe	69
Bonyhádvarasd	51
Bátaapáti	45
Kismányok	44
Mőcsény	37
Nagyvejke	32
Grábóc	17
Összesen	**4295**

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

6. számú melléklet

Évente visszatérő kulturális rendezvények a várostérségben

Január-február

- A Nagymányoki Ifjúsági
- Fúvószenekar újévi koncertje
- Disznóvágás Kakasdon
- Farsang februárban

Június

- Váraljai Kuglóffesztivál a Parkerdőben
- Pünkösdi Sváb Fesztivál Bonyhád
- Völgységi Könyvfesztivál Bonyhádon a Perczel kertben

Július

- Duna-menti Folklórfesztivál Nagymányokon
- Röplabdások nemzetközi találkozója Bonyhádon
- Kajszifesztivál Kisvejkén

Augusztus

- Tarka FesztiválBonyhádon
- Kakasfőző-verseny Kakasdon
- „Bukovinai találkozások"NemzetköziFolklórfesztivál Bonyhádon

Szeptember

- Völgységi Szüreti Fesztivál Bonyhádon
- Megyenapi kistérségi kavalkád

Évente megrendezésre kerülő falunapi rendezvények a kistérség valamennyi településén

Forrás: A Völgység Többcélú Kistérségi Társulás Turisztikai kiadvány

7. számú melléklet

Az önkormányzati kiépített és kiépítetlen utak aránya a kistérség településein, 2011.

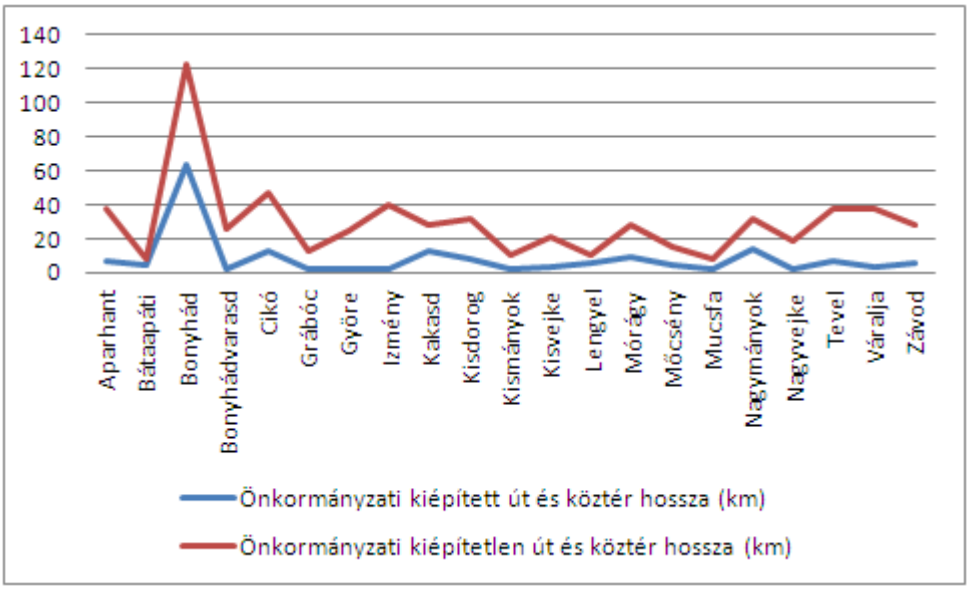

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

8. számú melléklet

Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány által támogatott projektek a várostérség érintett településein		
Pályázó neve	**Telephely**	**Beruházás neve**
2006-ban támogatott projektek		
Bátaapáti Inkubátorház Kht.	**Bátaapáti**	Inkubátorház megvalósíthatóságának vizsgálata, valamint vállalkozások vezetését és projektek menedzselését segítő képzések megvalósítása Bátaapátiban
Fort-Consult Bt.	**Bátaapáti**	Eszközök beszerzésével vállalkozóvá válást elősegítő képzések és a képzéseken részt vettek vállalkozás indítását elősegítő inkubációs tevékenység folytatásának a biztosítása
Völgységi Többcélú Kistérségi Társulás	**Bonyhád**	Kistérségi kerékpárút hálózat terveztetése
Baumgartner Tüzép Kft.	**Bonyhád**	A betonkeverési üzletág kialakításának utolsó szakaszaként a betonkeverő berendezés alapanyag kiszolgálásának elősegítése céljából, új CATERPILLAR 924G High Lift típusú homlokrakodó gép beszerzésével 1 fő új munkaerő teremtése
Budi István	**Bonyhád**	Vállalkozóvá válást elősegítő képzésen való részvételt követően saját fazekas, kerámiakészítő vállalkozás indításának az e4lősegítése öntő berendezések megvásárlásával
Bátaapáti Térsége Területfejlesztési Társulás	**Bátaapáti**	Vízrendezési tervek elkészítéséhez tanulmánytervek készítése a Társulás települései számára
Cikó Önkormányzata	**Cikó**	Perczel Mór Általános Iskola és Napközis Otthonos Óvoda alsó tagozatos épületének rekonstrukciója
Däumling-Velur Cipőipari Kft.	**Bonyhád**	Minőségi női- és gyerekcipő készítés fejlesztéséhez gépek beszerzésével munkahelyteremtés megvalósítása
Bátaapáti Inkubátorház Kht.	**Bátaapáti**	Személy- és vagyonőr képzés a Bátaapáti Inkubátorházban

Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány által támogatott projektek a várostérség érintett településein		
Pályázó neve	**Telephely**	**Beruházás neve**
Mészáros András	**Bonyhád**	Ifjúsági Információs Iroda/ Ifjúsági tér
Csenkey Csaba (Bonyhád)	**Bonyhád**	Vállalkozásbővítés munkahelyteremtéssel
Szekszárd Borvidék Fejlesztési és Integrációs Kht.	**Bátaapáti**	Pavilonok építése borturizmushoz és gasztronómiához kapcsolódó idegenforgalmi fejlesztések érdekében
Bonyhád Város Polgármesteri Hivatal	**Bonyhád**	„Bonyhád-Alsószéplak Termál- és Élményfürdő" projekt megalapozása európai uniós támogatás elnyerése céljából
Városi Kórház – Rendelőintézet (Bonyhád)	**Bonyhád**	Tartalék áramforrás beszerzése és telepítése
2007-ben támogatott projektek		
Társadalmi Ellenőrző Tájékoztató Társulás	**Bátaapáti**	A TETT térségek közötti összefogást erősítő akcióterv készítése
Bátaapáti Község Önkormányzata	**Bátaapáti**	Kultúrált aktív pihenés lehetőségének megteremtése
Bonyhád Város Önkormányzata	**Bonyhád**	A bonyhádi integrált mikrotérségi oktatási hálózat és központ fejlesztésére kiírandó DDOP-2007-3.1.2F kódszámú Európai Uniós pályázat benyújtásának előkészítése
Mórágy Község Önkormányzata	**Mórágy**	A helyi turisztikai vonzerő fejlesztését célzó Mórágyi Turista Centrum felújítása, későbbi bővítése I. ütem
2008-ban támogatott projektek		
Mórágy Község Önkormányzata	**Mórágy**	A helyi turisztikai vonzerő fejlesztését célzó Mórágyi Turista Centrum felújítása, későbbi bővítése II. ütem
Aplit Szolgáltató Kft. (Bátaapáti)	**Bátaapáti**	Hotel Naspolya Üdülőház bővítése, szolgáltatásainak fejlesztése
Bonyhád Város Önkormányzata	**Bonyhád**	Városközpont rekonstrukció

Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány által támogatott projektek a várostérség érintett településein		
Pályázó neve	**Telephely**	**Beruházás neve**
„LUC GATTER" Kft.	**Bonyhád-Majos**	Technológiai fejlesztéssel munkahelyteremtő beruházás végrehajtása
Bátaapáti Község Önkormányzata	**Bátaapáti**	Bátaapáti turisztikai vonzerejének erősítése 17 ház partnerségben történő rekonstrukciója által
Szignál-KTV Kft. (Bonyhád)	**Bonyhád**	Munkahelyteremtés, beruházás a TV8 megépítése
2009-ben támogatott projektek		
Kracho Mezőgazdasági és Erdőgazdálkodási Kft.	Bátaapáti	Induló vállalkozás fejlesztése Bátaapátiban
Laurus Alapítvány	Bonyhád	KEOP 6.1.0/A-2008-0036
2010-ben támogatott projektek		
Bonyhád Város Önkormányzata	**Bonyhád**	Belterületi Vízrendezés Bonyhádon
Laurus Alapítvány	**Bonyhád**	KEOP-6.2.0/A-09-2009-0024 pályázat önrész kiegészítése
Völgység Lovas Egyesület	**Mórágy**	Pihenőhely létesítése Mórágyon
ATOMTAXI Kft.	**Bonyhád**	Mobil kommunikáció fejlesztése
Pappné Dobos Ildikó	**Mórágy**	Lovarda turisztikai vonzerejének infrastrukturális fejlesztése
2011-ben támogatott projektek		
MÓR-TOUR Kft.	**Mórágy**	Turisztikai élmény és fejlesztőközpont elsősorban fogyatékos gyermekeknek
Bonyhád Város Önkormányzata	**Bonyhád**	Bonyhádi tanuszoda felújítása
Erős István	**Grábóc**	Grábóc Major húshasznú szarvasmarha telep takarmányozási és tartástechnológia korszerűsítése

Duna-Mecsek Területfejlesztési Alapítvány által támogatott projektek a várostérség érintett településein		
Pályázó neve	**Telephely**	**Beruházás neve**
Erős Rajmund	**Cikó**	A négynapraforgós "Jázmin" vendégház megépítése és 2 új munkahely létesítése Cikón
Sebestyén Zoltán egyéni vállalkozó	**Bonyhád**	GOP 2.1.1.-11/A-2011-0405-es pályázati projekt önrészének kiegészítése
EUROBOR Kft. DMTF/0045-2011	**Bátaapáti**	Eurobor Kft. Pince és központi épület korszerűsítése, felújítása
2013-ban támogatott projektek		
Bonyhádi Fürdő Beruházó és Szolgáltató Kft.	**Bonyhád**	Bonyhádi termál- és élményfürdő eszközbeszerzése
APLIT Kft.	**Bátaapáti**	Naspolya Panzió eszközbeszerzése

Forrás: http://www.dmta.hu/palyazatok, saját szerkesztés

9. számú melléklet

A bonyhádi várostérségben található zöldterült nagysága

	Összes zöldterület (m2)
Aparhant	
Bátaapáti	160
Bonyhád	123656
Bonyhádvarasd	1256
Cikó	2267
Grábóc	21269
Györe	1798
Izmény	
Kakasd	2749
Kisdorog	1525
Kismányok	3235
Kisvejke	
Lengyel	27241
Mórágy	
Mőcsény	2157
Mucsfa	
Nagymányok	29728
Nagyvejke	
Tevel	1936
Váralja	33868
Závod	600

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

10. számú melléklet

A legjelentősebb épületek a bonyhádi kistérségben településenként, 2011.

A legjelentősebb épületek a bonyhádi várostérségben, településenként	
Aparthant	az apari XV. századi római-katolikus gótikus templom, melyet 1758-85 között barokk stílusban alakították át (a templomdombon eredetileg az Ágoston-rendiek monostora állt); a hanti római katolikus templom a XVIII. században épült, késő barokk stílusban; Csiszér Antal régészeti magángyűjteménye a Petőfi utca 9.szám alatt tekinthető meg
Bátaapáti	az 1787-89-ben épült evangélikus templom ma is őrzi eredeti berendezését; az Eurobor pincészetben megkóstolhatóak Bátaapáti kiváló kastélyborai; megtekinthető a Paksi Atomerőmű kis- és közepes radio-aktivitású hulladékának elhelyezésére szolgáló tároló kutatófúrásánál kialakított Eszter és Mária akna. Az Eszter akna tárlata bemutatja az eddigi munkákat és a további terveket; a több napra érkező vendégeknek nyugodt pihenést biztosít az Egresmenti vadászház, a Naspolya étterem és panzió,és a felújított Apponyi kúria Bátaapáti - Üveghuta harangláb
Bonyhád	Perczel Mór szülőháza, (a volt kúria 1780-as években épült, 1820-as években átépítették klasszicista stílusban). Ma diákkollégium, parkja 1975 óta védett terület, több mint 40 különböző fafaj található benne; a római katolikus barokk stílusú templomot 1782-ben szentelték fel; Nunkovics-ház: XVIII. század végi kúria, ma Völgységi Múzeum; Szentháromság szobor (1796); zsinagóga (1795) késő barokk stílusú (Neolog); az evangélikus templom (1797-1800 között épült) késő barokk stílusú; a református templom (1801-ből való, tornya viszont 1877-ből); Szent János híd Nepomuki Szent János szobra; Zománcgyár üzemtörténeti gyűjteménye; Óvoda múzeum; Heimatstube; Székely Ház; Evangélikus Gimnázium
Bonyhádvarasd	1793-ban épült barokk templom és a műemlék jellegű

	késő-barokk temetőkápolna; Néprajzi gyűjtemény, (német, felvidéki magyar, bukovinai székely, cigány).
Cikó	a „széplaki bús rom" (Vörösmarty Mihály) búcsújáró hely a Perczellek egyik temetkezési helye; a barokk stílusú római katolikus templom (1767-84); Cikó és Ófalu között találjuk Ösztör falu XV. századi gótikus templomának romjait; Heimatstube-tájszoba; Az Általános Iskola műemlék épülete; Nepumuki Szent János, Szent Vendel, Szent bálint szobrok; A Kálvária; Rókus kápolna
Grábóc	a szerb templom látványos ikonosztáza Vaszilie Osztójity szerb festő műve. Ez Magyarországon az egyetlen fennmaradt szerb kolostor-templom. Ma ismét használatban van, néhány év óta szerb apácák laknak a kolostorban; a római katolikus plébániatemplom szentélye 1765-ben, hajója 1795-ben épült. A Kálváriát, a Szent Vendel és a Mária szobrot a faluban élő Gábori Sándor restaurálta
Györe	római katolikus klasszicista stílusú templomot 1842-ben Szcitovszky János megyéspüspök építtette „szeretett györei híveinek"; a német ajkú evangélikusok által 1909-ben emelt templomot az enyészettől megmentve 1994-ben felújították. Ma templomiskolaként közösségi és turisztikai célokat szolgál; Wosinsky Mór helytörténeti gyűjtemény több mint 3000 (neolit) lelete a Művelődési Otthonban kapott elhelyezést; Solymár Imre emlékére állított kopjafa az iskola előtt.
Izmény	A késő barokk stílusú evangélikus templom; Néprajzi gyűjtemény (bukovinai székely, német, felvidéki); Szabadidő Központ; Bakó testvérek kézműves műhelye
Kakasd	Faluház; Amri néni szobája székely lakószobák; Szent Anna kápolna; katolikus templom;

	faragott székelykapu, emlékfa (a 6. sz. főút mellett).
Kisdorog	a klasszicista homlokzatú és berendezésű katolikus templom(1809) barokk jellegzetességekkel (műemlék) Dőry kápolna (templom alatt); a XVIII. századi barokk plébánia (műemlék); kápolna „Ora et labora" felirattal, tűzzománc Szűz Mária és Szent József képpel; a német és székely tájszoba; Ódányi templom (régi búcsújáró hely).
Kismányok	az evangélikus templom és a benne található barokk orgona; a katolikus templom (1988) diófából faragott székely berendezése és a székely kapu szentély Gáspár István és Tusa János alkotása; a templom mögötti Kálvária; Mischl Jakab festő képei; jellegzetes régi építkezés emlékei
Kisvejke	a katolikus templom (1902).
Lengyel	Apponyi kastély; Apponyi Sándor emlékmű; 22 hektáros kastélypark Olaszországból és Észak-Amerikából származó egzotikus növényekkel, mamutfenyőkkel; Annafürdő; Bai József helytörténész gyűjteménye; Wosinsky Mór emlékoszlop; Német és székely óvodatörténeti gyűjtemény; Schweitzerei régi gazdasági központ; Kiskastély (óvoda, posta); A volt Apponyi pince
Mórágy	az 1785-ben épült református templom, ahol a szertartásokat német nyelven tartották 160 évig; a volt mórágyi gőzmalomban az értékes helytörténeti gyűjtemény néhai Glöckler János lokálpatriotizmusának eredménye; tűzkődombi régészeti ásatások 6000 éves leletekkel Kismórágyon; a volt gránit kőfelytők; geodéziai szintezési pont.
Mőcsény	műemléki értékű barokk katolikus templom (1767); az 1990-ben felújított palatincai kápolna; a zsibriki evangélikus templom és a néhány szépen felújított parasztház;

	a református egyház Kallódó Ifjúságot Mentő Missziót Támogató Alapítvány (KIMMTA) intézménye; Néprajzi gyűjtemény (német, székely, felvidéki
Mucsfa	Az 1786-ban épült barokk evangélikus templom, amelyet 1886-ban felújítottak
Nagymányok	barokk stílusú római katolikus templom, homlokzatán az I. és II. világháborús emlékművel; a Kálvária domb; a Nepomuki Szent János és a Szent Vendel szobor és a négy kápolna; az evangélikus templom (1994); az Új Apostoli Egyház épülete; a Német nemzetiségi tájház; a Széchenyi emlékszoba; a bányatörténeti emlékszoba
Nagyvejke	régészeti lelőhelyek; a műemlék jellegű 1777-ben épült, az 1990-es években felújított római katolikus templom; a bukovinai székely fafaragó Beréti István portáját díszítő székely kapu
Tevel	késő barokk római katolikus templom; a barokk Rókus kápolna; a Tájház Heimatshaus (bukovinai és német szoba); a volt Árpádházi Lakótorony helye
Váralja	Várfő-hegy a földvár maradványaival, emléktáblával; az evangélikus templom; a Bányamúzeum; a református templom (1802-1807) műemlék (a vászonra festett mennyezete és karzata egyedülálló a megyében); a Népművészeti Házban a magyar és sváb népi tárgyi hagyaték1000-nél több darabja látható; a Parkerdő és a három horgásztóval körülvett Ifjúsági Tábor több országos és nemzetközi sport és kulturális rendezvény helyszíne
Závod	plébánia (1761); a barokk római katolikus templom (1766); Szent Flórián szobor; Hagyományok Háza (német, bukovinai székely néprajzi gyűjtemény); jellegzetes régi építészet emlékei (parasztházak

11. számú melléklet

2011	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Lakáscélú helyi támogatásban részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyezés eseteinek száma (pénzbeli és természetbeni) (eset)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Ápolási díjban részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)
Aparhant	48	20				13	13	5	
Bátaapáti	57	51		4	1	1	1	2	0
Bonyhád	652	376	231		9	72	71	37	30
Bonyhádvarasd	16	7	38					2	1
Cikó	82	12				13	13	2	5
Grábóc	16	5				2	2	6	3
Györe	1					4	4	8	
Izmény	42	1				2	2	3	
Kakasd	263	17	3		0	9	9	7	1
Kisdorog	44	18			0	6	6	3	0
Kismányok	4							2	
Kisvejke	44					1	1	4	1
Lengyel	45				0	4	4	10	2
Mórágy	93	221		2	2	7	7	5	4
Mőcsény	20	28				1	1	5	2

2011	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Lakáscélú helyi támogatásban részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyezés eseteinek száma (pénzbeli és természetbeni) (eset)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Ápolási díjban részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)
Mucsfa	64					5	5	7	
Nagymányok	104	1	1			17	17	7	2
Nagyvejke	52	21				2	2		
Tevel	78	15				12	12	18	3
Váralja	63	6		1		3	3	1	10
Závod	30	4				3	3	2	

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés alapján

A DOMBÓVÁRI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

2014-2020

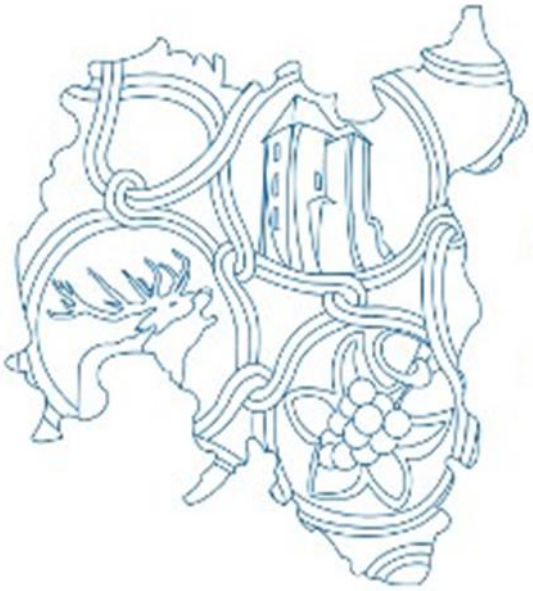

Készítette:

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 5

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 5

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása 5

2.1.1 Országos szint 5

2.1.2 Megyei/regionális szint 11

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint 25

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései 25

3. Tolna megyei helyzetelemzés 25

3.1 Földrajz, demográfia 25

3.2 Gazdaság 26

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés 26

3.2.2. Mezőgazdaság 27

3.2.3. Ipar 27

3.2.4. Szolgáltatások 27

3.2.5. Turisztika 28

3.3 Infrastruktúrális helyzet 28

3.3.1. Közlekedés 28

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem 29

3.3.3. Közműellátottság 29

3.3.4. Épített környezet 29

3.4 Társadalmi helyzet 30

3.4.1. Demográfia 30

3.4.2. Oktatás. 30

3.4.3. Kultúra 31

3.4.4. Közművelődés 31

3.4.5. Testvérvárosok 31

3.4.6. Civil szervezetek 31

3.4.7. Helyi nemzetiségek 31

3.5 Szociális helyzet 32

3.5.1 Egészségügy 32

3.5.2 Szociális szolgáltatások 32

3.5.3 Hátrányos helyzetűek 32

3.5.4 Szociális gazdaság 32

3.6 Foglalkoztatási helyzet 32

3.7 Közigazgatás 33

3.7.1. Járások 33

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 34

F4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása 34

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 55

4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása 55

5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA 55

6. PROJEKTKATASZTER 57

7. FÜGGELÉK 63

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen dokumentum a beadás napján hatályos Fejlesztési Dokumentumom, Ágazati Operatív programok és releváns egyéb fejlesztési dokumentumok alapján készült. A dokumentum célja, hogy a Dombóvári kistérség fejlesztési elképzelései összegyűjtésre, majd a fenti fejlesztési dokumentumok alapján priorizálva bemutatásra kerüljenek. A kistérség minden települése által átadott projektek alapján látható, hogy a térség forrásigénye a 2014-2020-as időszakban jelentősen meghaladja az indikatív keretet. A dokumentum készítői az adatszolgáltatásként kapott projektlistákon szűrést nem hajtottak végre, azokat a projektgazdák által meghatározott költségkerettel szerepeltetjük. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a fent hivatkozott dokumentumok még nem nyerték el végleges formájukat, így a projektek besorolása jelentősen változhat (például: a kistelepülések projektjeinek jele

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

2.1.1 Országos szint

Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az új és versenyképes munkahelyek megjelenése egy erős hazai ipar létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az agár- és az élelmiszergazdálkodás megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, átfogó fejlesztési célt különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem)

- kreatív és innovatív termékfejlesztés
- geotermális lehetőségek kihasználása
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása
- KKV-k megerősítése

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése
- gyógyvizek hasznosítása
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése
- nemzeti értékek megőrzése
- célzott turisztikai K+F+I
- alkonygazdaság erősítése

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki települések kellenek, ahol szívesen élnek

és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban
- ökogazdálkodás erősítése
- termelők kereskedelmi hálózata
- minőségi magyar termék- program
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés
- gasztrokultúra
- vidéki örökség védelme

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek,a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése
- kutatóközpontok fejlesztése
- innováció ösztönzés
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik, és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.

Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések
- kulturális örökség védelme
- romák integrációja

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást kell élvezzen. Elsődleges a fenntartható energiagazdálodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj,az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme
- ivóvízminőségjavítás
- ásványkincsek védelme

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a

térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki. Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profilukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10. cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11. cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12. cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolatainak, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként. A kutatás fejlesztés ösztönzése, az energiahatékonyság valamint a foglalkoztatás növelése érdekében kitűzött célok megfelelnek a Bizottság elvárásainak, az egységes Európai Uniós törekvéseknek.

2.1.2 Megyei/regionális szint

Megyei és Regionális Fejlesztési dokumentumok bemutatása

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

Jelen fejezetben 2 meghatározó fejlesztési dokumentum (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között, valamint a Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája) kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa és ezáltal EU-szerte serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság 2011 októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit kiemelő tájékoztatóknak.

A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.

Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.

Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.

Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:

Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.

A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:

A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

A dokumentumok elérhetősége: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.

A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:

A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:

„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik."

Prioritások:

- **Átfogó cél:**

A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

- **Horizontális Prioritások:**

A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság

A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése

Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése

A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése

A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése

Tőkebevonzás innovatív

K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén

Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés

A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése

- **Horizontális Al-prioritások**

A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése

A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése

A régió energiafüggetlenségének elősegítése

A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése

A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása

A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása

Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

2.1.3 Megyei szint

Jelen fejezetben 2 meghatározó Tolna megyei fejlesztési dokumentum (Tolna megye komplex fejlesztési programja, valamint Tolna megye Területfejlesztési koncepciója) kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata

A dokumentum alapvető célja:

A dokumentum célja a „Tolna megye komplex fejlesztési programjának" felülvizsgálata, az alábbi módszertan alapján: dokumentum szerkezetének megtartása, leíró, helyzetelemző részek aktualizálása, „Tolna Megye Területfejlesztési Programja" rész összhangba hozása a 2005-ben elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepcióval, valamint a 2008-ban elkészült Déldunántúli régió területfejlesztési operatív programjával.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A Nemzeti Fejlesztési Terv (2007-2013) és az Országos Területfejlesztési koncepció bemutatása után, a régió, majd a megye helyzetelemzése (földrajzi elhelyezkedés, népesség, természeti tényezők, közlekedés, infrastruktúra, környezeti állapot, egészségügy, oktatás, kultúra, turizmus). A Tolna Megye területfejlesztési programjának összevetése a hatályos OTK területi céljaiban és a régiók fejlesztési irányaiban megfogalmazott céljaival programjaival, Stratégiai és operatív programok és azok illeszkedése az OTK prioritásaiba.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A rendelkezésre álló dokumentumok[1] alapján megállapítható, hogy a fejlesztési elképzelések a kistérségek-vonatkozásában eltérő hangsúlyokkal ugyan- XXI operatív programot fogalmaznak meg. Ezek eltérő

[1] A Bonyhád Statisztikai Kistérség, a Völgységi Vidékfejlesztési Kistérség és Nyugat-Völgység Vidékfejlesztési Kistérség közös Vidékfejlesztési programja Dombóvár és térsége aktualizált akcióterve, Helyi Vidékfejlesztési Stratégia, Új Helyi Vidékfejlesztési Stratégia -LEADER Program összefoglaló, Duna -Mecsek Alapítvány Paks térségi LEADER alapú Vidékfejlesztési Terve, Szekszárd-tolnai Kistérség Komplex Agrárstruktúra és, Vidékfejlesztési Programja, Tamási Kistérség LHH Tervdokumentum, Fejlesztési Koncepció településenként, Települések projektleírása, Végleges Cselekvési Terv

stratégiai programokban jelennek meg. Megyei szinten ezek megjelenítése az alábbi stratégiai programokban célszerű:

- Településfejlesztési stratégiai program
- Gazdaságfejlesztési stratégiai program
- Környezetfejlesztési stratégiai program
- Oktatásfejlesztési és foglalkoztatási stratégiai program
- Egészség és egészségügyi fejlesztési stratégiai program
- M6-os út mente fejlesztési térsége stratégiai program
- Dunamente vízvédelmi fejlesztései stratégiai program
- Energetikai stratégiai program

Fejlesztési irányok:

Elsődleges célkitűzés a közlekedési kapcsolatok javítása, a vonalas infrastruktúra fejlesztése és rekonstrukciója. A turizmus gazdaságban betöltött szerepének növelése. A kistérségben a turizmus jelenti az elsődleges kitörési pontot, valamint a már évtizedes hagyományokra visszatekintő cipőipar. Ennek fellendítése valamint ehhez kapcsolódóan a megfelelő infrastruktúra, a közlekedési feltételek megteremtése a cél. A gyógyturizmus fejlesztése a jövőt tekintve is nélkülözhetetlen a térség szempontjából. Évtizedek óta kiaknázatlan és kihasználatlan a kistérség kincse, a Bonyhád Város alatt rejlő termálvízkészlet.

Prioritások:

1. PRIORITÁS: A MEGYE KOHÉZIÓJÁNAK ERŐSÍTÉSE

1.1.Stratégiai program: A településrendszer fejlesztése

1.2.Stratégiai program: Területfejlesztési intézményrendszer

1.3.Stratégiai program: Térségmarketing

1.3.1. Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója

2. PRIORITÁS: A MEGYE GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

2.1.Stratégiai Program: A vállalkozások versenyképességének javítása

2.1.2.Operatív program: A vállalkozások felkészítése az EU csatlakozás követelményeire

2.1.3.Operatív program: A támogatási források abszorpciót segítő pénzügyi mechanizmusok fejlesztése

2.1.4.Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása

2.1.5.Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése

2.2 .Stratégiai Program: A működő tőke vonzása

2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3. PRIORITÁS: MEZŐGAZDASÁG- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

3.1.Stratégiai Program: A versenyképes agrárágazatok fejlesztése

3.1.1. Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése

3.1.2.Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése

3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése

3.2.Stratégiai Program: Agrártermékek feldolgozása

3.2.1. Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése

3.3. Stratégiai Program:Falusias (vidéki) térségek fejlesztése

3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek

4. PRIORITÁS: TURIZMUSFEJLESZTÉS TOLNA MEGYÉBEN

4.1. Stratégiai program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.2. Stratégiai program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

5. PRIORITÁS: AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE TOLNA MEGYÉBEN

5.1.Stratégiai program: Foglalkoztatási problémák megoldása

5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése

5.2. Stratégiai program: Oktatás, képzés fejlesztése

5.2.1.Operatív program:A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerőpiaci értékének javítása

5.3. Stratégiai program: Kultúra és közművelődés

5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

6. PRIORITÁS:FENNTARTHATÓ KÖRNYEZETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE

6.1.Stratégiai Program: Környezetvédelmi beruházások

6.1.1. Operatív program: Települési szilárd hulladékok kezelése

6.1.2.Operatív program: Szennyvizek ártalommentes elhelyezése

6.2.Stratégiai Program: Természeti értékek védelme

7. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

7.1.Stratégiai Program: Gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése

7.2.Stratégiai Program: Főúthálózat fejlesztése

7.3.Stratégiai Program: Alsóbb rendű utak fejlesztése

7.4.Stratégiai Program Alsóbb rendű utak (Kerékpárutak) fejlesztése

7.5.Stratégiai Program: Vasúthálózat fejlesztése

7.6.Stratégiai Program: Légiközlekedés fejlesztése

7.7.Stratégiai Program: Vizi közlekedés fejlesztése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137

Tolna megye Területfejlesztési koncepciója

Tolna megye Területfejlesztési koncepciója

Átfogó cél: A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

Stratégiai cél: Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként

- Széles körű, **gazdasági célú vállalkozói együttműködések** (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként

- A helyi gazdaság fejlesztése és a megyei foglalkoztatás növelése érdekében kiemelten fontos, hogy a helyi (Tolna megyei) vállalkozások felkészüljenek a várható Tolna megyei fejlesztések megvalósítására. Ennek érdekében valamennyi ágazatot tekintve **erősíteni szükséges iparáganként, illetve termékpályánként a vállalkozói, termelői együttműködéseket**. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar hozzájárulhat a megyei hiánypótló képzések kialakításához, megszervezéséhez (borászati centrum létrehozása, mérnökinformatikus képzés beindítása).

- *Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kial*akítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével

- A Borvidék nagy múltja, kiváló termőhelyi adottságai és minőségi borai jó alapot nyújtanak a további fejlődésre. A termék- és termelésfejlesztésben szükséges tudásbázissal a Pécsi Tudományegyetem rendelkezik, mely a helyi szőlészek és borászok szakmai tapasztalatával a Szekszárdi és Tolnai Borvidék hasznára válhat.

- *Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása* a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével

A jó termőhelyi adottságoknak megfelelően megosztható a kutatóközpont a két település között. Mindkét város térségében hagyományosan nagy súllyal bír a mezőgazdaság, melynek továbbfejlesztésében a Kaposvári Egyetem nyújthat segítséget.

- *Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal*

Pakson a mérnöki szaktudás kamatoztatása egyéb energetikai célú beruházások megvalósítására és a Paksi Atomerőmű blokkjainak bővítése érdekében, valamint Tamásiban helyi kezdeményezésű megújuló energia felhasználásra alapozva kutatóközpontot kell létrehozni.

- A helyi mezőgazdasági alapanyag **termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként**

A termelési hatékonyság a szállításban, raktározásban is fontos. Ezért elengedhetetlen a helyi logisztikai bázisok racionalizálása, ahol szükséges, ott pedig a kapacitás növelése, a szolgáltatások fejlesztése.

- A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- A termékek szállításához szükséges az országos, illetve nemzetközi folyosók mentén logisztikai főközpontok kialakítása, tekintettel a csomóponti helyzetre, valamint a termékek szállítási távolságára. *Fontos a csomópontok (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Paks, Szekszárd, Tolna) és kikötők (Dunaföldvár (TEN-T hálózatba emelése), Paks, Bogyiszló és Fadd-Dombori térsége)* megközelíthetőségének, szolgáltatásainak mennyiségi és minőségi javítása szárazföldön és vízen egyaránt.

Stratégai cél: Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)

- **Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal**

- Szükséges a már meglévő tejipari termékek folyamatos fejlesztése, ennek következtében az ágazat piaci részesedésének növelése. Fontos a potenciálisan számba vehető tejipari kapacitások jobb kihasználása, speciális, magas hozzáadott értékű (kézzel készített, kisüzemi, manufaktúrás) termékek előállítása. Újra kell éleszteni a megyében nagy múlttal rendelkező húsipari tevékenységet, ki kell alakítani a nagyüzemi és a kisüzemi kapacitásokat, versenyképes, egyedi húskészítmények piaci bevezetését.

- *A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari*, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével

- Hagyományosan jelenlévő ágazatok, melyek országos jelentőséggel bírnak. Szakembergárdájuk, foglalkoztatottaik száma jelentős**, piaci részesedésük növelése, új piaci szegmensek keresése, termékeik fejlesztése stabilitásuk érdekében szükséges.**

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer-és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a **növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenkén**t

- A jó termőhelyi adottságokra és jó minőségű helyi alapanyagokra alapozható feldolgozóipar, mely az alapanyag-termeléshez képest lényegesen magasabb hozzáadott értékkel bír. Támogatandó a helyi állattenyésztés igényeit szolgáló helyi növénytermesztési alapanyagokra épülő takarmány-előállítás fejlesztése. A terméshozamok kiszámíthatósága érdekében szükséges az öntözhető területek növelése. A szántóföldi növénytermesztés mellett indokolt a magasabb élőmunka igényű zöldség- és gyümölcstermesztés, gyógynövénytermesztés, biotermékek előállítása és egyéb kertészeti tevékenységek arányának növelése. Ezek a foglalkoztatásra is jótékony hatással vannak, illetve javítják az agrárium jövedelmezőségét.

- **A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése**

- Kedvező hatást gyakorolhat a lakáspiaci helyzetre a megye legnagyobb energetikai célú ipari fejlesztése, a *Paksi Atomerőmű új blokkjának/blokkjainak létesít*ése, amelynek következményeként több éven keresztül jelentős számú mérnökre és szakképzett munkaerőre lesz szükség, akik elhelyezése, lakhatási lehetőségeinek megoldása további építőipari beruházásokat igényel. A várható gazdaságfejlesztési beruházások, élelmiszeripari feldolgozó üzemek és a kiszolgáló épületek elsősorban a fémszerkezet-gyártás (acélszerkezetes épületek) fellendítését segítik elő, ami jótékony hatást fog gyakorolni az építőipar ezen területén tevékenykedő vállalkozások piaci részesedésére.

- **A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése**, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban

- Szükséges az ipari parkok versenyhelyzetét javítani a **szolgáltatások számának növelésével**, valamint minőségük javításával, különös tekintettel a piacra jutás elősegítésével. Széleskörű inkubációs lehetőségeket kell biztosítani a vállalkozások számára.

- **Egészségipari fejlesztések**

Az egészségügyi szolgáltatások bővítése, valamint az intézményrendszer fejlesztése mind a helyi lakosság, mind pedig a megyén kívülről érkezők ellátását szolgálná, valamint a helyi foglalkoztatási mutatókra is kedvező hatással lenne.

- **Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által**

- A piaci versenyben való javuláshoz szükséges - földrajzi távolságon, illetve ágazatokon alapuló - összefogások, partnerségek kialakulását elősegíteni. A Déldunántúli régión belül fontos Tolna megye gazdasági szerepének erősítése.

- A **megyei gépgyártási kapacitások erősítése** elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban

- **Ki kell használni a jelentős német nemzetiségű, német ajkú lakosság, valamint a megye erős német gazdasági kapcsolataira épülő gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználását**, elsősorban a világhírű német gépgyártási tapasztalatokra alapozva. Támogatandó a városok ipari parkjaiba, ipari övezeteibe települő, illetve a főként *Szekszárd és Bonyhád térségében jelen levő gépipari cégek fejlesztése.*

- *A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével*

- A megye Baranya megyével határos területe **jelentős mennyiségű ásványkinccsel rendelkezik, melynek feltárása az energiaárak növekedése miatt gazdaságilag indokolható.** A bányászati tevékenységgel és az arra épülő, illetve azt kiszolgáló szolgáltatásokkal a térségben élők foglalkoztatása jelentős mértékben javítható.

Stratégai cél: A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása

- **Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése**

- A megyében található kúriák, kiskastélyok országos vagy helyi védettség alatt kihasználatlanul állnak. Állagromlásuk megállítható és visszafordítható lenne hasznosításukkal. Ezek egy része a településektől kissé távolabb fekszik, de a mai lehetőségekkel, alternatív infrastruktúrával elláthatók. Elsősorban szálláshelyek kialakítása indokolt a bakancsos és kerékpáros turizmus számára, illetve közösségi funkciók preferálhatók.

- Hasznosításuk terén szintén fejlesztendőek a *megyei várak (pl.: Dunaföldvár, Dombóvár-Gólyavár, Ozora, Simontornya), római kori régészeti lelőhelyek (pl.: limes, Iovia), valamint szobrok, szoborcsoportok (pl.: Kossuth-szoborcsoport).*

- **Országos jelentőségű védett természeti területek**

- Feltáratlanok a megyében az országos hírű, de célállomásként még nem eléggé keresett védett területek. Ezekhez feltétlenül szükséges kialakítani látogató és információs központokat, a terület bejárhatósága és megközelíthetősége sem optimálisan biztosított (pl. *Gemenci kisvasút indítása Szekszárdról, Gyulaj szervezett látogathatóságának hiánya, a Mecsek ÉK-i feltárása látogatóközponttal (Váralja), a Pacsmagi-tavak átfogó turisztikai hasznosítása*.) A védett természeti területek turisztikai szempontból rendkívül jó lehetőséget biztosítanak a megye számára. A csodálatos természeti környezetben biztosíthatók a minőségi, a mai kor követelményeinek megfelelő vadász, horgász, öko és lovas turizmust kiszolgáló létesítmények és az igényeket kielégítő szolgáltatások.

- **Sió turisztikai hasznosítása**

A Sió összeköti az ország vízrajzának két kiemelkedő természeti kincsét, a Balatont és a Dunát. A mintegy 120 km-es szakaszból 100 km a megyén keresztül halad, és a városoktól távol, a megye turisztikailag még feltáratlan területeit szeli át.

A meder rendezésével és vízszállító képességének helyreállításával javulna a vízgazdálkodás, ami nemcsak a vízi közlekedést biztosítaná, de lehetőséget teremtene a mezőgazdasági területek szükség szerinti öntözésére is, illetve biztosítva lenne a Sió használata a teljes szakaszon a vízi turizmus számára. A töltéseken turisztikai és egyben hivatásforgalmat is szolgáló összefüggő kerékpárutat kell kialakítani. **A fejlesztés szervesen kapcsolódna a Balaton kiemelt üdülőövezetéhez,** gazdagítaná az ottani kínálatot és programot kínálna a meghosszabbított szezonban. A kiépített megállóhelyek, pihenők alkalmasak lennének arra, hogy a Sió tágabb vonzáskörzetében található értékeket (*ozorai és simontornyai vár, felsőrácegrespusztai Illyés Gyulához és Lázár Ervinhez kötődő irodalmi túrák szervezésére alkalmas pontok, kúriák, a kölesdi és tengelici kastélyok, a sióagárdi tájházak, valamint a pincefalvak*) szolgáltatások nyújtásával turisztikai attrakciókká fűzzék. Átfogó célunk, hogy a megyében összefüggő **kerékpárút-hálózatot**, és erre felfűzött komplex turisztikai kínálatot alakítsunk ki. A turisztikai attrakciókra épülő, már meglévő kerékpárút-hálózat szakaszait is magába foglaló, megyei összefüggő kerékpárút egyben a szomszédos megyék (Somogy, Fejér, Baranya) nagyobb turisztikai értékeinek elérését is szolgálják.

- **Duna-menti rekreációs térség kialakítása**

Két város (Dunaföldvár, Paks), egy nagyközség (Fadd) és három község (Bölcske, Gerjen, Báta) kivételével települések belterületétől távol halad a megye K-i határán mintegy 100 km hosszan a legnagyobb magyarországi folyó. Ez a természeti adottság, valamint a kialakult holtágak, öblök, a gemenci állat- és növényvilág kincsei indokolttá teszik a régióban minőségi szállás- és vendéglátóhelyek létesítését, a vízi sportokra, horgászturizmusra, a hagyományokra alapozott rekreációs térség kialakítását. *Turisztikai vonzerőt képezhet Dunaföldváron a vár, a tájház, a gyógyfürdő, Bölcskén a pincefalu, a világörökség várományos római kori Limes maradványok, Pakson az Atomenergetikai Múzeum és látogatóközpont, a pincefalu, a szintén világörökség várományos római kori Lussonium, a képtár, Fadd-Domborin az üdülőtelep és a vízi sportok, Decsen a tájház és a sárközi népviselet, Bogyiszlón az orchideás erdő, Bátán a tájház, továbbá Bátaszéken az Árpád-kori romok*. Turisztikai szempontból a Sióhoz és a Dunához kapcsolódó rekreációs térség együttes kezelése, a programok, szolgáltatások egymással való kiegészítése javasolt. A közelmúltban megépült M6 autópálya a bel- és külföldi turizmus számára egyaránt jól megközelíthetővé teszi ezt a térséget.

- **Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése**

Két jelentősebb létesítmény működik a megyében, egyik *Dombóváron a másik Tamásiban.* Míg az előbbi magas színvonalú szálláslehetőséggel és egészségügyi szolgáltatással is bír, az utóbbinál az akadálymentes megközelíthetőség és használat az, ami nemzetközileg is egyedülálló. Ez utóbbi esetében a közeli kemping és egyéb szálláshelyek továbbépítése preferálható, valamint igen széles körű marketing-tevékenység szükséges az országos és a nemzetközi turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolódáshoz.

- Mindkét település számára egy várható **nemzetközi szintű vasúti** (és közúti) megközelíthetőség kiépítése óriási előrelépést jelentene.

- Ugyanakkor fontos megemlítenünk és további fejlesztésékkel érintenünk a megyeszékhelyen kiépített *szekszárdi, valamint a helyi jelentőségű bonyhádi termálfürdőt.* A tervezett paksi és a meglévő *dunaföldvári gyógyfürdő* további bővítése és fejlesztése a regionális és megyei gyógyvíz

kínálatot és a ráépülő gyógyászati szolgáltatások kínálatát jelentős mértékben javíthatja. A szálláslehetőségek mennyiségi és minőségi fejlesztése Tamási, Szekszárd, Dunaföldvár és Bonyhád esetében is indokolt.

- **A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése**

Az elmúlt években méltán elismert lett mind országosan, mind nemzetközileg a borvidék, több év borásza cím került a megyébe, Szekszárdra. Kitörést jelenthet az együttműködés, országos és nemzetközi hírű programok, fesztiválok szervezése, igényes és különböző színvonalú szálláshelyek és vendéglátóegységek kialakítása, valamint kapcsolódás egyéb kulturális és turisztikai akciókhoz. Több száz pincéből álló pincefalvak (*Bölcske, Paks, Györköny, Sióagárd*) található a megyében, melyből országosan is csak néhány van. Kedvező közúti megközelítéssel az M6 mentén további baranyai (villányi) és Bács-Kiskun megyei (hajósi) pincefalvak érhetők el. Ezek együttműködésével, pincefalvankénti központok kialakításával, a szállás és a vendéglátás lehetőségeinek bővítésével kiváló turisztikai attrakciók alakíthatók ki. A pincefalvak szomszédos megyékben lévő borkínálattal történő összekapcsolása, valamint a szekszárdi borturisztikai lehetőségek kiegészítése a megyeszékhely sport-, konferencia-, üzleti és szabadidős turizmus nyújtotta lehetőségeivel, erősítené a térség komplex turisztikai vonzerejét. A borturizmussal egyetemben fontos a helyi gasztronómiai kínálat bővítése, az abban rejlő lehetőségek kiaknázása, valamint a helyi termékeket előállító gazdaságok fejlesztése.

- **Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése**

A kerékpáros turizmus igényeinek kielégítése érdekében kiemelten fontos az alábbi szakaszokon a kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése és a már kiépített szakaszok összekapcsolása és további fejlesztése: *Szekszárd-Tolna-Fadd-Dombori, Tamási-Dombóvár-Orfű-Pécs, Dombóvár-Kaposvár.* A megvalósítandó fejlesztések a turisztikai célokon túl a hivatásforgalom szempontjából is jelentősek.

- **Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések**

Szükséges a megye területén lévő vízbázisok fejlesztése, az egészségügyi határértéknek megfelelő vízminőség előállítása érdekében, valamint az elöregedett, elszennyeződött infrastrukturális elemek (pl.: ivóvíz-gerincvezeték hálózat, vízátemelő szivattyúk) cseréje, bővítése. Nagyobb településeken **szennyvíztisztító telepek kiépítése**, kisebbeken pedig alternatív megoldások alkalmazásának támogatása indokolt. A már meglévő szennyvíztelepeket bővíteni, fejleszteni és korszerűsíteni kell. A részben csatornázott települések esetén a 100%-os csatornázottság elérése a cél.

Javítani, kiterjeszteni, valamint **támogatni kell a szelektív hulladékgyűjtés lehetőségeit,** csak úgy, mint a zöld hulladék kezelését és újrahasznosítás lehetőségeinek megteremtését.

Támogatni kell a **mezőgazdaság, az ipar és a közlekedés által okozott zaj- és légszennyezettség mérséklésére irányuló technológiai fejlesztésekéseket** és védősávok létesítését támogatni kell.

Tolna megyében az elmúlt évtizedekben beszennyezett területek **kármentesítés**e, az ebből adódó környezeti kockázatok csökkentése az előttünk álló tervezési, fejlesztési időszak feladatai közé tartozik (*Szekszárd, Hidas, Bonyhád, Simontornya, Dunaföldvár térségében*). A tervezett fejlesztések megvalósítása során az ipai múlttal rendelkező ún. barnamezős területek preferálása indokolt a zöldmezős beruházásokkal szemben.

- **Tolna megyében fontos a természeti és táji értékek megőrzése, a táj szerkezetében és karakterében bekövetkezett kedvezőtlen irányú változások fékezése, megállítása.** Turisztikai és fenntarthatósági szempontból különösen fontos a természetes és természetközeli élőhelyek megőrzése, a biológiai és táji sokszínűség fenntartása, valamint a táji örökség megőrzése. Ehhez szükséges a kedvező tájkaraktert őrző termelés, kereskedelem és egyéb szolgáltatások erősítése. A táji fenntarthatóság érdekében indokolt a működőképes ökológiai rendszerek, zöld infrastruktúrák fennmaradásának és fejlesztésének biztosítása, az ökoszisztéma szolgáltatások megőrzése, a fejlesztések során az ökológiai viszonyoknak megfelelő, honos fajok alkalmazása, zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése, minőségének javítása, építmények és létesítmények tájba illesztése, tájsebek begyógyítása, a táj rehabilitálása és rekultivációja.

- A tervezett és megvalósított fejlesztések során kiemelt figyelmet kell fordítani a **NATURA 2000 területekre, szükség esetén indokolt hatásbecslési eljárás lefolytatására.**

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései

3. Tolna megyei helyzetelemzés

3.1 Földrajz, demográfia

A dombóvári várostérség a **Dél-Dunántúli régióban, Tolna megye** dél-nyugati csücskében helyezkedik el, a 3 megyehatár találkozásában (ld. 1. számú melléklet). A kistérségben **16 település** található, ezek közül négy aprófalu (500 lakosnál kevesebbel), 11 nagyobb falu, és csak egy város, Dombóvár. Dombóvár közlekedésföldrajzi szempontok alapján kedvező adottságokkal rendelkezik, hiszen kapcsolódik az országos csomópontokhoz, kiemelt vasúti elágazási pont.

A **kistérség állandó lakóinak a száma 33 160 fő**, a lakónépesség száma 28 673 fő (KSH, 2011). A lakosság egyenlőtlenül oszlik meg a települések között. **Dombóváron lakik a kistérség lakóinak 60%- a**, 19 494 ember; a 11 nagyobb faluban 35% (11 571 fő); a maradék 5% pedig a négy kisebb településen él. **A kistérség népsűrűsége 64,5 fő/km²**. A lakosság 24 %-a 60 éven felüli, ami meghaladja az országos átlagot (22%), a 14 éven aluliak aránya csupán 13,5%. A népesség demográfiai szerkezetére az időskorúak arányának lassú növekedése, a gyereklétszám csökkenése, a **lakosság számának egyenletes, lassú fogyása jellemző.**

A kistérség vándorlási egyenlege negatív, 2012-ben 1842 fő vándorlott a térségbe, miközben 1931 hagyta el. Kaposszekcső kiemelkedik a vándorlási egyenlegét tekintve (+ 37 fő), Dombóváron az egyenleg –a régiós és a megyei adatokhoz hasonlóan – szintén negatív (940 odavándorló, 1015 elvándorló). A kistérségben azonban az elvándorlás mértéke az utóbbi évekhez képest csökkent (2008: -129 fő, 2009:-249fő, 2010:-169 fő, 2011:-150 fő, 2012:-89 fő), ld. 2. számú melléklet. Látható, hogy az elvándorlás mértékének alakulása a gazdasági válsággal egyenesen arányosan alakult.

A munkaképes lakosságra az **aluliskolázottság jellemző**. A kistérségben csak középiskolák vannak (3 db), felsőoktatási intézmény nincs. Komoly problémát jelent a szakképzésből adódó szakmunkáshiány. Különösen kevés a szakképzett, minőségi munkaerő a mezőgazdasági szektorban, azon belül is az állattenyésztés ágazatában.

A kistérség 4 települése a **Duna-Dráva Nemzeti Park** területén helyezkedik el (Csibrák, Kurd, Szakcs, Várong). Csibrák és Kurd a Lengyel–Hőgyészi erdők részeként nyilvántartott természetmegőrzési területek[2]. Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Szakcs (Koppány menti rétek; Törökkoppányi rétek), valamint Várong (Törökkoppányi rétek).[3]

Kiváló termőtalaját kihasználva a dombóvári kistérségben kb. 30 hektárnyi **energetikai célú kultúrnövény ültetvény** található (Dombóvár és Gunaras környékén). Az energetikai növények folyamatos energiatermelést biztosítanak, tudományos kutatást folynak az ültetvények bővítésének lehetőségeiről.[4]

3.2 Gazdaság

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés

A kistérségben a vállalkozások száma rendkívül egyenlőtlenül oszlik meg. A kistérség egyetlen városába, Dombóvárra települt közel háromnegyedük (73%). A regisztrált korlátolt felelősségű vállalkozások száma várostérségben 549, melyből Dombóvár (391) és Kaposszekcső (47), a vállalkozások száma az elmúlt években nem változott jelentősen (2010:511). A Betéti társaságok száma sem csökkent számottevően az elmúlt években (a legfrissebb adatok szerint 259, 2010:267), területi eloszlását tekintve a korlátolt felelősségű társaságokhoz hasonlóan egyenlőtlen. A kiskereskedelmi üzletek száma sem változott jelentős mértékben az elmúlt években, csökkent viszont az élelmiszer és ruházati jellegű egységek száma, ami valószínűleg a multinacionális kereskedelmi áruházak megjelenésének köszönhető. A térség földrajzi jellegéhez igazodva **magas a regisztrált őstermelők száma: 959 fő.** A mezőgazdasági szolgáltatók, szövetkezetek száma 2, mindkettő Dombóváron regisztrált.

A turisztikai vállalkozások területi egyenlőtlensége is megfigyelhető a térségben. Panzió 3 található a várostérségben, az alábbi településeken: Csibrák, Dombóvár, Gyulaj- utóbbi a férőhelyeinek számával kiemelkedik a várostérségből – 24. Dombóváron található kemping, mely a 2010-es évhez képest megötszörözte a férőhelyeinek számát (500). Szintén csak Dombóváron van üdülőház a térségben, 96 férőhellyel. A várostérség összes kereskedelmi szállásférőhelye 980, ebből Csibrák 14, Dombóvár 942, Gyulaj 24. 3 szálloda található Dombóváron.

A kezdő vállalkozások megerősödéséhez nyújt segítséget és kulturált környezetet a **Dombóvári Ipari Park**. Itt jelenleg mintegy 30 cég 300-400 főt foglalkoztat. A Dombóvári Ipari Park Nonprofit Kft. tulajdonosi köre: Kaposszekcső Község Önkormányzata 44,12 %, Dombóvár Város Önkormányzata 44,12 %, Kapospula Község Önkormányzata 2,94 %, Dombóvár és Környéke Többcélú Kistérségi Társulás 1,47 %, Kaposszekcsői Mezőgazdasági Zrt. 1,41 %, Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara 1,47 %, Tolna Megyei

[2] A különleges természetmegőrzési területek Natura 2000 hálózat által érintett területek

[3] Forrás: 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet

[4] Forrás: http://www.dombovar.hu/hircentrum/index.php?azon=4579&menu=33

Vállalkozói Központ 1,47 %. A központi település, Kaposszekcső a betelepülő vállalkozások közvetett támogatásaként - nem vezetett be iparűzési adót.

A Dombóváron a helyi iparűzési adóból befolyt bevételeket a városfejlesztési programok megvalósítására fordítja az önkormányzat. Mindezek mellett pedig a legtöbb iparűzési adót fizető vállalkozókat kiemelt ügyfélként kezeli az önkormányzat.[5]

A területi egyenlőtlenség miatt, a központi település iparűzési adófizetőit vizsgáljuk. A 10 legnagyobb iparűzési adót fizető vállalkozás Dombóváron: E.ON Dél-dunántúli Áramszolgáltató Zrt., KIPSZER Tanácsadó, Szolgáltató Kft., Magyar Telekom Távközlési Nyrt., MOL Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt., Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Nyrt., Pasha Ipari és Kereskedelmi Kft., RUTIN Építőipari Fővállalkozó, Vállalkozásszervező és Kereskedelmi Kft., Dombóvár és Környéke Víz- és Csatornamű Kft., UNIWATT Energetikai és Környezetvédelmi Berendezések Gyára Kft., DOMBÓ-COOP Kereskedelmi és Szolgáltató Zrt[6]

3.2.2. Mezőgazdaság

Dombóvár és környéke több évszázadra visszamenően elsősorban mezőgazdasági jelleget mutat, mely a **kiváló minőségű termőtalajának köszönhető**. Termőhelyi értékszámban csak Békés megye előzi meg Tolna megyét.

Mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek száma a várostérségben: 45. A mezőgazdasági szervezetek használatában jelentős mennyiségű erdő (24 285 489 m^2) és gyep (8 637 103 m^2) van, minimális a gyümölcsös (117 200m^2).

3.2.3. Ipar

Mezőgazdasági jellegéből adódóan a térség iparában elsősorban az **élelmiszeripar** van/volt[7] jelen. Általánosságban elmondható, hogy az ipar az országos átlagnak megfelelően visszaszorulóban van, a privatizációt követően folyamatosan felaprózódtak, jelentős részük megszűnt. Az ipari teljesítmény a térségben előbbiek következtében nem meghatározó.

3.2.4. Szolgáltatások

A rendszerváltást követően az ipar háttérbe szorulásával párhuzamosan **erősödött a szolgáltatási szektor teljesítménye. A szolgáltatási szektor Dombóvárhoz köthető.** A dombóvári szolgáltatási szektor pozícióját, mely olyan erős, hogy a szolgáltatásban regisztrált vállalkozások számát tekintve a megye városai között, Szekszárdot követően a 2. helyen található, a vállalkozások 14,8%-át adva. Ipar és építőipar tekintetében hasonlóan erős a város, ahol szinte Pakssal megegyezően 14,3%-os értékkel a 3. helyet foglalja el. Dombóvár központi szerepét növeli a multinacionális kereskedelmi egységek (SPAR, PENNY, LIDL, TESCO) betelepedése, amely nagymértékben fokozza a településen az átutazó forgalmat.

Dombóvár esetében a K+F központja a Kapos Innovációs Transzfer Központ, ahol több olyan vállalkozás is található, melyek országos, sőt nemzetközi szintű kutatásokat is végeznek. Az EuroJet Medical Kft. fő tevékenysége az orvosi eszközök kutatása és fejlesztése, eddigi legnagyobb eredménye a tű nélküli injekció

[5] Dombóvár Városfejlesztési Stratégia, A helyi gazdaságfejlesztés eszközei
[6] Dombóvár Városfejlesztési Stratégia, Vállalkozások helyzete
[7] A húsfeldolgozás megszűnt,a tejipar jelentősége csökkent

kifejlesztése. A Gluténmentes Ipari és Termelő Bt. kifejlesztette a gluténmentes termékeket lisztérzékenyek számára.

3.2.5. Turisztika

Az idegenforgalom, mint gazdasági ágazat az elmúlt években lendületet vett, köszönhetően **Gunarasfürdő fejlesztésének** (Dombóvár-Gunaras - a nyugati és keleti fürdőkultúra találkozópontja, megítélt vissza nem térítendő támogatás: 658 988 764 Ft). A dél-dunántúli régióban Gunaras besorolása Kaposvár és Abaliget mellett „országos jelentőségű". A fürdőfejlesztésnek köszönhetően a **vendégéjszakák száma jelentősen nőtt Dombóváron** (2010:15 070, 2011:34 975). Egy-egy eltöltött vendégéjszaka után a 300 Ft Idegenforgalmi adó fizetendő. A turizmusban elért sikerek még nem hozták magukkal a kulturális élet fellendülését. Az elmúlt években a kulturális rendezvények (2007:308, 2011:217) és az azokon résztvevők száma (2007:71 812, 2011:40 178) is jelentősen lecsökkent a kistérségben. A közművelődési, kulturális helyzet javítására 2011. február 15-én Dombóvár Város Önkormányzata és a Dombóvári Művelődési Ház Közösségi Szolgáltató Ház között Közművelődési Megállapodás jött létre. A Megállapodás célja a közművelődés szolgáltatás javítása, a lehetőségek színvonalas kihasználásának lehetősége, a Művelődési Ház működtetése, a városi rendezvények szervezése. A megállapodás egy korábbi, 10 évre szóló megállapodás meghosszabbítása (előző kelte: 2007. január 1.), így már 5 éve Dombóvár és térségének kulturális, közművelődési, szervezési és a kulturális rendezvények lebonyolítása egy kézben van. A várostérség legjelentősebb közművelődési intézményei: Művelődési Ház Nonprofit Kft., Városi Könyvtár, Belvárosi Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Közösségi Házak: Szőlőhegyi Közösségi Ház, Szent Imre Közösségi Ház, Újdombóvári Közösségi Ház, Német Közösségi Ház, Roma Közösségi Ház, Civil Iroda, GYIÖK Iroda. Múzeumok: Fekete István Múzeum, Helytörténeti Múzeum, Természettudományi bemutatóterem, Vasúttörténeti Múzeum.

3.3 Infrastruktúrális helyzet

3.3.1. Közlekedés

Dombóvár kiemelt vasúti elágazási pont (Budapest-Pécs, Budapest-Gyékényes vonalak mentén). A főváros az elágazási pontnak köszönhetően vasúti vonalon 2 órán belül megközelíthető. A közúti közlekedését tekintve kiemelt jelentőségű a (közelmúltban felújított) **61. számú út**, melyen keresztül Horvátország közelíthető meg. A várostérség 15 településéről Dombóvár közúton megközelíthető. Problémát jelent az apróterületek közösségi közlekedése, ld. 3. számú melléklet. A közlekedést 3 nagy Taxi szolgáltató segíti Dombóváron, amik a várostérség igényeit kielégítik.

Önkormányzati **kiépített út és köztér hossza** a teljes várostérségben 168.1 km, melynek 43 %-a Dombóváron található (ld. 4. számú melléklet). Az önkormányzati járdák hossza 260 km a várostérségben. A járdák hosszát illetően még nagyobb a területi eloszlás egyenlőtlensége, mint a kiépített utakat illetően (Dombóváron 129 km járda található). Az Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza Dombóváron 6,6 km, Kaposszekcsőn 2,8 km, a többi településen nem található.

A **forgalom nagysága az utak számával, állapotával, valamint a településföldrajzi sajátosságoknak megfelelően területi differenciákat mutat**. A 61-es főút miatt jelentős az átkelő forgalom egyes településeken (pl. Dombóvár), de ez nem jelent a közlekedésben fennakadást. A kistelepülések forgalma elenyésző.

A várostérség **parkolóinak száma elegendő**, a középületek illetve kereskedelmi egységek előtti parkolók száma kielégítő, a törvényi előírásoknak megfelelőek. A nap szinte bármely szakában található legalább egy üres parkoló. Állapotuk átlagos, a kereskedelmi egységek előtt általában jobb minőségű az állapotuk, elsősorban a felfestések hagynak némi kívánnivalót maguk után, melyet a települések évről évre javítanak.

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem

A lakások száma a várostérségben 14 099 (2011, KSH), a lakások közel 60%-a Dombóváron található. A lakások döntő többsége összkomfortos. A szobák száma átlagosan 2,5.

Az új építésű lakások, házak száma 2011-ben 13 a várostérségben (Dombóvár:8, Döbrököz:1, Jágónak:3, Kocsola:1). Az ipari park közvetlen szomszédságában a Liget lakótelepen több felújított lakóházak található, mintegy 150 család él bennük. Tavaly került átadásra a kaposszekcsői önkormányzat társasháza, melyben 26 bérlakás van. Jelenleg folyik két lakóépület felújítása vállalkozói beruházásban, további kettő vár felújításra. Az épületek elkészülte után 300 lakás fogadhatja a beköltöző családokat.

A paneles technológiával épült házak felújítása a **„panelprogram"** és az Önkormányzat támogatásával – az elmúlt évekhez hasonlóan – folyamatos.

Dombóvár településszerkezetében kedvező vonás, hogy **a városban jelentősek a zöldterületek (171,6 ha) és megfelelő nagyságú parkokat találunk** (a központi normák alapján városon belül 21-31 m2/fű zöldterület szükséges közpark, lakókert, sportterület céljára, ez Dombóváron 30 m2/fű). A legkiterjedtebb zöldfelület a Konda-patak és környéke 50.000 m2, mely Dombóvárt és Újdombóvárt köti össze. A mintegy 4 hektáros Sziget-erdő zöld értékén túl kulturális, és ezen keresztül turisztikai értékekkel is rendelkezik. A belterületi mérleg szerint a zöldterületek nagysága 171,6 ha. Ebből közpark 23 ha, zöldterület intézmény (intézmények közelében lévő zöldterületek, sportpályák) 61,1 ha, belterületi erdő 89 ha. A külterületi mérlegben az erdő területek nagysága 1536 ha, amelyből gazdasági erdő 227,5 ha, véderdő 1232 ha, közjóléti erdő 76,5 ha.

3.3.3. Közműellátottság

A várostérség közműellátottságát az 5. számú melléklet mutatja be. Minden közmű tekintetében kiemelkedik a várostérség egyetlen városa, Dombóvár, hiszen a településen a vezetékes ivóvízellátás minden utcában ki van építve, a lakosság közel 100 %-a saját ingatlanán rendelkezik vezetékes ivóvízzel. A szennyvízelvezetés és kezelés megoldott a belváros nagy részében, a Kertvárosban és a Szuhay-dombon. A csapadékvíz-elvezetése részben nyílt csapadékelvezető árkokkal, részben zárt csatornahálózattal történik.A városban 1997. évben épült ki a gázellátó rendszer, jelenleg a lakosságnak mintegy kétharmada már földgázzal fedezi a fűtési és melegvíz készítési hőigényét, vagy közvetlenül a gázellátó rendszerre csatlakozva, vagy a Dalkia zRt. távfűtő hálózatán keresztül. Az elektromos hálózat, a telefonhálózat kiépítettsége Dombóváron teljes körű. A kábeltévé szolgáltatás a TARR Kft. jóvoltából az egész városban elérhető, a lakossági igények szerint a város egész területén választható többféle programcsomag. A falvak közműellátottsága átlagos, azonban a gázhálózat kiépülése elmaradott.

3.3.4. Épített környezet

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal több építészeti értékek nyilvánított **műemlék**ké az elmúlt években, illetve van folyamatban műemlékké nyilvánítása. Ezek a következők: Római Katolikus templom – Arany János tér ; Szent Háromság szobor – Arany János tér; Szent Flórián szobor – Erzsébet utca; Gólyavár; Földvár, lakótorony és téglaégető kemence – Sziget-erdő; Kossuth szoborcsoport; Korona szálló; Zsinagóga; MÁV lakóházak – Gyenis Antal utca 6-8-10-12.; Illyés Gyula Gimnázium épülete; Jókai u. 13.

A várostérségben Világörökségi helyszín nem található.

3.4 Társadalmi helyzet

3.4.1. Demográfia

A kistérség településeinek nagy részén a **munkahelyek számának csökkenése** már a rendszerváltást megelőzően megkezdődött. A mezőgazdasági nagyüzemek átalakulásával tömegesen szűntek meg a korábban fő megélhetési forrásnak számító mezőgazdasági munkahelyek, ehhez adódott hozzá az önkormányzati munkahelyek számának fokozatos csökkenése is. A kisebb lélekszámú települések **munkahelyvesztése ma sem zárult le**. A legrosszabb helyzetben azon települések lakói vannak, ahol a foglakoztatási központok elérése nehézkes. A foglalkoztatási problémák az önkormányzatok által tett erőfeszítések ellenére súlyosbodtak az elmúlt években. A munkanélküliség jóval meghaladja az országos és regionális átlagot a kistérségben. A '90-es évek elején a dombóvári kistérség munkanélküliségi mutatója meghaladta a 10 %-ot, amely alá azóta sem sikerült menni.

Ld. 3.6 fejezet

3.4.2. Oktatás.

2011-ben a várostérség 4 településén nem működött óvoda (Csibrák, Jágónak, Lápafő, Várong). Ezeken a településeken általános iskola sem működött. Általános iskola Nakon és Kapospulán sincs, de a várostérség többi településén van. Középiskola csak a várostérség központjában, Dombóváron található. Felsőoktatási intézmény a várostérségben nincs.

Oktatási intézmények fenntartói:

- Dombóvár Város Attala, Csikóstőttős, Döbrököz, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső és Nak Községek Közoktatási Intézményfenntartó Társulása
- Dombóvár város, Attala, Dalmand Községek Közoktatási Intézményfenntartó Társulás
- Egyesített Szociális Intézmény, mint Dombóvár város, Gyulaj és Szakcs községek Intézményfenntartó Társulás
- „Kurd" és „Csibrák" Közoktatási Intézményi Társulás
- Szakcs, Kocsola, Nak, Lápafő, Várong Községek Közoktatási Intézményi Társulás
- Dombóvár Város Önkormányzata (HEMI Esterházy Miklós Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola és Kollégium, Illyés Gyula Gimnázium Szakközépiskola és Kollégium)

Az oktatási intézmények épületeinek állapota: Az elnyert, vissza nem térítendő támogatásnak 1 196 832 786 forintos, 90%-os támogatottságú projektnek köszönhetően az Apáczai Oktatási Központ tagintézményeiben korszerű körülmények között tanulhatnak a gyerekek. Kaposszekcsőn egy teljesen zöldmezős beruházás során új óvoda épült, megújult a csikóstőttősi óvoda, az Apáczai Szakközépiskola kollégiuma, a Belvárosi Általános Iskolai tagintézmény, a Szabadság utcai sportcsarnok, új helyre költözött a Zeneiskola és a művészeti iskola. Döbröközön a 100 éves iskola új belső térrel bővült.

Választható szakmák az egyes oktatási intézményekben:

HEMI Esterházy Miklós Szakképző Iskola, Speciális Szakiskola és Kollégium:hegesztő, ipari gépész, épület és szerkezetlakatos, villanyszerelő, eladó, szakács, pincér, cukrász, asztalos, festő, mázoló, tapétázó, kőműves és hidegburkoló, cipőkészítő, női szabó, számítógép-szerelő, -karbantartó, erősáramú elektrotechnikus, vendéglátásszervező-vendéglős, autószerelő, környezetvédelmi technikus, ruhaipari

technikus, informatikai rendszergazda, szoftverfejlesztő, autószerelő, bútorasztalos, élelmiszer- és vegyiárú-eladó, festő, géplakatos, hegesztő, női szabó, pincér, ruhaipari technikus, szakács, számítógéprendszer-karbantartó, vendéglős, villanyszerelő

Apáczai Csere János Általános és Középiskola: pedagógiai és családsegítő, postai ügyintéző, irodai asszisztens és ügyintéző titkár, pénzügyi termékértékesítő, pénzügyi- számviteli ügyintéző, IT mentor, infokommunikációs hálózatépítő és üzemeltető, informatikai rendszergazda, műszaki informatikus, gazdasági informatikus, vasúti járműszerelő, vasútijármű-technikus, vasútüzemvitel-ellátó, logisztikai ügyintéző

3.4.3. Kultúra

A KSH adatbázis statisztikái alapján 2011-ben a **várostérség valamennyi településén (16) működött könyvtár**, 136 930 könyvtári egységgel. **Muzeális intézmény csak Dombóváron található**, ebben 10 muzeális kiállítást szerveztek, melyen 6913 látogató vett részt. A KSH adatai alapján mozi a várostérségben nem található.

3.4.4. Közművelődés

A KSH adatbázis statisztikái alapján a várostérségben az „Alkotó művelődési közösségek tagjainak" száma csökkent az elmúlt években (2007:574, 2011:554). A csökkenés hátterében az Alkotó művelődési közösségek területi átrendeződése állhat. Míg 2007-ben csak a várostérség 5 településén működött közösség (Dombóvár, Döbrököz, Kapospula, Szakcs, Várong), 2011-ben már 9 településen működött, miközben volt olyan település, ahol teljesen megszűnt (Várong). Az elmúlt években a kulturális rendezvények (2007:308, 2011:217) és az azokon résztvevők száma (2007:71 812, 2011:40 178) is jelentősen lecsökkent a kistérségben.

3.4.5. Testvérvárosok

Dombóvár testvérvárosai: Kernen im Remstal(Németország), Novi di Modena (Olaszország), Ogulin (Horvátország), Höganäs (Svédország), Vir (Horvátország).

Kaposszekcső testvérvárosai: Bietigheim (Németország), Felsőszeli

Kurd testvérvárosa: Nidderau (Németország).

3.4.6. Civil szervezetek

A Dombóváron működő civil szervezetek száma a város lakosságszámához mérten nagynak tekinthető. Tevékenységük szerint 4 nagy csoportra oszthatók: művelődési, szabadidős és egészségügyi, érdekvédelmi és közéleti, környezet és természetvédelmi szervezetek, amelyek a különböző szakmai szervezetek/kerekasztalok munkájában is részt vesznek.

A dombóvári önkormányzat kapcsolattartási tapasztalatai alapján **a civil szervezetek száma 90 körülire tehető a térégben**. A civil szervezetek 80 %-a cégbíróságilag bejegyzett, közhasznúsági státusszal a regisztrált.

3.4.7. Helyi nemzetiségek

Jelentős helyi nemzetiségek a romák és a németek, érdekképviselői: Cigány Kisebbségi Önkormányzat, Dombóvári Roma Közhasznú Alapítvány, Német Kisebbségi Önkormányzat, Magyarországi Német Nemzetiségűek Dombóvári Egyesülete.

3.5 Szociális helyzet

3.5.1 Egészségügy

A szomszédos megyékbe meghatározó az egészségügyi vonzáshatás. A Szent Lukács Egészségügyi Nonprofit Kft. mintegy 80 ezer ember egészségügyi ellátását biztosítja. Területi ellátási kötelezettsége Tolna megyében: Attala, Csibrák, Csikóstőttős, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs és Várong, míg Baranya megyéből: Mágocs, Alsómocsolád, Bikal, Tófű, Egyházaskozár, Vásárosdombó, Meződ, Tékes, Ág, Gerényes, Kisvaszar, Sásd, Varga, Felsőegerszeg, Gödre,Gödresztmárton, Baranyajenő, Oroszló, Mindszentgodisa, Baranyaszentgyörgy, Kisbeszterce, Kishajmás, Vázsnok, Szárász, Nagyhajmás, Tarrós, Bakóca, Tormás, Palé, Szágy, Mekényes, Hegyhátmaróc, Bodolyabér településekre terjed ki. A kórház közúton megközelíthető. Dombóváron 415 működő kórházi ágyat tartanak nyilván (2011, KSH). A várostérség 16 településén 17 házi orvosi rendelő, 4 házi gyermekorvos, 10 gyógyszertár található.

A halálozások száma a várostérségben 486 (2010-hez képest csökkenés).

3.5.2 Szociális szolgáltatások

A szociális ellátásokat Dombóvár Város Önkormányzata, az Egyesített Szociális Intézmény, a „Kapaszkodó" Szociális és Gyermekjóléti Alapszolgáltató Központ és a Dombóvár és Környéke Többcélú Kistérségi Társulás biztosítja.

Az önkormányzat a rászoruló családok és gyermekek részére a gyermekvédelmi törvény, a szociális törvény, valamint e törvények által adott felhatalmazás alapján alkotott önkormányzati rendeletei szerint nyújt ellátásokat.

3.5.3 Hátrányos helyzetűek

A térségben élő hátrányos helyzetűek megsegítésére a 6. számú melléklet alapján az önkormányzatok a megfelelő ellátásokat biztosítják.

3.5.4 Szociális gazdaság

A kistérségben élő megváltozott munkaképességű emberek **munkavállalását akadályozza a kisfokú mobilizálhatóság és a közlekedési infrastruktúra hiányosságai is.** A megváltozott munkaképességűek foglalkoztatását 2007-ig a Jóléti Szolgáltató Kht. végezte Dombóváron, azonban a normatív támogatás megszűnésével a Jóléti Kht. működtetése lehetetlenné vált. A foglalkoztatottak egy részét, a Dombóvári Város- és Lakásgazdálkodási Kht. átvette. Jelenleg is folyik a megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatása. A Reménység Napközi Otthon is jelentős számú megváltozott munkaképességű fogyatékkal élő fiatalt foglalkoztat. Súlyosabb esetekben az intézmény munka-rehabilitációs foglakoztatást végez, melynek munkaideje maximálisan napi 4 óra.

3.6 Foglalkoztatási helyzet

A nyilvántartott álláskeresők száma 2011-ben a várostérségben 2297 fő. A nyilvántartott álláskeresők nemek közötti megoszlása: 51 % nő, 49 % férfi.

Az álláskeresők végzettség szerinti megoszlása:

Általános iskola 8 osztályánál kevesebb végzettséggel rendelkező nyilvántartott álláskeresők száma: 103 fő

Általános iskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 815 fő

Szakmunkás végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 653 fő

Szakiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 35 fő

Szakközépiskolai, technikumi, gimnáziumi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 596 fő

Főiskolai végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 62 fő

Egyetemi végzettségű nyilvántartott álláskeresők száma: 33 fő

Az adatok alapján megállapítható, hogy **az álláskeresők többsége alacsonyan képzett**, a fizikai foglalkozású nyilvántartott álláskeresők száma 1927 fő, a szellemi foglalkozású 370 főhöz képest (19% az összes álláskeresőhöz képest), ez az arány azonban nem éri el az országos átlagot (21%).

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat 2013. 09.20-ai jelentése szerint a 16 településen 133-en részesülnek járadékban és 40-en segélyben.

3.7 Közigazgatás

3.7.1. Járások

Járás székhelye: Dombóvár

Járás illetékességi területe: Attala, Csibrák, Csikóstőttős, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong.

Járási hivatalvezető:Fehérvári Tamás

Járási hivatal címe: Dombóvár, Szent István tér 1.

Bemutatása elérhető a http://www.jaras.info.hu/lap/dombovari-jaras honlapon.

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

F4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása

Sorszám	**Projekt megnevezése**	**Fejlesztési csomagok jelenlegi előkészítettségi foka**	**Kijelölés típusa**	**Támogatási forma megnevezése**	**Kedvezményezetti kör meghatáro-zása**	**Fejlesztési csomagok időbeli ütemezése**	**Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)**	**Kapcsolódó EU tematikus célkitűzés meghatározása**	**Kapcsolódó EU beruházási prioritás megnevezése**	**Fejlesztési csomagokhoz kapcsolódó számszerűsíthető (indikátor) vállalás(ok) számszerűsítve**
1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1744,7**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	
1.	Könyvtár szoftverfejlesztése				Dombóvár		50			

2.	DVNSE projekt				Dombóvár		800			
3.	Művelődési ház aljzatszigetelése				Dombóvár		30			
4.	Skate-park fejlesztése (Jam-csarnok)				Dombóvár		70			
5.	Sportpálya felújítás				Attala		30			
6.	Meglévő szabad területen sportpálya építése (foci, kosár)				Csibrák		40			
7.	Közösségi színterek (Pajtaszínház, Faluház) felújítása				Csikóstőttős		40			
8.	Pajtaszínház kialakítása				Dalmand		15			
9.	Roma Közösségi Épület felújítása				Döbrököz		30			
10.	Volt hegyi óvoda felújítása, közösségi célra történő felhasználása (pl.: erdei óvoda, táboroztatás, játszóház)				Döbrököz		40			
11.	Erdei kirándulóhely kialakítása				Döbrököz		20			
12.	Új közösségi tér kialakítás : Pajtaszínház				Jágónak		40			
13.	Kapospulai művelődési ház bővítése				Kapospula		70			
14.	Kapospulai sportpálya felújítása (területvétel- víz, villany bevezetés)				Kapospula		7,5			

15.	Alsóhetényi volt iskola épület megvétele és közösségi házzá alakítása				Kapospula		16			
16.	Műfüves sportpálya építés a Közösségi Háznál				Kaposszekcső		40			
17.	Falumúzeum, Tájház kialakítás (2014)				Kaposszekcső		60			
18.	Iskolaudvar rendezés (térkövezés, sportpálya) 2015)				Kaposszekcső		50			
19.	Sportcsarnok teljes felújítás (2014)				Kaposszekcső		70			
20.	Közösségi-faluház kialakítása, köztéri utcabútorok kihelyezése				Kocsola		10			
21.	Művelődési Ház				Kocsola		35			
22.	Pajtaszínház megépítése				Kocsola		6			
23.	Erdei tornapálya, erdei kirándulóhely kialakítása				Kocsola		20			
24.	Művelődési Ház vizesblokkok felújítása				Kurd		16			
25.	Sportpálya felújítása				Kurd		20			
26.	Művelődési Ház Ifjúsági Klub helységeinek kialakítása				Kurd		20			
27.	Műv. Ház udvar szabadtéri színpad –				Kurd		40			

	közösségi tér kialakítása									
28.	Szabadtéri sporteszközök kialakítása				Kurd		15			
29.	Kultúrház épületének további fejlesztése (parkettázás, kályhacsere) I. ütem				Lápafő		4.83			
30.	Kultúrház épületének további fejlesztése II. ütem				Lápafő		4,2			
31.	Öltöző építése				Nak		20			
32.	Művelődési Ház felújítása				Szakcs		20			
2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása		**5%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1384**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	
1.	Kossuth Szoborcsoport visszahelyezése a Kossuth-térre				Dombóvár		30			
2.	Szent Gellért utca megnyitása				Dombóvár		30			
3.	Játszóterek felújítása				Dombóvár		60			
4.	Szociális célú városrehabilitáció (DARK) (Erzsébet utcai lakások korszerűsítése; Pajtaszínház építése;				Dombóvár		200			

	Petőfi u. közművesítése; Arany J. tér - Petőfi u. - Erzsébet u. térburkolása; Zsinagóga felújítása; Szabadság u. 6-8. felújítása)									
5.	Belvárosi városrehabilitáció (DOBÁS) /Hunyadi tér keleti oldalának közterület rehabilitációja; Művelődési ház környezetének felújítása; Közterületi ivókút és Információs Pont; térfigyelő kamerarendszer kiépítése)				Dombóvár		200			
6.	Parkosítás				Attala		20			
7.	Játszótér felújítása				Csibrák		20			
8.	Köztéri utcabútorok kihelyezése (padok, hulladékgyűjtő, virágláda)				Csibrák		15			
9.	Meglévő üdölőövezet bővítése és fejlesztése				Csikóstőttős		10			
10.	Ifjúsági park továbbfejlesztése				Dalmand		13			
11.	Településkép javítás (faluközpont)				Dalmand		12			
12.	Településkép javítás (Játszótér bővítés,				Döbrököz		80			

	zöldfelületek rendbetétele, parkosítás)									
13.	Werbőczi vár környékének rekonstrukciója, látogatóhely kialakítása				Döbrököz		80			
14.	Játszótér kialakítás (2015)				Jágónak		30			
15.	Kossuth utca komplex rendezése (útfelújítás, padka-rendezés, csapadékvíz elvezetés, parkosítás)				Kaposszekcső		60			
16.	Orvosi rendelő melletti telek rendezése (parkoló, park)				Kaposszekcső		30			
17.	Rekreációs park kialakítás a Liget lakótelepen (2015)				Kaposszekcső		40			
18.	Kerékpárút közvilágítással történő ellátása (2015)				Kaposszekcső		60			
19.	Faluközpont teljes rekonstrukciója (2016)				Kaposszekcső		120			
20.	Házak homlokzatának rendbetétele.				Kocsola		120			
21.	Faluközpont teljes rekonstrukció				Kocsola		60			

22.	Játszótér kialakítása az óvoda mellett				Lápafő		20			
23.	Utcabútor kihelyezése				Lápafő		20			
24.	Közpark bővítés, felújítás				Nak		30			
25.	„Antik – udvar" Leromlott épületek, területek rendezése (épületek bontása, a még felhasználható régi építőanyagok előkészítése értékesítésre, értékesítés, a terület újra hasznosítása (gyógynövény stb.)				Szakcs		20			
26.	Játszótér fejlesztése				Várong		4			
3. Természeti környezet védelme, megújítása		**5%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**225**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	
1.	Élőhelyhelyreállítás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen a regionális jelentőségű ökológiai folyosó zavarmentes működése érdekében				Dombóvár		60			

2.	Térfigyelő kamerarendszer kiépítése				Dombóvár		40			
3.	Stratégiai zajtérképek és zajcsökkentési intézkedések (zöldterület-kataszter)				Dombóvár		40			
4.	Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése és helyreállítása (Szigeterdő)				Dombóvár		30			
5.	12 belterületi zöldövezet természeti értékének növelése				Dombóvár		20			
6.	Pihenő park kialakítása				Csibrák		20			
7.	Pince partfal munkálatok befejezése				Kocsola		15			
4. Kulturális környezet védelme, megújítása		**5%**	**normatív támogatás**	**visszanem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**374**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	
1.	Kincsestár fejlesztése				Dombóvár		30			
2.	Múzeum fejlesztése				Dombóvár		30			
3.	Helyi Televízió				Dombóvár		50			
4.	Községháza falújítása (homlokzat)				Döbrököz		30			

5.	Templom felújítása				Döbrököz		30			
6.	Tájház kialakítása				Döbrököz		40			
7.	Templom felújítása				Gyulaj		100			
8.	Templom felújítása				Kocsola		25			
9.	Templom külső felújítása Templomtorony javítása				Kurd		30			
10.	Szabadtéri szinpad lefedése				Várong		4			
11.	Fedett nézőtér kialakítása				Várong		5			
5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**2370**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések**	
1.	Dombóvári térségi szennyvízberuházás				Dombóvár		**650**			
2.	Belvízi vízelvezetési rendszer (Szőlőhegy, Szuhay-domb)				Dombóvár		300			
3.	Ivóvízjavító program (Mászlony, Szilfás)				Dombóvár		300			
4.	Csatornázás				Csibrák		200			
5.	Csapadékvíz II. ütem (Béke, Petőfi, Rákóczi, Kossuth)				Csikóstőttős		150			
6.	Szennyvíz elvezetés és tisztítás				Döbrököz		200			
7.	Csapadékvíz elvezető hálózat felújítása				Döbrököz		150			

8.	Szennyvíz				Jágónak		200			
9.	Természetes vízelvezetés (vasúti áteresz)				Kapospula		70			
10.	Szennyvízkezelés megoldása /csatorna nélkül/				Kocsola		200			
11.	Hunyadi utcai csapadékvíz elvezető árkok burkolása, hidak rekonstrukciója				Kurd		150			
12.	Szennyvíz				Szakcs		300			
13.	Szennyvízelvezetés megoldása alternatív megoldással				Várong		150			
6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**5833**	**Kisléptékű közlekedési fejlesztések**	**Kisléptékű közlekedési fejlesztések**	
1.	Intermodális csomópont kialakítása Dombóváron (Pályaudvar és autóbusz pályaudvar átépítés)				Dombóvár		400			
2.	Buszmegálló projekt				Dombóvár		100			
3.	Dombóvár - Mágocs közötti közúthálózat hiányzó elemének megépítése (2 km új út építése)				Dombóvár		500			

4.	Gunarasi elkerülő út (Mágocs - 65. sz. főút Hőgyész - dombóvár 61. sz. főút/6532 j.ök. Út)				Dombóvár		1500			
5.	Tamási-Dombóvár-Sásd-Magyarhertelend-Orfű-Pécs kerékpárút megépítése céltársulás létrehozásával				Dombóvár		1000			
6.	Arany János téri csomópont átépítése				Dombóvár		300			
7.	Járda és útfelújítások				Dombóvár		400			
8.	Járda felújítások (2.000 m)				Attala		30			
9.	Rákóczi utca aszfaltozása				Attala		40			
10.	Elkerülő út				Attala		120			
11.	Külterületen földutak létesítése, felújítása				Attala		40			
12.	Járda felújítás és építés				Csibrák		30			
13.	Buszmegálló fejlesztése 4 db				Csibrák		40			
14.	Belterületi útfelújítás				Csikóstőttős		120			
15.	Gyalogos forgalmat szolgáló létesítmények fejlesztése és felújítása				Csikóstőttős		20			
16.	Parkoló és autóbuszöböl				Dalmand		22			

	kialakítása a Hivatal épülete előtt									
17.	Járdák felújítása				Dalmand		25			
18.	Önkormányzati belterületi utak felújítási program				Dalmand		50			
19.	61-es úttól a bekötőút felújítása				Dalmand		180			
20.	Belterületi utak és járdák felújítása				Döbrököz					
21.	Külterületi földutak felújítása				Döbrököz					
22.	Útjavítások aszfaltozással (Árpád utca, Kossuth u, Rákóczi u., Petőfi u.)				Gyulaj		35			
23.	Járdák felújítása				Gyulaj		7			
24.	Kossuth és Petőfi utcák járdáinak felújítása (2013)				Jágónak		20			
25.	Belterületi útfelújítási program: Petőfi utca, Kossuth utca (2014)				Jágónak		40			
26.	Aranyparti infrastruktúra-fejlesztés (buszmegálló, 2014)				Jágónak		20			
27.	Hármas határ hasznosítása				Jágónak		50			
28.	Belső utak felújítása				Kapospula		23			
29.	Kaposszekcső-Csikóstőttős kerékpárút építés				Kaposszekcső		40			
30.	Járdafelújítások (2014)				Kaposszekcső		40			

31.	Kaposszekcső-Vásárosdombó kerékpárút építés (2016)				Kaposszekcső		50			
32.	Liget lakótelepen út és parkoló építés				Kaposszekcső		30			
33.	Út,- és járda építés, felújítás, árok bélelés járdalappal				Kocsola		30			
34.	Külterületi mezőgazdasági utak rendbetétele, burkolása, nyomvonal rendezése, új mezőgazdasági utak kialakítása, az ezekhez szükséges területek biztosítása				Kocsola		200			
35.	Autóbuszöböl megépítése				Kocsola		2			
36.	Belterületi útfelújítás a KÖZÚT KHT együttműködéssel				Kocsola		200			
37.	Buszmegálló felújítása				Lápafő		4			
38.	Járda felújítás				Nak		15			
39.	Nak - Nosztány puszta összekötő út felújítása				Nak		50			
40.	Kocsola – Szakcs bekötő út felújítás				Szakcs		20			
41.	Belterületi utak felújítása				Szakcs		20			

42.	Önkormányzati utak felújítása				Várong		20			
7. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1171,4**	**A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása**	**A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása**	
1.	Megyei és helyi önkormányzatokkal együttműködés az intézményfenntartás kapcsán				Dombóvár		300			

2.	Intézmények alternatív energiaellátása				Dombóvár		500			
3.	Hivatal épületének felújítása				Csibrák		100			
4.	Épületenergetikai beruházások megújuló energiaforrások felhasználásával a közintézményekben				Döbrököz		40			
5.	Konyha és ebédlő nyílászáró csere, teljes épület és gépészeti felújítás, korszerű gép beszerzés				Gyulaj		20			
6.	Kapospulai községháza épületének nyílászáró cseréje				Kapospula		7			
7.	Polgármesteri Hivatal külső,belső felújítása, a környék rendezése				Kocsola		15			
8.	Önkormányzati konyha teljes felújítása, konyhai berendezések beszerzése				Kocsola		80			
9.	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - belső felújítás				Kurd		50			
10.	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - külső felújítás				Kurd		50			

11.	Polgármesteri Hivatal épületének külső és belső felújítása I. ütem				Lápafő		5,1			
12.	Polgármesteri Hivatal épületének külső és belső felújítása II. ütem				Lápafő		4,3			
8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**visszanem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**440**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése**	
1.	Rendelő létrehozása					Dombóvár	400			
2.	Orvosi rendelő akadálymentesítés (2016)					Kaposszekcső	30			
3.	Akadálymentesítés-orvos, gyógyszertár, önkormányzat					Kocsola	10			
9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**visszanem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1040**			

1.	Szociális ágazatot humánerőforrással ellátni – Szakképzett orvosok, nőverek felvétele, inftastrukturális fejlesztés				Dombóvár		100	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
2.	Szociális étkeztető (régi Idősek Klubja konyha) felújítása				Jágónak		40	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
3.	Idősek otthona korszerűsítése				Gyulaj		20	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
4.	Szociális városrehabilitáció: Leromlott állapotú épületek felszámolása, helyette önkormányzati bérlakások építése				Dombóvár		600	Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja		

5.	Környezettudatosságra nevelés: Tanácsadás a lakosság felé kis önkormányzati vállalat keretében				Dombóvár		210	A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		
6.	Felszabaduló ingatlan (iskola termei) hasznosírása				Dalmand		25	A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		

7.	Települési kiadvány elkészítése				Döbrököz		20	A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		
8.	Civilház kialakítás (Táncsics 32.)				Kaposszekcső		25	A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		

10. Egyéb a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek							2338,6			
1.	Dombóvár - Kaposvár 41. sz. vasútvonal felújítása				Dombóvár		2000			
2.	Plébánia felújítása				Attala		20			
3.	Temető, ravatalozó felújítása, kerítés építése				Attala		20			
4.	Vasúti megálló áthelyezése				Csibrák		200			
5.	Temetőben sétautak kialakítás				Döbrököz		10			
6.	Ravatalozó felújítása, előtető készítése				Gyulaj		6			
7.	Ravatalozó felújítása (2013)				Jágónak		10			
8.	Alsóhetényi temetőbe a villanyt bevezetni				Kapospula		1,6			
9.	Új építési telkek kialakítása (2014)				Kaposszekcső		20			
10.	Temetőrendezési feladatok (2016)				Kaposszekcső		15			
11.	Temető területén felújítás,toalett építés, kerítés építése				Kocsola		10			
12.	Kisgépjármű beszerzése				Kurd		8			
13.	Temetői út felújítása				Lápafő		8			
14.	Ravatalozó felújítása I				Lápafő		10			

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

A csomagok kedvezményezetti köre a kistérség önkormányzatai

4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása

A projektcsomagok teljes költségigénye 16,9 milliárd Ft, melynek részletes bemutatása a csomagok részletes elemzésében található.

5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA

1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

A projektcsomag összesen 32 projektet tartalmaz. A fejlesztések elsősorban sport és kulturális épületek, létesítmények fejlesztéséhez kapcsolódnak, melyek megvalósítását a 2014-16-os időszakra terveztek a projektgazdák. A projektcsomag teljes forrásigénye 1.744 millió Ft.

2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

A projektcsomag 26 projektből áll össze. A csomag olyan belterületi infrastrukturális projekteket tartalmaznak, melyek révén a települések városképe jelentősen javulhat. A csomag összértéke 1.384 millió Ft, előkészítettsége kb 5%.

3. Természeti környezet védelme, megújítása

A projektcsomag hét nevesített fejlesztési elképzelést tartalmaz, összesen 225 millió Ft összértékben. A programok mindegyike környezetvédelmi szempontok szem előtt tartásával történő fejlesztés, vagy a környezeti hatások mérési lehetőségeinek fejlesztése. A projektgazdák jellemzősen a 2016-2019-es időszakban kívánják e projekteket megvalósítani.

4. Kulturális környezet védelme, megújítása

A projektcsomag összesen 11 nevesített fejlesztési elképzelést tartalmaz, 374 millió Ft tervezett összértékben. A csomag célja a térség kulturális értékeinek állagmegőrzése, felújítása. A projektek előkészítettségi szintje 5% körüli.

5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése

A projektcsomag összesen 13 projektet tartalmaz 2.370 millió Ft összértékben. A csomag célja a térség településeinek szenny- és ivóvíz-minőségi kérdéseinek, valamint vízrendezési problémáinak rendezése. A csomag előkészítettsége 10%-os.

6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések

A projektcsomag értéke 5833 millió Ft. A 42 projekt mindegyike bel-, vagy külterületi, út, illetve járdafelújítás, valamint közlekedési csomópontok kialakítását célozza. A projektek előkészítettsége 10%.

7. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása

A projektcsomag 12 fejlesztési elképzeléseinek összértéke 1.171 millió Ft. A projektek előkészítettségi szintje 10%. A fejlesztési ötletek mindegyike a települési önkormányzatok tulajdonában lévő (jellemzően polgármesteri hivatal) infrastrukturális felújítását célozza.

8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

A projektcsomag összértéke 440 millió Ft. A fejlesztési elképzelések rendelő létrehozását, vagy már meglévő intézmények akadálymentesítését, infrastrukturális fejlesztését célozzák. A projektek előkészítettsége 10%-os.

9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése

A projektcsomagba besorolt 8 projektötlet összértéke 1.040 millió Ft. A fejlesztési elképzelések célja a szociális ágazat fejlesztése. A projektek előkészítettségi szintje 5%.

10. Egyéb a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek

A projektcsomagba olyan fejlesztési elképzelések kerültek be, melyek sem a TOP sem más ágazati operatív program prioritásaiba nem sorolhatóak be. A csomag összértéke 2.338 millió Ft (ebből a Dombóvár-Kaposvár vasútvonal felújítása 2 milliárd Ft).

6. PROJEKTKATASZTER

ssz	Projekt megnevezése	Kedvezményezetti kör meghatározása	Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)
1	Sportpálya felújítás	Attala	30
2	Parkosítás	Attala	20
3	Járda felújítások (2.000 m)	Attala	30
4	Rákóczi utca aszfaltozása	Attala	40
5	Elkerülő út	Attala	120
6	Külterületen földutak létesítése, felújítása	Attala	40
7	Plébánia felújítása	Attala	20
8	Temető, ravatalozó felújítása, kerítés építése	Attala	20
9	Meglévő szabad területen sportpálya építése (foci, kosár)	Csibrák	40
10	Játszótér felújítása	Csibrák	20
11	Köztéri utcabútorok kihelyezése (padok, hulladékgyűjtő, virágláda)	Csibrák	15
12	Pihenő park kialakítása	Csibrák	20
13	Csatornázás	Csibrák	200
14	Járda felújítás és építés	Csibrák	30
15	Buszmegálló fejlesztése 4 db	Csibrák	40
16	Hivatal épületének felújítása	Csibrák	100
17	Vasúti megálló áthelyezése	Csibrák	200
18	Közösségi színterek (Pajtaszínház, Faluház) felújítása	Csikóstőttős	40
19	Meglévő üdölőővezet bővítése és fejlesztése	Csikóstőttős	10
20	Csapadékvíz II. ütem (Béke, Petőfi, Rákóczi, Kossuth)	Csikóstőttős	150
21	Belterületi útfelújítás	Csikóstőttős	120
22	Gyalogos forgalmat szolgáló létesítmények fejlesztése és felújítása	Csikóstőttős	20
23	Pajtaszínház kialakítása	Dalmand	15
24	Ifjúsági park továbbfejlesztése	Dalmand	13
25	Településkép javítás (faluközpont)	Dalmand	12
26	Parkoló és autóbuszöböl kialakítása a Hivatal épülete előtt	Dalmand	22
27	Járdák felújítása	Dalmand	25
28	Önkormányzati belterületi utak felújítási program	Dalmand	50
29	61-es úttól a bekötőút felújítása	Dalmand	180
30	Felszabaduló ingatlan (iskola termei) hasznosírása	Dalmand	25

31	Könyvtár szoftverfejlesztése	Dombóvár	50
32	DVNSE projekt	Dombóvár	800
33	Művelődési ház aljzatszigetelése	Dombóvár	30
34	Skate-park fejlesztése (Jam-csarnok)	Dombóvár	70
35	Kossuth Szoborcsoport visszahelyezése a Kossuth-térre	Dombóvár	30
36	Szent Gellért utca megnyitása	Dombóvár	30
37	Játszóterek felújítása	Dombóvár	60
38	Szociális célú városrehabilitáció (DARK) (Erzsébet utcai lakások korszerűsítése; Pajtaszínház építése; Petőfi u. közművesítése; Arany J. tér - Petőfi u. - Erzsébet u. térburkolása; Zsinagóga felújítása; Szabadság u. 6-8. felújítása)	Dombóvár	200
39	Belvárosi városrehabilitáció (DOBÁS) /Hunyadi tér keleti oldalának közterület rehabilitációja; Művelődési ház környezetének felújítása; Közterületi ivókút és Információs Pont; térfigyelő kamerarendszer kiépítése)	Dombóvár	200
40	Élőhelyhelyreállítás a Kis-Konda-patak völgye természetvédelmi területen a regionális jelentőségű ökológiai folyosó zavarmentes működése érdekében	Dombóvár	60
41	Térfigyelő kamerarendszer kiépítése	Dombóvár	40
42	Stratégiai zajtérképek és zajcsökkentési intézkedések (zöldterület-kataszter)	Dombóvár	40
43	Gyűjteményes növénykertek és védett történeti kertek megőrzése és helyreállítása (Szigeterdő)	Dombóvár	30
44	12 belterületi zöldövezet természeti értékének növelése	Dombóvár	20
45	Kincsestár fejlesztése	Dombóvár	30
46	Múzeum fejlesztése	Dombóvár	30
47	Helyi Televízió	Dombóvár	50
48	Dombóvári térségi szennyvízberuházás	Dombóvár	**650**
49	Belvízi vízelvezetési rendszer (Szőlőhegy, Szuhay-domb)	Dombóvár	300
50	Ivóvízjavító program (Mászlony, Szilfás)	Dombóvár	300
51	Intermodális csomópont kialakítása Dombóváron (Pályaudvar és autóbusz pályaudvar átépítés)	Dombóvár	400
52	Buszmegálló projekt	Dombóvár	100
53	Dombóvár - Mágocs közötti közúthálózat hiányzó elemének megépítése (2 km új út építése)	Dombóvár	500

54	Gunarasi elkerülő út (Mágocs - 65. sz. főút Hőgyész - dombóvár 61. sz. főút/6532 j.ök. Út)	Dombóvár	1500
55	Tamási-Dombóvár- Sásd-Magyarhertelend-Orfű-Pécs kerékpárút megépítése céltársulás létrehozásával	Dombóvár	1000
56	Arany János téri csomópont átépítése	Dombóvár	300
57	Járda és útfelújítások	Dombóvár	400
58	Megyei és helyi önkormányzatokkal együttműködés az intézményfenntartás kapcsán	Dombóvár	300
59	Intézmények alternatív energiaellátása	Dombóvár	500
60	Szociális ágazatot humánerőforrással ellátni - Szakképzett orvosok, nőverek felvétele, inftastrukturális fejlesztés	Dombóvár	100
61	Szociális városrehabilitáció: Leromlott állapotú épületek felszámolása, helyette önkormányzati bérlakások építése	Dombóvár	600
62	Környezettudatosságra nevelés: Tanácsadás a lakosság felé kis önkormányzati vállalat keretében	Dombóvár	210
63	Dombóvár - Kaposvár 41. sz. vasútvonal felújítása	Dombóvár	2000
64	Roma Közösségi Épület felújítása	Döbrököz	30
65	Volt hegyi óvoda felújítása, közösségi célra történő felhasználása (pl.: erdei óvoda, táboroztatás, játszóház)	Döbrököz	40
66	Erdei kirándulóhely kialakítása	Döbrököz	20
67	Településkép javítás (Játszótér bővítés, zöldfelületek rendbetétele, parkosítás)	Döbrököz	80
68	Werbőczi vár környékének rekonstrukciója, látogatóhely kialakítása	Döbrököz	80
69	Községháza falújítása (homlokzat)	Döbrököz	30
70	Templom felújítása	Döbrököz	30
71	Tájház kialakítása	Döbrököz	40
72	Szennyvíz elvezetés és tisztítás	Döbrököz	200
73	Csapadékvíz elvezető hálózat felújítása	Döbrököz	150
74	Belterületi utak és járdák felújítása	Döbrököz	
75	Külterületi földutak felújítása	Döbrököz	
76	Épületenergetikai beruházások megújuló energiaforrások felhasználásával a közintézményekben	Döbrököz	40
77	Települési kiadvány elkészítése	Döbrököz	20
78	Temetőben sétautak kialakítás	Döbrököz	10
79	Templom felújítása	Gyulaj	100
80	Útjavítások aszfaltozással (Árpád utca, Kossuth u, Rákóczi u., Petőfi u.)	Gyulaj	35
81	Járdák felújítása	Gyulaj	7

82	Konyha és ebédlő nyílászáró csere, teljes épület és gépészeti felújítás, korszerű gép beszerzés	Gyulaj	20
83	Idősek otthona korszerűsítése	Gyulaj	20
84	Ravatalozó felújítása, előtető készítése	Gyulaj	6
85	Új közösségi tér kialakítás : Pajtaszínház	Jágónak	40
86	Játszótér kialakítás (2015)	Jágónak	30
87	Szennyvíz	Jágónak	200
88	Kossuth és Petőfi utcák járdáinak felújítása (2013)	Jágónak	20
89	Belterületi útfelújítási program: Petőfi utca, Kossuth utca (2014)	Jágónak	40
90	Aranyparti infrastruktúra-fejlesztés (buszmegálló, 2014)	Jágónak	20
91	Hármas határ hasznosítása	Jágónak	50
92	Szociális étkeztető (régi Idősek Klubja konyha) felújítása	Jágónak	40
93	Ravatalozó felújítása (2013)	Jágónak	10
94	Kapospulai művelődési ház bővítése	Kapospula	70
95	Kapospulai sportpálya felújítása (területvétel- víz, villany bevezetés)	Kapospula	7,5
96	Alsóhetényi volt iskola épület megvétele és közösségi házzá alakítása	Kapospula	16
97	Természetes vízelvezetés (vasúti áteresz)	Kapospula	70
98	Belső utak felújítása	Kapospula	23
99	Kapospulai községháza épületének nyílászáró cseréje	Kapospula	7
100	Alsóhetényi temetőbe a villanyt bevezetni	Kapospula	1,6
101	Műfüves sportpálya építés a Közösségi Háznál	Kaposszekcső	40
102	Falumúzeum, Tájház kialakítás (2014)	Kaposszekcső	60
103	Iskolaudvar rendezés (térkövezés, sportpálya) 2015)	Kaposszekcső	50
104	Sportcsarnok teljes felújítás (2014)	Kaposszekcső	70
105	Kossuth utca komplex rendezése (útfelújítás, padka-rendezés, csapadékvíz elvezetés, parkosítás)	Kaposszekcső	60
106	Orvosi rendelő melletti telek rendezése (parkoló, park)	Kaposszekcső	30
107	Rekreációs park kialakítás a Liget lakótelepen (2015)	Kaposszekcső	40
108	Kerékpárút közvilágítással történő ellátása (2015)	Kaposszekcső	60
109	Faluközpont teljes rekonstrukciója (2016)	Kaposszekcső	120

110	Kaposszekcső-Csikóstőttős kerékpárút építés	Kaposszekcső	40
111	Járdafelújítások (2014)	Kaposszekcső	40
112	Kaposszekcső-Vásárosdombó kerékpárút építés (2016)	Kaposszekcső	50
113	Liget lakótelepen út és parkoló építés	Kaposszekcső	30
114	Civilház kialakítás (Táncsics 32.)	Kaposszekcső	25
115	Új építési telkek kialakítása (2014)	Kaposszekcső	20
116	Temetőrendezési feladatok (2016)	Kaposszekcső	15
117	Közösségi-faluház kialakítása, köztéri utcabútorok kihelyezése	Kocsola	10
118	Művelődési Ház	Kocsola	35
119	Pajtaszínház megépítése	Kocsola	6
120	Erdei tornapálya, erdei kirándulóhely kialakítása	Kocsola	20
121	Házak homlokzatának rendbetétele.	Kocsola	120
122	Faluközpont teljes rekonstrukció	Kocsola	60
123	Pince partfal munkálatok befejezése	Kocsola	15
124	Templom felújítása	Kocsola	25
125	Szennyvízkezelés megoldása /csatorna nélkül/	Kocsola	200
126	Út,- és járda építés, felújítás, árok bélelés járdalappal	Kocsola	30
127	Külterületi mezőgazdasági utak rendbetétele, burkolása, nyomvonal rendezése, új mezőgazdasági utak kialakítása, az ezekhez szükséges területek biztosítása	Kocsola	200
128	Autóbuszöböl megépítése	Kocsola	2
129	Belterületi útfelújítás a KÖZÚT KHT együttműködéssel	Kocsola	200
130	Polgármesteri Hivatal külső,belső felújítása, a környék rendezése	Kocsola	15
131	Önkormányzati konyha teljes felújítása, konyhai berendezések beszerzése	Kocsola	80
132	Temető területén felújítás,toalett építés, kerítés építése	Kocsola	10
133	Művelődési Ház vizesblokkok felújítása	Kurd	16
134	Sportpálya felújítása	Kurd	20
135	Művelődési Ház Ifjúsági Klub helységeinek kialakítása	Kurd	20
136	Műv. Ház udvar szabadtéri színpad – közösségi tér kialakítása	Kurd	40
137	Szabadtéri sporteszközök kialakítása	Kurd	15
138	Templom külső felújítása Templomtorony javítása	Kurd	30

139	Hunyadi utcai csapadékvíz elvezető árkok burkolása, hidak rekonstrukciója	Kurd	150
140	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - belső felújítás	Kurd	50
141	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása - külső felújítás	Kurd	50
142	Kisgépjármű beszerzése	Kurd	8
143	Kultúrház épületének további fejlesztése (parkettázás, kályhacsere) I. ütem	Lápafő	4.83
144	Kultúrház épületének további fejlesztése II. ütem	Lápafő	4,2
145	Játszótér kialakítása az óvoda mellett	Lápafő	20
146	Utcabútor kihelyezése	Lápafő	20
147	Buszmegálló felújítása	Lápafő	4
148	Polgármesteri Hivatal épületének külső és belső felújítása I. ütem	Lápafő	5,1
149	Polgármesteri Hivatal épületének külső és belső felújítása II. ütem	Lápafő	4,3
150	Temetői út felújítása	Lápafő	8
151	Ravatalozó felújítása I	Lápafő	10
152	Öltöző építése	Nak	20
153	Közpark bővítés, felújítás	Nak	30
154	Járda felújítás	Nak	15
155	Nak - Nosztány puszta összekötő út felújítása	Nak	50
156	Művelődési Ház felújítása	Szakcs	20
157	„Antik – udvar” Leromlott épületek, területek rendezése (épületek bontása, a még felhasználható régi építőanyagok előkészítése értékesítésre, értékesítés, a terület újra hasznosítása (gyógynövény stb.)	Szakcs	20
158	Szennyvíz	Szakcs	300
159	Kocsola – Szakcs bekötő út felújítás	Szakcs	20
160	Belterületi utak felújítása	Szakcs	20
161	Játszótér fejlesztése	Várong	4
162	Szabadtéri szinpad lefedése	Várong	4
163	Fedett nézőtér kialakítása	Várong	5
164	Szennyvízelvezetés megoldása alternatív megoldással	Várong	150
165	Önkormányzati utak felújítása	Várong	20
166	Rendelő létrehozása		400
167	Orvosi rendelő akadálymentesítés (2016)		30
168	Akadálymentesítés- orvos, gyógyszertár, önkormányzat		10

7. FÜGGELÉK

1. számú melléklet[8]

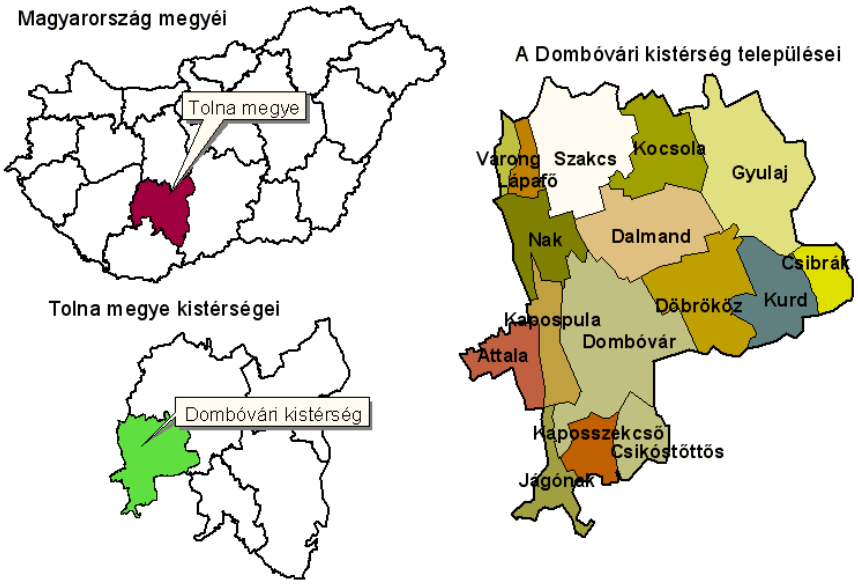

2. melléklet

Forrás: KSH adatbázis, saját szerkesztés

[8] A Nemzeti Fejlesztési Terv szerepe a dombóvári kistérség fejlődésében, Kistérségi esettanulmány

3. számú melléklet

Dombóvár megközelítése közösségi közlekedéssel[9]		
Kiindulási pont	Dombóvárra indított távolsági buszjáratok száma munkanapokon	Dombóvárra indított távolsági buszjáratok száma munkaszüneti napon
Attala	19	5
Csibrák	10	5
Csikóstőttős	15	3
Dalmand	18	6
Döbrököz	24	8
Gyulaj	5	3
Jágónak	5	2
Kapospula	27	5
Kaposszekcső	28	8
Kocsola	16	10
Kurd	21	8
Lápafő	10	3
Nak	10	3
Szakcs	8	3
Várong	10	3

[9] Forrás: Volán Hivatalos Autóbusz Menetrend (http://www.menetrendek.hu/cgi-bin/menetrend/html.cgi), saját szerkesztés

4. számú melléklet

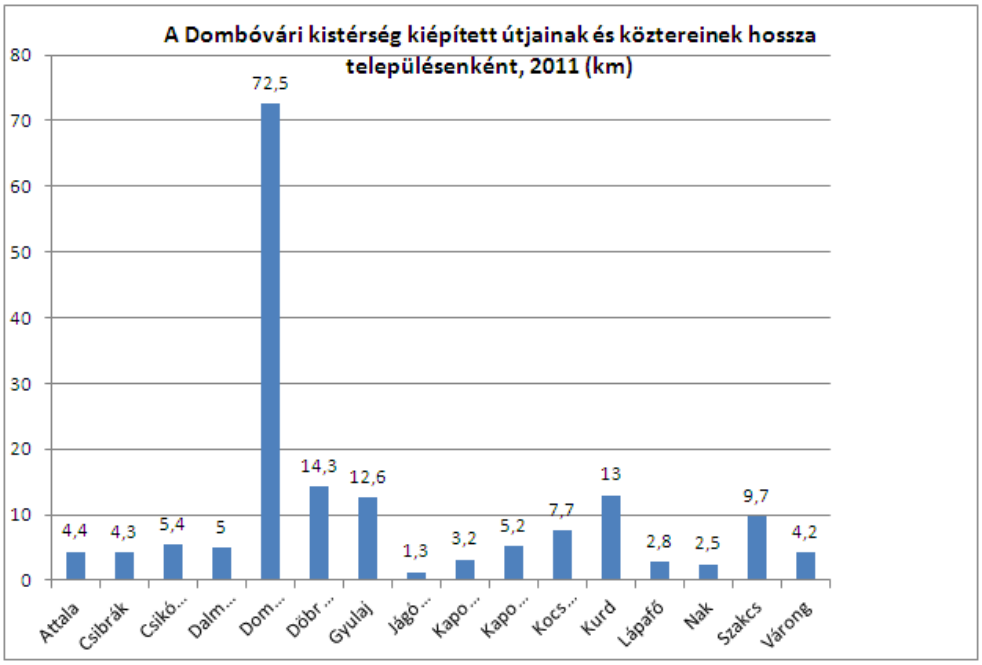

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

5. számú melléklet

Időszak	Terület - T-Star 2011 TA	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	A közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatba (közcsatornahálózatba) bekapcsolt lakások száma (db)	Távfűtésbe bekapcsolt lakások száma (db)	Melegvízhálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)	Szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)
2011.	Attala	371				210	
	Csibrák	142				102	
	Csikóstőttős	353				300	
	Dalmand	519				519	
	Dombóvár	7718	5369	1877	1781	7000	7000
	Döbrököz	858				619	
	Gyulaj	344				303	
	Jágónak	118				100	
	Kapospula	357	229			210	
	Kaposszekcső	559	430			641	
	Kocsola	515				475	
	Kurd	479	239			482	
	Lápafő	84				67	
	Nak	279				228	
	Szakcs	458				363	
	Várong	87				66	

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

6. számú melléklet

2011	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásában részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Ápolási díjban részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma (fő)
Attala	57	18	29	2	84	7	8	9	21
Csibrák	44	38	27		41	9	2	1	23
Csikóstőttős	42	23	20		52	8	4	4	12
Dalmand	164	11	37		177	21	7	11	66
Dombóvár	1592	1241	246	6	1101	81	183	113	430
Döbrököz	183	28	82	5	261	23	6	10	90
Gyulaj	119	26	21	1	262		3	6	81
Jágónak	25	21	7	1	31	4	2		13

2011	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásában részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Ápolási díjban részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma (fő)
Kapospula	23	8	31		43	7	9	3	19
Kaposszekcső	67	55	22	1	79	11	6	3	19
Kocsola	190		24	2	241	9	19	14	108
Kurd	102	69	72	1	126	10	8	9	32
Lápafő	19	8	6		37	2	4		14
Nak	36	42	4		57	4		2	37
Szakcs	122	64	55	3	106	11	7	9	10
Várong	18	13	8		23	2	5	4	14

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés alapján

A PAKSI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

(2. SZ. MUNKAVÁLTOZAT)

2014-2020

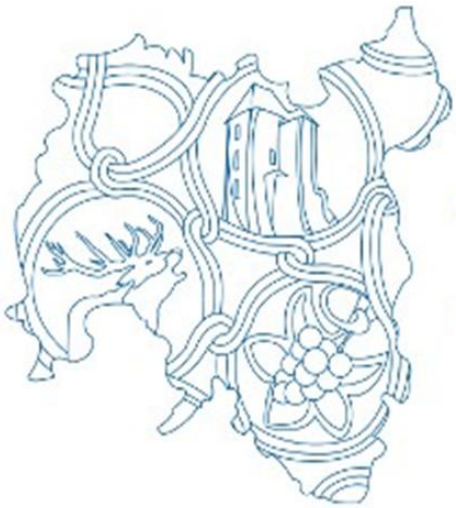

Készítette

a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 7

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 8

2.1. Uniós szint 8

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020..... 8

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között) 12

2.2. Országos szint 14

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint 14

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat 19

2.3. Regionális szint 26

2.4. Megyei szint 28

2.5. Térségi szint 32

2.5.1. A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja.....32

2.5.2. Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 35

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései.....39

3. A PAKSI KISTÉRSÉG HELYZETELEMZÉSE 42

3.1. Földrajz.....43

3.1.1. A Paksi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében.....43

3.1.2. A Paksi kistérség települései, településszerkezete.....43

3.1.3. Kistérségek Tolna megyében 44

3.1.4. Természeti adottságok a Paksi kistérségben 45

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők.....46

3.3. Infrastruktúra 47

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség.....47

3.3.2. Lakhatás 48

3.3.3. Közműellátottság 48

3.3.4. Épített környezet.....51

3.3.5. Hulladékgazdálkodás 52

3.3.6. Környezetvédelem.....52

3.4. Gazdaság 54

3.4.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés 54

3.4.2. Mezőgazdaság 56

3.4.3. Ipar.....56

3.4.4. Szolgáltatások 57

3.4.5. Turisztika, kultúra 57

3.5. Társadalmi helyzetkép 63

3.5.1. Foglalkoztatottság 63

3.5.2. Oktatás.....63

3.5.3. Helyi nemzetiségek 64

3.5.4. Civil szervezetek a Paksi kistérségben.....64

3.6. Szociális helyzetkép.....66

3.6.1. Egészségügy.....66

3.6.2. Szociális ellátások, szolgáltatások 66

3.6.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége.67

3.7. Közigazgatás 70

3.7.1. Paksi Járási Hivatal.....70

3.7.2. A Paksi kistérség közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével.....72

3.8. A Paksi kistérség nemzetközi kapcsolatai, testvér- és partnervárosok 73

3.8.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok.....73

3.8.2. Nemzetközi projektek 73

4. KIEMELT TERÜLETI FEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 74

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása 81

4.1.1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával 81

4.1.2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása 83

4.1.3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja 85

4.1.5. Települési energiahatékonyság növelése 90

4.1.6. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése 91

4.1.7. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése 93

4.1.8. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése 95

4.1.9. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés 96

4.1.10. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja.....97

4.1.11. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával 99

4.1.12. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése 100

4.1.13. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése 101

4.1.14. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok 102

4.1.15. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése 103

4.1.16. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések) 105

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 107

5. PROJEKTKATASZTER 109

5.1. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása 109

5.2. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja 111

5.3. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések.....112

5.4. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása 114

5.5. Kisléptékű közlekedési fejlesztések.....115

5.6. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése 116

5.7. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése ... .117

6. A PROJEKTKATASZTERBE NEM BESOROLHATÓ, DE IGÉNYKÉNT FELMERÜLT FEJLESZTÉSEK 118

7. FÜGGELÉK 120

7.1. Forráslista 120

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából 2013 októberében indult el a Hozam 2001. Kft. munkája, melynek eredményeképpen 2013. november 5-én átadásra került a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz illeszkedő KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAM 1. sz. munkaváltozata, valamint 2013. november 25-én a KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAM 2. sz. munkaváltozata.
A munkánk során arra törekedtünk, hogy a nemzeti fejlesztési fókuszoknak megfelelően - a tervezési munka eredményeként - elősegítsük a kistérség gazdaságfejlesztését és a foglalkoztatást, valamint ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódó társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket.

A **1831/2013. (XI. 14.) Kormány határozatban megjelentek alapján Tolna megye gazdaságfejlesztési programjára 13, 836 Mrd** Ft áll rendelkezésre, mely érinti Tolna megye 5 kistérségét, ám ezen felül a **Város és térsége (kistérségi) részprogram keretében a Paksi kistérség** további **3,134 Mrd** Ft forrásnagysággal tervezhet.

A **paksi kistérség fejlesztési elképzelései alapján az alábbi fő prioritások és beavatkozási területek azonosíthatóak**:

- **A befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása;**
- **Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken**;
- **A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése;**
- **A közösségi szinten irányított város és térsége fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)**;
- **A megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés prioritások között.**

A kistérségi fejlesztési dokumentum a következő 4 pilléren nyugszik:

1. Módszertan és a rendelkezésre álló források bemutatása;
2. A Paksi kistérség helyzetelemzése;
3. A projektcsomagok bemutatása;
4. A fejlesztési igények projektkataszterben történő szerepeltetése.

A kistérség fejlesztési program eltérő területi igényekre eltérő **beavatkozásokat,** valamint a **kistérségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz meg.

A kistérségi szinten rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy az mérhető és fenntartható változásokat, fejlődést hozzon, ezért célzottan, egyes kiemelt területekre és ágazatokra, illetve azokra a meghatározó szervezetekre kell koncentrálni a támogatási lehetőségeket, melyek számon kérhető módon, multiplikátor hatást képesek generálni.

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

Jelen fejezetben **a releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása** (uniós-, országos-, regionális-, megyei- és térségi szinten), illetve **a részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései** kerülnek bemutatásra.

2.1. Uniós szint

Jelen fejezetben két meghatározó fejlesztési dokumentum, az **Európa 2020 Stratégia**, valamint a **Kohéziós Politika 2014-2020** című dokumentumok összefoglaló bemutatására kerül sor.

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020[1]

Az Európai Bizottság a következő 7 éves ciklusra tervezett fejlesztéspolitikájának kulcsszavai: intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés. E három szó jellemzi a leginkább a 2009-es évben Világ- és Európa szerte végigsöprő gazdasági válság utáni újrakezdés sarokpontjait.

Az elmúlt években megjelenő pénzügyi válság globális hatásai – köztük a munkanélküliség növekedése, az adósságteher nehézségei - rávilágítottak arra, hogy változtatni kell az eddigi gazdaságpolitikán. Rövid távú célként a válságból való kilábalás fogalmazódott meg, hosszú távon azonban Európának vissza kell térnie a helyes kerékvágásba, és ott is kell maradnia. Ezt a célt Európának 2020-ra kell elérnie.

A stratégia elsősorban **munkahelyteremtés**ről és az **életszínvonal emelés**éről szól. Ezek eléréséhez megvannak az alapfeltételek: kiváló adottságú munkavállalók, jelentős ipar és technológia, erős belső piac és közös valuta, szociális piacgazdasági rendszer.

A Bizottság javaslata öt területre terjed ki, ahol meg kell valósítani ezeket a törekvéseket:

1. **Foglalkoztatás**
2. **Kutatás és innováció**
3. **Éghajlatváltozás és energia**
4. **Oktatás**
5. **Szegénység elleni küzdelem**

A cél megvalósítása érdekében konkrét javaslatokat bocsátott az államok rendelkezésére a Bizottság, mely megfogadása és saját programokba való beépítése a siker kulcsa.

[1] A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF

Európa 2020 Stratégia összefoglalva

Európa az államok összefogásával, együttműködésével, közösen, unióként lehet sikeres, így a kijelölt stratégiát is együttesen kell alkalmazni a magas foglalkoztatottság és termelékenység, erős társadalmi kohézió elérése érdekében.

Ehhez **három fő prioritást kell szem előtt tartani:**

1. **Intelligens növekedés**, ahol tudáson és innováción alapul a gazdaság. Erősíteni kell a jövőbeni növekedés alapjait képező tényezőket: tudást és az innovációt. Ehhez elengedhetetlen az oktatás minőségének javítása, kutatások ösztönzése, innováció népszerűsítése. Ezek mellett fontos a digitális társadalom erősítése, a nagy sebességű internet használatának kiterjesztése.

2. **Fenntartható növekedés**, ahol erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes a gazdaság, fokozottabban, mint az eddigiekben. Cselekedni kell a versenyképesség fokozása érdekében a kereskedelem terén, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelmet erősíteni kell, javítani kell az erőforrás-hatékonyságot. Cél a tiszta és hatékony energia előállítása.

3. **Inkluzív növekedés**, ahol a foglalkoztatás magas, és a szociális és területi kohézió kialakítására irányuló törekvések vannak. Fontos a foglalkoztatás, a szakképzettség és a szegénység elleni küzdelem területén végrehajtott intézkedések, fejlesztések.

A stratégia alapján megfogalmazódtak **konkrét mérhető célok**, melyek 2020-ra kell, hogy realizálódjanak és illeszkedniük kell az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés témaköréhez.
Ezek a következők:

1. **A foglalkoztatás terén a cél, hogy a 20-64 évesek 75%-a rendelkezzen munkahellyel.** Jelenleg ez az arány 69%. A fejlődést a nők és az idősebbek nagyobb mértékű foglalkoztatásával és a migránsok fokozottabb munkaerő-piaci integrációja révén lehet elérni.
2. **A kutatás fejlesztés erősítése érdekében az EU GDP-jének 3%-át erre a célra kell fordítani.** Jelenleg ez 2% alatt van, Japánban 3,4%, USA-ban 2,6%. Fontos, hogy mind állami mind a magánszektor beruházása fontos ezen a területen, támogatni kell a K+F-be való magánberuházások feltételeinek javítását.
3. **Az éghajlat-változási célkitűzéseket teljesíteni kell** (csökkenjen a szén-dioxid kibocsátás 30%-kal). Teljesíteni kell a 20/20/20 célkitűzést, azaz az 1990-es szinthez képest legalább 20%-kal csökkenjenek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, 20%-ra kell növelni a megújuló energiaforrások arányát a teljes energiafogyasztásban, valamint 20%-kal kell növelni az energiahatékonyságot.
4. **10% alá csökkenjen az iskolából kimaradók aránya** a jelenlegi 15%-ról, és a fiatalok (30-34 évesek) 40%-a rendelkezzen diplomával a jelenlegi 31% helyett.
5. **20 millió fővel csökkenjen a szegénységnek kitett lakosok száma**, ezzel 25%-kal csökkenne az országos szegénységi küszöbök alatt élők száma.

Ez az öt célkitűzés egymással szorosan egymáshoz kapcsolódva fejti ki hatását. Az oktatási rendszerek fejlesztése magasabban kvalifikált munkaerő állományt hoz létre, ami jobb alkalmazási lehetőségeket kínál, ami pedig a foglalkoztatási arányt növeli, minek révén csökken a szegények száma. A K+F és az innováció javítja a gazdaság versenyképességét, munkahelyeket teremt.

A siker érdekében ezt az öt javaslatot valamennyi tagállamnak adaptálni kell saját helyzetéhez, és nemzeti célkitűzésekre bontva kell intézkedési terveikbe beleépíteni azokat. Ahhoz, hogy ezek valójában gördülékenyen megvalósuljanak, a Bizottság **kiemelt kezdeményezéseket** javasol minden prioritási témakörben:

Az első három kezdeményezés az első prioritás, az intelligens növekedés megvalósításának eszközei:

1. *„Innovatív Unió"*
Ez a kezdeményezés a kutatás és innovációra szánt finanszírozás javítását szolgálja azért, hogy az innovatív ötletekből a növekedést és a foglalkoztatást elősegítő termékek és szolgáltatások jöjjenek létre. Cél többek között az Európai Kutatási Térség kiteljesítése, a vállalkozások innovációs keretfeltételeinek javítása, az európai innovációs partnerség kialakítása, valamint az innovációt segítő eszközök továbbfejlesztése (alapok, programok).

2. „Mozgásban az ifjúság"
A kezdeményezés célja a fiatalok munkaerő piacra történő bejutásának megkönnyítése az oktatási rendszerek teljesítményének, minőségének növelésével. Eszközei lehetnek az Unió mobilitási, egyetemi és kutatói programjai, a felsőoktatás modernizációjának felgyorsítása, ifjúság munkába állását elősegítő programok megalkotása.

3. „Európai digitális menetrend"
Ez a kezdeményezés a nagy sebességű internet hozzáférést gyorsítaná meg, szem előtt tartva egy egységes digitális piac előnyeinek hasznosítását háztartásokra és vállalkozásokra egyaránt.

A következő két kezdeményezés a második prioritás, a fenntartható növekedés elérését segítik elő:

4. „Erőforrás-hatékony Európa"
A cél az erőforrások fenntarthatóságának megőrzése, az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megteremtése, a megújuló energiaforrások növekvő mértékű felhasználása, energiahatékonyság ösztönzése a szállítási ágazatban.

5. *„Iparpolitika a globalizáció korában"*
A vállalkozások üzleti környezetének javítását, a versenyképes, erős és fenntartható ipar kifejlesztését célozza meg ez a kezdeményezés.

Az utolsó két kezdeményezés pedig a harmadik prioritást, az inkluzív növekedést támogatják:

6. *„Új készségek és munkahelyek menetrendje"*
A kezdeményezés célja a munkaerőpiac modernizálása, az egész életen át tartó tanulás ösztönzése, a munkaerő mobilitásának erősítése. A cél, hogy a munkaerő piaci résztvevők olyan kompetenciákat sajátíthassanak el , melyek az új feltételekhez való gyors és könnyebb alkalmazkodást teszik lehetővé, azaz szükség esetén pályát váltsanak, így csökkentve a munkanélküliek számát.

7. *„Szegénység elleni európai platform"*
Cél a szegénységben élők társadalmi kirekesztettségének megszűntetése, egy területi és szociális kohézió megteremtése (célzott támogatásokkal- ESZA, szociális védelmi és nyugdíjrendszerekkel).

Mind a hét kezdeményezés a tagállamok mindegyikére nézve követendő útmutatás.

A Bizottság szándéka, hogy a fejlődés legfontosabb eszközét, az **egységes piacot** is olyan irányba fejlessze tovább, hogy az megfeleljen az Európa 2020 célkitűzéseinek. Az egységes piac intézménye a válság kapcsán veszélybe került, felélénkültek a gazdasági nacionalizmus eszméi, emiatt új lendületre van szükség ahhoz, hogy újra induljon az egységes piac mechanizmusa. Ehhez számos intézkedésre lesz szükség.

Ahhoz, hogy az egységes piac hozzájáruljon ezekhez a célkitűzésekhez, jól működő egymással szoros összeköttetésben álló piacokra van szükség. Javítani szükséges a kkv-k egységes piachoz való hozzáférését is, ezekhez konkrét szakpolitikai kezdeményezések kellenek- társasági jog egyszerűsítése például.

Az egységes piac mellett fontos még a **befektetés a növekedésbe**, azaz egy olyan kohéziós politika, ahol az uniós költségvetést és a magán források együttes mozgósítása történik a célok elérése érdekében. A válság jelentős hatást gyakorolt a vállalkozások és a kormányok beruházás- és innováció-finanszírozási képességeire is, épp ezért az Európa 2020 céljainak eléréséhez szükséges egy olyan szabályozási környezet kialakítása, amely egyszerre biztosítja a pénzügyi piacok hatékonyságát és biztonságát. Mindemellett el kell érni, hogy a saját pénzügyi források mellett más eszközökkel, új utakon, a magán- és állami források együttes felhasználásával kialakított beruházás – és innováció finanszírozás valósuljon meg, egyebek mellett a köz- magán társulások bevonásával.

Harmadik tényezőként fontos még megemlíteni a **külpolitikai eszköztár bevetését**, aminek segítségével elősegítjük az európai növekedést a világpiacokon való részvétel megerősítésével. Elsősorban a kereskedelempolitika és a nemzetközi makro-ökonómiai politika koordinációja szükséges ennek érdekében. Kulcsfontosságú cél, hogy a Kereskedelmi Világszervezet keretében folytatott tárgyalásokon és a kétoldalú megbeszéléseken jobb eredmények szülessenek az uniós vállalkozások, kkv-k piacra segítése érdekében, és egyenlő feltételek legyenek biztosítva számukra a külső versenytársakkal szemben.

Összefoglalva az Európai Bizottság következő 7 éves ciklusra terjedő fejlesztési politikáját, a fő cél a válságból való kilábalás. A stratégia munkahelyteremtésről és életszínvonal emelésről szól, megmutatja, hogy Európa hogyan valósítja meg az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. Ehhez a tagállamoknak együtt kell működniük, egységes gazdaságfejlesztési irányok mentén, közös eszközrendszerrel, a fő iránymutatásokat saját országukra adaptálva kell fellépni a válságból való kilábalás érdekében.

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)[2]

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa, és ezáltal serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság 2011. októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit.
A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.
Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.
Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.
Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

[2] http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:
Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.
A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:
A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

2.2. Országos szint

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint[3]

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképpen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy **jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk**, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az **új és versenyképes munkahelyek** megjelenése egy **erős hazai ipar** létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az **agrár- és az élelmiszergazdálkodás** megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, **átfogó fejlesztési célt** különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- **értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés;**
- **népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom;**
- **természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme;**
- **térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.**

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több

[3] Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838

részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell, hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem);
- kreatív és innovatív termékfejlesztés;
- geotermális lehetőségek kihasználása;
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása;
- KKV-k megerősítése.

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél, a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése;
- gyógyvizek hasznosítása;
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése;
- nemzeti értékek megőrzése;
- célzott turisztikai K+F+I;
- alkonygazdaság erősítése.

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki

települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar;
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban;
- ökogazdálkodás erősítése;
- termelők kereskedelmi hálózata;
- minőségi magyar termék- program;
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés;
- gasztrokultúra;
- vidéki örökség védelme.

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek, a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése;
- kutatóközpontok fejlesztése;
- innováció ösztönzés;
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés.

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.
Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése;
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések;
- kulturális örökség védelme;
- romák integrációja.

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást élvez. Elsődleges a fenntartható energiagazdálkodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj, az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme;
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme;
- ivóvízminőségjavítás;
- ásványkincsek védelme.

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki.

Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profiljukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10.cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11.cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12.cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat[4]

A TOP küldetése

Magyarország Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban (OFTK) rögzített át-fogó és hosszú távú fejlesztési irányai alapján a Partnerségi Megállapodás (PM) kijelöli a 2014–2020 időszak öt fő nemzeti fejlesztési prioritását. Az ötödik nemzeti fejlesztési prioritás, a gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósításának legfontosabb biztosítékát a területi operatív programok jelentik. Ezek közül is kiemelkedik a jelentős forráskeretekkel rendelkező, az ország európai szinten felzárkózást igénylő minden megyéjére kiterjedő (ún. kevésbé fejlett régiók célterület) Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP).

Ennek megfelelően a TOP fő küldetése, hogy **kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához**. Törekvéseinek tematikus fókuszában két tényező áll:
(1) **Térség-specifikus gazdasági növekedés és foglakoztatás-bővítés**: a TOP erős gazdaság-fejlesztési orientációja miatt jelentősen hozzájárul ahhoz a kormányzati törekvéshez, amely szerint a 2014–2020 uniós fejlesztési források 60%-ának közvetlenül a gazdaságfejlesztést kell szolgálniuk.
(2) **Területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső** feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítéséhez szintén keretet ad. Ezért a TOP fejlesztései között helyet kapnak a közvetlenül a közszférára, a helyi társadalomra és környezetre irányuló fejlesztések is. Ugyanakkor ezek esetében is szempont a legalább közvetett gazdasági és foglalkoztatási hatás.

A TOP indokoltsága

Az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentumban megfogalmazott helyalapú megközelítés elvével összhangban is szükség van egy olyan beavatkozási logikára, ami lehetővé teszi, hogy a különféle területi szintekhez a térségi sajátosságoknak megfelelő, eltérő beavatkozási irányokat rendeljünk. A TOP képviseli ezt a törekvést: reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre **szabott beavatkozásokat valósít meg**, valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz.

Magyarországon számos tényező indokolja a területileg decentralizált fejlesztéseket. Az országon belül **jelentős területi eltérések** figyelhetők meg a társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok terén, valamint a társadalom és a gazdaság fejlettségében. Ezért az egyes térségekben eltérő, a sajátos térségi adottságokra szabott beavatkozásokra van szükség. Különösen nagyok a különbségek az alacsonyabb (megyei és várostérségi) területi szinteken. A magyar **területi közigazgatás elmúlt években lezajlott reformja** (a helyi önkormányzatok, a járások, a megyék és a központi állam közötti feladat- és forrásmegosztás újraszabályozásával) éppen a területi egyenlőtlenségek jellegének megváltozásához igazodott. Ugyanakkor létrejöttek azok a keretek is, amelyek a helyi és térségi fejlesztéspolitikát meghatározzák. Ebből a szempontból a legfontosabb változás, hogy a megyék erős tervezési és területfejlesztési feladatköröket kaptak. A **2007-2013 programozási időszak** regionális operatív programjainak (ROP) tapasztalatai alapján is indokolt területi logikájú operatív programokat indítani. A helyi és a területi szinteken ugyanis vannak jól előkészített fejlesztési elképzelések, nem véletlen, hogy a ROP-ok a 2007-2013 ciklus legjobban teljesítő programjai közé tartoznak a forráslekötés tekintetében. Ugyanakkor a

[4] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

területi szereplők pályázatos úton megszerezhető, előre nem kiszámítható forrásaival szemben a jövőben a szereplők által felelősen tervezhető és végrehajtható forrásallokációs megoldásokat indokolt előnyben részesíteni.

A TOP az alábbi három fő fejlesztési irányt szolgálja, amelyekhez további horizontális fejlesztési irányok kapcsolódnak. Ezek mindegyike több, az Európa 2020 Stratégia alapján meghatározott ún. tematikus célkitűzés elérését is támogatja. A TOP eszközrendszerében (ld. prioritástengelyeinek struktúrája) szintén fennáll a tematikus célok és a prioritások közötti kapcsolat és egy prioritástengely alapvetően egy tematikus célt támogat.

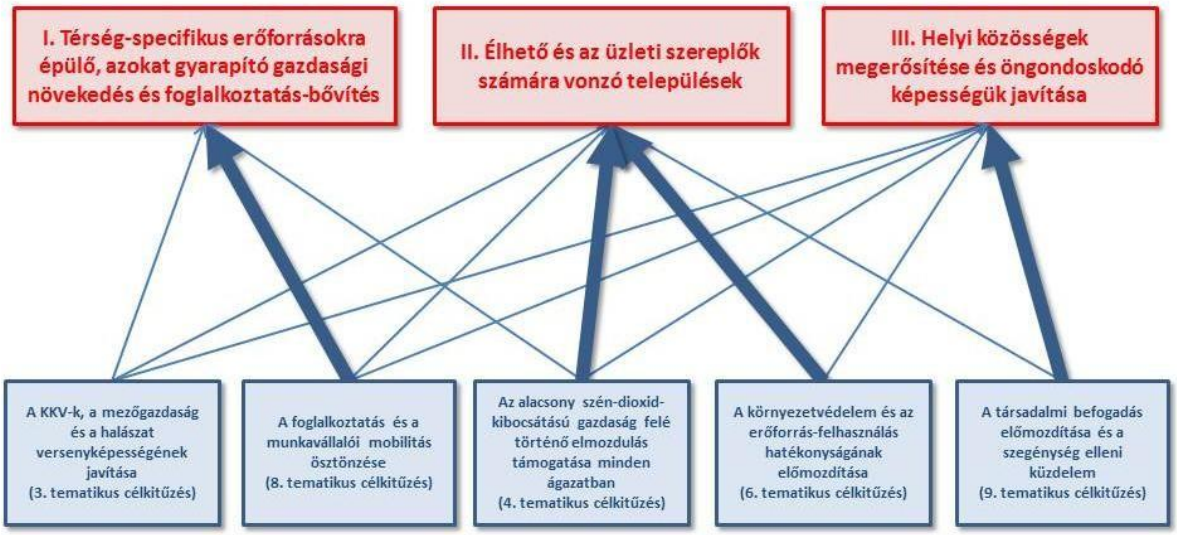

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

A TOP építkezése: dedikált erőforrások a térségileg decentralizált szereplőknek

A TOP meghatározott **decentralizált tervezési forráskeretet** biztosít az egyes megyei önkormányzatok és megyei jogú város önkormányzatok számára, amelyek megyei, megyei jogú város térségi és kisvárostérségi **integrált fejlesztési csomagok** kialakítására és megvalósítására adnak lehetőséget.

Az egyes megyei és helyi (megyei jogú város és térsége, illetve kisvárostérség) fejlesztésekhez a TOP csak egy „menüt" határoz meg, amelynek beavatkozási elemei az egyes területegységek fejlesztési csomagjaiban – meghatározott keretek között – kombinálhatók, specifikus adottságaiknak és kihívásaiknak megfelelően.

A TOP tervezésében a **megyei önkormányzatoknak kulcsszerepe van**: összehangolják a megye területén megvalósuló összes tervezési folyamatot (kisvárostérségieket irányítják is), amely szerepkör kiterjed a végrehajtásra és a nyomon követésre is.

A TOP beruházási stratégiájának áttekintése[5]

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
1. Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	8 (b) a foglalkoztatás barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását	Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés	A támogatott vállalkozások által teremtett új munkahelyek száma (teljes munkaidő-egyenérték, fő)	ERFA	1 127 711 373 €	32%
		8 (c) Helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása új munkahely teremtés érdekében	A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése	A támogatott intézményekben bölcsődei, családi napközi ellátásban, vagy óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma (fő)			
	(3) kkv-k versenyképességének fokozása	3 (c) a termék és szolgáltatásfejlesztésre irányuló fejlett kapacitás megteremtésének és kiterjesztésének elősegítése	Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása	A helyi érdekű kis- és középvállalkozások által kezdeményezett fejlesztési projektek száma (db)			

[5] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
2. Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása	(6) környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	6(e): környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdaövezetek helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is	Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását Települési környezeti állapot javítása	A támogatott új közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészeken (fő) A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma(fő)	ERFA	588 524 373 €	16,7%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
3.Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	(4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban	4 (e) alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását	Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO_2 egyenértéken (tonna CO2-egyenérték) Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan (ezer utasóra/év)	ERFA	676 626 824 €	19,2%
		4(c) az infrastrukturális létesítményekben – többek között a középületekben – és a lakásépítési ágazatban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása	Települési energiahatékonyság növelése	A prioritástengely beavatkozásainak eredményeképp évente megtakarított energiamennyiség (PJ)			
4. A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ERFA 5. cikk 9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra	A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő)	ERFA	264 307 353 €	7,50 %

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ERFA 5. cikk 9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élőlakosok száma (fő)			
5. Közösségi szinten irányított városterségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem *További kapcsolódó tematikus cél:* (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés	Támogatásban részesülő vállalatok által bevezetett új helyi termékek száma (db) Minőségi fejlesztésen átesett közösségi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma (fő)	ERFA	393 869 781 €	10,00%
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása (9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ESZA 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	6 hónappal a támogatott programból való kilépést követően foglalkoztatott résztvevők száma A támogatott képzésben képesítést szerzők száma	ESZA	422 891 765 €	12,00%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i. aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; ii. a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja; iii. a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem	Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása	A társadalmi befogadást célzó programba bevontak száma (fő) A támogatott programokba bekapcsolódó civil szervezetek száma (db)			
		ESZA rendelet 3. cikk (1b): Közösségek szintjén irányított helyi fejlesztési stratégiák	Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés	A támogatott programból való kilépéskor foglalkoztatott résztvevők száma (fő)			
7. Technikai segítségnyújtás	-	-	Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása	Az operatív program keretében támogatott projektek megvalósulásának aránya (db)	ESZA	91 626 549 €	2,60 %

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

2.3. Regionális szint

Jelen fejezetben a **Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája** dokumentum kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája[6]

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.
A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:
A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:
„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik."

[6] http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

Prioritások:

Átfogó cél:
A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

Horizontális prioritások:
- A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság.
- A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése.
- Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése.
- A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése.
- A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése.
- Tőkebevonzás innovatív K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén.
- Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés.
- A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése.

Horizontális al-prioritások:
- A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése.
- A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése.
- A régió energiafüggetlenségének elősegítése.
- A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése.
- A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása.
- A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása.
- Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

2.4. Megyei szint

Jelen fejezetben a 2014-2020-ig tartó programozási időszakra vonatkozóan megyei fejlesztési dokumentum, **Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója** kerül bemutatásra.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója[7]

A dokumentum alapvető célja:
A koncepció azzal a céllal készül, hogy kijelölje Tolna megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A megyei (területi) programozáshoz rendelt források felhasználásának alapját képezi majd e dokumentum, hiszen a tervezett megyei fejlesztéseknek a Tolna Megyei Területfejlesztési Koncepcióhoz illeszkedniük kell.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A koncepció tartalmazza a megye jövőképét, célrendszerét, fejlesztésének átfogó és stratégiai céljait, a célrendszer koherenciáját, a terület felhasználás alapelveit, a fejlesztés eszköz- és intézményrendszerét, a prioritásokat, a felelősséget és intézményrendszerét, a koncepció üzeneteit, kapcsolódását más térségekhez, a közszférán kívüli szereplőket.

Területi alapcélok megfogalmazása:

Cél, hogy a Tolna megyei emberek aktívan, egészségesen és egészséges környezetben éljenek városban és a vidéki kistelepüléseken egyaránt, és ezáltal „Otthonuknak tekintsék Tolna megyét". A vonzó városi és vidéki élettér megteremtésével, a tervezett fejlesztésekkel biztosítva legyenek a fiatalok helyben maradásához szükséges feltételek és a munkavállalás. A gazdasági szervezetek ágazatonkénti és termékpályánkénti összefogásának ösztönzésével új, az együttműködésekre épülő K+F+I központok kialakításával a helyi erőforrásokra építve cél a megye gazdasági potenciáljának erősítése, új munkahelyeket létrehozásának lehetősége.

A Koncepció közvetlen beavatkozást igénylő, **3 fő terület fejlesztését** tartja kiemelten fontosnak: **gazdaságfejlesztés, humán erőforrás fejlesztés, vidékfejlesztés**.

A dokumentum az alábbi **átfogó célokat** nevezi meg:
- A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése;
- Társadalmi megújulás;
- A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése.

A koncepció az átfogó célokhoz az alábbi stratégiai célokat rendeli:

A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként
    - Széles körű, gazdasági célú vállalkozói együttműködések (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve

[7] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

termékpályánként
  - Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kialakítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével
  - Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével
  - Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal
  - A helyi mezőgazdasági alapanyag termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként
  - A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)
  - Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal
  - A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével
  - A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként
  - A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése
  - A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban
  - Egészségipari fejlesztések
  - Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által
  - A megyei gépgyártási kapacitások erősítése elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban
  - A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével

- A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása.
  - Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése
  - Országos jelentőségű védett természeti területek
  - Sió turisztikai hasznosítása
  - Duna-menti rekreációs térség kialakítása
  - Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése
  - A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése
  - Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése
  - Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések

Társadalmi megújulás

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítása
    - A gazdasági igényekhez igazított, gyakorlatorientált szakképzési rendszer kialakítása, a szakképzési lehetőségek bővítése
    -
    - Felnőttképzési (műszaki szakképzési) központok létrehozása a megyében
    - Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás)
    - Szociális ellátórendszer fejlesztése
    - Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása
    - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése

- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklése
    - Családbarát foglalkoztatáspolitika, az atipikus foglalkoztatás lehetőségeinek kiterjesztése
    - Életminőség javítása és vonzó élettér kialakítása a településeken gazdasági funkcióbővítéssel
    - Önkormányzati bérlakás program városokban (pl. Szekszárd), valamint bérház és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban
    - Fiatal vállalkozók támogatása, vállalkozásösztönzés
    - Kulturális, sport és szabadidős – rekreációs lehetőségek bővítése városokban és falvakban egyaránt

A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése

- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel
    - TÉSZ-ek, BÉSZ-ek, termelői csoportok létrehozása termékpályánként
    - Funkcionális térségenként a helyi feldolgozó- és élelmiszeripari kapacitások kiépítése termelői összefogással
    - Apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása
    - A helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése
    - Minőségi haltenyésztés és –feldolgozás
    - Falusi vendégasztal működtetésének elősegítése
    - A klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése

- Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
    - A helyi és helyközi tömegközlekedés keresletorientált racionalizálása
    - Vidékies jellegű városok fejlesztése
    - Helyi erőforrásokra támaszkodó energiahasznosítás
    - Mobil és helyi szolgáltatások megteremtése kistelepüléseken
    - Szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi hátterének biztosítása
    - Minta ökotelepülés kialakításának lehetősége, ökologikus gondolkodás elsajátítása
    - A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása (szabad vállalkozási övezet)

A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belüli különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre:

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként;
- Sió turisztikai hasznosítása;
- Duna-menti rekreációs térség kialakítása;
- Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás);
- Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő
- szakemberképzés indítása;
- Bérház (lakás) és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása;
- A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítás

A Koncepció az alábbi horizontális célok, elvek megvalósítását tűzi ki célul:

- együttműködésre épülő fejlesztések,
- környezettudatos és fenntartható fejlesztések,
- munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések,
- családbarát fejlesztések,
- elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések,
- vállalkozásbarát fejlesztések,
- innovatív fejlesztések.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a fent leírt célokkal összhangban az alábbi prioritásokat azonosítja:
1. prioritás: Megyei komplex térségfejlesztési programok
- szabad vállalkozási zóna (Tamási térsége)
- kiemelten fejlesztendő térség (a megye középső, aprófalvas városhiányos térsége)
- rekreációs térségek (Duna-mente, illetve Sió-mente)
- funkcióbővítő és szociális célú településfejlesztés
- közösségvezérelt helyi programok

2. prioritás: Gazdaság
- K+F+I potenciál erősítése
- ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése
- vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is)
- agrárvállalkozások versenyképességének javítása
- helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása
- piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése

3. prioritás: Környezet, energetika és közlekedés
- térségi elérhetőség és mobilitás javítása
- igényalapú közösségi közlekedés fejlesztése
- klímavédelmi beruházások támogatása (vízrendezés, vízvisszatartás, öntözés)
- fenntartható területhasználat, környezeti károk enyhítése
- helyi természeti erőforrásokra alapozott energiatermelés erősítése

4. prioritás: Társadalom
- keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítása
- minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése
- munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítése
- közösségfejlesztés.

2.5. Térségi szint

A Paksi kistérségben az alábbi jelentős fejlesztési dokumentumok lelhetőek fel:

- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,

2.5.1. A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja

A Paksi Kistérség Vállalkozásfejlesztési Stratégiai Programja

A helyi vállalkozások támogatásának általános célja a gazdaság szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a térség gazdaságában és munkaerőpiacán.

Stratégiai célkitűzések:
Hosszú távú célkitűzés: A gazdasági szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a kistérség gazdaságában.
Rövid távú célkitűzés: A vállalkozások növekedésének és versenyképességük erősödésének, valamint külső piacokra bejutásának elősegítése. A vállalkozások innovációs képességének erősítése, pénzügyi környezetük javítása. Az EU vállalkozásokat támogató szervezeteihez, szolgáltatásaihoz és programjaihoz való könnyebb hozzáférés biztosítása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A Paks-Dunaföldvár kistérség gazdasági diverzifikációjának elősegítése

1. A paksi ipari és technológiai centrum
2. Kis- és középvállalkozások támogatása, a térség gazdaságába való integrálódásuk segítése

A Paksi Kistérség Mezőgazdasági Stratégiai Programja

A vidékfejlesztés alapját adó agrárium szempontjából nem azonosak a Paks-Dunaföldvár kistérség adottságai. Az éghajlati és talajadottságok tekintetében három fő terület határolható el egymástól. A Sió-Sárvíz völgyében a feltételek az intenzív kultúráknak kedveznek, itt adottak a szerkezetváltáshoz szükséges feltételek. A Dél-Mezőföldön elhelyezkedő települések esetében – különösen a gyengébb adottságú területeken - nagyobb nehézségekkel kell szembenézni, itt a vidékfejlesztés nem nélkülözheti a komplex, szociális és gazdasági szektorra kiterjedő fejlesztést. A Duna mentének településein bizonyos mértékig ötvöződnek a két korábban említett tájegység adottságai, azaz zömmel a jó termőhelyi adottságú területek jellemzőek, de nem ritkák a kifejezetten alacsony termőképességű parcellák sem. Annak ellenére, hogy a Paks-

Dunaföldvár kistérségen belül ma még jelentős fejlettségbeli különbségek tapasztalhatók, az elemzés hatóköre a kistérség egészére vonatkozik, az említésre érdemes tényezők többsége ugyanis a belső különbségek ellenére általánosan jellemzi a téregység egészét.

Stratégiai célkitűzések:
***Hosszú távú célkitűzés*:** A Paksi kistérség fenntartható fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése, a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, a földhasználat racionalizálása, ezáltal a foglalkoztatás és a jövedelemviszonyok javítása, a vidék népességmegtartó erejének fokozása érdekében.
Rövid távú célkitűzés: A kistérség agrárgazdaságának fejlesztéséhez szükséges a humán és termelői infrastruktúra, valamint a gép- és eszközellátottság javítása. A kistérség agrárgazdaságának diverzifikációja az agrártermelők különböző csoportjainak integrálásával és közvetlenül piacra termelő mezőgazdasági és élelmiszeripari áruk előállításával. A kistérségben jellemző termelői hagyományokra és földrajzi adottságokra alapozott intenzív és extenzív termelési eljárások bevezetése, szükség szerint a szerkezetváltás végrehajtása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A termelői hagyományokra és a jó földrajzi adottságokra alapozott növénytermesztési és állattenyésztési kultúrák fenntartható és alkalmazkodó fejlesztése

1. Agrártermékek előállítását, feldolgozását és értékesítését segítő beruházások és fejlesztési programok támogatása
2. A mezőgazdaság szerkezetváltását elősegítő szervezet és intézményrendszer kialakítása
3. A táji adottságokhoz illeszkedő, környezetkímélő gazdálkodási formák bevezetésének és megerősödésének támogatása

A Paksi kistérség Turisztikai Stratégiai Programja

A helyzetfeltárási munkák eredménye és a statisztikai adatok egyaránt alátámasztják azt a megállapítást, hogy a térség turisztikai potenciálja kihasználatlan. Bár az adottságok és lehetőségek számosak a kistérségben, változatos, többarcú turisztikai kínálat kialakítását tennék lehetővé (kulturális, természeti, gasztronómiai, lovas, szelíd, sport-, bor-, vízi- és ökoturizmus), a térségben eltöltött vendégéjszakák száma mégsem éri el a kívánatos mértéket. Ennek egyik oka, hogy a turisztikai infrastruktúra fejletlen, az utóbbi fél évtizedben alig korszerűsödött. Másik oka, hogy jelenleg négy településre koncentrálódik a forgalom, tehát a térség-szerte meglévő adottságok termékké fejlesztése a legtöbb helyen még várat magára. Talán legfontosabb okként említhető, hogy a meglévő kínálati elemek egyike sem mondható unikálisnak, önmagában egyik turisztikai termék sem képes a látogatókat több napra a térségbe csábítani nagy tömegben, ráadásul a felsorolt elemek eltérő célközönséget is vonzanak. Ezért feltétlenül szükséges lenne a termékfejlesztés és a megfelelő kínálati elemek összekapcsolása, programcsomaggá fejlesztése, ami a turizmusban érdekelt vállalkozók, szervezetek és a települések együttműködését kívánja meg.

A térségi turizmus stratégiai célkitűzései:
Hosszú távú célkitűzés: A kistérség életében a turizmus meghatározó jelentőségű gazdasági ágazattá kell fejleszteni, hiszen az jelentékeny gazdasági eredményt is indukál. A turizmus fenntartható fejlesztéséhez szükség van a térségi adottságokra épülő, azokat tovább erősítő, jól működő turisztikai termékek kialakítására, markáns,

egyedi idegenforgalmi arculat kialakítására. Mindezek hatására a kistérség turizmusa a régiós vidékfejlesztési politika elismert, alkalmazott és meghatározó részévé válhat
Rövidtávú célok: A fenti hosszú távú stratégiai célok eléréséhez szükség van:

- programozásra alapozott turizmusfejlesztés megindítására
- turisztikai termékfejlesztésre, amely magába foglalja a meglévő adottságok továbbfejlesztését, minőségi javítását, a szolgáltatások komplexitásának növelését
- egységes arculati rendszerre
- korszerű promóciós eszközök alkalmazására
- szervezeti stratégiára alapozott menedzsmentre

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése

1. A térség idegenforgalmi vonzerőinek fejlesztése
2. Idegenforgalomhoz kötődő szervezeti rendszer fejlesztése

A gazdaságfejlesztési program sikerességének feltételrendszere:

A gazdaságfejlesztés a kistérség gazdaságát, társadalmát és a természeti környezetét egy egységes, egymással kölcsönhatásban lévő rendszer részeiként kezeli, a problémákat a teljes rendszer összefüggéseiben kívánja feltárni és megoldani. Egyes részek kiemelése, részek fejlesztése a térség gazdaságára nézve nem jár sikerrel.
A vállalkozások sikerességét nagymértékben meghatározó tevékenység a jó marketing.

Prioritás: A kistérség marketing tevékenységének és információs központjainak kialakítása és fejlesztése

1. A kistérségben információs központok kialakítása és fejlesztése a kistérség információs rendszerének kiépítése

Nem elhanyagolható az a tény, hogy a vállalkozások sikerességének egyik záloga az, hogy a munkavállalók élhető környezetben lakjanak (lakásviszonyok, oktatás, egészségügy, szociális ellátás, művelődés, szórakozás, ügyintézés, stb.), és itt élve fejtsék ki termelő tevékenységüket.
A kistérség gazdaságfejlesztési programjának nem szerves része, de elengedhetetlen feltétele, hogy, a kistérség településein megvalósuljanak az alábbi fontos fejlesztések:

Prioritás: A települési infrastruktúra fejlesztése, a települések életfeltételeinek javítása

1. A kistérség közműhálózatának fejlesztése, ezen belül a szennyvíz- és a földgázhálózat kiépítése
2. A Paks-Dunaföldvár kistérség komplex közlekedésfejlesztése és infrastruktúra fejlesztése

2.5.2. Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[8]

Paks város 3 olyan fejlesztési területet jelölt ki a 2008-ban készült Integrált Városfejlesztési Stratégiájában, ahol a fejlesztési tevékenységeket tervezték megvalósítani. Mindegyik akcióterület belterületen található, kettő a tágabban vett belvárosban, egy pedig az egyik alközponti funkciót betöltő városrészben: Kishegy-Újváros, Belváros és Óváros.
A kijelölés a 2007-2013 tervezési időszakban érvényes pályázati útmutatók kritériumainak és a Városrehabilitációs kézikönyv javaslatainak megfelelően történt, indikatív jelleggel.
Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Paks Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 55/2010 (V. 26) számú határozatával fogadta el.

A tevékenységek meghatározása során a következő további szempontok kerültek figyelembevételre:

- Funkcióbővülés, funkcióerősítés
- Költséghatékonyság, fenntarthatóság
- Magántőke minél nagyobb arányú bevonása
- Lakossági, vállalkozói igények, közszféra elképzelései
- Az akcióterületi fejlesztéseken kívül a város több olyan ágazati illetve területi fejlesztési elképzeléssel is rendelkezik, ami további forrásokat igényel, így befolyásolják a másodlagos akcióterületi fejlesztések időbeli megvalósulását.

A város hosszú távú jövőképe

Olyan erős kistérségi központ és megyei társközpont kialakítása a cél, amely speciális adottságait jól kihasználva, azok mellett azonban más, új területeket is megfelelően erősítve szolgálja a közösség és az egyén céljait, biztosítva azt az élet és munkateret, amely modern, városias, esztétikus.

Paks város jövőbeli fejlesztési irányainak meghatározása

Átfogó cél:
Paks város fejlesztésének hosszú távú, általános célja egy olyan település kialakítása, amely **biztosítja a város és vonzáskörzetének megfelelő kiszolgálását**, a kistérségen belüli településközi integrációs kapcsolatok, Paks Város kistérségen belüli vezető szerepének erősítését. Ennek eszköze **a város integrált fejlesztése**, arculatának kialakítása, a meglévő épített és természeti értékek fenntartható módon való rehabilitálása, fejlesztése; valamint a **gazdasági modernizáció és a térség versenyképességének növelése**, tudatos gazdaságfejlesztési tevékenység révén. Fontos cél ezen kívül a város számára, **a felhalmozott erőforrások** – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, földrajzi helyzetből eredő előnyök - **tudatos kihasználása** a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében.

Középtávú célok:
1) Ágazati célok:
a) Gazdaságfejlesztés
1. hálózati rendszerbe illeszkedő kis- és középvállalati fejlődés, klaszter szerveződés
2. Ipari Park infrastruktúra fejlesztése, szervezet és szolgáltatás fejlesztése
3. integrált mezőgazdasági fejlődés
4. megfelelő szolgáltatási (tercier) háttér kiépítése

[8] http://www.terport.hu/webfm_send/3736

5. üzleti szolgáltatások fejlesztése

b) Turizmus fejlesztése

1. innovációs-technikai park fejlesztése-tematikus park Pakson
2. vízi turizmus fejlesztése
3. kulturális turizmus fejlesztése
4. borturizmus fejlesztése

c) Társadalmi potenciál fejlesztése

1. lakókörnyezet fejlesztése, társadalmi elégedettség növelése
2. oktatási színvonal emelése
3. közművelődés lehetőségeinek fejlesztése
4. közigazgatás modernizálása
5. egészségügy fejlesztése

2) Területi célok:

a) VMK/lakótelep központi park környékének oktatási, közművelődési, szolgáltatási célú rehabilitációja
b) Konzervgyár és környezetének szolgáltató célú rehabilitációja
c) Polgármesteri hivatal és környezetének intézményi célú rehabilitációja
d) Régi belváros (Deák –ház) oktatási, kulturális és szolgáltatási célú rehabilitációja

Gazdaságfejlesztés:

A város és térségének területfejlesztési sajátossága, hogy nincs közvetlen – válsághelyzet vagy afelé haladás jelei miatti – gazdaságfejlesztési kényszer, illetőleg a szerkezet-átalakítási szükségesség, ami az **átgondolt és szisztematikus stratégia építés** és **megvalósítás** esélyét teremti meg, a hosszabb távon tartós és perspektivikus pályát választva.
A gazdaságfejlesztési stratégiát meghatározó alaptényezők az alábbiak:

- Figyelemmel a gazdaságfejlődési és térszerkezeti trendekre (egyfelől feldolgozó-ipari és szolgáltatási ágazati orientáció, másfelől a városi centrumok szerepének erősödése) a térségi gazdaságfejlesztési szükséglet döntően Paks városra hárulhat, a tartós növekedés feltételei zömmel itt állnak rendelkezésre.
- A helyi gazdaság monokultúrája, atomerőmű központúsága hosszú távon mindenképpen hordoz veszélyeket: a város gazdasági potenciáljának meghatározó része „külső" döntésektől függ. Indokolt a korszerű szerkezet irányába mutató diverzifikáció. Paks mind a megye, mind pedig a régió tekintetében a közvetlen kistérségén túlnyúló szerepkör betöltésére alkalmas. Tolna és a Dél-Dunántúl relatív fejlődési lemaradása szükségessé teszi ezt a szerepvállalást, a Pakson felhalmozódott erőforrások – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, jó és a gyorsforgalmi úttal javuló elérhetőségi pozíció, a modern területi gazdaságfejlődési utak (hálózat, klaszter, innovációs lánc, ipari parki keretek stb.) alapjainak megléte stb. – pedig lehetővé is teszik e szerepkör betöltését.
- A kibontakozó új irányzatok szerint a helyi-területi fejlődés és növekedés a közösség és a gazdaság tartós partnerségén nyugszik, és csak az lesz, amit a helyi szereplők valóban meg akarnak csinálni, és amihez „belső" erejük is van.

A város és a térség belső ereje ma már eléggé nagy ahhoz, hogy valós stratégiai döntési pont legyen: a gazdaságfejlesztés útja az erőművel kooperálva vagy anélkül történjen.
A város – kistérségi, megyei és regionális szempontokat egyaránt tekintetbe vevő – gazdaságfejlesztési stratégiája öt csomópont, fejlődési út köré csoportosítható. A turizmus, mint új hangsúlyt kapott ágazat külön prioritásként vizsgálandó.

Turizmus fejlesztése:

Paks Város és Térsége Turizmusfejlesztési Programja a turizmusfejlesztés középtávú céljai között határozza meg a termékfejlesztést, valamint másodlagosan az egységes arculatfejlesztést, és korszerű promóciós eszközök alkalmazásának bevezetését. A termékfejlesztés az alábbi tevékenységeket foglalja magában:

- Meglévő adottságok és különösen termékek szuperpozíciós mechanizmusának elindítása, vagyis sok meglévő érték jobb szervezéssel és promótálással máris nagyobb sikert hoz.
- A meglévő adottságok továbbfejlesztése, minőségi javítása, szolgáltatások komplexitásának növelése
- Új, arculaterősítő, térségi turisztikai kínálat javító termékek kialakítása
- Programcsomagok létrehozása
- A termékfejlesztés piaci szegmens orientáltságának elérése. A fejlesztési témakörök, termékek meghatározásakor azok élveznek prioritást, amelyek az ésszerűséget, gazdasági hatékonyságot és a területfejlesztési szempontokat is kielégítik:
- Helyi vonzerőkre épülnek,
- A hazai és nemzetközi idegenforgalmi trendekhez alkalmazkodnak, illetve annak kiszolgálására jönnek létre,
- Jelentős helyi bevételeket eredményeznek önkormányzati, vállalkozási szinten,
- Hosszú távú fejlesztéseken alapulnak,
- A meglévő piaci szegmensek jobb kiszolgálását és új szegmensek megnyerését teszik lehetővé,
- A város és térségét szerves egységként kötik össze, a térségi kohéziót erősítik

Társadalmi potenciál fejlesztése:

A humán erőforrás fejlesztés és foglalkoztatáspolitikai rövid távú céljainak megvalósításában a munkaügyi központ kirendeltsége az önkormányzat, a foglalkoztatók és a civil szféra közötti szoros együttműködésre van szükség az alábbi célok figyelembevételével:

- A **munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés** elősegítése érdekében a munkahelyteremtő beruházások támogatása, főleg a kis- és középvállalkozások számára, elsősorban ipari termelő, másodsorban idegenforgalmi és más szolgáltató tevékenységek területén. Az önfoglalkoztatóvá válás kiemelt támogatása, ennek keretében a beruházás támogatása mellett biztosítani kell a vállalkozói ismereteket nyújtó képzést, illetve továbbképzést is. A munkahelymegőrzést szolgáló aktív munkaerő-piaci eszközök lehető legszélesebb körű megismertetése a munkáltatókkal, a részmunkaidős foglalkoztatás preferálása a létszámleépítéssel szemben.
- **Humán erőforrás fejlesztés a munkavállalók szakmai mobilitásának elősegítése.** Ennek során a nyitott képzési rendszerekben rejlő lehetőségek mind hatékonyabb kihasználása a folyamatos humán erőforrás-fejlesztés érdekében, különös tekintettel a nyelvi képzésre. Az európai integrációra való felkészülés jegyében a számítástechnikai (ECDL) és idegen nyelvi képzések preferálása. A technológiák változásával lépést tartva, a munkahelyek megtartását segítő átképzések támogatása. A pályakezdő munkanélküliek számának csökkentése érdekében az álláskeresési esélyek javítását szolgáló készségek, képességek, munkaerő-piaci ismeretek, információk átadása még az iskolák elvégzése előtt.
- **A tartósan munkanélküliek reintegrálásának elősegítése kapcsán szoros kapcsolat kiépítése** és működtetése a munkáltatók, a foglalkoztatási célú civil szervezetek, az önkormányzat és a munkaügyi központ kirendeltsége között speciális programok szervezésére és működtetésére. A közmunka és a közhasznú

munkavégzés lehetőségeinek kihasználása a munkához való hozzáállás javítása, a munkakészség helyreállítása vagy szinten tartása érdekében. A munkaerő-piaci szereplők és a munkanélküliség kezelésében érdekelt szervezetek közötti partnerség megteremtése és erősítése a gazdasági, társadalmi, szociális és civil szféra együttműködésének megteremtése a foglalkoztatási problémák kezelését célzó programok kidolgozásában, a munkaerőpiaci-mozgásokat befolyásoló eseményekre való reagálást elősegítő információs hálózatok szervezése és működtetése.

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései

A helyi térségi fejlesztési igényekre reagálva a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban meghatározott prioritásokkal összhangban a Paksi kistérség tekintetében az alábbi fejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

- **A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása**
  - Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
  - A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
  - Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
  - Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

- **A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken**
  - Települési energiahatékonyság növelése
  - Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

- **A 4. Prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése**
  - Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járó beteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
  - A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
  - Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
  - Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

- **A 6. Prioritás: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés**
  - A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával
  - A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése
  - A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése
  - Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok
  - A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése
  - Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A részprogram rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokhoz való kapcsolódási pontjai az alábbiakban foglalhatóak össze:

Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentumban foglaltak alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolataival, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként.

A regionális jelentőségű, Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között) című dokumentum alapvető célja hosszú távú foglalkoztatási célok megvalósítása. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája elnevezésű dokumentum horizontális prioritásai között szerepel Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése szempont, az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés, a régióra jellemző elvándorlás megakadályozása, Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

A Terület és Településfejlesztési Operatív Program fő küldetése, hogy kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához. Törekvéseinek tematikus fókuszából kiemelendő a területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítése. A kistérségi fejlesztési program az operatív program indokoltságával összhangban, a helyi igényekre reagál, a helyi igényekre szabott fejlesztéseknek ad keretet, a térség belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket céloz meg. A részprogram illeszkedik a TOP fő fejlesztési irányaihoz, az élhető és az üzleti szereplők számára vonzó települések, és a helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességének javítása irányokhoz, valamint az ezen irányokhoz megjelölt tematikus beavatkozási területekhez.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a társadalmi megújulás stratégiai céljai között szerepelteti az oktatásfejlesztést, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítását, a kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklését, a vidéki életminőség javítását, a térség népességmegtartó képességének elősegítését, együttműködésre épülő fejlesztések megvalósítását, környezettudatos és fenntartható fejlesztések, munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések, családbarát fejlesztések, elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések megvalósítását, valamint a megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének szélesebb körű megismertetését, potenciáljának javítását, fenntartható hasznosítását és tematikus összekapcsolását.
A koncepció prioritásként jelöli meg a rekreációs célú fejlesztések megvalósítását, a funkcióbővítő, szociális célú településfejlesztést, a közösségvezérelt helyi programok megvalósítását, a környezet, energetika és közlekedés javítását, a keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítását, a minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtését, a munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítését, a közösségfejlesztést.

Kistérségi szinten a Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja, valamint Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája fejlesztési programok jelen részprogramhoz illeszthető kapcsolódási pontjai vizsgálhatóak.
A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési Stratégiai Programjainak prioritásai között szerepel a települési infrastruktúra fejlesztése, és a települések életfeltételeinek javítása, ezen belül komplex közlekedésfejlesztés, szennyvízhálózat teljes körű kialakítása.
Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiájának ágazati céljai között szerepel a társadalmi potenciál fejlesztése, ezen belül a lakókörnyezet fejlesztése, társadalmi elégedettség növelése, az oktatási színvonal emelése, a közművelődés lehetőségeinek fejlesztése és az egészségügy fejlesztése. A területi céljai között szerepel a város kijelölt részeinek oktatási, közművelődési, szolgáltatási célú rehabilitációja, barnamezős területek, szolgáltató célú rehabilitációja, középületek környezetének intézményi célú rehabilitációja. A társadalmi potenciál fejlesztése területén különösen fontosnak tartja az önkormányzat, a foglalkoztatók és a civil szféra együttműködésén alapuló fejlesztések megvalósítását, különös tekintettel a munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés elősegítése céljából megvalósított fejlesztések, a humán erőforrás fejlesztése a munkavállalók szakmai mobilitásának elősegítése, illetve a tartósan munkanélküliek reintegrálásának elősegítése területeken.

3. A PAKSI KISTÉRSÉG HELYZETELEMZÉSE

A Paksi kistérség város és térsége fejlesztési részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg a kistérségben.

A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, a helyzetelemzésnél az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására:
A város és térsége fejlesztési részdokumentum kidolgozása során a helyzetfeltáró fejezetek elkészítésében primer és szekunder forrásokra egyaránt támaszkodtunk. Munkánkat részben a térségi, helyi szinten meglévő és ismert fejlesztési dokumentumok adataira illetve a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataira (KSH 2011) alapoztuk, részben pedig a térség fejlesztésében érintett szereplők (önkormányzatok, vállalkozások, civil- és érdekvédelmi szervezetek, hatóságok) véleménye került a feltáró anyagrészekbe beépítésre.

A helyzetfeltárás során felhasznált fejlesztési programok, stratégiai dokumentumok a teljesség igénye nélkül az alábbiakban foglalhatóak össze:

- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezési változata,
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között),
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája,
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója,
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája.

A **statisztikai adatgyűjtés forrása** egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal 2012-ben kiadott kiadványa, amely 2011-es adatokat tartalmaz, másrészt a KSH tájékoztatási adatbázis területi statisztikai adatbázisa.

Az **önkormányzati szféra szereplői véleményének megismerése** több szálon zajlott. Egyrészt **kistérségi üléseken** mondhatták el elképzeléseiket a területfejlesztés releváns résztvevői. Másrészt **személyes mélyinterjúk keretében** ismertük meg a települések, a kistérség tervezett fejlesztési irányait, jövőbeli programjait. Az interjú részben a települések, a térség adottságainak, kapacitásainak, erősségeinek feltárására irányult, másrészt az egyes települések, a térség kiemelt, közös, vagy egyéni fejlesztési programjainak megismerése volt célunk. Harmadrészt a **kistérségi társulásokon keresztül, elektronikus úton** is feltárásra és összefoglalásra kerültek a kistérség településeinek fejlesztési elképzelései. A gazdasági élet szereplőinek, valamint a civil- és érdekvédelmi szervezetek véleményének, jövőbeli fejlesztési programjainak, tapasztalatainak megismerése elsődlegesen a települések vezetőin keresztül valósult meg.

A helyzetfeltáró fejezetekhez szükséges adatok feldolgozása során a másodlagos forrásból származó ismeretek kerültek nagyobbrészt felhasználásra, de minden helyzetfeltáró fejezet kidolgozása esetében figyelembe vettük a személyes egyeztetések, interjúk során feltárt ismereteket, információkat.

A helyzetfeltáró fejezetek elkészítését megelőzően, áttekintettük az országos-, regionális-, illetve térségi/helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokat, amelyek hatással vannak és befolyással bírnak a város és térsége részprogram

kidolgozása szempontjából. Ennek során vizsgáltuk a készülő részdokumentum meglévő fejlesztési dokumentumokhoz való viszonyát, kapcsolódási pontjait.

3.1. Földrajz[9]

3.1.1. A Paksi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében

A Tolna megye északkeleti sarkában fekvő Paksi kistérséget három tájegység a Mezőföld, a Tolnai-Sárköz és a Sárvíz (Sió) völgye érinti. A kistérség határa Keleten természetes határként a Duna, mely egyben a szomszédos Dél-Alföld régióhoz tartozó Bács-Kiskun megyei Kalocsai- és Kunszentmiklósi kistérség határvonala is. Északról a Közép-Dunántúl régióhoz tartozó Fejér megyei Dunaújvárosi- és Sárbogárdi kistérség, Nyugatról a Tolna megyei Tamási kistérség, Délről pedig szintén a Tolna megyei Szekszárdi kistérség fogja közre.

A Paksi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében

3.1.2. A Paksi kistérség települései, településszerkezete

A Paksi kistérség területe 765 km2 (Tolna megye területének 21%-a), ezzel a harmadik legnagyobb kistérség a megyében a Szekszárdi- és a Tamási kistérségek után.
Összesen 14 településből áll, amiből kettő város: Dunaföldvár és Paks. **Paks gazdasági súlya és nagyságrendje következtében a kistérség meghatározó települése, hiszen itt található Magyarország egyetlen atomerőműve.** Lakossága a KSH 2011. évi adatai alapján 19 625 fő, így Tolna megye legnagyobb városa Szekszárd után.

[9] www.ksh.hu
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejelsztes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Kistérség	Központja	Kistérség települései
Paksi kistérség	Paks	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc (A Paksi járáshoz tartozik még az említett településeken kívül Tengelic, a Szekszárdi kistérség egyik települése.)

A kistérség viszonylag nagyhatárú településekből áll, egyetlen község sem kisebb 3 000 ha-nál. A településhatárok a két várost kivéve 3-6 000 ha között mozognak.

A kistérségben a két jelentősebb, gazdasági, kereskedelmi, szolgáltatási szempontból fontos város a kistérség szélén található. Így a Duna-völgytől távolabb fekvő települések pl.: a Sárvíz-völgyében lévő Pálfa, Sárszentlőrinc, Bikács, Györköny számára bizonyos alapfokú szolgáltatások és közlekedési kapcsolatok elérése szempontjából kiemelten **fontossá vált Nagydorog alközpont, mikrotérségi központ szerepének erősítése.**

3.1.3. Kistérségek Tolna megyében

Tolna megyében a Paksi kistérség mellett még 4 kistérség található, melyek a következők: Tamási kistérség, Szekszárdi kistérség, Bonyhádi kistérség, Dombóvári kistérség.

A kistérségek főbb adatai Tolna megyében a KSH 2011. évi adatbázisa szerint az alábbiak:

	Kistérség neve	Központ	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km2)	Népsűrűség (fő/km2)
1.	Tamási kistérség	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	Szekszárdi kistérség	Szekszárd	26	3	83 382	1 031,66	81
3.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	21	2	28 118	377,46	74
4.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	16	1	32 333	509,02	64
5.	**Paksi kistérség**	**Paks**	**14**	**2**	**47 314**	**765,07**	**62**
Összesen			**109**	**11**	229 942		

3.1.4. Természeti adottságok a Paksi kistérségben

A természeti környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Szükség lenne turisztikai célú hasznosításukra, amelyek azonban jelentős és folyamatos infrastrukturális fejlesztéseket igényelnek a megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében.

Domborzat, éghajlat

A Paksi kistérség területének jelentős része síkság, a Dél-Mezőföld része. A térség nyugati területei érintik a Tolnai-Hegyhát dombjait, dél-keleti területei pedig a Tolnai-Sárközt.

Tolna megyére jellemzően itt is értékes éghajlati adottság, hogy napfényben gazdag, a Dél-Mezőföld és a Tolnai-Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintetve az ország leggazdagabb területei közé tartozik, ami elsősorban a növénytermesztésnek kedvez.

Országos jelentőségű védett területek a Paksi kistérségben (érintett települések)

A Paksi kistérségben található **országos jelentőségű védett természeti terület** a Duna-Dráva Nemzeti Park működési területe alá tartozó **Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet** (Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Medina, Nagydorog, Németkér, Paks, Szedres), valamint 111 ha-on a **Bölcskei Nőszirmos Természetvédelmi Terület** (Bölcske).

A Paksi kistérségben az Európai Unió által védett **kiemelt jelentőségű természet-megőrzési Natura 2000-es területek** a Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet 11 különálló egysége, mely magába foglalja a következő területeket: Tengelici homokvidék (5 288 ha), Gyűrűsi löszvölgyek (687,6 ha), Szenes-legelő (403,3 ha), Ős-Sárvíz (385,4 ha), Paksi Ürge mező (234,2 ha), Alsószentiváni löszvölgyek (213,7 ha), Szedresi tarkasáfrányos (116,5 ha), Oláh-völgyi törpemandulás (48,8 ha), Paksi tarkasáfrányos (40,8 ha), Hardi völgy (39,8 ha), Tengelici rétek (33 ha).

Helyi jelentőségű természetvédelmi területek (érintett települések)

Jelenleg Tolna megyében 19 helyi jelentőségű védett terület található, melyekből a következő 5 tartozik a Paksi kistérségbe: Dunaföldvár (Halastó), Madocsa (Szlavón tölgyes), Nagydorog (Banai-tó), Nagydorog (Szenes-legelő), Bölcske (az iskola parkja), Paks (Imsósi erdő).

Természeti veszélyforrások

Földtani veszélyforrás a Mezőföld szakadó löszfalai különösen a Duna mentén a kistérségben Dunaföldvárnál, Paksnál és Bölcskén érdemelnek megkülönböztetett figyelmet.

Tolna megyében, így a Szekszárdi kistérségben is az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az **árvíz- és belvízveszély**. Az egyre szélsőségesebb időjárás és a megyei/a kistérségi vízrendezési hiányosságok eredményeként egyre jelentősebb területeket érint az árvíz és a belvíz. Kiemelhetjük a Sárvíz-völgyét, ahol 85 éve nem történt patakmeder kotrás, ezért 2010-ben nagy kiterjedésű mezőgazdasági területek kerültek víz alá.

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők[10]

A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség elöregedési folyamata a Paksi kistérségben is megmutatkozik. Lakóinak száma a KSH adatai alapján 2011. évben 46 953 fő, mely 2 276 fővel kevesebb, mint 1999-ben volt. Tolna megye lakónépességének 20%-a lakik a kistérségben.

A Paksi kistérség lakónépessége közel 41,6 %-a Pakson él (19 510 fő). Paks után a legnagyobb település Dunaföldvár, ahol 8 666 főt regisztráltak. A népesség számának alakulása és a népesség kor szerinti összetétele megegyezik a megyei adatokkal, és a lakosságszám további csökkenését vetíti előre. Az élve születések száma 352 volt a kistérségben, mely a teljes népesség 0,75 %-a. A halálozás aránya 1,27 %, mely csaknem eléri az élve születések számának kétszeresét (596 fő). Pakson kedvezőbb a lakosság számához viszonyítva a halálozás aránya, mint a többi településen, azonban a természetes szaporodás a Pusztahencse és Németkér kivételével negatív értéket vesz fel, tehát a települések lakosságszáma csökken.

Belföldi vándorlási különbözet aránya a lakónépességhez viszonyítva átlagosan -0,26 %, azonban az egyes települések belföldi vándorlási különbözetei változatosabb képet mutatnak.

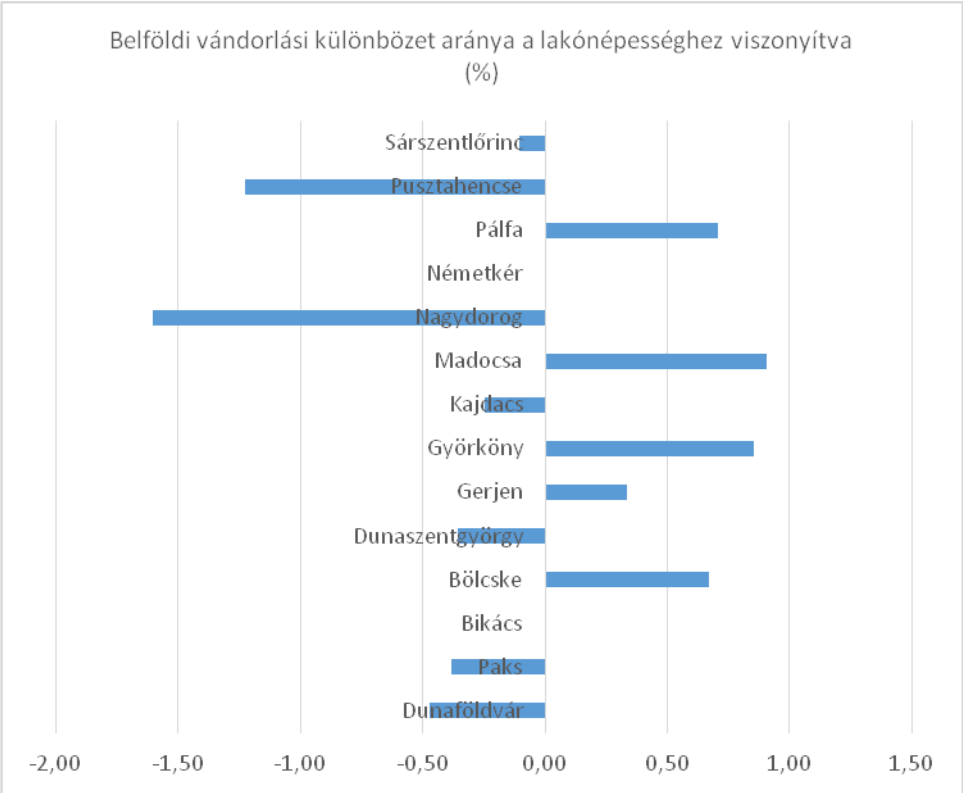

Forrás: KSH 2011

[10] www.ksh.hu

3.3. Infrastruktúra[11]

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség

A **közúti közlekedés szempontjából** a legfontosabb az M6-os autópálya és a 6-os számú főút, mindkettő átszeli a Paksi kistérséget észak-déli irányba. A kistérség nyugati oldalán húzódik a 63-as út, amely összeköti a 6-os utat az M7-es autópályával. Jelentős szerepű a Dunaföldváron keresztül haladó 52-es út, amely a dunaföldvári Duna-hídon keresztül kapcsolatot biztosít az Alfölddel, valamint a Dunaföldvárt Nagykanizsával összekötő, 61. számú főút. Az utak állapota az országos átlagnak megfelelőek, de állaguk folyamatos megóvása, karbantartása szükséges. A paksi kistérségben hiányoznak település összeköttetések (pl: Györköny- Bikács).

A közúti közlekedés szempontjából elmondható, hogy a térségben igényként merül fel a települések jobb elérhetőségének, összeköttetésének biztosítása. Hiányzik néhány összekötő út, úgy, de igényként merült fel Kajdacs település egy –a jelenleginél rövidebb nyomvonalon történő- bekötése a 63-as számú útról, amelynek megvalósulásával rövidebb úton válna elérhetővé Szekszárd városa.

A településeken általános igényként merül fel a meglévő belterületi utak és járdák javítása, felújítása, de néhány meglévő összekötő út felújítása is időszerűvé vált.
Összekötő, elkerülő utak felújítása vonatkozásában elmondható, hogy szükséges lenne a Nagydorog-Paks, valamint a Paks-Cece útvonalak felújítása. Utóbbi jelentős forgalmat bonyolít le Paks és Németkér között.
Belterületi út felújítása indokolt Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Kajdacs, Madocsa, Pálfa, Pusztahencse településeken.
Járdafelújításra,-kialakításra lenne szükség Bikács, Kajdacs, Madocsa, Németkér, Pusztahencse településeken.

Vasúti közlekedés szempontjából a kistérség nyugati peremén fut a Sárbogárd (Rétszilas) – Bátaszék (Baja) 46. számú vasútvonal, amely fontos kapcsolat a főváros, az Alföld, Székesfehérvár (Balaton) és a Dél-Dunántúl felé. Egyéb vasútvonal csak Dunaföldvárt, Paksot és Bölcskét érinti, de azon személyszállítás nem folyik. A megyében a legközelebb eső csomópont Dombóvár a megye nyugati részén. A kistérséghez közelebb eső csomópont Sárbogárd, Fejér megyében. A kistérségnek nincs lehetősége közvetlenül bekapcsolódni a nemzetközi vasúti forgalomba.

Kerékpárút hálózat szempontjából az országos kerékpárút hálózat csak igen kis mértékben (a dunaföldvári hídon átjövő nyomvonal Dunaföldvár és Németkér között) érinti a kistérséget. **Turisztikai szempontoknak, valamint a helyi igényeknek megfelelően szükséges lenne összefüggő megyei kerékpárút-hálózat teljes kiépítésére.** A kistérségre megtervezett térségi kerékpárút terv rendelkezésre áll.
A Duna projekt keretében a paksi kistérségből 4 települést - Gerjen, Paks, Madocsa, Bölcske- érintően kerékpározhatóvá válik a Dunai töltés. 2013-ban elkészült a Paks - Csámpát összekötő kerékpárút is. Igény lenne a Dunaföldvár-Bölcske, a Csámpa-

[11] http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu
Magyar Statisztikai Évkönyv 2011
http://www.terport.hu/teruletfejlesztes/kistersegek/fejlesztesi-dokumentumok
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Dunaszentgyörgy kerékpárutak megépítésére, a sárszentlőrinci, bikácsi kerékpárút kialakítására.

Vízi közlekedés szempontjából a Paksi kistérség területén a Dunaföldvári híd (52sz. főút) biztosítja a Dunán való átkelést. Pakson és Gerjennél kompátkelő is van, melyek jelentősége a dunaújvárosi és a szekszárdi Duna-híd megépítésével csökkent. A megyei terv Dunaföldvárnál, Pakson, Gerjennél jelöl térségi jelentőségű közforgalmi kikötőt. A jelenleg elfogadás előtt álló OTrT a kistérségben közforgalmú nemzetközi vagy országos jelentőségű kikötőnek minősülő kikötőt Paksnál jelöl. Gerjenben kishajó-kikötő kialakítását tervezik a meglévő komp kikötőből, valamint Dunaföldváron is tervezik új kompkikötő kiépítését.
A Sió vízi közlekedésére elsősorban a vízi turizmus szempontjából külön tanulmány készült. Komoly beruházással, igen nagymértékű átalakítással, fejlesztéssel lehetne a Duna és a Balaton közötti vízitúra útvonalat kialakítani. A Duna kiemelkedő lehetőség, azonban a kistérség nem rendelkezik nemzetközi hajókikötővel, így elsődlegesen turisztikai útvonalként lenne hasznosítható. Jelenleg azonban a Duna a turizmus és személyszállítás szempontjából elhanyagolható. A kistérség nyugati határán folyó Sió, csak időszakosan és kisebb testű hajókkal hajózható. Szükséges lenne a Duna és a Sió vízi szállításra alkalmassá tétele, turisztikai célú hasznosítása.

A Paksi kistérség helyközi személyszállítási forgalmát tekintve az **autóbusz-közlekedés** a meghatározó. A menetrend szerinti helyi és helyközi (távolsági) autóbusz-közlekedésért a kistérség egész területén a Gemenc Volán Zrt. biztosítja, de a távolsági forgalomban több volán társaság is közlekedtet járatokat.

A kistérségben **regisztrált személygépkocsik száma** 14824, amely a megyében regisztrált személygépkocsik (70 325) 21,07 %-a. A személygépkocsik átlagéletkora 11,8 év, amely a megyei átlaghoz (14 év) képest kedvező.

Légi kikötővel nem rendelkezik a kistérség, a közelben működik az Őcsényi repülőtér, mely elsősorban sport és mezőgazdasági célú repülők felszállására alkalmas.

3.3.2. Lakhatás[12]

A paksi kistérség lakásállománya 2011 év végén, 20 672 volt, amely a megyei lakásállomány (98 897) 20,90 %-a. Az újonnan épített lakások száma 32 volt, amely a megyéhez (120) viszonyítva 26,66 %-ot tesz ki, ebből 22 lakás Pakson épült. Az újonnan épített lakások 50 %-a 4 vagy több szobás. Az épített lakások átlagos alapterülete a kistérségben 108,5 m^2, amely minimálisan a megyei átlag (116 m^2) alatt van. 5,2 % a 2000 és 2011 között épült lakások és a 2011-es lakásállomány nagyságának aránya.

3.3.3. Közműellátottság[13]

Vízellátás

A kistérség valamennyi településén rendelkezésre áll a vezetékes víz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 370,4 km, amely a megyei hálózat 19,63 %-át teszi ki. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások száma 20 381, amely a teljes

[12] www.ksh.hu Területi statisztika
[13] www.ksh.hu Területi statisztika

lakásállomány 98,59 %-át jelenti, amely a városi átlag felett van (96,41%). 1 850 000 m^3 víz szolgáltatására került sor 2011-ben.
Több településen 100 %-os a vezetékes vízhálózatra való rácsatlakozás, a legalacsonyabb csatlakozási arányt Pálfa mutatja. (87,18%) A kistérséghez tartozó településeken lezajlottak, vagy folyamatban vannak ivóvízminőség javító beruházások. (Dunaszentgyörgy, Gerjen, Nagydorog, Pálfa).

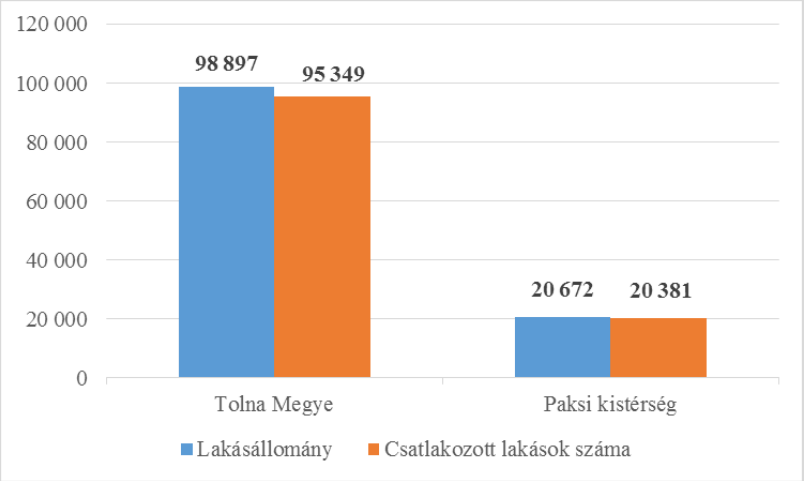

Közüzemi ivóvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Szennyvízelvezetés, -tisztítás

A közüzemi szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások száma 14724, amely a teljes lakásállomány 71,22 %-a. Ez az arányszám a megyei átlag felett áll (61,19 %). Dunaföldváron a legmagasabb a szennyvízhálózatra történő csatlakozás aránya (96,69%), Gerjenben a legalacsonyabb, 73,27 %. A közüzemi szennyvízhálózat hossza 2011-ben 226,6 km volt.

A Paksi kistérségben található 14 településből 6 település (Bikács, Györköny, Kajdacs, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc) nem rendelkezik közüzemi szennyvízhálózattal.

A kistérségben Nagydorogon befejeződött a szennyvízhálózat kialakítása. Pakson folyamatban van egy szennyvíztelep rekonstrukciós projekt megvalósítása.

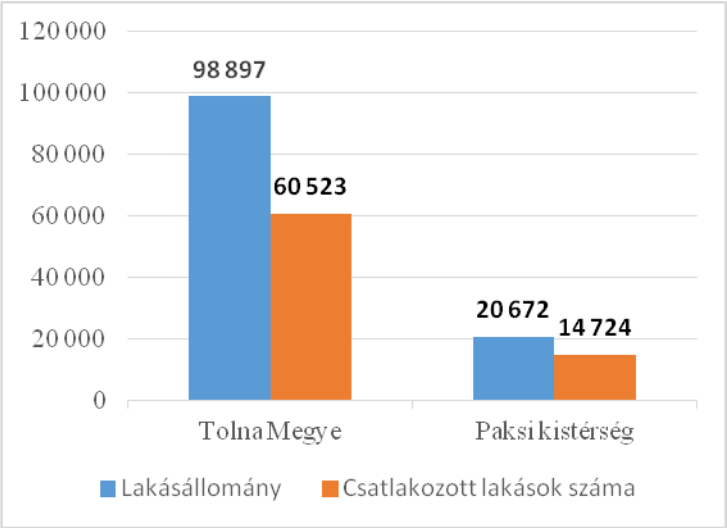

Közüzemi szennyvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Csapadékvíz-elvezetés

A kistérségre is folyamatos problémaként jellemző a csapadékvíz elvezetés kérdésének megoldása. A meglévő árokrendszer jelenleg csak részben burkolt, így felmerül a további szakaszok kialakítása, burkolattal ellátása, továbbá a meglévő szakaszok felújítása, karbantartása is állandó igény. A vízelvezetők felújítására, a rendszer fejlesztésére lenne szükség Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Pusztahencse településeken.

Villamos energia ellátás

A kistérségben található az ország energiaellátásának legfőbb eleme, a Paksi Atomerőmű, aminek meghatározó szerepe van az egész ország biztonságos, olcsó és tiszta energiával való ellátásában. Az erőmű a hazai villamosenergia termelés 43,25%-át adja, ami 2011-ben összesen 15685 GWh volt. Az erőmű üzeme zavarmentes, a rendelkezésre állás 90% körül van. A Nemzeti Energiastratégia „Atom-szén-zöld" forgatókönyvével összhangban, hosszú távon fenn kell tartani a villamosenergia-termelési rendszerben a nukleáris energia termelés részarányát, amely egy vagy két, egyenként 1000-1600MW új atomerőművi egység építésével valósítható meg a paksi telephelyen 2020-2030 között. Az új erőmű 60 éven át versenyképes áron és gyakorlatilag kibocsátás és káros környezeti hatások nélkül fog termelni, jelentősen fokozva az ország ellátásbiztonságát.
A kistérségben a villamos energia fogyasztók száma 23 922, amely a megyei villamos energiafogyasztók 20,79 %-a. 2011-ben a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 65 476 MWh, amely a megyei viszonyok 24,62 %-át teszi ki. Az egy háztartásra jutó fogyasztás 2 725 kWh.

Vezetékes gáz ellátás

A kistérség valamennyi településén elérhető a vezetékes gáz. A háztartási vezetékes gázfogyasztók száma 9995, amely a teljes lakásállomány 48,35 %-a, amely a megyei átlag (55,77%) alatt van. A vezetékes gázra való rácsatlakozási arány Németkéren (63,00 %) és Madocsán (68,09%) a legmagasabb, Sárszentlőrincen (20,43 %) és

Bikácson (20,45 %) a legalacsonyabb. 17239000 m^3 gáz szolgáltatására került sor 2011-ben, ebből háztartások részére 9232000 m^3. Az egy háztartásra jutó évi fogyasztás 915 m^3.

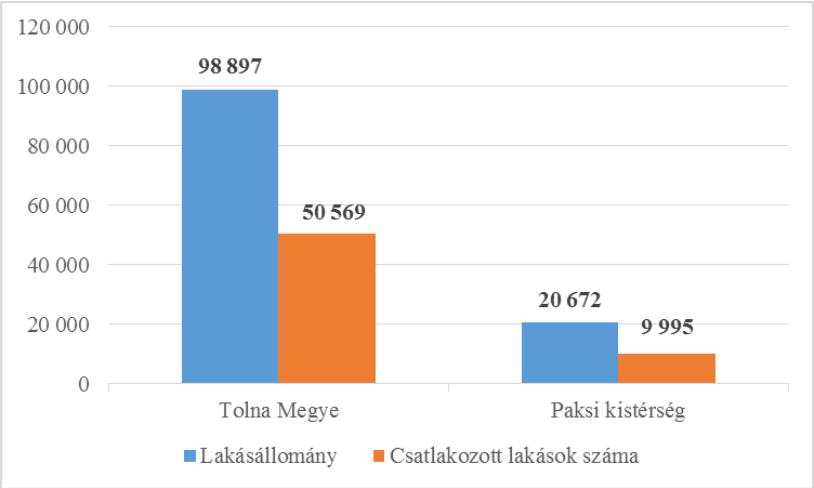

Vezetékes gázhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Távfűtés és melegvíz hálózat

Távfűtéssel és melegvíz-hálózattal a kistérségben Paks rendelkezik.

Telefon, kábeltelevízió, internet, postai szolgáltatás

Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma a kistérségben 13 436, amely a teljes lakásállomány 65,00 %-a. A legmagasabb arányt Paks (81,52%) mutatja, a legalacsonyabbat Sárszentlőrinc (37,5 %). A távbeszélő fővonalak száma 13 060.

3.3.4. Épített környezet

A kistérség településein kiemelt szempont a közfeladatot ellátó intézmények, önkormányzati fenntartású épületek folyamatos felújítása, amelynek során különös hangsúlyt kap az épületek energiahatékonysági korszerűsítése. A polgármesteri hivatalok, óvodák, művelődési házak, szociális intézmények, orvosi rendelők korszerűsítésének igénye szinte kivétel nélkül minden településen megjelenik.

A települési összkép, települési központok javítása is fontos célkitűzés a városok, községek életében. Kiemelt fejlesztési cél ez Bölcske, Dunaföldvár, Németkér települések esetében. Piactér kialakítása is számos település fejlesztési elképzelései között szerepel. Paks Város fejlesztési tervei között is szerepelnek városközpont rehabilitációs elképzelések.

A települések törekednek a meglévő közösségi célú létesítményeik állagának megóvására, zöldfelületek megóvására. Számos településen felmerült az igény a közösségi célú létesítmények bővítésére, kiszolgálóhelyiségek infrastrukturális fejlesztésére, új közösségi terek kialakítására.

Számos településen problémát jelent a műemléki épületek, helyi védettség alá eső épületek állagmegóvása, felújítása. Paks Város célja a Városi Múzeum felújítása, bővítése.

Az épített környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Szükséges lenne azonban az állagmegóváson kívül az épített környezeti értékek megújítása is.
Az épített környezet értékei vonatkozásában elmondható, hogy szükséges lenne turisztikai célú hasznosításuk, amelyek azonban jelentős és folyamatos infrastrukturális fejlesztéseket igényelnek a megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében.

3.3.5. Hulladékgazdálkodás[14]

A kistérségben a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 18 191, amely a teljes lakásállomány 87,99 %-a, amely a megyei átlag (90,51%) alatt van. 20 473 tonna szilárd települési hulladék került elszállításra a kistérségben a KSH 2011 évi adatai alapján, ebből a lakosságtól 13 530 tonna. A Paksi Térségi Hulladékgazdálkodási rendszerhez csatlakozott Paks, Nagydorog, Bölcske, Gerjen, Madocsa, Pusztahencse, Györköny. A Közép Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Társuláshoz csatlakozott Dunaföldvár, Bikács, Németkér, Pálfa. Bölcske esetében igény mutatkozik az elhagyott hulladéklerakók rekultiválására.

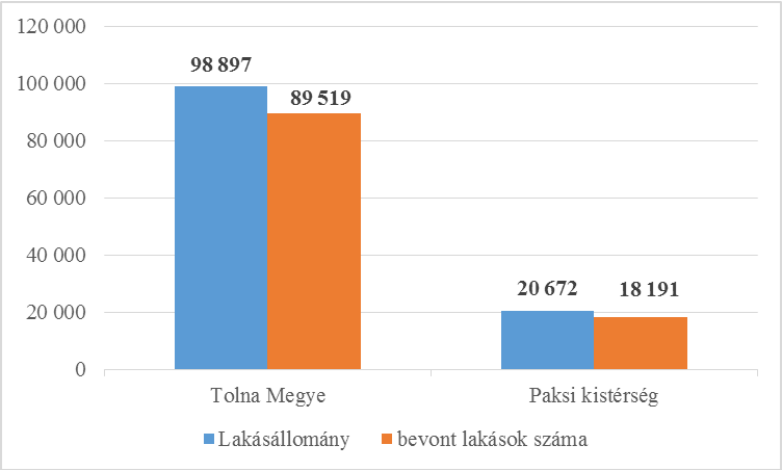

Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

3.3.6. Környezetvédelem[15]

A **hagyományos energiahordozók** felhasználásának mennyisége évről évre csökken, amely részben a lakosság környezettudatosabb gondolkodásmódjából adódik. Megyei adatok alapján elmondható, hogy a térségben a **villamos energia** felhasználás 2008-tól 2011-ig közel 20 %-os csökkenést mutat, a **fajlagos gázfogyasztás** a 2003-ban mért

[14] www.ksh.hu Területi statisztika
[15] www.ksh.hu Területi statisztika

adathoz (150 m^3/hó) képest a felére esett vissza 2011-re (78 m^3/hó). Az utóbbi években előtérbe kerültek az épületenergetikai szempontok a lakásfelújítások során, valamint a magasabb energiaosztályba sorolt háztartási gépek elterjedése.

A **szelektív hulladékgyűjtés** lehetősége a legtöbb településen megteremtődött, azonban annak mennyiségi növelés érdekében szükséges az infrastruktúra bővítése.

A **megújuló energiaforrások** tekintetében Paks és térségére a biomassza alapú energiatermelés másik meghatározó alapanyaga a **dendromassza** jellemző. Dunaföldváron üzemel az ország jelenleg legnagyobb **bioetanol** üzeme, mely 2012. májusban kezdte meg a termelést és a tervek szerint évente 240 millió liter bioetanolt fog előállítani. **Biogáz** üzem üzemel Pusztahencsén, de a szennyvíziszap feldolgozása még kihasználatlan a kistérségben.
A **napenergia** energetikai hasznosíthatósága szempontjából Tolna megye területén a legmagasabb szintű (1295 kWh/m2/év) napenergia a Szekszárd-Paks képzeletbeli vonal mentén mérhető. A **szélenergia** hasznosítása tekintetében elmondható, hogy a Pakstól ÉNy-ra eső területeken a szél sebessége elérheti a 6-7 m/sec értéket is, ez közepes teljesítményű szélerőmű működtetését képes biztosítani. Dunaföldvár, Paks területein szélerőmű létesítésére kijelölt területek találhatóak.
A kistérség településein az épületenergetikai célú fejlesztések között egyre hangsúlyosabb szerepet kap a megújuló energia. A cél a közintézmények villamos energia ellátásának, és használati melegvíz fogyasztásának részbeni kiváltása megújuló energiaforrások hasznosításával, napelemes és napkollektoros rendszerek telepítésével. Általánosan jellemző a települések saját fenntartású és közfeladatot ellátó épületeinek ilyen irányú fejlesztése.
Dunaföldvár város tervei között szerepel egy napelempark kialakítása, Györköny pedig egy 24 toronyból álló 48 MW-os szélerőművet kíván kialakítani. Nagydorogon energiapark kialakítását tervezik (napelempark), illetve szélerőmű létrehozását. Fejlesztési elképzeléseik között szerepel a geotermikus energia hasznosítása is. Németkéren kész tervek állnak rendelkezésre egy szélerőműpark létrehozására, amelyhez elfogadott átvevő állomás is van.

3.4. Gazdaság[16]

3.4.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés[17]

A Paksi kistérségben a KSH adatai szerint 2011-ben összesen 7 471 vállalkozás volt regisztrálva, melyből – a 2010-es adatok alapján – 2 776 működött. Ez közel azonos a megyei átlaggal, mely ugyanebben az időszakban 37,3%. A működő vállalkozások 41,5 %-a társas vállalkozás, mely szintén azonos a megyei átlaggal (41,7%). A regisztrált vállalkozások 37,4%-a mezőgazdasággal foglalkozott, 11,4%-a, ipari tevékenységet folytat és 51,2%-a nyújtott valamilyen szolgáltatást.

A központi település, Paks tekintetében összesen 2 982 regisztrált vállalkozásból 1 555 működött, 43,8%-a társas formában. A regisztrált vállalkozások 16,6%-a mezőgazdasággal foglalkozott, 13,82%-a ipari tevékenységet folytatott és 69,7%-a nyújtott valamilyen szolgáltatást. A paksi kistérségben is jellemző az egyéni vállalkozási forma.

2011-ben összesen 1 019 kiskereskedelmi üzlet volt jelen a kistérségben, melynek 24,6%-a élelmiszerüzlet és áruház, 17,3%-a ruházati szaküzlet, 7,9%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 1,4%-uk elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 1%-uk üzemanyagtöltő állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Összesen 11 gyógyszertár, 33 nagykereskedelmi raktár, valamint 14 termelőibor-kiméréssel foglalkozó egység található a paksi kistérségben.

---

[16] www.ksh.hu
http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
http://www.tolnamegye.hu/terfej/TMTRF_09_6%201_20111108_vegleges.pdf

[17] http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html
Regisztrált gazdasági szervezet a megfigyelés időpontjában az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.
Egy adott évben **működő vállalkozásnak** tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A vállalkozási demográfia a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra, konkrétan egy adott évre vizsgálja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után.
Gazdálkodási formák szerint a működő vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

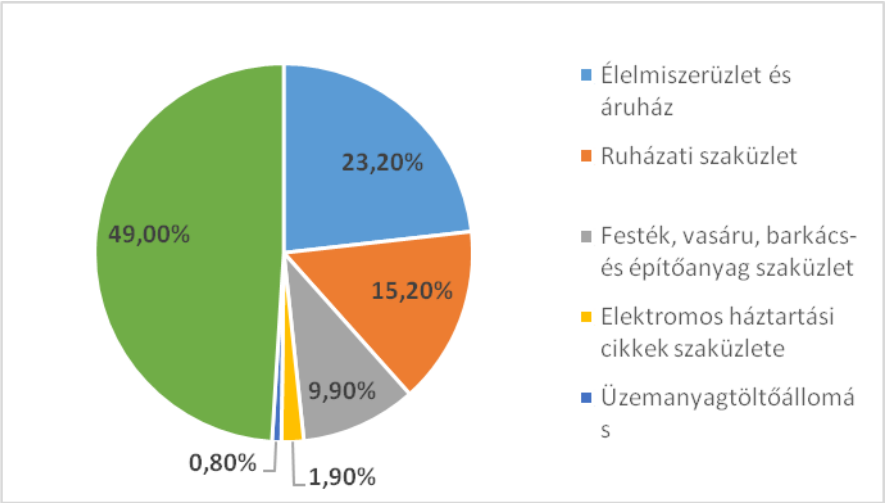

Paksi kiskereskedelmi egységek megoszlása tevékenység alapján
Forrás: KSH 2011

Ugyanebben az időszakban a kistérség központjában, Pakson összesen 362 kiskereskedelmi üzlet volt jelen, melynek 23,2%-a élelmiszerüzlet és áruház, 15,2%-a ruházati szaküzlet, 9,9%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 1,9%-a elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 0,8%-a üzemanyagtöltő állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Pakson összesen 6 gyógyszertár és 91 vendéglátóhely – melyből 40 étterem, büfé – található.

A Paksi kistérség jelentősebb települése még Dunaföldvár, ahol 1 578 regisztrált vállalkozást tartanak nyilván, jellemzően egyéni vállalkozás formájában. A nyilvántartott álláskeresők száma 390 fő, mely az összes lakosság 4,5%-a, a munkavállalási korú népességnek pedig 6,6%-a.

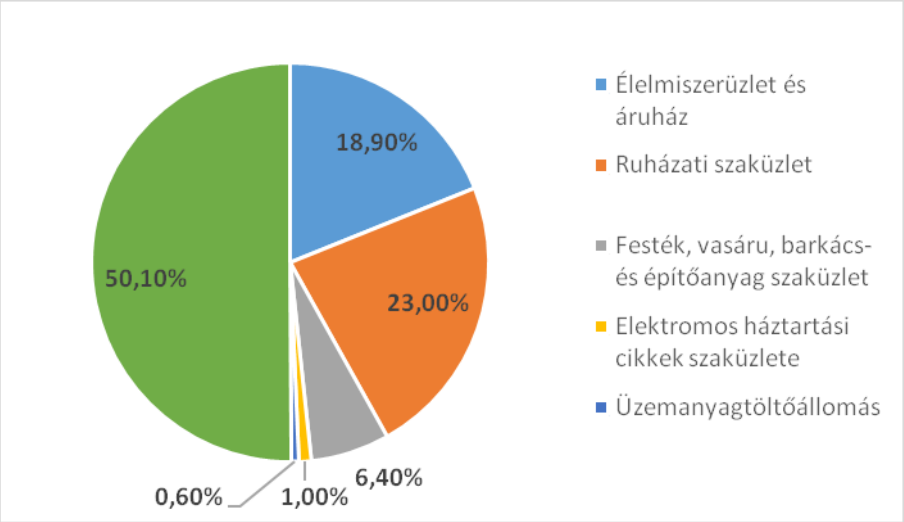

Dunaföldvári kiskereskedelmi egységek megoszlása tevékenység alapján
Forrás: KSH 2011

A településen 488 kiskereskedelmi egység található, melynek 18,9%-a élelmiszerüzlet és áruház, 23%-a ruházati üzlet, 6,4%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 1%-uk elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 0,6%-uk üzemanyagtöltő

állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Összesen 2 gyógyszertár és 60 vendéglátóhely – melyből 34 étterem, büfé - található. A regisztrált vállalkozások 43,2%-a mezőgazdasági tevékenységet folytat, 10,4%-a iparral foglalkozik és 46,4% nyújt valamilyen szolgáltatást.

3.4.2. Mezőgazdaság

A KSH 2011-es adatai szerint a paksi kistérségben a regisztrált vállalkozások 37,4%-a mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozik. Pakson, a kistérség központi településen a 2 982 regisztrált vállalkozásból 496 folytat mezőgazdasági tevékenységet.
Ez abból adódik, hogy a kistérség jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkezik. A paksi kistérség a talajtani adottságok tekintetében talán Tolna megye legváltozatosabb kistérsége, ahol a futóhomoktól az öntés talajokig sokféle talajtípus megtalálható, ennek köszönheti eltérő növénytermesztési lehetőségeit is.

A növénytermesztés kapcsán érdemes megjegyezni, hogy kiemelkedő az ún. olajos növények (repce, napraforgó, stb.) termesztése, melyeknek a térségben az utóbbi években jelentősen megnőtt a termelése. Hiány jellemzően a zöldség növényekből van a kistérségben.
A szántóföldi növénytermesztés terméseredményei szinte minden évben elérték a megyei szintet, illetve alatta maradnak, ellenben a kukoricánál, napraforgónál jelentősen meghaladták azt.
A szántóföldi kultúrákból, a szőlőből és állati termék alapanyagokból lényeges többlettermelés történik, viszont a feldolgozott termékekből a kistérség behozatalra szorul.

Ennek következtében a mezőgazdasági szervezetek bevétele jellemzően állattenyésztésből származik, amely főként tej termelésére és vágómarha és vágósertés tartására irányul.
A térség mezőgazdasági vállalkozásainál baromfi-, illetve juhtenyésztésről szinte egyáltalán nem beszélhetünk
A térségben a halászattal foglalkozók is jelen vannak, viszont az erdőgazdálkodás igen elenyésző jelentőségű.

3.4.3. Ipar

A Paksi kistérségben a KSH 2011-es adatai szerint a regisztrált vállalkozások 11,4%-a, ipari tevékenységet folytat. Pakson, a központi településen 2 982-ből 408 regisztrált vállalkozás foglalkozik iparral.

Pakson található az ország egyetlen atomerőműve, mely a villamosenergia-szükséglet 40%-át termeli és kiemelkedő szerepe van nem csak a város, a kistérség, de a Dél-dunántúli régió gazdasági életében is. Termelése pozitív irányba mozdítja a megye és a kistérség termelési mutatóit.

A térségben két ipari park is található, Pakson és Dunaföldváron. Ez utóbbi 1998-ban nyerte el az ipari park címet és területére az elmúlt néhány évben közel 30 hazai és külföldi érdekeltségű kis és középvállalkozás települt be. Az ipari park mellet található lakópark is, mely ösztönzi a vállalkozások betelepedését. Működik a területen - többek között – emelt szintű idősek otthona, inkubátorház, oktatási központ, fuvarozással,

raktározással, fém megmunkálással, faipari tevékenységgel, stb. foglalkozó vállalkozás. A Paksi Ipari Park teljes egészében zöldmezős beruházás volt. A jellemző vállalkozástípus a középvállalkozás, melyek 50-200 főt foglalkoztatnak egyenként. Ezek a vállalkozások sokféle tevékenységet folytatnak, van itt gyártó üzem, összeszerelő üzem, stb., de a legjellemzőbb a szolgáltató üzem. Működik itt inkubátorház, vállalkozások a müzliszelet-gyártás, bútorkereskedelem, autó és repülőgép-kábelgyártás, stb. területén is.

3.4.4. Szolgáltatások[18]

A Paksi kistérségben a KSH 2011-es adatai szerint a regisztrált vállalkozások 51,2%-a nyújt valamilyen szolgáltatást. A térségben összesen 33 házi- és gyermekorvost, 152 bölcsődei, 2 017 óvodai férőhelyet és 184 általános iskolai osztályt tart nyilván a KSH.

Pakson, a központi településen az összes, 2982 regisztrált vállalkozásból 2078 nyújt valamilyen szolgáltatást, mely igen nagy aránynak mondható. A városban található mentő- és tűzoltóállomás, valamint saját rendőrkapitányság. Ezek mellett kommandósok is ügyelnek a közbiztonság állapotára, továbbá civil önkéntesekből álló polgárőrség segíti a rendőrök munkáját. Működik a városban Szociális Otthon, Családsegítő és Gyermekjóléti szolgálat, Nevelési Tanácsadó, valamint Átmeneti Szálló is. A városban több vendéglátó- és szórakozóhely is található. A főutcán bankok, cukrászdák, műszaki áruházak, vegyesboltok, ruhaüzletek, fodrászatok, kozmetikusok és egyéb szolgáltatók találhatók. Az önkormányzat az elmúlt években komoly összeget fordított az egészségügyi központok felújítására és új rendelőintézet építésére. A városban magánrendelések is működnek.

3.4.5. Turisztika, kultúra

Főbb nevezetességek, rendezvények

Paks sváb népszokásairól és **jellegzetes halászléjéről** messze földön híres. Kisváros létére igen sok rendezvénynek ad otthont, mint például a **Gastroblues Fesztivál, a Paksi Harmonika Fesztivál,** valamin**t a Szüreti felvonulás és mulatság**. (Országos ismertségét legfőképp atomerőművének köszönheti. A város gazdasági ereje a környező települések lakosságának jó részét is vonzza, sokan dolgoznak itt ingázóként.)
Szentlélek Templom kiváló akusztikájának köszönhetően rendszeresen tartanak koncerteket. A Gastroblues Fesztivál programjainak is ez az egyik helyszíne.
Sárgödör tér: Paks építészeti örökségének egyik ékköve ez a kis pincefalu a városban. Az egyedülálló hangulatú teret az elmúlt századokat idéző szorosan egymás mellé-mögé épült 66 présház veszi körül, de szép pincék találhatóak még a környező utcákban is. A hangulatos présházak között sétálva lehetőség van pincelátogatásra és a pincében érlelődő borok kóstolására. Az épületeket felújították, a tér megújult. Azóta városi, egyesületi rendezvények, baráti társaságok találkozójának helyszíne.
Lussonium: A világörökség része lehet a római birodalom dunai limes Pannonia szakaszának egyik állomáshelye, Lussonium. A Pakshoz tartozó Dunakömlőd területén, a valamikori Duna-meder fölé magasodó Bottyán-sánc tetején helyezkedik el a későrómai erőd, a katonai település Lussonium, Tolna megye egyetlen helyreállított római kori romkertje. Az erőd területén történő régészeti feltárások eredménye a romkertben, a feltárások gazdag leletanyaga pedig a paksi Városi Múzeum állandó kiállításán látható.

[18] www.ksh.hu

A jelentős kortárs képzőművészeti gyűjteménnyel rendelkező, európai színvonalú, országosan is elismert **Paksi Képtár** a város büszkesége.
Pakson a Városi Múzeum a helyi történeti-néprajzi gyűjteményből létrehozott viszonylag „fiatal" intézmény, 1994-ben kezdte meg tevékenységét.
Paksi Atomerőmű: Az atomenergiát körülvevő misztikumok és tévhitek eloszlatása érdekében 1995-ben létrehozták a **Tájékoztató és Látogató Központot,** amelyben hazánk egyetlen ipari méretű nukleáris létesítménye nagy hangsúlyt fektet az atomenergetikával kapcsolatos ismeretek személyes és közvetlen átadására, és 2012-ben megnyitották az **Atomenergetikai Múzeumot**, amely az erőmű történetét, különböző felszereléseit és berendezéseit bemutató, az országban egyedülálló gyűjteményt foglal magában.

Duna, Duna-part: A város ismertté vált halászatáról, a paksi és dunakömlődi halászlevéről, a vízisportokról (kajak-kenu, vízisízés), olimpikonjairól. Páratlan élményt nyújt, és évente tízezreket vonz a térségbe a Duna természeti környezete, a festői táj, a fürdésre is alkalmas homokos part, a Duna-parti sétány.

A kulturális-múzeumi tematikában Tolna megyében, múzeummal/régészeti parkkal/kiállító hellyel Paks (Városi Múzeum és Lussonium-romkert, Paksi Képtár) és Bölcske (római kori kőtár) rendelkezik.

Dunaföldvár Budapesttől 90 km-re délre, a Duna jobb partján fekszik, szinte az ország közepén. A 6-os, a 61-es és 52-es számú főutak találkozása, a **Dunán átívelő híd** az ország egyik fontos csomópontjává avatta a kisvárost. Létesítése jelentős fejlődést hozott, mivel a Dunántúlt köti össze az Alfölddel. Ezért szokták Dunaföldvárt a **"Puszta kapujának"** nevezni.
A város **kulturális életének** központja a színházi előadások, hangversenyek otthonául szolgáló **művelődési ház**, a **könyvtár és a Vár múzeum**, valamint a **Fafaragó Galéria**.
Az **idegenforgalmi nevezetességek** közül az idejáró vendégek által kedvelt **termálfürdőt** érdemes kiemelni. Sajátos színfoltot jelent Dunaföldvár egyik legszebb helyén, a Duna-parti lösz dombon épült **várerődítmény**. Az épületegyüttesben található az úgynevezett **Török (Csonka)-torony, a Fafaragó Galéria, a Vár Étterem** és az udvar főbejáratánál újonnan felállított csodálatos kézi faragású **nagy kapu**. Kellemes kikapcsolódást, valamint több, helyi specialitást kínál a Kis-Duna melletti **Horgásztanya** is.

A Gerjeni Lovasnapokon minden nyáron megrendezésre kerül az országos fogathajtó verseny. Gerjenben az elmúlt másfél évtizedben honosodott meg a kettes fogathajtó verseny. Kezdetben csak egynapos, akadályhajtás verseny volt, majd háromnapos, háromszámos versennyé nőtte ki magát. A szép környezet és a remek szervezésnek köszönhetően az utóbbi pár évben már a regionális bajnokság fordulóit is megrendezhette a falu. Az eddigi versenyek magas színvonalú szervezésének köszönhetően az Országos Lovas Szövetség Gerjent kérte fel 2013-ban, a "B" kategóriás kettes fogathajtó bajnokság döntőjének megszervezésére, mely egyben az utánpótlás bajnokság országos döntője.

Györkönyben a táj, a település elrendezése, a halastó, a Magyarországon egyedülálló, érintetlen Pincehegy nyújtja a természetes és épített környezet egyediségét. A borokon kívül a helyben készült pálinkát is érdemes megkóstolni. Györkönyben készítik a Márton és Lányai pálinkát, melyhez csak nívós helyeken, vinotékákban lehet hozzájutni. A falu és a Pincehegy bejárása után lehetőség van a település 13 magán szállásadójánál megszállni.

Egyedi értéket közvetít **Nagydorogon a Kalap- és Sipkamúzeum.**

A **Németkérre** érkező turistáknak érdemes megnézni a **Látó-hegy és környékét, a Kálvária dombot, Staub Ferenc Emlékházát, Fülöp-Heim Kúriát. A Beanett Panzió** fogadja a turistákat.

Kultúra

A Paksi kistérség számos műemlék jellegű épülettel, épített környezeti értékkel rendelkezik.

A 4000 éves múlttal rendelkező **Dunaföldvár** jellegzetessége a várból maradt Csonka torony (Török torony), amely most helytörténeti múzeumként és fafaragó galériaként működik. A Szentháromság szobor és a római katolikus ferences templom, de a görög-keleti templom is meghatározó értéke a városnak.

Bölcskén számos elpusztult középkori faluhely maradványai találhatóak és kiemelendő a Szakács kastély, amely ma iskolaként működik, illetve a Szent András pusztai Hanzedly kastély, amely ma pszichiátriai otthon. A település egy részén megtalálható a Bölcskei pincefalu.

Madocsán található egy repülőtér, amely korábban katonai repülőtérként funkcionált. Jó lehetőségeket kínál a magánrepülős légi forgalomnak, de fogadhat sárkányrepülőket is. Az apátsági templom tornyához építették hozzá a mai református templomot. Dunakömlődön a klasszicista római katolikus templom, a Szent Imre – templom található.

Pakson a Kömlődöt elhagyó kanyarok után a **Vasúti Múzeum** jobb időszakot is megélt mozdonyait, öreg masináit láthatjuk. A Vasúti Múzeummal szemben magasodik a nevezetes **löszfal**. Az ország legvastagabb, mintegy 60 m magas löszrétege, az elmúlt 2 millió év történetének valóságos képeskönyvét alkotja. A Deák Ferenc utcában a valamikori jólétet jelzik a klasszicista stílusú épületek. Az egykori **Cseh- Vigyázó-, Daróczy-, Kornis-, Kurcz- és Szeniczey-kúriák** máig alapvetően meghatározzák a belváros arculatát; az Anna utca 16. alatt áll a volt **Daróczy-kúria** földszintes, 1840 körül épült klasszicista épülete. A Szent István teret az **Erzsébet Szálló** épülete uralja. A **Paksi Képtár** az ország egyik legmodernebb kiállítóhelye, de már nem az Óvárosban, hanem a volt konzervgyár területén található.
A volt Cseh-Vigyázó-kúria, később a Mádi Kovács családé. 1830 körül épült klasszicista stílusban, később felújították és átalakították. Ma a Városi Múzeum otthona. Az épülettel szemben található a **Deák Ház**, amelynek felújításával a Városi Múzeum kiállítóterét szeretnék bővíteni. A Szent István téren található az 1860 körül épült Bazársor is, amely kora romantikus homlokzatú épület; a főpárkány felett a régi barokk templomból származó 3 szobor és egy feszület látható.
A Bazársor melletti lépcsőn juthatunk fel az 1901-ben felszentelt **Jézus Szíve templom**ig, amely háromhajós, bazilika stílusú, római katolikus templom. A Kishegyre az Újtemplom utcán vezet felfelé az út, így a Hősök terén megcsodálhatjuk a **Szentlélek - templom**ot. A Kishegyen találjuk az atomerőmű teremtette új városrészt. Több üzletközpont mellett itt található meg a Városi Művelődési Ház, a Sportcsarnok, a Városi Strand.
Ha déli irányba elhagyjuk a várost, láthatók az atomerőmű blokkjai. Évente harmincezer érdeklődőt vonz a Látogatóközpontban megtekinthető kiállítás.
Európa szerte ismert a **Tűzvirág táncegyüttes**.

Dunaszentgyörgy nevezetessége a Csók kúria, Csók István festményeivel.

Gerjen híres szülötte Kenessey Albert (1828-1879) hajózási szakíró. V. Kozák Éva fazekas, a népművészet mestere fazekasműhelye a Vajda utcában található.

Németkér és környéke remek kirándulóhely. A németkéri Látóhegy 418 hektáros természetvédelmi terület. Jellegzetessége a római katolikus templom és a Staub Ferenc emlékmúzeum a festő képeivel.

Kajdacs nevezetessége a római katolikus templom és a Sztankovánszky-mauzóleum. A község közepén fekvő Sztankovánszki-kastély ma iskolaként működik.

Nagydorog határában természetvédelmi területek találhatók — a Banai-tó és a Szenesi - legelő — országszerte ritka növényzettel. A parányi Kalap- és Sipkamúzeumban számos kalap és sipka látható a világ különböző tájairól, Európából, Afrikából, Ázsiából és Észak-Amerikából. Számos jellegzetes öltözék, suba, cifraszűr, parádés kocsis öltözete, skót férfiviselet, török öltözet teszi színessé a kiállítást. A hajdani Széchenyi-kastélyban ma iskola működik. A település nevezetessége még a református templom és a tájház.

Az egykori **Sárszentlőrinc**i evangélikus gimnázium ma népi műemlék, mint a jegyzőlak, amely otthont adott Petőfi Sándornak. Az evangélikus templom mellett jelentős még a Kulcsosház: amelyben Illyés-, Petőfi - emlékszoba; iskolatörténeti kiállítás; méhészeti kiállítás; néprajzi gyűjtemény található.

Györkényben az evangélikus templom a 18. sz. második felében épült homlokzati barokk toronnyal. Védett értéket képvisel a falu legidősebb - százéves - parasztházában berendezett falumúzeum gyűjteménye. Különleges érték a 120 ezer m2- en csak présházakból álló Pincefalu, szám szerint 310 szorosan egymás mellé épült, szabályos sorokban álló védett présház található itt. Ugyancsak itt található a korabeli borászati eszközöket bemutató Pincemúzeum.

Bikács határában található a bikácsi Ökör-hegy, amely 43,2 hektáros természetvédelmi terület. Közvetlen közelében találjuk a 47 hektáros Kistápéi - láprétet, változatos növény- és madárvilággal. A település jellegzetes épülete a 18. sz-ban épült a barokk stílusú evangélikus templom.

Pálfán a római katolikus templom négyzetes belső terű, késő barokk stílusú 1789-ből. Apponyi Károly 1928-ban építtette a pálfai kastélyt azzal a szándékkal, hogy majd a környék lovaglásra alkalmas teret biztosít számára. Az Illyés Gyula Emlékmúzeum állandó kiállítása egy 110 éves római katolikus tanyasi iskolát mutat be; Illyés Gyula első iskoláját, korabeli taneszközeit.

Pusztahencse 1990-ben vált önálló községgé, a település jellegzetes épülete az ökumenikus templom.

A turistafogadás feltételei (szálláshelyek)

Az Alsó-Dunavölgy vendégforgalmában a Paksi kistérség nem számít jelentősnek országos, vagy régiós összevetésben. A rendezvények látogatottsága régiós és országos összevetésben is alacsony-közepes szinten mozog.

A vendégforgalom jelenlegi mértékét és jövőbeli fejlődését a kereskedelmi és magánszálláshelyek száma és kapacitásai, valamint azok minőség szerinti megoszlása nagyban befolyásolja. **Paks** a forgalmi adatokból is kiolvashatóan jelentősebb szállodai kapacitásokat hozott létre. Közülük a felújított **Duna Szálló***** emelhető ki. A város jövőbeli turisztikai fejlődésében nagy támogató lehet a 2010-ben megnyílt **Erzsébet Nagy Szálloda******, amely már wellness részleggel rendelkezik, valamint üzleti találkozók megszervezésére is alkalmas. A térségben csupán ez a szálloda rendelkezik négy csillagos minősítéssel. Pakson a kiegészítő panziók, motelek és egyéb szálláshelyek kínálata is jelentős. Itt kapacitáshiány nem zavarhatja a forgalom bővülését, a térségbe érkezők szálláshely igényei kielégíthetők.
A várható kereslet alakulása szempontjából kiemelkedő fontosságú a forgalom évszakos ingadozása. A kulturális-múzeumi turisztikai termékek egész éves nyitva tartással működnek, így alapvetően nem szezonfüggők.

A 2012-ben átadásra került **Puszta Lovasudvar és Vendégház (Paks-Cseresznyéspusztán)** számtalan kiváló szolgáltatással várja az idelátogatókat (falusi disznóvágás, horgászat, kerékpározás, terep- és túralovaglás, állatsimogató, légpuskalövészet, íjászat, paintball, lakodalom).

Kereskedelmi szálláshelyek 2011-ben, a Paksi kistérségben[19]:

Kistérség	Kereskedelmi szálláshelyek				
	férőhely	vendégéjszaka	külföldi	átl.tart.idő,éj.	1 férőhelyre jutó vendégéjszaka
Paksi	831	34 916	6 103	2,2	42,0

2011-ben, a Paksi Kistérségben kereskedelmi szálláshelyeken a férőhelyek száma 831 darab, az eltöltött vendégéjszakák száma 34 916 darab, ebből 6 103 külföldi volt. Így az átlagos tartózkodási idő 2,2 éjszaka.

Magánszálláshelyek 2011-ben, a Paksi kistérségben[20]:

Kistérség	Egyéb szálláshelyek				
	férőhely	vendégéjszaka	külföldi	átl.tart.idő,éj.	1 férőhelyre jutó vendégéjszaka
Paksi	226	5 054	295	2,3	153,2

Magánszálláshelyeken a férőhelyek száma 226 darab, az eltöltött vendégéjszakák száma 5 054, ebből 295 külföldi volt, itt az átlagos tartózkodási idő 2,3 éjszaka.

[19] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011
[20] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

Dunaföldváron az Autómotel, Duna-part Vendégház, Földvár Fogadó, Jurik Motel, Kék Duna Kemping, Liget Vendégház, Prajda Apartman, Varró Magánszállás, Rozmaringos Udvarház, mint szállásadók, fogadják a térségbe látogatókat.

Bikácson a Zichy Park Hotel nemcsak szállást nyújt a környékre érkezőknek, de a sok színes programjával (gyalogtúra, kerékpáros túra, lovas kocsikázás, lovas szán télen, wellness paradicsom, Zichy Zoo-állati gyerekpark, horgászat, vadászat) országszerte, sőt a külföldiek körében is nagyon kedvelt szálláshely.

Idegenforgalmi adók[21]

A KSH 2011-es adatai szerint a Paksi Kistérségben az alábbi településeken volt idegenforgalmi adó:

Település	2010	2011
Bikács	792.000	1.479.000
Dunaföldvár	1.005.000	926.000
Györköny	32.000	38.000
Paks	3.608.000	3.810.000

[21] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

3.5. Társadalmi helyzetkép

3.5.1. Foglalkoztatottság[22]

A Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának 2013. augusztus 20-i adatai alapján, a Paksi kistérség 2012. évi lakónépessége 49.207 fő. A nyilvántartott álláskeresők száma 2343 fő, ebből az 1 évet meghaladóan nyilvántartottak száma 684 fő. Álláskeresési ellátásban részesül 212 fő, szociális ellátásban 800 fő. Az álláskeresők 22 %- a 25 év alatti, és ugyanilyen arányú, 22%-ék az 50 év feletti álláskeresők aránya is. Az álláskeresők 42%-a aluliskolázott, legfeljebb 8 általános végzettséggel rendelkezi (984 fő).

A kistérség adatit összehasonlítva a Tolna megyei és az országos adatokkal a 2013. augusztus 20-i állapotnak megfeleltetve, a megye 2012-es lakónépessége 229 116 fő,melyből 12371 fő a nyilvántartott álláskeresők száma. Ebből a 12.371 főből 2343 fő a Paksi kistérségben nyilvántartott álláskeresők száma. Az 1 évet meghaladóan nyilvántartottak száma a megyében 3950 fő, a Paksi kistérségben 684 fő. A megyében a gazdaságilag aktív népesség becsült értéke 96 564, ebből a paksi kistérségben foglalkoztatottak száma 21 365 fő.

A Paksi kistérség **munkanélküliségi ráta** szinte teljesen megegyezik az országos munkanélküliségi rátával, 0,1%-os eltéréssel jobb, mint az országos átlag, a 11,0%. Ha a megyei munkanélküliségi rátát vetjük össze a Paksi kistérség munkanélküliségi rátájával, akkor is elmondható, hogy a paksi érték kedvezőbb, hiszen a megyei érték 12,8%, míg a paksi 11,0%.
A Paksi kistérségben 20%-ot meghaladó munkanélküliségi adatokkal rendelkezik Bikács (27,5%), Pálfa (20,7%). A legkedvezőtlenebb munkanélküliségi rátát Sárszentlőrinc tudhatja magáénak, 30,8%-kal.

3.5.2. Oktatás

Oktatás struktúrája, képzési formák[23]

A Paksi kistérségben összesen 1 948 gyerek számára biztosított az óvodai férőhely, melyek betöltöttsége 79%-os. Az óvodákban foglalkozó pedagógusok száma 144 fő.
Az általános iskolák osztályszáma 177 volt 2011-ben, melyekbe összesen 3 473 gyerek tanult, és összesen 352 pedagógus dolgozott az intézményekben. Tehát átlagosan 19,6 gyerek jár egy osztályba, és 10 gyereket oktat egy pedagógus.
Az ezer lakosra vetített nappali tagozatos tanulók száma a gimnáziumokban 19,9, a szakközépiskolákban 16,7 és a szakiskolai és speciális szakiskolákban 8,2.

Épületek állapota

Az oktatási intézmények állapota a pályázati forrásoknak köszönhetően javult a térségben. Több intézmény felújításra került az utóbbi években, azonban összességében még mindig szükség lenne az oktatási intézmények korszerűsítésére,

[22] Tolna Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja- Településszintű munkaerő-piaci adatok kirendeltségek szerint).
[23] www.ksh.hu

akadálymentesítésére, épületenergetikai fejlesztésére és eszközállományának megújítására.

3.5.3. Helyi nemzetiségek

A nemzeti kisebbségek (szlovének, románok, szerbek, horvátok, szlovákok, németek) száma az évek során folyamatosan csökken. A német etnikai terület Györköny területére tehető. Jelentősebb szerb kisebbség él a Duna közelében.
A roma etnikum nagyobb számban a következő településeken található a Paksi kistérségben: Sárszentlőrinc, Kajdacs, Pálfa, Nagydorog.

3.5.4. Civil szervezetek a Paksi kistérségben

A nonprofit szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és állampolgárok között, s ez által igen fontos szerepet töltenek be a társadalom életében:

- ”eszközül” szolgálnak a különféle komplex társadalmi szükségletek kifejezéséhez és aktív kezeléséhez
- az embereket arra ösztönzik, hogy a társadalmi élet minden területén állampolgárokként viselkedjenek, ne hajoljanak meg az államhatalom előtt, ne hagyatkozzanak annak jóindulatára
- védelmezik és erősítik a pluralizmust és a társadalmi sokszínűséget, így a kulturális, etnikai, vallási, nyelvi (és egyéb) identitástudatot is
- függetlenebb és rugalmasabb szolgáltatásaik alternatívát kínálnak a központi állami ellátással szemben.
- létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány, az államhatalom képviselői közösség által ellenőrizhetők és felelősségre vonhatók[24]

A civil szervezetek Tolna megyében azokat a klasszikus feladatokat látják el, mellyel a közösség építéséhez, a hagyományok ápolásához, a helyi sport és hasznos szabadidő eltöltéshez járulnak hozzá.

A társadalmi szervezetek körében végezte el a Megyei Önkormányzat a Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó szervezeti felmérést. Megyei Önkormányzat e-mailben értesítette a Tolna megyében tevékenykedő civil szervezeteket, nonprofit szervezeteket és a közigazgatás szervezetei azzal a céllal, hogy teljes körűen tájékozódjon a megyei szervezetek jövőbeli fejlesztési elképzeléseiről, szükségleteiről. A válaszadás önkéntes, a kérdőíveket elektronikusan töltik ki a szereplők. 2013. november 15-én zárult a válaszadás lehetősége, ezt követően kerültek elemzésre a kapott válaszok. A felmérés alapján a következő megállapítások tehetőek:
118 személy nyitotta meg a kérdőívet, 35 esetben nem történt benne semminemű adatrögzítés, 63 esetben teljes körű válaszadás volt, 20 esetben esetleges volt az egyes kérdésekre adott válaszadás gyakorisága.

Az első kérdés arra irányult, hogy: **Melyik településen található az Ön által képviselet szervezet?**
A válaszadók közül 36-an szekszárdi szervezetet képviselnek, további városok Dombóvár, ahol 12-en töltötték ki a kérdőívet, Tolnán 3 szervezet, Tamásiban 2,

[24] http://civilszervezet.linkcenter.hu

Bonyhádon szintén 2, Bátaszéken 1 és Pakson is 1 db szervezet. Nem városi szintű településről 6 db szervezet tartotta fontosnak a kérdőív kitöltését.
Alapítvány 10 db, Egyesület 40 db, Közhasznú társaság 3 db, Nonprofit szervezet 2 db, Szakmai, munkáltatói érdekképviseleti szerv 1 db.
Ezek a társadalmi szervezetek **többféle tevékenységet is ellátnak**. A civil, társadalmi szervezetek nagy része kulturális tevékenységgel (26 szervezet), szabadidős tevékenységgel és a szociális ellátással foglalkozik. Mind a 17 szervezet, amely szabadidős tevékenység eltöltésével foglalkozik, ezeknek a szervezeteknek a 100%-a egyesületi keretek között végzi a napi tevékenységeit. Az egyéb tevékenység alatt érdekvédelmi tevékenységet, hagyományápolást látnak el a megkérdezettek.

Nyújtottak-e be pályázatot EU-s vagy hazai forrásokra 2007-től 2013-ig terjedő időszakban?
A válaszadók ¾-e, nyújtott be pályázatot, a 42 szervezetből 6 nem nyert pályázaton, de 36 szervezetnek volt sikeres pályázata. 14 szervezet ez idáig nem nyújtott be pályázatot.

Hasznosnak tartották-e a fejlesztéseket? 18-an teljes mértékben hasznosnak ítélték meg a fejlesztést. 26 válaszadó közül 12-en, vagyis 46% -ot segített a fejlesztés, hogy a szervezet könnyebben elláthassa a feladatát.
A válaszadók 80%-a vallja, hogy a fejlesztés nagymértékben illetve teljes mértékben segítette, hogy a szervezet elérje a céljait. Csupán 20%-uk vélte úgy, hogy alig, illetve egyáltalán nem járult hozzá a fejlesztés a szervezet céljainak megvalósításához.

Ehhez a **fejlesztéshez igényelnének-e támogatást?**
30 szervezet kérne vissza nem térítendő támogatást, 3 szervezet hajlandó visszatérítendő támogatás mellett fejlesztéseket végrehajtani.

A foglalkoztatottság a válaszadók lakókörnyezetében komoly problémát jelent, jelentős javítani való van ezen a területen. A válaszadók közül senki sem ítélte meg úgy, hogy jó lenne a helyzet ezen a téren, vagy problémamentes lenne a foglalkoztatottság kérdésköre.

A településen belüli közlekedést 41 esetben jónak és problémamentesnek ítélték meg a kérdőívet kitöltők. Ezzel ellentétes válasz született abban a kérdésben, hogy a települések közötti közlekedést miként értékelik. Itt a válaszok 38 esetben arra irányultak, hogy komoly probléma van és jelentős a javítani való ezen a területen.
Az iskolák helyzete, a fiatalok helyzete, a szabadidő eltöltés lehetősége, az egészségügyi ellátottság, a környezet rendezettsége, a vállalkozások lehetősége, a köz és vagyonbiztonság, a hivatali ügyintézés, a lakhatás a válaszadók nagyobb aránya szerint javítandó. A közműellátottságra írták azt, hogy nincs probléma és jó a helyzet.

3.6. Szociális helyzetkép[25]

3.6.1. Egészségügy

A Paksi kistérségben az egészségügyi ellátás színvonalának javítása továbbra is preferált cél. Az egészségügyi intézmények részbeni javítása, korszerűsítése, pályázati forrásokból valósult meg, azonban további beruházásokra van szükség a magas színvonalú betegellátás biztosításához.

Összesen 32 db háziorvosi és házi gyermekorvosi rendelőt regisztráltak a kistérségben 2011-ben, ebből 14 db Pakson és 5 db Dunaföldváron található. Bikácson, Györkönyben és Pusztahencsén nincs orvosi alapellátás a településeken. A gyógyszertárak hálózata sem kielégítő, összesen 11 db gyógyszertár működik a kistérségben, ebből 6 Pakson, 2 Dunaföldváron, és 1 található Bölcskén, Dunaszentgyörgyön és Madocsán, a többi településen nincs gyógyszertár.
A kistérségben az egy orvosra jutó lakosok száma 1 467 fő, és 12 610 eset jut egy háziorvosra, illetve 6 733 betegforgalom jut egy házi gyermekorvosra, és 25 védőnő látja el a feladatát.

3.6.2. Szociális ellátások, szolgáltatások

A Paksi kistérségben a lakónépesség 40,02%-a részesül valamilyen szociális juttatásban vagy ellátásban. A szociális juttatásokban részesülők legmagasabb aránya Pálfán (73,27%), legalacsonyabb aránya Pakson (35%) van.

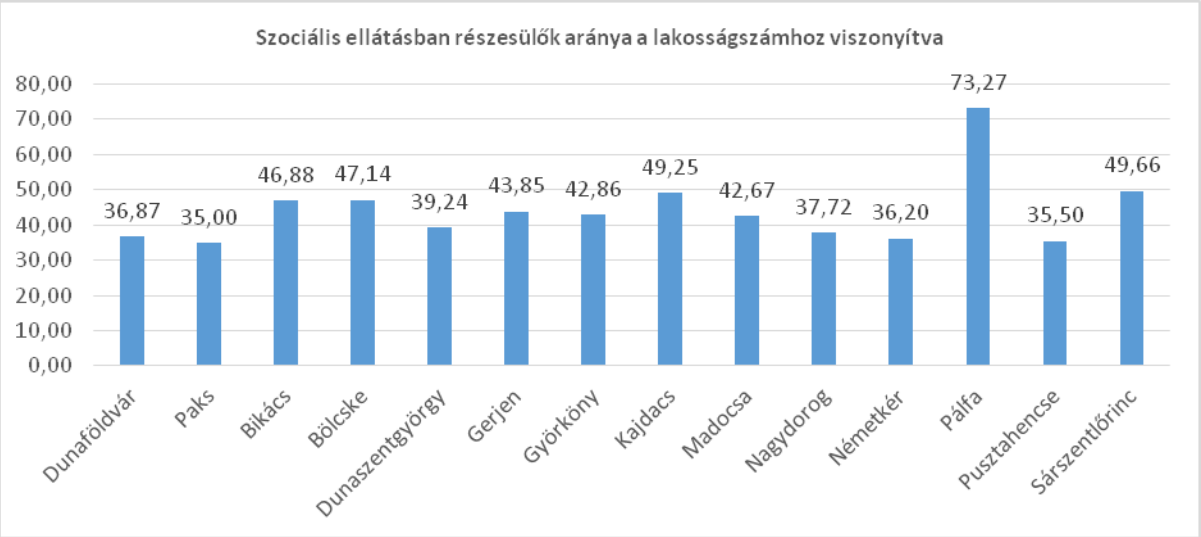

Forrás: KSH 2011

[25] www.ksh.hu

A szociális ellátások típusait az alábbi ábra szemlélteti:

Forrás: KSH 2011

3.6.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége

A szociális gazdaság fogalma, általános jellemzőjük[26]

A szociális gazdaság pontos megfogalmazása a mai napig zavart kelt, elsőként ennek tisztázása szükséges, hogy helyesen tudjuk értelmezni ezeket a kezdeményezéseket, melyek ebbe a fogalomköbe sorolhatók, hiszen a hátrányos helyzet emberek foglalkoztatottságának növelésének egyik legjelentősebb alternatívája.

Dr. Frey Mária határozta meg Magyarországon a szociális gazdaság fogalmát, mely szerint **„olyan helyi kezdeményezéseket tekintünk a szociális gazdaságba tartozónak, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra.**
Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magáncégek és állami intézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek,
- jövedelmet generálnak és az a céljuk hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is bizonyos mértékben megjelenik,
- célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézséggel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és fogyatékossággal élő emberek és a szociális beilleszkedési zavarokkal küzdő személyek.”

[26] Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.

Szociális szövetkezetek, tevékenységeik[27]

„A szociális szövetkezetek az atipikus foglalkoztatási formák közül **az önfoglalkoztatás sajátos szervezeti kereteit teremtik meg**, és ezáltal **a hátrányos helyzetű munkavállalók tartós munkalehetőséghez jutásának egyik fontos eszközévé válhatnak.** Olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy nem csupán gazdasági, hanem társadalmi, közösségi, oktatási és kulturális céljaikat is egymással együttműködve, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján, közösen valósítsák meg. A szociális szövetkezetek **innovatív ötletek, módszerek alkalmazásával** elsősorban a nem eléggé lefedett **helyi szükségletek kielégítésére igyekeznek tevékenységüket alapozni.** A szociális szövetkezetek tevékenységében különösen fontos szempont a saját tagjai, illetve jelentős részben **a társadalom leszakadó rétegeihez tartozó személyek egzisztenciális helyzetének javítására és közösségben való személyiségfejlődésének elősegítésére való törekvés.**

A szociális szövetkezetek a szociális gazdaság, illetve a társadalmi vállalkozások köréhez tartozó, hazánkban eddig még alig ismert, új típusú speciális szervezeti formaként egyidejűleg érvényesítik a gazdasági társaságokra, valamint a társadalmi szervezetekre jellemző alapvető elveket: **a profit- és a szociális, kulturális célok egyesítésével** igyekeznek betölteni foglalkoztatást bővítő, **munkahelyteremtő, közösségszervező** szerepüket. A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az eredményesen működő **szociális szövetkezetek a foglalkoztatáspolitika és a vidékfejlesztési politika keretei között megjelenő problémák mérséklésének egyik igen fontos, kiemelt jelentőségű, és egyre szélesebb körben elterjeszteni érdemes, új formáját jelentik.”**

Magyarországon 2012-ben 300 bejegyzett Szociális Szövetkezet működött. A Szövetkezetek száma folyamatosan növekszik, mert az egyes településeken a hátrányos helyzetűek foglalkoztatási problémáira ad megoldást, valamint elősegíti a foglalkoztatásukat.
Kiemelve néhány jellemző tevékenységet, melyet ezek a Szövetkezeteket ellátnak:

- Önkormányzati feladatok átvállalása, vagy azokat kisegítő szolgáltatások (elsősorban a közterületek karbantartása, parkgondozás, takarítás, játszóterek karbantartása);
- Szolgáltatások nyújtása a helyi lakosság számára (mosodai szolgáltatás, ház körüli munkák elvégzése, munkába járást segítő szállítási tevékenység);
- Idősgondozás és házi segítségnyújtás;
- Gyermekjóléti szolgáltatások (családi napközi, bébiszitter szolgálat, szabadidős programszervezés, széles választéki skálán mozgó nyári táborok, gyermekrendezvények szervezése, szülőknek nyújtott szolgáltatások, klubok működtetése, kézműves és egyéb készségfejlesztő foglalkozások tartása stb.);
- Kézműipari tevékenységek (kosárfonás, fonott bútorkészítés, hagyományőrző kézműves termékek előállítása);
- Virágkötészeti alap- és segédanyagok gyártása;
- Roma öltözékek és kiegészítők boltja, egyedi tervezésű ruhák, ékszerek készítése és értékesítése;
- Asztalosipari tevékenység, köztéri bútorok gyártása;
- Erdészeti és mezőgazdasági fahulladékok, melléktermékek összegyűjtése, biomassza vagy biobrikett előállítása;

[27] www.szocialgazdasag.hu (A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata)

- Élelmiszer feldolgozás (aszalás, lekvár-főzés, napraforgó- és tökmagolaj sajtolás);
- Építőipari tevékenység (mély- és magasépítés, épület-felújítás és - karbantartás)
- Térkő- és betonelem gyártás;
- Graffiti eltávolítás;
- Ingatlankezelés;
- Szociális boltok működtetése;
- Irodai asszisztencia (sokszorosítás, iratfűzés, laminálás stb.);
- Multimédia műhely működtetése;
- Lapkiadás, helyi műsorszolgáltatás üzemeltetése.

Tolna megyében is sikeresen működnek Szociális Szövetkezetek, melyek alaptevékenységként különböző tevékenységet végeznek, de a munkahelyteremtés és a foglalkoztatás mellett a hátrányos helyzetű munkavállalók szociális helyzetének javításával, közösségi integrációjával is foglalkoznak. Kiemelve néhány tolna megyei sikeres Szövetkezet:

- Völgység Kincse Szociális Szövetkezet (Lengyel-Kisvejke)-gyümölcslé-feldolgozó üzem működtetése;
- Armarium Hungária Szociális Szövetkezet (Bátaszék)- gyümölcstároló farekeszek előállítása;
- Kristály Plusz Szociális Szövetkezet (Szekszárd)-mosodai szolgáltatásokat nyújt;
- Belecska Szociális Szövetkezet- több éves működési tapasztalattal, zöldség-, gyümölcs termeléssel foglalkoznak;
- Danubia-Frucht Kisvejke Térségi Gyümölcsértékesítő Szövetkezet- 1997-ben hoztak létre, jelenleg 500 hektáron gazdálkodó szervezet, 65 taggal rendelkezik.

A cél, hogy a Paksi kistérségben is növelni kellene a Szövetkezetek számát, mely a térség alacsony iskolai végzettségű, hátrányos helyzetű munkavállalóinak jelenthetne munkaviszonyt és családjaiknak megélhetési forrást.

3.7. Közigazgatás[28]

3.7.1. Paksi Járási Hivatal

A járás fogalma, jogszabályi háttér

A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. 2013. január 1-jétől Tolna megyében összesen 6 db járás jött létre, melyből az egyik a Paksi járás 15 településével.
(A járás a magyar közigazgatás jellegzetes intézménye volt évszázadokon át. A több száz éves múltra visszatekintő járási rendszert 1983-ban szüntetették meg, így harminc év után, de új szervezeti rendben és új céllal 2013. január 1-jével ismét létrejöttek Magyarországon.)

A járások kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról, a helyi államigazgatási rendszer megújításáról a 2012. július 7-étől hatályos, **2012. évi XCIII. törvény rendelkezik.**
A járási hivatalok feladatait, illetékességi szabályait, szakigazgatási szerveit, szakmai irányításukat, valamint a járási hivatalok székhelyét és illetékességi területét a 218/2012. (VIII. 13.) Kormányrendelet szabályozza.

A Paksi Járási Hivatal székhelye és illetékességi területe Tolna megyében

A Paksi járáshoz tartozó települések száma 15 az alábbiaknak megfelelően:

Járási hivatal	Járási hivatal székhelye	Járási hivatal illetékességi területe
Paksi Járási Hivatal	Paks	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc, Tengelic

[28] www.ksh.hu
www.jaras.info.hu

A paksi járás Tolna megyében[29]

A Paksi Járási Hivatal szakigazgatási szervei

A Paksi Járási Hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervei:

- a **Paksi Járási Hivatal Járási Gyámhivatal** a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátására,
- a **Paksi Járási Hivatal Járási Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Hivatala** az élelmiszer-biztonsági, élelmiszerminőség-ellenőrzési, takarmányellenőrzési élelmiszerlánc-felügyeleti, és állategészségügyi, illetve a falugazdász-hálózat útján ellátott egyes földművelésügyi feladatok ellátására,
- a **Paksi Járási Hivatal Járási Földhivatala** az ingatlanügyi és telekalakítási feladatok ellátására,
- a **Paksi Járási Hivatal Járási Munkaügyi Kirendeltsége** a foglalkoztatási, munkaerő-piaci feladatok ellátására,
- a **Paks Járási Hivatal Járási Népegészségügyi Hivatala** a népegészségügyi feladatok ellátására.

A Paksi Járási Hivatal feladatköre

A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi XCIII. törvény több mint 80 db törvényi szinten szabályozott államigazgatási feladatot határozott meg a járások számára.
Ennek megfelelően a Paksi Járási Hivatal legfontosabb feladata a megyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő államigazgatási feladatok ellátása. Így megvalósul az államigazgatási és az önkormányzati feladatok szétválasztása, a járás kizárólag államigazgatási területi egységet jelent. **Elsősorban okmányirodai feladatokat, a gyermekvédelmi és gyámügyeket, valamint egyes szociális,**

[29] http://www.jaras.info.hu/lap/paksi-jaras

környezetvédelmi, természetvédelmi igazgatási ügyek intézést veszi át a településektől.
A hatáskörök szétválasztásánál kiemelt szempont volt, hogy a helyi szabályozáshoz kapcsolódó, mérlegelési jogkörbe tartozó ügyek lehetőleg maradjanak a települési jegyzőnél, ahol viszont az adott ügyben az államnak van egyértelműen feladata, szerepe, ott a járási hivatal tudjon majd hatékonyabban intézkedni.

3.7.2. A Paksi kistérség közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével

A kistérség földrajzilag összefüggő, elsősorban területfejlesztési és statisztikai célokat szolgáló területi egység Magyarországon.
Bár területének nagyságát tekintve a kistérség közel áll a járáshoz, de nem tekinthető az utódjának, mivel nem a megye kihelyezett közigazgatási szerveinek illetékességi területét határozza meg. **2013-tól a statisztikai-területfejlesztési kistérségek mellett államigazgatási (közigazgatási) területi egységként járásokat is kialakítottak, a két területi beosztás azonban nem esik egybe.** A kistérség a hozzá tartozó települések teljes területét magában foglalja, minden település csak egy bizonyos kistérséghez tartozhat, minden település része valamely kistérségnek és minden kistérséghez csak egy bizonyos megye települései tartoznak.

2013. január 1-jétől a kistérségek területfejlesztési és statisztikai területi egységek, közigazgatási szerepük megszűnt, egyidejűleg államigazgatási (közigazgatási) területi egységként létrejöttek a járások. A kistérségek területi beosztását (az egyes kistérségek nevét és a hozzájuk tartozó települések felsorolását) továbbra is törvény határozza meg, mivel azt mellékletként beillesztették a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvénybe.

3.8. A Paksi kistérség nemzetközi kapcsolatai, testvér- és partnervárosok

3.8.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok

Tolna megyében a gazdasági, közigazgatási, környezeti együttműködés feltételei jelentősen megváltoztak az EU-hoz történt csatlakozás után. Tolna megye kapcsolatai jelentős mértékben kibővültek.
A schengeni határok áthelyezése kismértékben bővítette a megye mozgásterét, kapcsolatrendszerét.
A már évtizedek óta létező **Alpok-Adria munkaközösség** mellett megszerveződött az **Alpok-Adria-Pannónia Euroregionális együttműködés**, illetve a **Rhone-Alpok régióval való kapcsolat**. A megye a Nyugat-Európa felé kinyílt határok következtében kapcsolódni tud a multi-regionális együttműködéshez, amelyet a Duna mellett az M6-os autópálya kiépülése is nagymértékben elősegített.

A **testvérvárosok** (általánosabban: **testvértelepülések**) alapötlete szerint egy-egy politikailag és/vagy földrajzilag távol eső kis- vagy nagyváros partneri viszonyt alakít ki egymással, hogy az emberek közötti és a kulturális kapcsolatokat erősítsék. Magyarországon ezeket a város-párokat testvérvárosoknak, Európa más részein ikervárosoknak („twin towns") vagy barátság-városoknak („friendship towns"), német nyelvterületen partnervárosoknak („Partnerstädte"), Észak-Amerikában és Ausztrál-Ázsiában nővér-városoknak („sister cities").

[30]**Paks testvérvárosai:** Németország (Reichertshofen), Lengyelorság (Gubin), Szlovákia (Galánta), Románia (Kézdivásárhely), Finnország (Loviisa).
Paks partnervárosai: Németország (Lauda-Königshofen), Kárpát-Ukrajna (Visk), Oroszország (Novovoronyezs), Románia (Zilah).
Dunaföldvár testvérvárosai: Németország (Weikersheim, 1993)**,** Olaszország (Ossona).

3.8.2. Nemzetközi projektek

A Paksi kistérség vonatkozásában a 2007-2013-as időszakban egy területi együttműködési projektet érdemes kiemelni, mely a **Danube Limes projekt**.

Danube Limes projekt a Central Europe program támogatásával valósult meg 2008-tól 2011-ig. A projekt vezető partnere a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, partnerként közreműködött benne a Pécsi Tudományegyetem és Paks Város Önkormányzata, illetve további szlovák, osztrák, német és lengyel partnerek. A projekt célja a dunai limes közép-európai szakaszának nevezése az UNESCO világörökségi helyszínei közé. A projekt keretében a világörökségi pályázat alapjául szolgáló dokumentumok mellett elkészült Paks- Dunakömlődön az egykori Lussonium-i erőd rekonstrukciója, mely világörökségi helyszínné válva képezhet nemzetközi vonzerőt.

[30] http://www.paks.hu/testvervarosok00001.php

4. KIEMELT TERÜLETI FEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

A programcsomagok kialakításának módszertana

A város és térsége részprogram elkészítése során figyelemmel voltunk a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal és a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **„Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás"** című v2_2013_09_02 kódszámú iránymutatásban, valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **Terület és Településfejlesztési Operatív Program Operatív Program Tervezés 2014-2020 3.0** számú tervezői változatban foglalt tartalmi követelményekre.

A projektek/programok feltárása vonatkozásában alkalmazott módszerek:

- Dokumentumelemzés;
- Statisztikai adatok elemzése;
- Interjúk készítése.

A város és térsége részprogramhoz tartozó programcsomagok kialakításának módszertanában általános, kiemelendő elvárás, hogy alulról építkező programozás menjen végbe, amely a közvetlen, elsődleges feltárás alapjain nyugszik.
Egyrészről elkészültek a települések által megfogalmazott fejlesztési elképzelések, amelyek az elsődleges adathalmazt szolgáltatták. Ezt követően a további adatgyűjtést a program készítői személyes megkereséssel tették meg, azaz a kistérség településeinek vezetőivel lebonyolított interjú készítéssel valósult meg.

A módszer vezérlő elve az volt, hogy minden olyan projekt kerüljön nevesítésre, amelyeket a települések megfogalmaznak és a helyszíni interjú alapján megadott ismérvek mentén megvalósítható.

A helyszíni interjúk alapján tehát elkészültek a fejlesztési program kezdemények. Az összegyűjtött tekintélyes mennyiségű projekt első lépcsőként egy szelekciós eljáráson átvezetve kataszterbe került feltöltésre, amelynek során a programkezdemények a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritásokhoz kerültek hozzárendelésre.

A kistérségben feltárt projektek Város és térsége fejlesztési részdokumentumon kívül, a TOP-ban megfogalmazott prioritásokhoz való illeszkedésük alapján részben a Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési részdokumentumban, a méretük illetve tárgyuk alapján pedig részben az Ágazati Operatív Programhoz kapcsolódó részdokumentumban kerültek nevesítésre.

Nem minden projekt volt besorolható a TOP-ban meghatározott prioritások alapján, néhány ismérv, amelyek segítettek eldönteni, hogy egy projekt bekerülhet-e a projekt csomagba:

- Illeszkedik –e a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritások keretében kifejtett fő beavatkozási területek valamelyikéhez.
- A projektgazda által megvalósítható, nem ellenkezik jogszabályi rendelkezéssel (Pl.: Hulladék lerakó létesítésének előírásai).
- Nem áll ellentétben jelenleg ismert tendenciákkal (Pl.: Iskola létesítése kis településen nem gazdaságos).
- Nem kizárólag látvány beruházás, tehát város és térségére érezhető hatást eredményezhet.

Azon projektek, amelyek nem kerülhettek be a város és térsége részdokumentum projektcsomagjaiba, azonban valós települési igényeken alapulnak, külön kataszterben kerültek összefoglalásra, melyet jelen dokumentum 8. pontja tartalmaz „A projektkataszterbe nem besorolható, de igényként felmerült fejlesztések" címmel.

A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A prioritástengely kialakításának **elsődleges célja**, hogy hozzájáruljon a települési környezeti minőség növekedéséhez és megfelelő eszközöket biztosítson a környezeti fejlesztések megvalósulásához.
A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azok funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Ennek keretében szükséges olyan települési környezet létrehozása, amely vonzó és biztonságos a kisgyermekek és fiatalok számára, javítja a kisgyermekeket nevelő családok kényelemérzetét közlekedési és környezet-egészségügyi szempontok alapján, valamint megfelelő rekreációs lehetőségeket kínál a szabadidő egészséges eltöltésére, a fizikai aktivitás kiszolgálására.
A környezeti szempontokhoz igazodóan különleges hangsúlyt kell fektetni az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek újbóli településszerkezetbe illesztésére és e területek funkcióváltásának elősegítésére, különös tekintettel a barnamezős területek rehabilitációjára. A környezeti fejlesztések keretében a települési rekreációs funkciók fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, települések körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése alapvető fontosságú.

Ezen prioritásból megvalósuló beruházások, specifikus célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA) valósulhatnak meg.

A környezeti fejlesztésnek jelen prioritási tengelye elsődlegesen a „Környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása" tematikus célkitűzés érvényesülését segíti elő.

A vonatkozó specifikus célok

Specifikus cél 1: *A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitásának és egészségének erősítése*
A társadalom egészségi állapotának javítása és a munkaerő újratermelődése fontos szempont. A célkitűzés alapvetően az élhető és egészséges családbarát települési környezet, a mozgás, a sport és az egészséges szabadidő-eltöltés lehetőségeinek megteremtése és fejlesztése révén az egészségesebbé váló társadalom kialakulását segíti elő, a kulturális és természeti értékek megóvása és fejlesztése révén.

Specifikus cél 2: *Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását*
A népesség megtartásához járulhat hozzá a települési funkciók bővítése, az élhető és egészséges családbarát környezet kialakítása, a településbiztonság feltételeinek megteremtése. A cél a közterületek (elsősorban az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek) újbóli településszerkezetbe illesztése, funkcióváltásának elősegítése.

Specifikus cél 3: *Települési környezeti állapot javítása*
A környezeti állapot javítása hozzájárul a lakosság életminőségének emelkedéséhez, ezáltal a lakosság helyben tartásához. A cél a környezeti állapot javítása a települési környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése révén.

Beavatkozások, intézkedések

1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A fejlesztések célcsoportja a kistérség lakossága.

A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

A globális és EU-s törekvések reagálnak napjaink környezeti problémáira (klímaváltozás, fosszilis energiahordozók szűkössége), így a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló fejlesztési stratégiák megvalósítása kiemelt jelentőséggel bír, akárcsak a környezettudatosságot szem előtt tartó kisléptékű közlekedésfejlesztések, amelyek segítik az energiafüggőség csökkentését.

Magyarországon az ÜHG teljes kibocsátás nagy része az energiaszektor tevékenységéből adódik, a mezőgazdaság, a hulladék szektor és az ipari tevékenységek kisebb mértékben járulnak hozzá az üvegházhatású gázok kibocsátásához. A közlekedési kibocsátások kapcsán várható tendencia szerint a gépjárművek meghajtás módjának várható átalakulása döntő lesz, ugyanakkor számolni kell azzal, hogy az elkövetkező időszakban a lakossági mobilitás és az áruszállítás növekedhet.

A KSH adatai alapján elmondható, hogy az üvegházhatású gázok magyarországi kibocsátásai harmadával alacsonyabbak, mint a Kiotói Jegyzőkönyvben országunk által választott bázis szint. A további csökkentési célokat nem lehet inkrementális, kisebb intézkedésekkel elérni, hanem átfogó stratégia követésével hosszútávon lehet elérni. A hosszabb távon való gondolkodás különösen igaz az infrastruktúrával kapcsolatos beruházásokra, mint az épületenergetikai fejlesztések, vagy a közlekedési infrastruktúra fejlesztése. A dekarbonizációs folyamatok általában magas beruházás költségekkel bírnak, ennek ellenére figyelembe kell venni, hogy ezek a folyamatok az energiaszűkösség leküzdését segíti, és további fejlődést generál, mind a munkaerőpiacon, mind az energiatermelésben, és az alternatív energiaforrások előállításában a mezőgazdasági növekedés is szerephez jut.

Beavatkozások, intézkedések

Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása megyei szinten nehézségekbe ütközik, hiszen a hosszú távú, hatékony stratégiák megvalósítása magas költségekkel jár, amelynek forrásai megyei szinten nem biztosíthatóak, azokat ágazati OP-k keretében szükséges megvalósítani. A szélerőművek, napelem parkok létrehozásának magasak az induló költségei, és törvényi szabályozásuk sem teljesen megoldott még.

A kisléptékű közlekedési fejlesztések Tolna megyében a három, illetve négy számjegyű utak felújítását jelentheti, illetve a kerékpár-úthálózat további bővítését, ugyanakkor a közösségi közlekedés fejlesztésére helyben, megyei térségfejlesztési szinten nincs lehetőség.

A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatására nagy

igény mutatkozik. Szinte az összes települési önkormányzat jelezte, hogy megfelelő forrás megszerzése esetén elvégezné az épületeik hőszigetelését, nyílászáró cseréjét, illetve kialakítaná a megújuló energiaforrások felhasználását preferáló fűtésrendszerét.

Térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítására mutatkozik érdeklődés, hiszen Tolna megye települései kedvező földrajzi fekvésűek a szél- és napenergia hasznosítás szempontjából, de a programok megvalósítására külön forrást kellene biztosítani.

A fejlesztések célcsoportjai:

- a kistérség lakossága,
- a kistérség intézményeinek üzemeltetői,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérségen áthaladó forgalomban részt vevők.

A 4. Prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A prioritástengely keretében nyújtott támogatások **átfogó célja** a társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások fejlesztése és bővítése.

A prioritás **további célja** a döntően városi térségekben élő, foglalkoztatottsági és jövedelmi mutatók szerint alacsony státuszú családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelődésének megakadályozása heterogénebb, integrációra alkalmasabb, magasabb státuszú lakókörnyezet és társadalom ki-alakításával.

A **prioritástengely kialakítását** a közszolgáltatások színvonalának és elérhetőségének alacsony szintje, az ebben fennálló területi különbségek, valamint a Tolna megyei városok (hasonlóan a többi magyar városhoz) jelentős részében megtalálható számos leromlott, szegregálódó településrész indokolja. A megfelelő szintű szociális biztonság garantálására, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre vonatkozó követelmények az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikkelyében is megtalálhatók.
A prioritástengely alapvetően a (9) „a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem" tematikus célkitűzések érvényesülését segíti elő.
Összefoglalva a prioritás eszközrendszere: az önkormányzati egészségügyi és szociális (alap)szolgáltatások fejlesztése, esetlegesen kiterjedve a központi közigazgatási szolgáltatások fejlesztésére a helyi igények és önkormányzati döntések alapján. Szociális városrehabilitáció, városi szegregátumok kezelése

A **szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának** fejlesztése feltétele annak, hogy a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló programok végrehajtásához biztosított legyen **a megfelelő szolgáltatási háttér**, másrészről a foglalkoztatottsági szint növeléséhez csökkenthetők legyenek a családi terhek, és az életminőséget javító **új szolgáltatások induljanak**.

Az **egészségügyi alapellátórendszer** infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza. Az **egészségügyi alapellátás** (háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátás, a fogászati alapellátást és a védőnői hálózat) **fejlesztésének** fontosságát az adja, hogy ez a szint képes leginkább elvégezni az alapvető szűrővizsgálatokat és egészségügyi állapotfelméréseket. Az egészségügyi infrastrukturális fejlesztések a lakosság egészségben eltöltött életéveinek növekedését, a

munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentrálásával a szolgáltatások költség-hatékonyságának és minőségének javítását segítik elő.

A **helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának** – épületeinek, eszközállományának – fejlesztése során alapelv, hogy a beavatkozások a szolgáltatások hozzáférhetőségének és azok minőségének javítását kell, hogy szolgálják.

A **helyi szintű humán közszolgáltatások** megújítása hozzájárul a lakosság foglalkoztathatóságának javításához, az életkörülményekben rejlő területi különbségek mérsékléséhez, illetve a társadalmi kohézió erősítéséhez.

A megvalósuló infrastrukturális fejlesztéseknek elő kell segíteniük, illetve alá kell támasztaniuk a **közszolgáltatások átfogó reformjára** vonatkozó tervek végrehajtását. Csakis olyan fejlesztések kivitelezése támogatható, amelyek révén lehetővé válik az adott ágazat szerkezeti, tartalmi vagy intézményi reformjára vonatkozó elképzelések egyidejű megvalósítása, összhangban a többi operatív program, elsősorban az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív program beavatkozásaival. Szintén előnyben kell részesíteni az infrastruktúra-fejlesztések során a **környezetbarát megoldásokat**, amelyek hosszú távon költségmegtakarítást is eredményeznek.

A **társadalmi integrációt** segíti a leromlott városi területeken, sok esetben szegregátumokban, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi és gazdasági kirekesztettségének megszüntetése, a szegregált lakókörnyezet felszámolása, illetve az onnan kikerülő emberek életminőségének javítása, amely a lakhatási feltételek, a földrajzi mobilitás megoldásával együtt a munkaerő-piaci és a szociális helyzet javítását, valamint az egészségügyi, az oktatási, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést is biztosítja.

A prioritási tengely kizárólag az **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA**) forrásaira támaszkodik, a beavatkozásokhoz szorosan kapcsolódó ESZA jellegű tevékenységek az Operatív Program 6. prioritásban találhatók.

A vonatkozó specifikus célok

1. A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése.
Eredményindikátora: a jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő).
2. A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése.
Eredményindikátora: szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élőlakosok száma (fő).

Beavatkozások, intézkedések
1. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
2. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
3. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
4. Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja

A fejlesztések célcsoportjai:
- a kistérség lakossága
- a kistérség önkormányzatai
- a kistérség intézményeinek üzemeltetői.

Az 5. Prioritás: Közösségi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A 6. Prioritás: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés

A prioritástengely **elsődleges cél**ja, hogy hozzájáruljon az Európa 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája által kiemelt foglalkoztatás, illetve szegénység és társadalmi kirekesztés területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához. Mindezek alapján a cél az, hogy a 20-64 évesek körében elérjük a foglalkoztatottság 75%-os arányát. Fel kell azonban ismerni, hogy ennek eléréséhez elengedhetetlenek a helyi szerveződések, területi alapon szervezett programok lebonyolítása, ezek kulcsfontosságú tényezőkké kell, hogy váljanak a siker érdekében.
A humánerőforrás fejlesztés jelen prioritási tengelye stratégiailag két tematikus célkitűzéshez járul hozzá:
- a foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása,
- a társadalmi befogadás segítése és a szegénység elleni küzdelem.

Az ezen prioritásból megvalósuló beruházások, specifikus célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések az Európai Szociális Alapból (ESZA) valósulnak meg.
A prioritás létét több jelentős társadalmi probléma megléte indokolja. Első és legfontosabb az évek évtizedek óta jellemző tartós és egyre nagyobb ütemű népesség csökkenés. Ugyan vannak olyan potenciállal ellátott települések, melyek évről-évre gyarapodást tudnak felmutatni, mégis általánosságban sajnos kimutatható a népesség fogyása, a települések elnéptelenedése (az elmúlt évtizedben a Tamási kistérségben volt a legnagyobb mértékű a népességcsökkenés a megyében.). Ennek hátterében elsősorban a – mind belföldi, de egyre jelentősebb külföldi – elvándorlás áll, ami még inkább veszélyezteti a gazdaságilag gyengébb térségeket, és mivel elsősorban a magasabban kvalifikált lakosságot érinti, így tovább veszélyezteti ezáltal a helyben maradó lakosság pozícióit is. Ennek a folyamatnak a megállítása kardinális kérdés lesz az elkövetkező időszakot tekintve, és ezt a feladatot az adott helyi közösségeknek kell felvállalnia, mivel elemi érdekük ezt diktálja.

Következő jelentős társadalmi probléma a paksi kistérség egyes településeinél is az egyre elnéptelenedő falvak mellett a még ottmaradt lakosság gazdasági és társadalmi aktivitásának hiánya, a munkaképesség, kvalitás alacsony szintje, mely miatt nem csupán a munkalehetőségek beszűkülése okoz problémát, hanem a munkanélküliség tartós állapota, és az emiatt kialakult inaktív lakosság. Ebből az állapotból szükséges minél előbb a lakosságot kimozdítani, amit felzárkóztató programok alkalmazásával érhetünk el. Ezek a programok fogják elősegíteni a lakosság munkaerő alkalmazkodó képességének javítását és a foglalkoztathatóság növelését.

A felzárkóztató programokhoz kapcsolódóan szükségszerűen jelenik meg az egyik lehetséges alternatív megoldás a foglalkoztatás javítására: ösztönözni és támogatni kell az önfoglalkoztatást, önálló gazdálkodást, vállalkozóvá válást, melyek elősegítésére mentorállási folyamatot is szükséges mellérendelni.
Fontos foglalkozni a családok gazdasági helyzetének romlásával együtt jelentkező folyamattal - a közösségi aktivitás, társadalmi felelősségvállalás csökkenésével. Ennek a jelenségnek köszönhetően a helyi közösségek működése is romlik, amelyben különösen

veszélyeztetettek a gyermekek, fiatalok és a roma kisebbség tagjai. Mivel a gyermekek jelentik a helyi közösségek jövőjét, így szükséges –a megfelelő képzés, nevelés mellett – a hovatartozás érzés kialakulásának, a közösséghez való tartozás érzésének elősegítése, hogy a gyermek tudásával a közösség érdekeit, értékeit képviselve annak értékes tagja legyen.
Mindezen társadalmi problémák kezelésére hozott törekvések együttesen kell, hogy működjenek, egymással a szinergia hatások érvényre juttatásával valósuljanak meg.
Ezek az intézkedések lebonyolításában kiemelt jelentősége kell, hogy legyen a civil kezdeményezéseknek, amiknek a helyi erőket képviselve és a helyi viszonyokat leginkább ismerve kell a helyi közösség érdekeit érvényre juttatni és fejlődésüket elősegíteni.

Beavatkozások, intézkedések
A prioritás alapvető céljaként megfogalmazott elképzelések és törekvések feladata, hogy elősegíste a minél szélesebb körű munkaerő-piaci hozzáférést a munkakeresők és az inaktív személyek számára, és ezt többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén érje el. A következő célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések szükségesek mindezek elérésére:

1. *A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával*
2. *A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése*
3. *A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése*
4. *Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok*
5. *A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése*
6. *Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)*

A fejlesztések célcsoportjai:
- a kistérség lakossága,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérség civil szereplői.

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása

4.1.1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

A 2. Prioritás: 1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

Közösségfejlesztő céllal, valamint az egészséges életmódra nevelés eszközeként fontos megszerettetni a sportolást és a kulturális lehetőségeket kiterjeszteni. A közösségi, kulturális és sportesemények elősegítik a helyi identitás erősödését, valamint az igények, szükségletek minőségi javulását, élhetőbb környezetet biztosítanak, teremtenek a településen, amely vonzó tényező lehet a fiatalok számára is. A fejlesztések között feltétlenül helyet kell kapnia minőségi, minden igényt kielégítő, megfelelő színvonalú sport- és aktív szabadidő közhasznú terek fejlesztésének. Felújításra szorulnak a sportlétesítmények és a kiszolgáló létesítmények. (szociális blokkok, öltözők, mosdók). További cél lehet a szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi hátterének biztosítása.

Fontos megemlítenünk, hogy néhány kistelepülés nem rendelkezik egyáltalán fiatalok hasznos szabadidő eltöltését szolgáló közösségi térrel és ahol van a településen ilyen létesítmény annak állapota nem kielégítő, alacsony a felszereltsége és sok helyen a fűtés sem megoldott, finanszírozás hiányában nem biztosítja az önkormányzat. Több településen is tervezik fiatalok számára közösségi terek létrehozását.

Az életminőség javításához a lakókörnyezet fejlesztésének keretén belül a kulturális értékekhez való hozzáférhetőséget javító közösségi infrastruktúra fejlesztése is hozzájárul. Ennek részét képezi az új, magasabb minőséget nyújtó kulturális szolgáltatások fejlesztése (művelődési házak, kulturális létesítmények szolgáltatási színvonalának és infrastruktúrájának fejlesztése).

A közösségi infrastruktúra fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, a település körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése is hozzájárul a lakosság életminőségének, egészségi állapotának javításához.

Támogatható tevékenységei:

- Rekreációs célú parkok és egyéb zöldterületek, játszóterek, sportpályák létesítése, meglévők korszerűsítése;
- Kulturális létesítmények, művelődési házak szolgáltatási színvonalának és infrastruktúrájának fejlesztése,
- Települések belterületén lévő, a lakosság körében népszerű meglévő ligetek, kertek, fasorok védelme, és újak létrehozása, zöldterületek revitalizációja, új zöldterületek kialakítása, belterületi fásítás.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitását és egészségét szolgáló közösségi infrastruktúra bővítése	A minőségi fejlesztésen átesett közösségi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma	fő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

4.1.2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

A 2. Prioritás: 2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

Az **intézkedés célja** a települések tudatos fejlesztése, igényeinek, elképzeléseinek bővítése, élhető, vonzó környezet kialakítása. A településközpontok, funkcióhiányos településrészek megújítása a cél természet közeli megoldások alkalmazásával.
Fontos, hogy a települések közterületei valódi közösségi térként funkcionáljanak, legyenek népszerű találkozási helyek és biztosítsák a szabadidő sokszínű eltöltésének lehetőségét, megfelelő környezetet biztosítsanak a látnivalóknak, vonzerőknek, segítsék a turisták tájékozódását, és szolgálják kikapcsolódásukat. Továbbá alkalmasak legyenek szabadtéri, kulturális események megrendezésére.

Másrészt a megfogalmazott célokhoz igazodva a helyben lakók számára is fontos, hogy a felújított közterek hosszú távú használatát biztosító funkciók is megjelennek a közterületeken, úgymint a találkozási lehetőségek biztosítása, a szabadidő-eltöltési, kulturális lehetőségek bővítése.

A legtöbb igény a középületek rehabilitációjával kapcsolatban merült fel, azon belül is elsősorban a homlokzat felújítása, energetikai racionaliztálása fogalmazódott meg igényként. (Gerjen, Nagydorog, Kajdacs, Németkér, Pálfa, Dunaszentgyörgy)
Nagyobb volumenű városközponti rehabilitációt Pakson terveznek, amin belül több közterület rekonstrukciója valósulna meg.

A települési környezet megújításánál fontos szempont a közbiztonság megteremtése. Egyre több településen merül fel az igény a biztonságtechnikai rendszerek, térfigyelő rendszerek kialakítására.

Támogatható tevékenységek:

Közcélú településfejlesztés

- Közterületek rehabilitációja (magán- és közcélú egyaránt)
- Településközpontok, városközpontok, egyéb városrészek (az ott levő épületek és közterületek külön és együttes módon történő) rehabilitációja,
- Település belterületi infokommunikációs infrastruktúra fejlesztése
- Vidéki terek funkcióinak megőrzése, fejlesztése
- Közvilágítás energiatakarékos korszerűsítése
- A tereken kisebb és nagyobb rendezvények megtartására, pihenésre, szórakozásra, művelődésre alkalmas felületek biztosítása
- Az állandó és az ideiglenes vendéglátó, kereskedelmi és egyéb funkciók elhelyezésére alkalmas területek kijelölése

Közlekedési fejlesztések

- A gépjármű-forgalom minimalizálása
- A gyalogos és kerékpáros forgalom célszerű, biztonságos és akadálymentes vezetése - akadálymentesítés
- Balesetmentes közlekedést szolgáló közútfejlesztések;
- Városrészt tehermentesítő, összekötő utak építése;
- Parkolóhelyek bővítése;
- Forgalomcsillapított közlekedési övezetek, gyalogoszónák építése;

Közbiztonság javításához kapcsolódó fejlesztések

- Biztonságtechnikai rendszerek, térfigyelő rendszerek kialakítása közterületeken,
- Helyi, térségi bűnmegelőzési stratégiák és cselekvési tervek elkészítése,
- Térségi kríziskezelő szolgáltató központok és információs rendszerek,
- Helyi polgári védelmi és egyéb önkéntes bűnmegelőzési szervezetek támogatása (pl. képzés).

4.1.3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

A 2. Prioritás: 3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

Általánosságban kijelenthető, hogy a Paksi kistérség barnamezős területeinek száma nem jelentős, azok is nagyobb részt mezőgazdasági majorok. A vizsgált térség alapjában véve mezőgazdasági hasznosításra alkalmas területe az országnak. Ipari múlttal csak meghatározó, nagyobb települései rendelkeznek, azok többsége is inkább a mezőgazdasághoz, élelmiszeriparhoz kapcsolódó iparágakkal rendelkezett. A mezőgazdasági tevékenységek újragondolásával ezeket a meglévő ipari komplexumokat is át lehet alakítania az új hasznosítási célnak és az uniós elvárásoknak megfelelően.

A környezeti problémák megoldása
A barnamezős területek korábbi működéséből származó környezeti károk enyhítése, megszűntetése az elsődleges cél. A területeken nem ismertek az esetleges környezeti károk keletkezésének körülményei, felelősei, a szennyezés mértéke és megszüntetésének lehetséges módjai. Gyakori, hogy a helyzetet előidéző szervezetek már megszűntek illetve nem beazonosíthatóak. A fejlesztési program első lépéseként így a barnaövek épített és természeti környezetének állapotát kell feltárni. Azonosítani kell a megszüntetendő környezeti károkat, a megszüntetés érdekében a szükséges terveket el kell készíteni és hatósági engedélyezési eljárásokat le kell folytatni. A szükséges hatósági engedélyek birtokában kell elindítani a település rendezési terveibe illeszkedő, a település illetve térség gazdasági, társadalmi fejlődését is szolgáló rehabilitációs programokat.

A helyi gazdaság fejlesztése
A barnamezős területek hasznosításának egyik lehetséges módja gazdaságfejlesztési programok indítása a helyszíneken, illetve a területek bekapcsolása a térség gazdasági folyamataiba. A barnamezős területek elsősorban új telephelyek létesítésekor, illetve közlekedésfejlesztési és turisztikai beruházások helyszíneként kerülhetnek számításba.

A városi környezet fejlesztése, élhető települési környezet kialakítása
A barnaövek csak egy része hasznosítható gazdaságfejlesztési programok keretében. A kisebb jelentőségű területek, illetve a helyi gazdaság alacsony teljesítőképessége miatt nem hasznosítható területek a kármentesítést követően olyan programok célterületévé válhatnak, melyek fő célja a település összképének javítása illetve a közösség életminőségét javító programok megalapozása. A települések épített környezetének minőségét javító programok megvalósulását főleg a településkép szempontjából meghatározó vagy építészeti értékek miatt számottevő, épített objektumok rehabilitációja szolgálja. Az épített környezet felújítása akkor válik sikeressé, ha a megújuló barnamezős területnek sikerül új, a település vagy térség érdekeit, igényeit szolgáló funkciókat találni. Az új, jellemzően közösségi funkciók javítják a településen és környezetében élők életminőségét.

Konkrét igény merült fel a kistérségen belül Paks Város Önkormányzata részéről a helyi konzervgyár rehabilitációjával kapcsolatban.

Támogatható tevékenységek köre:
- Vállalkozások betelepítésére alkalmas barnamezős területek fejlesztése,
- városokon kívüli területeken a barnamezős területek komplex rehabilitációja,
- a közvetlenül kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztések,
- a szennyezett területek kármentesítése,

- az iparterület működését biztosító és a befektetéseket szervező, menedzselő szolgáltatások fejlesztése.

4.1.4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A 2. Prioritás: 4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azon funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Az intézkedés célja, hogy hozzájáruljon a település környezeti minőségének növekedéséhez a települési infrastruktúra környezettudatos felújításával.

Csapadékvíz

A térség környezeti állapotának javítása, a környezetbiztonság növelése érdekében alapvető cél a felszíni vizeink minőségének biztosítása, a térség településeit veszélyeztető csapadékvíz okozta káresemények kockázatának mérséklése, a további környezeti káresemények megelőzése. Ennek érdekében cél az árvíz es belvíz által okozott helyi vízkár veszélyeztetettségének csökkentése a belterületi csapadékvíz elvezető árokrendszer kiépítésével, belterületi csapadékvíz befogadok építésével, rekonstrukciójával, belterületekre veszélyes víz- es hordalékelöntések megakadályozásához szükséges létesítmények, záportározok építésével, meglevő vízelvezető rendszerek már meglévő – akar külterületi – tározóhoz való csatlakoztatásával.

A Paksi kistérség legtöbb településén nem megoldott a csapadékvíz elvezetése, sok helyen égető problémát jelent. A meglévő rendszerek pedig felújításra szorulnak Dunaföldvár, Paks, Bölcske, Madocsa, Dunaszentgyörgy, Kajdacs, Györköny, Németkér, Pálfa, Pusztahencse, Nagydorog, Bikács településeken.

Támogatható tevékenységek köre:

- belterületeken kármegelőző felszíni vízelvezető rendszerek kiépítése,
- belterületekre veszélyes víz- es hordalékelöntések megakadályozásához szükséges létesítmények, záportározok építése,
- meglevő vízelvezető rendszerek csatlakoztatása már meglévő – akar külterületi – tározóhoz,
- a belterületi csapadékvizek befogadójának építése, rekonstrukciója.

Szennyvízkezelés

Az elmúlt időszakban szennyvízkezelés terén végbement jelentős fejlődés ellenére továbbra is az egyik legfontosabb feladat a településeken keletkező szennyvíz kezelésének megoldása, az ivóvízbázisok védelme, a magas talajvíz a felszíni vízfolyások, és tavak védelme érdekében.

A Paksi kistérségben található 14 településből 6 település (Bikács, Györköny, Kajdacs, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc) nem rendelkezik közüzemi szennyvízhálózattal.

A kistérség települései szennyvízkezelésének és elhelyezésének fejlesztése esetén szennyvízelvezető rendszerrel (közcsatornával) nem rendelkező területeken, illetve ahol ezek kiépítése nem gazdaságos, illetve nem jár környezeti előnyökkel, segíteni kell a korszerű egyedi szennyvíztisztítási megoldásokat, elsősorban a szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények elterjedése érdekében, valamint az alternatív –

természet-közeli – szennyvízkezelési megoldások bevezetését. Ezeken a területeken ösztönözni kell a szennyvizek helyben tartását és lokális kezelését.

Támogatható tevékenységek köre:

- Költség- és környezetkímélő (lehetőleg természet-közeli, vagy energia mentesen ill. minimális energiával üzemeltethető telepek pl. „élőgépes", faültetvényes-, tavas-, vízinövényes-, vagy fix beépítésű kontakt elemes, biofilmes-, illetve ezek kombinációból álló és az eleveniszapos) szennyvíztisztítási technológiák kiépítése.
- Közcsatornázást nem igénylő szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények alkalmazásával megvalósuló szennyvíztisztítási és –elhelyezési fejlesztések, települési folyékony hulladékok egyedi kezelése.
- Települési szennyvíz összegyűjtése és elszállítása, vagy elvezetése már meglévő, fogadóképes, megfelelő szabad kapacitással rendelkező szennyvíztisztító telepére.

<u>Hulladékgazdálkodás</u>

A lakosság egészségvédelme érdekében az országban mindenütt közel azonos színvonalú, de a helyi adottságoknak megfelelően, technológiájában differenciált hulladékgazdálkodási feltételeket kell megteremteni összhangban a hatályos jogszabályok előírásaival.
A korszerű, logisztikai alapon szervezett, a szelektív hulladékkezelésre alapozott hulladékgazdálkodási rendszereken keresztül lehetséges a hulladékgazdálkodási prioritások érvényre juttatása (megelőzés, hasznosítás, környezetkímélő ártalmatlanítás).
Az elmúlt években számos hulladékgazdálkodási rendszer továbbfejlesztése, bővítése megtörtént, illetve folyamatban van. A hatékony, térségi szintű hulladékgazdálkodási rendszerek kialakításával biztosítani lehet az uniós előírások által meghatározott országos célkitűzések elérését.
A legfontosabb cél a hulladékmennyiség csökkentése mellett a komplex hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítása. A hangsúly az újrahasznosításra helyeződik át, illetve további fontos szempont, hogy a rendszerek biztosítsák a hasznosítható hulladék begyűjtését a lakosságtól.

Konkrét igény Bölcskén merült fel a felhagyott hulladéklerakó semlegesítésére. A szelektív hulladékgyűjtő kapacitás növelése minden településen aktuális.

Támogatható tevékenységek köre:

- Szelektív hulladékbegyűjtő kapacitás fejlesztése (edényzet, járművek beszerzése, gyűjtőszigetek, hulladékudvarok létesítése, stb.),
- Begyűjtött hulladék előkezelése (válogatás, mechanikai, illetve mechanikai-biológiai előkezelés, komposztálás, stb.),
- Lerakó-kapacitás kihasználtságának növelése,
- Megelőzés, szemléletformálás.

<u>Levegőtisztaság védelem</u>

A levegőminőség állapotával kapcsolatban összességében megállapítható, hogy a légszennyezettségi eredmények a kén-dioxid esetében alacsony, az ülepedő por vonatkozásában megfelelő, a nitrogén-dioxid vonatkozásában pedig elfogadható mértékű terhelést mutatnak. Paksi kistérség környezeti levegője olyan állapotú, mely a kén-dioxid esetében jelentős, a nitrogén-dioxid és az ülepedő por vonatkozásában némileg mérsékeltebb terhelést bír el. Jelentősebb légszennyezések egyrészt a közlekedésből eredő szálló por következtében jelentkeznek, különösképpen a 6-os, az 52-es és a 63-as utak által érintett településeken. Emellett a fűtési szezonban fordulnak elő számottevő

szennyezések azokon a településeken, ahol a vezetékes gáz kiépítése még nem történt meg.
Más kistérségekhez hasonlóan egyre nagyobb gondot jelent a pollenszennyezettség. Extrém magas pollenkoncentrációk elsősorban a nyár második felében és az ősz elején alakultak ki. Parlagfű mentesítés vonatkozásában kell minél nagyobb szerepet vállalni a helyi önkormányzatoknak és a civil szervezeteknek ezzel ösztönözve a lakosságot.

Összességében elmondható, hogy a Paksi kistérség környezeti levegőminősége megfelelő.

Talaj- és földvédelem

A kistérség jó termőterületekkel rendelkezik, legnagyobb problémát az erózió okoz, mellyel nagy területek érintettek. Emellett a mezőgazdaságra jellemző monokultúrás szántóföldi növénytermesztés, a túlzott mértékű műtrágyázás és vegyszerezés hosszabb távon jelentős mértékben károsítja a termőföldek állapotát, illetve másodlagosan szennyezheti a felszín alatti vizeket is.
A talaj megújuló képessége nagymértékben az emberi tevékenységtől függ, így a jelenben és a jövőben a következőkre kell figyelmet fordítani:

- a föld racionális hasznosítására (ésszerű és fenntartható használatára),
- a talaj védelmére,
- a talaj minőségének (állagának) megóvására,
- sokoldalú funkcióképességének fenntartására.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását	A támogatott új közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészeken	fő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Települési környezeti állapot javítása	A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma	fő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

4.1.5. Települési energiahatékonyság növelése

A 3. Prioritás: 1. Települési energiahatékonyság növelése

Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés, mint törekvés az infrastrukturális létesítményekben, így a középületekben, és a lakásépítési ágazatban is meg kell jelennie, ezért támogatni kell a közösségi épületek energiahatékonyságának növelését és a megújuló energia felhasználásának növekedését.

Ezért a 3. prioritás tengely keretében is cél az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények, önkormányzati tulajdonú lakóépületek, középületek energiahatékonyságának javítása, az önkormányzatok rezsiköltségeinek csökkentése. További cél a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítása.
Az épületek dekarbonizációjának elérése szükségessé teszi, hogy az épületek hőigényét visszaszorítását, ugyanakkor figyelembe kell venni az egyre nagyobb energiaigénnyel jelentkező a nyári hűtési igényt is, amelyeket az épületek szigetelése, és a hatékony árnyékolástechnika oldhat meg. Az épületek termális és elektromos-energiaigényét alternatív megoldások alkalmazásával is ki lehet szolgálni.

A Paksi kistérségi fejlesztési igények között számos épületfejlesztési igény merül fel. Nagy részüknél szerepel a tervekben az önkormányzati infrastrukturális létesítmények, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények szigetelése, nyílászáró cseréje, amely az energiahatékonyság növelését célozza. Emellett számos önkormányzat cserélné le fűtés rendszerét egy megújuló energiaforrásokra építkező (pelet, energiafűz, geotermikus, stb.) rendszerre. További fejlesztési igény az épületek napelemmel, napkollektorral történő felszerelése is.

A Paksi kistérség számos településén megvalósítanának, megfelelő forrás mellett alternatív energiatermelést is:
- **szélerőmű,**
- **napelem park.**

3. Prioritás: 1. Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték [31] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
Települési energiahatékonyság növelése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO2 egyenértéken	tonna CO2-egyenérték	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[31] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.6. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

A 3. Prioritás: 2. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

A megye közlekedésfejlesztésnek figyelembe kell venni a gazdasági hatékonyságot, és a társadalmi igényeket, mindezt oly módon, hogy hosszútávon fenntartható, a környezetet kevésbé terhelő közlekedési rendszert alakítson ki.

Tolna megyében a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló kisléptékű közlekedésfejlesztéseknek és a közösségi közlekedés fejlesztésének szűkösek a lehetőségei.

A Paksi kistérség földrajzi adottságai és hálós települési térszerkezete sok helyen indokolttá teszik azt az igényt, hogy egymással szilárd útburkolattal nem összekötött, de földrajzi elhelyezkedésük révén egymással szomszédos települések szorgalmazzák a közös összekötő utak megépülését, illetve a meglévők felújítását. Ezen beruházások indokoltságát jól alátámasztja, hogy az eddigi mind távolságban, mind időben hosszabb közlekedési utak lerövidülnének, így a települések közötti fenntartható mobilitás kisebb energia befektetést kívánnának. Ezek a fejlesztések kedvezően hatnának az üvegházhatás csökkentése szempontjából, hiszen a rövidülő távolságok kevesebb üzemanyag felhasználást, és egyúttal CO2 kibocsátás csökkentést eredményeznének.

A települések közötti megfelelő minőségű összekötő utak kialakításának konkrét igényei a Paksi kistérségben:

- **Paks-Kölesd összekötő út (6233 sz. út),**
- **Bikács- Györköny összekötő út.**

3. Prioritás: 2. Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték - egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[32] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO_2 egyenértéken	tonna CO_2-egyenérték	0	2013	forrás leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan	ezer utasóra / év	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[32] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.7. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

A 4. Prioritás: 1. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járó beteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

Az uniós tagállamok között, illetve azokon belül óriási eltérések mutatkoznak az egészségi állapotot illetően, sőt, vannak arra utaló jelek, hogy ezek az eltérések még markánsabbá válhatnak. A korábbi évtizedekből örökölt tendenciákon nem sikerült módosítani, Magyarország helyzete az egészségi állapot alapján lényegesen rosszabb, mint a hasonló gazdasági fejlettségű országoké, (és ami a legsúlyosabb probléma) az ország gazdasági fejlettsége alapján várható egészség-teljesítmény is tovább romlott, a „gazdagság-egészség diszkrepancia" tovább növekedett.

Az egészségügy hazai reformjának célja, hogy megteremtődjön a betegek számára egyenlőbb, igazságosabb, színvonalasabb egészségügyi szolgáltatást nyújtó és az állam teherbíró képességéhez igazodó, hosszú távon is fenntartható egészségügyi ellátórendszer.

A reform egyik fő elemét az ellátó kapacitások racionális átszervezése jelenti, amelynek keretében a kórház-központú rendszer helyét átvevő magasabb színvonalú alap- és szakellátás intézmények kerülnek támogatásra, élve a korszerű technológiák adta lehetőségekkel is. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel, a betegségmegelőzés és az egészség-elősegítő rendszerek javításával minden valószínűség szerint csökkenthetők egyes, az egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségek.

A népesség egészségi állapotának javítását, illetve ennek érdekében az ellátórendszer szerkezetének átalakítását a PM és az OP-k összetett eszközrendszerrel támogatja. Az egészségügy infrastruktúrájának fejlesztését támogató intézkedések részben az EFOP-ban, részben pedig a TOP-ban kaptak helyet.

A **Terület és Településfejlesztési Operatív Program** kompetenciáját képezik a helyi felelősség körébe tartozó fejlesztések, amelyek a helyi önkormányzatok által ellátandó feladatokhoz kapcsolódnak. Ennek megfelelően a TOP által támogatott intézkedés alapvető célja az **egészségügyi alapellátási és járóbeteg intézmények modernizációjának támogatása** az infrastruktúra és eszközfejlesztés célirányos támogatásával, annak érdekében, hogy az egyes kistérségekben minden lakos számára hozzáférhetővé váljanak a megfelelő infrastrukturális ellátottsággal rendelkező egészségügyi intézmények szolgáltatásai.
A programot indokolja, hogy az egészségügyi rendszer infrastruktúrája területileg kiegyenlítetlen, nagyszámú a rossz állapotú háziorvosi rendelő, a hiányos vagy elavult eszközökkel rendelkező és leromlott állapotú járóbeteg-szakellátó intézmény, amely különösen a hátrányos helyzetű térségeket érinti.

Az intézkedés lehetőséget nyújt egyrészt a helyi önkormányzatok egyes főbb alapellátási szolgálatainak helyet adó épületeinek, másrészt a járóbeteg-intézmények épületeinek korszerűsítésére infrastruktúra-fejlesztés és eszközbeszerzés által.

Cél a szolgáltatások színvonalának és a munkafeltételek minőségének javítása korszerű infrastruktúra-fejlesztéssel és eszközbeszerzéssel, figyelembe véve a környezettudatos gondolkodásmódot, a környezetbarát technológiák és anyagok alkalmazását, a megújuló energiaforrások használatát.

Az alapellátási szolgálatok fejlesztésének keretében a háziorvosi szolgálatnak – felnőtt gyermek, vegyes praxis –, fogorvosi szolgálatnak, központi alapellátási ügyeletnek helyt adó épületek fejlesztésére lesz lehetőség.

Az intézkedés az önkormányzati feladatok közé tartozó kötelező alapellátás fejlesztésén túl, az önkormányzati fenntartású járóbeteg-szakellátási intézmények fejlesztésére is lehetőséget biztosít a meglévő járóbeteg-szakrendelők bővítésével, átépítésével, felújításával és eszközbeszerzéssel a magas szintű közszolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés elvét követve.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- meglévő orvosi rendelők infrastruktúra fejlesztése, akadálymentesítése;
- eddig más célra használt ingatlan orvosi rendelővé/egészségházzá vagy központosított alap-ellátási ügyeletté való kialakítása, indokolt esetben új építése;
- meglévő járóbeteg-szakrendelő bővítése, átépítése, felújítása a jogszabályi és a szakmai minimum feltételeknek megfelelően, és az akadálymentesítés szempontjainak figyelembevételével;
- szakmai felszereltség korszerűsítése a minimumfeltételeknek megfelelően;
- emelt szintű definitív ellátás végzéséhez szükséges gépek-eszközök fejlesztése.

Főbb célcsoportok: Az egyes egészségügyi közszolgáltatási funkciók igénybevételével érintett lakosság.

4.1.8. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

A 4. Prioritás: 2. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

Az önkormányzatok teljes körűen kötelesek a gyermekjóléti szolgáltatást és a gyermekek napközbeni ellátását, ezen túl az étkeztetést és házi segítségnyújtást, valamint az egyéb szociális szolgáltatásokhoz, különösen a családsegítéshez való hozzáférést biztosítani.

A jogszabályok településnagysághoz kötötten írják elő a többi ellátási forma biztosítását: a települések 2.000 fő fölött családsegítést, 3.000 felett családsegítést és idősek nappali ellátását, 10.000 fő felett a fentieken túl egyéb nappali ellátást, valamint bölcsődét kötelesek működtetni. A 20.000 főnél nagyobb települések kötelesek gyermekek átmeneti otthonát, 30.000 fő felettiek családok átmeneti otthonát, illetve átmeneti ellátást nyújtó egyéb bentlakásos szociális intézményeket, 40.000 fő felettiek gyermekjóléti központokat, 50.000 fő felettiek utcai szociális munkát is biztosítani. Utóbbi két kategória Tolna megyében nem releváns.

A megyei jogú városok és megyei önkormányzatok kötelesek minden más, alapvetően tartós bentlakást nyújtó szociális szolgáltatás biztosítására. A szociális törvény nevesít mindezeken túl további szociális alapszolgáltatásokat is, mint például a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a közösségi ellátások és a támogató szolgáltatás.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- a települési és kistérségi szintű szolgáltatások kialakítását,
- az időskorúakról, szenvedélybetegekről, és hajléktalan emberekről gondoskodó szociális nappali ellátásokat,
- egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztését.

Főbb célcsoportok: az egyes szociális közszolgáltatási funkciók igénybevételével érintett lakosság.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:

- **Nappali ellátó központ létesítése Pakson (Kereszt utca),**
- **Szociális intézmények bővítése, korszerűsítése, akadálymentesítése Dunaföldváron,**
- **Szociális intézmények bővítése, korszerűsítése, akadálymentesítése Madocsán,**
- **Idősek otthona létesítése Madocsán.**

4.1.9. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés

A 4. Prioritás: 3. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés

A helyi közintézmények, közszolgáltatások integrált (összehangolt igazgatási és ellátási rendszerek), minőségi fejlesztése (pl. közösségi célú szolgáltatási pontok működtetéshez szükséges fejlesztések), megújítása, valamint a közigazgatási és közszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen az ügyfélbarát szolgáltatások nyújtásához és a belső munkafolyamatok hatékonyabb működtetéséhez.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- helyi önkormányzati döntés esetén, indokolt esetben a TOP-ból támogatott fejlesztési csomagok részét képezhetik a központi közigazgatás területi infrastrukturális fejlesztései (amennyiben egyértelműen hozzájárul a társadalmi befogadás céljához),
- a meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása.

Főbb célcsoportok: a közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként), 1-3. intézkedés:

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[33] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása és a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma	fő	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[33] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.10. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

A 4. Prioritás: 4. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

Az **intézkedés célja** városi válság területeken és/vagy leszakadással fenyegetett városrészeken koncentráltan megnyilvánuló társadalmi-fizikai-gazdasági problémák komplex módon való kezelése, az érintett városrészek meglévő funkcióinak figyelembevételével, újabb gazdasági, szociális és közösségi funkciók kialakításával. Az integrált szociális típusú rehabilitáció azokon a városrészeken valósítandó meg elsősorban, ahol a kedvezőtlen demográfiai helyzet, alacsony iskolázottság, alacsony gazdasági aktivitás, a tartós munkanélküliség magas szintje, a szegénység és kirekesztettség magas szintje, a nagyfokú kriminalitás és az erősen leromlott környezet ezt indokolja.

Az intézkedés kiterjed az érintett szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek lakófunkcióinak bővítésére, komfortfokozatának emelésére, lakások kiváltására, szociális bérlakások vásárlására és építésére, eredetileg más funkciójú önkormányzati tulajdonú épületek átalakítására, valamint életveszélyes lakhatási körülmények megszüntetésére.

A városrehabilitáció kiemelt területe, a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának erősítése érdekében. Így a közművelődést szolgáló létesítmények (könyvtárak, közösségi házak, kulturális központok), szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló egyházi tulajdonú épületek infrastruktúrájának átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása szintén az intézkedés részét képezik. Az élhető város(rész) központi részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, mind-mind a közösségépítés fontos helyszínei. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés részét képezik, az ún. közösségi bérházprogramok, melyek megfelelő teret biztosítanak a közösségépítéshez, valamint a lakók közötti szolidaritás kialakításához. Az intézkedés egy olyan kísérleti programot tartalmaz, ami egy speciális bérház és közösség kialakítását célozza. A lakások egy részét segítségre szoruló társadalmi csoportok (volt hajléktalan, állami gondozásban lévő, fogyatékkal élő emberek, pszichiátriai kezelés alatt álló betegek, stb.) tagjai bérelhetik, míg a lakások másik része olyanok számára lesz fenntartva, akik ilyen jellegű problémával nem küzdenek. A program egyik legfontosabb eleme a lakók közötti szolidaritás kialakítása, a közösség megtartó és segítő erejének a kiaknázása. Ehhez szükséges többek között az is, hogy az épületben kialakításra kerüljenek olyan közösségi terek, amelyek találkozás lehetőségét biztosítják a lakóközösség tagjai számára. A kísérleti projektek végeztével, a konklúziók levonása után olyan szakmai ajánlás kialakítása szükséges, amely a későbbiekben a hasonló jellegű fejlesztések kivitelezéséhez nyújt segítséget. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés kiemelten kezeli a Fecskeház Program támogatását, mely a népesedési és a lakhatási helyzet javítása érdekében, támogatja az olyan önálló ingatlannal nem rendelkező, 35 év alatti fiatalokat, akik lakáscélú előtakarékosságot vállalnak, és 5 év után saját erőből kívánják megoldani a lakhatásukat. A Fecskeház Programot több európai uniós államban alkalmazzák már, köztük olyan projektekben is, amelyek célja az elvándorolt, tehetséges fiatalok visszatérésének ösztönzése. Magyarországon 2007-2013

között is számos nagyváros, több község is igyekezett ezzel a módszerrel lehetőséget biztosítani a fiataloknak az otthonteremtésre. A Program újdonsága a jelenlegi programozási időszakban, hogy az elöregedő falvakra, valamint a fecskeházak hálózatszerű kialakítására, működtetésére helyezik a hangsúlyt.

Az intézkedés kiterjed a közszféra szolgáltatásainak elérhetőségére és a városbiztonság megteremtésének biztosítására is, amely segíti az érintett válságterületeken koncentráltan jelentkező deviáns viselkedési formák megakadályozását és továbbterjedését, ezáltal növelve az ott élők komfort- és biztonságérzetét. Az intézkedés keretében városi biztonság megőrzéséhez kapcsolódó feladatokat ellátó állami és civil szervezetek épületei, valamint a mentőszolgálat és tűzoltóság kiszolgáló infrastruktúrája kerülhet megújításra, fejlesztésre.

Az intézkedés hatékony és sikeres megvalósítása érdekében a TOP 6-os prioritásával összhangban került kidolgozásra, amely tartalmazza az integrált városrehabilitációt támogató társadalmi felzárkóztatást szolgáló programokat, mint például a helyi identitást, közösségformálást, szabadidő hasznos eltöltését segítő szolgáltatásokat, tanfolyamokat, képzési programok kialakítását, hátrányos helyzetű gyermekek iskolai felzárkózását elősegítő tevékenységeket, elsősorban az érintett területek lakossága és azok közvetlen szomszédságában élők számára.

Főbb célcsoportok: városi, szegregációval fenyegetett területek lakosai; alacsony társadalmi státuszú lakosság; jellemzően alacsony jövedelmű, és alacsony iskolai végzettségű társadalmi csoportok.

Specifikus célterületek: a városi települések és környező térségük leromlott, vagy leszakadással fenyegetett területei (pl.: lakótelepek, városszövetbe ágyazott leromlott területek, városban illetve várostérségben lévő, telepszerű területek).

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[34] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élő lakosok száma	fő	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[34] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.11. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával

A 6. Prioritás: 1. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával

Ez az intézkedés egyedi foglalkoztatási célú támogatással hivatott biztosítani a megfelelő mennyiségű és minőségű munkaerő meglétét, kiegészítve ezzel azon megyei és helyi beruházásokat, melyek jelentős foglalkoztatási potenciállal bírnak. Célja hogy adott beruházással érintett térségben koncentráltan eredményezze a foglalkoztatottságot befolyásoló hatását.
Az intézkedés célja a munkanélküli inaktív helyi lakosság munkaerőpiacra való beléptetése, valamint olyan programok indítása, mellyel a foglalkoztathatóság növelhető, az önfoglalkoztatás elősegíthető. Mindezt úgy, hogy a helyi - tolna megyei, paksi kistérségi, járási - adottságokat szigorúan szem előtt tartva, a helyi valós igényeket felmérve alakuljanak meg ezek a vállalkozások, valósuljanak meg a programok, melyek során képzések, kompetenciák elsajátítása, valamint az atipikus foglalkoztatási formákat támogató programok kapnak támogatást, akár helyi önkormányzat, akár civil szervezet vagy KKV akarja megvalósítani.
A programok során támogatásra kerülnek az olyan atipikus foglalkoztatási formák, mint a részmunka, a távmunka, a női foglalkoztatás, a családi gazdálkodás. A képzések kapcsán pedig a megyére jellemző iparágakban jelentkező szakemberhiányra kell reagálnia a programoknak. Ilyen például az építőipar, az élelmiszeripar valamint a könnyűipar. Ezek a megyére jellemző erősségek, melyekre alapozva, a gazdasági fejlesztésekhez kapcsolódva kell minél több szakképzett munkaerőt „kitermelni”.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- atipikus foglalkoztatási formák támogatása (részmunkaidős foglalkoztatás, távmunka, megosztott munkaidő, stb.),
- hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítására irányuló komplex program-kiemelten romák számára (képzési költség támogatása, a munkaadónak bértámogatás, foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás, vállalkozóvá válás támogatása).

Konkrét fejlesztési igény merült fel:

- **szociális gazdálkodás formájú foglalkoztatás Bikácson, Nagydorogon,**
- **szakképzettséggel nem rendelkező inaktívak képzési programja majd a programban résztvevők továbbfoglalkoztatása Dunaszentgyörgyön,**
- **gyógynövény, fűszernövény termesztéshez kapcsolódó képzés és későbbi foglalkoztatás Nagydorogon, Bikácson.**

4.1.12. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése

A 6. Prioritás: 2. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése

Az intézkedés célja nagy részben megegyezik az előző pontban kifejtettekkel, itt azonban az oktatás és a képzés kapja a nagyobb hangsúlyt.
Az inaktív helyi lakosság számára fontos, hogy a lakóhelyén vagy annak közelében tudjon elhelyezkedni. A képzési programok támogatása során fontos tehát, hogy azokat a programokat részesítsük előnyben, mely a helyi igényekhez igazodik, az ott felmerült szakember hiányt segíti megoldani - kapcsolódva ezzel a gazdaságfejlesztési törekvésekhez, a támogatott iparágak fejlesztéséhez.
Mindezek elősegítéséhez fontos egy megyei szintű felnőttképzési központot létrehozása, mely abszolút a helyi, megyei igényekhez igazított képzési programokkal tudja elősegíteni a munkanélküli lakosság visszatalálását a munka világába. Ehhez a központhoz kapcsolódva lehet egy hálózati rendszerben kialakítani az oktatás modern változatát, mely lehetővé tenné mindenki számára a tudás elsajátítását akár elektronikusan is. Képzett szakemberek segítségével e-oktatási rendszerek, pontok felállítása segítené a társadalmilag hátrányosabb helyzetű rétegek fejlődését, kompetencia fejlesztését.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- multifunkcionális közösségi központok és területi közművelődési tanácsadó szolgálat infrastrukturális feltételeinek kialakítása megye székhelyen és kisebb településekkel együttesen hálózat kialakítása,
- kis- és mikro-térségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztése,
- szakképzések tárgyi feltételeinek fejlesztésére, beszerzésére irányuló beruházások képzési programok megvalósításához kapcsolódóan.

4.1.13. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése

A 6. Prioritás: 3. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése

Az intézkedés célja a közösségi, helyi identitás erősítése, a kulturális és környezeti örökség megőrzése. Ezért elsősorban a helyi szintű esélyteremtő programok (ösztöndíjak, tehetségprogramok, helyismeret, stb.), a helyi gazdaságfejlesztés mentorálás, szakértői támogatás (jó gyakorlat feltárása, kísérleti fejlesztések kidolgozása, megvalósítása), tudatos helyi fogyasztás és vásárlásösztönzés kerülnek támogatásra (fesztiválok, értékesítési akciók) ezen intézkedés során.
Mindezen programok sikeres megvalósulása okán ezeket kiegészítendő szükséges - a képzésekhez visszautalva – egy közösségfejlesztő munkatárs szakirányú képzés elindításának ösztönzése is,mely biztosítja a településeken ezen célok megvalósulását speciális szakértelem irányítása alatt.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- tanulmányi és tehetséggondozó versenyek helyi és megyei szinten,
- Tolna megyei tehetségprogram,
- ösztöndíj programok meghirdetése helyi önkormányzati és megyei szinten (kulturális örökségvédelem, sport, hátrányos helyzetűek tanulmányait segítő).

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **életvezetési tanácsadó, családsegítő hálózat Bölcskén.**

Általános output indikátorok az 1-3 intézkedéshez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték[35] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek által végrehajtott projektek száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott vállalkozások száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott megyei és helyi kiemelt foglalkoztatási programok száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

Ezen három intézkedés célja összefoglalóan a foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése.

[35] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.1.14. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

A 6. Prioritás: 4. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

Az **intézkedés célja** a szegénység, a társadalmi és a munkaerő-piaci hátrányok felszámolása, az önálló jövedelemtermelés képességének kialakítása. Az ebben az intézkedési csomagban tett lépések hozzájárulnak a leghátrányosabb társadalmi rétegek támogatásához, munkaerő-piacra való visszajutásukhoz és tartós bent maradásukhoz.
Ebben a pontban kiemelt figyelmet kapnak a roma lakosság tagjai, akiknél ezen problémák náluk jelentkeznek erőteljesebben – megyei, kistérségi szinten éppúgy mint országosan.
A programok során törekedni kell a romák a munkaerő-piaci reintegrációján kívül a társadalmi befogadás, a diszkriminációmentes társadalmi, gazdasági feltételek kialakítására is. Ezeket speciális ESZA típusú támogatásokkal valósíthatjuk meg, egyrészt esélyteremtő programok, fejlesztések, ösztöndíjprogramok elindításával a fiatalok számára, másrészt alternatív családi, közösségi, időseket támogató és életvezetési hálózatok és közösségfejlesztési akciók meghirdetésével a felnőttek számára.
Mindezekre a helyi kezdeményezésekre és programokra épülve ki kell építeni egy megyei szintű programcsomagot, melyben különböző rendezvények, akciók kerülnek megrendezésre. melyeknek célja a szociokulturális hátrányok leküzdése.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- roma és hátrányos helyzetű rétegeknek tanoda típusú programok indítása,
- gyermekházakhoz kapcsolódó fejlesztési programok megvalósítása,
- esélyteremtő programok indítása (komplex fejlesztési (képzési, életvezetési, kompetenciafejlesztési) program hátrányos helyzetűeknek),
- integrált térségi programok a gyerekek és családjaik felzárkózási esélyeinek növelésére,
- gyerekesély program szakmai módszertani megalapozása,
- egészségre nevelő programsorozatok,
- építő közösség- közösségi programok lebonyolítása, közművelődési intézmények képzési programjai az élethosszig tartó tanulásért.

4.1.15. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

A 6. Prioritás: 5. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

Az **intézkedés célja** a civil szervezetek támogató szerepének erősítése helyi szinten, és a civil szervezetek, mint a közintézményeket támogató szféra fejlesztése.

Fontos a kiemelt jelentőségű területeken működő – mint például településfejlesztés, örökségvédelem, egészséges életmód, fizikai aktivitás, társadalmi befogadás – civil szervezetek támogatása, mert helyi szinten ők nyújthatnak segítséget a megfogalmazott célok megvalósításához.

Elsősorban azon civilek által folytatott tevékenységek a támogatottak, melyek az előző célok megvalósításában vesznek részt. Így célcsoport az a civil szervezet, mely a szegénységgel érintett társadalmi rétegek munkaerő-piaci visszakerülését segíti elő, az e tekintetben hátrányos helyzetű csoportokkal foglalkozik.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- munkaerő piaci szolgáltatást nyújtó civil szervezetek kapacitásának megerősítése, szolgáltatásnyújtásához szükséges fejlesztések,
- lakóközösségi programok, kezdeményezések támogatása civil szervezeteknek,
- elnéptelenedő települések romló társadalmi-gazdasági folyamatainak megfordítása,
- egészségre nevelő programsorozatok.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **települések sportlétesítményeinek fejlesztéséhez kapcsolódó programok, sportesemények lebonyolítása Bikácson,**
- **civil szereplők által rendezett tematikus települési rendezvények (általános igény minden településen).**

Általános output indikátorok a 4-5 intézkedésekhez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték[36] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek által végrehajtott projektek száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott vállalkozások száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott civil szervezetek száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott közösségi célú programok száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

Ezen két intézkedés célja összefoglalóan a társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása.

[36] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.1.16. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A 6. Prioritás: 6. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

Ezen intézkedés **átfogó cél**ja a város – vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés, mivel az ország térségeinek többségében, így Tolna megyében is elmondható, hogy a helyi közösségek valamint a helyi gazdaság társadalmi feltételei is megerősítésre szorulnak. Ehhez azonban szükség van a meggyengült közösségi összetartó erő megerősítésére, ami a civil és a társadalmi felelősségvállalási kezdeményezések ösztönzésével lehetséges.

Az intézkedés célja, hogy elősegítse a helyi közösségek és civil kezdeményezések családi, közösségi programjainak megvalósulását, elősegítve ezáltal a források koordinált, helyi stratégián alapuló felhasználását, így segítve elő a helyi közösségek megerősödését.
A civil kezdeményezéseknek be kell kapcsolódni az előzőekben már kifejtett képzési és oktatási programokba, melyek a lakosság munkaerő-piaci esélyeinek javításához járulnak hozzá. Előkészítő, lebonyolító feladatokat kell magukra vállalni a szervezeteknek, melynek során támogatást kapnak a fiatalok, pályakezdők, anyák, idősek, speciális csoportok munkavállalásának elősegítésére, helyi képzési, gyakornoki, ösztöndíjas programok indítására.
Ezek az ún. közösségi szinten irányított helyi fejlesztési stratégiák (CLLD) az elkövetkező időszakban még inkább kiemelt szerepet kapnak. A CLLD olyan konkrét eszköz, amely a régiók alatti szinten használható, és helyi szinten egészíti ki az egyéb fejlesztési támogatásokat. A CLLD képes mozgósítani és bevonni a helyi közösségeket, szervezeteket, hogy azok hozzájáruljanak az Európa 2020 stratégiában kitűzött intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődéshez, a területi kohézió támogatásához és a konkrét szakpolitikai célkitűzések teljesüléséhez. Főbb összetevője egyrészt maga az akciócsoport, mely a helyi érdekeket képviselő személyekből, gazdasági szerepvállalókból áll, másrészt maga a helyi fejlesztési stratégia, mely összhangban áll a támogatást elosztó programokkal

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- horizontális célkitűzések megvalósulását elősegítő helyi közösségi kezdeményezések, programok támogatása,
- családi közösségi kezdeményezések és programok megerősítése,
- közösségi feladatokhoz kapcsolódó munkaerő-piaci programok támogatása,
- közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért.

Általános output indikátor a 6. intézkedéshez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték [37] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A támogatott foglalkoztatási programok száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[37] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A 2. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
- Települési önkormányzatok által létrehozott jogi személyiséggel rendelkező és jogi személyiség nélküli társulások (322, 326, 327, 328, 951)
- települési önkormányzatok együttműködései.
- magán- és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok
- Települési önkormányzatoknak - az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. tv. 5. § (2) bekezdése szerinti - tulajdonközösséget létrehozó együttműködése;
- A Magyar Állam (mint közműtulajdonos) felhatalmazása alapján, saját nevében eljáró szervezet és települési önkormányzat(ok) közösen (konzorcium);
- A Magyar Állam (mint közműtulajdonos) felhatalmazása alapján, saját nevében eljáró, az állam többségi tulajdonában lévő Zrt. (114);
- A Kormány által elvont projektek esetében jogszabályi kijelölés alapján
- a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. CXXXV. törvény szerinti önkormányzati társulások, (KSH 364)
- partnerként: területileg illetékes Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok.

A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken c. prioritás kedvezményezettei

A 3. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti
  - települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
  - *Önkormányzati társulások esetén a pályázat benyújtója:*
    - Jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulások esetén maga a társulás (KSH 327, 328);
    - Többcélú kistérségi társulás esetén maga a társulás (KSH 326);
    - Az 1997. évi CXXXV. tv. 8. §-a alapján létrejött, nem jogi személyiségű társulás esetén a társulási megállapodásban rögzített székhely szerinti önkormányzat (gesztor), az 1997. évi CXXXV. tv. 9. §-a alapján létrejött, nem jogi személyiségű társulás esetén a tanácsi határozatban a társulás nevében, a társulás tagjai közül a pályázat benyújtására kijelölt önkormányzat (KSH 321, 322);
  - Magyar Közút Nonprofit Zrt.;
  - Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ;
  - Központi költségvetési szervek és intézményeik;
  - Közösségi közlekedés feladatainak ellátására jogosult, közszolgáltatási szerződéssel rendelkező gazdasági társaságok;
  - egyházak (KSH 55);
  - alapítványok (KSH 56);
  - közhasznú társaságok (KSH 57);
  - egyesületek (KSH 52);
  - átalakulással, vagy alapítással 2007. július 1-je után létrejövő közhasznú non-profit gazdasági társaság (KSH 599).

A 4. prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A 4. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
- Települési önkormányzatok által létrehozott jogi személyiséggel rendelkező és jogi személyiség nélküli társulások (322, 326, 327, 328, 951)
- települési önkormányzatok együttműködései.
- magán- és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok
- a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. CXXXV. törvény szerinti önkormányzati társulások, (KSH 364)
- Központi költségvetési szervek és intézményeik;
- egyházak (KSH 55);
- alapítványok (KSH 56);
- egyesületek (KSH 52);
- átalakulással, vagy alapítással 2007. július 1-je után létrejövő közhasznú non-profit gazdasági társaság (KSH 599).

A 6. Prioritás: „Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés c. prioritás kedvezményezettjei

A 6. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti
  - települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
  - alapítványok (KSH 56);
  - közhasznú társaságok (KSH 57);
  - egyesületek (KSH 52);
  - intézményfenntartók
  - KKV-k
  - magánszemélyek, amennyiben vállalkozóvá kívánnak válni
  - egyéni vállalkozók
  - gazdálkodó szervek
  - felnőttképzési intézmények
  - non-profit szervezetek
  - érdekképviseleti szervek
  - közösségi szinten irányított helyi fejlesztési stratégiákat (CLLD) megvalósító helyi akciócsoportokban résztvevő, helyi akciócsoportok területén működő önkormányzatok és intézményeik, civil szervezetek.

5. PROJEKTKATASZTER

5.1. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Városközpont rehabilitáció	Deák Ferenc utca közterület rekonstrukciója Történelmi Városközpont rekonstrukció - Kossuth u. alsó szakasz és templom és nyugdíjasház előtti tér (Kossuth park) Szentháromság tér közterület rekonstrukciója Táncsics park tájépítészeti rendezése	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	1000 (összköltség)
Középületek rehabilitációja (Óvoda külső felújítása, iskola-óvoda nyílászárók cseréje, Ravatalozó korszerűsítése, Művelődési Ház belső rekonstrukciója Egészségház felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Gerjen Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2019	150

Középületek rehabilitációja (közintézmények akadálymentesítése (orvosi rendelő, egészségház, házasságkötő terem épülete), művelődési ház felújítása, múzeum felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Nagydorog Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	60
Középületek rehabilitációja (iskola épületének felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Középületek rehabilitációja (óvoda épületének felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Németkér Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Középületek rehabilitációja (civil ház, óvoda)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Pálfa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	60
Középületek rehabilitációja (községháza felújítása, iskola, óvoda tetőcsere, ravatalozó felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	40
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Madocsa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Sárszentlőrinc Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Bikács Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5

5.2. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Konzervgyár rehabilitációja	Helyi barnamezős területfejlesztés	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50

5.3. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Csapadékvíz elvezetések fejlesztése	Tervezett nyílt és zárt csapadékvíz elvezető rendszerek építése: ~5085 fm hosszban Aradi köz, Kenderföldi árok, József és Attila utca Völgy utca, Erkel Ferenc utca és Sallai utca Pentelei utca, Jókai utca	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2020	220
Csapadékvíz elvezetések fejlesztése	Záportározók fejlesztése	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	210
Csapadékvíz elvezetés	Belterületi csapadékvíz elvezetés	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	80
Felhagyott hulladéklerakó rekultivációja	Felhagyott hulladéklerakó semlegesítése	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	50
Csapadék víz elvezetés	Csatorna felújítás, záportározó	Madocsa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2018	100
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	180

Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	350
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Györköny Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	150
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Németkér Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	400
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Pálfa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	200
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Pusztahencse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	160
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Bikács Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	150
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Sárszentlőrinc Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	150

5.4. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Városközpont rehabilitáció	Deák Ferenc utca közterület Klímatörténeti Múzeum kialakítása	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	300
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Óvodák, általános iskolák felújítása, energetikai korszerűsítése	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	350
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Óvodák, általános iskolák felújítása, energetikai korszerűsítése	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	80

5.5. Kisléptékű közlekedési fejlesztések

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Közlekedés fejlesztés Pakson	Kápolna utca – Zsíros köz csomópont korrekciója Kishegyi út – Újtemplom utcai csomópont és parkoló	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	351
Közlekedés fejlesztések	Közlekedés biztonságát javító fejlesztés, közlekedés színvonalának fejlesztése település belterületi szakaszán - Béke tér (városközpont) rehabilitáció	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2020	250
Elérhetőség javítása	Dunaföldvár-Németkér összekötő út szilárd burkolattal történő ellátása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2020	400
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Dunaföldvár-Bölcske	Bölcske Község Önkormányzata/ Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	250
Nagydorog-Paks út felújítása	Hálózati jelentőségű mellékúthálózat felújítása	Magyar Közút NZrt.	vissza nem térítendő	2015	2020	320
Belterületi önkormányzati utak fejlesztése	Önkormányzati utak fejlesztése belterületen (Béke tér és városközpont közlekedési infrastruktúra fejlesztése)	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	1000

5.6. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Nappali ellátó központ létesítése	Nappali ellátó központ létesítése, Kereszt utca	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	60
Szociális fejlesztések	Védőnői és Gyermekjóléti épületének felújítása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Szociális fejlesztések	Napsugár Idősek otthonának teljes akadálymentesítése, külső lift	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	40
Szociális fejlesztések	Irinyi U. rendelőintézet komplex felújítása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Szociális fejlesztések	Gábor Pál utcai egészségház komplex felújítása, plusz szűrőbusz álláshely kiépítése	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Szociális fejlesztések	50 fős bentlakásos idősek otthona kialakítása a volt TSZ-székházban	Madocsa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Szociális intézmény létesítése	Idősek otthona létesítése	Györköny Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	250

5.7. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Életvezetési tanácsadás	Családsegítő mentorszolgálat mintaprojekt	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	250

6. A PROJEKTKATASZTERBE NEM BESOROLHATÓ, DE IGÉNYKÉNT FELMERÜLT FEJLESZTÉSEK

Ssz.	Projekt megnevezése	Indoklás	Projektgazda	Kistérség
1.	Teljes műszaki rendszerre egy kontroll távfelügyelet, pl. a vízműnél ez működik, a teljes infrastruktúrának a digitalizálása, közműtérképek informatikai rendszerbefoglalása, ezek elemeinek összefoglalása, intelligens városvezetés, intelligens közigazgatás! Az energiafelhasználástól kezdve, műszaki, foglalkoztatottság tekintetében. Tervezéshez, adatszolgáltatáshoz szükségesek ezek. Teljes energetikai nyilvántartó rendszer, melyben a szolgáltatóktól lekérdezhetők adatok.	Nem célterület, CLLD esetleg	Paks Város Önkormányzata	Paksi
2.	Gerjen- Paksi Atomerőmű közötti út szilárd burkolattal való ellátása (9km)	Nem célterület, CLLD esetleg	Gerjen Község Önkormányzata	Paksi
3.	Kompkikötő fejlesztések (kerékpáros, kishajó, vízi turizmus): a kikötési lehetőségek biztosítása célja a településnek, a szolgáltatások elérése a parton	Nem célterület, CLLD esetleg	Gerjen Község Önkormányzata	Paksi
4.	„Gödrök” nevezetű sportpálya-park elkészítése	Nem célterület, CLLD esetleg	Gerjen Község Önkormányzata	Paksi
5.	Központban lévő park továbbfejlesztése	Falvakban nem célterület, CLLD lehet esetleg	Gerjen Község Önkormányzata	Paksi
6.	Zártkertek és Gerjen közötti utak javítása, bevezető utak készítése, zártkertek környékére (üdülőterület) térfigyelő kamerák elhelyezése	Nem célterület, CLLD esetleg	Gerjen Község Önkormányzata	Paksi

7.	Erdei Iskola-parkrendezés	Nem célterület	Sárszentlőrinc Község Önkormányzata	Paksi
8.	Erdei Iskolához kerékpárút kialakítása	Nem célterület	Sárszentlőrinc Község Önkormányzata	Paksi
9.	Erőmű bővítéssel párhuzamosan szeretnék, ha itt is kiépülnének az utcák, telkek, hogy ide települjenek az ott dolgozók	Nem célterület	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	Paksi
10.	Építési telkek közművesítése	Nem célterület	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	Paksi
11.	Ravatalozó felújítása	Nem célterület	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	Paksi
12.	Parkolók építése	Nem célterület	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	Paksi

7. FÜGGELÉK

7.1. Forráslista

- A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF
- A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata, www.szocialigazdasag.hu
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája, http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf
- Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.
- http://civilszervezet.linkcenter.hu
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között), http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf
- Magyar Statisztikai Évkönyv 2012 (2011 évi adatok)
- Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás, v2_2013_09_02 kódszám
- Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3736
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változat Operatív Program Tervezés 2014-2020, http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf
- Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata, http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója Helyzetfeltáró munkarészek, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
- http://www.jaras.info.hu
- http://www.paks.hu/testvervarosok00001.php
- www.ksh.hu

A SZEKSZÁRDI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

(2. SZ. MUNKAVÁLTOZAT)

2014-2020

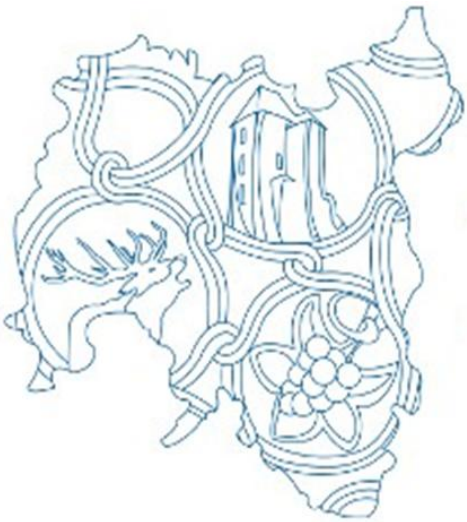

Készítette

a Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 7

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 8

2.1. Uniós szint 8

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020..... 8

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között) 12

2.2. Országos szint 14

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint 14

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat 19

2.3. Regionális szint 26

2.4. Megyei szint 28

2.5. Térségi szint 32

2.5.1. Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 32

2.5.2. Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája 34

2.5.3. Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia.....36

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései.....39

3. A SZEKSZÁRDI KISTÉRSÉG HELYZETELEMZÉSE 42

3.1. Földrajz.....43

3.1.1. A Szekszárdi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében 43

3.1.2. A Szekszárdi kistérség települései, településszerkezete 43

3.1.3. Kistérségek Tolna megyében 44

3.1.4. Természeti adottságok a Szekszárdi kistérségben 45

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők.....47

3.3. Infrastruktúra 48

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség 48

3.3.2. Lakhatás 50

3.3.3. Közműellátottság 50

3.3.4. Épített környezet.....54

3.3.5. Hulladékgazdálkodás 55

3.3.6. Környezetvédelem.....56

3.4. Gazdaság 58

3.4.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés 58

3.4.2. Mezőgazdaság 60

3.4.3. Ipar.....61

3.4.4. Szolgáltatások 63

3.4.5. Turisztika, kultúra 63

3.5. Társadalmi helyzetkép 71

3.5.1. Foglalkoztatottság 71

3.5.2. Oktatás.....73

3.5.3. Helyi nemzetiségek 74

3.5.4. Civil szervezetek a Szekszárdi kistérségben 74

3.6. Szociális helyzetkép.....76

3.6.1. Egészségügy.....76

3.6.2. Szociális ellátások, szolgáltatások 76

3.6.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége.78

3.7. Közigazgatás 80

3.7.1. A Szekszárdi- és Tolnai Járási Hivatal 80

3.7.2. A Szekszárdi kistérség közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével.....83

3.8. A Szekszárdi kistérség nemzetközi kapcsolatai, projektjei.....84

3.8.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok.....84

3.8.2. Nemzetközi projektek 85

4. KIEMELT TERÜLETI FEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 86

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása 93

4.1.1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával 93

4.1.2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása 95

4.1.3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja 97

4.1.4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések 98

4.1.5. Települési energiahatékonyság növelése 101

4.1.6. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése 102

4.1.7. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése 104

4.1.8. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése ...106

4.1.9. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés ... .107

4.1.10. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja.....108

4.1.11. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával 110

4.1.12. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése 111

4.1.13. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése 112

4.1.14. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok 113

4.1.15. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése 114

4.1.16. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések) 116

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 118

5. PROJEKTKATASZTER 120

5.1. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása 120

5.2. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja 122

5.3. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések.....123

5.4. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával 125

5.5. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása 128

5.6. Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása 130

5.7. Kisléptékű közlekedési fejlesztések 131

5.8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése 134

5.9. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése 134

6. A PROJEKTKATASZTERBE NEM BESOROLHATÓ, DE IGÉNYKÉNT FELMERÜLT FEJLESZTÉSEK 135

7. FÜGGELÉK 137

7.1. Forráslista 137

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából 2013 októberében indult el a Hozam 2001. Kft. munkája, melynek eredményeképpen 2013. november 5-én átadásra került a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz illeszkedő KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAM 1. sz. munkaváltozata, valamint 2013. november 25-én a KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAM 2. sz. munkaváltozata.
A munkánk során arra törekedtünk, hogy a nemzeti fejlesztési fókuszoknak megfelelően - a tervezési munka eredményeként- elősegítsük a kistérség gazdaságfejlesztését és a foglalkoztatást, valamint ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódó társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket.

A **1831/2013. (XI. 14.) Kormány határozatban megjelentek alapján Tolna megye gazdaságfejlesztési programjára 13, 836 Mrd** Ft áll rendelkezésre, mely érinti Tolna megye 5 kistérségét, ám ezen felül a **Város és térsége (kistérségi) részprogram keretében a Szekszárdi kistérség** további **2, 447 Mrd** Ft forrásnagysággal tervezhet.

A **Szekszárdi kistérség fejlesztési elképzelései alapján az alábbi fő prioritások és beavatkozási területek azonosíthatóak**:

- **A befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása;**
- **Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken**; **a társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése;**
- **A közösségi szinten irányított várostérségi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)**;
- **A megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés prioritások között.**

A kistérségi fejlesztési dokumentum a következő 4 pilléren nyugszik:

1. Módszertan és a rendelkezésre álló források bemutatása;
2. A Szekszárdi kistérség helyzetelemzése;
3. A projektcsomagok bemutatása;
4. A fejlesztési igények projektkataszterben történő szerepeltetése.

A kistérség fejlesztési program eltérő területi igényekre eltérő **beavatkozásokat,** valamint a **kistérségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz meg.

A kistérségi szinten rendelkezésre álló támogatási lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy az mérhető és fenntartható változásokat, fejlődést hozzon, ezért célzottan, egyes kiemelt területekre és ágazatokra, illetve azokra a meghatározó szervezetekre kell koncentrálni a támogatási lehetőségeket, melyek számon kérhető módon, multiplikátor hatást képesek generálni.

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

Jelen fejezetben **a releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása** (uniós-, országos-, regionális-, megyei- és térségi szinten), illetve **a részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései** kerülnek bemutatásra.

2.1. Uniós szint

Jelen fejezetben két meghatározó fejlesztési dokumentum, az **Európa 2020 Stratégia**, valamint a **Kohéziós Politika 2014-2020** című dokumentumok összefoglaló bemutatására kerül sor.

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020[1]

Az Európai Bizottság a következő 7 éves ciklusra tervezett fejlesztéspolitikájának kulcsszavai: intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés. E három szó jellemzi a leginkább a 2009-es évben Világ- és Európa szerte végigsöprő gazdasági válság utáni újrakezdés sarokpontjait.

Az elmúlt években megjelenő pénzügyi válság globális hatásai – köztük a munkanélküliség növekedése, az adósságteher nehézségei - rávilágítottak arra, hogy változtatni kell az eddigi gazdaságpolitikán. Rövid távú célként a válságból való kilábalás fogalmazódott meg, hosszú távon azonban Európának vissza kell térnie a helyes kerékvágásba, és ott is kell maradnia. Ezt a célt Európának 2020-ra kell elérnie.

A stratégia elsősorban **munkahelyteremtés**ről és az **életszínvonal emelés**éről szól. Ezek eléréséhez megvannak az alapfeltételek: kiváló adottságú munkavállalók, jelentős ipar és technológia, erős belső piac és közös valuta, szociális piacgazdasági rendszer.

A Bizottság javaslata öt területre terjed ki, ahol meg kell valósítani ezeket a törekvéseket:

1. **Foglalkoztatás**
2. **Kutatás és innováció**
3. **Éghajlatváltozás és energia**
4. **Oktatás**
5. **Szegénység elleni küzdelem**

A cél megvalósítása érdekében konkrét javaslatokat bocsátott az államok rendelkezésére a Bizottság, mely megfogadása és saját programokba való beépítése a siker kulcsa.

[1] A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF

Európa 2020 Stratégia összefoglalva

Európa az államok összefogásával, együttműködésével, közösen, unióként lehet sikeres, így a kijelölt stratégiát is együttesen kell alkalmazni a magas foglalkoztatottság és termelékenység, erős társadalmi kohézió elérése érdekében.

Ehhez **három fő prioritást kell szem előtt tartani:**

1. **Intelligens növekedés**, ahol tudáson és innováción alapul a gazdaság. Erősíteni kell a jövőbeni növekedés alapjait képező tényezőket: tudást és az innovációt. Ehhez elengedhetetlen az oktatás minőségének javítása, kutatások ösztönzése, innováció népszerűsítése. Ezek mellett fontos a digitális társadalom erősítése, a nagy sebességű internet használatának kiterjesztése.

2. **Fenntartható növekedés**, ahol erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes a gazdaság, fokozottabban, mint az eddigiekben. Cselekedni kell a versenyképesség fokozása érdekében a kereskedelem terén, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelmet erősíteni kell, javítani kell az erőforrás-hatékonyságot. Cél a tiszta és hatékony energia előállítása.

3. **Inkluzív növekedés**, ahol a foglalkoztatás magas, és a szociális és területi kohézió kialakítására irányuló törekvések vannak. Fontos a foglalkoztatás, a szakképzettség és a szegénység elleni küzdelem területén végrehajtott intézkedések, fejlesztések.

A stratégia alapján megfogalmazódtak **konkrét mérhető célok**, melyek 2020-ra kell, hogy realizálódjanak és illeszkedniük kell az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés témaköréhez.
Ezek a következők:

1. **A foglalkoztatás terén a cél, hogy a 20-64 évesek 75%-a rendelkezzen munkahellyel.** Jelenleg ez az arány 69%. A fejlődést a nők és az idősebbek nagyobb mértékű foglalkoztatásával és a migránsok fokozottabb munkaerő-piaci integrációja révén lehet elérni.
2. **A kutatás fejlesztés erősítése érdekében az EU GDP-jének 3%-át erre a célra kell fordítani.** Jelenleg ez 2% alatt van, Japánban 3,4%, USA-ban 2,6%. Fontos, hogy mind állami mind a magánszektor beruházása fontos ezen a területen, támogatni kell a K+F-be való magánberuházások feltételeinek javítását.
3. **Az éghajlat-változási célkitűzéseket teljesíteni kell** (csökkenjen a szén-dioxid kibocsátás 30%-kal). Teljesíteni kell a 20/20/20 célkitűzést, azaz az 1990-es szinthez képest legalább 20%-kal csökkenjenek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, 20%-ra kell növelni a megújuló energiaforrások arányát a teljes energiafogyasztásban, valamint 20%-kal kell növelni az energiahatékonyságot.
4. **10% alá csökkenjen az iskolából kimaradók aránya** a jelenlegi 15%-ról, és a fiatalok (30-34 évesek) 40%-a rendelkezzen diplomával a jelenlegi 31% helyett.
5. **20 millió fővel csökkenjen a szegénységnek kitett lakosok száma**, ezzel 25%-kal csökkenne az országos szegénységi küszöbök alatt élők száma.

Ez az öt célkitűzés egymással szorosan egymáshoz kapcsolódva fejti ki hatását. Az oktatási rendszerek fejlesztése magasabban kvalifikált munkaerő állományt hoz létre, ami jobb alkalmazási lehetőségeket kínál, ami pedig a foglalkoztatási arányt növeli, minek révén csökken a szegények száma. A K+F és az innováció javítja a gazdaság versenyképességét, munkahelyeket teremt.

A siker érdekében ezt az öt javaslatot valamennyi tagállamnak adaptálni kell saját helyzetéhez, és nemzeti célkitűzésekre bontva kell intézkedési terveikbe beleépíteni azokat. Ahhoz, hogy ezek valójában gördülékenyen megvalósuljanak, a Bizottság **kiemelt kezdeményezéseket** javasol minden prioritási témakörben:

Az első három kezdeményezés az első prioritás, az intelligens növekedés megvalósításának eszközei:

1. *„Innovatív Unió"*
Ez a kezdeményezés a kutatás és innovációra szánt finanszírozás javítását szolgálja azért, hogy az innovatív ötletekből a növekedést és a foglalkoztatást elősegítő termékek és szolgáltatások jöjjenek létre. Cél többek között az Európai Kutatási Térség kiteljesítése, a vállalkozások innovációs keretfeltételeinek javítása, az európai innovációs partnerség kialakítása, valamint az innovációt segítő eszközök továbbfejlesztése (alapok, programok).

2. „Mozgásban az ifjúság"
A kezdeményezés célja a fiatalok munkaerő piacra történő bejutásának megkönnyítése az oktatási rendszerek teljesítményének, minőségének növelésével. Eszközei lehetnek az Unió mobilitási, egyetemi és kutatói programjai, a felsőoktatás modernizációjának felgyorsítása, ifjúság munkába állását elősegítő programok megalkotása.

3. „Európai digitális menetrend"
Ez a kezdeményezés a nagy sebességű internet hozzáférést gyorsítaná meg, szem előtt tartva egy egységes digitális piac előnyeinek hasznosítását háztartásokra és vállalkozásokra egyaránt.

A következő két kezdeményezés a második prioritás, a fenntartható növekedés elérését segítik elő:

4. „Erőforrás-hatékony Európa"
A cél az erőforrások fenntarthatóságának megőrzése, az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megteremtése, a megújuló energiaforrások növekvő mértékű felhasználása, energiahatékonyság ösztönzése a szállítási ágazatban.

5. *„Iparpolitika a globalizáció korában"*
A vállalkozások üzleti környezetének javítását, a versenyképes, erős és fenntartható ipar kifejlesztését célozza meg ez a kezdeményezés.

Az utolsó két kezdeményezés pedig a harmadik prioritást, az inkluzív növekedést támogatják:

6. *„Új készségek és munkahelyek menetrendje"*
A kezdeményezés célja a munkaerőpiac modernizálása, az egész életen át tartó tanulás ösztönzése, a munkaerő mobilitásának erősítése. A cél, hogy a munkaerő piaci résztvevők olyan kompetenciákat sajátíthassanak el , melyek az új feltételekhez való gyors és könnyebb alkalmazkodást teszik lehetővé, azaz szükség esetén pályát váltsanak, így csökkentve a munkanélküliek számát.

7. *„Szegénység elleni európai platform"*
Cél a szegénységben élők társadalmi kirekesztettségének megszűntetése, egy területi és szociális kohézió megteremtése (célzott támogatásokkal- ESZA, szociális védelmi és nyugdíjrendszerekkel).

Mind a hét kezdeményezés a tagállamok mindegyikére nézve követendő útmutatás.

A Bizottság szándéka, hogy a fejlődés legfontosabb eszközét, az **egységes piacot** is olyan irányba fejlessze tovább, hogy az megfeleljen az Európa 2020 célkitűzéseinek. Az egységes piac intézménye a válság kapcsán veszélybe került, felélénkültek a gazdasági nacionalizmus eszméi, emiatt új lendületre van szükség ahhoz, hogy újra induljon az egységes piac mechanizmusa. Ehhez számos intézkedésre lesz szükség.

Ahhoz, hogy az egységes piac hozzájáruljon ezekhez a célkitűzésekhez, jól működő egymással szoros összeköttetésben álló piacokra van szükség. Javítani szükséges a kkv-k egységes piachoz való hozzáférését is, ezekhez konkrét szakpolitikai kezdeményezések kellenek- társasági jog egyszerűsítése például.

Az egységes piac mellett fontos még a **befektetés a növekedésbe**, azaz egy olyan kohéziós politika, ahol az uniós költségvetést és a magán források együttes mozgósítása történik a célok elérése érdekében. A válság jelentős hatást gyakorolt a vállalkozások és a kormányok beruházás- és innováció-finanszírozási képességeire is, épp ezért az Európa 2020 céljainak eléréséhez szükséges egy olyan szabályozási környezet kialakítása, amely egyszerre biztosítja a pénzügyi piacok hatékonyságát és biztonságát. Mindemellett el kell érni, hogy a saját pénzügyi források mellett más eszközökkel, új utakon, a magán- és állami források együttes felhasználásával kialakított beruházás – és innováció finanszírozás valósuljon meg, egyebek mellett a köz- magán társulások bevonásával.

Harmadik tényezőként fontos még megemlíteni a **külpolitikai eszköztár bevetését**, aminek segítségével elősegítjük az európai növekedést a világpiacokon való részvétel megerősítésével. Elsősorban a kereskedelempolitika és a nemzetközi makro-ökonómiai politika koordinációja szükséges ennek érdekében. Kulcsfontosságú cél, hogy a Kereskedelmi Világszervezet keretében folytatott tárgyalásokon és a kétoldalú megbeszéléseken jobb eredmények szülessenek az uniós vállalkozások, kkv-k piacra segítése érdekében, és egyenlő feltételek legyenek biztosítva számukra a külső versenytársakkal szemben.

Összefoglalva az Európai Bizottság következő 7 éves ciklusra terjedő fejlesztési politikáját, a fő cél a válságból való kilábalás. A stratégia munkahelyteremtésről és életszínvonal emelésről szól, megmutatja, hogy Európa hogyan valósítja meg az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. Ehhez a tagállamoknak együtt kell működniük, egységes gazdaságfejlesztési irányok mentén, közös eszközrendszerrel, a fő iránymutatásokat saját országukra adaptálva kell fellépni a válságból való kilábalás érdekében.

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)[2]

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa, és ezáltal serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság 2011. októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit.
A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.
Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.
Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.
Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

[2] http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:
Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.
A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:
A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

2.2. Országos szint

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentum szerint[3]

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképpen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy **jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk**, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az **új és versenyképes munkahelyek** megjelenése egy **erős hazai ipar** létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az **agrár- és az élelmiszergazdálkodás** megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, **átfogó fejlesztési célt** különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- **értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés;**
- **népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom;**
- **természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme;**
- **térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.**

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több

[3] Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838

részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell, hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem);
- kreatív és innovatív termékfejlesztés;
- geotermális lehetőségek kihasználása;
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása;
- KKV-k megerősítése.

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél, a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése;
- gyógyvizek hasznosítása;
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése;
- nemzeti értékek megőrzése;
- célzott turisztikai K+F+I;
- alkonygazdaság erősítése.

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki

települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar;
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban;
- ökogazdálkodás erősítése;
- termelők kereskedelmi hálózata;
- minőségi magyar termék- program;
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés;
- gasztrokultúra;
- vidéki örökség védelme.

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek, a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése;
- kutatóközpontok fejlesztése;
- innováció ösztönzés;
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés.

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.
Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése;
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések;
- kulturális örökség védelme;
- romák integrációja.

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást élvez. Elsődleges a fenntartható energiagazdálkodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj, az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme;
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme;
- ivóvízminőségjavítás;
- ásványkincsek védelme.

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki.

Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profiljukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10.cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11.cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12.cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat[4]

A TOP küldetése

Magyarország Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepcióban (OFTK) rögzített át-fogó és hosszú távú fejlesztési irányai alapján a Partnerségi Megállapodás (PM) kijelöli a 2014–2020 időszak öt fő nemzeti fejlesztési prioritását. Az ötödik nemzeti fejlesztési prioritás, a gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósításának legfontosabb biztosítékát a területi operatív programok jelentik. Ezek közül is kiemelkedik a jelentős forráskeretekkel rendelkező, az ország európai szinten felzárkózást igénylő minden megyéjére kiterjedő (ún. kevésbé fejlett régiók célterület) Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP).

Ennek megfelelően a TOP fő küldetése, hogy **kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához**. Törekvéseinek tematikus fókuszában két tényező áll:
(1) **Térség-specifikus gazdasági növekedés és foglakoztatás-bővítés**: a TOP erős gazdaság-fejlesztési orientációja miatt jelentősen hozzájárul ahhoz a kormányzati törekvéshez, amely szerint a 2014–2020 uniós fejlesztési források 60%-ának közvetlenül a gazdaságfejlesztést kell szolgálniuk.
(2) **Területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső** feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítéséhez szintén keretet ad. Ezért a TOP fejlesztései között helyet kapnak a közvetlenül a közszférára, a helyi társadalomra és környezetre irányuló fejlesztések is. Ugyanakkor ezek esetében is szempont a legalább közvetett gazdasági és foglalkoztatási hatás.

A TOP indokoltsága

Az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentumban megfogalmazott helyalapú megközelítés elvével összhangban is szükség van egy olyan beavatkozási logikára, ami lehetővé teszi, hogy a különféle területi szintekhez a térségi sajátosságoknak megfelelő, eltérő beavatkozási irányokat rendeljünk. A TOP képviseli ezt a törekvést: reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre **szabott beavatkozásokat valósít meg**, valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz.

Magyarországon számos tényező indokolja a területileg decentralizált fejlesztéseket. Az országon belül **jelentős területi eltérések** figyelhetők meg a társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok terén, valamint a társadalom és a gazdaság fejlettségében. Ezért az egyes térségekben eltérő, a sajátos térségi adottságokra szabott beavatkozásokra van szükség. Különösen nagyok a különbségek az alacsonyabb (megyei és várostérségi) területi szinteken. A magyar **területi közigazgatás elmúlt években lezajlott reformja** (a helyi önkormányzatok, a járások, a megyék és a központi állam közötti feladat- és forrásmegosztás újraszabályozásával) éppen a területi egyenlőtlenségek jellegének megváltozásához igazodott. Ugyanakkor létrejöttek azok a keretek is, amelyek a helyi és térségi fejlesztéspolitikát meghatározzák. Ebből a szempontból a legfontosabb változás, hogy a megyék erős tervezési és területfejlesztési feladatköröket kaptak. A **2007-2013 programozási időszak** regionális operatív programjainak (ROP) tapasztalatai alapján is indokolt területi logikájú operatív programokat indítani. A helyi és a területi szinteken ugyanis vannak jól előkészített fejlesztési elképzelések, nem véletlen, hogy a ROP-ok a 2007-2013 ciklus legjobban teljesítő programjai közé tartoznak a forráslekötés tekintetében. Ugyanakkor a

[4] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

területi szereplők pályázatos úton megszerezhető, előre nem kiszámítható forrásaival szemben a jövőben a szereplők által felelősen tervezhető és végrehajtható forrásallokációs megoldásokat indokolt előnyben részesíteni.

A TOP az alábbi három fő fejlesztési irányt szolgálja, amelyekhez további horizontális fejlesztési irányok kapcsolódnak. Ezek mindegyike több, az Európa 2020 Stratégia alapján meghatározott ún. tematikus célkitűzés elérését is támogatja. A TOP eszközrendszerében (ld. prioritástengelyeinek struktúrája) szintén fennáll a tematikus célok és a prioritások közötti kapcsolat és egy prioritástengely alapvetően egy tematikus célt támogat.

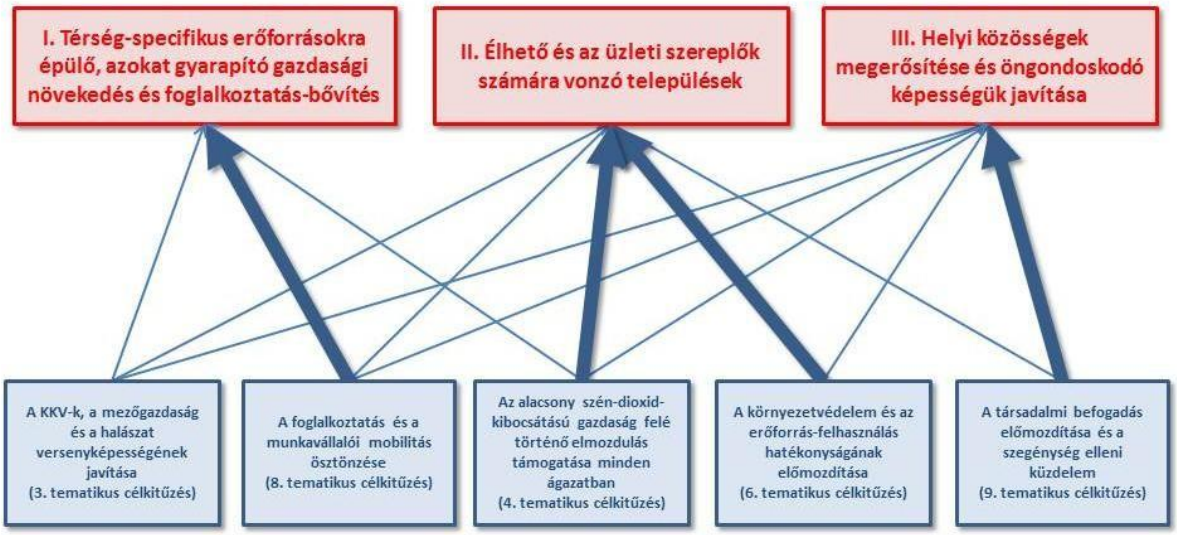

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

A TOP építkezése: dedikált erőforrások a térségileg decentralizált szereplőknek

A TOP meghatározott **decentralizált tervezési forráskeretet** biztosít az egyes megyei önkormányzatok és megyei jogú város önkormányzatok számára, amelyek megyei, megyei jogú város térségi és kisvárostérségi **integrált fejlesztési csomagok** kialakítására és megvalósítására adnak lehetőséget.

Az egyes megyei és helyi (megyei jogú város és térsége, illetve kisvárostérség) fejlesztésekhez a TOP csak egy „menüt" határoz meg, amelynek beavatkozási elemei az egyes területegységek fejlesztési csomagjaiban – meghatározott keretek között – kombinálhatók, specifikus adottságaiknak és kihívásaiknak megfelelően.

A TOP tervezésében a **megyei önkormányzatoknak kulcsszerepe van**: összehangolják a megye területén megvalósuló összes tervezési folyamatot (kisvárostérségieket irányítják is), amely szerepkör kiterjed a végrehajtásra és a nyomon követésre is.

A TOP beruházási stratégiájának áttekintése[5]

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
1. Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	8 (b) a foglalkoztatás barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását	Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés	A támogatott vállalkozások által teremtett új munkahelyek száma (teljes munkaidő-egyenérték, fő)	ERFA	1 127 711 373 €	32%
		8 (c) Helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása új munkahely teremtés érdekében	A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése	A támogatott intézményekben bölcsődei, családi napközi ellátásban, vagy óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma (fő)			
	(3) kkv-k versenyképességének fokozása	3 (c) a termék és szolgáltatásfejlesztésre irányuló fejlett kapacitás megteremtésének és kiterjesztésének elősegítése	Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása	A helyi érdekű kis- és középvállalkozások által kezdeményezett fejlesztési projektek száma (db)			

[5] http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
2. Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása	(6) környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	6(e): környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdaövezetek helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is	Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását Települési környezeti állapot javítása	A támogatott új közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészeken (fő) A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma(fő)	ERFA	588 524 373 €	16,7%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
3.Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	(4) Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban	4 (e) alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását	Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO_2 egyenértéken (tonna CO2-egyenérték) Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan (ezer utasóra/év)	ERFA	676 626 824 €	19,2%
		4(c) az infrastrukturális létesítményekben – többek között a középületekben – és a lakásépítési ágazatban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása	Települési energiahatékonyság növelése	A prioritástengely beavatkozásainak eredményeképp évente megtakarított energiamennyiség (PJ)			
4. A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ERFA 5. cikk 9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra	A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő)	ERFA	264 307 353 €	7,50 %

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ERFA 5. cikk 9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élőlakosok száma (fő)			
5. Közösségi szinten irányított városrészi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem *További kapcsolódó tematikus cél:* (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés	Támogatásban részesülő vállalatok által bevezetett új helyi termékek száma (db) Minőségi fejlesztésen átesett közösségi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma (fő)	ERFA	393 869 781 €	10,00%
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása (9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ESZA 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	6 hónappal a támogatott programból való kilépést követően foglalkoztatott résztvevők száma A támogatott képzésben képesítést szerzők száma	ESZA	422 891 765 €	12,00%

Prioritástengely	**Tematikus célkitűzés** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**Beruházási prioritás** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok** *[a prioritás tengely leírása alapján]*	**A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok** *[az eredményindikátor táblázatok alapján]*	**Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA)** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Uniós támogatás – euró** *[a pénzügyi táblázatok alapján]*	**Az operatív program teljes költségének arányában (%)** (alaponkénti bontásban) **ERFA**
		ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i. aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; ii. a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja; iii. a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékosságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem	Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása	A társadalmi befogadást célzó programba bevontak száma (fő) A támogatott programokba bekapcsolódó civil szervezetek száma (db)			
		ESZA rendelet 3. cikk (1b): Közösségek szintjén irányított helyi fejlesztési stratégiák	Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés	A támogatott programból való kilépéskor foglalkoztatott résztvevők száma (fő)			
7. Technikai segítségnyújtás	-	-	Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása	Az operatív program keretében támogatott projektek megvalósulásának aránya (db)	ESZA	91 626 549 €	2,60 %

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

2.3. Regionális szint

Jelen fejezetben a **Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája** dokumentum kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája[6]

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:
Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.
A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:
A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:
A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:
„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik.”

[6] http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

Prioritások:

Átfogó cél:
A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

Horizontális prioritások:
- A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság.
- A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése.
- Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése.
- A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése.
- A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése.
- Tőkebevonzás innovatív K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén.
- Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés.
- A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése.

Horizontális al-prioritások:
- A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése.
- A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése.
- A régió energiafüggetlenségének elősegítése.
- A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése.
- A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása.
- A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása.
- Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

2.4. Megyei szint

Jelen fejezetben a 2014-2020-ig tartó programozási időszakra vonatkozóan megyei fejlesztési dokumentum, **Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója** kerül bemutatásra.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója[7]

A dokumentum alapvető célja:
A koncepció azzal a céllal készül, hogy kijelölje Tolna megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A megyei (területi) programozáshoz rendelt források felhasználásának alapját képezi majd e dokumentum, hiszen a tervezett megyei fejlesztéseknek a Tolna Megyei Területfejlesztési Koncepcióhoz illeszkedniük kell.

A dokumentum szerkezeti felépítése:
A koncepció tartalmazza a megye jövőképét, célrendszerét, fejlesztésének átfogó és stratégiai céljait, a célrendszer koherenciáját, a terület felhasználás alapelveit, a fejlesztés eszköz- és intézményrendszerét, a prioritásokat, a felelősséget és intézményrendszerét, a koncepció üzeneteit, kapcsolódását más térségekhez, a közszférán kívüli szereplőket.

Területi alapcélok megfogalmazása:

Cél, hogy a Tolna megyei emberek aktívan, egészségesen és egészséges környezetben éljenek városban és a vidéki kistelepüléseken egyaránt, és ezáltal „Otthonuknak tekintsék Tolna megyét". A vonzó városi és vidéki élettér megteremtésével, a tervezett fejlesztésekkel biztosítva legyenek a fiatalok helyben maradásához szükséges feltételek és a munkavállalás. A gazdasági szervezetek ágazatonkénti és termékpályánkénti összefogásának ösztönzésével új, az együttműködésekre épülő K+F+I központok kialakításával a helyi erőforrásokra építve cél a megye gazdasági potenciáljának erősítése, új munkahelyeket létrehozásának lehetősége.

A Koncepció közvetlen beavatkozást igénylő, **3 fő terület fejlesztését** tartja kiemelten fontosnak: **gazdaságfejlesztés, humán erőforrás fejlesztés, vidékfejlesztés**.

A dokumentum az alábbi **átfogó célokat** nevezi meg:
- A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése;
- Társadalmi megújulás;
- A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése.

A koncepció az átfogó célokhoz az alábbi stratégiai célokat rendeli:

A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként
    - Széles körű, gazdasági célú vállalkozói együttműködések (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve

[7] http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

termékpályánként
  - Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kialakítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével
  - Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével
  - Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal
  - A helyi mezőgazdasági alapanyag termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként
  - A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)
  - Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal
  - A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével
  - A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként
  - A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése
  - A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban
  - Egészségipari fejlesztések
  - Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által
  - A megyei gépgyártási kapacitások erősítése elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban
  - A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével

- A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása.
  - Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése
  - Országos jelentőségű védett természeti területek
  - Sió turisztikai hasznosítása
  - Duna-menti rekreációs térség kialakítása
  - Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése
  - A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése
  - Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése
  - Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések

Társadalmi megújulás

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítása
    - A gazdasági igényekhez igazított, gyakorlatorientált szakképzési rendszer kialakítása, a szakképzési lehetőségek bővítése
    -
    - Felnőttképzési (műszaki szakképzési) központok létrehozása a megyében
    - Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás)
    - Szociális ellátórendszer fejlesztése
    - Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása
    - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése

- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklése
    - Családbarát foglalkoztatáspolitika, az atipikus foglalkoztatás lehetőségeinek kiterjesztése
    - Életminőség javítása és vonzó élettér kialakítása a településeken gazdasági funkcióbővítéssel
    - Önkormányzati bérlakás program városokban (pl. Szekszárd), valamint bérház és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban
    - Fiatal vállalkozók támogatása, vállalkozásösztönzés
    - Kulturális, sport és szabadidős – rekreációs lehetőségek bővítése városokban és falvakban egyaránt

A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése

- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel
    - TÉSZ-ek, BÉSZ-ek, termelői csoportok létrehozása termékpályánként
    - Funkcionális térségenként a helyi feldolgozó- és élelmiszeripari kapacitások kiépítése termelői összefogással
    - Apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása
    - A helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése
    - Minőségi haltenyésztés és –feldolgozás
    - Falusi vendégasztal működtetésének elősegítése
    - A klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése

- Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
    - A helyi és helyközi tömegközlekedés keresletorientált racionalizálása
    - Vidékies jellegű városok fejlesztése
    - Helyi erőforrásokra támaszkodó energiahasznosítás
    - Mobil és helyi szolgáltatások megteremtése kistelepüléseken
    - Szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi hátterének biztosítása
    - Minta ökotelepülés kialakításának lehetősége, ökologikus gondolkodás elsajátítása
    - A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása (szabad vállalkozási övezet)

A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belüli különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre:

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként;
- Sió turisztikai hasznosítása;
- Duna-menti rekreációs térség kialakítása;
- Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás);
- Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő
- szakemberképzés indítása;
- Bérház (lakás) és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása;
- A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítás

A Koncepció az alábbi horizontális célok, elvek megvalósítását tűzi ki célul:

- együttműködésre épülő fejlesztések,
- környezettudatos és fenntartható fejlesztések,
- munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések,
- családbarát fejlesztések,
- elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések,
- vállalkozásbarát fejlesztések,
- innovatív fejlesztések.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a fent leírt célokkal összhangban az alábbi prioritásokat azonosítja:
1. prioritás: Megyei komplex térségfejlesztési programok
- szabad vállalkozási zóna (Tamási térsége)
- kiemelten fejlesztendő térség (a megye középső, aprófalvas városhiányos térsége)
- rekreációs térségek (Duna-mente, illetve Sió-mente)
- funkcióbővítő és szociális célú településfejlesztés
- közösségvezérelt helyi programok

2. prioritás: Gazdaság
- K+F+I potenciál erősítése
- ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése
- vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is)
- agrárvállalkozások versenyképességének javítása
- helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása
- piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése

3. prioritás: Környezet, energetika és közlekedés
- térségi elérhetőség és mobilitás javítása
- igényalapú közösségi közlekedés fejlesztése
- klímavédelmi beruházások támogatása (vízrendezés, vízvisszatartás, öntözés)
- fenntartható területhasználat, környezeti károk enyhítése
- helyi természeti erőforrásokra alapozott energiatermelés erősítése

4. prioritás: Társadalom
- keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítása
- minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése
- munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítése
- közösségfejlesztés.

2.5. Térségi szint

A Szekszárdi kistérségben az alábbi jelentős fejlesztési dokumentumok lelhetőek fel:

- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

2.5.1. Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[8]

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlése 302/2008. (XI.26.) szekszárdi öh. határozatával fogadta el.

Szekszárd város általános, hosszú távú tervei között szerepeltek – többek között - a lakosság számára minél magasabb életminőséget biztosító városi feltételek megteremtése, versenyképes helyi gazdaság megteremtése, közlekedésfejlesztés, környezetvédelem, valamint a társadalmi kohézió erősítése.

- A gazdaságfejlesztés elemei: ipar- és turizmusfejlesztés.
- Közszolgáltatások fejlesztése: oktatás, egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztése, ügyintézés gyorsítása, valamint a szabadidős kínálat fejlesztése.
- Környezeti tényezők: hulladékgyűjtő udvar létesítése, hulladékgyűjtő szigetek számának és a szelektíven gyűjtött frakciók számának növelése, alternatív energiaforrások hasznosítása, hulladékgazdálkodás fejlesztése, valamint az illegális lerakóhelyek megszüntetése, felszámolása.
- Versenyképes helyi gazdaság: Tourinform iroda (megvalósult), Ökocentrum és Interaktív tematikus park, rendezvény- és konferenciaturizmus fejlesztése, szálláskapacitás fejlesztése, fürdőfejlesztés (megvalósult), valamint sportpályaépítés.
- Közlekedésfejlesztés: közút- és járdaépítés (megvalósítás alatt), -rekonstrukció, kerékpárút építés, közlekedésbiztonság fejlesztése, parkolóhelyek számának növelése, valamint a helyi tömegközlekedés felülvizsgálata.
- Parkosítás, játszóterek bővítése.
- Közműfejlesztés: csatornahálózat, vízközmű fejlesztés, csapadékvíz és felszín alatti vizek elvezetése fejlesztése, lőtéri ivóvízbázis kármenetesítésének folytatása, új vízbázis létesítése, valamint a közvilágítás fejlesztése.
- Településrehabilitáció: Béla király tér (megvalósult), piactér (megvalósítás alatt), Vármegyeháza környezet (megvalósult), Bezerédj tömbbelső rehabilitáció, Liszt Ferenc tér rehabilitáció, Kápolna tér rehabilitáció, autóbusz pályaudvar, laktanya területének fejlesztése (megvalósítás alatt).
- Felhagyott ipari, szolgáltató területek megújítása: temetőfenntartás.
- Otthonteremtés: panellakások utólagos hőszigetelése, valamint építési telkek kialakítása.
- Közbiztonság fejlesztése.
- Oktatásfejlesztés.
- Egészségügyi, szociális szolgáltatások fejlesztése: intézményhálózat infrastrukturális fejlesztése, szekszárdi kórház fejlesztése (megvalósult).

[8] http://www.terport.hu/webfm_send/3689

- Közigazgatás modernizációja: intézmények akadálymentesítése, elektronikus tájékoztató szolgáltatás fejlesztése, városi honlap fejlesztése, Hivatal korszerűsítése, Okmányiroda fejlesztése, térinformatikai fejlesztések, valamint a térfigyelő rendszer fejlesztése.

Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről – előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.
A 2013. november 13-i dokumentum alapján, mely nem tekinthető végleges dokumentumnak, mert jelenleg zajlik a tervezése, a következő fejlesztési irányok körvonalazónak:

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
    - Inkubátorház fejlesztés
    - Kereskedőház kialakítása
    - Élelmiszeripar konzerv, húsipar piacra jutását segítő szolgáltatások fejlesztése
    - Alapinfrastruktúra fejlesztés
2. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
    - Ifjúsági és sportszálló építése
    - Kereskedelmi szálláshely építése
    - Borutca kialakítása
    - Kerékpárhálózat fejlesztése
    - Sió meder rendezése, térség fejlesztése, kerékpárút fejlesztése, vízi turizmus kialakítása,
3. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
    - Klaszter szervezés
    - Ökopiac szervezése, kialakítása
4. Megyei alternatív befektetés és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing
    - Kereskedőházon belül – regionális központ létrehozása
5. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
    - Társadalmi támogatottsággal rendelkező sportkezdeményezések támogatása
    - Általános- és középiskolai sportinfrastruktúra fejlesztése
    - Közösségi sport tartalom fejlesztése
    - Csarnok eszköz és infrastruktúra fejlesztése
    - Fedett fürdő fejlesztése
6. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
    - Szálláshelyek-, borház kialakítása
7. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések
    - Fürdő lefedésének megvalósítása
    - Belterületi felszíni vízelvezetés rendezése, záportározó kialakítása, mederrendezés
8. A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
    - Az önkormányzati intézmények energetikai korszerűsítése
    - Panel program keretén belül a szigetelés és gépészet korszerűsítése
9. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

- Idősek otthona kialakítása

10. Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja
    - Szociális bérlakás építése
11. Helyi kapcsolódó közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése
    - Közösségi terek sport célú infrastruktúra fejlesztése
    - Kerékpár, kajak, kenu közösségi sport célú infrastruktúra fejlesztése

2013. év végén folyamatban lévő fejlesztések: A Szekszárdi Városi Bölcsőde bővítése (DDOP-3.1.3/D-11-2012-0004, 2013. június 5-től.), Szekszárd Megyei Jogú Város történelmi városmagjának funkcióbővítő fejlesztése szintén folyamatban van, jelenleg a 2. ütem zajlik. (DDOP-4.1.1/C-09-2f-2010-0001 megvalósítási időszak: 2012.10.02. - 2014.01.17.), valamint Szekszárd Megyei Jogú Város hosszú távon egészséges ivóvízzel való ellátása (KEOP-7.1.3.0/B-2008-0001).

2.5.2. Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája[9]

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a város helyzetértékelésének, és a város térségben betöltött szerepének leírását követően meghatározza a városfejlesztési stratégiáját. Ennek keretében kijelöli a város és városrészek átfogó és középtávú fejlesztési céljait, meghatározza a fő beavatkozási irányokat és azok területeit, illetve a stratégia megvalósításának eszközeit. Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Tolna Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 70/2010 (III. 25.) számú határozatával fogadta el.

Regionális szinten a kistérség vonatkozásában meghatározható fejlesztési célok Szekszárd és vonzáskörzetének innováció befogadására alkalmassá tétele, a hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképesebbé tétele, Duna-völgy komplex fejlesztése (magas partok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosiasa hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

A fentiekhez igazodva az alábbi **átfogó cél** fogalmazódott meg, amely egyben a város átfogó jövőképe is: TOLNA A MÚLT ÉRTÉKEIBŐL ÉPÍTKEZŐ, INNOVATÍV ERŐKET BEFOGADÓ ÉS INTEGRÁLÓ ÉLHETŐ VÁROS, A HOLT-DUNA ÉRTÉKEIRE ÉPÍTVE A TÉRSÉG TERMÉSZETI KAPUJA, TALÁLKOZÁSI PONT A DUNÁNTÚL ÉS A DUNA-TISZA KÖZE HATÁRÁN. Ez az alábbiakat jelenti:
Hosszú távon, 15-20 éves távlatban Tolna a kistérségen belül Szekszárddal együttműködve a kistérség és Tolna megye leginkább fejlődő város-párosává válhat, kihasználva az új országos közlekedési kapcsolatokat gazdasági és idegenforgalmi téren egyaránt. Emellett Tolna kistérségi szerepének erősítése érdekében a fejlesztéseket úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy azok a város körzetében, és a kistérségben élők számára is tapasztalhatóan előnyösek legyenek. A város másik fontos célja, hogy a Holt-Dunára, mint egyedi természeti értékre alapozva természeti jellegű turisztikai centrum lesz. Emellett a meglévő városképi értékekre és a kulturális hagyományokra építve továbbfejleszti kulturális és történeti jellegű látnivalóit az idegenforgalom fellendítése érdekében.

[9] http://www.terport.hu/webfm_send/3663

Az átfogó cél megvalósítására az alábbi középtávú célok kerültek megvalósításra, amelyek 2018-ig meghatározzák a város és térségének fejlesztési elképzeléseit:

A természeti értékek védelme, a tájhasználat egyensúlyának helyreállítása:
Holt-Dunaág természeti adottságainak védelmét az ezen adottságokra épülő idegenforgalmi fejlesztési elképzelésekkel. Kiemelt fontosságú a tolnai Holt-Duna-part központi rekreációs területté fejlesztése. Emellett elő kell segíteni a városközpont és a Holt-Duna határozottabb kapcsolatát.

1. Holt-Duna vízutánpótlásának megvalósítása
2. Holt-Duna rehabilitáció

Örökségvédelmi program kidolgozása és a települési környezet minőségének javítása:
A helyi építészeti védettség kiterjesztését és a védett épületek felújításának támogatása. Javaslat az épített örökséget legjobban képviselő épületek műemlékké nyilvánítására, és a városban található műemléki épületek és műemléki jellegű épületek kulturális célú hasznosítására, integrálására a turisztikai kínálatba. Kiemelt figyelmet fordít az értékes és egységes utcaképek megőrzésére.

1. Városi köztéri alkotások karbantartása, felújítása.
2. Minta utcakarakter kialakítása a lakosság bevonásával.
3. Tolna Város területén található értékvédett épületek felújításának támogatása.
4. Zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése 2018-ig min. 2000 m² zöldfelület rekonstrukciója.

A városközpont fejlesztése:
A belváros közterületein át kell rendezni a közlekedési igények kielégítésének sorrendjét. Első a gyalogos, ezt követi a tömegközlekedés, majd a parkoló jármű és végül a gépjárműforgalom. A gazdaságélénkítést szolgálja továbbá a közösségi övezet kialakítása, a központi tér felújítása és forgalomcsillapított, kiskereskedelmi egységekkel, üzlethelyiségekkel ellátott utca, valamint a szükséges parkolók kialakítása is. Meg kell oldani a nagymélységű belvárosi telkek és tömbbelsők célszerű hasznosítását.

1. Városközpontként definiált területen intézményi épületek felújítása, korszerűsítése.
2. Közterületek minőségének javítása- körforgalom kialakítása.
3. Belvárosi korszerűtlen óvodaépület kiürítése, új funkció létrehozása az épületben, tömbbelső rendezése.
4. Szegregált terület fejlesztése, (DDOP-s projektből megvalósult, jelenleg a soft elemek folynak) Városrészi közpark létrehozása.

Infrastruktúra fejlesztés:

1. Lakókörzetek infrastruktúra fejlesztése, szociális bérlakások minőségének javítása.
2. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a várost terhelő átmenő forgalom csökkentésére elkerülő utak létesítése. Kerékpárút építése Szekszárd, Tolna, Dombori között. Tolna és Mözs történeti központjaiban az utak kora és a nagy forgalom miatt azok állapota erősen leromlott, felújítandó. Emellett a városközpontban bővíteni kell a parkolóhelyek számát.
3. Elérhetőség, tömegközlekedés javítása: vasútfejlesztés és a dunai kishajók fogadására alkalmas kikötő létesítésének támogatása.

Felkészülés a település népességének növelésére:
Lakások építésével, lakáshoz jutás segítésével, képzett munkaerő városba csábításával.

Befektetők, nagyobb foglalkoztatók városba történő betelepítése és az idegenforgalom fejlődésének elősegítése:

1. Ingatlangazdálkodási koncepció és azzal párhuzamosan lakossági igények, elképzelések felmérésével átfogó hasznosítási terv elkészítése
2. Ipari és gazdasági funkcióra kijelölt területek fejlesztési programjának kidolgozása, betelepülő vállalkozások számára kedvezmény-rendszer *A volt laktanya területén kijelölt ipari és szolgáltató terület fejlesztése* Munkahelyteremtést kívánja ösztönözni. A város támogatja az egykori laktanya területén további gazdasági társaságok letelepedését, valamint Mözs mellett az M6-M9 csomópont környezetében ipari, kereskedelmi-szolgáltató és logisztikai létesítmények számára építési területeket jelöl ki.

Oktatásfejlesztés, településközi együttműködés javítása:

1. Intézményfejlesztés;
2. Speciális középszintű képzési lehetőség beindítása (pl. sportcélú oktatásfejlesztés);
3. Kulturális intézményfejlesztés.

A szociálisan hátrányos helyzetű, leszakadó rétegek felzárkóztatása:
Foglalkoztatási programokkal az alacsonyan képzett munkaerő tartós foglalkoztatása érdekében.

2.5.3. Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia[10]

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiával rendelkezik, melyet Bátaszék Város Önkormányzatának képviselő testülete fogadott el 2/2010.I.21. KT határozatával.

Bátaszék átfogó középtávú fejlesztési célja, hogy szervezője és motorja legyen a város és a térség társadalmi-gazdasági életének, és az integrált városfejlesztési munka eredményeként minden tekintetben kielégítse a saját és a vonzáskörzet lakosainak jogos igényeit.

Bátaszék fejlesztési irányai:

Térségi hatókörű városi funkciók és szolgáltatások fejlesztése
Ezen intézkedések között említendő a mentőállomás, a távolsági buszpályaudvar, a városi vendégház kialakítása, valamint olyan közösségi funkciók megteremtése, mint pl. az önálló kiállító tér (galéria), vagy a művelődési ház keretében megvalósuló színház es mozi. A funkciómegerősítő beavatkozások szolgálják a város közlekedését, a közösségi funkciókat (a művelődési ház, a közkönyvtár, a szabadtéri rendezvénytér megújítása), a humánszolgáltatási funkciókat (az egészségügyi, szociális es közoktatási szolgáltatásokat érintve), valamint a város gazdasági életét.

A minőségi életet szolgáló városi környezet és infrastruktúra megőrzése, fejlesztése
Folytatni kell a megkezdett aqua-programot a városi ivóvízellátás minőségének javítása érdekében. Cél az épített és természeti környezet javítása terén a hulladékkezeléssel kapcsolatos problémák megoldására és a korábbi állapot környezeti terheinek megszüntetésére, a városi lakásállomány folyamatos felújítására, a rekreációs és zöldterületek megóvásához, illetve fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedésekkel szoros

[10] http://www.terport.hu/webfm_send/3645

egységben a város közösségi tereinek megújítására, az élhetőbb környezetet szolgáló közlekedési infrastruktúra kialakítására, valamint az egységes, kisvárosi arculat kialakítására és következetes megjelenítésére irányulnak. Fontos cél a város múltjának, épített (kulturális) örökségének megőrzése, helyreállítása, esetenként feltárása és bemutatása.

A helyi gazdasági potenciál és ennek réven a város versenyképességének javítása

A helyi vállalkozások fejlesztése, életre hívása érdekében meg kell ismertetni a városlakókat, mint potenciális célcsoportot a városfejlesztési lépések eredményeként megteremtődő új üzleti lehetőségekkel. Ilyenek lehetnek a kulturális, vallási és borturizmus, a helyi kézműves hagyományok felélesztése, a magán-szálláshelyek számának és minőségének bővítése, a vendéglátás fejlesztése, a kulturális programszervezés, rendezvények menedzselése, a helyi mezőgazdasági és kézműves termékek kereskedelme, a városüzemeltetés (pl. zöldterületek karbantartása), az üzleti, tanácsadói, vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése, és kiegészítő elemként a helyben történő felnőttoktatás. Ezen kívül természetesen szükség van olyan ipartelepek, ipari célra felhasználható és alkalmas területek kialakítására is, amelyek versenyképesek a szűkebb-tágabb környezet kínálatával. Ehhez ingatlangazdálkodási lépések, infrastrukturális fejlesztések szükségesek. Fejlesztenie kell a városnak a szociális gazdaság területén történő munkahelyteremtéssel kapcsolatos tevékenységét. Gondoskodni kell közmunkák szervezésénél a munkanélküli városi lakos közfoglalkoztatásáról annak érdekében, hogy ne kerüljenek a munkaerő-piac perifériájára, s könnyebb visszatérjenek a munka világába. Szélesíteni kell a közösségi foglalkoztatás területeit is.

A helyi társadalom és közösségi élet, a humán szolgáltatások fejlesztése

A közösségi terek fejlesztése, bővítése túl azon, hogy közvetlenül szolgálják többek között a város kulturális, szabadidős, szórakoztatáshoz kapcsolódó funkcióit, lehetőséget teremtenek a helyi társadalom kisebb-nagyobb közösségbe szervezésére, illetve megteremtik az ilyen közösségek működésének feltételeit, kereteit, s ezzel lendületet adnak a város civil életének. Az intézményhálózat fejlesztése új és korszerű lehetőségét teremti meg a várostörténeti, a város és a városban elő nemzetiségek kulturális öröksége bemutatásának ösztönzést adva ezzel a hagyományok ápolásának, az értékek megóvásának, továbbá a város és a városi szervezetek partneri kapcsolatai bővítésének, élénkítésének, illetve új emberek, látogatók és közösségek városba vonzásának.

A település az Integrált Városfejlesztési Stratégiájában meghatározta azokat a középtávú fejlesztési terveket, melyek megvalósítása szükséges céljainak elérése érdekében. Az azóta eltel időben, 2010 óta az IVS-ben szereplő tervek közül megvalósult a szilárd hulladéklerakó rekultiválása, a Cigányárok, mint vezetékes infrastruktúra kiépítés folyamatban van és a településen 2014-ben megvalósul a közvilágítás korszerűsítése, valamint a Mentőállomás fejlesztése is. A táblázatban felsorolt fejlesztések a település továbbra is meglévő konkrét fejlesztési igényeit tartalmazza.

Középtávon tervezett fejlesztések	**Konkrét fejlesztési igények**
Intézményhálózat fejlesztése	**Petőfi Sándor Művelődési Ház felújítása, funkcióbővítése:** Művelődési ház teljes felújítása, új színházteremmel, kiszolgáló egységekkel, a funkcióbővítés keretében a Keresztély Gyula Városi Könyvtár is a létesítménykomplexumban üzemelne tovább. **Kossuth utcai óvoda átalakítása vendégházzá:** A kialakítandó Vendégház non-profit szállásépület, mely elsősorban Bátaszék Város Önkormányzata kezelésében lévő Művelődési Ház programjaihoz és kulturális kapcsolatrendszereihez illeszkedve működik. 48 fő fogadására alkalmas, 1 db szobaegység mozgáskorlátozottak részére akadálymentes kialakítással. **Bátaszéki Egészségház kialakítása:** Az orvosi rendelők és az ügyelet részére kialakítandó új egészségház, mely során az új épületben sokkal jobb, modernebb egészségügyi ellátásban lehetne részesíteni a rászorulókat. **Gondozási központ bővítése**: Új épületszárny kialakítására van szükség. **Wellness és úszómedence:** Az uszoda mellett kisebb wellness rész kialakítás külső medencével, szaunával. **Tornacsarnok és sportpálya:** Műfüves pálya létrehozása a sportcsarnoknál, és a tornacsarnok teljes felújítása.
Térrendezés, zöldterületek rehabilitációja, rekreációs területek kialakítása	**Római Katolikus Plébániatemplom Kerítés:** A kerítés rekonstrukció, az eredeti állapot visszaállítása. **Bátaszék Városközpont rehabilitációja:** A város arculata szempontjából is meghatározó központi terület, a Szt. István és a Szentháromság tér rekonstrukciója, szükséges infrastrukturális fejlesztések - parkolóhelyek bővítése- és a zöld övezet minőségi fejlesztése, a főtérhez kapcsolódó piactér megújítása és bővítése. **Játszóterek felújítása, fejlesztése, bővítése.** **Rendezvénytér kialakítása a város déli területén.**
Kerékpárút-fejlesztés	**Kerékpárút fejlesztése**
Szelektív hulladékgyűjtés bővítése	**Szelektív hulladékgyűjtés bővítése**
Lakótelkek kialakítása	**Lakótelkek kialakítása:** területkijelölés megtörtént.
Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése	**Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése és számának bővítése**
Ipari területek kialakítása	**Naperőmű:** Saját földterületen, ahová naperőművet szeretnének telepíteni. **Pirolízis üzem:** Kisebb iparterületen egy pirolízis üzem kialakítása, bővítése.
Vezetékes infrastruktúra fejlesztése (Kövesd, Lajvér, Vázkerámia telep)	**Csapadékvíz elvető rendszer fejlesztése** **Ivóvízhálózat rekonstrukció:** Bátaszéki ivóvízhálózat teljes rekonstrukciója az elöregedett, rengeteg problémát – csőtörést – okozó vízvezeték hálózat teljes rekonstrukciója, mely kb. 31 km hosszú vezetéket foglal magába.
Autóbusz-pályaudvar létesítése	**Autóbusz-pályaudvar létesítése**
Közutak rekonstrukciója	**Bátaszéki belterületi közutak rekonstrukciója:** Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak rekonstrukciója.

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései

A helyi térségi fejlesztési igényekre reagálva a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban meghatározott prioritásokkal összhangban a szekszárdi kistérség tekintetében az alábbi fejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

- **A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása**
  - Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
  - A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
  - Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
  - Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

- **A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken**
  - Települési energiahatékonyság növelése
  - Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

- **A 4. Prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése**
  - Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
  - A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
  - Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
  - Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

- **A 6. Prioritás: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés**
  - A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával
  - A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése
  - A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése
  - Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok
  - A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése
  - Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A részprogram rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokhoz való kapcsolódási pontjai az alábbiakban foglalhatóak össze:

Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció című dokumentumban foglaltak alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolataival, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként.

A regionális jelentőségű, Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között) című dokumentum alapvető célja hosszú távú foglalkoztatási célok megvalósítása. A **Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája** elnevezésű dokumentum horizontális prioritásai között szerepel Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése szempont, az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés, a régióra jellemző elvándorlás megakadályozása, Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

A Terület és Településfejlesztési Operatív Program fő küldetése, hogy kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához. Törekvéseinek tematikus fókuszából kiemelendő a területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítése. **A kistérségi fejlesztési program az operatív program indokoltságával összhangban, a helyi igényekre reagál, a helyi igényekre szabott fejlesztéseknek ad keretet**, a térség belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket céloz meg. A részprogram illeszkedik a TOP fő fejlesztési irányaihoz, az élhető és az üzleti szereplők számára vonzó települések, és a helyi közösségek megerősítése és öngondoskodó képességének javítása irányokhoz, valamint az ezen irányokhoz megjelölt tematikus beavatkozási területekhez.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a társadalmi megújulás stratégiai céljai között szerepelteti az oktatásfejlesztést, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítását, a kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklését, a vidéki életminőség javítását, a térség népességmegtartó képességének elősegítését, együttműködésre épülő fejlesztések megvalósítását, környezettudatos és fenntartható fejlesztések, munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések, családbarát fejlesztések, elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések megvalósítását, valamint a megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének szélesebb körű megismertetését, potenciáljának javítását, fenntartható hasznosítását és tematikus összekapcsolását.
A koncepció prioritásként jelöli meg a rekreációs célú fejlesztések megvalósítását, a funkcióbővítő, szociális célú településfejlesztést, a közösségvezérelt helyi programok megvalósítását, a környezet, energetika és közlekedés javítását, a keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítását, a minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtését, a munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítését, a közösségfejlesztést.

Kistérségi szinten 3 jelentős fejlesztési dokumentum kapcsolódási pontjai vizsgálhatóak:

Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája célként emeli ki a közszolgáltatások fejlesztését: oktatás, egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztését, ügyintézés gyorsítását, valamint a szabadidős kínálat fejlesztését. Környezeti tényezők közül: hulladékgyűjtő szigetek számának és a szelektíven gyűjtött frakciók számának növelését, alternatív energiaforrások hasznosítását, hulladékgazdálkodás fejlesztését, valamint az illegális lerakóhelyek megszüntetését, felszámolását. Célként nevesíti a közlekedési fejlesztéseket, a parkosítást, játszóterek létesítését, a közműfejlesztést, a település rehabilitációt, a felhagyott ipari, szolgáltató területek megújítását, az otthonteremtést, a közbiztonság fejlesztését, az oktatásfejlesztést, valamint az egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztését.

Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről – előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a város 2018-ig tartó fejlesztési programjában jelen részdokumentumhoz kapcsolhatóan, az alábbi fő beavatkozási területeket jelöli ki: a természeti értékek védelme, a tájhasználat egyensúlyának helyreállítása, örökségvédelmi program kidolgozása és a települési környezet minőségének javítása, a városközpont fejlesztése, infrastruktúra fejlesztés, felkészülés a település népességének növelésére, befektetők, nagyobb foglalkoztatók városba történő betelepítése és az idegenforgalom fejlődésének elősegítése, oktatásfejlesztés, településközi együttműködés javítása, valamint a szociálisan hátrányos helyzetű, leszakadó rétegek felzárkóztatása.

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája több településre hatással lévő, térségi szintű fejlesztésekben gondolkodik, fontos célként jelöli meg a térségi hatáskörű, városi funkciók erősítését. Prioritásként jelöli meg a városi környezet és infrastruktúra megőrzését és fejlesztését, a helyi társadalom, közösségi élet és a humán szolgáltatások fejlesztését.

3. A SZEKSZÁRDI KISTÉRSÉG HELYZETELEMZÉSE

A Szekszárdi kistérség város és térsége fejlesztési részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg a kistérségben.

A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, a helyzetelemzésnél az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására:
A város és térsége fejlesztési részdokumentum kidolgozása során a helyzetfeltáró fejezetek elkészítésében primer és szekunder forrásokra egyaránt támaszkodtunk. Munkánkat részben a térségi, helyi szinten meglévő és ismert fejlesztési dokumentumok adataira illetve a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataira (KSH 2011) alapoztuk, részben pedig a térség fejlesztésében érintett szereplők (önkormányzatok, vállalkozások, civil- és érdekvédelmi szervezetek, hatóságok) véleménye került a feltáró anyagrészekbe beépítésre.

A helyzetfeltárás során felhasznált fejlesztési programok, stratégiai dokumentumok a teljesség igénye nélkül az alábbiakban foglalhatóak össze:

- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezési változata;
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között);
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája;
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója;
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája;
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája;
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája;
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója Helyzetfeltáró munkarészek;
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

A statisztikai adatgyűjtés forrása egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal 2012-ben kiadott kiadványa, amely 2011-es adatokat tartalmaz, másrészt a KSH tájékoztatási adatbázis területi statisztikai adatbázisa.

Az önkormányzati szféra szereplői véleményének megismerése több szálon zajlott. Egyrészt **kistérségi üléseken** mondhatták el elképzeléseiket a területfejlesztés releváns résztvevői. Másrészt **személyes mélyinterjúk keretében** ismertük meg a települések, a kistérség tervezett fejlesztési irányait, jövőbeli programjait. Az interjú részben a települések, a térség adottságainak, kapacitásainak, erősségeinek feltárására irányult, másrészt az egyes települések, a térség kiemelt, közös, vagy egyéni fejlesztési programjainak megismerése volt célunk. Harmadrészt **a kistérségi társulásokon keresztül, elektronikus úton** is feltárásra és összefoglalásra kerültek a kistérség településeinek fejlesztési elképzelései. A gazdasági élet szereplőinek, valamint a civil- és érdekvédelmi szervezetek véleményének, jövőbeli fejlesztési programjainak, tapasztalatainak megismerése elsődlegesen a települések vezetőin keresztül valósult meg.

A helyzetfeltáró fejezetekhez szükséges adatok feldolgozása során a másodlagos forrásból származó ismeretek kerültek nagyobbrészt felhasználásra, de minden helyzetfeltáró fejezet kidolgozása esetében figyelembe vettük a személyes egyeztetések, interjúk során feltárt ismereteket, információkat.

A helyzetfeltáró fejezetek elkészítését megelőzően, áttekintettük az országos-, regionális-, illetve térségi/helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokat, amelyek hatással vannak és befolyással bírnak a város és térsége részprogram

kidolgozása szempontjából. Ennek során vizsgáltuk a készülő részdokumentum meglévő fejlesztési dokumentumokhoz való viszonyát, kapcsolódási pontjait.

3.1. Földrajz[11]

3.1.1. A Szekszárdi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében

A Tolna megye délkeleti sarkában fekvő Szekszárdi kistérség határa keleten természetes határként a Duna, mely egyben a szomszédos Dél-Alföld régióhoz tartozó Bács-Kiskun megyei Bajai kistérség határvonala is. Északról a Tolna megyéhez tartozó Paksi kistérség és a Tamási kistérség, nyugatról a Bonyhádi kistérség, délről pedig szintén a Dél-Dunántúli régióhoz tartozó Baranya megyei Mohácsi kistérség fogja közre.

A Szekszárdi kistérség elhelyezkedése Tolna megyében

3.1.2. A Szekszárdi kistérség települései, településszerkezete

A Szekszárdi kistérség területe 1 031,66 km2, Tolna megye területének több mint 27%-a. Ezzel a legnagyobb és legfejlettebb kistérség Tolna megyében.

Összesen **26 településből áll, amiből három város**: Szekszárd Megyei Jogú Város, Bátaszék és Tolna. **Szekszárd gazdasági súlya és nagyságrendje következtében a kistérség meghatározó települése, ugyanakkor Magyarország legkisebb megyeszékhelye.** Lakossága 2011. évben a KSH adatainak megfelelően 33 311 fő, így Tolna megye legnagyobb városa is egyben.

[11] www.ksh.hu
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejelsztes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Kistérség	Központ	Kistérség települései
Szekszárdi kistérség	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Bátaszék, Bogyiszló, Decs, Fácánkert, Fadd, Felsőnána, Harc, Kéty, Kistormás, Kölesd, Medina, Murga, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tengelic, Tolna, Várdomb, Zomba (Járás szempontjából Tengelic a Paksi járáshoz tartozik, illetve elkülönül még a Tolnai járás, melybe Bogyiszló, Fácánkert, Fadd és Tolna települések tartoznak.)

A kistérség eltérő nagyságú településekből áll: 13 község nem nagyobb 3 000 ha-nál (melyből a legkisebb a 659 ha nagyságú település Murga). 7000 ha-nál nagyobb települések a következők: Szekszárd, Decs, Őcsény, Tengelic és Tolna.

A Szekszárdi kistérségben a legjelentősebb, gazdasági, kereskedelmi, szolgáltatási szempontból fontos **Szekszárd Megyei Jogú Város mellett két jelentősebb mikro térség jellemző:**

- **Tolnai központtal** (Bogyiszló, Fadd, Fácánkert és Tolna),
- **Bátaszéki központtal** (Bátaszék, Alsónyék, Pörböly, Báta, de ide sorolhatók Alsónána és Várdomb települések is).

3.1.3. Kistérségek Tolna megyében

Tolna megyében a Szekszárdi kistérség mellett még 4 kistérség található, melyek a következők: Tamási kistérség, Bonyhádi kistérség, Dombóvári kistérség és a Paksi kistérség.

A kistérségek főbb adatai Tolna megyében a KSH 2011. évi adatbázisa szerint az alábbiak:

	Kistérség neve	Központ	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km2)	Népsűrűség (fő/km2)
1.	Tamási kistérség	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	**Szekszárdi kistérség**	**Szekszárd**	**26**	**3**	**83 382**	**1 031,66**	**81**
3.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	21	2	28 118	377,46	74
4.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	16	1	32 333	509,02	64
5.	Paksi kistérség	Paks	14	2	47 314	765,07	62
Összesen			**109**	**11**	229 942		

3.1.4. Természeti adottságok a Szekszárdi kistérségben

Domborzat, éghajlat

A kistérség domborzatilag két egymástól jól elváló részre oszlik. A Dunához közeli települések a Sárköz mélyebben fekvő síksági területéhez tartoznak, míg a Sárköztől nyugatra fekvő települések a Szekszárdi- és Geresdi-dombság lejtőin, illetve a Mezőföld déli nyúlványain – magasabb térszínen helyezkednek el. A kistérség 5 természetföldrajzi mikrorégióhoz kapcsolódik: Szekszárdi dombság, Tolnai Hegyhát, Dél Mezőföld, Tolnai Sárköz, Sárvíz völgy.

Tolna megyére jellemzően itt is értékes éghajlati adottság, hogy napfényben gazdag, a Dél-Mezőföld és a Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintetve az ország leggazdagabb területei közé tartozik, ami elsősorban a növénytermesztésnek kedvez. Jellemző azonban a szélsőséges csapadék területi eloszlása. Míg a Szekszárdi-dombság délnyugati részén 650-700 mm között változik, addig a Mezőföldön, illetve a sárközi (gemenci) térségben pedig 600 mm alá csökken.

Országos jelentőségű védett területek a Szekszárdi kistérségben (érintett települések)

A Szekszárdi kistérségben található **országos jelentőségű védett természeti terület** a Duna-Dráva Nemzeti Park működési területe alá tartozó **Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet** (Szedres, Tengelic), **Kapszeg-tó Természetvédelmi Terület** (Tolna-Mözs, Szekszárd).

A Szekszárdi kistérség területére eső Európai Unió által védett **különleges madárvédelmi Natura 2000-es területek:** Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Őcsény, Pörböly, Szekszárd, Tolna, Tolna-Mözs), Geresdi-dombvidék (Bátaszék), Szekszárdi-dombvidék (Grábóc, Szálka, Szekszárd).

A kistérség területére eső **különleges kiemelt jelentőségű természet megőrzési területek:** Béda-Karapancsa (Báta), Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Fadd, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Szekszárd, Tolna, Tolna-Mözs), Geresdi-dombvidék (Bátaszék), Szedresi Ős-Sárvíz (Harc, Kölesd, Medina, Sióagárd, Szedres, Tengelic), Szekszárdi-dombvidék (Szálka, Szekszárd).

Helyi jelentőségű természetvédelmi területek (érintett települések)

A Sárköz gazdag termőtalaja mellett sajátos népi kultúrájáról és a **Gemenci Tájvédelmi Körzet**ről, erdeiről, vadjairól híres. (A Gemenci erdő közel 18 000 ha nagyságú, mely Európa egyik vadban, madárban leggazdagabb, legnagyobb összefüggő ártéri erdeje. Földrajzi határait északon a Sió-csatorna, délen a bátai erdők, keleten közvetlen a Duna melletti, nyugaton pedig az 5-10 km-rel beljebb épült árvízvédelmi töltés képezi.)

A kistérség területén található a Duna 67 km hosszan, számos holtmeder esik erre a területre. A legjelentősebbek a **Faddi Holt-Duna** (182 ha területű), az országos ökológiai hálózathoz tolnai kettős holtág (**Tolnai Holt-Duna**) (az északi területe 112,5 ha, a déli holtágé 168,7 ha) és a bogyiszlói holtág (**Bogyiszlói Holt-Duna**).

Borvidékek

A Szekszárdi kistérség területén Magyarország történelmi borvidékei közé sorolt Szekszárdi borvidék és az ökológiai adottságai alapján szintén kiváló **Tolnai borvidék található.**
A Szekszárdi borvidék a Szekszárdi dombság legkeletibb területén, a dombság és a Sárköz találkozásánál fekszik. A szőlőtermesztésre alkalmas terület nagysága kb. 6 000 ha, amelyből jelenleg kb. 2 600 ha területen termesztenek szőlőt.
A Tolnai borvidéket 1998-ban hozták létre, mely átnyúlik a megye határain Baranya megye északi és Fejér megye déli részét is magába foglalva. A borvidék központja a Mezőföld és a Tolnai-hegyhát találkozásánál lévő településen, Kölesden van.
A két borvidék alapján elmondható, hogy a kékszőlő termesztése Tolna megyében meghatározó.

Természeti veszélyforrások

Tolna megyében, így a Szekszárdi kistérségben is az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az **árvíz- és belvízveszély**. Az egyre szélsőségesebb időjárás és a megyei/a kistérségi vízrendezési hiányosságok eredményeként egyre jelentősebb területeket érint az árvíz és a belvíz. Kiemelhetjük a Sárvíz-völgyét, ahol 85 éve nem történt patakmeder kotrás, ezért 2010-ben nagy kiterjedésű mezőgazdasági területek kerültek víz alá.

A természeti környezet megóvása, turisztikai célú hasznosítása

A természeti környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Tolna megye települései folyamatosan törekednek a természeti környezet megóvására, illetve a meglévő természeti értékek turisztikai célú hasznosítására. **Báta** település „Alszög" részén ökofalu kialakítására törekszik. **Harc** település turisztikai célú fejlesztést kíván megvalósítani a Sión, amelyhez a településről lejáratot szeretnének létesíteni. **Szedres** település tanösvényt szeretne kialakítani az Ős-sárvíz területén. **Tengelic** tervei között szerepel a Gyulaji Erdő és Vadgazdasággal közösen egy erdei iskola kialakítása, valamint a Zöld Úthoz történő csatlakozása egy 27 km hosszú túraútvonal kiépítésével. **Bogyiszló**n szükséges a Duna holtág rehabilitációja, a holtág kotrásával, gyalogos és kerékpáros sétány kialakításával.
Szekszárd Város tervei között szerepel egy ökocentrum kialakítása a Gemenci erdő területén, a várostól keleti irányba 5 km-re Bárányfokon.

A Sión turisztikai célú fejlesztéseket terveznek, kikötőhelyeket és kiszolgáló létesítmények kialakítását szeretnék megvalósítani. A Dunán is szükség lenne egy Bogyiszló melletti vízi turisztikai megállóhelyre, kiszolgáló helyiségekkel, sátorhelyekkel. A bogyiszlói őstölgyes megóvása érdekében a település célja az őstölgyesben honos tölgytípus újraültetése.

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők[12]

A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség elöregedési folyamata a Szekszárdi kistérségben is megmutatkozik. A Szekszárdi kistérség a megye nyugati részénél sűrűbben lakott. A népesség az utóbbi években azonban ha lassan is, de ebben a kistérségben is csökkent.
Szekszárd népessége 11 év alatt csaknem 1 300 fővel, a kistérség népessége több mint 3 300 fővel csökkent. Tolna megye lakónépességének 36%-a lakik a kistérségben.

A **Szekszárdi kistérség** lakónépessége 83 461 fő volt 2011 év végén. A kistérség lakosságának 61,2%-a városokban él (51 066 fő). Az élve születés 8,1 fő ezer lakosra vetítve, míg a halálozás 12,9 fő. A természetes szaporodás a KSH 2011-es adatainak megfelelően -250 fő volt, tehát a természetes fogyás aránya a lakónépesség számához viszonyítva 0,42%. A belföldi vándorlási különbözet -5,9. A népesség számának alakulása és a népesség kor szerinti összetétele megegyezik a megyei adatokkal, és a lakosságszám további csökkenését vetíti előre.
Alsónána, Kistormás, Őcsény, Sárpilis és Szálka kivételével mindenhol elvándorlásról beszélhetünk. Kistormás (3,93 %) és Szálka (3,43 %) településeken kiemelkedően magas a belföldi vándorlási különbözet, míg Kölesden a legkedvezőtlenebb (-1,89 %) volt 2011-ben.

A **Bátaszéki térség** lakónépessége 2011. év végén 9 364 fő volt, melyből 6 388 fő Bátaszéken él. Az élve születések aránya 0,7%, a halálozás aránya 1,47% a teljes lakosság számához viszonyítva. A természetes szaporodás -73 volt 2011-ben, tehát a népesség száma fogy. A kedvezőtlen tendenciát a belföldi vándorlási különbözet is tovább rontja, ami -47 volt 2011 végén. A Szekszárdi kistérség 13%-a lakik a Bátaszéki mikrotérségben.

A **Tolnai térség** lakónépessége a 2011. év végén 18 510 fő volt, melynek több mint 60%-a Tolnán él (11 367 fő). Tolna után a legnagyobb település Fadd (4 317 fő), majd Bogyiszló (2 193 fő), és végül Fácánkert (633 fő). A népesség számának alakulása és a népesség kor szerinti összetétele megegyezik a megyei adatokkal, és a lakosságszám további csökkenését vetítő előre mind a természetes szaporodás aránya (-0,57%), mind a belföldi elvándorlás aránya (-0,42%). Az élve születések száma 157 volt a kistérségben, mely a teljes népesség 0,85%-a. Ezzel szembe a halálozás aránya 1,42%, mely meghaladja az élve születések számának másfélszeresét. A lakónépességhez viszonyított élve születések száma Fácánkertben a legkedvezőbb, ott eléri az 1,11%-ot, ezzel szemben ott a legalacsonyabb a halálozások aránya (0,63%), míg a kistérség többi településén az élve születések aránya alig haladja meg a 0,8%-ot, és a halálozások aránya meghaladja az 1%-ot. Ennek eredményeként Fácánkertben természetes szaporodásról beszélhetünk (0,47%), a többi településen azonban természetes fogyás tapasztalható. A belföldi elvándorlás Fadd településen kiemelkedően magas (-1,67%). A Szekszárdi kistérség 22%-a lakik a Tolnai mikrotérségben.

[12] www.ksh.hu

3.3. Infrastruktúra[13]

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség

A **közúti közlekedés** szempontjából a legjelentősebbnek az M6-os autópálya és a 6 számú főút mondható, mindkettő átszeli a kistérséget észak-déli irányba, előbbi közvetlen, gyors összeköttetést jelent a fővárossal és Péccsel is. A kistérség keleti oldalán húzódik az 56-os számú főút, Bátaszék Udvar irányába. A Szent László híd Szekszárdtól északra köti össze a Dunántúlt az Alfölddel. Ezen a hídon vezet át a kétszer egysávos M9-es autóút, mely a 6-os főutat köti össze az 51-es főúttal. Szekszárd szempontjából még jelentős a 65. számú főút Szekszárd-Tamási-Siófok irányába, valamint a 63. számú főút Székesfehérvár irányába. Bátaszék szempontjából jelentős még az 55. számú főút Szeged-Baja-Bátaszék vonalon, ezen az útvonalon a Bajai híddal megteremtődik a kapcsolat a Dunántúl és az Alföld között. Az 5603. számú út köti össze Bátaszéket Bonyháddal.

A szekszárdi kistérség közlekedési infrastruktúráját az alacsony vonalsűrűség, a lassú haladási sebesség és az utak rossz minősége jellemzi. **A kistérség vonatkozásában szükséges lenne az M9-es út Kaposvárig terjedő szakaszának megépítése.** A közúti közlekedés szempontjából elmondható, hogy a térségben igényként merül fel a települések jobb elérhetőségének, összeköttetésének biztosítása. **Hiányzik néhány összekötő út, úgy, mint a Szálka Grábóci, de szükséges lenne Sárpilisen a települést mentesítő, elkerülő mezőgazdasági út kiépítése, Fácánkert bekötése a 63. számú útra is.**

A településeken általános igényként merül fel a meglévő belterületi utak és járdák javítása, felújítása, de néhány meglévő összekötő út felújítása is időszerűvé vált.
Összekötő, elkerülő utak felújítása, megépítése vonatkozásában elmondható, hogy szükséges lenne a Szedres elkerülő út teljes megépítése, de a Felsőtengelici bekötőút felújítása is a Paks-Kölesd összekötő útról.
Belterületi út felújítása indokolt Báta, Bátaszék, Harc, Kéty, Kistormás, Kölesd, Murga, Őcsény, Szálkán, Szedres, Tengelic, Várdomb, Zomba, Bogyiszló, Fadd, Tolna településeken.
Járdafelújításra, -kialakításra lenne szükség Alsónánán, Decsen, Harcon, Kétyen, Kistormáson, Kölesden, Medinán, Murgán, Őcsényben, Pörbölyön, Szálkán, Tengelicen, Várdombon, Zombán, Bogyiszlón, Faddon.

Tolnán a Szentháromság szobornál igényként merült fel egy körforgalom kialakítása.

A Szekszárdi kistérség területén két **híd** biztosítja a Dunán való közúti átkelést, a Szekszárdi híd (M9) és a Bajai híd (55sz. főút). A hidakon kívül kistérségi jelentőségű **kompátkelő** is működik Domborinál. Fontosabb **kikötők** Fadd-Domborinál és Bogyiszlón vannak.

---

[13] http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu
Magyar Statisztikai Évkönyv 2011
http://www.terport.hu/webfm_send/3663
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
http://www.terport.hu/webfm_send/3645
http://www.terport.hu/webfm_send/3689

A **vasúti közlekedés** helyzete elég kedvezőtlen. A kistérség vasúti infrastruktúrája korszerűtlen, a megyeszékhelynek nincs közvetlen kapcsolata a régió másik két megyeszékhelyével. A kistérség vasúti közlekedésére jellemző, hogy a kistérség területén vasúti fővonal nem halad keresztül, kicsi a vonalsűrűség, a szolgáltatás színvonala, a mellékvonalak műszaki állapota, minősége elmarad a kívánatostól. A kistérséget a Szekszárd-Bátaszék, a Kelet-nyugat irányú Dombóvár-Bátaszék-Baja vasútvonal érinti. A nemzetközi vasúti forgalomba való kapcsolódás elsősorban átszállásokkal lehetséges, a kistérségben nem fut villamosított vasútvonal.

A **légi közlekedés** szempontjából elmondható, hogy a kistérségben, Őcsény településen található a megye egyetlen belföldi, légi közlekedésre alkalmas repülőtere, amelynek személyszállításra alkalmassá tételéhez jelentős infrastrukturális beruházások megvalósítása lenne szükséges. Az Őcsényi repülőtér turisztikai szempontú fejlesztése is igényként jelentkezik a térségben, amely reális cél lehet.

A **vízi közlekedés** szempontjából a Duna, mint nemzetközi vízi út, jelenleg a személyszállítás és a turizmus szempontjából, mint kiemelkedő lehetőség nem hasznosított. A közlekedési kapcsolatok fejlesztéséhez a kikötőhálózat és logisztikai központok kiépítése szükséges. A Duna kínálta turisztikai lehetőségek jobb kiaknázása a térség kiemelt célja. A Sió csak időszakosan és kisebb testű hajókkal hajózható. Szükséges lenne a Sió vízi szállításra alkalmassá tétele, turisztikai célú hasznosítása is.

Kerékpáros közlekedésre a kistérségben több településen (Szekszárdon, Tolnán, Bátaszéken) van lehetőség, illetve elkészült néhány települést összekötő kerékpárút. A Duna projekt keretében a szekszárdi kistérségből Bátát, Bogyiszlót, Fadd Domborit, Tolnát érintően kerékpározhatóvá válik a Dunai töltés.
A megye, és a kistérség sem rendelkezik kiterjedt kerékpárút hálózattal, ugyanakkor igény merül fel a teljes megyei kerékpárút hálózat kialakítására, mind a hivatásforgalom, mind a turizmus szempontjából. Igény lenne a **Fadd-Dombori**, a **Tolna-Faddi**, a **Szekszárd-Tolna-Dombori** kerékpárút kialakítására. Bogyiszló Község fejlesztési elképzelése a **Bogyiszló-Tolna** kerékpárút megépítése, de a Duna Holtág turisztikai célú hasznosítási tervei között is szerepel egy turisztikai célú kerékpárút kialakítása. Kiemelt fejlesztési elképzelés a szekszárdi kistérségben a **Szekszárd-Bátaszék-Szálka** kerékpárút megépítése. Igény merült fel a **Báta-Dunaszekcső** közötti kerékpárút kiépítésére. Dunaszekcsőn komppal át lehet jutni Szeremlére, így 3 megyét érintene a kerékpárút. A kistérségi fejlesztési elképzelések között szerepel a **Kölesd-Kistormás**, az **Őcsény-Szekszárd** kerékpárút kialakítása is.
Egyes településrészek közötti kerékpáros közlekedés biztosításának lehetősége is megfogalmazódott, Pörböly településről igény lenne kerékpáros közlekedési lehetőségre az erdészet és vasútállomás irányába, Várdomb központjából Újberek illetve a Gépállomás lakótelep irányába.

A Gemenc Volán Zrt. biztosítja a **helyi- és helyközi autóbusz-közlekedést**, de több Volán társaság is közlekedtet járatokat távolsági vonalon. Budapest irányába óránként indulnak járatok, Szekszárdról pedig a Dunántúl valamennyi megyeszékhelye elérhető.

A kistérségben regisztrált személygépkocsik száma 26 817, amely a megyében regisztrált személygépkocsik (70 325) 38,13%-a. A személygépkocsik átlagéletkora 13,1 év, amely a megyei átlaghoz (13,24) képest kedvező.

3.3.2. Lakhatás[14]

A Szekszárdi kistérség lakásállománya 2011 év végén, 35 058 volt, amely a megyei lakásállomány (98 897) 35,47%-a. Az újonnan épített lakások száma 45 volt, amely a megyéhez (120) viszonyítva 37,5%-ot tesz ki, ebből 28 lakás Szekszárdon épült. Az újonnan épített lakások 66,6%-a 4 vagy több szobás. Az épített lakások átlagos alapterülete a kistérségben 136,0 m^2, amely a megyei átlag (116 m^2) felett van. 4,5% a 2000 és 2011 között épült lakások és a 2011-es lakásállomány nagyságának aránya.

A Tolnai térség lakásállománya 7 262 volt 2011 év végén, amely a kistérségi lakásállomány 20,71%-a, a megye lakásállományának 7,34%-a. 2011-ben újonnan 2 lakás épült, amelyből 1 lakás 4 vagy több szobás volt.

A Bátaszéki térség lakásállománya 4 667 volt 2011 év végén, amely a kistérségi lakásállomány 13,31%-a, a megye lakásállományának 4,71%-a. 2011-ben újonnan 4 lakás (Bátaszék, Várdomb) épült, amelyből 2 lakás 4 vagy több szobás volt.

Szekszárd és térségének lakásállománya 23 129 volt 2011 év végén, amely a kistérségi lakásállomány 65,97%-a, a megye lakásállományának 23,38%-a. 2011-ben újonnan 39 lakás épült, ebből 28 darab Szekszárdon, amelyből 27 lakás 4 vagy több szobás volt.

3.3.3. Közműellátottság[15]

Vízellátás

A Szekszárdi kistérségben valamennyi településén rendelkezésre áll a vezetékes víz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 603,7 km, amely a megyei hálózat 31,98%-át teszi ki. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások száma 34 059, amely a teljes lakásállomány 97,15%-át jelenti, amely a megyei átlag felett van (96,41%) 3 263 000 m^3 víz szolgáltatására került sor 2011-ben. Több településen 100%-os a vezetékes vízhálózatra való rácsatlakozás, a legalacsonyabb csatlakozási arányt Medina mutatja (85,30%).

A Tolnai térséghez tartozó települések mindegyikén rendelkezésre áll a vezetékes víz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 147,2 km, amely a kistérségi hálózat 24,38%-át, a megyei hálózat 7,79%-át teszi ki. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya mind a 4 településen 99% feletti, Fácánkerten és Faddon 100%-os.

A Bátaszéki térséghez tartozó települések mindegyikén rendelkezésre áll a vezetékes víz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 77 km, amely a kistérségi hálózat 12,75%-át, a megyei hálózat 4,07%-át teszi ki. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 97,47%, amely a kistérségi átlag felett van. Alsónánán 100%-os a rácsatlakozási arány, Alsónyéken a legalacsonyabb, 92,83%.

A Szekszárdi térséghez tartozó települések mindegyikén rendelkezésre áll a vezetékes víz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 380 km, amely a kistérségi hálózat 62,94%-át, a megyei hálózat 20,13%-át teszi ki. A közüzemi ivóvízhálózatba bekapcsolt

[14] www.ksh.hu Területi statisztika
[15] www.ksh.hu Területi statisztika

lakások aránya 96,26%, amely a kistérségi átlag alatt van minimálisan. Számos településen 100%-os a rácsatlakozási arány, Medinán a legalacsonyabb, 85,30%.

Az ivóvízhálózat rekonstrukciójának igénye is felmerül néhány településen. Az elöregedett csőrendszer számos problémát okoz a településeken**. Bátaszék város teljes ivóvízhálózatának rekonstrukciója vált szükségessé. Az ivóvízvezeték hálózat felújítása indokolt Decsen és Tolnán is. Decs-Szőlőhegy ivóvízhálózatának kialakítása is felmerült. Szálkán új telkek kerültek kialakításra, amelyek teljes közműellátottságát –köztük az ivóvízrendszert is- biztosítani szükséges.**

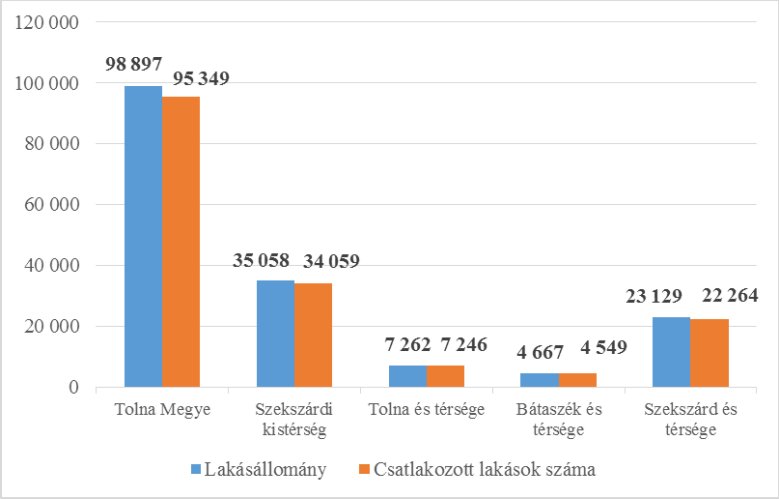

Közüzemi ivóvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Szennyvízelvezetés, -tisztítás

A Szekszárdi kistérségben található 26 településből 8 település (Alsónyék, Felsőnána, Kéty, Kistormás, Murga, Pörböly, Zomba) nem rendelkezik közüzemi szennyvízhálózattal, Zombán folyamatban van a szennyvízhálózat kialakítása. A közüzemi szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások száma 25 874, amely a teljes lakásállomány 73,80%-a. Ez az arányszám a megyei átlag felett áll (61,19%). Szálkán a legmagasabb a szennyvízhálózatra történő csatlakozás aránya (100%), Bátán a legalacsonyabb, 35,36%. A közüzemi szennyvízhálózat hossza 2011-ben 505,4 km volt.

A Tolnai térséghez tartozó települések mindegyikén elérhető a közüzemi szennyvízhálózat. A szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 79,84%, amely a kistérségi átlag felett áll. A legmagasabb arányszámot 86,35%-kal Tolna mutatja, a legalacsonyabbat (56,75%) pedig Bogyiszló. A közüzemi szennyvízhálózat hossza 2011-ben 188 km volt.

A Bátaszéki térséghez tartozó települések közül Alsónyék és Pörböly településeken nincs közüzemi szennyvízhálózat. A szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 66,57%, amely a kistérségi átlag alatt áll. A legmagasabb arányszámot 86,7%-kal Bátaszék mutatja, a legalacsonyabbat (35,36%) pedig Báta. A közüzemi szennyvízhálózat hossza 2011-ben 71 km volt.

A Szekszárdi térséghez tartozó települések közül Felsőnánán, Kétyen, Kistormáson, Murgán és Zombán nincs közüzemi szennyvízhálózat, Zombán folyamatban van annak

kialakítása. A szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya 73,37%, amely a kistérségi átlag alatt áll. A legmagasabb arányszámot 100%-kal Szálka mutatja, a legalacsonyabbat (46,55%) pedig Tengelic. A közüzemi szennyvízhálózat hossza 2011-ben 246 km volt.

A közüzemi szennyvízhálózattal nem rendelkező települések mindegyike esetében régóta igény mutatkozik a hálózat kiépítésére. A már elavult rendszerek csőhálózatának cseréjére lenne szükség Decsen, a meglévő szennyvíztelep bővítésére Sióagárdon, a meglévő rendszer továbbfejlesztésére Szálkán.

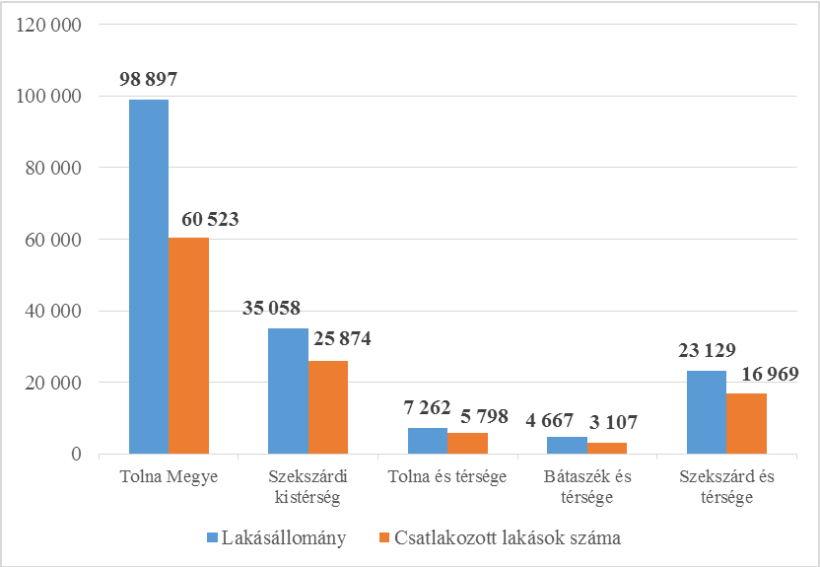

Közüzemi szennyvízhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Csapadékvíz-elvezetés

A Szekszárdi kistérségre is folyamatos problémaként jellemző a csapadékvíz elvezetés kérdésének megoldása. A meglévő árokrendszer jelenleg csak részben burkolt, így felmerül a további szakaszok kialakítása, burkolattal ellátása, továbbá a meglévő szakaszok felújítása, karbantartása is állandó igény. **A vízelvezetők felújítására, a rendszer fejlesztésére lenne szükség Alsónána, Decs, Murga, Őcsény, Sárpilis, Szálka, Várdomb, Zomba, Bogyiszló, Fadd, Pörböly, Alsónyék, Kéty, Kölesd, Kistormás, Harc, Medina településeken.**

Villamos energia ellátás

A Szekszárdi kistérségben a villamos energia fogyasztók száma 42 579, amely a megyei villamos energiafogyasztók 37,00%-a. 2011-ben a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 92 187 MWh, amely a megyei viszonyok 38,67%-át teszi ki. Az egy háztartásra jutó fogyasztás 2 153 kWh.

A Tolnai térségben a villamos energia fogyasztók száma 8 922, amely a kistérségi fogyasztók 20,95%-át teszi ki. 2011-ben a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 21 810 MWh, amely a kistérségi viszonyok 23,65%-át teszi ki.

A Bátaszéki térségben a villamos energia fogyasztók száma 5 133, amely a kistérségi fogyasztók 12,05%-át teszi ki. 2011-ben a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 12 501 MWh, amely a kistérségi viszonyok 13,56%-át teszi ki.

A Szekszárdi térségben a villamos energia fogyasztók száma 28 524, amely a kistérségi fogyasztók 66,99%-át teszi ki. 2011-ben a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 57 876 MWh, amely a kistérségi viszonyok 62,78%-át teszi ki.

Vezetékes gáz ellátás

A Szekszárdi kistérségben Pörböly község kivételével valamennyi településén elérhető a vezetékes gáz. A háztartási vezetékes gázfogyasztók száma 21 562, amely a teljes lakásállomány 61,50%-a, amely a megyei átlag (55,77%) felett van. A vezetékes gázra való rácsatlakozási arány Kétyen (87,22%) és Várdombon (87,61%) a legmagasabb, Murgán (25,45%) és Kistormáson (29,69%) a legalacsonyabb. 44 758 000 m^3 gáz szolgáltatására került sor 2011-ben, ebből háztartások részére 20 004 000 m^3. Az egy háztartásra jutó évi fogyasztás 917 m^3.

A Tolnai térségben a háztartási vezetékes gázfogyasztók száma 5 364, amely a teljes lakásállomány 73,86%-a, amely a kistérségi átlag felett áll. A vezetékes gázra való rácsatlakozási arány Fácánkertben a legalacsonyabb 47,26%, Tolnán a legmagasabb 83,27%.

A Bátaszéki térségben Pörböly község kivételével, valamennyi településen elérhető a vezetékes gáz, a háztartási vezetékes gázfogyasztók száma 3 195, amely a teljes lakásállomány 68,46 %-a, amely a kistérségi átlag felett áll. A vezetékes gázra való rácsatlakozási arány Bátán a legalacsonyabb 57,23%, Várdombon a legmagasabb 87,76%.

A Szekszárdi térségben valamennyi településen elérhető a vezetékes gáz, a háztartási vezetékes gázfogyasztók száma 13 003, amely a teljes lakásállomány 56,22%-a, amely a kistérségi átlag alatt áll. A vezetékes gázra való rácsatlakozási arány Murgán a legalacsonyabb 25,45%, Kétyen a legmagasabb 87,22%.

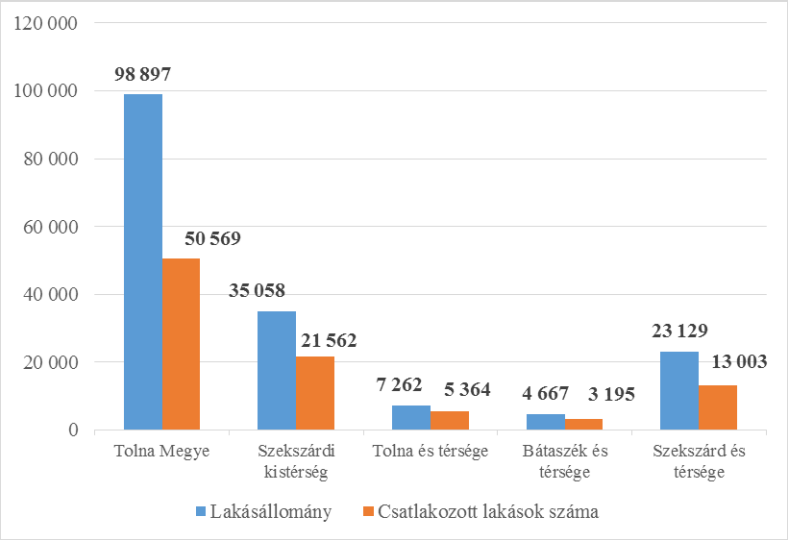

Vezetékes gázhálózatra csatlakozott lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

Távfűtés és melegvíz hálózat

Távfűtéssel és melegvíz-hálózattal a kistérségben Szekszárd rendelkezik.

Telefon, kábeltelevízió, internet, postai szolgáltatás

Kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma a Szekszárdi kistérségben 23 987, amely a teljes lakásállomány 68,42%-a. A legmagasabb arányt Szekszárd (76,83%) mutatja, a legalacsonyabbat Murga (32,73%). A távbeszélő fővonalak száma 27 034.

A Tolnai térségben a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma 4 640, amely a teljes lakásállomány 63,89%-a, amely a kistérségi átlag alatt áll. A legmagasabb arányt Tolna (66,99%) mutatja, a legalacsonyabbat Fácánkert (54,11%). A távbeszélő fővonalak száma 4 481.

A Bátaszéki térségben a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma 2 887, amely a teljes lakásállomány 61,80%-a, amely a kistérségi átlag alatt áll. A legmagasabb arányt Várdomb (68,03%) mutatja, a legalacsonyabbat Alsónyék (50,16%). A távbeszélő fővonalak száma 2 947.

A Szekszárdi térségben a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások száma 16 468, amely a teljes lakásállomány 71,18%-a, amely a kistérségi átlag felett áll. A legmagasabb arányt Szekszárd (76,83%) mutatja, a legalacsonyabbat Murga (32,73%). A távbeszélő fővonalak száma 19 606.

3.3.4. Épített környezet

A Szekszárdi kistérség településein kiemelt szempont a közfeladatot ellátó intézmények, önkormányzati fenntartású épületek folyamatos felújítása, amelynek során különös hangsúlyt kap az épületek energiahatékonysági korszerűsítése. A polgármesteri hivatalok, óvodák, művelődési házak, szociális intézmények, orvosi rendelők korszerűsítésének igénye szinte kivétel nélkül minden településen megjelenik.
A települési összkép javítása is fontos célkitűzés a városok, községek életében. Báta, Várdomb és Pörböly települések több, kisebb települési központot szeretnének kialakítani. Bátaszék évek óta tervezi városközpont rehabilitációját a szükséges infrastruktúrafejlesztésekkel, zöldövezetek minőségi fejlesztésével. Harcon is tervben van a Vörösmarty tér rekonstrukciója. Zombán elérendő cél a településközpont fejlesztése. Tolnán szeretnék folytatni a Mözs és Tolna közötti város rehabilitációs beavatkozásokat.
Számos településen hiányzik a megfelelő számú, színvonalú, biztonságos, közterületi játszótér, ezek kialakítása illetve a meglévők rekonstrukciója is kiemelt célkitűzés a településeken.

A kistérségben problémát jelent a műemlék, vagy helyi védettség alatt álló épületek felújítása, államegóvásának biztosítása. Különösen igaz ez a templomokra, egyházi kegyhelyekre. Felújításra szorul Bátán a Szent Vér templom, és a Szent Mihály templom, Bogyiszlón a katolikus templom, Bátaszéken a Római Katolikus Plébániatemplom kerítése, a felsőnánai templom, Harcon pedig szükség lenne a templom partfal stabilizációjára. Több településen felmerült a meglévő műemléki épületek felvásárlása, felújítása, kiállítótérként, tájházként történő hasznosítása.

A települések törekednek a meglévő közösségi célú sportlétesítmények állagának megóvására. Számos településen felmerült az igény a sportlétesítmények bővítésére, kiszolgálóhelyiségek infrastrukturális fejlesztésére, új közösségi terek, sportcsarnokok kialakítására.

Az épített környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Szükséges lenne azonban az államegóváson kívül az épített környezeti értékek megújítása is.
Az épített környezet értékei vonatkozásában elmondható, hogy szükséges lenne turisztikai célú hasznosításuk, amelyek azonban jelentős és folyamatos infrastrukturális fejlesztéseket igényelnek a megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében.

3.3.5. Hulladékgazdálkodás[16]

A Szekszárdi kistérségben a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 34 957, amely a teljes lakásállomány 99,71%-a, amely a megyei átlag (90,51%) felett van. 24 672 tonna szilárd települési hulladék került elszállításra a kistérségben a KSH 2011 évi adatai alapján, ebből a lakosságtól 22 587 tonna.
A kistérségben az Alisca Terra Regionális Hulladékgazdálkodási Kft. gondoskodik a települési szilárd kommunális hulladék szállításáról és ártalmatlanításáról, a társaság biztosít köztisztasági tevékenységet, hó és síkosságmentesítést, szelektív hulladékgyűjtés és lomtalanítás lehetőségét.

A Tolnai térségben a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 7 259, amely a teljes lakásállomány 99,96%-a, amely a kistérségi átlag (99,71%) felett van. 5 369 tonna szilárd települési hulladék került elszállításra a kistérségben a KSH 2011 évi adatai alapján, ebből a lakosságtól 5 179 tonna.

A Bátaszéki térségben a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 4 091, amely a teljes lakásállomány 87,66%-a, amely a kistérségi átlag (99,71%) alatt van. 3 377 tonna szilárd települési hulladék került elszállításra a kistérségben a KSH 2011 évi adatai alapján, ebből a lakosságtól 2 177 tonna.

A Szekszárdi térségben a rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 23 056, amely a teljes lakásállomány 99,68%-a, amely a kistérségi átlag (99,71%) alatt van. 15 661 tonna szilárd települési hulladék került elszállításra a kistérségben a KSH 2011 évi adatai alapján, ebből a lakosságtól 14 971 tonna. **A kistérségben Szedres településen merült fel a meglévő hulladéklerakó rekultivációja.**

[16] www.ksh.hu Területi statisztika

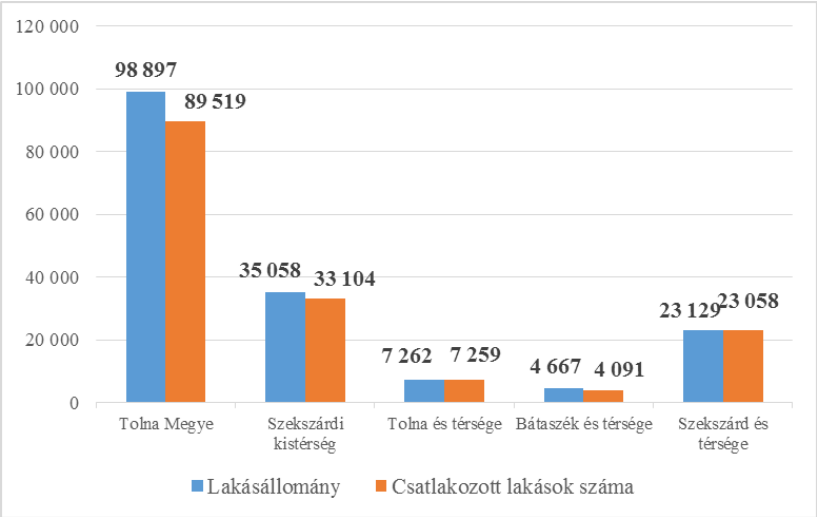

Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások
Forrás: KSH Területi statisztika

3.3.6. Környezetvédelem[17]

A hagyományos energiahordozók felhasználásának mennyisége évről évre csökken, amely részben a lakosság környezettudatosabb gondolkodásmódjából adódik. A **villamos energia** felhasználás 2008-tól 2011-ig közel 20 %-os csökkenést mutat, **a fajlagos gázfogyasztás** a 2003-ban mért adathoz (150 m^3/hó) képest a felére esett vissza 2011-re (78 m^3/hó).
Az utóbbi években előtérbe kerültek az épületenergetikai szempontok a lakásfelújítások során, valamint a magasabb energiaosztályba sorolt háztartási gépek elterjedése.

A **szelektív hulladékgyűjtés** lehetősége a legtöbb településen megteremtődött, azonban annak mennyiségi növelés érdekében szükséges az infrastruktúra bővítése.

A **megújuló energiaforrások** tekintetében a **biomassza alapú energiahordozók** termelésének lehetőségeire Szekszárd és Tolna térsége is alkalmas szántóföldterületekkel rendelkezik. A Szekszárdi kistérségben Fadd településen tervben van egy bioetanol üzem létesítése. Geotermikus és geotermális energiahasznosításra a megyében a Szekszárdi kistérségben, Szekszárd és Tolna környékén nyílik lehetőség. Szekszárd is kezdeményezte a hőszivattyúk gyakorlatban történő alkalmazását. Megépült az új fürdő komplexum, aminek fűtése a föld hőjének hasznosításából táplálkozó hőszivattyúról működik. Az AGORA program keretében elkészült Művészetek Háza felújítás-átalakítás, amelynek szintén hőszivattyús fűtése létesült.
A **napenergia** energetikai hasznosíthatósága szempontjából Tolna megye területén a legmagasabb szintű (1295 kWh/m2/év) napenergia a Szekszárd-Paks képzeletbeli vonal mentén mérhető.
Tolna megye Területrendezési Tervében **szélerőmű** létesítésére kijelölt területek a kistérségben Fadd település mellett találhatóak.

A kistérség településein az épületenergetikai célú fejlesztések között egyre hangsúlyosabb szerepet kap a megújuló energia. A cél a közintézmények villamos

[17] www.ksh.hu Területi statisztika

energia ellátásának, és használati melegvíz fogyasztásának részbeni kiváltása megújuló energiaforrások hasznosításával, napelemes és napkollektoros rendszerek telepítésével.

Általánosan jellemző a települések saját fenntartású és közfeladatot ellátó épületeinek ilyen irányú fejlesztése az alábbiaknak megfelelően:

Decsen tervben van a szennyvíztelep napenergia ellátása, de az elképzelések között szerepel a geotermikus energia hasznosítása is.
Várdomb település elképzelései között szerepel a lakóépületek kedvező fekvése miatt a lakóépületek napelemes rendszerrel történő ellátása, és villamos energia termelése. Szekszárd város tervei között szerepel a tízemeletes lakóépületek napkollektoros rendszerrel történő felszerelése. A Megyei Jogú Város részt vesz egy programban, amelyben a város által létrehozandó Sport és Szabadidőcentrum fűtésének és használati melegvíz ellátásának energia szükségletét alternatív energiaforrások (geotermikus energia, napenergia) felhasználásával kívánják lefedni.

3.4. Gazdaság[18]

3.4.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés[19]

A Szekszárdi kistérségben a KSH adatai szerint 2011-ben összesen 10 002 vállalkozás volt regisztrálva, melynek 29,6%-a társas vállalkozás. A kistérség központi településén, Szekszárdon 2011-ben 6 373 vállalkozás volt regisztrálva, 66%-uk egyéni vállalkozásként. A regisztrált vállalkozások közül 3 372 működött. A regisztrált vállalkozások 13%-a foglalkozott mezőgazdasággal, 12,2%-a ipari tevékenységgel és 74,8%-a nyújtott valamilyen szolgáltatást.

A KSH 2010-es adatai alapján a Szekszárdi kistérség központjában a működő vállalkozások 51,7%-a társas vállalkozás.

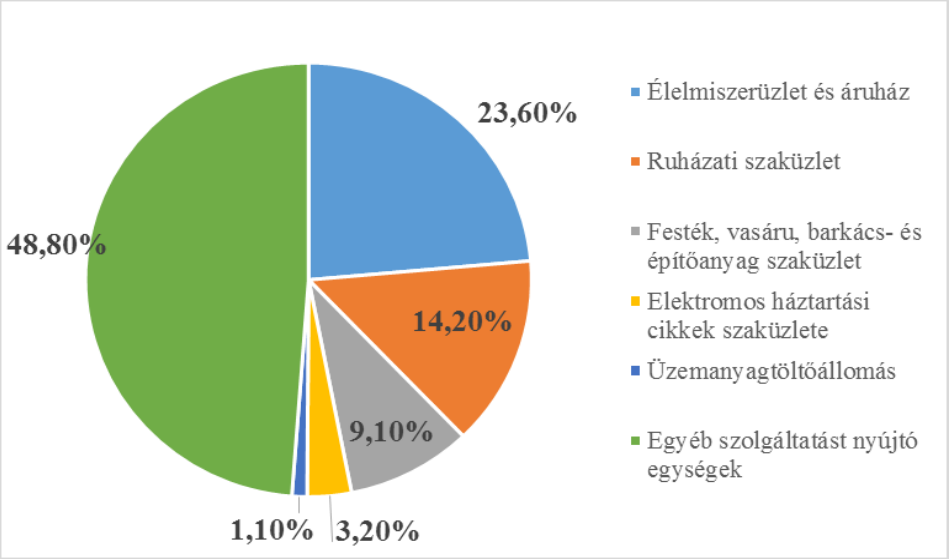

Szekszárdi kiskereskedelmi egységek megoszlása tevékenység alapján
Forrás: KSH 2011

[18] www.ksh.hu
http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
http://www.tolnamegye.hu/terfej/TMTRF_09_6%201_20111108_vegleges.pdf
[19] http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html
Regisztrált gazdasági szervezet a megfigyelés időpontjában az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.
Egy adott évben **működő vállalkozásnak** tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A vállalkozási demográfia a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra, konkrétan egy adott évre vizsgálja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után.
Gazdálkodási formák szerint a működő vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

A 2011-es időszakban szintén Szekszárdon összesen 759 kiskereskedelmi egység működött, melynek 23,6%-a élelmiszerüzlet és áruház, 14,2%-a ruházati szaküzlet, 9,1%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 3,2%-uk elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 1,1%-uk üzemanyagtöltő állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Összesen 12 gyógyszertár és 207 vendéglátóhely – melyből 103 étterem, büfé - található. Tolna megye kiskereskedelmi egységeinek 20%-a található a Szekszárdi kistérség központjában.

A Tolnai térségben a KSH 2011-es adatai alapján a regisztrált vállalkozások száma 2 337, melynek 21,5%-a társas vállalkozás. Tolnán jegyzik a regisztrált vállalkozások 66,4%-át, összesen 1 551 vállalkozást, melynek 29,1%-a mezőgazdasággal, 15,9%-a iparral és 55%-a szolgáltatások nyújtásával foglalkozik.
Tolnán a regisztrált vállalkozások 49,5%-a működik, a működő vállalkozások 39,6%-a társas vállalkozás.

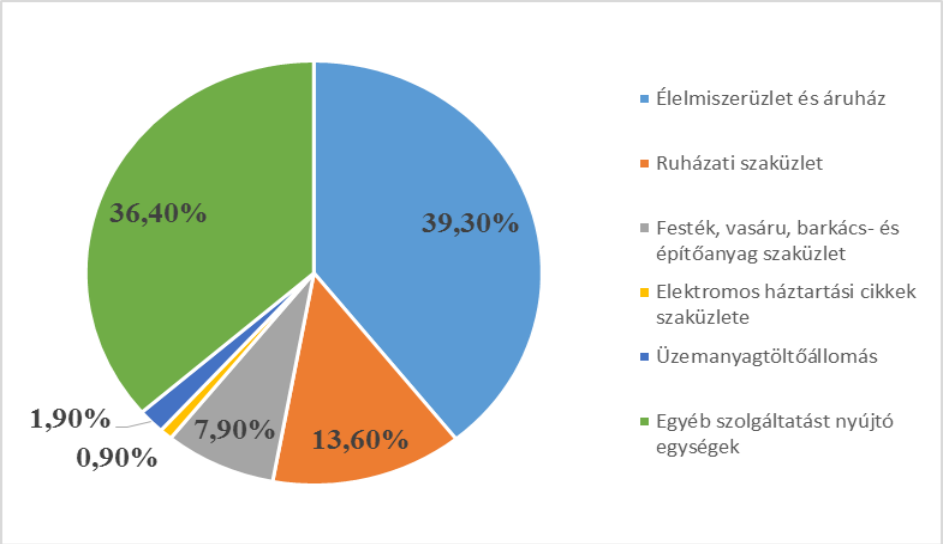

Tolnai kiskereskedelmi egységek megoszlása tevékenység alapján
Forrás: KSH 2011

Tolnán összesen 214 kiskereskedelmi egység található, melynek 39,3%-a élelmiszerüzlet és áruház, 13,6%-a ruházati üzlet, 7,9%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 0,9%-uk elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 1,9%-uk üzemanyagtöltő állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Összesen 4 gyógyszertár és 47 vendéglátóhely – melyből 18 étterem, büfé - található. A megye kiskereskedelmi egységeinek 5,7%-a található Tolnán. A legtöbb vállalkozás a kereskedelem, javítás nemzetgazdasági ágban tevékenykedik. Ezen kívül jelentős a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halgazdálkodás nemzetgazdasági ágban tevékenykedő vállalkozások száma.
A Tolnai térségi központ, Tolna legnagyobb foglalkoztatója a Fastron Hungaria Kft. (elektronikai alkatrészek gyártása, automatizálás, számítógépes alkatrészek), őt követi a Tolnatext Bt. (fonalfeldolgozás, műszaki szövet előállítása, pl. üvegszövetek hőszigetelő rendszerekhez). Természetesen tőlük származik az iparűzési adó legnagyobb része is.

A Bátaszéki térségben 825 regisztrált vállalkozást tartanak nyilván, jellemzően szintén egyéni vállalkozás formájában. A nyilvántartott álláskeresők száma 275 fő, mely az összes lakosság 4,3%-a, a munkavállalási korú népességnek pedig 6,3%-a.

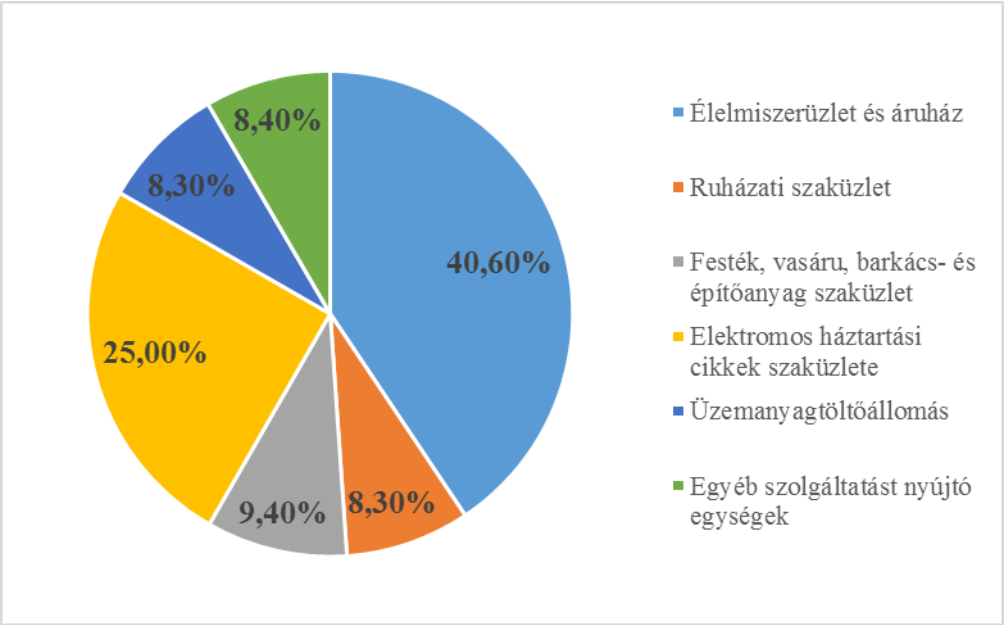

Bátaszéki kiskereskedelmi egységek megoszlása tevékenység alapján
Forrás: KSH 2011

Bátaszéken 96 kiskereskedelmi egység található, melynek 40,6%-a élelmiszerüzlet és áruház, 8,3%-a ruházati üzlet, 9,4%-a festékek, vasáruk, barkács- és építési anyagok szaküzlete, 25%-uk elektromos háztartási cikkek szaküzlete és 8,3%-uk üzemanyagtöltő állomás, a többi pedig egyéb szolgáltatást nyújtó egység. Összesen 2 gyógyszertár és 29 vendéglátóhely – melyből 11 étterem, büfé - található. A regisztrált vállalkozások 36,7%-a mezőgazdasági tevékenységet folytat, 14,8%-a iparral foglalkozik és 48,5% nyújt valamilyen szolgáltatást.

3.4.2. Mezőgazdaság

A Szekszárdi kistérség központjában a regisztrált vállalkozások 13%-a foglalkozott mezőgazdasággal a KSH 2011-es adatai alapján. A működő vállalkozások jellemzően búza, kukorica és napraforgó, valamint takarmánynövény termesztésével foglalkoznak. A cégek a néhány főtől akár 100 főt is foglalkoztatnak. A nagyobb vállalkozások a növénytermesztésen kívül állattenyésztéssel is foglalkoznak, jellemzően szarvasmarha és sertés tartásával, akik a tejet a Tolnatej Zrt.-nek értékesítik. Ezen kívül értékesítési piacaik jellemzően a megyén kívül esnek és az alacsony felvásárlási árak általában nem fedezik a termelési költségeket. Általában elavult technológia jellemzi ezeket a cégeket, azonban tőkehiány miatt nincs lehetőségük fejlesztések megvalósítására, illetve a jogszabályi környezet előírásainak való megfelelés érdekében véghez vitt fejlesztések költségei hosszú távon jelentős anyagi problémát okoznak a vállalkozásoknak. Ennek köszönhetően csak a fennmaradáshoz szükséges fejlesztéseket viszik véghez, csak, ami a működéshez és a piacaik megtartásához elengedhetetlen.

A kistérségben található a Szekszárdi történelmi borvidék, a Szekszárdi dombság legkeletibb területén, a dombság és a Sárköz találkozásánál fekszik. A Tolnai borvidéket 1998-ban hozták létre, mely átnyúlik a megye határain Baranya megye északi és Fejér megye déli részét is magába foglalva.

A Tolnai térség központjában Tolnán a regisztrált vállalkozások 29,1%-a foglalkozik mezőgazdasággal. A mezőgazdasággal foglalkozó cégek főleg szántóföldi növénytermesztéssel foglalkoznak.
Faddon jellemzően mezőgazdasági vállalkozások találhatóak, ők szántóföldi növények, paprika, eper, bodza termesztésével, illetve gyümölcsé, növényi olaj előállításával, sertéstelep működtetésével foglalkoznak.
Bogyiszlón vastag húsú, tompán hegyes, enyhén csípős paprika termesztése a legfontosabb, melyből őrleménypaprikát állítanak elő. Bogyiszlón több mezőgazdasággal foglalkozó cég található, melyek főleg mezőgazdasági termények kereskedésével foglalkoznak (búza, kukorica, napraforgó, szója, olajmagok, stb.). Jellemző még a csirke- és pulykatenyésztés is. Vannak kisebb vállalkozások is, akik tehenészettel, állattartással foglalkoznak. Vannak családi gazdák is, akinek juhászatuk van. A település őstermelői saját földjeiken gazdálkodnak. A nagyobb vállalkozásoknál fontos cél a kikötők és raktárok fejlesztése annak érdekében, hogy az előállított jószágok minél olcsóbban és gyorsabban juthassanak el bárhová, bővítve ezzel a piacokat. Az erdőgazdálkodás, halászat és vadászat szintén jelentős hagyományokkal rendelkezik a településen.
Fácánkertben a mezőgazdasági cégek között említendők fuvarozó cégek, szolgáltató cég, melyeket szeretne a település megtartani és fejleszteni. Ezek jellemzően mikro- illetve kis- és középvállalkozás formájában működnek. Hosszú távú tervek között szerepel egy öntözőrendszer létesítése közel 100 hektáros területen.

A Bátaszéki térségben a mezőgazdasággal foglalkozó cégek főleg szántóföldi növénytermesztéssel foglalkoznak. Pörbölyön az őstermelők lekvár főzéssel és méztermeléssel foglalkoznak, Bátán cél az ős ártéri gyümölcsösök, szilvások megőrzése.

3.4.3. Ipar

A Szekszárdi kistérség központjában a regisztrált vállalkozások 12,2%-a ipari tevékenységet folytatott 2011-ben a KSH adatai alapján. Jellemző a ruha- és textilipar, élelmiszeripar, fém- és gépipar, fa- és bútoripar és az építőipar.

A fa- és bútoripari tevékenységgel foglalkozó vállalkozások bútorgyártással, lapszabászattal, illetve vasáru-szerelvény és faanyag kereskedelemmel foglalkoznak, főként mikro- és kisvállalkozásként. Ezek a cégek jellemzően stagnálnak, nem céljuk nagyobb fejlesztés vagy beruházás. Alapanyagaikat a régióban szerzik be, de az értékesítés azon kívülre is történik.

Az élelmiszeripari cégek általában sütőipari termékek gyártásával, élelmiszer árusításával, baromfifeldolgozással és fagyasztott termékek kereskedelmével foglalkoznak, jellemzően kisvállalkozás keretében. Ezek a cégek nem csak termeléssel, de kereskedelemmel is foglalkoznak, így mondhatjuk, hogy két lábon állnak. Alapanyag-beszerzési és értékesítési területük a régió, de exportra is termelnek, főleg a baromfifeldolgozás terén. Fejlesztések nem realizálódnak, szintén a működés és a piacok megtartása miatt fejlesztik a legszükségesebbeket.

A Szekszárdi kistérségben jelen lévő építőipari cégek jellemzően épület, út, híd, alagút, közművezeték építésével, könnyűszerkezetes csarnoképítéssel, uszodatechnikával, építőipari szigeteléssel, ráépítéssel, ipari alpinista tevékenységekkel, földmunkavégzéssel, pincemunkákkal és műemlék-felújítással foglalkoznak, jellemzően kisvállalkozásként. Alapanyagaikat a régióból – illetve azokról a területekről – szerzik be, ahol éppen dolgoznak. Értékesítésük leginkább szintén a régióra szorítkozik. A legtöbb

építőipari cég rendelkezik fejlesztési elképzelésekkel, de a tőke hiánya megköti a kezüket.

A ruha- és textilipari cégek jellemzően fonalterjedelmesítéssel, műszaki szövetgyártással, bőr ülőgarnitúrák gyártásával, női fehérnemű és fürdőruha készítéssel, konfekciógyártással és utazótermékek gyártásával is foglalkozik. A mikro-tól a nagyvállalatig minden megtalálható a térségben. Alapanyagaikat jellemzően külföldről szerzik be és az értékesítést is Európa irányába végzik. A külföldi tulajdonú, nagyobb cégeknél gyakoriak a fejlesztések, de a kis cégek szinte egyáltalán nem tudnak technológiai fejlesztéseket véghezvinni.

Gépipar és fémfeldolgozás tekintetében a kistérségen elsősorban autóipari alkatrészgyártó cégek, gépjavítással, karbantartással, acél nyílászárók gyártásával, stb. foglalkoznak a vállalkozások. A mikro-tól a nagyvállalatig minden megtalálható ebben a kategóriában. Alapanyagaikat a régión kívülről, de országon belülről szerzik és míg a nagyobb cégek az EU országaiba, a kisebbek a helyi nagyvállalatok számára értékesítenek. A fejlesztések gépi beruházásokban mutatkoznak, de jellemző a tőkehiány.

A Szekszárdi kistérségben Szekszárdon található a **Szekszárdi Ipari Park**, mely 1998-nan nyerte el az ipari park címet. A betelepült vállalkozások között szerepel hőszigetelő, építőanyagok gyártása, szőlészet, borászat, autóalkatrész kereskedelem, műanyag-újrahasznosítással foglalkozó cég, stb., illetve inkubátorház is működik a területén. Összterülete: 50,4575 ha, melyből szabad terület összesen: 9,2 ha, ami nem egybefüggő.).

A Tolnai térségben Tolnán a regisztrált vállalkozások 15,9%-a ipari tevékenységet folytat. Jellemző a textilipari, mechanikai és építőipari tevékenység, valamint a feldolgozóipar és a kereskedelem. Az 1800-as években nagy jelentősége volt a selyemfonásnak és szövőiparnak, azonban ezek mára teljesen eltűntek.
Tolnán ipari területek a volt lőtéren kb. 27 ha-on találhatók.
Faddon az élelmiszeripar jelentős, főleg paprika, eper, növényi olaj, bodza feldolgozása, valamint sertéstelep működése, gyümölcslé előállítása a legjellemzőbb.
Bogyiszlón van egy 11 ha-os terület, amelyen 32 db átlagosan 2500 m^2-es telket alakítottak ki iparterületnek. A 11 ha-os területen található belső úthálózat tárja fel a kialakított telkeket. Vállalkozásra alkalmas ingatlanok között érdemes megemlíteni a régi TSZ több objektumát, amit hasznosítani lehetne vállalkozások telephelyeiül.
Fácánkertben vannak ipari területek, több mint 10 éve kijelölve, de vállalkozás nincs rajta.

A Bátaszéki térségben Bátaszéken a Bonyhádi út és a vasút közti önkormányzati tulajdonú, kb. 14 ha terület szintén ipari terület. A fejlesztési időszak feladata lenne az igények szerinti telekméretű (2500-3000 m2) telephelyek kialakítása, a már meglévő útcsatlakozásokból kiinduló belső, kiszolgáló úthálózat fejlesztése.
A másik fejlesztendő ipari célterület az 56. sz. út mohácsi bevezető szakaszától északra (a BÁT-Grill Kft. környékén) fekvő 2,5 ha terület, ahol lakókörnyezet-barát ipari tevékenységek letelepítése történhet meg.

3.4.4. Szolgáltatások

A Szekszárdi kistérség központjában a regisztrált vállalkozások 74,8%-a nyújtott valamilyen szolgáltatást a KSH 2011-es felmérése szerint. A térségben összesen 45 házi- és gyermekorvost, 164 bölcsődei, 2 139 óvodai férőhelyet és 218 általános iskolai osztályt tart nyilván a KSH.

A kistérségben jellemző a kézművesek jelenléte. Szekszárdon található mentő- és tűzoltóállomás, valamint saját rendőrkapitányság. Ezek mellett civil önkéntesekből álló polgárőrség segíti a rendőrök munkáját. Működik a városban Szociális Otthon, Családsegítő és Gyermekjóléti szolgálat. A városban több vendéglátó- és szórakozóhely is található. Ezen kívül bankok, cukrászdák, műszaki áruházak, vegyesboltok, ruhaüzletek, fodrászatok, kozmetikusok és egyéb szolgáltatók is megtalálhatók. Gyakorlatilag minden fellelhető. Kórház és szülészet is a városban és magánrendelések is szép számmal működnek.

A Tolnai térségben Tolnán a regisztrált vállalkozások 55%-a szolgáltatások nyújtásával foglalkozik. A térségben összesen 12 házi- és gyermekorvost, 732 óvodai férőhelyet és 62 általános iskolai osztályt tart nyilván a KSH.
Jellemző a gazdasági szolgáltatásokhoz kapcsolódó vállalkozások jelenléte, főleg Tolnán. A városban több vendéglátó- és szórakozóhely is található. Ezen kívül bankok, cukrászdák, vegyesboltok, ruhaüzletek, fodrászatok, kozmetikusok és egyéb szolgáltatók találhatók. A városban működik rendelőintézet és magánrendelések is.

3.4.5. Turisztika, kultúra

Rendezvények, sportesemények

Tolna megye központja, Szekszárd („I.Béla király városaként" is ismert) az 1000 éves belváros, remek helyszínt szolgáltat a helyi fesztiválok és rendezvények, mint például **Szüreti Napok, Szent László Napok, Pünkösdi Fesztivál, Márton napi Borünnep, Gemenc Kupa, Borvidék Félmaraton** megszervezésére. A Szüreti Napok minden év szeptemberében több tízezres tömegeket vonz a városba, mind helyi, mind országos, mind nemzetközi szinten.

A sióagárdi Leányvár ad otthont minden évben a **Sió-menti Országos Halfőző versenynek.**

A Tolnai térségben Tolnán a Duna-parton a majálisokat és a legnagyobb szabású tolnai rendezvénysorozatot, az idén már tizenharmadik alkalommal megrendezett **Thelena Fesztivál**t tartják. Ez idő alatt kerül sor az augusztus 20-i aratóünnepre és a néhány éve bevezetett elszármazottak találkozójára.
Fadd nagyközség határában kanyarog a **Holt-Duna**, amely 11 km hosszú, s mintegy 200 ha vízfelületet jelent. Az 1960-as évektől fokozatosan kialakult Fadd Nagyközség Önkormányzata fennhatósága alá tartozó üdülőterület, mely **Fadd-Dombori** néven nemzetközi hírnevet szerzett. Az üdülőfaluban mintegy 600 magánüdülő és 150, nagyobb létszámot is befogadni képes vállalati pihenőház épült fel. A további építkezésnek és fejlődésnek korlátlan lehetőségei vannak. Igen kedvező hely a vízi sportok gyakorlásához és a fürdőzéshez. Az atomerőmű kezdeményezte kajak-kenu pálya megépítése egyéb sportok megjelenését is indikálta. A **Triatlon** olimpiai számmá minősítése a nyári versenyeket országos rangra emelte. A kapcsolódó fejlesztések visszahatottak a falu

infrastruktúrája alakulására, sport és kulturális életére is. Minden évben megrendezésre kerül az idegenforgalmi szempontból közismertté vált **Dombori Nyári Fesztivál.**
A folyóparti turizmus (kajak- kenutúrák, ill. kishajós kirándulások) a Dunán jelentős. A horgászturizmus számára kedvező adottságokkal rendelkezik a térség, mind a folyóvizek, mind a természetes, mind a mesterséges állóvizek mentén lehetőség van e tevékenység végzésére. Sokak számára nagyon érdekes sportág a **sárkányhajózás.** A dunai holtágnál találkozhatunk az egzotikus, 12,5 méter hosszú sárkányhajókkal országos verseny keretén belül minden nyár folyamán.

A Bátaszéki térségben jelentős a **Bátaszéki Nemzetközi Gasztronómiai Est**, ahol kínálásra kerülnek helyi sváb-, székely-, felvidéki-, sárközi- és cigány specialitások, nagysallói (Szlovákia) és ditrói (Románia) ételek.

Borturizmus

A **Szekszárdi kistérség borvidékei** (Szekszárdi történelmi borvidék, Tolnai borvidék) egyedi eljárással készített borai csalogatják a messziről érkező vendégeket a térségbe. Az év bármely időszakában megszervezhető hangulatos borkóstolók teszik színesebbé a környéken megtalálható szolgáltatások már eleve színes palettáját. Számtalan helyi, kisebb borásznál lehet megkóstolni a térség jellegzetes borait, de a 2012-ben átadott **Szekszárdi Bormúzeumban** is lehetőség nyílik a borkészítés folyamatának megismerésére és a legnevesebb borok megízlelésére, különféle borkorcsolyák kíséretében.

Szekszárdon a családi pincészetek között ismert a **Vesztergombi** (testvérek) Ferenc vezetésével működő családi vállalkozás, akit 1993-ban az Év Borászává választottak. A **Takler Pincészet**, a **Bodri Pincészet**, a Bakta-dűlő, - az egyik leghíresebb szekszárdi szőlőhegy - még be nem épült területeinek megmentésén és betelepítésén fáradozó, **Vida Péter**, valamint **Dúzsi Tamás**, a **Sárosdi pincészet, a Heimann pincészet** borászati tevékenysége is hozzásegít a Tolna megyében eltöltött vendégéjszakák növekvő számához.

Sióagárd-Leányváron a több mint száz éves, közel négyszáz pince tulajdonosa egy hangulatos sétára és kiváló minőségi borok kóstolójára, majd ezt követően tájjellegű ételek falatozására várja a borbarátokat és szakmai érdeklődőket, valamint családi társaságokat.

A Szekszárdi kistérség bor- és gasztronómiai turizmus vonatkozásában megfelelő adottságokkal rendelkezik, és a szolgáltatások széles skáláját képes biztosítani az idelátogató turistáknak.

Kultúra, nevezetességek

A Szekszárdi kistérségben található az ország egyik legszebb, színpompás népviselettel, sajátos kultúrával rendelkező néprajzi egysége, a **Sárköz**. A sárközi hagyományok (népviselet, szőttes, hímzés, kerámia) nagy szerepet játszanak Tolna megye idegenforgalmának fellendítésében. Ma öt községet sorolunk Sárközhöz: Őcsény, Decs, Sárpilis, Alsónyék, Báta.

A Szekszárdi kistérség számos épített környezeti értékkel rendelkezik, amelyek közül néhány országos szinten is ismert.

Kulturális értékeket közvetít **Szekszárdon** az 1900-1901-ben neoreneszánsz stílusban épült **Wosinsky Mór Megyei Múzeum**. Az itt megtekinthető „Történeti- régészeti-

néprajzi kiállítás" igen jelentős gyűjteménnyel, komoly régészeti és muzeológiai háttérrel, megyei gyűjtőkörrel rendelkezik. **Szekszárdon Babits Mihály szülőháza és a Német Színház** szintén országos vonzerőt jelent a város számára.
2,2 milliárd forintos, Európai Uniós támogatás segítségével, 2013-ban átadásra került a **Babits Mihály Kulturális Központ**, - Szekszárd város legnagyobb kulturális intézménye, közművelődési, közösségi színtere - az úgynevezett „Agóra" nyitóhét keretein belül, ahol az érdeklődőket változatos kulturális és szórakoztató programok várták. Tervek szerint az **„Agóra Kulturális Fesztivál"** programjai között színházi előadások, gyermekszínházi programok, bábszínház, komoly és könnyűzenei koncertek, táncelőadások, filmvetítések és látványos tűzijáték gondoskodik a családok kikapcsolódásáról az elkövetkezendő években is. A szekszárdi Agóra-program keretében az egykori Babits Művelődési Ház mellett megújult a - már májusban átadott - **Művészetek Háza**, és egy **4000 négyzetméteres parkot** is kialakítottak a két épület között. Az **575 fős színházterem** felújításával bővültek Szekszárd kulturális lehetőségei. Az átépítés során egy **450 fős, többfunkciós rendezvénytermet** alakítottak ki, az épületben 3D-s filmek vetítésére alkalmas premiermozi működik. A több mint 800 millió forintos felújítás keretében megvalósult a díszvilágítás, csobogó, szökőkút építése, vármegyekert rendezés, valamint a térburkolatok cseréje, korszerűsítése.
Szekszárdon nem csak a kultúra, hanem a kikapcsolódás lehetőségei is bővültek: 2012. nyarán átadásra került a **Családbarát Strand-, Élmény-, és Termálfürdő,** ami a környező térségekből rengeteg látogatót csal a városba.
Szekszárd legjelentősebb épített környezeti értéke közé tartozik a régi Vármegyeháza, amely klasszicista stílusban épült 1828-1832 között. A Megyeháza udvarán találhatóak a Bencés Apátsági templom romjai. Szintén klasszicista stílusban épült 1842-1846 között a **Városháza** épülete, amely 1908-ban szecessziós stílusban átépítésre került. Műemlék a **belvárosi plébánia**, amely barokk stílusban épült 1775-ben. 1895-96-ban épült a régi takarékpénztár. A **Garai épületkomplexum** eredeti klasszicista stílusú épületei szecessziós stílusban kerültek átalakításra 1893-ban. A **Garay pince** mai formáját 1998-ban avatták fel. A régi Megyeháza külső parkjában került elhelyezésre Tolna Megye kőcímere, amely a 18. századi címer másolata. További műemlékházak is találhatóak a városban: Augusz ház, Diczenty ház, Fejős ház. A szobrok közül kiemelendő Garay János szobra, a Millecentenáriumi emlékmű, a Milleniumi kapu, a Prométheus park szobrai, Szent István szobra, a Szent László szobor, a Szentháromság szobor és Wosinszky Mór szobra.[20]

Bátaszék városban országos védelem alatt áll az országos szinten is híres Római-katolikus templom, valamint a római-katolikus plébánia. A kálvária és kápolna, a Szentháromság szobor, a Szűz Mária és Nepomuki Szent János kápolna a város nevezetességei közé tartozik, utóbbiak műemléki környezetbe tartozó területek.[21]

Tolna város területe régészetileg feltárt, valamennyi régészeti korszak képviselve van. Kiemelkedő jelentőségű a római kori őrtorony a Janicsár dombon, valamint a középkori városmag az egykori földvárral. A város műemlékei többek között a Tolna Festetics kastély, a Garay kúria, Hősök tere térfalai az első világháborús emlékművel, a Nepomuki Szent János szobor, a Római Katolikus kálvária, kápolna, a plébániaház és a templom, a régi Selyemgyár épülete.[22]

Alsónána érdekessége a község belterületén lévő pincesor, amely közvetlenül a falu fölött fekszik, valamint a település határán található halastó. A község jellegzetes, egyedi épülete a római katolikus templom.[23]

[20] www.szekszard.hu
[21] www.bataszek.hu
[22] www.tolna.hu
[23] www.alsonana.hu

Alsónyék talán a legkarakteresebb sárközi falu, itt maradt fenn legnagyobb mértékben az egykori népi építészet jellegzetességeit őrző és bemutató épületállomány, oly mértékben, hogy egész utcák, sőt szinte egy, a modern átépítésektől mentes érintetlen településrész található. Összesen 91 objektum áll védettség alatt, melyből egy (a református templom) műemléki védettséget élvez.[24]

Báta nevezetességei közé tartozik a Bátai Fazekasház, a Czencz János Emlékmúzeum, a Fekete Gólya Ház, a Halászház, a kálvária kápolna, a somosi kápolna, a Szent Mihály templom, a Szent Vér templom, a Szivattyúház és a Tájház. A Szent Vér templom az egykori Szent Mihálynak szánt apátság feltételezett helyén épült fel 1938-ban. A korábban az apátság romjain felépült 15. századi templom őrizte a Szent Vér ereklyét.[25]

Bogyiszló nevezetessége a falu múltját és néprajzi jellegzetességeit bemutató tájház. A Bogyiszlói őstölgyes és orchideás erdő védett természeti értékei a településnek.[26]

Decs kiemelkedő építészeti öröksége a református temploma és a református temető. Decs, mint a Sárköz fővárosa az 1863-ban épült Tájházában mutatja be a XIX. századi sárközi emberek ízlésvilágát, lakáskultúráját.[27] Itt található még a Babamúzeum illetve a Cserenci Vadászkastély és Vadaspark. A Decsi Vadásztársaság Cserenc pusztai vadászházában egy trófeákból, halászati- és vadászereklyékből álló kiállítás található.

Fácánkert nevezetessége a Kunffy kastély. Az eredetileg Festetich gróf tulajdonában lévő kastély 1904-1907 között épült, gyönyörű park veszi körül. Festetich gróftól a hőgyészi zsidó kereskedő Kunffy család vette meg. A Kunffy család ipari növényeket termelt, erre alapozták a szeszgyárukat. Fácánkert-pusztán található a régi szeszgyár.[28]

Fadd a festői szépségű faddi Holt Duna partján fekszik, üdülőterülete Fadd-Dombori, amely pihenésre, vízi sportokra, horgászatra, vadászatra alkalmas terület. A település jellegzetes épülete az 1787-ben épült református templom. További látványosság a Mítosz mesegaléria, amely a magyar népmesei hangulatot árasztó tárgyakat mutat be.[29]

Felsőnána község központi terén található az „összefonódás szobra" nevű alkotás. A szobor a faluban élő magyar, székely és sváb családok keveredését is szimbolizálja.[30]

Harc község nevezetességei a településen és környékén található kőkeresztek. (HM kereszt 1806-ból, Vörös György, Szigeti János féle kereszt, kálvária keresztek és stációk)[31]

Kéty nevezetességei közé tartozik az 1960-as években létrejött halastó. A faluképet meghatározza a nagy evangélikus templom és a kis katolikus kápolna, az I. és II. világháborús emlékmű, Hegedűs Gyula színművész szülőháza.[32]

Kistormás nevezetessége egy 1777-ben, evangélikus németek által, barokk stílusban épített templom, amely műemlékvédelem alatt áll.[33]

---

[24] www.alsonyek.hu
[25] www.bata.hu
[26] www.bogyiszlo.hu
[27] www.decs.hu
[28] www.facankert.hu
[29] www.fadd.hu
[30] www.felsonana.hu
[31] www.harc.hu
[32] www.kety.hu

Kölesd település helyén, már 3000 évvel ezelőtt virágzó városa volt a keltáknak. A település egyik nevezetessége a Jeszenszky kastély. Fontos épített öröksége még a településnek a Petőfi Sándor emlékház (Sass kúria), valamint a katolikus, református és evangélikus templomok.[34]

Medina község északi részén az egykori Sió-meder és a Sió-csatorna között emelkedő dombháton neolitikus és bronzkori leletek kerültek elő. A település református temploma 1790-ben épült, 1837-ben bővítették. Görögkeleti temploma 1820 körül épült klasszicista stílusban. A Kápolna-dűlői római katolikus kápolna 18. századi, közelében az Apponyi-kastély 1840 körül épült; 1951 és 2002 között általános iskolának használták. A község feletti dombháton telepítették a magyar légvédelem legnagyobb méretű eszközét, a több mint 30 méteres antennával rendelkező P–14 Oborona *(Tall King C)* távolfelderítő lokátor. Valamint itt települ az MH 54. Veszprém Légtérellenőrző Ezred Réskitöltő radarszázada és egy oktató-kiképzőbázis is.[35]

Murga község nevezetességei az evangélikus és római katolikus temploma, előbbi 1795-ben, utóbbi 1941-ben épült. Jellegzetessége még az I. és II. világháborús emlékműve.[36]

Őcsény nevezetességei a Tájháza, a Református és Katolikus templomai, valamint a hősi emlékműve, az 1923-ban felavatott Árpád szobor. A református templom 1782-ben épült barokk stílusban. A Tájház épületének mai formáját az 1880-as évek elején érte el.[37]

Pörböly „Gemenc kapuja” - az ártéri erdő szélén, két régió határán fekszik. Közúton, vagy vasúton egyaránt jól elérhető. Az M6-os autópálya Bátaszéki csomópontjától (163 km) mintegy 10 km-re, az 55. számú főúton haladva közelíthető meg a Bajától nyugatra, a Duna jobb partjától néhány kilométerre épült központ. Innen indul az ártéri rengetegbe a közkedvelt **Gemenci Erdei Vasút** és itt található a **Pörbölyi Ökoturisztikai Központ**, melynek megújult objektumait 2007. tavaszán adták át a nagyközönségnek. Az új fogadóépület európai uniós színvonalon nyújt széleskörű szolgáltatásokat. A **múzeum** betekintést enged a **Sárköz néprajzába** és bemutatja a gímszarvast, ill. az ártér élővilágát, valamint az erdészet, a gazdálkodás összegyűjtött tárgyi emlékeit. Itt kapott helyet a **Gemenci Méhészeti Gyűjtemény** is. A **Pörbölyi Erdei Iskola** szálláshelyekkel és ebédlővel, szabadtéri tanteremmel, kézműves foglalkoztató helyiségekkel, kerti dísztóval, játszótérrel várja a gyermekeket, diákokat. A pörbölyi állomástól, fogadóépülettől induló új ösvényen néhány perces sétával elérhető az **arborétum**, de a most létesített **nagyrezéti vadmegfigyelőhelyet** is innen lehet megközelíteni. A kisvasút pályaszakasza mentén található tanösvények és játszóterek, a megfigyelőtornyok, a halászati bemutatóhely segítségével ismerheti meg a nagyközönség ezt a páratlan, növény- és állatvilágát tekintve egyedülálló tájat.
A **Gemenci, a Pörbölyi és a Bátai Vadászház** egész évben alkalmas a turisták elszállásolására.

Sárpilis nevezetessége a késő barokk műemlék református templom, amelyet 1797-ben szenteltek fel.[38]

Sióagárd település egyik nevezetessége a néprajzi gyűjteményt kiállító tájháza. Margit pince és Hímzésmúzeum, valamint a Római-katolikus temploma.[39]

---

[33] www.kistormas.hu
[34] www.kolesd.hu
[35] www.medina.hu
[36] www.murga.hu
[37] www.ocseny.hu
[38] www.sarpilis.hu

Szálka jellegzetes értéke az 5,7 hektáros, mesterségesen kialakított Szálkai tó. Itt található továbbá a 19. század végén épült Mayer kápolna.[40]

Szedres településen található, a Bezerédj kastély, a Fiáth kastély, az Apáti Pusztai kastély, valamint a Kajmádi kastély.[41]

Tengelic jellegzetes épülete a barokk Szeplőtelen Fogantatás-Kápolna a XVIII. század második felében épült, csak tornya későbbi.
A lepusztult épületet a terület új tulajdonosa eredeti értékeitől megfosztva újíttatta fel. Az 1819-20-ban épült Csapó-kúriát a reformkori klasszicista építészet kiválósága, Pollack Mihály tervezte. A Csapó-kastély parkja védett. 1820-ban 56 különféle fafajt gyűjtöttek össze, de az utóbbi időben egyre több faóriása kipusztult. Területén összefüggő tórendszer található. Az egykori Gindly-Benyovszky-kúria késő klasszicista stílusban épült 1840 körül. Az egykori Benyovszky-kúria parkja védett. Egy része zárt terület, a többi szabadon látogatható. A parkban és tavában is számos növénykülönlegesség és ritka madárfaj található. A parkon átfolyó patakot felduzzasztották, medrét kimélyítették és egy 4,7 hektár nagyságú tavacskát alakítottak ki szigetekkel és a szigeteket átívelő fahidakkal. Jelenleg is horgász tóként használják a Hotel Orchidea vendégei. A klasszicista eredetű Jeszenszky-kastély a XIX. században épült. Azóta átalakították. Ez a környék legnagyobb kastélya, alapterülete csaknem 7000 négyzetméter. Műemlék. A ma irodának használt Bernreider-kastély a XIX. század második felében épült, eklektikus stílusban. *Katalinpusztai* ***Schell-kastély*** Katalinpuszta nevét az építtető Jeszenszky Kálmán lányáról kapta. A közel 4600 négyzetméteres kastély a XIX. században klasszicista stílusban épült, de később átalakították. Utolsó tulajdonosa a Schell -család volt. A kastélyok mellett a Szentháromság szobor, a tengelici háborús hősök, a tengelici szőlőhegyi háborús hősök emlékműve, a Milleniumi Hét törzs szoborcsoport alkotása jelentős.[42]

Várdomb jellegzetességei a római emlékek. Ad Statuas castelluma a mai település központjában lévő magaslaton feküdt. Wosinsky Mór a szórványosan , de nagy bőséggel előkerülő leletek, földmunkák során talált sírok és épületmaradványok alapján azonosította a helyet Ad Statuas erődjével. A várdombi római katolikus templom 1787-ben épült. A 15. századból származik az a török kút, amely a falu határában található. A temetőben található a Seitz-kápolna, melyhez 12 stációs kálvária vezet. A kápolnában ünnepekkor megtekinthető a Hősök Könyve, mely a két világháborúban elesett várdombi hősi halottak képeit és adatait őrzi.[43]

Zomba A Szárnyas Géniusz néven ismert római kori bronz szobor lelőhelye is Zomba volt. A szobrot jelenleg a Nemzeti Múzeumban tekinthetjük meg. A település nevezetessége az 1765-ben, barokk stílusban épült római katolikus templom, valamint a XIX. században, Dőry Ádám építtette Dőry kastély, amely ma középsúlyos értelmi fogyatékosok otthonául szolgál.[44]

---

[39] www.sioagard.hu
[40] www.szalka.hu
[41] www.szedres.hu
[42] www.tengelic.hu
[43] www.vardomb.hu
[44] www.zomba.hu

A turistafogadás feltételei (szálláshelyek)

Szekszárdon elsősorban a kereskedelmi- és magánszálláshelyek közül a Korona Hotel, Hotel Zodiaco, a Sió Motel, a Nádasdi Kemencés Fogadó, a Takler Pince és Panzió, a Fritz Panzió és a Decsi-hegyen a Fehér Tehén panzió várja az idelátogatókat.

Hétszázmillió forintos beruházással *** szállodát épít a Mészáros Borház Kft. Szekszárdon, ahol az elmúlt négy évben négyszázzal csökkent a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma. A 22 szobás, ötven fő fogadására alkalmas szálláshely várhatóan élénkíti a szekszárdi borturizmust.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Szekszárdon 2008-ban kilenc kereskedelmi szálláshelyen 1001 férőhely volt, 2011-ben hat szálláshely már csak 604 férőhelyet kínált. Több, kisebb szálláshely megszűnése mellett a Gemenc Hotel bezárása önmagában kétszáz férőhellyel csökkentette a város szálláskapacitását.
A megyeszékhelyen az utóbbi években a vendégéjszakák száma is csökkent: 2009-ben még tizenháromezer éjszakát töltöttek el a városban a turisták, 2011-ben már csak 10 521-et.

Szekszárd Város kiemelt célja a turizmus fellendítése, turisztikai attrakciók valamint a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális fejlesztésével. (pl.: szálláshelyfejlesztés.) Elkészült az Agora Program, kiépült a Babits Kulturális Központ, ahol komolyabb konferenciákat is szerveznének, de nincs szálláshely, illetve az egyéb nagy rendezvények (pl.: Szekszárdi Szüreti Napok) miatt is szükséges volna további szálláshelyek kialakítása. A Kálvária előtti területen épülne meg a Borhotel 104 szobával. Tervben van a Gemenc szálló felújítása is, mely magán tulajdonban van. Középtávú elképzelés a sportteleppel kapcsolatban van, ahol főként egy sportszálló kialakítása lenne cél.
A tervek között szerepel a Szekszárd-Bátaszék közötti kerékpárút kiépítése.

Tolnán a Hotel Thelena, Tolna egyik legszebb helyén, százéves fákkal övezett parkban található, Budapesttől 131 kilométerre, a 6-os számú főútvonaltól 500 méterre, az új M6-os autópályától 2 percre, ami a turisták számára kedvező feltétel.

Kereskedelmi szálláshelyek 2011-ben a Szekszárdi kistérségben[45]

Kistérség	Kereskedelmi szálláshelyek				
	férőhely	vendégéjszaka	külföldi	átl.tart.idő,éj.	1 férőhelyre jutó vendégéjszaka
Szekszárdi	1 810,0	45 160,0	6 933,0	2,1	25,0

2011-ben, a Szekszárdi Kistérségben kereskedelmi szálláshelyeken a férőhelyek száma 1 810 darab, az eltöltött vendégéjszakák száma 45 160 darab, ebből 6 933 külföldi volt. Így az átlagos tartózkodási idő 2,1 éjszaka.

[45] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

Magánszálláshelyek 2011-ben a Szekszárdi kistérségben[46]

Kistérség	Egyéb szálláshelyek				
	férőhely	vendégéjszaka	külföldi	átl.tart.idő,éj.	1 férőhelyre jutó vendégéjszaka
Szekszárdi	494,0	12 570,0	1 390,0	3,4	182,2

Magánszálláshelyeken a férőhelyek száma 494 darab, az eltöltött vendégéjszakák száma 12 570, ebből 1390 külföldi volt, itt az átlagos tartózkodási idő már magasabb, 3,4 éjszaka.

Idegenforgalmi adók[47]

A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es adatai szerint a Szekszárdi kistérségben az alábbi településeken volt idegenforgalmi adó:

Település	**2010 (Ft)**	**2011 (Ft)**
Báta	79 000	99 000
Bogyiszló	6 171 000	312 000
Fadd	25 999 000	7 077 000
Medina	-	143 000
Szekszárd	1 636 000	1 503 000
Tengelic	2 991 000	2 647 000

[46] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011
[47] Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

3.5. Társadalmi helyzetkép

3.5.1. Foglalkoztatottság[48]

Munkanélküliségi mutatók

A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből 8,1% **a Szekszárdi kistérségben.** A nyilvántartott álláskeresők 47,3%-a 180 napon túl nyilvántartott álláskereső, 10,6%-a pályakezdő és 6,1%-a diplomás.

A **munkanélküliségi ráta a Szekszárdi mikro térségben** 5,24 %. Legkedvezőtlenebb helyzet Sárpilisen van, ahol a teljes lakosság számához képest 13,25 %-os a nyilvántartott álláskeresők száma.

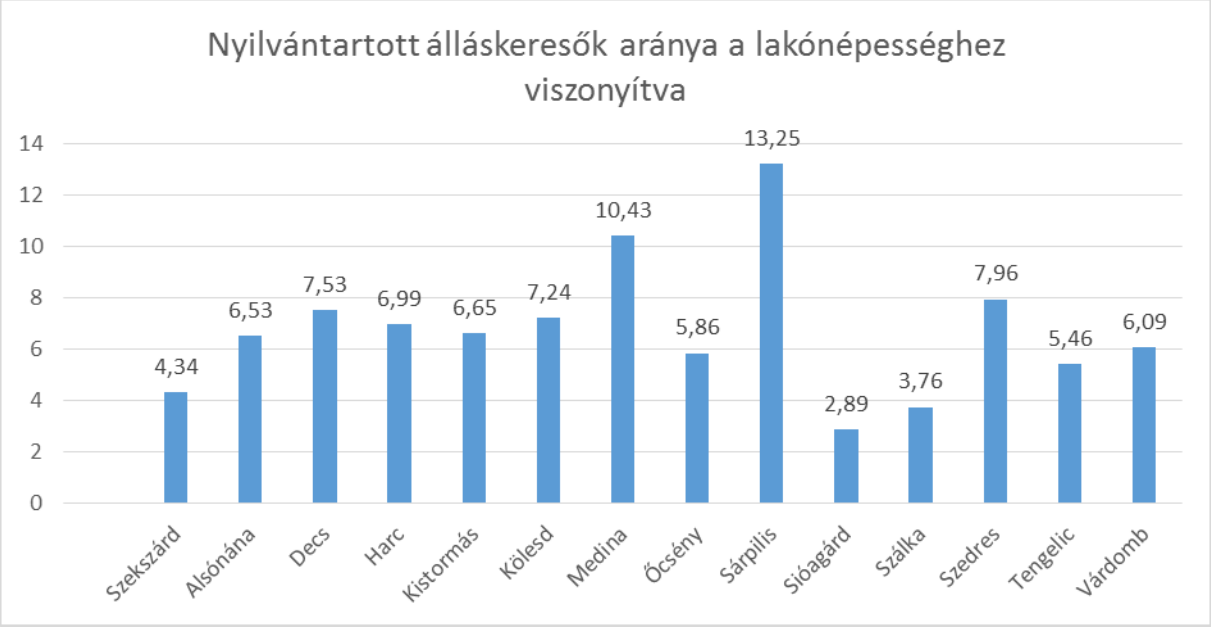

Forrás: KSH 2011

A Bátaszéki mikro térségben a nyilvántartott álláskeresők aránya 5,53%. Bátán a legmagasabb, 10,46%-os, mely a megyei átlagot is meghaladja. Pörbölyön a legkedvezőbb a helyzet, ott a lakosság csupán 3,19 %-a álláskereső.

[48] www.ksh.hu

Forrás: KSH 2011

A munkanélküliség aránya a Tolnai mikro térségben kedvezőbb a megyei átlaghoz viszonyítva, 6,5 % a térségben. Legkedvezőtlenebb helyzet Fácánkerten van, ahol a teljes lakosság számához képest 9,48 %-os a nyilvántartott álláskeresők száma.

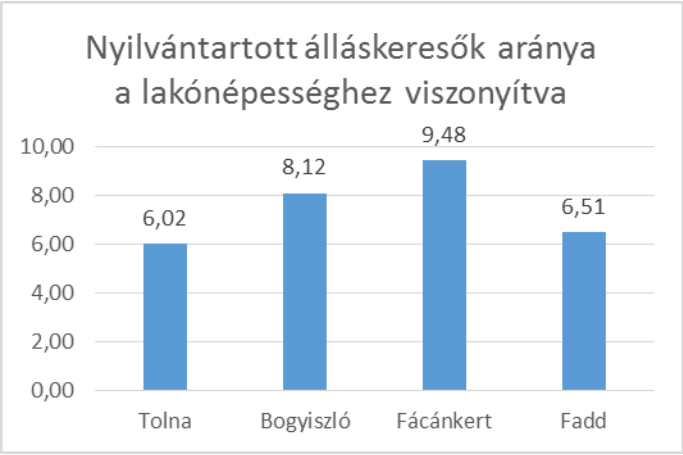

Forrás: KSH 2011

Nyilvántartott álláskeresők-aktív korúak aránya

A Szekszárdi kistérségben a nyilvántartott álláskeresők aránya a munkavállalási korú állandó népességből 8,1%, melynek csaknem a fele (3,8%) 180 napon túl nyilvántartott álláskereső.

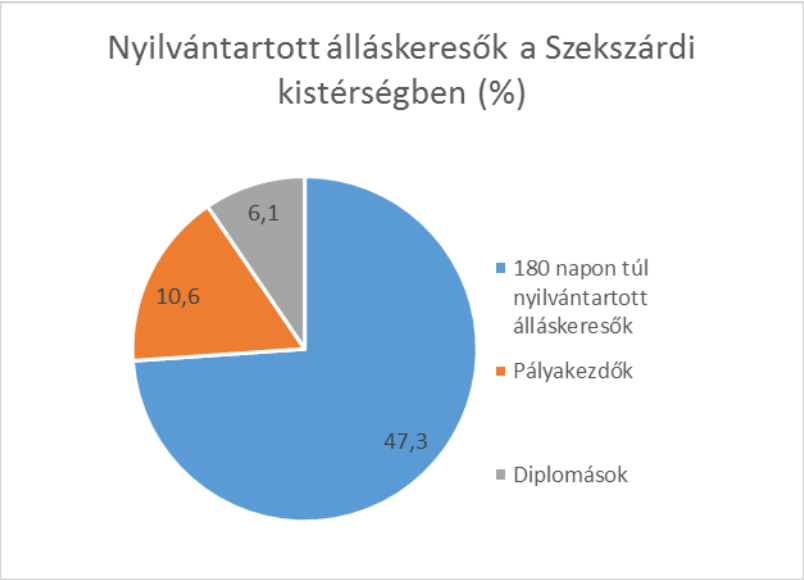

Forrás: KSH 2011

Jövedelmezőség

A Szekszárdi kistérségben az ezer lakosra jutó adózók száma 2011-ben 443 fő volt, mely a teljes lakosság 44,3%-a. Az egy főre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem átlagosan 1 636 000 Ft, az egy főre jutó személyi jövedelemadó 231 000 Ft volt 2011-ben.

3.5.2. Oktatás

Oktatás struktúrája, képzési formák

A Szekszárdi kistérségben átlagosan 23 gyerek jut egy óvodás csoportba. Ezer lakosra nézve 71,2 általános iskolai, 19,8 gimnáziumi, 29,1 szakközépiskolai és 23,7 szakiskolai és speciális szakiskolai nappali tagozatos tanuló van. A felsőfokú alap- és mesterképzésekben részt vevő hallgatók száma 10,9 fő ezer lakosra vetítve, ebből nappali tagozaton 6,5 tanuló jár. A települési könyvtárak kölcsönzött könyvtári egységei egy olvasóra 23.

A Szekszárdi térségben összesen 1 840 gyerek számára biztosított az óvodai férőhely, melyek betöltöttsége közel 96,4%-os. Az óvodákban foglalkozó pedagógusok száma 170 fő.
Az Általános Iskolák osztályszáma 190 volt 2011-ben, melyekbe összesen 3 738 gyerek tanult, és összesen 418 pedagógus dolgozott az intézményekben. Tehát átlagosan 19,7 gyerek jár egy osztályba, és 9 gyereket oktat egy pedagógus.

A Bátaszéki térségben 368 óvodai férőhely található, melyekbe 319 gyerek jár, tehát 86,7%-os a férőhelyek kihasználtsága. Összesen 31 pedagógus foglalkozik az óvodás gyerekekkel.
A térségben 650 diák folytatja általános iskolai tanulmányait 35 osztályban, ami azt jelenti, hogy 18,6 gyerek jár egy osztályba átlagosan. 70 pedagógus tanítja az általános iskolás gyerekeket, tehát egy pedagógus átlagosan 9,3 diákkal foglalkozik.

A Tolnai térségben összesen 732 gyerek számára biztosított az óvodai férőhely, melyek betöltöttsége közel 86,6%-os. Az óvodákban foglalkozó pedagógusok száma 58 fő.
Az Általános Iskolák osztályszáma 62 volt 2011-ben, melyekben összesen 1 265 gyerek tanult, és összesen 138 pedagógus dolgozott az intézményekben. Tehát átlagosan 20,4 gyerek jár egy osztályba, és 9,2 gyereket oktat egy pedagógus.

Épületek állapota

Az oktatási intézmények állapota a pályázati forrásoknak köszönhetően javult a térségben. Több intézmény felújításra került az utóbbi években, azonban összességében még mindig szükség lenne az oktatási intézmények korszerűsítésére, akadálymentesítésére, épületenergetikai fejlesztésére és eszközállományának megújítására.

3.5.3. Helyi nemzetiségek

Magyarországon a magyarok és a nemzeti kisebbségek (szlovének, románok, szerbek, horvátok, szlovákok, németek) száma az évek során folyamatosan csökken. A német etnikai terület gerincét alkotó nagyobb települések a Szekszárdi kistérségben Tolna és Bátaszék területére tehető. Jelentősebb szerb, felvidéki magyarok és bukovinai székely kisebbség él a Duna közelében, Bátaszéken.
A roma etnikum nagyobb számban az alábbi településeken található a Szekszárdi kistérségben: Bogyiszló, Báta, Murga, Fadd, Decs, Szedres, Őcsény.

3.5.4. Civil szervezetek a Szekszárdi kistérségben

A nonprofit szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és állampolgárok között, s ez által igen fontos szerepet töltenek be a társadalom életében:

- ”eszközül” szolgálnak a különféle komplex társadalmi szükségletek kifejezéséhez és aktív kezeléséhez,
- az embereket arra ösztönzik, hogy a társadalmi élet minden területén állampolgárokként viselkedjenek, ne hajoljanak meg az államhatalom előtt, ne hagyatkozzanak annak jóindulatára,
- védelmezik és erősítik a pluralizmust és a társadalmi sokszínűséget, így a kulturális, etnikai, vallási, nyelvi (és egyéb) identitástudatot is,
- függetlenebb és rugalmasabb szolgáltatásaik alternatívát kínálnak a központi állami ellátással szemben,
- létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány, az államhatalom képviselői közösség által ellenőrizhetők és felelősségre vonhatók. [49]

A civil szervezetek Tolna megyében azokat a klasszikus feladatokat látják el, mellyel a közösség építéséhez, a hagyományok ápolásához, a helyi sport és hasznos szabadidő eltöltéshez járulnak hozzá.

A társadalmi szervezetek körében végezte el a Megyei Önkormányzat a Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó szervezeti felmérést. Megyei Önkormányzat emailben értesítette a Tolna megyében tevékenykedő civil szervezeteket,

[49] http://civilszervezet.linkcenter.hu

nonprofit szervezeteket és a közigazgatás szervezetei azzal a céllal, hogy teljeskörűen tájékozódjon a megyei szervezetek jövőbeli fejlesztési elképzeléseiről, szükségleteiről.
A válaszadás önkéntes, a kérdőíveket elektronikusan töltik ki a szereplők, 2013. november 15-én zárult a válaszadás lehetősége, ezt követően kerültek elemzésre a kapott válaszok. A felmérés alapján a következő megállapítások tehetőek:

118 személy nyitotta meg a kérdőívet, 35 esetben nem történt benne semminemű adatrögzítés, 63 esetben teljeskörű válaszadás volt, 20 esetben esetleges volt az egyes kérdésekre adott válaszadás gyakorisága.

Az első kérdés arra irányult, hogy: **Melyik településen található az Ön által képviselet szervezet?**
A válaszadók közül 36-an szekszárdi szervezetet képviselnek, további városok Dombóvár, ahol 12-en töltötték ki a kérdőívet, Tolnán 3 szervezet, Tamásiban 2, Bonyhádon szintén 2, Bátaszéken 1 és Pakson is 1 db szervezet. Nem városi szintű településről 6 db szervezet tartotta fontosnak a kérdőív kitöltését.
Alapítvány 10 db, Egyesület 40 db, Közhasznú társaság 3 db, Nonprofit szervezet 2 db, Szakmai, munkáltatói érdekképviseleti szerv 1 db.
Ezek a társadalmi szervezetek **többféle tevékenységet is ellátnak**. A civil, társadalmi szervezetek nagyrésze kulturális tevékenységgel (26 szervezet), szabadidős tevékenységgel és a szociális ellátással foglalkozik. Mind a 17 szervezet, amely szabadidős tevékenység eltöltésével foglalkozik, ezeknek a szervezeteknek a 100%-a egyesületi keretek között végzi a napi tevékenységeit. Az egyéb tevékenység alatt érdekvédelmi tevékenységet, hagyományápolást látnak el a megkérdezettek.

Nyújtottak-e be pályázatot EU-s vagy hazai forrásokra 2007-től 2013-ig terjedő időszakban?
A válaszadók ¾-e, nyújtott be pályázatot, a 42 szervezetből 6 nem nyert pályázaton, de 36 szervezetnek volt sikeres pályázata. 14 szervezet ezidáig nem nyújtott be pályázatot.

Hasznosnak tartották-e a fejlesztéseket? 18-an teljes mértékben hasznosnak ítélték meg a fejlesztést. 26 válaszadó közül 12-en, vagyis 46% -ot segített a fejlesztés, hogy a szervezet könnyebben ellátthassa a feladatát.
A válaszadók 80%-a vallja, hogy a fejlesztés nagymértékben illetve teljes mértékben segítette, hogy a szervezet elérje a céljait. Csupán 20%-uk vélte úgy, hogy alig, illetve egyáltalán nem járult hozzá a fejlesztés a szervezet céljainak megvalósításához.

Ehhez a **fejlesztéshez igényelnének-e támogatást?**
30 szervezet kérne vissza nem térítendő támogatást, 3 szervezet hajlandó visszatérítendő támogatás mellett fejlesztéseket végrehajtani.

A foglalkoztatottság a válaszadók lakókörnyezetében komoly problémát jelent, jelentős javítani való van ezen a területen. A válaszadók közül senki sem ítélte meg úgy, hogy jó lenne a helyzet ezen a téren, vagy problémamentes lenne a foglalkoztatottság kérdésköre.

A településen belüli közlekedést 41 esetben jónak és problémamentesnek ítélték meg a kérdőívet kitöltők. Ezzel ellentétes válasz született abban a kérdésben, hogy a települések közötti közlekedést miként értékelik. Itt a válaszok 38 esetben arra irányultak, hogy komoly probléma van és jelentős a javítani való ezen a területen.
Az iskolák helyzete, a fiatalok helyzete, a szabadidő eltöltés lehetősége, az egészségügyi ellátottság, a környezet rendezettsége, a vállalkozások lehetősége, a köz és vagyonbiztonság, a hivatali ügyintézés, a lakhatás a válaszadók nagyobb aránya szerint javítandó. A közműellátottságra írták azt, hogy nincs probléma és jó a helyzet.

3.6. Szociális helyzetkép

3.6.1. Egészségügy[50]

A Szekszárdi kistérségben az egy orvosra jutó lakosok száma 1 391 fő, és 12 932 eset jut egy háziorvosra, illetve 8 441 betegforgalom jut egy házi gyermekorvosra, és 49 védőnő látja el a feladatát.

A Szekszárdi kistérségben az egészségügyi ellátás színvonalának javítása továbbra is preferált cél. Az egészségügyi intézmények részbeni javítása, korszerűsítése, pályázati forrásokból valósult meg, azonban további beruházásokra van szükség a magas színvonalú betegellátás biztosításához.

Összesen 40 háziorvosi és házi gyermekorvosi rendelőt regisztráltak a kistérségben 2011-ben, ebből 28 Szekszárdon, 3 Decsen, 2 Kölesden, 1 Medinán, 2 Őcsényben, 1 Sióagárdon, 1 Szedresben, 1 Tengelicen és 1 Várdombon található. A háziorvosok 334 491 esetet láttak el egy év alatt, és 92 928 gyerek jelent meg a házi gyermekorvosoknál. A gyógyszertárak hálózata sem kielégítő, összesen 15 db gyógyszertár működik a kistérségben, ebből 12 Szekszárdon, és 1 található Decsen, Kölesden és Szedresben, a többi településen nincs gyógyszertár.

A Bátaszéki térségben 6 háziorvos és házi gyermekorvos praktizál, 4 Bátaszéken, 1 Alsónyéken és 1 Bátán. A háziorvosokra jutó esetek száma 78 927, a gyermekorvosokra jutó esetek száma 10 639. Három gyógyszertár működik a térségben, 2 Bátaszéken, és 1 Bátán.

A Tolnai térségben 12 háziorvos fogadja a betegeket, 8 Tolnán, 1 Bogyiszlón és 3 Faddon. A háziorvosi ellátást 2011-ben 124 377 alkalommal vették igénybe, és 24 697 esetet regisztráltak a házi gyermekorvosi ellátásban. Öt gyógyszertár van, ebből 4 Tolnán található, és 1 db Faddon.

3.6.2. Szociális ellátások, szolgáltatások[51]

A Szekszárdi kistérségben a teljes lakosság egyharmada, mintegy 27 804 fő részesül nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban. Ezer lakosra vetítve 5,2 fő részesül rendszeres szociális segélyben, 18,5 fő részesül foglalkoztatást helyettesítő támogatásban, és 51 fő rendelkezik közgyógyellátási igazolvánnyal.

[50] www.ksh.hu
[51] www.ksh.hu

A szociális ellátások típusait az alábbi ábra szemlélteti:

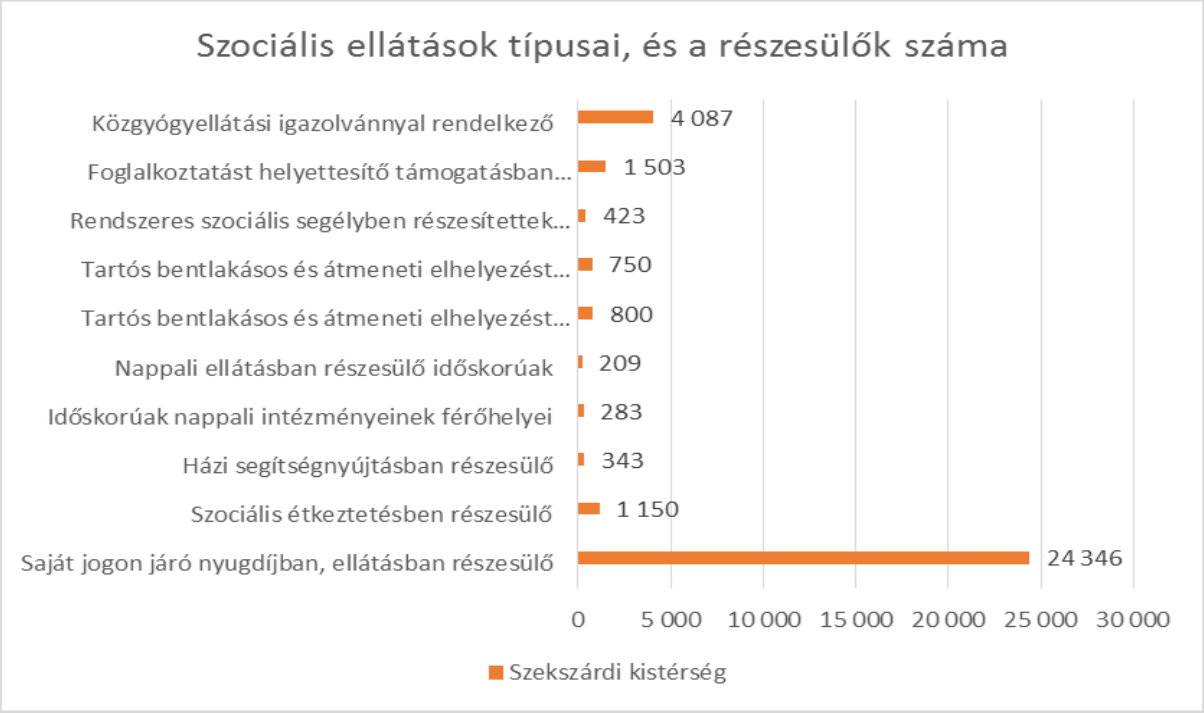

Forrás: KSH 2011

A Szekszárdi kistérségben a lakónépesség 32,7%-a részesül valamilyen szociális juttatásban vagy ellátásban. A szociális juttatásokban részesülők legmagasabb aránya Sárpilisen, legalacsonyabb aránya Szálkán van.

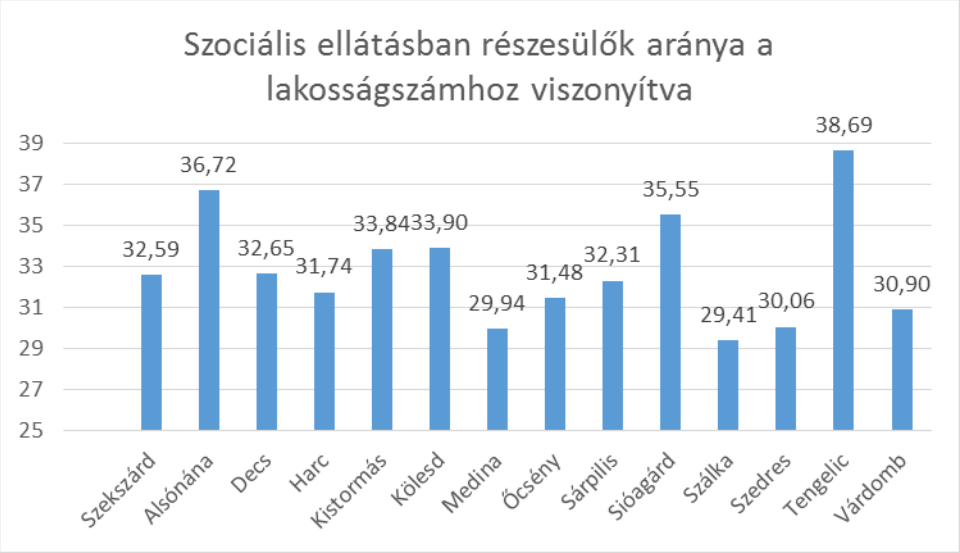

Forrás: KSH 2011

A Bátaszéki térségben a lakónépesség 34,61%-a részesül szociális juttatásban, vagy ellátásban. Az átlagtól Alsónyék tér el jelentősen, ott a lakosság csupán 26,5%-a kap szociális juttatást vagy ellátást.

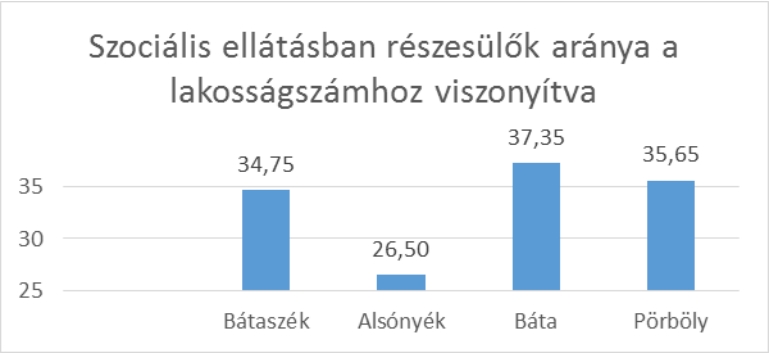

Forrás: KSH 2011

A Tolnai térségben a lakónépesség 44,71%-a részesül valamilyen szociális juttatásban vagy ellátásban. A szociális juttatásokban részesülők legmagasabb aránya Fácánkerten (35,23%), legalacsonyabb aránya Faddon (33,31%) van.

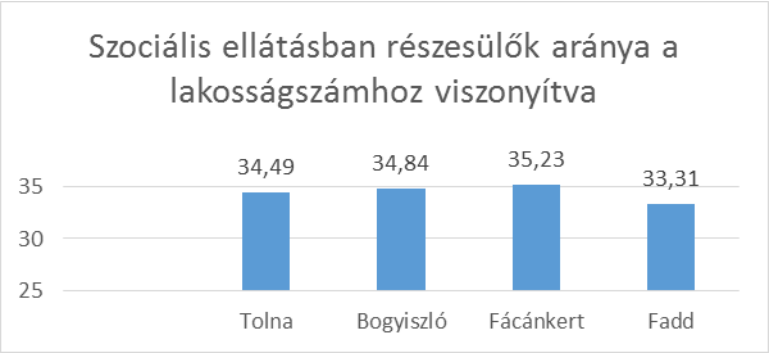

Forrás: KSH 2011

3.6.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége

A szociális gazdaság fogalma, általános jellemzője

A szociális gazdaság pontos megfogalmazása a mai napig zavart kelt, elsőként ennek tisztázása szükséges, hogy helyesen tudjuk értelmezni ezeket a kezdeményezéseket, melyek ebbe a fogalomkörbe sorolhatók, hiszen a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottság növelésének egyik legjelentősebb alternatívája.

Dr. Frey Mária határozta meg Magyarországon a szociális gazdaság fogalmát, mely szerint **„olyan helyi kezdeményezéseket tekintünk a szociális gazdaságba tartozónak, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra.**
Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magáncégek és állami intézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek,
- jövedelmet generálnak és az a céljuk hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is bizonyos mértékben megjelenik,

- célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézséggel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és fogyatékossággal élő emberek és a szociális beilleszkedési zavarokkal küzdő személyek."[52]

Szociális szövetkezetek, tevékenységeik

„A szociális szövetkezetek az atipikus foglalkoztatási formák közül **az önfoglalkoztatás sajátos szervezeti kereteit teremtik meg** és ezáltal **a hátrányos helyzetű munkavállalók tartós munkalehetőséghez jutásának egyik fontos eszközévé válhatnak.** Olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy nem csupán gazdasági, hanem társadalmi, közösségi, oktatási és kulturális céljaikat is egymással együttműködve, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján, közösen valósítsák meg. A szociális szövetkezetek **innovatív ötletek, módszerek alkalmazásával** elsősorban a nem eléggé lefedett **helyi szükségletek kielégítésére igyekeznek tevékenységüket alapozni.** A szociális szövetkezetek tevékenységében különösen fontos szempont a saját tagjai, illetve jelentős részben **a társadalom leszakadó rétegeihez tartozó személyek egzisztenciális helyzetének javítására és közösségben való személyiségfejlődésének elősegítésére való törekvés.**

A szociális szövetkezetek a szociális gazdaság, illetve a társadalmi vállalkozások köréhez tartozó, hazánkban eddig még alig ismert, új típusú speciális szervezeti formaként egyidejűleg érvényesítik a gazdasági társaságokra, valamint a társadalmi szervezetekre jellemző alapvető elveket: **a profit- és a szociális, kulturális célok egyesítésével** igyekeznek betölteni foglalkoztatást bővítő, **munkahelyteremtő, közösségszervező** szerepüket. A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az eredményesen működő **szociális szövetkezetek a foglalkoztatáspolitika és a vidékfejlesztési politika keretei között megjelenő problémák mérséklésének egyik igen fontos, kiemelt jelentőségű, és egyre szélesebb körben elterjeszteni érdemes, új formáját jelentik."[53]**

Magyarországon 2012-ben 300 bejegyzett Szociális Szövetkezet működött. A Szövetkezetek száma folyamatosan növekszik, mert az egyes településeken a hátrányos helyzetűek problémáira ad megoldást, valamint elősegíti a foglalkoztatásukat.

Nincsenek adatok a Szekszárdi kistérségben fellelhető szövetkezetek számára, de vannak a térségben jól működő Szövetkezetek. A munkahelyteremtés és a foglalkoztatás mellett a hátrányos helyzetű munkavállalók szociális helyzetének javításával, közösségi integrációjával is foglalkoznak.

Kiemelve néhány, a szekszárdi kistérségben működő sikeres szövetkezetet:

- Armarium Hungária Szociális Szövetkezet (Bátaszék)- gyümölcstároló farekeszek előállítása, külföldre történő exportálása;
- Kristály Plusz Szociális Szövetkezet (Szekszárd)-mosodai szolgáltatásokat végez.

A cél, hogy a Szekszárdi kistérségben is növelni kellene a Szövetkezetek számát, mely a térség alacsony iskolai végzettségű, hátrányos helyzetű munkavállalóinak jelenthetne munkaviszonyt és családjaiknak megélhetési forrást.

---

[52]Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.
[53]www.szocialigazdasag.hu (A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata)

3.7. Közigazgatás[54]

3.7.1. A Szekszárdi- és Tolnai Járási Hivatal

A járás fogalma, jogszabályi háttér

A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. 2013. január 1-jétől Tolna megyében összesen 6 db járás jött létre, melyből az alábbiak tartoznak a Szekszárdi térségbe:

- **szekszárdi járás 17 településével,**
- **tolnai járás 4 településével.**

(A járás a magyar közigazgatás jellegzetes intézménye volt évszázadokon át. A több száz éves múltra visszatekintő járási rendszert 1983-ban szüntetették meg, így harminc év után, de új szervezeti rendben és új céllal 2013. január 1-jével ismét létrejöttek Magyarországon.)

A járások kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról, a helyi államigazgatási rendszer megújításáról a 2012. július 7-étől hatályos, **2012. évi XCIII. törvény rendelkezik.**
A járási hivatalok feladatait, illetékességi szabályait, szakigazgatási szerveit, szakmai irányításukat, valamint a járási hivatalok székhelyét és illetékességi területét a 218/2012. (VIII. 13.) Kormányrendelet szabályozza.

A Szekszárdi- és Tolnai Járási Hivatal székhelye és illetékességi területe a Szekszárdi térségben

A Szekszárdi- és Tolnai járáshoz tartozó települések száma 17 az alábbiaknak megfelelően:

Járási hivatal	Járási hivatal székhelye	Járási hivatal illetékességi területe
Szekszárdi Járási Hivatal	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Bátaszék, Decs, Harc, Kistormás, Kölesd, Medina, Őcsény, Pörböly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Várdomb
Tolnai Járási Hivatal	Tolna	Bogyiszló, Fácánkert, Fadd, Tolna

[54] www.ksh.hu
www.jaras.info.hu

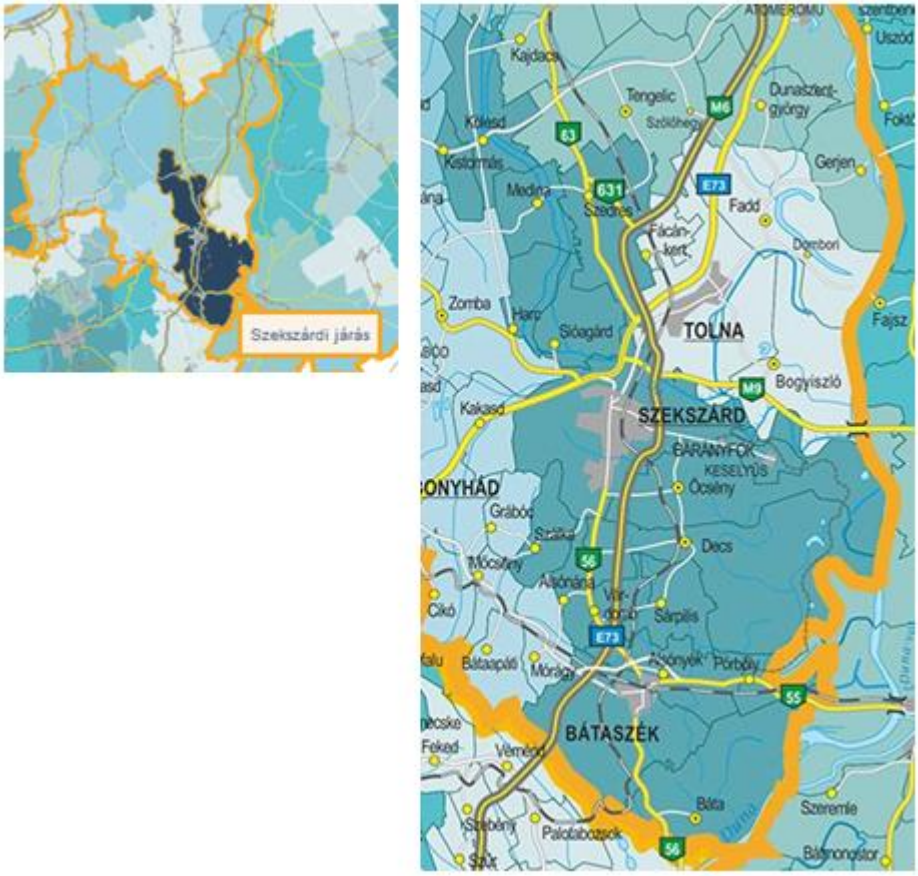

A Szekszárdi járás Tolna megyében[55]

A Tolnai járás Tolna megyében[56]

[55] http://www.jaras.info.hu/lap/szekszardi-jaras
[56] http://www.jaras.info.hu/lap/tolnai-jaras

A Szekszárdi Járási Hivatal szakigazgatási szervei

A Szekszárdi Járási Hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervei:

- a **Szekszárdi Járási Hivatal Járási Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala** az építésfelügyeleti hatósági és egyes jogszabályokban meghatározott építésügyi hatósági feladatok ellátására,
- a **Szekszárdi Járási Hivatal Járási Gyámhivatala** a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátására,
- a **Szekszárdi Járási Hivatal Járási Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Hivatala** az élelmiszer-biztonsági, élelmiszerminőség-ellenőrzési, takarmányellenőrzési élelmiszerlánc-felügyeleti, és állategészségügyi, illetve a falugazdász-hálózat útján ellátott egyes földművelésügyi feladatok ellátására,
- a **Szekszárdi Járási Hivatal Járási Földhivatala** az ingatlanügyi és telekalakítási feladatok ellátására,
- a **Szekszárdi Járási Hivatal Járási Munkaügyi Kirendeltsége** a foglalkoztatási, munkaerő-piaci feladatok ellátására,
- a **Szekszárdi Járási Népegészségügyi Intézete** a népegészségügyi feladatok ellátására.

A Tolnai Járási Hivatal szakigazgatási szervei

A Tolnai Járási Hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervei:

- a **Tolnai Járási Hivatal Járási Gyámhivatala** a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátására.

A Szekszárdi-és Tolnai Járási Hivatal feladatköre

A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi XCIII. törvény több mint 80 db törvényi szinten szabályozott államigazgatási feladatot határozott meg a járások számára.
Ennek megfelelően a Szekszárdi-és Tolnai Járási Hivatal legfontosabb feladata a megyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő államigazgatási feladatok ellátása. Így megvalósul az államigazgatási és az önkormányzati feladatok szétválasztása, a járás kizárólag államigazgatási területi egységet jelent. **Elsősorban okmányirodai feladatokat, a gyermekvédelmi és gyámügyeket, valamint egyes szociális, környezetvédelmi, természetvédelmi igazgatási ügyek intézést veszi át a településektől.**
A hatáskörök szétválasztásánál kiemelt szempont volt, hogy a helyi szabályozáshoz kapcsolódó, mérlegelési jogkörbe tartozó ügyek lehetőleg maradjanak a települési jegyzőnél, ahol viszont az adott ügyben az államnak van egyértelműen feladata, szerepe, ott a járási hivatal tudjon majd hatékonyabban intézkedni.

3.7.2. A Szekszárdi kistérség közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével

A kistérség földrajzilag összefüggő, elsősorban területfejlesztési és statisztikai célokat szolgáló területi egység Magyarországon.
Bár területének nagyságát tekintve a kistérség közel áll a járáshoz, de nem tekinthető az utódjának, mivel nem a megye kihelyezett közigazgatási szerveinek illetékességi területét határozza meg. **2013-tól a statisztikai-területfejlesztési kistérségek mellett államigazgatási (közigazgatási) területi egységként járásokat is kialakítottak, a két területi beosztás azonban nem esik egybe.** A kistérség a hozzá tartozó települések teljes területét magában foglalja, minden település csak egy bizonyos kistérséghez tartozhat, minden település része valamely kistérségnek és minden kistérséghez csak egy bizonyos megye települései tartoznak.

2013. január 1-jétől a kistérségek területfejlesztési és statisztikai területi egységek, közigazgatási szerepük megszűnt, egyidejűleg államigazgatási (közigazgatási) területi egységként létrejöttek a járások. A kistérségek területi beosztását (az egyes kistérségek nevét és a hozzájuk tartozó települések felsorolását) továbbra is törvény határozza meg, mivel azt mellékletként beillesztették a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvénybe.

3.8. A Szekszárdi kistérség nemzetközi kapcsolatai, projektjei

3.8.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok

Nemzetközi kapcsolatok

Tolna megyében a gazdasági, közigazgatási, környezeti együttműködés feltételei jelentősen megváltoztak az EU-hoz történt csatlakozás után, Tolna megye kapcsolatai jelentős mértékben kibővültek.

A schengeni határok áthelyezése kismértékben bővítette a megye mozgásterét, kapcsolatrendszerét.

A már évtizedek óta létező **Alpok-Adria munkaközösség** mellett megszerveződött az **Alpok-Adria-Pannónia Euroregionális együttműködés**, illetve a **Rhone-Alpok régióval való kapcsolat**.
A megye a Nyugat-Európa felé kinyílt határok következtében kapcsolódni tud a multiregionális együttműködéshez, amelyet a Duna mellett az M6-os autópálya kiépülése is nagymértékben elősegített.

Testvér- és partnervárosok

„A **testvérvárosok** (általánosabban: **testvértelepülések**) alapötlete szerint egy-egy politikailag és/vagy földrajzilag távol eső kis- vagy nagyváros partneri viszonyt alakít ki egymással, hogy az emberek közötti és a kulturális kapcsolatokat erősítsék. Magyarországon ezeket a város-párokat testvérvárosoknak, Európa más részein ikervárosoknak („twin towns”) vagy barátság-városoknak („friendship towns”), német nyelvterületen partnervárosoknak („Partnerstädte”), Észak-Amerikában és Ausztrál-Ázsiában nővér-városoknak („sister cities”).”

[57]**Szekszárd Megyei Jogú város testvérvárosai** és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Bezons (Franciaország, 1967), Óbecse (Szerbia és Montenegró, 1975), Tornio (Finnország, 1986), Bietigheim-Bissingen (Németország, 1989), Lugos (Románia, 1989).
Szekszárd Megyei Jogú város partnervárosai és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Waregem (Belgium, 1993), Ravenna megye (Olaszország, 1996), Facsád (Románia, 1998).

Tolna testvérvárosai: Stutensee (Németország), Uzon (Románia).

Bátaszék testvérvárosai: Besigheim (Németország), Gyergyóditró (Románia), Nagysalló (Szlovákia).

[57] http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok

3.8.2. Nemzetközi projektek

A Szekszárdi kistérség vonatkozásában a 2007-2013-as időszakban egy területi együttműködési projektet érdemes kiemelni, mely a **Vis Nova** projekt.

A Megyei Önkormányzatnak lehetősége nyílt arra, hogy csatlakozzon a CENTRAL EUROPE program keretében megvalósuló "VIS NOVA" elnevezésű Európai Uniós, több régiót felölelő projektben való részvételre. A pályázat megvalósítási szakasza 2011 és 2014 között zajlik, a projekt időtartama 42 hónap. Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának költségvetése 285 400 EUR, melynek 85%-a uniós forrásból, 10%-a automatikusan hazai társfinanszírozásból, 5% pedig saját forrásból kerül finanszírozásra.
Az Önkormányzat a Szekszárdi Víz- és Csatornamű Kft. segítségével elkészítette saját pályázati koncepcióját. A koncepcióban Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata által létrehozandó Sport- és Szabadidő Centrum (meglévő és új létesítmények) fűtés, használati melegvíz biztosítás, illetve fürdő melegvíz ellátás energia szükségletét tervezik alternatív energiák felhasználásával lefedni.
A beépítésre kerülő alternatív megoldások:

- Geotermikus energia (mélyfuratú kutak + hőszivattyúk: meleg víz előállítására);
- Napenergia (napelemek – elektromos energia előállítására).

4. KIEMELT TERÜLETI FEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

A programcsomagok kialakításának módszertana

A város és térsége részprogram elkészítése során figyelemmel voltunk a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal és a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **„Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás"** című v2_2013_09_02 kódszámú iránymutatásban, valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **Terület és Településfejlesztési Operatív Program Operatív Program Tervezés 2014-2020 3.0** számú tervezői változatban foglalt tartalmi követelményekre.

A projektek/programok feltárása vonatkozásában alkalmazott módszerek:

- Dokumentumelemzés;
- Statisztikai adatok elemzése;
- Interjúk készítése.

A város és térsége részprogramhoz tartozó programcsomagok kialakításának módszertanában általános, kiemelendő elvárás, hogy alulról építkező programozás menjen végbe, amely a közvetlen, elsődleges feltárás alapjain nyugszik.
Egyrészről elkészültek a települések által megfogalmazott fejlesztési elképzelések, amelyek az elsődleges adathalmazt szolgáltatták. Ezt követően a további adatgyűjtést a program készítői személyes megkereséssel tették meg, azaz a kistérség településeinek vezetőivel lebonyolított interjú készítéssel valósult meg.

A módszer vezérlő elve az volt, hogy minden olyan projekt kerüljön nevesítésre, amelyeket a települések megfogalmaznak és a helyszíni interjú alapján megadott ismérvek mentén megvalósítható.

A helyszíni interjúk alapján tehát elkészültek a fejlesztési program kezdemények. Az összegyűjtött tekintélyes mennyiségű projekt első lépcsőként egy szelekciós eljáráson átvezetve kataszterbe került feltöltésre, amelynek során a programkezdemények a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritásokhoz kerültek hozzárendelésre.

A kistérségben feltárt projektek Város és térsége fejlesztési részdokumentumon kívül, a TOP-ban megfogalmazott prioritásokhoz való illeszkedésük alapján részben a Tolna Megyei Gazdaságfejlesztési részdokumentumban, a méretük illetve tárgyuk alapján pedig részben az Ágazati Operatív Programhoz kapcsolódó részdokumentumban kerültek nevesítésre.

Nem minden projekt volt besorolható a TOP-ban meghatározott prioritások alapján, néhány ismérv, amelyek segítettek eldönteni, hogy egy projekt bekerülhet-e a projekt csomagba:

- Illeszkedik –e a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritások keretében kifejtett fő beavatkozási területek valamelyikéhez.
- A projektgazda által megvalósítható, nem ellenkezik jogszabályi rendelkezéssel (Pl.: Hulladék lerakó létesítésének előírásai).
- Nem áll ellentétben jelenleg ismert tendenciákkal (Pl.: Iskola létesítése kis településen nem gazdaságos).
- Nem kizárólag látvány beruházás, tehát város és térségére érezhető hatást eredményezhet.

Azon projektek, amelyek nem kerülhettek be a város és térsége részdokumentum projektcsomagjaiba, azonban valós települési igényeken alapulnak, külön kataszterben kerültek összefoglalásra, melyet jelen dokumentum 8. pontja tartalmaz „A projektkataszterbe nem besorolható, de igényként felmerült fejlesztések" címmel.

A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A prioritástengely kialakításának elsődleges célja, hogy hozzájáruljon a települési környezeti minőség növekedéséhez és megfelelő eszközöket biztosítson a környezeti fejlesztések megvalósulásához.
A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azok funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Ennek keretében szükséges olyan települési környezet létrehozása, amely vonzó és biztonságos a kisgyermekek és fiatalok számára, javítja a kisgyermekeket nevelő családok kényelemérzetét közlekedési és környezet-egészségügyi szempontok alapján, valamint megfelelő rekreációs lehetőségeket kínál a szabadidő egészséges eltöltésére, a fizikai aktivitás kiszolgálására.
A környezeti szempontokhoz igazodóan különleges hangsúlyt kell fektetni az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek újbóli településszerkezetbe illesztésére és e területek funkcióváltásának elősegítésére, különös tekintettel a barnamezős területek rehabilitációjára. A környezeti fejlesztések keretében a települési rekreációs funkciók fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, települések körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése alapvető fontosságú.

Az ezen prioritásból megvalósuló beruházások, specifikus célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA) valósulhatnak meg.

A környezeti fejlesztésnek jelen prioritási tengelye elsődlegesen a „Környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása" tematikus célkitűzés érvényesülését segíti elő.

A vonatkozó specifikus célok

Specifikus cél 1: A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitásának és egészségének erősítése
A társadalom egészségi állapotának javítása és a munkaerő újratermelődése fontos szempont. A célkitűzés alapvetően az élhető és egészséges családbarát települési környezet, a mozgás, a sport és az egészséges szabadidő-eltöltés lehetőségeinek megteremtése és fejlesztése révén az egészségesebbé váló társadalom kialakulását segíti elő, a kulturális és természeti értékek megóvása és fejlesztése révén.

Specifikus cél 2: Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását
A népesség megtartásához járulhat hozzá a települési funkciók bővítése, az élhető és egészséges családbarát környezet kialakítása, a településbiztonság feltételeinek megteremtése. A cél a közterületek (elsősorban az alulhasznosított, vagy használaton kívüli területek) újbóli településszerkezetbe illesztése, funkcióváltásának elősegítése.

Specifikus cél 3: Települési környezeti állapot javítása
A környezeti állapot javítása hozzájárul a lakosság életminőségének emelkedéséhez, ezáltal a lakosság helyben tartásához. A cél a környezeti állapot javítása a települési környezetvédelmi infrastruktúra fejlesztése révén.

Beavatkozások, intézkedések

1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja
4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A fejlesztések célcsoportja a kistérség lakossága.

A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken

A globális és EU-s törekvések reagálnak napjaink környezeti problémáira (klímaváltozás, fosszilis energiahordozók szűkössége), így a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló fejlesztési stratégiák megvalósítása kiemelt jelentőséggel bír, akárcsak a környezettudatosságot szem előtt tartó kisléptékű közlekedésfejlesztések, amelyek segítik az energiafüggőség csökkentését.

Magyarországon az ÜHG teljes kibocsátás nagy része az energiaszektor tevékenységéből adódik, a mezőgazdaság, a hulladék szektor és az ipari tevékenységek kisebb mértékben járulnak hozzá az üvegházhatású gázok kibocsátásához. A közlekedési kibocsátások kapcsán várható tendencia szerint a gépjárművek meghajtás módjának várható átalakulása döntő lesz, ugyanakkor számolni kell azzal, hogy az elkövetkező időszakban a lakossági mobilitás és az áruszállítás növekedhet.

A KSH adatai alapján elmondható, hogy az üvegházhatású gázok magyarországi kibocsátásai harmadával alacsonyabbak, mint a Kiotói Jegyzőkönyvben országunk által választott bázis szint. A további csökkentési célokat nem lehet inkrementális, kisebb intézkedésekkel elérni, hanem átfogó stratégia követésével hosszútávon lehet elérni. A hosszabb távon való gondolkodás különösen igaz az infrastruktúrával kapcsolatos beruházásokra, mint az épületenergetikai fejlesztések, vagy a közlekedési infrastruktúra fejlesztése. A dekarbonizációs folyamatok általában magas beruházás költségekkel bírnak, ennek ellenére figyelembe kell venni, hogy ezek a folyamatok az energiaszűkösség leküzdését segíti, és további fejlődést generál, mind a munkaerőpiacon, mind az energiatermelésben, és az alternatív energiaforrások előállításában a mezőgazdasági növekedés is szerephez jut.

Beavatkozások, intézkedések

Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása megyei szinten nehézségekbe ütközik, hiszen a hosszú távú, hatékony stratégiák megvalósítása magas költségekkel jár, amelynek forrásai megyei szinten nem biztosíthatóak, azokat ágazati OP-k keretében szükséges megvalósítani. A szélerőművek, napelem parkok létrehozásának magasak az induló költségei, és törvényi szabályozásuk sem teljesen megoldott még.

A kisléptékű közlekedési fejlesztések Tolna megyében a három, illetve négy számjegyű utak felújítását jelentheti, illetve a kerékpár-úthálózat további bővítését, ugyanakkor a közösségi közlekedés fejlesztésére helyben, megyei térségfejlesztési szinten nincs lehetőség.

A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban az

energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatására nagy igény mutatkozik. Szinte az összes települési önkormányzat jelezte, hogy megfelelő forrás megszerzése esetén elvégezné az épületeik hőszigetelését, nyílászáró cseréjét, illetve kialakítaná a megújuló energiaforrások felhasználását preferáló fűtésrendszerét.

Térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítására mutatkozik érdeklődés, hiszen Tolna megye települései kedvező földrajzi fekvésűek a szél- és napenergia hasznosítás szempontjából, de a programok megvalósítására külön forrást kellene biztosítani.

A fejlesztések célcsoportjai:

- a kistérség lakossága,
- a kistérség intézményeinek üzemeltetői,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérségen áthaladó forgalomban részt vevők.

A 4. Prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A prioritástengely keretében nyújtott támogatások **átfogó célja** a társadalmi integrációt elősegítő szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek megteremtése, a helyi szinten elérhető szolgáltatások fejlesztése és bővítése.

A prioritás **további célja** a döntően városi térségekben élő, foglalkoztatottsági és jövedelmi mutatók szerint alacsony státuszú családok, illetve a szegregációs folyamatoknak kitett városrészekben élők további elszigetelődésének megakadályozása heterogénebb, integrációra alkalmasabb, magasabb státuszú lakókörnyezet és társadalom ki-alakításával.

A **prioritástengely kialakítását** a közszolgáltatások színvonalának és elérhetőségének alacsony szintje, az ebben fennálló területi különbségek, valamint a Tolna megyei városok (hasonlóan a többi magyar városhoz) jelentős részében megtalálható számos leromlott, szegregálódó településrész indokolja. A megfelelő szintű szociális biztonság garantálására, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemre vonatkozó követelmények az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikkelyében is megtalálhatók.
A prioritástengely alapvetően a (9) „a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem" tematikus célkitűzések érvényesülését segíti elő.
Összefoglalva a prioritás eszközrendszere: az önkormányzati egészségügyi és szociális (alap)szolgáltatások fejlesztése, esetlegesen kiterjedve a központi közigazgatási szolgáltatások fejlesztésére a helyi igények és önkormányzati döntések alapján. Szociális városrehabilitáció, városi szegregátumok kezelése

A **szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának** fejlesztése feltétele annak, hogy a társadalmi kirekesztéssel leginkább veszélyeztetett csoportok helyzetének javítására irányuló programok végrehajtásához biztosított legyen **a megfelelő szolgáltatási háttér**, másrészről a foglalkoztatottsági szint növeléséhez csökkenthetők legyenek a családi terhek, és az életminőséget javító **új szolgáltatások induljanak**.

Az **egészségügyi alapellátórendszer** infrastrukturális fejlesztése az intézmények szolgáltatásainak és infrastrukturális feltételeinek korszerűsítését, a hozzáférés egyenlőtlenségeinek mérséklését célozza. Az **egészségügyi alapellátás** (háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátás, a fogászati alapellátást és a védőnői hálózat) **fejlesztésének** fontosságát az adja, hogy ez a szint képes leginkább elvégezni az alapvető

szűrővizsgálatokat és egészségügyi állapotfelméréseket. Az egészségügyi infrastrukturális fejlesztések a lakosság egészségben eltöltött életéveinek növekedését, a munkaképesség mielőbbi visszaállítását, valamint az erőforrások koncentrálásával a szolgáltatások költség-hatékonyságának és minőségének javítását segítik elő.

A **helyi, önkormányzati közszolgáltatások és a közigazgatás infrastruktúrájának** – épületeinek, eszközállományának – fejlesztése során alapelv, hogy a beavatkozások a szolgáltatások hozzáférhetőségének és azok minőségének javítását kell, hogy szolgálják.

A **helyi szintű humán közszolgáltatások** megújítása hozzájárul a lakosság foglalkoztathatóságának javításához, az életkörülményekben rejlő területi különbségek mérsékléséhez, illetve a társadalmi kohézió erősítéséhez.

A megvalósuló infrastrukturális fejlesztéseknek elő kell segíteniük, illetve alá kell támasztaniuk a **közszolgáltatások átfogó reformjára** vonatkozó tervek végrehajtását. Csakis olyan fejlesztések kivitelezése támogatható, amelyek révén lehetővé válik az adott ágazat szerkezeti, tartalmi vagy intézményi reformjára vonatkozó elképzelések egyidejű megvalósítása, összhangban a többi operatív program, elsősorban az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív program beavatkozásaival. Szintén előnyben kell részesíteni az infrastruktúra-fejlesztések során a **környezetbarát megoldásokat**, amelyek hosszú távon költségmegtakarítást is eredményeznek.

A **társadalmi integrációt** segíti a leromlott városi területeken, sok esetben szegregátumokban, telepszerű lakókörnyezetben élők társadalmi és gazdasági kirekesztettségének megszüntetése, a szegregált lakókörnyezet felszámolása, illetve az onnan kikerülő emberek életminőségének javítása, amely a lakhatási feltételek, a földrajzi mobilitás megoldásával együtt a munkaerő-piaci és a szociális helyzet javítását, valamint az egészségügyi, az oktatási, szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférést is biztosítja.

A prioritási tengely kizárólag az **Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA**) forrásaira támaszkodik, a beavatkozásokhoz szorosan kapcsolódó ESZA jellegű tevékenységek az Operatív Program 6. prioritásban találhatók.

A vonatkozó specifikus célok

1. A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése.
Eredményindikátora: a jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő).
2. A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése.
Eredményindikátora: szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élőlakosok száma (fő).

Beavatkozások, intézkedések

1. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
2. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
3. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés
4. Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja

A fejlesztések célcsoportjai:

- a kistérség lakossága
- a kistérség önkormányzatai
- a kistérség intézményeinek üzemeltetői.

Az 5. Prioritás: Közösségi szinten irányított városterségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A 6. Prioritás: Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés

A prioritástengely **elsődleges cél**ja, hogy hozzájáruljon az Európa 2020 - Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája által kiemelt foglalkoztatás, illetve szegénység és társadalmi kirekesztés területén megfogalmazott célkitűzések megvalósulásához. Mindezek alapján a cél az, hogy a 20-64 évesek körében elérjük a foglalkoztatottság 75%-os arányát. Fel kell azonban ismerni, hogy ennek eléréséhez elengedhetetlenek a helyi szerveződések, területi alapon szervezett programok lebonyolítása, ezek kulcsfontosságú tényezőkké kell, hogy váljanak a siker érdekében.

A humánerőforrás fejlesztés jelen prioritási tengelye stratégiailag két tematikus célkitűzéshez járul hozzá:
- a foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása,
- a társadalmi befogadás segítése és a szegénység elleni küzdelem.

Az ezen prioritásból megvalósuló beruházások, specifikus célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések az Európai Szociális Alapból (ESZA) valósulnak meg.
A prioritás létét több jelentős társadalmi probléma megléte indokolja. Első és legfontosabb az évek évtizedek óta jellemző tartós és egyre nagyobb ütemű népesség csökkenés. Ugyan vannak olyan potenciállal ellátott települések, melyek évről-évre gyarapodást tudnak felmutatni, mégis általánosságban sajnos kimutatható a népesség fogyása, a települések elnéptelenedése (az elmúlt évtizedben a Tamási kistérségben volt a legnagyobb mértékű a népességcsökkenés a megyében.). Ennek hátterében elsősorban a – mind belföldi, de egyre jelentősebb külföldi – elvándorlás áll, ami még inkább veszélyezteti a gazdaságilag gyengébb térségeket, és mivel elsősorban a magasabban kvalifikált lakosságot érinti, így tovább veszélyezteti ezáltal a helyben maradó lakosság pozícióit is. Ennek a folyamatnak a megállítása kardinális kérdés lesz az elkövetkező időszakot tekintve, és ezt a feladatot az adott helyi közösségeknek kell felvállalnia, mivel elemi érdekük ezt diktálja.

Következő jelentős társadalmi probléma a paksi kistérség egyes településeinél is az egyre elnéptelenedő falvak mellett a még ottmaradt lakosság gazdasági és társadalmi aktivitásának hiánya, a munkaképesség, kvalitás alacsony szintje, mely miatt nem csupán a munkalehetőségek beszűkülése okoz problémát, hanem a munkanélküliség tartós állapota, és az emiatt kialakult inaktív lakosság. Ebből az állapotból szükséges minél előbb a lakosságot kimozdítani, amit felzárkóztató programok alkalmazásával érhetünk el. Ezek a programok fogják elősegíteni a lakosság munkaerő alkalmazkodó képességének javítását és a foglalkoztathatóság növelését.

A felzárkóztató programokhoz kapcsolódóan szükségszerűen jelenik meg az egyik lehetséges alternatív megoldás a foglalkoztatás javítására: ösztönözni és támogatni kell az önfoglalkoztatást, önálló gazdálkodást, vállalkozóvá válást, melyek elősegítésére mentorállási folyamatot is szükséges mellérendelni.
Fontos foglalkozni a családok gazdasági helyzetének romlásával együtt jelentkező

folyamattal - a közösségi aktivitás, társadalmi felelősségvállalás csökkenésével. Ennek a jelenségnek köszönhetően a helyi közösségek működése is romlik, amelyben különösen veszélyeztetettek a gyermekek, fiatalok és a roma kisebbség tagjai. Mivel a gyermekek jelentik a helyi közösségek jövőjét, így szükséges –a megfelelő képzés, nevelés mellett – a hovatartozás érzés kialakulásának, a közösséghez való tartozás érzésének elősegítése, hogy a gyermek tudásával a közösség érdekeit, értékeit képviselve annak értékes tagja legyen.
Mindezen társadalmi problémák kezelésére hozott törekvések együttesen kell, hogy működjenek, egymással a szinergia hatások érvényre juttatásával valósuljanak meg.
Ezek az intézkedések lebonyolításában kiemelt jelentősége kell, hogy legyen a civil kezdeményezéseknek, amiknek a helyi erőket képviselve és a helyi viszonyokat leginkább ismerve kell a helyi közösség érdekeit érvényre juttatni és fejlődésüket elősegíteni.

Beavatkozások, intézkedések

A prioritás alapvető céljaként megfogalmazott elképzelések és törekvések feladata, hogy elősegíste a minél szélesebb körű munkaerő-piaci hozzáférést a munkakeresők és az inaktív személyek számára, és ezt többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén érje el. A következő célok és ahhoz kapcsolódó intézkedések szükségesek mindezek elérésére:

1. *A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával*
2. *A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése*
3. *A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése*
4. *Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok*
5. *A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése*
6. *Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)*

A fejlesztések célcsoportjai:

- a kistérség lakossága,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérség vállalkozói,
- a kistérség civil szereplői.

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása

4.1.1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

A 2. Prioritás: 1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

Közösségfejlesztő céllal, valamint az egészséges életmódra nevelés eszközeként fontos megszerettetni a sportolást és a kulturális lehetőségeket kiterjeszteni. A közösségi, kulturális és sportesemények elősegítik a helyi identitás erősödését, valamint az igények, szükségletek minőségi javulását, élhetőbb környezetet biztosítanak, teremtenek a településen, amely vonzó tényező lehet a fiatalok számára is. A fejlesztések között feltétlenül helyet kell kapnia minőségi, minden igényt kielégítő, megfelelő színvonalú sport- és aktív szabadidő közhasznú terek fejlesztésének. Felújításra szorulnak a sportlétesítmények és a kiszolgáló létesítmények. (szociális blokkok, öltözők, mosdók). További cél lehet a szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi hátterének biztosítása.

Fontos megemlítenünk, hogy néhány kistelepülés nem rendelkezik egyáltalán fiatalok hasznos szabadidő eltöltését szolgáló közösségi térrel és ahol van a településen ilyen létesítmény annak állapota nem kielégítő, alacsony a felszereltsége és sok helyen a fűtés sem megoldott, finanszírozás hiányában nem biztosítja az önkormányzat. Több településen is tervezik fiatalok számára közösségi terek létrehozását.

Konkrét igények merültek fel Decs, Tolna, Szálka, Pörböly, Őcsény, Várdomb részéről sportlétesítmények rehabilitációjára.

Az életminőség javításához a lakókörnyezet fejlesztésének keretén belül a kulturális értékekhez való hozzáférhetőséget javító közösségi infrastruktúra fejlesztése is hozzájárul. Ennek részét képezi az új, magasabb minőséget nyújtó kulturális szolgáltatások fejlesztése (művelődési házak, kulturális létesítmények szolgáltatási színvonalának és infrastruktúrájának fejlesztése).

Konkrét igény merült fel a Művelődési Ház felújítására és a könyvtár kialakítása Bátaszék Város Önkormányzata részéről.

A közösségi infrastruktúra fejlesztése mellett az ökológiai hálózatok, a település körüli zöld gyűrűk, zöldfelületek kiterjesztése is hozzájárul a lakosság életminőségének, egészségi állapotának javításához.

Támogatható tevékenységei:

- Rekreációs célú parkok és egyéb zöldterületek, játszóterek, sportpályák létesítése, meglévők korszerűsítése;
- Kulturális létesítmények, művelődési házak szolgáltatási színvonalának és infrastruktúrájának fejlesztése,
- Települések belterületén lévő, a lakosság körében népszerű meglévő ligetek, kertek, fasorok védelme, és újak létrehozása, zöldterületek revitalizációja, új zöldterületek kialakítása, belterületi fásítás.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A helyi közösségek fizikai és szellemi aktivitását és egészségét szolgáló közösségi infrastruktúra bővítése	A minőségi fejlesztésen átesett közösségi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma	fő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

4.1.2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

A 2. Prioritás: 2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

Az **intézkedés célja** a települések tudatos fejlesztése, igényeinek, elképzeléseinek bővítése, élhető, vonzó környezet kialakítása. A településközpontok, funkcióhiányos településrészek megújítása a cél természet közeli megoldások alkalmazásával.
Fontos, hogy a települések közterületei valódi közösségi térként funkcionáljanak, legyenek népszerű találkozási helyek és biztosítsák a szabadidő sokszínű eltöltésének lehetőségét, megfelelő környezetet biztosítsanak a látnivalóknak, vonzerőknek, segítsék a turisták tájékozódását, és szolgálják kikapcsolódásukat. Továbbá alkalmasak legyenek szabadtéri, kulturális események megrendezésére.

Másrészt a megfogalmazott célokhoz igazodva a helyben lakók számára is fontos, hogy a felújított közterek hosszú távú használatát biztosító funkciók is megjelennek a közterületeken, úgymint a találkozási lehetőségek biztosítása, a szabadidő-eltöltési, kulturális lehetőségek bővítése.

A legtöbb igény a középületek rehabilitációjával kapcsolatban merült fel, azon belül is elsősorban a homlokzat felújítása, energetikai racionaliztálása fogalmazódott meg igényként Alsónyék, Pörböly, Báta, Őcsény, Decs, Kistormás, Szedres, Sióagárd, Tengelic, Kéty, Zomba, Felsőnána, Alsónána, Fadd, Kölesd településeken.

A települési környezet megújításánál fontos szempont a közbiztonság megteremtése. Egyre több településen merül fel az igény a biztonságtechnikai rendszerek, térfigyelő rendszerek kialakítására.

Támogatható tevékenységek:

Közcélú településfejlesztés
- Közterületek rehabilitációja (magán- és közcélú egyaránt)
- Településközpontok, városközpontok, egyéb városrészek (az ott levő épületek és közterületek külön és együttes módon történő) rehabilitációja,
- Település belterületi infokommunikációs infrastruktúra fejlesztése
- Vidéki terek funkcióinak megőrzése, fejlesztése
- Közvilágítás energiatakarékos korszerűsítése
- A tereken kisebb és nagyobb rendezvények megtartására, pihenésre, szórakozásra, művelődésre alkalmas felületek biztosítása
- Az állandó és az ideiglenes vendéglátó, kereskedelmi és egyéb funkciók elhelyezésére alkalmas területek kijelölése

Közlekedési fejlesztések
- A gépjármű-forgalom minimalizálása
- A gyalogos és kerékpáros forgalom célszerű, biztonságos és akadálymentes vezetése - akadálymentesítés
- Balesetmentes közlekedést szolgáló közútfejlesztések;
- Városrészt tehermentesítő, összekötő utak építése;
- Parkolóhelyek bővítése;
- Forgalomcsillapított közlekedési övezetek, gyalogoszónák építése;

Közbiztonság javításához kapcsolódó fejlesztések
- Biztonságtechnikai rendszerek, térfigyelő rendszerek kialakítása közterületeken,
- Helyi, térségi bűnmegelőzési stratégiák és cselekvési tervek elkészítése,

- Térségi kríziskezelő szolgáltató központok és információs rendszerek,
- Helyi polgári védelmi és egyéb önkéntes bűnmegelőzési szervezetek támogatása (pl. képzés).

4.1.3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

A 2. Prioritás: 3. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

Általánosságban kijelenthető, hogy a Szekszárdi kistérség barnamezős területeinek száma nem jelentős, azok is nagyobb részt mezőgazdasági majorok. A vizsgált térség alapjában véve mezőgazdasági hasznosításra alkalmas területe az országnak. Ipari múlttal csak meghatározó, nagyobb települései rendelkeznek, azok többsége is inkább a mezőgazdasághoz, élelmiszeriparhoz kapcsolódó iparágakkal rendelkezett. A mezőgazdasági tevékenységek újragondolásával ezeket a meglévő ipari komplexumokat is át lehet alakítania az új hasznosítási célnak és az uniós elvárásoknak megfelelően.

A környezeti problémák megoldása
A barnamezős területek korábbi működéséből származó környezeti károk enyhítése, megszűntetése az elsődleges cél. A területeken nem ismertek az esetleges környezeti károk keletkezésének körülményei, felelősei, a szennyezés mértéke és megszüntetésének lehetséges módjai. Gyakori, hogy a helyzetet előidéző szervezetek már megszűntek illetve nem beazonosíthatóak. A fejlesztési program első lépéseként így a barnaövek épített és természeti környezetének állapotát kell feltárni. Azonosítani kell a megszüntetendő környezeti károkat, a megszüntetés érdekében a szükséges terveket el kell készíteni és hatósági engedélyezési eljárásokat le kell folytatni. A szükséges hatósági engedélyek birtokában kell elindítani a település rendezési terveibe illeszkedő, a település illetve térség gazdasági, társadalmi fejlődését is szolgáló rehabilitációs programokat.

A helyi gazdaság fejlesztése
A barnamezős területek hasznosításának egyik lehetséges módja gazdaságfejlesztési programok indítása a helyszíneken, illetve a területek bekapcsolása a térség gazdasági folyamataiba. A barnamezős területek elsősorban új telephelyek létesítésekor, illetve közlekedésfejlesztési és turisztikai beruházások helyszíneként kerülhetnek számításba.

A városi környezet fejlesztése, élhető települési környezet kialakítása
A barnaövek csak egy része hasznosítható gazdaságfejlesztési programok keretében. A kisebb jelentőségű területek, illetve a helyi gazdaság alacsony teljesítőképessége miatt nem hasznosítható területek a kármentesítést követően olyan programok célterületévé válhatnak, melyek fő célja a település összképének javítása illetve a közösség életminőségét javító programok megalapozása. A települések épített környezetének minőségét javító programok megvalósulását főleg a településkép szempontjából meghatározó vagy építészeti értékek miatt számottevő, épített objektumok rehabilitációja szolgálja. Az épített környezet felújítása akkor válik sikeressé, ha a megújuló barnamezős területnek sikerül új, a település vagy térség érdekeit, igényeit szolgáló funkciókat találni. Az új, jellemzően közösségi funkciók javítják a településen és környezetében élők életminőségét.

Támogatható tevékenységek köre:
- Vállalkozások betelepítésére alkalmas barnamezős területek fejlesztése,
- városokon kívüli területeken a barnamezős területek komplex rehabilitációja,
- a közvetlenül kapcsolódó infrastruktúra-fejlesztések,
- a szennyezett területek kármentesítése,
- az iparterület működését biztosító és a befektetéseket szervező, menedzselő szolgáltatások fejlesztése.

4.1.4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A 2. Prioritás: 4. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések

A települések fejlődésének, a népesség megtartásának elengedhetetlen feltétele azon funkcióinak bővítése, az élhető és egészséges családbarát települési környezet kialakítása. Az intézkedés célja, hogy hozzájáruljon a település környezeti minőségének növekedéséhez a települési infrastruktúra környezettudatos felújításával.

Csapadékvíz

A térség környezeti állapotának javítása, a környezetbiztonság növelése érdekében alapvető cél a felszíni vizeink minőségének biztosítása, a térség településeit veszélyeztető csapadékvíz okozta káresemények kockázatának mérséklése, a további környezeti káresemények megelőzése. Ennek érdekében cél az árvíz es belvíz által okozott helyi vízkár veszélyeztetettségének csökkentése a belterületi csapadékvíz elvezető árokrendszer kiépítésével, belterületi csapadékvíz befogadok építésével, rekonstrukciójával, belterületekre veszélyes víz- es hordalékelöntések megakadályozásához szükséges létesítmények, záportározok építésével, meglevő vízelvezető rendszerek már meglévő – akar külterületi – tározóhoz való csatlakoztatásával.

A Szekszárdi kistérség legtöbb településén nem megoldott a csapadékvíz elvezetése, sok helyen égető problémát jelent. A vízelvezetők felújítására, a rendszer fejlesztésére lenne szükség Decs, Alsónyék, Pörböly, Bogyiszló, Őcsény, Sárpilis, Kéty, Zomba, Alsónána, Murga, Kölesd, Kistormás, Harc, Medina településeken.

Támogatható tevékenységek köre:

- belterületeken kármegelőző felszíni vízelvezető rendszerek kiépítése,
- belterületekre veszélyes víz- es hordalékelöntések megakadályozásához szükséges létesítmények, záportározok építése,
- meglevő vízelvezető rendszerek csatlakoztatása már meglévő – akar külterületi – tározóhoz,
- a belterületi csapadékvizek befogadójának építése, rekonstrukciója.

Szennyvízkezelés

Az elmúlt időszakban szennyvízkezelés terén végbement jelentős fejlődés ellenére továbbra is az egyik legfontosabb feladat a településeken keletkező szennyvíz kezelésének megoldása, az ivóvízbázisok védelme, a magas talajvíz a felszíni vízfolyások, és tavak védelme érdekében.

A Szekszárdi kistérségben a szennyvizek kezelése nem megoldott és komoly környezeti problémát okoz Murga, Kéty, Pörböly, Alsónyék településeken.
A már elavult rendszerek csőhálózatának cseréjére lenne szükség Decsen, a meglévő szennyvíztelep bővítésére Sióagárdon, a meglévő rendszer továbbfejlesztésére Szálkán.

A kistérség települései szennyvízkezelésének és elhelyezésének fejlesztése esetén szennyvízelvezető rendszerrel (közcsatornával) nem rendelkező területeken, illetve ahol ezek kiépítése nem gazdaságos, illetve nem jár környezeti előnyökkel, segíteni kell a

korszerű egyedi szennyvíztisztítási megoldásokat, elsősorban a szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények elterjedése érdekében, valamint az alternatív – természet-közeli – szennyvízkezelési megoldások bevezetését. Ezeken a területeken ösztönözni kell a szennyvizek helyben tartását és lokális kezelését.

Támogatható tevékenységek köre:

- Költség- és környezetkímélő (lehetőleg természet-közeli, vagy energia mentesen ill. minimális energiával üzemeltethető telepek pl. „élőgépes", faültetvényes-, tavas-, vízinövényes-, vagy fix beépítésű kontakt elemes, biofilmes-, illetve ezek kombinációból álló és az eleveniszapos) szennyvíztisztítási technológiák kiépítése.
- Közcsatornázást nem igénylő szakszerű egyedi szennyvíz-elhelyezési kislétesítmények alkalmazásával megvalósuló szennyvíztisztítási és –elhelyezési fejlesztések, települési folyékony hulladékok egyedi kezelése.
- Települési szennyvíz összegyűjtése és elszállítása, vagy elvezetése már meglévő, fogadóképes, megfelelő szabad kapacitással rendelkező szennyvíztisztító telepére.

<u>Hulladékgazdálkodás</u>

A lakosság egészségvédelme érdekében az országban mindenütt közel azonos színvonalú, de a helyi adottságoknak megfelelően, technológiájában differenciált hulladékgazdálkodási feltételeket kell megteremteni összhangban a hatályos jogszabályok előírásaival.
A korszerű, logisztikai alapon szervezett, a szelektív hulladékkezelésre alapozott hulladékgazdálkodási rendszereken keresztül lehetséges a hulladékgazdálkodási prioritások érvényre juttatása (megelőzés, hasznosítás, környezetkímélő ártalmatlanítás).
Az elmúlt években számos hulladékgazdálkodási rendszer továbbfejlesztése, bővítése megtörtént, illetve folyamatban van. A hatékony, térségi szintű hulladékgazdálkodási rendszerek kialakításával biztosítani lehet az uniós előírások által meghatározott országos célkitűzések elérését.
A legfontosabb cél a hulladékmennyiség csökkentése mellett a komplex hulladékgazdálkodási rendszerek kialakítása. A hangsúly az újrahasznosításra helyeződik át, illetve további fontos szempont, hogy a rendszerek biztosítsák a hasznosítható hulladék begyűjtését a lakosságtól.

Konkrét igény Szedresen merült fel a felhagyott hulladéklerakó rekultivációjára. A szelektív hulladékgyűjtő kapacitás növelése minden településen aktuális.

Támogatható tevékenységek köre:

- Szelektív hulladékbegyűjtő kapacitás fejlesztése (edényzet, járművek beszerzése, gyűjtőszigetek, hulladékudvarok létesítése, stb.),
- begyűjtött hulladék előkezelése (válogatás, mechanikai, illetve mechanikai-biológiai előkezelés, komposztálás, stb.),
- lerakó-kapacitás kihasználtságának növelése,
- megelőzés, szemléletformálás.

<u>Levegőtisztaság védelem</u>

A levegőminőség állapotával kapcsolatban összességében megállapítható, hogy a légszennyezettségi eredmények a kén-dioxid esetében alacsony, az ülepedő por vonatkozásában megfelelő, a nitrogén-dioxid vonatkozásában pedig elfogadható mértékű terhelést mutatnak. Paksi kistérség környezeti levegője olyan állapotú, mely a kén-dioxid esetében jelentős, a nitrogén-dioxid és az ülepedő por vonatkozásában némileg mérsékeltebb terhelést bír el. Jelentősebb légszennyezések egyrészt a közlekedésből

eredő szálló por következtében jelentkeznek, különösképpen a 6-os, az 55-ös és a 56-os utak által érintett településeken. Emellett a fűtési szezonban fordulnak elő számottevő szennyezések azokon a településeken, ahol a vezetékes gáz kiépítése még nem történt meg.
Más kistérségekhez hasonlóan egyre nagyobb gondot jelent a pollenszennyezettség. Extrém magas pollenkoncentrációk elsősorban a nyár második felében és az ősz elején alakultak ki. Parlagfű mentesítés vonatkozásában kell minél nagyobb szerepet vállalni a helyi önkormányzatoknak és a civil szervezeteknek ezzel ösztönözve a lakosságot.

Összességében elmondható, hogy a Szekszárdi kistérség környezeti levegőminősége megfelelő.

Talaj- és földvédelem

A kistérség jó termőterületekkel rendelkezik, legnagyobb problémát az erózió okoz, mellyel nagy területek érintettek. Emellett a mezőgazdaságra jellemző monokultúrás szántóföldi növénytermesztés, a túlzott mértékű műtrágyázás és vegyszerezés hosszabb távon jelentős mértékben károsítja a termőföldek állapotát, illetve másodlagosan szennyezheti a felszín alatti vizeket is.
A talaj megújuló képessége nagymértékben az emberi tevékenységtől függ, így a jelenben és a jövőben a következőkre kell figyelmet fordítani:

- a föld racionális hasznosítására (ésszerű és fenntartható használatára),
- a talaj védelmére,
- a talaj minőségének (állagának) megóvására,
- sokoldalú funkcióképességének fenntartására.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték-egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását	A támogatott új közszolgáltatásoka t igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészeken	fő	0	2013	forrás-leosztást ól függően tervezhet ő	EMIR	évente
Települési környezeti állapot javítása	A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma	fő	0	2013	forrás-leosztást ól függően tervezhet ő	EMIR	évente

4.1.5. Települési energiahatékonyság növelése

A 3. Prioritás: 1. Települési energiahatékonyság növelése

Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés, mint törekvés az infrastrukturális létesítményekben, így a középületekben, és a lakásépítési ágazatban is meg kell jelennie, ezért támogatni kell a közösségi épületek energiahatékonyságának növelését és a megújuló energia felhasználásának növekedését.

Ezért a 3. prioritás tengely keretében is cél az önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények, önkormányzati tulajdonú lakóépületek, középületek energiahatékonyságának javítása, az önkormányzatok rezsiköltségeinek csökkentése. További cél a térségi és helyi léptékű energetikai potenciál kiaknázására épülő komplex fejlesztési programok megvalósítása.
Az épületek dekarbonizációjának elérése szükségessé teszi, hogy az épületek hőigényét visszaszorítását, ugyanakkor figyelembe kell venni az egyre nagyobb energiaigénnyel jelentkező a nyári hűtési igényt is, amelyeket az épületek szigetelése, és a hatékony árnyékolástechnika oldhat meg. Az épületek termális és elektromos-energiaigényét alternatív megoldások alkalmazásával is ki lehet szolgálni.

A Szekszárdi kistérségi fejlesztési igények között számos épületfejlesztési igény merül fel. Nagy részüknél szerepel a tervekben az önkormányzati infrastrukturális létesítmények, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézmények szigetelése, nyílászáró cseréje, amely az energiahatékonyság növelését célozza. Emellett számos önkormányzat cserélné le fűtés rendszerét egy megújuló energiaforrásokra építkező (pelet, energiafűz, geotermikus, stb.) rendszerre. További fejlesztési igény az épületek napelemmel, napkollektorral történő felszerelése is.

A Szekszárdi kistérség számos településén megvalósítanának, megfelelő forrás mellett alternatív energiatermelést is:
- **szélerőmű,**
- **napelem park.**

3. Prioritás: 1. Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[58] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
Települési energiahatékonyság növelése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO2 egyenértéken	tonna CO2-egyenérték	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[58] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.6. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

A 3. Prioritás: 2. Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése

A megye közlekedésfejlesztésnek figyelembe kell venni a gazdasági hatékonyságot, és a társadalmi igényeket, mindezt oly módon, hogy hosszútávon fenntartható, a környezetet kevésbé terhelő közlekedési rendszert alakítson ki.

Tolna megyében a széndioxid-kibocsátás csökkentésére irányuló kisléptékű közlekedésfejlesztéseknek és a közösségi közlekedés fejlesztésének szűkösek a lehetőségei.

A Szekszárdi kistérség földrajzi adottságai és hálós települési térszerkezete sok helyen indokolttá teszik azt az igényt, hogy egymással szilárd útburkolattal nem összekötött, de földrajzi elhelyezkedésük révén egymással szomszédos települések szorgalmazzák a közös összekötő utak megépülését, illetve a meglévők felújítását. Ezen beruházások indokoltságát jól alátámasztja, hogy az eddigi mind távolságban, mind időben hosszabb közlekedési utak lerövidülnének, így a települések közötti fenntartható mobilitás kisebb energia befektetést kívánnának. Ezek a fejlesztések kedvezően hatnának az üvegházhatás csökkentése szempontjából, hiszen a rövidülő távolságok kevesebb üzemanyag felhasználást, és egyúttal CO2 kibocsátás csökkentést eredményeznének.

A települések közötti megfelelő minőségű összekötő utak kialakításának konkrét igényei a Szekszárdi kistérségben:
- **Paks-Kölesd összekötő út (6233 sz. út),**
- **Szálka-Grábóc összekötő út.**

A kisléptékű közlekedésfejlesztés része a kerékpár-úthálózat további fejlesztése a Szekszárdi kistérségben. Ennek jelentősége, hogy a településeket összekötve egybefüggő úthálózat alakul ki, amely környezetbarát módon és egyben a közúti közlekedés biztonságát növelve teszi lehetővé, hogy a helyiek mobilitása növekedjen.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Tolna-Bogyiszló,**
- **Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Tolna-Fadd,**
- **Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Tolna-Szekszárd,**
- **Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Szálka-Szekszárd,**
- **Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése Kölesd- Kistormás.**

3. Prioritás: 2. Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték - egység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[59] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO_2 egyenértéken	tonna CO_2-egyenérték	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan	ezer utasóra / év	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[59] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.7. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

A 4. Prioritás: 1. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

Az uniós tagállamok között, illetve azokon belül óriási eltérések mutatkoznak az egészségi állapotot illetően, sőt, vannak arra utaló jelek, hogy ezek az eltérések még markánsabbá válhatnak. A korábbi évtizedekből örökölt tendenciákon nem sikerült módosítani, Magyarország helyzete az egészségi állapot alapján lényegesen rosszabb, mint a hasonló gazdasági fejlettségű országoké, (és ami a legsúlyosabb probléma) az ország gazdasági fejlettsége alapján várható egészség-teljesítmény is tovább romlott, a „gazdagság-egészség diszkrepancia" tovább növekedett.

Az egészségügy hazai reformjának célja, hogy megteremtődjön a betegek számára egyenlőbb, igazságosabb, színvonalasabb egészségügyi szolgáltatást nyújtó és az állam teherbíró képességéhez igazodó, hosszú távon is fenntartható egészségügyi ellátórendszer.

A reform egyik fő elemét az ellátó kapacitások racionális átszervezése jelenti, amelynek keretében a kórház-központú rendszer helyét átvevő magasabb színvonalú alap- és szakellátás intézmények kerülnek támogatásra, élve a korszerű technológiák adta lehetőségekkel is. Az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréssel, a betegségmegelőzés és az egészség-elősegítő rendszerek javításával minden valószínűség szerint csökkenthetők egyes, az egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségek.

A népesség egészségi állapotának javítását, illetve ennek érdekében az ellátórendszer szerkezetének átalakítását a PM és az OP-k összetett eszközrendszerrel támogatja. Az egészségügy infrastruktúrájának fejlesztését támogató intézkedések részben az EFOP-ban, részben pedig a TOP-ban kaptak helyet.

A **Terület és Településfejlesztési Operatív Program** kompetenciáját képezik a helyi felelősség körébe tartozó fejlesztések, amelyek a helyi önkormányzatok által ellátandó feladatokhoz kapcsolódnak. Ennek megfelelően a TOP által támogatott intézkedés alapvető célja az **egészségügyi alapellátási és járóbeteg intézmények modernizációjának támogatása** az infrastruktúra és eszközfejlesztés célirányos támogatásával, annak érdekében, hogy az egyes kistérségekben minden lakos számára hozzáférhetővé váljanak a megfelelő infrastrukturális ellátottsággal rendelkező egészségügyi intézmények szolgáltatásai.
A programot indokolja, hogy az egészségügyi rendszer infrastruktúrája területileg kiegyenlítetlen, nagyszámú a rossz állapotú háziorvosi rendelő, a hiányos vagy elavult eszközökkel rendelkező és leromlott állapotú járóbeteg-szakellátó intézmény, amely különösen a hátrányos helyzetű térségeket érinti.

Az intézkedés lehetőséget nyújt egyrészt a helyi önkormányzatok egyes főbb alapellátási szolgálatainak helyet adó épületeinek, másrészt a járóbeteg-intézmények épületeinek korszerűsítésére infrastruktúra-fejlesztés és eszközbeszerzés által.

Cél a szolgáltatások színvonalának és a munkafeltételek minőségének javítása korszerű infrastruktúra-fejlesztéssel és eszközbeszerzéssel, figyelembe véve a környezettudatos gondolkodásmódot, a környezetbarát technológiák és anyagok alkalmazását, a megújuló energiaforrások használatát.

Az alapellátási szolgálatok fejlesztésének keretében a háziorvosi szolgálatnak – felnőtt gyermek, vegyes praxis –, fogorvosi szolgálatnak, központi alapellátási ügyeletnek helyt adó épületek fejlesztésére lesz lehetőség.

Az intézkedés az önkormányzati feladatok közé tartozó kötelező alapellátás fejlesztésén túl, az önkormányzati fenntartású járóbeteg-szakellátási intézmények fejlesztésére is lehetőséget biztosít a meglévő járóbeteg-szakrendelők bővítésével, átépítésével, felújításával és eszközbeszerzéssel a magas szintű közszolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés elvét követve.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- meglévő orvosi rendelők infrastruktúra fejlesztése, akadálymentesítése;
- eddig más célra használt ingatlan orvosi rendelővé/egészségházzá vagy központosított alap-ellátási ügyeletté való kialakítása, indokolt esetben új építése;
- meglévő járóbeteg-szakrendelő bővítése, átépítése, felújítása a jogszabályi és a szakmai minimum feltételeknek megfelelően, és az akadálymentesítés szempontjainak figyelembevételével;
- szakmai felszereltség korszerűsítése a minimumfeltételeknek megfelelően;
- emelt szintű definitív ellátás végzéséhez szükséges gépek-eszközök fejlesztése.

Főbb célcsoportok: az egyes egészségügyi közszolgáltatási funkciók igénybevételével érintett lakosság.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:

- **Egészségház és ügyelet kialakítása Bátaszéken.**

4.1.8. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

A 4. Prioritás: 2. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése

Az önkormányzatok teljes körűen kötelesek a gyermekjóléti szolgáltatást és a gyermekek napközbeni ellátását, ezen túl az étkeztetést és házi segítségnyújtást, valamint az egyéb szociális szolgáltatásokhoz, különösen a családsegítéshez való hozzáférést biztosítani.

A jogszabályok településnagysághoz kötötten írják elő a többi ellátási forma biztosítását: a települések 2.000 fő fölött családsegítést, 3.000 felett családsegítést és idősek nappali ellátását, 10.000 fő felett a fentieken túl egyéb nappali ellátást, valamint bölcsődét kötelesek működtetni. A 20.000 főnél nagyobb települések kötelesek gyermekek átmeneti otthonát, 30.000 fő felettiek családok átmeneti otthonát, illetve átmeneti ellátást nyújtó egyéb bentlakásos szociális intézményeket, 40.000 fő felettiek gyermekjóléti központokat, 50.000 fő felettiek utcai szociális munkát is biztosítani. Utóbbi két kategória Tolna megyében nem releváns.

A megyei jogú városok és megyei önkormányzatok kötelesek minden más, alapvetően tartós bentlakást nyújtó szociális szolgáltatás biztosítására. A szociális törvény nevesít mindezeken túl további szociális alapszolgáltatásokat is, mint például a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, a közösségi ellátások és a támogató szolgáltatás.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- a települési és kistérségi szintű szolgáltatások kialakítását,
- az időskorúakról, szenvedélybetegekről, és hajléktalan emberekről gondoskodó szociális nappali ellátásokat,
- egyéb szociális alapellátásokhoz kapcsolódó szolgáltatások infrastrukturális feltételeinek fejlesztését.

Főbb célcsoportok: az egyes szociális közszolgáltatási funkciók igénybevételével érintett lakosság.

4.1.9. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés

A 4. Prioritás: 3. Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra-fejlesztés

A helyi közintézmények, közszolgáltatások integrált (összehangolt igazgatási és ellátási rendszerek), minőségi fejlesztése (pl. közösségi célú szolgáltatási pontok működtetéshez szükséges fejlesztések), megújítása, valamint a közigazgatási és közszolgáltatási rendszerek egyéb infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen az ügyfélbarát szolgáltatások nyújtásához és a belső munkafolyamatok hatékonyabb működtetéséhez.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- helyi önkormányzati döntés esetén, indokolt esetben a TOP-ból támogatott fejlesztési csomagok részét képezhetik a központi közigazgatás területi infrastrukturális fejlesztései (amennyiben egyértelműen hozzájárul a társadalmi befogadás céljához),
- a meglévő, önkormányzati feladatellátást szolgáló intézmények akadálymentesítése, családbarát funkciók kialakítása.

Főbb célcsoportok: a közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság.

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként), 1-3. intézkedés:

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[60] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása és a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma	fő	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[60] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.10. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

A 4. Prioritás: 4. Szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek rehabilitációja

Az **intézkedés célja** városi válság területeken és/vagy leszakadással fenyegetett városrészeken koncentráltan megnyilvánuló társadalmi-fizikai-gazdasági problémák komplex módon való kezelése, az érintett városrészek meglévő funkcióinak figyelembevételével, újabb gazdasági, szociális és közösségi funkciók kialakításával. Az integrált szociális típusú rehabilitáció azokon a városrészeken valósítandó meg elsősorban, ahol a kedvezőtlen demográfiai helyzet, alacsony iskolázottság, alacsony gazdasági aktivitás, a tartós munkanélküliség magas szintje, a szegénység és kirekesztettség magas szintje, a nagyfokú kriminalitás és az erősen leromlott környezet ezt indokolja.

Az intézkedés kiterjed az érintett szegénység és szegregáció által sújtott, leromlott városrészek lakófunkcióinak bővítésére, komfortfokozatának emelésére, lakások kiváltására, szociális bérlakások vásárlására és építésére, eredetileg más funkciójú önkormányzati tulajdonú épületek átalakítására, valamint életveszélyes lakhatási körülmények megszüntetésére.

A városrehabilitáció kiemelt területe, a közösségformálást erősítő terek, létesítmények fejlesztése az érintett lakosság szociális kohéziójának erősítése érdekében. Így a közművelődést szolgáló létesítmények (könyvtárak, közösségi házak, kulturális központok), szabadidős létesítmények, közösségépítést szolgáló egyházi tulajdonú épületek infrastruktúrájának átalakítása, megújítása, továbbfejlesztése és újabbak kialakítása szintén az intézkedés részét képezik. Az élhető város(rész) központi részét képező közterek, közparkok, közterületi játszóterek, szabadtéri közösségi terek, városi zöldfelületek, gyalogos zónák, mind-mind a közösségépítés fontos helyszínei. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés részét képezik, az ún. közösségi bérházprogramok, melyek megfelelő teret biztosítanak a közösségépítéshez, valamint a lakók közötti szolidaritás kialakításához. Az intézkedés egy olyan kísérleti programot tartalmaz, ami egy speciális bérház és közösség kialakítását célozza. A lakások egy részét segítségre szoruló társadalmi csoportok (volt hajléktalan, állami gondozásban lévő, fogyatékkal élő emberek, pszichiátriai kezelés alatt álló betegek, stb.) tagjai bérelhetik, míg a lakások másik része olyanok számára lesz fenntartva, akik ilyen jellegű problémával nem küzdenek. A program egyik legfontosabb eleme a lakók közötti szolidaritás kialakítása, a közösség megtartó és segítő erejének a kiaknázása. Ehhez szükséges többek között az is, hogy az épületben kialakításra kerüljenek olyan közösségi terek, amelyek találkozás lehetőségét biztosítják a lakóközösség tagjai számára. A kísérleti projektek végeztével, a konklúziók levonása után olyan szakmai ajánlás kialakítása szükséges, amely a későbbiekben a hasonló jellegű fejlesztések kivitelezéséhez nyújt segítséget. Az intézkedés ezért magában foglalja ezek infrastrukturális fejlesztését és megújítását.

Az intézkedés kiemelten kezeli a Fecskeház Program támogatását, mely a népesedési és a lakhatási helyzet javítása érdekében, támogatja az olyan önálló ingatlannal nem rendelkező, 35 év alatti fiatalokat, akik lakáscélú előtakarékosságot vállalnak, és 5 év után saját erőből kívánják megoldani a lakhatásukat. A Fecskeház Programot több európai uniós államban alkalmazzák már, köztük olyan projektekben is, amelyek célja az elvándorolt, tehetséges fiatalok visszatérésének ösztönzése. Magyarországon 2007-2013

között is számos nagyváros, több község is igyekezett ezzel a módszerrel lehetőséget biztosítani a fiataloknak az otthonteremtésre. A Program újdonsága a jelenlegi programozási időszakban, hogy az elöregedő falvakra, valamint a fecskeházak hálózatszerű kialakítására, működtetésére helyezik a hangsúlyt.

Az intézkedés kiterjed a közszféra szolgáltatásainak elérhetőségére és a városbiztonság megteremtésének biztosítására is, amely segíti az érintett válságterületeken koncentráltan jelentkező deviáns viselkedési formák megakadályozását és továbbterjedését, ezáltal növelve az ott élők komfort- és biztonságérzetét. Az intézkedés keretében városi biztonság megőrzéséhez kapcsolódó feladatokat ellátó állami és civil szervezetek épületei, valamint a mentőszolgálat és tűzoltóság kiszolgáló infrastruktúrája kerülhet megújításra, fejlesztésre.

Az intézkedés hatékony és sikeres megvalósítása érdekében a TOP 6-os prioritásával összhangban került kidolgozásra, amely tartalmazza az integrált városrehabilitációt támogató társadalmi felzárkóztatást szolgáló programokat, mint például a helyi identitást, közösségformálást, szabadidő hasznos eltöltését segítő szolgáltatásokat, tanfolyamokat, képzési programok kialakítását, hátrányos helyzetű gyermekek iskolai felzárkózását elősegítő tevékenységeket, elsősorban az érintett területek lakossága és azok közvetlen szomszédságában élők számára.

Főbb célcsoportok: városi, szegregációval fenyegetett területek lakosai; alacsony társadalmi státuszú lakosság; jellemzően alacsony jövedelmű, és alacsony iskolai végzettségű társadalmi csoportok.

Specifikus célterületek: a városi települések és környező térségük leromlott, vagy leszakadással fenyegetett területei (pl.: lakótelepek, városszövetbe ágyazott leromlott területek, városban illetve várostérségben lévő, telepszerű területek).

Program specifikus eredményindikátorok az ERFA/KA kapcsán (beruházási prioritásonként, specifikus célonként):

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mértékegység	Bázis érték	Bázis év	Célérték[61] (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakoriság
A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élő lakosok száma	fő	0	2013	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[61] Az ERFA és Kohéziós Alap esetében a célértékek kvalitatív és kvantitatív típusúak is lehetnek.

4.1.11. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával

A 6. Prioritás: 1. A foglalkoztatási szint javítása megyei, térségi és helyi alternatív foglalkoztatás bővítést célzó programok támogatásával

Ez az intézkedés egyedi foglalkoztatási célú támogatással hivatott biztosítani a megfelelő mennyiségű és minőségű munkaerő meglétét, kiegészítve ezzel azon megyei és helyi beruházásokat, melyek jelentős foglalkoztatási potenciállal bírnak. Célja hogy adott beruházással érintett térségben koncentráltan eredményezze a foglalkoztatottságot befolyásoló hatását.
Az intézkedés célja a munkanélküli inaktív helyi lakosság munkaerőpiacra való beléptetése, valamint olyan programok indítása, mellyel a foglalkoztathatóság növelhető, az önfoglalkoztatás elősegíthető. Mindezt úgy, hogy a helyi - tolna megyei, paksi kistérségi, járási - adottságokat szigorúan szem előtt tartva, a helyi valós igényeket felmérve alakuljanak meg ezek a vállalkozások, valósuljanak meg a programok, melyek során képzések, kompetenciák elsajátítása, valamint az atipikus foglalkoztatási formákat támogató programok kapnak támogatást, akár helyi önkormányzat, akár civil szervezet vagy KKV akarja megvalósítani.
A programok során támogatásra kerülnek az olyan atipikus foglalkoztatási formák, mint a részmunka, a távmunka, a női foglalkoztatás, a családi gazdálkodás. A képzések kapcsán pedig a megyére jellemző iparágakban jelentkező szakemberhiányra kell reagálnia a programoknak. Ilyen például az építőipar, az élelmiszeripar valamint a könnyűipar. Ezek a megyére jellemző erősségek, melyekre alapozva, a gazdasági fejlesztésekhez kapcsolódva kell minél több szakképzett munkaerőt „kitermelni".

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- atipikus foglalkoztatási formák támogatása (részmunkaidős foglalkoztatás, távmunka, megosztott munkaidő, stb.),
- hátrányos helyzetűek foglalkoztathatóságának javítására irányuló komplex program-kiemelten romák számára (képzési költség támogatása, a munkaadónak bértámogatás, foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatás, vállalkozóvá válás támogatása).

Konkrét fejlesztési igény merült fel:

- **szociális gazdálkodás formájú foglalkoztatás Decsen, Sárpilisen, Kölesden, Kistormáson,**
- **szakképzettséggel nem rendelkező inaktívak képzési programja majd a programban résztvevők továbbfoglalkoztatása Decsen,**
- **gyógynövény, fűszernövény termesztéshez kapcsolódó képzés és későbbi foglalkoztatás Sárpilisen.**

4.1.12. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése

A 6. Prioritás: 2. A munkavállalók készségeinek és a helyi gazdaság potenciális igényeinek közelítése

Az intézkedés célja nagy részben megegyezik az előző pontban kifejtettekkel, itt azonban az oktatás és a képzés kapja a nagyobb hangsúlyt.
Az inaktív helyi lakosság számára fontos, hogy a lakóhelyén vagy annak közelében tudjon elhelyezkedni. A képzési programok támogatása során fontos tehát, hogy azokat a programokat részesítsük előnyben, mely a helyi igényekhez igazodik, az ott felmerült szakember hiányt segíti megoldani - kapcsolódva ezzel a gazdaságfejlesztési törekvésekhez, a támogatott iparágak fejlesztéséhez.
Mindezek elősegítéséhez fontos egy megyei szintű felnőttképzési központot létrehozása, mely abszolút a helyi, megyei igényekhez igazított képzési programokkal tudja elősegíteni a munkanélküli lakosság visszatalálását a munka világába. Ehhez a központhoz kapcsolódva lehet egy hálózati rendszerben kialakítani az oktatás modern változatát, mely lehetővé tenné mindenki számára a tudás elsajátítását akár elektronikusan is. Képzett szakemberek segítségével e-oktatási rendszerek, pontok felállítása segítené a társadalmilag hátrányosabb helyzetű rétegek fejlődését, kompetencia fejlesztését.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- multifunkcionális közösségi központok és területi közművelődési tanácsadó szolgálat infrastrukturális feltételeinek kialakítása megye székhelyen és kisebb településekkel együttesen hálózat kialakítása,
- kis- és mikro-térségi oktatási hálózatok és központjaik fejlesztése,
- szakképzések tárgyi feltételeinek fejlesztésére, beszerzésére irányuló beruházások képzési programok megvalósításához kapcsolódóan.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **megyeszékhelyű központtal ellátott képzési hálózat kialakítása a megyében (Szekszárd),**
- **működő IKSZT-k feladatainak bővítése, e-oktatási rendszerek kiépítése, képzési programok megvalósítása (központhoz kapcsolódó települések).**

4.1.13. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése

A 6. Prioritás: 3. A helyi identitás növelése – az egyének és a lakóhely közötti kapcsolat erősítése

Az intézkedés célja a közösségi, helyi identitás erősítése, a kulturális és környezeti örökség megőrzése. Ezért elsősorban a helyi szintű esélyteremtő programok (ösztöndíjak, tehetségprogramok, helyismeret,stb.), a helyi gazdaságfejlesztés mentorálás, szakértői támogatás (jó gyakorlat feltárása, kísérleti fejlesztések kidolgozása, megvalósítása), tudatos helyi fogyasztás és vásárlásösztönzés kerülnek támogatásra (fesztiválok, értékesítési akciók) ezen intézkedés során.
Mindezen programok sikeres megvalósulása okán ezeket kiegészítendő szükséges - a képzésekhez visszautalva – egy közösségfejlesztő munkatárs szakirányú képzés elindításának ösztönzése is,mely biztosítja a településeken ezen célok megvalósulását speciális szakértelem irányítása alatt.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- tanulmányi és tehetséggondozó versenyek helyi és megyei szinten,
- Tolna megyei tehetségprogram,
- ösztöndíj programok meghirdetése helyi önkormányzati és megyei szinten (kulturális örökségvédelem, sport, hátrányos helyzetűek tanulmányait segítő).

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **népművészeti tevékenység támogatása Decsen,**
- **néprajzi gyűjtemények népszerűsítése Decsen.**

Általános output indikátorok az 1-3 intézkedéshez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték[62] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek által végrehajtott projektek száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott vállalkozások száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott megyei és helyi kiemelt foglalkoztatási programok száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

Ezen három intézkedés célja összefoglalóan a foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése.

[62] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.1.14. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

A 6. Prioritás: 4. Megyei és helyi speciális közösségfejlesztést és társadalmi befogadást támogató fejlesztési programok

Az **intézkedés célja** a szegénység, a társadalmi és a munkaerő-piaci hátrányok felszámolása, az önálló jövedelemtermelés képességének kialakítása. Az ebben az intézkedési csomagban tett lépések hozzájárulnak a leghátrányosabb társadalmi rétegek támogatásához, munkaerő-piacra való visszajutásukhoz és tartós bent maradásukhoz.
Ebben a pontban kiemelt figyelmet kapnak a roma lakosság tagjai, akiknél ezen problémák náluk jelentkeznek erőteljesebben – megyei, kistérségi szinten éppúgy mint országosan.

A programok során törekedni kell a romák a munkaerő-piaci reintegrációján kívül a társadalmi befogadás, a diszkriminációmentes társadalmi, gazdasági feltételek kialakítására is. Ezeket speciális ESZA típusú támogatásokkal valósíthatjuk meg, egyrészt esélyteremtő programok, fejlesztések, ösztöndíjprogramok elindításával a fiatalok számára, másrészt alternatív családi, közösségi, időseket támogató és életvezetési hálózatok és közösségfejlesztési akciók meghirdetésével a felnőttek számára.
Mindezekre a helyi kezdeményezésekre és programokra épülve ki kell építeni egy megyei szintű programcsomagot, melyben különböző rendezvények, akciók kerülnek megrendezésre. melyeknek célja a szociokulturális hátrányok leküzdése.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- roma és hátrányos helyzetű rétegeknek tanoda típusú programok indítása,
- gyermekházakhoz kapcsolódó fejlesztési programok megvalósítása,
- esélyteremtő programok indítása (komplex fejlesztési (képzési, életvezetési, kompetenciafejlesztési) program hátrányos helyzetűeknek),
- integrált térségi programok a gyerekek és családjaik felzárkózási esélyeinek növelésére,
- gyerekesély program szakmai módszertani megalapozása,
- egészségre nevelő programsorozatok,
- építő közösség- közösségi programok lebonyolítása, közművelődési intézmények képzési programjai az élethosszig tartó tanulásért.

4.1.15. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

A 6. Prioritás: 5. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település / térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

Az **intézkedés célja** a civil szervezetek támogató szerepének erősítése helyi szinten,és a civil szervezetek mint a közintézményeket támogató szféra fejlesztése.

Fontos a kiemelt jelentőségű területeken működő – mint például településfejlesztés, örökségvédelem, egészséges életmód, fizikai aktivitás, társadalmi befogadás – civil szervezetek támogatása, mert helyi szinten ők nyújthatnak segítséget a megfogalmazott célok megvalósításához.

Elsősorban azon civilek által folytatott tevékenységek a támogatottak, melyek az előző célok megvalósításában vesznek részt. Így célcsoport az a civil szervezet, mely a szegénységgel érintett társadalmi rétegek munkaerő-piaci visszakerülését segíti elő, az e tekintetben hátrányos helyzetű csoportokkal foglalkozik.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- munkaerő piaci szolgáltatást nyújtó civil szervezetek kapacitásának megerősítése, szolgáltatásnyújtásához szükséges fejlesztések,
- lakóközösségi programok, kezdeményezések támogatása civil szervezeteknek,
- elnéptelenedő települések romló társadalmi-gazdasági folyamatainak megfordítása,
- egészségre nevelő programsorozatok.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:

- **települések sportlétesítményeinek fejlesztéséhez kapcsolódó programok, sportesemények lebonyolítása (Bogyiszló, Felsőnána, Pörböly, Őcsény, Szálka, Várdomb),**
- **néprajzi gyűjtemények védelme, hozzá kapcsolódó programok (Decs),**
- **civil szereplők által rendezett tematikus települési rendezvények (általános igény minden településen).**

Általános output indikátorok a 4-5 intézkedésekhez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték[63] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A szociális partnerek vagy nem kormányzati szervezetek által végrehajtott projektek száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott vállalkozások száma	db	ESZA	forrásleosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott civil szervezetek száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	A támogatott közösségi célú programok száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

Ezen két intézkedés célja összefoglalóan a társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása.

[63] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.1.16. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

A 6. Prioritás: 6. Helyi foglalkoztatást, munkába állást és családokat segítő programok és programalapú fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)

Ezen intézkedés **átfogó cél**ja a város – vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés, mivel az ország térségeinek többségében, így Tolna megyében is elmondható, hogy a helyi közösségek valamint a helyi gazdaság társadalmi feltételei is megerősítésre szorulnak. Ehhez azonban szükség van a meggyengült közösségi összetartó erő megerősítésére, ami a civil és a társadalmi felelősségvállalási kezdeményezések ösztönzésével lehetséges.

Az intézkedés célja, hogy elősegítse a helyi közösségek és civil kezdeményezések családi, közösségi programjainak megvalósulását, elősegítve ezáltal a források koordinált, helyi stratégián alapuló felhasználását, így segítve elő a helyi közösségek megerősödését.
A civil kezdeményezéseknek be kell kapcsolódni az előzőekben már kifejtett képzési és oktatási programokba, melyek a lakosság munkaerő-piaci esélyeinek javításához járulnak hozzá. Előkészítő, lebonyolító feladatokat kell magukra vállalni a szervezeteknek, melynek során támogatást kapnak a fiatalok, pályakezdők, anyák, idősek, speciális csoportok munkavállalásának elősegítésére, helyi képzési, gyakornoki, ösztöndíjas programok indítására.

Ezek az ún. közösségi szinten irányított helyi fejlesztési stratégiák (CLLD) az elkövetkező időszakban még inkább kiemelt szerepet kapnak. A CLLD olyan konkrét eszköz, amely a régiók alatti szinten használható, és helyi szinten egészíti ki az egyéb fejlesztési támogatásokat. A CLLD képes mozgósítani és bevonni a helyi közösségeket, szervezeteket, hogy azok hozzájáruljanak az Európa 2020 stratégiában kitűzött intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődéshez, a területi kohézió támogatásához és a konkrét szakpolitikai célkitűzések teljesüléséhez. Főbb összetevője egyrészt maga az akciócsoport, mely a helyi érdekeket képviselő személyekből, gazdasági szerepvállalókból áll, másrészt maga a helyi fejlesztési stratégia, mely összhangban áll a támogatást elosztó programokkal

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):
- horizontális célkitűzések megvalósulását elősegítő helyi közösségi kezdeményezések, programok támogatása,
- családi közösségi kezdeményezések és programok megerősítése,
- közösségi feladatokhoz kapcsolódó munkaerő-piaci programok támogatása,
- közösségi felzárkóztatás a mélyszegénységben élők integrációjáért.

Konkrét fejlesztési igény merült fel:
- **közösségi fejlesztések Bogyiszlón.**

Általános output indikátor a 6. intézkedéshez:

Azonosító	Indikátor megnevezése	Mértékegység	Alap	Célérték [64] (2022)	Adatforrás	Jelentési gyakoriság
	A támogatott foglalkoztatási programok száma	db	ESZA	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

[64] Az ESZA esetében a lista tartalmazza azokat az általános output indikátorokat, amelyeknél célérték lett meghatározva.

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

A 2. Prioritás: Befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása

A 2. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
- Települési önkormányzatok által létrehozott jogi személyiséggel rendelkező és jogi személyiség nélküli társulások (322, 326, 327, 328, 951)
- települési önkormányzatok együttműködései.
- magán- és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok
- Települési önkormányzatoknak - az általános forgalmi adóról szóló 2007. évi CXXVII. tv. 5. § (2) bekezdése szerinti - tulajdonközösséget létrehozó együttműködése;
- A Magyar Állam (mint közműtulajdonos) felhatalmazása alapján, saját nevében eljáró szervezet és települési önkormányzat(ok) közösen (konzorcium);
- A Magyar Állam (mint közműtulajdonos) felhatalmazása alapján, saját nevében eljáró, az állam többségi tulajdonában lévő Zrt. (114);
- A Kormány által elvont projektek esetében jogszabályi kijelölés alapján
- a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. CXXXV. törvény szerinti önkormányzati társulások, (KSH 364)
- partnerként: területileg illetékes Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóságok.

A 3. Prioritás: Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken c. prioritás kedvezményezettei

A 3. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti
  - települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
  - *Önkormányzati társulások esetén a pályázat benyújtója:*
    - Jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulások esetén maga a társulás (KSH 327, 328);
    - Többcélú kistérségi társulás esetén maga a társulás (KSH 326);
    - Az 1997. évi CXXXV. tv. 8. §-a alapján létrejött, nem jogi személyiségű társulás esetén a társulási megállapodásban rögzített székhely szerinti önkormányzat (gesztor), az 1997. évi CXXXV. tv. 9. §-a alapján létrejött, nem jogi személyiségű társulás esetén a tanácsi határozatban a társulás nevében, a társulás tagjai közül a pályázat benyújtására kijelölt önkormányzat (KSH 321, 322);
  - Magyar Közút Nonprofit Zrt.;
  - Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ;
  - Központi költségvetési szervek és intézményeik;
  - Közösségi közlekedés feladatainak ellátására jogosult, közszolgáltatási szerződéssel rendelkező gazdasági társaságok;
  - egyházak (KSH 55);
  - alapítványok (KSH 56);
  - közhasznú társaságok (KSH 57);
  - egyesületek (KSH 52);
  - átalakulással, vagy alapítással 2007. július 1-je után létrejövő közhasznú non-profit gazdasági társaság (KSH 599).

A 4. prioritás: A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése

A 4. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
- Települési önkormányzatok által létrehozott jogi személyiséggel rendelkező és jogi személyiség nélküli társulások (322, 326, 327, 328, 951)
- települési önkormányzatok együttműködései.
- magán- és önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok
- a helyi önkormányzatok társulásairól és együttműködéséről szóló 1997. CXXXV. törvény szerinti önkormányzati társulások, (KSH 364)
- Központi költségvetési szervek és intézményeik;
- egyházak (KSH 55);
- alapítványok (KSH 56);
- egyesületek (KSH 52);
- átalakulással, vagy alapítással 2007. július 1-je után létrejövő közhasznú non-profit gazdasági társaság (KSH 599).

A 6. Prioritás: „Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés c. prioritás kedvezményezettjei

A 6. számú prioritás keretében nyújtandó támogatások pályázói köre:

- Helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény 1. § (1) bekezdése szerinti
  - települési önkormányzatok, (KSH 321, 322)
  - alapítványok (KSH 56);
  - közhasznú társaságok (KSH 57);
  - egyesületek (KSH 52);
  - intézményfenntartók
  - KKV-k
  - magánszemélyek, amennyiben vállalkozóvá kívánnak válni
  - egyéni vállalkozók
  - gazdálkodó szervek
  - felnőttképzési intézmények
  - non-profit szervezetek
  - érdekképviseleti szervek
  - közösségi szinten irányított helyi fejlesztési stratégiákat (CLLD) megvalósító helyi akciócsoportokban résztvevő, helyi akciócsoportok területén működő önkormányzatok és intézményeik, civil szervezetek.

5. PROJEKTKATASZTER

5.1. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Középületek rehabilitációja (Polgármesteri hivatal)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Alsónyék Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	100
Középületek rehabilitációja (Polgármesteri hivatal, Kultúrház)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	80
Középületek rehabilitációja (Egészségház, ravatalozó)	Egészségház,ravatalozó külső-belső felújítás	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Középületek rehabilitációja (Gyermekorvosi rendelő, posta, gyermekjóléti szolgálat, védőnői szolgálat)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	35
Középületek rehabilitációja (Polgármesteri hivatal, Egészségház, orvosi rendelő, ravatalozó)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Kéty Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	20
Középületek rehabilitációja (gyermekorvosi rendelő, körzeti orvosi rendelő, gyógyszertár)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Zomba Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	53
Középületek rehabilitációja (Művelődési Ház, Polgármesteri	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Felsőnána Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	20

hivatal, orvosi rendelő)						
Középületek rehabilitációja (Könyvtár, óvoda, Művelődési Ház, Nyugdíjas és ifjúsági Központ)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Alsónána Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2019	95
Középületek rehabilitációja (Művelődési ház, Tűzoltó szertár épülete, Polgármesteri Hivatal, Iskolák)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	250
Középületek rehabilitációja (Polgármesteri hivatal, Vármegye háza, kismegyeháza villamos ház, ravatalozó,)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Kölesd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	90
Középületek rehabilitációja (faluház, óvoda)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Kistormás Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	70
Középületek rehabilitációja (Művelődési Ház, Polgármesteri hivatal, óvoda, Közösségi ház)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Szedres Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Középületek rehabilitációja (Polgármesteri hivatal, Civilház)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Sióagárd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Középületek rehabilitációja (ravatalozó, orvosi rendelő, Általános iskola, Önkormányzat Tengelic-szőlőhegyi kirendeltségének felújítása)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Tengelic Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	60
Óvoda korszerűsítése – energetikai fejlesztése (szigetelése)	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	20

5.2. Belterületen fekvő barnamezős területek rehabilitációja

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
-	-	-	-	-	-	-

5.3. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztések

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Csapadékvíz elvezetés	Csapadékvíz elvezetés	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	178
Szennyvíz elvezetés fejlesztése	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Alsónyék Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	300
Szennyvíz elvezetés fejlesztése	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	400
Csapadékvíz elvezetés	Csapadékvíz elvezetés	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Sárpilis Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2020	350
Szennyvíz elvezetés fejlesztése	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Kéty Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	300
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Kéty Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	20
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Zomba Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	250

Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Alsónána Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	100
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Murga Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	100
Kistelepülések szennyvízkezelésének megoldása	Kistelepülési szennyvíz csatorna fejlesztése	Murga Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	160
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Kölesd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	160
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Kistormás Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	110
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Harc Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	110
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Medina Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	180
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Csapadékvíz elvezetés fejlesztése	Csapadékvíz elvezetés	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100

5.4. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Petőfi Sándor Művelődési Ház felújítása	Teljes felújítás, Könyvtári kialakítása	Bátaszék Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	590
Sportlétesítmények rehabilitációja	Sportcentrum létrehozása (futballpálya és öltözőinek felújítása, kézilabda pálya építése)	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Sportlétesítmények rehabilitációja	Természeti - sport és kulturális turizmus fejlesztés, szolgáltatásteremtés ösztönzés	Tolna Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	300
Sportlétesítmények rehabilitációja	Természeti - sport és kulturális turizmus fejlesztés, szolgáltatásteremtés ösztönzés	Vállalkozás - Szálka	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Sportlétesítmények rehabilitációja (Sportpálya felújítás, futópálya kialakítása, kapuk beszerzése)	Természeti - sport és kulturális turizmus fejlesztés, szolgáltatásteremtés ösztönzés	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	12
Egészségügyi intézmények felújítása	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80

Sportlétesítmények rehabilitációja (Sportcsarnok és tornaterem építése, focipálya kiszolgáló helyiségek felújítása)	Sportcentrum létrehozása (futballpálya és öltözőinek felújítása, kézilabda pálya építése)	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Sportlétesítmények rehabilitációja (tornacsarnok építése)	Sportcentrum létrehozása (futballpálya és öltözőinek felújítása, kézilabda pálya építése)	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Játszóterek létesítése	Játszóterek fejlesztése	Decs Nagyközség Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	8
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Sárpilis Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Alsónána Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Kéty Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Szálka Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Kölesd Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Kistormás Község	vissza nem	2014	2020	5

		Önkormányzata	térítendő			
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Sióagárd Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Harc Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	5
Játszótér létesítése	Játszótér létesítése	Bogyiszló Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	5

5.5. A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése - a Polgármesteri Hivatal és Óvoda nyílászáróinak cseréje és hőszigetelése (falak, födém).	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Polgármesteri Hivatal és környezetének felújítása	Polgármesteri Hivatal és környezetének felújítása.	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése - 4 épület fűtéskorszerűsítése, régi kazánok cseréje: 1.közösségi tér/alsó iskola, 2.Bölcsi,óvoda,konyha, 3. Önkormányzat épülete,	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	110

	4.Művelődési ház. Az épületeket fel is kell újítani. (Homlokzat felújítás, nyílászárócsere, födémszigetelés, tetőjavítás, belső felújítás)					
Középületek rehabilitációja	Gyermekorvosi rendelő, posta, gyermekjóléti szolgálat épületek felújítása.	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése - Polgármesteri hivatal, nyílászáró csere, hőszigetelés, Kultúrház esetében nyílászárócsere, hőszigetelés, tetőszerkezet felújítása.	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	50
Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése	Intézmények energetikai felújítása, fejlesztése - Megújuló energiaforrások hasznosításával épületenergetikai fejlesztés (fűtés, nyílászárók, stb.) az óvoda és a sportcsarnok épületében.	Madocsa Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	80

5.6. Alacsony szén-dioxid-kibocsátást célzó stratégiák támogatása

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Megújuló energiahasznosítás	Megújuló energiák hasznosítása a település működési költségeinek csökkentése érdekében - Szennyvíztelep napenergia ellátása.	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150

5.7. Kisléptékű közlekedési fejlesztések

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Kerékpárút létesítése	Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése (Tolna-Szekszárd)	Tolna Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	220
Körforgalmi csomópont	Belterületi körforgalmi csomópont fejlesztése	Tolna Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	90
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése (Szálka-Szekszárd)	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	160
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kerékpárút építése (a falu és az erdészet illetve a vasútállomás között, kb. 1,5 km)	Pörböly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kerékpárút (Bogyiszló-Szekszárd)	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kerékpárút (Őcsény-Keselyűs-Szekszárd)	Őcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kerékpárút építése (A Gépállomás lakótelep és a falu összekötése, Újberek és falu összekötése kerékpárúttal.)	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Belterületi átkelési szakasz	Közlekedés biztonságát javító fejlesztés, közlekedés színvonalának	Zomba Község	vissza nem	2014	2015	15

fejlesztése	fejlesztése település belterületi szakaszán	Önkormányzata	térítendő			
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Tolna-Fadd kerékpárút kiépítése	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	300
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kölesd-Kistormás kerékpárút kiépítése	Kölesd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	220
Belterületi önkormányzati utak fejlesztése	Önkormányzati utak fejlesztése belterületen (Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak - település több szakaszán- rekonstrukciója.)	Bátaszék Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	150
Belterületi önkormányzati utak fejlesztése	Önkormányzati utak fejlesztése belterületen (Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak - település több szakaszán- rekonstrukciója.)	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	150
Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Hivatásforgalmú kerékpárút fejlesztése (Decs-Szekszárd)	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	100
Belterületi önkormányzati utak fejlesztése	Fadd belterületi utak felújítása (Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak - település több szakaszán- rekonstrukciója.)	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	100

Hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés fejlesztése	Kerékpárút (Fadd-Tolna)	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	100

5.8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Bátaszék egészségház	Egészségház és ügyelet kialakítása	Bátaszék Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	250

5.9. A helyi szerveződések elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Közösségi célú fejlesztések	Volt iskola épület átalakítása közösségi létesítményé	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	30

6. A PROJEKTKATASZTERBE NEM BESOROLHATÓ, DE IGÉNYKÉNT FELMERÜLT FEJLESZTÉSEK

Ssz.	Projekt megnevezése	Indoklás	Projektgazda	Kistérség
1.	Járda felújítás	Nem célterület	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
2.	Közterületek felújítása, korszerűsítése	Falvakban nem célterület, CLLD lehet esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
3.	Műemlék jellegű épület(ek) megvásárlása, felújítása, közcélra történő hasznosítása	Ingatlan vásárlás nem támogatható	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
4.	Mezőgazdasági utak javítása (Szőlőhegyi út, Cserenci út)	Nem célterület	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
5.	Korszerű település központ kialakítása	Falvakban nem célterület, CLLD lehet esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
6.	Népművészeti tevékenységeket fejlesztő támogatások	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
7.	Decsi Konyha eszközparkjának fejlesztése	Nem célterület	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
8.	Térfigyelő kamerarendszer bővítése, korszerűsítése	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
9.	Népművészeti – Néprajzi gyűjtemények megőrzése, kiállítóhelyek kialakítása (régi hagyományok archiválása, foki gazdálkodás bemutatása)	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi

10.	Hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatása (általános iskola, középiskola, egyetem) – ösztöndíj program	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
11.	Az óvodai nevelési programokba illeszkedő szabadidős tevékenységek, kirándulások támogatása	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
12.	Testvér települési kapcsolatok ápolása, közös projektek, rendezvények szervezése	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
13.	Kisbusz vásárlása (civil szervezetek, programok, kirándulások)	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
14.	Fő utca – Őcsényi utca épületeinek műemlékvédelmi környezetének megóvására utcafronti homlokzatok felújítása	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
15.	Közösségi tereink felújítása, fejlesztése	Falvakban nem célterület, CLLD lehet esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
16.	Közösségteremtő törekvések, rendezvények támogatása	Nem célterület, CLLD esetleg	Decs Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
17.	Dombori üdülőterületi utak felújítása	Nem célterület	Fadd Nagyközség Önkormányzata	Szekszárdi
18.	Mezőgazdasági út	Nem célterület	Sárpilis Község Önkormányzat	Szekszárdi
19.	Út, járda	Nem célterület	Kéty Község Önkormányzat	Szekszárdi
20.	Út, járda	Nem célterület	Murga Község Önkormányzat	Szekszárdi
21.	Út, járda	Nem célterület	Zomba Község Önkormányzata	Szekszárdi

7. FÜGGELÉK

7.1. Forráslista

- A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF
- A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata, www.szocialigazdasag.hu
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3645
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája, http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf
- Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkozatási Közalapítvány, Budapest, 2007.
- http://civilszervezet.linkcenter.hu
- http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között), http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf
- Magyar Statisztikai Évkönyv 2012 (2011 évi adatok)
- Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás, v2_2013_09_02 kódszám
- Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Koncepció és az Országos Területfejlesztési Koncepció Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3689
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása, http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változat Operatív Program Tervezés 2014-2020, http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf
- Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata, http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf
- Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója Helyzetfeltáró munkarészek, http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája, http://www.terport.hu/webfm_send/3663
- www.ksh.hu
- www.alsonana.hu
- www.alsonyek.hu
- www.bata.hu
- www.bataszek.hu
- www.bogyiszlo.hu
- www.decs.hu
- www.facankert.hu
- www.fadd.hu
- www.felsonana.hu
- www.harc.hu
- www.jaras.info.hu
- www.kety.hu
- www.kistormas.hu
- www.kolesd.hu
- www.medina.hu
- www.murga.hu
- www.ocseny.hu
- www.porboly.hu
- www.sarpilis.hu
- www.sioagard.hu
- www.szalka.hu
- www.szedres.hu
- www.szekszard.hu
- www.szocialigazdasag.hu
- www.tengelic.hu
- www.tolna.hu
- www.vardomb.hu
- www.zomba.hu

A TAMÁSI KISTÉRSÉG FEJLESZTÉSI PROGRAMJA

2014-2020

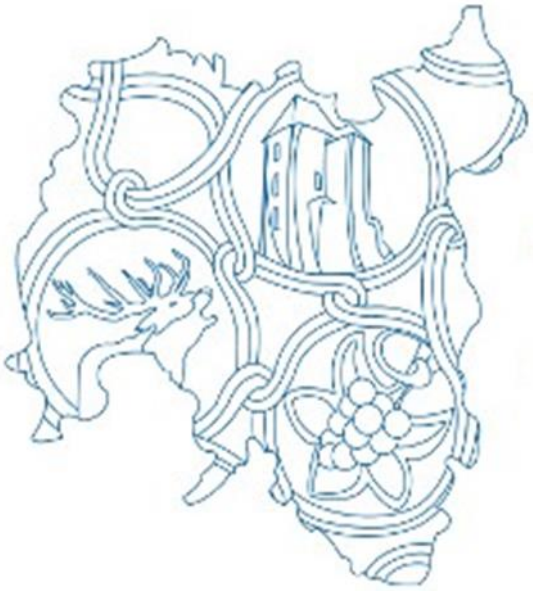

Készítette:

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából

a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ 5

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK 5

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása 5

2.1.1 Országos szint 5

2.1.2 Megyei/regionális szint 11

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint 25

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései 25

3. Tolna megyei helyzetelemzés 25

3.1 Földrajz, demográfia 25

3.2 Gazdaság 26

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés 26

3.2.2. Mezőgazdaság 27

3.2.3. Ipar 27

3.2.4. Szolgáltatások 28

3.2.5. Turisztika 28

3.3 Infrastruktúrális helyzet 29

3.3.1. Közlekedés 29

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem 30

3.3.3. Közműellátottság 30

3.3.4. Épített környezet 30

3.4 Társadalmi helyzet 31

3.4.1. Demográfia 31

3.4.2. Oktatás 31

3.4.3. Kultúra 32

3.4.4. Közművelődés 32

3.4.5. Testvérvárosok 32

3.4.6. Civil szervezetek 32

3.4.7. Helyi nemzetiségek 32

3.5 Szociális helyzet 32

3.5.1 Egészségügy 32

3.5.2 Szociális szolgáltatások 33

3.5.3 Hátrányos helyzetűek 33

3.5.4 Szociális gazdaság 34

3.6 Foglalkoztatási helyzet 34

3.7 Közigazgatás 34

3.7.1. Járások 34

4. KIE 36

4. A KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA 37

4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása 37

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása 58

4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása 58

5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA 58

6. PROJEKTKATASZTER 59

7. FÜGGELÉK 66

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés alap 78

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Jelen dokumentum a beadás napján hatályos Fejlesztési Dokumentumom, Ágazati Operatív programok és releváns egyéb fejlesztési dokumentumok alapján készült. A dokumentum célja, hogy a Tamási kistérség fejlesztési elképzelései összegyűjtésre, majd a fenti fejlesztési dokumentumok alapján priorizálva bemutatásra kerüljenek. A kistérség minden települése által átadott projektek alapján látható, hogy a térség forrásigénye a 2014-2020-as időszakban jelentősen meghaladja az indikatív keretet. A dokumentum készítői az adatszolgáltatásként kapott projektlistákon szűrést nem hajtottak végre, azokat a projektgazdák által meghatározott költségkerettel szerepeltetjük. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a fent hivatkozott dokumentumok még nem nyerték el végleges formájukat, így a projektek besorolása jelentősen változhat (például: a kistelepülések projektjeinek jelentős része jelen állapot szerint a Vidékfejlesztési Operatív programba is benyújtásra kerülhet).

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

2.1.1 Országos szint

Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk, aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az új és versenyképes munkahelyek megjelenése egy erős hazai ipar létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az agár- és az élelmiszergazdálkodás megerősítését, mellyel bővülhet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékké válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, átfogó fejlesztési célt különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása

eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem)
- kreatív és innovatív termékfejlesztés
- geotermális lehetőségek kihasználása
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása
- KKV-k megerősítése

Mindezeken felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátibb környezetet kialakítani, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése
- gyógyvizek hasznosítása
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése
- nemzeti értékek megőrzése
- célzott turisztikai K+F+I
- alkonygazdaság erősítése

Ezeken felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket elöregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban
- ökogazdálkodás erősítése
- termelők kereskedelmi hálózata
- minőségi magyar termék- program
- hely kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés
- gasztrokultúra
- vidéki örökség védelme

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek,a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremtődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése
- kutatóközpontok fejlesztése
- innováció ösztönzés
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik, és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos hátteret a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.

Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések
- kulturális örökség védelme
- romák integrációja

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közszféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közszféra hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiailag vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számáram minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást kell élvezzen. Elsődleges a fenntartható energiagazdálodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj,az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme
- ivóvízminőségjavítás
- ásványkincsek védelme

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitika és városfejlesztés, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki. Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profilukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10. cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11. cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12. cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolatainak, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként. A kutatás fejlesztés ösztönzése, az energiahatékonyság valamint a foglalkoztatás növelése érdekében kitűzött célok megfelelnek a Bizottság elvárásainak, az egységes Európai Uniós törekvéseknek.

2.1.2 Megyei/regionális szint

2.1 A releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása

Jelen fejezetben 2 meghatározó fejlesztési dokumentum (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között, valamint a Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája) kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi

vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa és ezáltal EU-szerte serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság 2011 októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit kiemelő tájékoztatóknak.

A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolás**a, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászati alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.

Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.

Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régión belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.

Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:

Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.

A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:

A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

A dokumentumok elérhetősége:
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra.** A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy

Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.

A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban – került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:

A Dél-dunántúli régió innovációs stratégiakeretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevétele mellett – az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:

„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik."

Prioritások:

- **Átfogó cél:**

A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve

az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

- **Horizontális Prioritások:**

A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság

A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése

Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése

A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése

A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése

Tőkebevonzás innovatív

K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális hátterük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén

Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés

A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése

- **Horizontális Al-prioritások**

A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése

A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése

A régió energiafüggetlenségének elősegítése

A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése

A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása

A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása

Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

2.1.3 Megyei szint

Jelen fejezetben 2 meghatározó Tolna megyei fejlesztési dokumentum (Tolna megye komplex fejlesztési programja, valamint Tolna megye Területfejlesztési koncepciója) kerül bemutatásra az alábbi szempontok

alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alapcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata

A dokumentum alapvető célja:

A dokumentum célja a „Tolna megye komplex fejlesztési programjának" felülvizsgálata, az alábbi módszertan alapján: dokumentum szerkezetének megtartása, leíró, helyzetelemző részek aktualizálása, „Tolna Megye Területfejlesztési Programja" rész összhangba hozása a 2005-ben elfogadott Országos Területfejlesztési Koncepcióval, valamint a 2008-ban elkészült Déldunántúli régió területfejlesztési operatív programjával.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A Nemzeti Fejlesztési Terv (2007-2013) és az Országos Területfejlesztési koncepció bemutatása után, a régió, majd a megye helyzetelemzése (földrajzi elhelyezkedés, népesség, természeti tényezők, közlekedés, infrastruktúra, környezeti állapot, egészségügy, oktatás, kultúra, turizmus). A Tolna Megye területfejlesztési programjának összevetése a hatályos OTK területi céljaiban és a régiók fejlesztési irányaiban megfogalmazott céljaival programjaival, Stratégiai és operatív programok és azok illeszkedése az OTK prioritásaiba.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A rendelkezésre álló dokumentumok[1] alapján megállapítható, hogy a fejlesztési elképzelések a kistérségek-vonatkozásában eltérő hangsúlyokkal ugyan- XXI operatív programot fogalmaznak meg. Ezek eltérő stratégiai programokban jelennek meg. Megyei szinten ezek megjelenítése az alábbi stratégiai programokban célszerű:

- Településfejlesztési stratégiai program
- Gazdaságfejlesztési stratégiai program
- Környezetfejlesztési stratégiai program
- Oktatásfejlesztési és foglalkoztatási stratégiai program

[1] A Bonyhád Statisztikai Kistérség, a Völgységi Vidékfejlesztési Kistérség és Nyugat-Völgység Vidékfejlesztési Kistérség közös Vidékfejlesztési programja Dombóvár és térsége aktualizált akcióterve, Helyi Vidékfejlesztési Stratégia, Új Helyi Vidékfejlesztési Stratégia -LEADER Program összefoglaló, Duna - Mecsek Alapítvány Paks térségi LEADER alapú Vidékfejlesztési Terve, Szekszárd-tolnai Kistérség Komplex Agrárstruktúra és, Vidékfejlesztési Programja, Tamási Kistérség LHH Tervdokumentum, Fejlesztési Koncepció településenként, Települések projektleírása, Végleges Cselekvési Terv

- Egészség és egészségügyi fejlesztési stratégiai program
- M6-os út mente fejlesztési térsége stratégiai program
- Dunamente vízvédelmi fejlesztései stratégiai program
- Energetikai stratégiai program

Fejlesztési irányok:

Elsődleges célkitűzés a közlekedési kapcsolatok javítása, a vonalas infrastruktúra fejlesztése és rekonstrukciója. A turizmus gazdaságban betöltött szerepének növelése. A kistérségben a turizmus jelenti az elsődleges kitörési pontot, valamint a már évtizedes hagyományokra visszatekintő cipőipar. Ennek fellendítése valamint ehhez kapcsolódóan a megfelelő infrastruktúra, a közlekedési feltételek megteremtése a cél. A gyógyturizmus fejlesztése a jövőt tekintve is nélkülözhetetlen a térség szempontjából. Évtizedek óta kiaknázatlan és kihasználatlan a kistérség kincse, a Tamási Város alatt rejlő termálvízkészlet.

Prioritások:

1. PRIORITÁS: A MEGYE KOHÉZIÓJÁNAK ERŐSÍTÉSE

1.1.Stratégiai program: A településrendszer fejlesztése

1.2.Stratégiai program: Területfejlesztési intézményrendszer

1.3.Stratégiai program: Térségmarketing

1.3.1. Operatív program: A megye hazai és nemzetközi promóciója

2. PRIORITÁS: A MEGYE GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÉNEK JAVÍTÁSA

2.1.Stratégiai Program: A vállalkozások versenyképességének javítása

2.1.2.Operatív program: A vállalkozások felkészítése az EU csatlakozás követelményeire

2.1.3.Operatív program: A támogatási források abszorpciót segítő pénzügyi mechanizmusok fejlesztése

2.1.4.Operatív program: Az információs gazdaság megalapozása

2.1.5.Operatív program: Az innováció menedzsment és transzfer feltételeinek megteremtése

2.2 .Stratégiai Program: A működő tőke vonzása

2.2.1. Operatív program: A megye ipari parkjainak fejlesztése

3. PRIORITÁS: MEZŐGAZDASÁG- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

3.1.Stratégiai Program: A versenyképes agrárágazatok fejlesztése

3.1.1. Operatív program: Versenyképes mezőgazdasági ágazatok fejlesztése

3.1.2.Operatív program: Organikus és nem élelmiszer célú (non-food) mezőgazdasági termelés fejlesztése

3.1.3. Operatív program: Az erdészeti szektor fejlesztése

3.2.Stratégiai Program: Agrártermékek feldolgozása

3.2.1. Operatív program: Az agrárlogisztikai szolgáltatások fejlesztése

3.3. Stratégiai Program:Falusias (vidéki) térségek fejlesztése

3.3.1. Operatív program: Hagyományos háziiparok és kézműves mesterségek

4. PRIORITÁS: TURIZMUSFEJLESZTÉS TOLNA MEGYÉBEN

4.1. Stratégiai program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.1.1. Operatív program: Turisztikai termékek fejlesztése és promóciója

4.2. Stratégiai program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

4.2.1. Operatív program: A turizmust kiszolgáló infrastruktúra fejlesztése

5. PRIORITÁS: AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK FEJLESZTÉSE TOLNA MEGYÉBEN

5.1.Stratégiai program: Foglalkoztatási problémák megoldása

5.1.1 Operatív program: Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök fejlesztése

5.2. Stratégiai program: Oktatás, képzés fejlesztése

5.2.1.Operatív program:A szakképzés minőségének, a szakképzettség munkaerőpiaci értékének javítása

5.3. Stratégiai program: Kultúra és közművelődés

5.3.1. Operatív program: A megye tárgyi és szellemi örökségének megőrzése

6. PRIORITÁS:FENNTARTHATÓ KÖRNYEZETI FEJLŐDÉS ELŐSEGÍTÉSE

6.1.Stratégiai Program: Környezetvédelmi beruházások

6.1.1. Operatív program: Települési szilárd hulladékok kezelése

6.1.2.Operatív program: Szennyvizek ártalommentes elhelyezése

6.2.Stratégiai Program: Természeti értékek védelme

7. PRIORITÁS: KÖZLEKEDÉSFEJLESZTÉS

7.1.Stratégiai Program: Gyorsforgalmi úthálózat fejlesztése

7.2.Stratégiai Program: Főúthálózat fejlesztése

7.3.Stratégiai Program: Alsóbb rendű utak fejlesztése

7.4.Stratégiai Program Alsóbb rendű utak (Kerékpárutak) fejlesztése

7.5.Stratégiai Program: Vasúthálózat fejlesztése

7.6.Stratégiai Program: Légiközlekedés fejlesztése

7.7.Stratégiai Program: Vizi közlekedés fejlesztése

A dokumentumok elérhetősége: http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137

Tolna megye Területfejlesztési koncepciója

Átfogó cél: A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

Stratégiai cél: Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként

- Széles körű, **gazdasági célú vállalkozói együttműködések** (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként

- A helyi gazdaság fejlesztése és a megyei foglalkoztatás növelése érdekében kiemelten fontos, hogy a helyi (Tolna megyei) vállalkozások felkészüljenek a várható Tolna megyei fejlesztések megvalósítására. Ennek érdekében valamennyi ágazatot tekintve **erősíteni szükséges iparáganként, illetve termékpályánként a vállalkozói, termelői együttműködéseket**. A Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Kar hozzájárulhat a megyei hiánypótló képzések kialakításához, megszervezéséhez (borászati centrum létrehozása, mérnökinformatikus képzés beindítása).

- Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kialakítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével

- A Borvidék nagy múltja, kiváló termőhelyi adottságai és minőségi borai jó alapot nyújtanak a további fejlődésre. A termék- és termelésfejlesztésben szükséges tudásbázissal a Pécsi Tudományegyetem rendelkezik, mely a helyi szőlészek és borászok szakmai tapasztalatával a Szekszárdi és Tolnai Borvidék hasznára válhat.

- Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével

A jó termőhelyi adottságoknak megfelelően megosztható a kutatóközpont a két település között. Mindkét város térségében hagyományosan nagy súllyal bír a mezőgazdaság, melynek továbbfejlesztésében a Kaposvári Egyetem nyújthat segítséget.

- Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal

Pakson a mérnöki szaktudás kamatoztatása egyéb energetikai célú beruházások megvalósítására és a Paksi Atomerőmű blokkjainak bővítése érdekében, valamint Tamásiban helyi kezdeményezésű megújuló energia felhasználásra alapozva kutatóközpontot kell létrehozni.

- A helyi mezőgazdasági alapanyag **termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként**

A termelési hatékonyság a szállításban, raktározásban is fontos. Ezért elengedhetetlen a helyi logisztikai bázisok racionalizálása, ahol szükséges, ott pedig a kapacitás növelése, a szolgáltatások fejlesztése.

- A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban

- A termékek szállításához szükséges az országos, illetve nemzetközi folyosók mentén logisztikai főközpontok kialakítása, tekintettel a csomóponti helyzetre, valamint a termékek szállítási távolságára. Fontos a csomópontok (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Paks, Szekszárd, Tolna) és kikötők (Dunaföldvár (TEN-T hálózatba emelése), Paks, Bogyiszló és Fadd-Dombori térsége) megközelíthetőségének, szolgáltatásainak mennyiségi és minőségi javítása szárazföldön és vízen egyaránt.

Stratégai cél: Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)

- **Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal**

- Szükséges a már meglévő tejipari termékek folyamatos fejlesztése, ennek következtében az ágazat piaci részesedésének növelése. Fontos a potenciálisan számba vehető tejipari kapacitások jobb kihasználása, speciális, magas hozzáadott értékű (kézzel készített, kisüzemi, manufaktúrás) termékek előállítása. Újra kell éleszteni a megyében nagy múlttal rendelkező húsipari tevékenységet, ki kell alakítani a nagyüzemi és a kisüzemi kapacitásokat, versenyképes, egyedi húskészítmények piaci bevezetését.

- A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével

- Hagyományosan jelenlévő ágazatok, melyek országos jelentőséggel bírnak. Szakembergárdájuk, foglalkoztatottaik száma jelentős**, piaci részesedésük növelése, új piaci szegmensek keresése, termékeik fejlesztése stabilitásuk érdekében szükséges.**

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer-és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a **növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenkén**t

- A jó termőhelyi adottságokra és jó minőségű helyi alapanyagokra alapozható feldolgozóipar, mely az alapanyag-termeléshez képest lényegesen magasabb hozzáadott értékkel bír. Támogatandó a helyi állattenyésztés igényeit szolgáló helyi növénytermesztési alapanyagokra épülő takarmány-előállítás fejlesztése. A terméshozamok kiszámíthatósága érdekében szükséges az öntözhető területek növelése. A szántóföldi növénytermesztés mellett indokolt a magasabb élőmunka igényű zöldség- és gyümölcstermesztés, gyógynövénytermesztés, biotermékek előállítása és egyéb kertészeti tevékenységek arányának növelése. Ezek a foglalkoztatásra is jótékony hatással vannak, illetve javítják az agrárium jövedelmezőségét.

- **A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése**

- Kedvező hatást gyakorolhat a lakáspiaci helyzetre a megye legnagyobb energetikai célú ipari fejlesztése, a Paksi Atomerőmű új blokkjának/blokkjainak létesítése, amelynek következményeként több éven keresztül jelentős számú mérnökre és szakképzett munkaerőre lesz szükség, akik elhelyezése, lakhatási lehetőségeinek megoldása további építőipari beruházásokat igényel. A várható gazdaságfejlesztési beruházások, élelmiszeripari feldolgozó üzemek és a kiszolgáló épületek elsősorban a fémszerkezet-gyártás (acélszerkezetes épületek) fellendítését segítik elő, ami jótékony hatást fog gyakorolni az építőipar ezen területén tevékenykedő vállalkozások piaci részesedésére.

- **A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése**, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban

- Szükséges az ipari parkok versenyhelyzetét javítani a **szolgáltatások számának növelésével**, valamint minőségük javításával, különös tekintettel a piacra jutás elősegítésével. Széleskörű inkubációs lehetőségeket kell biztosítani a vállalkozások számára.

- **Egészségipari fejlesztések**

Az egészségügyi szolgáltatások bővítése, valamint az intézményrendszer fejlesztése mind a helyi lakosság, mind pedig a megyén kívülről érkezők ellátását szolgálná, valamint a helyi foglalkoztatási mutatókra is kedvező hatással lenne.

- **Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által**

- A piaci versenyben való javuláshoz szükséges - földrajzi távolságon, illetve ágazatokon alapuló - összefogások, partnerségek kialakulását elősegíteni. A Déldunántúli régión belül fontos Tolna megye gazdasági szerepének erősítése.

- A **megyei gépgyártási kapacitások erősítése** elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban

- **Ki kell használni a jelentős német nemzetiségű, német ajkú lakosság, valamint a megye erős német gazdasági kapcsolataira épülő gazdaságfejlesztési lehetőségek kihasználását**, elsősorban a világhírű német gépgyártási tapasztalatokra alapozva. Támogatandó a városok ipari

parkjaiba, ipari övezeteibe települő, illetve a főként Szekszárd és Bonyhád térségében jelen levő gépipari cégek fejlesztése.

- A szén-és kőbányászat újraélesztése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével

- A megye Baranya megyével határos területe **jelentős mennyiségű ásványkinccsel rendelkezik, melynek feltárása az energiaárak növekedése miatt gazdaságilag indokolható.** A bányászati tevékenységgel és az arra épülő, illetve azt kiszolgáló szolgáltatásokkal a térségben élők foglalkoztatása jelentős mértékben javítható.

Stratégai cél: A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása

- **Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése**

- A megyében található kúriák, kiskastélyok országos vagy helyi védettség alatt kihasználatlanul állnak. Állagromlásuk megállítható és visszafordítható lenne hasznosításukkal. Ezek egy része a településektől kissé távolabb fekszik, de a mai lehetőségekkel, alternatív infrastruktúrával elláthatók. Elsősorban szálláshelyek kialakítása indokolt a bakancsos és kerékpáros turizmus számára, illetve közösségi funkciók preferálhatók.

- Hasznosításuk terén szintén fejlesztendőek a megyei várak (pl.: Dunaföldvár, Dombóvár-Gólyavár, Ozora, Simontornya), római kori régészeti lelőhelyek (pl.: limes, Iovia), valamint szobrok, szoborcsoportok (pl.: Kossuth-szoborcsoport).

- **Országos jelentőségű védett természeti területek**

- Feltáratlanok a megyében az országos hírű, de célállomásként még nem eléggé keresett védett területek. Ezekhez feltétlenül szükséges kialakítani látogató és információs központokat, a terület bejárhatósága és megközelíthetősége sem optimálisan biztosított (pl. Gemenci kisvasút indítása Szekszárdról, Gyulaj szervezett látogathatóságának hiánya, a Mecsek ÉK-i feltárása látogatóközponttal (Váralja), a Pacsmagi-tavak átfogó turisztikai hasznosítása.) A védett természeti területek turisztikai szempontból rendkívül jó lehetőséget biztosítanak a megye számára. A csodálatos természeti környezetben biztosíthatók a minőségi, a mai kor követelményeinek megfelelő vadász, horgász, öko és lovas turizmust kiszolgáló létesítmények és az igényeket kielégítő szolgáltatások.

- **Sió turisztikai hasznosítása**

A Sió összeköti az ország vízrajzának két kiemelkedő természeti kincsét, a Balatont és a Dunát. A mintegy 120 km-es szakaszból 100 km a megyén keresztül halad, és a városoktól távol, a megye turisztikailag még feltáratlan területeit szeli át.

A meder rendezésével és vízszállító képességének helyreállításával javulna a vízgazdálkodás, ami nemcsak a vízi közlekedést biztosítáná, de lehetőséget teremtene a mezőgazdasági területek szükség szerinti öntözésére is, illetve biztosítva lenne a Sió használata a teljes szakaszon a vízi turizmus számára. A töltéseken turisztikai és egyben hivatásforgalmat is szolgáló összefüggő kerékpárutat kell kialakítani. **A**

fejlesztés szervesen kapcsolódna a Balaton kiemelt üdülőövezetéhez, gazdagítaná az ottani kínálatot és programot kínálna a meghosszabbított szezonban. A kiépített megállóhelyek, pihenők alkalmasak lennének arra, hogy a Sió tágabb vonzáskörzetében található értékeket (ozorai és simontornyai vár, felsőrácegrespusztai Illyés Gyulához és Lázár Ervinhez kötődő irodalmi túrák szervezésére alkalmas pontok, kúriák, a kölesdi és tengelici kastélyok, a sióagárdi tájházak, valamint a pincefalvak) szolgáltatások nyújtásával turisztikai attrakciókká fűzzék. Átfogó célunk, hogy a megyében összefüggő **kerékpárút-hálózatot**, és erre felfűzött komplex turisztikai kínálatot alakítsunk ki. A turisztikai attrakciókra épülő, már meglévő kerékpárút-hálózat szakaszait is magába foglaló, megyei összefüggő kerékpárút egyben a szomszédos megyék (Somogy, Fejér, Baranya) nagyobb turisztikai értékeinek elérését is szolgálják.

- **Duna-menti rekreációs térség kialakítása**

Két város (Dunaföldvár, Paks), egy nagyközség (Fadd) és három község (Bölcske, Gerjen, Báta) kivételével települések belterületétől távol halad a megye K-i határán mintegy 100 km hosszan a legnagyobb magyarországi folyó. Ez a természeti adottság, valamint a kialakult holtágak, öblök, a gemenci állat- és növényvilág kincsei indokolttá teszik a régióban minőségi szállás- és vendéglátóhelyek létesítését, a vízi sportokra, horgászturizmusra, a hagyományokra alapozott rekreációs térség kialakítását. Turisztikai vonzerőt képezhet Dunaföldváron a vár, a tájház, a gyógyfürdő, Bölcskén a pincefalu, a világörökség várományos római kori Limes maradványok, Pakson az Atomenergetikai Múzeum és látogatóközpont, a pincefalu, a szintén világörökség várományos római kori Lussonium, a képtár, Fadd-Domborin az üdülőtelep és a vízi sportok, Decsen a tájház és a sárközi népviselet, Bogyiszlón az orchideás erdő, Bátán a tájház, továbbá Bátaszéken az Árpád-kori romok. Turisztikai szempontból a Sióhoz és a Dunához kapcsolódó rekreációs térség együttes kezelése, a programok, szolgáltatások egymással való kiegészítése javasolt. A közelmúltban megépült M6 autópálya a bel- és külföldi turizmus számára egyaránt jól megközelíthetővé teszi ezt a térséget.

- **Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése**

Két jelentősebb létesítmény működik a megyében, egyik Dombóváron a másik Tamásiban. Míg az előbbi magas színvonalú szálláslehetőséggel és egészségügyi szolgáltatással is bír, az utóbbinál az akadálymentes megközelíthetőség és használat az, ami nemzetközileg is egyedülálló. Ez utóbbi esetében a közeli kemping és egyéb szálláshelyek továbbépítése preferálható, valamint igen széles körű marketing-tevékenység szükséges az országos és a nemzetközi turisztikai vérkeringésbe való bekapcsolódáshoz.

- Mindkét település számára egy várható **nemzetközi szintű vasúti** (és közúti) megközelíthetőség kiépítése óriási előrelépést jelentene.

- Ugyanakkor fontos megemlítenünk és további fejlesztésékkel érintenünk a megyeszékhelyen kiépített szekszárdi, valamint a helyi jelentőségű bonyhádi termálfürdőt. A tervezett paksi és a meglévő dunaföldvári gyógyfürdő további bővítése és fejlesztése a regionális és megyei gyógyvíz kínálatot és a ráépülő gyógyászati szolgáltatások kínálatát jelentős mértékben javíthatja. A szálláslehetőségek mennyiségi és minőségi fejlesztése Tamási, Szekszárd, Dunaföldvár és Bonyhád esetében is indokolt.

- **A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése**

Az elmúlt években méltán elismert lett mind országosan, mind nemzetközileg a borvidék, több év borásza cím került a megyébe, Szekszárdra. Kitörést jelenthet az együttműködés, országos és nemzetközi hírű programok, fesztiválok szervezése, igényes és különböző színvonalú szálláshelyek és vendéglátóegységek

kialakítása, valamint kapcsolódás egyéb kulturális és turisztikai akciókhoz. Több száz pincéből álló pincefalvak (Bölcske, Paks, Györköny, Sióagárd) található a megyében, melyből országosan is csak néhány van. Kedvező közúti megközelítéssel az M6 mentén további baranyai (villányi) és Bács-Kiskun megyei (hajósi) pincefalvak érhetők el. Ezek együttműködésével, pincefalvankénti központok kialakításával, a szállás és a vendéglátás lehetőségeinek bővítésével kiváló turisztikai attrakciók alakíthatók ki. A pincefalvak szomszédos megyékben lévő borkínálattal történő összekapcsolása, valamint a szekszárdi borturisztikai lehetőségek kiegészítése a megyeszékhely sport-, konferencia-, üzleti és szabadidős turizmus nyújtotta lehetőségeivel, erősítené a térség komplex turisztikai vonzerejét. A borturizmussal egyetemben fontos a helyi gasztronómiai kínálat bővítése, az abban rejlő lehetőségek kiaknázása, valamint a helyi termékeket előállító gazdaságok fejlesztése.

- **Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése**

A kerékpáros turizmus igényeinek kielégítése érdekében kiemelten fontos az alábbi szakaszokon a kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése és a már kiépített szakaszok összekapcsolása és további fejlesztése: Szekszárd-Tolna-Fadd-Dombori, Tamási-Dombóvár-Orfű-Pécs, Dombóvár-Kaposvár. A megvalósítandó fejlesztések a turisztikai célokon túl a hivatásforgalom szempontjából is jelentősek.

- **Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések**

Szükséges a megye területén lévő vízbázisok fejlesztése, az egészségügyi határértéknek megfelelő vízminőség előállítása érdekében, valamint az elöregedett, elszennyeződött infrastrukturális elemek (pl.: ivóvíz-gerincvezeték hálózat, vízátemelő szivattyúk) cseréje, bővítése. Nagyobb településeken **szennyvíztisztító telepek kiépítése**, kisebbeken pedig alternatív megoldások alkalmazásának támogatása indokolt. A már meglévő szennyvíztelepeket bővíteni, fejleszteni és korszerűsíteni kell. A részben csatornázott települések esetén a 100%-os csatornázottság elérése a cél.

Javítani, kiterjeszteni, valamint **támogatni kell a szelektív hulladékgyűjtés lehetőségeit,** csak úgy, mint a zöld hulladék kezelését és újrahasznosítás lehetőségeinek megteremtését.

Támogatni kell a **mezőgazdaság, az ipar és a közlekedés által okozott zaj- és légszennyezettség mérséklésére irányuló technológiai fejlesztésekéseket** és védősávok létesítését támogatni kell.

Tolna megyében az elmúlt évtizedekben beszennyezett területek **kármentesítés**e, az ebből adódó környezeti kockázatok csökkentése az előttünk álló tervezési, fejlesztési időszak feladatai közé tartozik (Szekszárd, Hidas, Bonyhád, Simontornya, Dunaföldvár térségében). A tervezett fejlesztések megvalósítása során az ipai múlttal rendelkező ún. barnamezős területek preferálása indokolt a zöldmezős beruházásokkal szemben.

- **Tolna megyében fontos a természeti és táji értékek megőrzése, a táj szerkezetében és karakterében bekövetkezett kedvezőtlen irányú változások fékezése, megállítása.** Turisztikai és fenntarthatósági szempontból különösen fontos a természetes és természetközeli élőhelyek megőrzése, a biológiai és táji sokszínűség fenntartása, valamint a táji örökség megőrzése. Ehhez szükséges a kedvező tájkaraktert őrző termelés, kereskedelem és egyéb szolgáltatások erősítése. A táji fenntarthatóság érdekében indokolt a működőképes ökológiai rendszerek, zöld infrastruktúrák fennmaradásának és fejlesztésének biztosítása, az ökoszisztéma szolgáltatások megőrzése, a fejlesztések során az ökológiai viszonyoknak megfelelő, honos fajok alkalmazása,

zöldfelületek ökológiai és használati értékének növelése, minőségének javítása, építmények és létesítmények tájba illesztése, tájsebek begyógyítása, a táj rehabilitálása és rekultivációja.

- A tervezett és megvalósított fejlesztések során kiemelt figyelmet kell fordítani a **NATURA 2000 területekre, szükség esetén indokolt hatásbecslési eljárás lefolytatására.**

A dokumentumok elérhetősége: http://www.terport.hu/teruletfejlesztes/megyek/fejlesztesi-dokumentumok/koncepciok/tolna

2.1.3 Kistérségi/Térségi szint

2.2 A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumainak összefüggései

A részprogram a fent bemutatott, valamint a jelenleg releváns Ágazati Operatív programok (különösen a TOP) hatályos verzióinak figyelembe vételével, azok prioritásainak megfelelően került véglegesítésre.

3. Tolna megyei helyzetelemzés

3.1 Földrajz, demográfia

A tamási kistérség 32 települést foglal magába, **Tolna megye nyugati, északnyugati határán helyezkedik el** (ld. 1. számú melléklet)**.** A kistérség Somogy, Baranya megyével, annak kettő, illetve egy kistérségével határos, amely kedvező hatással van a kistérség életére. A kistérségi központban, **Tamásiban két közlekedési főútvonal**, a 61-es (Dunaföldvár- Kaposvár-Nagykanizsa) és a 65-ös (Siófok-Szekszárd) találkozik, ezáltal sajátos csomóponti helyzetet teremtve. A kistérséget északkelet-délnyugati irányban átszeli a 40-es számú (Budapest-Pécs) **vasúti fővonal**.

A kistérség természetföldrajzi szempontból a Dunántúli-dombság természetföldrajzi nagytáj két középtájára terjed ki. A területnek a Kapos folyótól nyugatra fekvő része Külső-Somogy természetföldrajzi középtájhoz, második fele a Kapos és a Sárvíz által határolt Tolnai-Hegyhát kistájhoz tartozik. Míg a Külső-Somogyhoz tartozó terület a **mezőgazdasági hasznosítás** szempontjából fontos felszíni formái alapján is, a Tolnai-hegyháthoz tartozó **változatos domborzati adottságú területek a vidékfejlesztésben fontos szerepet játszó turizmus számára a legalkalmasabbak**. Nem véletlen, hogy a megyében ezen a területen indult be elsőként szervezetten a falusi turizmus.

A területen az **agyagon, lösz**ön (téglagyártási alapanyag) és a **homok**on kívül (építkezési kötő- és vakolóanyag) hasznosítható kőzettani nyersanyag nincsen, így a természeti táj bányászati rombolásától, átalakításától sem a jelenben, sem a jövőben nem kell tartani. A kistérség teljes területe a Kapos vízgyűjtő területéhez tartozik. A Kaposnak a kistérség területére eső legnagyobb mellékvízfolyása a Koppány. A

kistérség északi peremén folyik a Sió csatorna, amelyen keresztül a Balaton felesleges vizét vezetik le a Dunába. A kistérség természetes eredetű állóvizekben szegény.

A kistérség több települése a **Duna-Dráva Nemzeti Park** területén helyezkedik el. Az országos jelentőségű természetmegőrzési területek, madárvédelmi területek, valamint a kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek összefoglaló táblázata a 3. számú mellékletben található.

Az állandó népesség száma 39 133 fő, korcsoportok szerinti megoszlásukat az 2. számú melléklet mutatja be, **évek óta romlik a kistérség öregedési indexe.** A népesség öregedése főként a kistérség keleti felében található gazdaságilag hanyatló elöregedő kistelepüléseket (Miszla, Kisszékely, Szakadát, Kalaznó, Varsád) érinti, ahol az elvándorlás is jelentősen hozzájárult az öregedési folyamathoz. A lakónépesség száma a várostérségben 40 013 fő (KSH, 2011), területi megoszlásukat tekintve nagy eltéréseket tapasztalhatunk. A Tamási kistérség népsűrűsége (43 fő/km2), jóval alatta marad a megyei, illetve a régió hasonló átlagának. Az **alacsony népsűrűséget**, az aprófalvas településszerkezet indokolja. A települések népsűrűségének szórása természetesen igen nagy. A Tamási kistérségben számított **migrációs különbség pozitív**, vagyis a térségben magasabb az odavándorlók száma a kivándorlók számánál (odavándorolók: 2099, elvándorlók száma:2048). A legtöbb ember Tamásiba (407), Gyönkre (210) és Simontornyára (165) költözött, munkalehetőség miatt. A munkaképes lakosságra az **aluliskolázottság jellemző**.

Tamási egy **geotermikus erőmű** létesítésére vállalkozott, amikor az országban elsőként kötött megállapodást a PannErgy Nyrt.-vel. Kiderült, 2000-2500 méter illetve 3000-3500 méter mélyen két víztározó bújik meg. A felső rétegből 20-40, míg az alsóból 200 fokos víz nyerhető ki, amelyből a fűtéshez és az áramtermeléshez nyernek majd mintegy 8 megawattnyi energiát. A településen magánbefektetők is látnak fantáziát a megújuló energiák használatában, igaz ők nem a föld alatt keresgélnek. A drezdai GM Környezetvédelmi és Energiagazdálkodási Kft. 50 millió eurós beruházással, 14 egyenként két megawatt teljesítményű, Vestas típusú **szélturbinát** tervezett a várostól északra. A melegvíz és a szél mellett, egy a mezőgazdasági, a faipari és a háztartási hulladékot feldolgozó **bioerőmű** is szolgáltatna energiát Tamásinak. A Bioweg Kft erőművében, egy öt megawatt teljesítményű turbina biogázt, és abból villamos- és hőenergiát állítana elő, a másik hét megawattos blokk pedig biomasszát, energiaültetvényből származó fát és más növényi hulladékot fog hasznosítani. Az erőművel a környék mezőgazdasági termelői is jól járhatnak, az erőmű számára szükséges energianövényeket, füzet és nyárfát ők termeszthetik majd.

3.2 Gazdaság

3.2.1. Vállalkozások, vállalkozásfejlesztés

A **működő vállalkozások** (összesen a kistérségben 1730) legnagyobb számban Hőgyész, Pincehely, Simontornya, Iregszemcse és Tamási településeken vannak jelen, a regisztrált vállalkozások 70%-a ezeken a településeken folytatja tevékenységet.

Vállalkozássűrűség tekintetében elmondható, hogy a kistérség 32 települése közül hét (Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Ozora, Pincehely, Simontornya, Tamási) rendelkezik 100-nál több vállalkozással, a többi eloszlás egyenletesnek tekinthető a térségen belül. Különbségek a települések központi funkcióiból adódhatnak, hiszen a kistérség három városa, a kistérségi központ Tamási és az ipari hagyományokkal büszkélkedő Simontornya, valamint Gyönk kiemelkedik a mezőnyből. Mikrotérségi szerepkörrel rendelkezik ezek mellett Gyönk, Hőgyész és Iregszemcse is.

A vállalkozások tevékenységi kör szerinti megoszlását tekintve megállapítható, hogy a **mezőgazdasági jellegű vállalkozások aránya az átlagosnál magasabb**, a szolgáltató szektor jelenléte viszont némiképp alacsonyabb a megyei és regionális átlagnál.

A **turisztikai vállalkozások** területi elhelyezkedésére is a területi differenciáltság a jellemző. A 191 vendéglátóhely közel 30%-a Tamásiban található. Szálláshely a KSH adatai alapján 4 településen található a kistérségben (Tamási: 33, Simontornya: 29, Ozora: 13, Kisszékely: 12). A szálláshelyek típusa panzió, 1 szálloda található a kistérségben, Tamásiban.

3.2.2. Mezőgazdaság

A kistérség talaja a régió legjobbjai (28,5 AK) között szerepel, ezáltal a **mezőgazdasági művelés aránya kimagasló. A mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek száma 85.** A térség fejlődését a történelem folyamán az agrárszektor jelentős mértékben meghatározta. Az erdőgazdálkodásnak is kiemelt szerep jut, napjainkban is a térségben működik a Gyulaji Erdészeti és Vadászati Zrt. Tamási Erdészete. Érdekesség még a kistérségben, hogy az Iregi Állami Gazdaság területén kezdte meg működését a Kaposvári Egyetem Kutatóintézete is, amelyet a jogelőd Növénynemesítő Telepet a nagynevű Mauthner Ödön Magkereskedő és Magnemesítő Rt. létesítette 1936-ban. Kutatási feladata mindvégig a növénynemesítés volt, főként az olajtartalmú növények (napraforgó, őszi káposztarepce) és az abrakhüvelyesek (szója, borsó) játszották a főszerepet. Az intézet ma a Pannon Agrártudományi Egyetem keszthelyi Mezőgazdaság-tudományi Kar Takarmányfejlesztési Kutatóintézet részeként működik. Ennek a kutatóbázisnak a jelenléte is hangsúlyozza a térség mezőgazdasági jellegének, az agráriumban és annak fejlődésében betöltött szerepét.

A mezőgazdasághoz kapcsolódó vállalkozások közül az Agroireg Kft. foglalkozik növénytermesztéssel és értékesítéssel (búza, kukorica, napraforgó, cukorrépa), illetve Szakályban a Hőgyészi Agrokémiai Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. növényvédőszerek és vetőmag-értékesítéssel.

3.2.3. Ipar

Az önkormányzatok helyi iparűzési adóbevételei alapján kitűnik az **ipari tevékenység viszonylag koncentrált elhelyezkedése** a térségben, hiszen a Tamási kistérség 32 településének közel felén nem működik ipari tevékenységet folytató vállalkozás. Iparűzési adóbevétellel rendelkező települések közül pedig Tamási, Hőgyész, Gyönk, Ozora, Pincehely és Simontornya rendelkezik kiugró értékekkel. Jelenleg a

térségben működő vállalkozások közül támogatással létesült a **Philips lámpatesteket előállító vállalkozása tamási telephellyel.** Szintén Tamásiban folytatja tevékenységét a **Hinke Kft.** tartálygyártó vállalkozása is. Jelentős árbevétellel és foglalkoztatotti létszámmal rendelkezik az építőipari tevékenységet folytató, Tamásiban működő **Tam-Bau Kft.** Az élelmiszeripar képviselőjeként a **Tamási Hús Kft.** húsfeldolgozója működik a kistérségben. A könnyűipart képviseli továbbra is a hőgyészi **Frottír Kft**, amely törölközők, háztartási törlők előállítására specializálódott.

3.2.4. Szolgáltatások

A szolgáltatások területén elsősorban önfoglalkoztató vállalkozások működnek. A térségben közel 3500 fő dolgozik mikro vállalkozásokban. Közülük több mint 650 fő **könyvelés**sel foglalkozik, közel 1800 fő valamilyen **kis boltot üzemeltet**, vagy kisbolt alkalmazottja, és majd 500 fő egymaga vállalkozik, miniatűr **építőipari munkacsapat részeként tevékenykedik**. Emellett említésre méltó, hogy az **egészségügy, oktatás és kultúra** területén több mint 500 fő tevékenykedik, vagy alkalmazva van egészen kicsi, néhány fős vállalkozásokban.

3.2.5. Turisztika

A várostérségben a hagyományos ágazatok mellett a **turizmus jelentősége fokozatosan került előtérbe**, hiszen a tamási termálfürdő (és a közelében lévő attrakciók: kilátó, erdei tanösvény és kerékpárút), valamint a hőgyészi négycsillagos Apponyi-kastély kedvelt célpontjaivá váltak elsősorban a belföldi turizmusban résztvevőknek. Emellett a kistérségben várak (Simontornya és Ozora), valamint kastélyok (Hőgyész, Iregszemcse, Simontornya) színesítik az idegenforgalmi kínálatot.

A kistérség legrangosabb **rendezvény**e a **Tamási Lovasnapok**. Az augusztus 20-hoz kapcsolódó rendezvény alatt látványos díjugratás, lovasbemutató és fogatverseny vonzza a turistákat. A másik jelentős rendezvény szintén Tamásihoz köthető: a Tamási Bográcsmestere rendezvény, Trófea Nemzetközi Vadfőző verseny. **Hőgyész**en jelentősek a Gróf Apponyi Antal Zenei Hetek (július-augusztus), Szent István-napi Vigasság (augusztus 20.), Hőgyészi Búcsú, Szüreti Felvonulás (szeptember), a hőgyészi Szarvasgombász búcsú (szeptember közepén). A térség falvainak rendezvényei (pl. falunapok, búcsúk a helyi lakosság érdeklődését keltik fel elsősorban). 1999-ben, a teljes napfogyatkozást egy hipnotikus erejű ünnepléssel köszöntötték az **Ozorán**. Több tízezres, a világ minden tájáról érkező tömeg vette át a goa zene lüktetését és tökéletes együttlét hangulatának bölcsőjében teremtették meg az Ozora Fesztivált.

A térségben található közművelődési intézmények közül kiemelkedik a Tamási Galéria, mely állandó kiállításként tekinthető meg, többek között Mednyánszky, Borsos Miklós, Vasarely, Dali és Renoir festményekkel.

A régió legismertebb természetvédelmi értéke a **Gyulaji erdő**. A Gyulaji Rezervátum 7800 hektáros, cser, tölgy és gyertyán erdeiben él a világ legnagyobb dámpopulációja. A terület kezelője a Gyulaji Erdészeti és

Vadászati ZRt., mely szervezet a fakitermelés és erdőtelepítés mellett magas színvonalú vadgazdálkodást folytat.

A közel 20 hektáron elterülő **Tamási vadaspark** és parkerdőben több különleges, félig földbe süllyesztett les kunyhó is kialakításra került, melynek speciális üvegei vannak. A vadak számára láthatatlanok a látogatók, így közvetlen közelről csodálhatják meg a tolnai erdőségek nagyvadvilágát természetes környezetükben. Közel 2 kilométer hosszú gyalogösvény kalauzolja végig látogatóinkat, ezen keresztül érhetők el új kilátók, madár- és nagyvadetetők, illetve itatók, vadlesek és vadsimogatók a kisebbek számára. A nagyvadak világával kapcsolatos mélyebb ismeretek megszerzését segíti az ösvény mentén kihelyezett számos tájékoztató-, ismeretterjesztő tábla. Vadasparkban közel 50 dámvad, gímszarvas, őz és vaddisznó becserkelésén és megfigyelésén keresztül szerezhetnek felejthetetlen élményt az idelátogató családok, fiatalok és egyéni turisták. A vadaspark mellett található a parkerdei tanösvény ismeretterjesztő táblák segítségével mutatja be az erdők faj gazdag növény- és állatvilágát.

3.3 Infrastruktúrális helyzet

3.3.1. Közlekedés

A kistérség autópályával nem rendelkezik, viszont a kistérségi központban, **Tamási**ban két közlekedési főútvonal, a 61-es (Dunaföldvár- Kaposvár-Nagykanizsa) és a 65-ös (Siófok-Szekszárd) találkozik, ezáltal sajátos **csomóponti helyzet**et teremtve. A kistérséget északkelet-délnyugati irányban átszeli a 40-es számú (Budapest-Pécs) villamosított **vasúti fővonal** (távolsági közlekedéssel). Tamási és néhány kistelepülés olyan mellékvonalak mentén fekszik, amelyek a vasúti szárnyvonalak megszüntetésével kimaradnak a vasúti közlekedésből, a településeken vonatpótló buszokkal szállítják az utasokat. Ezek a megszüntetett szárnyvonalak (Dombóvár-Tamási-Lepsény, a Tamási-Fürged és a Tamási-Pincehely) mentén helyezkednek el. **Vasúti megállóhellyel 11 település rendelkezik**, amelyek a Budapest-Pusztaszabolcs-Pécs vonal mentén fekszenek, így a főváros és a régióközpont elérhetősége is könnyebb megközelíthetőséget eredményez. A hétköznapi elérés mutatóját figyelembe véve a megyei rangsor végén foglal helyet a Tamási kistérség 35,3 perces eléréssel, ezzel az értékkel regionális viszonylatban is a mezőny végére szorul. A gyorsforgalmi csomópontok elérését tekintve földrajzi fekvésének és a rendelkezésre álló vonalas infrastruktúrának köszönhetően a régió viszonylatában kedvező értékkel, megyei szempontból viszont egy gyenge értéket képvisel a 39,4 perc. A **főváros elérhetősége** – köszönhetően az imént említett tényezőknek – **114 perc**, ami regionális viszonylatban is jónak mondható. Ezzel szemben a megyén belüli alacsony színvonalú infrastruktúrának köszönhetően a megyeszékhely eléréséhez 47 percre van szükség, ami megegyezik az autópálya elérésének idejével, bár az utóbbi, az M7-es autópálya a kistérségtől északra, előbbi délkeletre helyezkedik el. A kistérségi központ viszont nagy kiterjedése ellenére is átlagos 19 perc alatt elérhető. **Nehezíti a közlekedési helyzetet a zsáktelepülések jelenléte** (Kisszékely, Udvari, Kalaznó, Fürged, Értény, Újireg), hiszen ezekbe naponta csak egy, jobb esetben néhány buszjárat jut el. A Tamási kistérség egy települése, Belecska kivételével mindegyik rendelkezik autóbuszmegálló hellyel, amely segíti a lakosság mobilitását.

A térségben az önkormányzati **utak és közterek** hossza 295,6 km, a települések közötti arányát a 4. számú melléklet szemlélteti. Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút a KSH adatbázis szerint csak Tamásiban található (3,7 km). Önkormányzati kiépített járda a kistérség területén 307,7 km, települések közötti aránya a kiépített utakéhoz hasonló.

A várostérség **parkolóinak száma elegendő**, a középületek illetve kereskedelmi egységek előtti parkolók száma kielégítő, a törvényi előírásoknak megfelelőek. A nap szinte bármely szakában található legalább egy üres parkoló. Állapotuk átlagos, a kereskedelmi egységek előtt általában jobb minőségűek, elsősorban a felfestések hagynak némi kívánnivalót maguk után, melyet a települések évről évre javítanak.

3.3.2. Lakhatás és környezetvédelem

A térségben a lakásépítési kedv évről-évre csökken, 2011-ben a teljes kistérségben 7 lakás épült, ebből 4 Tamásiban. Ez a szám elenyésző a megyében épült lakások számához képest (120 db). 703 m^2 az összesen épített lakás alapterülete 2011-ben, ami nagy visszaesés az elmúlt évekhez képest (2010: 1137m^2, 2009: 2795m^2). A kistérség lakásainak a száma összességében kielégíthetőnek mondható, azonban jelentősek a területi eltérések.
A kistérségben egyetlen elégtelen infrastruktúrájú lakókörnyezet található Nagykónyiban, ahol 20 család él, akiknek a kistérségi infrastrukturális hálózatba integrálása sürgős és elengedhetetlen feladat, mely a mai napig megoldatlan a forráshiány és a lakosság hozzáállása miatt.

Az összes **zöldterület** 588 261 m^2 a kistérségben, ami a beépítések eredményeképpen évről évre csökkent. A zöldfelületek kiterjedését tekintve kiemelkedik Tamási (168 381 m^2), Hőgyész (73.700 m^2), Ozora (60.080 m^2).

3.3.3. Közműellátottság

Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma a területi differenciáknak megfelelően alakul (ld. 5. számú melléklet tartalmazza), a hálózat teljeskörű kiépítése szükséges lenne. A villamosenergia fogyasztók száma a kistérségben 21 223 háztartás, mely jócskán meghaladja a közüzemi ivóvíz-hálózatba bekapcsolt lakások számát (16 585). Fürgeden, Keszőhidegkúton, Páriban és Udvariban nincs háztartási gáz, az összes gázfogyasztó 84 %-a lakossági. Távfűtésbe bekapcsolt lakás nincs a kistérségben a KSH adatbázisa szerint.

3.3.4. Épített környezet

A műemlék jellegű épületekről általánosságban elmondhatók, hogy felújításra szorulnak. Az épített környezet bemutatását településenkénti bontásban a 6. számú melléklet tartalmazza.

3.4 Társadalmi helyzet

3.4.1. Demográfia

Amennyiben a kistérség munkanélküliségi tendenciáit vizsgáljuk, látható, hogy **a kistérség munkanélküliségi mutatója (15,18) mind a megyei (8,9), mind a regionális (7,9), mind az országos átlagot (5,9) meghaladja.** A kistérségben a regisztrált munkanélküliek 58 %-a férfi. A munkanélküliséggel leginkább érintett korosztály mindkét nem esetében a 26 – 45 év közötti. Iskolai végzettség szerint a legtöbb regisztrált munkanélküli a 8 általánost, illetve a szakmunkásképzőt végzettek köréből kerül ki. A nyilvántartott álláskeresők száma az utóbbi 3 évben csökkenő tendenciát mutat a kistérség településein (2009: 4016, 2010: 3683, 2011: 3285). A kistelepülések speciális helyzetének tudható be, hogy a nyilvántartott álláskeresők 45 %-a (1491 fő) 180 napon túli munkanélküli. Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek közül foglalkoztatásban részt vettek száma 1793, amely lényegesen meghaladja az elmúlt évek adatait (2009: 1336, 2010: 1709). A kistérség jövedelmi helyzete a területi sajátosságoknak megfelelően elmarad az országos átlagtól.

3.4.2. Oktatás

A középfokú oktatás területén kiemelkedő a megyében a Tamási kistérség. **Szakiskolával** rendelkezik Fürged, Gyönk, Keszőhidegkút, Simontornya és Szárazd, ezek közül három (Fürged, Keszőhidegkút és Szárazd) kollégiumi ellátást is biztosít. **Gimnáziumi oktatás** Tamási, Gyönk és Simontornya településekhez kapcsolódik, **felnőttképzés**t pedig Gyönkön, Simontornyán és Értényben folytatnak. Simontornyán a **Vak Bottyán Általános és Szakképző Iskola, Gimnázium** várja a diákokat 12 évfolyamos képzéssel, illetve 4 évfolyamos felnőttképzéssel, ehhez kollégium, alapfokú művészeti oktatás és fogyatékosok nappali tagozatos képzése is társul. Gyönkön a **Tolnai Lajos Gimnázium** található, négy osztály drámatagozatos, négyosztályos magyar-német tagozatos, hatosztályos német nemzetiségi tagozatos, négyosztályos általános és hatosztályos diszlexiás képzéssel. Tamásiban működik a **Béri Balogh Ádám Gimnázium**, illetve a **Vályi Péter Szakképző Iskola és Kollégium**, amely széles kínálattal várja a tanulókat. A szakképző iskola keretein belül gépészeti, építészeti, faipari, vendéglátó-idegenforgalmi, mezőgazdasági, kereskedelem-marketing szakmacsoportok közül választhatnak a diákok. Tíz osztály elvégzése után bútorasztalos, festő-mázoló-tapétázó, pincér, illetve szakács képzéseket biztosítanak. Szakközépiskolai oktatás keretében informatikai, közgazdasági és vendéglátó-idegenforgalmi szakmacsoportok várják az érdeklődőket. A megyében egyedülálló módon művészeti szakközépiskolai oktatás is folyik Tamásiban a szakképző iskolában, ahol keramikus, grafikus vagy textilműves szakon tanulnak a diákok.

A **Tamási integrált mikrotérségi oktatási központ kialakítására** 1,2 milliárd forintot kapott a kistérség, Hőgyészen a bölcsőde épületének tetőszerkezet-felújítására 1,3 millió forintot nyertek. Iskolakorszerűsítés által Nagykónyiban (76 millió forint) és Ozorán (136 millió forint) teljes épület- és műszaki felújításokra került sor. A középfokú oktatási intézmények fejlesztésére, a kompetencia alapú oktatás bevezetésére, a

képzési esélyek növelésére van szüksége, erre Simontornyán és Tamásiban 18-18 millió forint áll rendelkezésre pályázati forrásból.

3.4.3. Kultúra

A térségben kiemelkedőek az önkormányzatok a kulturális rendezvények szervezésében. 2011-ben 796 rendezvény volt (105 018 résztvevővel). a legjelentősebb kulturális rendezvények a 3.2.5. fejezetben bemutatásra kerültek.

3.4.4. Közművelődés

A térségben a **közművelődési intézmények száma kiemelkedő** (34), csupán Belecskán, Keszőhidegkúton, Nagyszokolyon és Újiregen nincs, tehát azokon a településeken, ahol a lakosságszám nem is indokolja.

Könyvtár a kistérség valamennyi településén található, összesen 213 628 könyvtári egységgel. Muzeális intézmény 5 van a térségben, 25 muzeális kiállítással.

3.4.5. Testvérvárosok

A testvérvárosokat a 7. melléklet tartalmazza.

3.4.6. Civil szervezetek

A várostérségben található civil szervezetek működése sokszínű, pl. waldorf, helytörténeti, „szakképzésért", ebtenyésztői, művészeti, zenei (fúvós), nemzetiségi (német), keresztény, néptánc, tehetséggondozó.

3.4.7. Helyi nemzetiségek

Etnikai és nemzetiségi szempontból a **németek és a cigányok** jelenléte meghatározó. Míg előbbiek hagyományos nemzetiségei a térségnek és számuk mára jelentékenyen csökkent, addig a roma populáció egyre jelentősebb számban és arányban regisztrálható a közelmúltban.

3.5 Szociális helyzet

3.5.1 Egészségügy

Az **egészségügyi infrastruktúra tekintetében is fejlődésre van szükség a kistérségben.** Az alapellátást 23 háziorvos és 5 gyermekorvos, illetve 21 védőnő igyekszik ellátni. Fekvőbeteg-ellátást biztosít a pincehelyi Szent Orsolya Kórház, amely a Megyei Kórház tulajdonában, de gazdaságilag teljesen függetlenül igyekszik a lakosság szükségleteit kielégíteni, 30 belgyógyászati és 15 sebészeti ággyal biztosítják a fekvőbeteg ellátást, emellett heti kétszer négy óra nőgyógyászati járóbeteg szakrendeléssel és belgyógyászi, sebészeti járóbeteg szakrendeléssel állnak a betegek rendelkezésére, ugyanakkor járóbeteg szakellátást

Simontornyán is biztosítanak. Az összetett beavatkozásokat az illetékességi területhez tartozó szekszárdi, dombóvári és pécsi kórházakban hajtják végre. Háziorvosi székhellyel a kistérség 19 települése rendelkezik, orvosi ügyelet tíz településen működik. Rehabilitációt (gyógytornát), prevenciót Gyönkön és Nagykónyiban tudnak biztosítani a lakosság számára. A kistérség **mentőellátási viszonyai és lefedettsége kedvezőnek** mondható, mentőállomás Tamásiban, Hőgyészen és Simontornyán működik. A térségben az egészségügyi ellátás egy részét társulási formában látják el a zavartalan működés biztosítása érdekében. Ennek keretében jött létre a gyönki székhelyű Egészségügyi Társulás, amely védőnői, háziorvosi, gyermekorvosi, fogászati, iskolafogászati és iskolaorvosi szolgáltatás nyújt Diósberény, Gyönk, Miszla, Szakadát, Szárazd, Udvari és Varság településeken. Simontornyán központi orvosi ügyeletet működtetnek társulásos formában, ami orvosi éjszakai és hétvégi ügyeletet jelent Belecska, Fürged, Kisszékely, Nagyszékely, Ozora, Pincehely, Simontornya és Tolnanémedi településeken. Hasonlóképpen a hétvégi és éjszakai ügyeletet oldották meg társulás által Iregszemcsén, ahol Felsőnyék, Iregszemcse, Magyarkeszi, Nagyszokoly és Újireg lakóit látják el szükség esetén. Emellett Hőgyész nagyközség is társulásos orvosi ügyeletet lát el a térség és a szomszédos kistérségek egyes településein. A felsorolt társulások által megoldott az egészségügyi alapellátás a kistérségben.

A KSH adatbázisa alapján az összes elbocsátott beteg a kistérség területén 2011-ben 358 fő, a pincehelyi kórházban ténylegesen teljesített ápolási napok száma 6564.

3.5.2 Szociális szolgáltatások

A szociális szolgáltatásokat ellátó intézmények a kistérségben:

Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények száma: 4 (Gyönk, Hőgyész, Simontornya, Tamási) összesen 632 férőhellyel, **időseket ellátó nappali intézmény** 13 (Diósberény, Értény, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Magyarkeszi, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Tolnanémedi). Az időskorúak aránya minden településen magas, a kistérségben kevés a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás (csak a gyönki székhelyű Megyei Módszertani Központ működtet 14 településen). **Családi napközi** Kisszékelyben működik a kistérségben. **Gyermekjólléti szolgálat** működik Gyönkön, Iregszemcsén, Ozorán, Simontornyán és Tamásiban, **családsegítő szolgáltatás** pedig Gyönkön, Iregszemcsén, Ozorán, Pincehelyen, Simontornyán és Tamásiban van. **Szociális étkeztetés**ben összesen 1020-an részesültek 2011-ben.

Összességében megállapítható, hogy az alapfeladatok ellátása sem megoldott minden településen, **a szociális szolgáltatások fejlesztésre szorulnak**.

3.5.3 Hátrányos helyzetűek

A sajátos településszerkezetből kifolyólag a hátrányos helyzetűek száma meghaladja a régiós átlagot. A hátrányos helyzetűek megsegítésére az önkormányzatok segélyezés formában segítséget nyújtanak. A segélyezés formáit a 8. számú melléklet mutatja be.

Az eladósodott lakosság megsegítéséről a tamási és a simontornyai önkormányzat is gondoskodott, előbbi 32, míg az utóbbi 12 esetben. Lakáscélú helyi támogatásban Hőgyészen 1, míg Tamásiban 3 család részesült.

3.5.4 Szociális gazdaság

A jövő célkitűzései között szerepel a kistérségben olyan tartós és megváltozott munkaképességűek számára tervezett foglalkoztatási esélynövelő programok indítása, melyek segítségével ezen célcsoport képzettséget és szakmai gyakorlatot szerezhet és ismét a munkaerőpiac aktív résztvevőjévé válhat.

3.6 Foglalkoztatási helyzet

A kistérség egészére **kedvezőtlen foglalkoztatási struktúra** a jellemző. A nagyobb foglalkoztatotti létszámot alkalmazó vállalkozások elsősorban két város (Tamási, Simontornya) alakultak ki. A kistérség perifériáin található településeken jelentős foglalkoztató nem található. Ez különösen igaz a nyugati (Koppányszántó, Értény), keleti (Udvari, Szárazd, Miszla) részére.

A települések önkormányzatai nagy foglalkoztatók közé tartoznak kistérségi szinten a foglalkoztatottak több, mint 5% önkormányzati alkalmazott.

A magas munkanélküliséggel sújtott kistérségben több sikeres, de egyelőre csak átmenenti közmunkaprogram zajlott.

3.7 Közigazgatás

3.7.1. Járások

Járás székhelye: Tamási

Járás illetékességi területe: Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád.

Járási hivatalvezető: Porga Ferenc

Járási hivatal székhelye:Tamási, Szabadság u.46-48.

További információk a http://www.jaras.info.hu/lap/tamasi-jaras oldalon találhatóak.

4. KIE

4. A KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

4.1 A projektcsomagok részletes bemutatása

Sorszám	Projekt megnevezése	Fejlesztési csomagok jelenlegi előkészítettségi foka	Kijelölés típusa	Támogatási forma megnevezése	Kedvezményezetti kör meghatáro-zása	Fejlesztési csomagok időbeli ütemezése	Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)	Kapcsolódó EU tematikus célkitűzés meghatározása	Kapcsolódó EU beruházási prioritás megnevezése	Fejlesztési csomagokhoz kapcsolódó számszerűsíthető (indikátor) vállalás(ok) számszerűsítve
1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1047**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	**Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával**	
1.	Egyéb közösségi tér kialakítása				Tamási		10			
2.	TL Gimi tornacsarnok bővítés				Gyönk		75			
3.	Tanuszoda létesítése				Gyönk		600			

4.	Sportpálya felújítás, kiszolgáló épület kialakítása				Varsád		30			
5.	A sportöltöző belső burkolása, felújítása, fűtés kialakítása szükséges.				Magyarkeszi		8			
6.	Multifunkcionális Sportpálya				Diósberény		50			
7.	Iskolai tornaterem kialakítása				Felsőnyéki		8			
8.	A sporttelep rekonstrukciója				Felsőnyéki		11			
9.	Szabadidő-, kiránduló és sportközpont kialakítása				Felsőnyéki		56			
10.	Közösségi ház kialakítása, tetőtér beépítése				Szakadát		60			
11.	Sportpálya, öltöző rendbetétele				Szakadát		6			
12.	Kultúrház rekonstrukció				Miszla		20			
13.	Közösségi Ház külső felújítása				Pincehely		9			
14.	Konditerem kialakítása				Pári		10			
15.	horgásztó építése				Pári		50			
16.	drótkötél- és erdei akadály pálya építése				Pári		20			
17.	sportpálya építése				Pári		20			

18.	Művelődési ház vizes blokk kiépítése				Keszőhideg kút		1,5			
19.	Könyvtár				Nagyszokoly		2,5			
2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1297**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	**A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása**	
1.	főtér kialakítás, felújítás				Tamási		80			
2.	Játszótérprogram				Tamási		10			
3.	Felhagyott tejüzem a város szívében: megvásárlás, lebontás, rehabilitálás				Tamási		20			
4.	Településközpont rehabilitáció				Gyönk		550			
5.	Faluközpont fejlesztése				Fürged		80			
6.	A felsőnyéki faluközpont rekonstrukciója				Felsőnyéki		46			
7.	Közterületek, parkok fásítása, rendbetétele				Szakadát		12			
8.	Központ rekultivációja				Miszla		30			
9.	Faluközpont rehabilitáció				Pincehely		350			
10.	Közterületi játszótér és park építése				Pári		10			

11.	Információs tábla rendszer kiépítése				Pári		4			
12.	Településközpont rehabilitáció				Iregszemcse		100			
13.	Települési manager hálózat létrehozása				Kisszékely		5			
3. Természeti környezet védelme, megújítása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**569,3**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	
1.	Közterületek bekamerázása				Tamási		50			
2.	Hulladékudvar kialakítása				Gyönk		120			
3.	Szeméttelep rekultivációja				Gyönk		80			
4.	Szeméttelep rekultivációja				Ozora		90			
5.	Szeméttelep teljes rekultivációja				Fürged		50			
6.	Támfalak megerősítése				Varsád		30			
7.	Szeméttelep teljes rekultivációja				Magyarkeszi		50			
8.	Közbiztonsági kamerarendszer kiépítése				Felsőnyéki		8			
9.	Felhagyott hulladéktelep rekultiváció				Pincehely		35			
10.	Térfigyelő kamera rendszer kiépítése				Pári		5			
11.	kilátó építése				Pári		30			

12.	illegális hulladék lerakók felszámolása				Pári		20			
13.	Települési szilárd hulladék kezelése				Keszőhidegkút		1,3			
4. Kulturális környezet védelme, megújítása		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**779**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	
1.	Művelődési ház felújítása, bővítése				Gyönk		400			
2.	Művelődési ház és környezetének felújítása				Varsád		80			
3.	Tájház, helytörténeti gyűjtemény kialakítása				Nagyszékely		6			
4.	Templom felújítása, környezetének rendezése				Pári		20			
5.	Bartók Béla Művelődési Ház felújítása				Iregszemcse		120			
6.	Hagyományaira épülő "élőfalu" projekt megvalósítása				Kisszékely		8			
7.	Templom felújítás				Kisszékely		100			
8.	Közösségi ház létrehozása				Nagyszokoly		45			

5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**7505**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	**Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastrukturafejlesztések**	
1.	Ivóvíz minőség javító program				Pári		80			
2.	Csatornázás				Ozora		1500			
3.	Egyedi szenyvízkezelés,tisztítás				Fürged		250			
4.	Csapadékvíz-elvezetés				Varsád		368			
5.	Szennyvízkezelés megoldása				Magyarkeszi		200			
6.	Vízelvezető árkok szilárd burkolatúvá tétele				Magyarkeszi		30			
7.	Szennyvízhálózat kiépítése				Diósberény		250			
8.	Vízhálózat felújítása, gerincvezeték-csere I. fázis				Felsőnyéki		16			
9.	Vízhálózat felújítása, gerincvezeték-csere II. fázis				Felsőnyéki		16			
10.	Decentralizált szennyvízkezelő rendszer kiépítése				Felsőnyéki		500			
11.	Szennyvízelvezetés kiépítése				Dúzs		200			
12.	Települési szennyvíz kezelése, ártalmatlanítása				Nagyszékely		300			

13.	Felszíni vízelvezető rendszer terveztetése és kivitelezése				Nagyszékely		100			
14.	Bikádi u. - Fő u. vízelvező árkok és járdák felújítása				Miszla		50			
15.	Szennyvíz elvezetés és -tisztítás				Pári		400			
16.	Csapadékvíz elvezetés II.ütem				Pári		200			
17.	Ivóvíz kút és hálózat létrehozása Iregszemcse, Csehi pusztán				Iregszemcse		25			
18.	Iregszemcse ivóvízhálózatának felújítása				Iregszemcse		300			
19.	Szennyvízhálózat kiépítése				Mucsi					
20.	Szennyvíz elvezetése és tisztítása				Keszőhidegkút		100			
21.	Szennyvíz csatorna kiépítése				Újireg		400			
22.	Szárazd község szennyvízcsatornázása és szennyvíztisztítása				Stárazd		100			
23.	Ivóvíz- és közműhálózat teljes cseréje				Hőgyész		2000			
24.	Csapadékvíz elvezetők felújítása				Hőgyész		120			
6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**5510**	**Kisléptékű közlekedési fejlesztések**	**Kisléptékű közlekedési**	

									fejlesztése k	
1.	Belterületi utak, járdák, parkok felújítása				Tamási		500			
2.	A komplex megközelítését szolgáló utak felújítása				Tamási		70			
3.	Úthálózat felújítása				Gyönk		350			
4.	Busz parkoló				Gyönk		80			
5.	Temető megközelíthetőségének javítása				Gyönk		15			
6.	Belterületi utak és járdák felújítása				Gyönk		500			
7.	Fürged.Kecsege-Fornád-Tamási Önkormányzati tukajdonú összekötő út teljes felújítása				Fürged		250			
8.	6407-es számú Iregszemcse-Simontornya közötti összekötő út Fürged-Nagyszokolyi 3,8 km-es földes út szilárd burkolatú úttá való megépítése.				Fürged		1100			
9.	Felsőnyék-Ozora földút járhatóvá tétele				Felsőnyék		150			
10.	Kisszékely Nagyszékely közötti kerékpár út létesítése				Nagyszékely		40-60			

11.	Pári-Gyulaj összekötő út építése				Pári		400			
12.	Pári-Nagykónyi összekötő kerékpárút megépítée				Pári		130			
13.	Pári-Tamási kerékpárút közvilágításának kiépítése és a burkolat javítása				Pári		70			
14.	Kerékpár út kiépítése				Újireg		150			
15.	Belterületi közutak rekonstrukciója				Ozora		500			
16.	Önkormányzati tulajdonú belső közutak építése (Árpád utca) és felújítása (Vas Gereben u., Ifjúság u.,Dózsa u.,Kossuth u.,Petőfi u.,Táncsics u.,Hunyadi u.)				Fürged		140			
17.	Önkormányzati közutak aszfaltozása				Varsád		50			
18.	Buszmegállók építése				Varsád		4			
19.	Elhasználódott belterületi utak felújítása, aszfaltozása.				Magyarkeszi.		180			
20.	Járdák felújítása, térkövezése.				Magyarkeszi		20			
21.	Belterületi utak és járdák felújítása				Diósberény		20			
22.	Önkormányzati kezelésű beltéri utak felújítása I. fázis				Felsőnyéki		53			

23.	Önkormányzati kezelésű beltéri utak felújítása II. fázis				Felsőnyéki		20			
24.	Belterületi utak szilárd burkolatának terveztetése, engedélyeztetése				Nagyszékely		3			
25.	Belterületi utak szilárd burkolattal történő borítása				Nagyszékely		100			
26.	Helyi utak, járdák felújítása				Szakadát		10			
27.	Hidak felújítása				Miszla		25			
28.	Belecska-Miszla összekötő út felújítása				Miszla		20			
29.	Kis utca útburkolat és vizelvezetők javítása				Miszla		20			
30.	Önkormányzati úthálózat felújítása				Pincehely		40			
31.	Önkormányzati járda felújítása				Pincehely		20			
32.	Belterületi út felújítás és építés				Pári		200			
33.	Járdafelújítás és építés				Pári		5			
34.	Szilárd burkolatú utak és járdák felújítása és építése				Mucsi		40			
35.	Út felújítás a Petőfi utcában				Kisszékely		5			
36.	Kerékpár út hálózat fejlesztése				Keszőhidegkút		20			
37.	Faluközpont rendezése				Belecska		22			
38.	Autóbuszváró kialakítása				Belecska		6			

39.	Kerékpárút létesítése				Hőgyész		60			
40.	Belterületi utak karbantartása, és összekötő út építése				Hőgyész		150			
41.	Utak, járdák felújítása				Nagyszokoly		12			
7. A települési infrastrukturális létesítményekben az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása illetve térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúrafejlesztés		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1512,5**	**A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása**	**A települési infrastrukturális létesítményekben – önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlakásokban – az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása**	

1.	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúrafejlesztés				**Simontornya**		25			
2.	Önkormányzati közintézmények megújuló energiával történő ellátása				Ozora		500			
3.	Önkormányzati ingatlanok felújítása, szigetelése				Varsád		20			
4.	Felső iskolában a vízvezeték rendszer, villamos vezetékrendszer és fűtésrendszer cseréje és az épület külső szigetelése.				Magyarkeszi		30			
5.	Alsó iskolában a vízvezeték rendszer, villamos vezetékek, fűtésrendszer cseréje, nagy teljesítményű fatüzeléses kazán beépítése, valamint az épület külső szigetelése.				Magyarkeszi		30			
6.	Idősek Klubja és a Művelődési Ház épületében a nyílászárók cseréje, belső aljzat csere és külső szigetelés.				Magyarkeszi		20			
7.	Az iskola épületének teljeskörű külső felújítása				Felsőnyék		26			

8.	Az iskola belső felújítása				Felsőnyék		8			
9.	Egészségház és orvosi rendelő felújítása				Felsőnyék		8			
10.	Önkormányzati szolgáltatóház felújítása				Felsőnyék		11			
11.	Iskolai ebédlő felújítása				Felsőnyék		7			
12.	A polgármesteri hivatal felújítása				Felsőnyék		9			
13.	Önkormányzat épületének tetőfelújítása				Dúzs		8			
14.	Önkormányzat épületének külső-belső felújítása				Dúzs		6			
15.	Közösségi ház felújítása				Miszla		10			
16.	Közösségi konyha felújítása				Miszla		5			
17.	Könyvtár külső tatarozása				Miszla		5			
18.	Polgármesteri Hivatal felújítása				Pincehely		20			
19.	Napközi épületének külső tatarozása, nyílászárók cseréje				Pincehely		10			
20.	Művelődési Ház hőszigetelése, nyílászárók cseréje				Pincehely		15			
21.	Gondozási Központ külső felújítása				Pincehely		10			

22.	Közintézmények villamos rendszerének korszerűsítése fotovoltaikus napelem rendszerek felszerelésével és energiatakarékos világítás kiépítésével				Pári		70			
23.	Polgármesteri hivatal épületének hőszigetelése				Pári		30			
24.	közintézmények tető cseréje				Pári		40			
25.	Polgármesteri Hivatal felújítása				Iregszemcse		70			
26.	Önkormányzati épületek felújítása				Mucsi		20			
27.	Községháza nyílászárók cseréje				Keszőhidegkút		2,5			
28.	Faluház komplett fűtéskorszerűsítése és nyílászáró cseréje				Újireg		25			
29.	Szárazd község Önkormányzata épületének felújítása				Stárazd		30			
30.	Művelődési Ház rekonstrukciója				Stárazd		15			
31.	Művelődési ház felújítása				Hőgyész		58			
32.	Önkormányzat				Nagyszokoly		19			
33.	Közös hivatal felújítása				Gyönk		180	Térségi és helyi közszolgáltatá		

								si és közigazgatási infrastruktúra fejlesztés		
34.	Gyermekétkeztetés biztosítása				Gyönk		15	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra fejlesztés		
35.	Önkormányzati épületek akadálymentesítése, korszerűsítése (polg. hiv., óvoda, iskola, orvosi rendelő, könyvtár, Életház, kultúrház)				Fürged		130	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra fejlesztés		
36.	Felső iskolában belső akadálymentesítés és lift beépítése.				Magyarkeszi		15	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra fejlesztés		
37.	Művelődési ház akadálymentesítése, és vizesblokk építkezés befejezése				Nagyszékely		10	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúra fejlesztés		

8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**395**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése**	**Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése**	
1.	Mentőállomás létesítése				Gyönk		200			
2.	Az egészségügyi alapellátásnak otthont adó intézmények leromlott állapotának javítása				Simontornya		100			
3.	Orvosi rendelő, védőnői szolgálat, orvosi szolgálati lakás, és a fogorvosi rendelő és szolgálati lakás épületeiben nyílászárók cseréje, tetőcsere és külső szigetelés.				Magyarkeszi		30			
4.	Egészségház felújítása				Hőgyész		65			
9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése		**10%**	**normatív támogatás**	**vissza nem térítendő támogatás**	**Települési Önkormányzatok:**	**2014-2020**	**1301**			

1.	Vadfőző és Naprafogró Fesztivál				Tamási		56	A helyi szerveződése k elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térs ég közintézmény ei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		
2.	Mikrotérségi iroda				Gyönk		80	A helyi szerveződése k elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térs ég közintézmény ei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		

3.	Rendezvénysátor				Gyönk		80	A helyi szerveződése k elősegítése (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térs ég közintézmény ei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítése		
4.	Tanyagondnoki feladatok biztosítása				Gyönk		15	A szociális alapszolgáltat ások infrastruktúrá jának bővítése, fejlesztése		
5.	Simontornyai Őszikék Szociális Szolgáltató Központ bővítése és korszerűsítése				Simontorny a		90	A szociális alapszolgáltat ások infrastruktúrá jának bővítése, fejlesztése		

6.	Az önkormányzati bérlakásállomány korszerűsítése				Simontornya		100	Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja (finanszírozó alap:		
7.	Közösségfejlesztés aktív szociális munkával, közösségi házak kialakításával				DÁM Önkormányzati Társulás		350	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
8.	Időskori szociális apartmanházak kialakítása				Diósberény		500	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
9.	Étterem, konyha				Pári		30	A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése		
10. Egyéb a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek							**2942**			
1.	Szálláshelyfejlesztés (Szálloda)				Tamási		500			

2.	Állami projekt szállásfejlesztésre				Tamási		500			
3.	Ravatalozó tetőfelújítás, külső-belső tatarozás				Gyönk		5			
4.	Gyönk-Keszőhidegkút vasútállomás: útjavítás, várófelújítás				Gyönk		75			
5.	Vasúthálózat használhatóvá tétele				Vasútvonal által érintett települések		1000			
6.	Ravatalozó felújítás, előtető és urnafal kialakítás				Varsád		5			
7.	Autóbusz beszerzés				Felsőnyék		28			
8.	Temető ravatalozó előtető				Dúzs		5			
9.	Temető kerítés építése				Nagyszékely		1,5			
10.	A Pári temetőben belső járda építése és a Mária szobor, valamint a környezetének rendezése				Pári		10			
11.	Deák Ferenc Általános Iskola felújítása és bővítése				Iregszemcse		800			
12.	Községi temetőben urnafal létesítése				Keszőhidegkút		1			
13.	Községi ravatalozó korszerűsítése				Keszőhidegkút		1,5			
14.	Ravatalozó felújítása				Stárazd		10			

4.2 A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

A csomagok kedvezményezetti köre a kistérség önkormányzatai.

4.3 A projektcsomagok költségigényének bemutatása

A projektcsomagok teljes költségigénye 22,8 milliárd Ft, melynek részletes bemutatása a csomagok részletes elemzésében található.

5. A CSOMAGOK ELEMZÉSE, EGYMÁSRA ÉPÜLÉSÉNEK BEMUTATÁSA

A Tamási Kistérségben az alábbi Projektcsomagokat állítottuk össze a megyei tervezést segítő iránymutatásokhoz illeszkedően:

1. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúrafejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
A projektcsomag azokat a projekteket foglalja magában amelyek a mozgási és sportolási lehetőségek bővítését szolgálják, illetve azokat, amelyek egyéb a helyi közösségek számára fontos közösségi terek fejlesztésére irányulnak. 19 db öszesen 1 047 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 5,3%-a.

2. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
A projektcsomag a települések egyes részeit érintő rekonstrukciós beruházásokat foglalja magában. 13 db öszesen 1 297 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 6,5%-a.

3. Természeti környezet védelme, megújítása
A projektcsomag a közterületek védelmét és a természeti környezet óvását/megújítását célzó beruházásokat foglal magában.13 db öszesen 569,3 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 2,9%-a.

4. Kulturális környezet védelme, megújítása
A projektcsomag a kulturális környezet védelmét és fejlesztését szolgáló projekteket fogalalja magában. 8 db öszesen 779 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 3,9%-a.

5. Települési vízrendezés, ivóvízminőség és szennyvízkezelés fejlesztése
A projektcsomag azokat a fejlesztési elképzeléseket tartalmazza, amelyek a települések vízrendezési, ivóvízminőség javítási és szennyvízkezelési fejlesztéseit tartalmazzák. 24 db öszesen 7 505 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 37,7%-a. A csomag rendkívül jelentős arányt képvisel a kistérség projektjei között, amelynek a fő oka az hogy a korábbi KEOP nem támogatta a 2000 lakó egyenérték alatti beruházásokat, és ez vélhetően igaz lesz a KEHOP-ra is a jövőben. Ennek köszönhetően a kistelepülések csak ebből a forrásból remélhetik finanszírozni az ilyen típusú beruházásokat.

6. Kisléptékű közlekedési fejlesztések
A projektcsomag tartalmazza a települések közlekedésfejlesztéssel kapcsolatos beruházásait, amelyek között kiemelt szerepet kap a gyalogos közlekedés, amelynek fejlesztésére korábban nem nyíltak pályázati

lehetőségek. 41 db öszesen 5 510 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 27,7%-a.

7. A települési infrastrukturális létesítményekben az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása illetve térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúrafejlesztés
Ez a projektcsomag tartalmazza az önkormányzati tulajdonú épületek energetikai korszerűsítését illetve a közigazgatási infrastruktúra egyéb fejlesztéseit.37 db öszesen 1 512,5 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 7,6%-a.

8. Egészségügyi alapellátás és önkormányzati járóbeteg ellátás infrastrukturális fejlesztése
Ez a projektcsomag tartalmazza az egészségügyi intézményeket érintő beruházási terveket. 4 dböszesen 395 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 2,0%-a.

9. Szociális szolgáltatások, szegénység sújtotta településrészek és civil szerveződések fejlesztése
Ez a projektcsomag tartalmazza a szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítését, fejlesztését; a szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációját és a helyi szerveződések elősegítését (civil szervezetek) – a civil szervezetek és a település/térség közintézményei, valamint a helyi lakosok közötti kapcsolat erősítését. 9 db öszesen 1 301 millió forint értékű beruházást tartalmaz, amely az összesen azonosított majd 20 milliárd forint értékű beruházási igény 6.5%-a.

10. Egyéb, a TOP-ban és előreláthatólag az ágazati OP-k-ban sem nevesíthető projektek
A fenti 9 projektcsomag készült a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) keretein belül, ám egy 10. projektcsomagot is létrehoztunk, amely felsorolja azokat a projekteket (14 db), amelyek sem a TOP sem az ágazati operatív programok nem támogatnak, azonban a kistérségben különösen fontosak lennének. Ezzel kívánjuk felhívni a figyelmet ezekre a projektekre. Ezeket nem számoltuk bele a majd 20 milliárd forint összértékbe, amelyet a többi projekt képvisel, így azon felül további 2 942 millió forintis beruházási igényt mutatnak. Két terület köré szerveződnek alapvetően: az egyik a vasútfejlesztést célzó beruházások csoportja, a másik pedig a temetőkhüz kapcsolódó önkormányzati infrastruktúrafejlesztés.

6. PROJEKTKATASZTER

SSZ	Projekt megnevezése	Kedvezményezetti kör meghatáro-zása	Fejlesztési csomagok költségigénye (millió Ft)
1	Települési manager hálózat létrehozása	Kisszékely	5
2	Hagyományaira épülő "élőfalu" projekt megvalósítása	Kisszékely	8
3	Templom felújítás	Kisszékely	100
4	Út felújítás a Petőfi utcában	Kisszékely	5
5	Faluközpont rendezése	Belecska	22
6	Autóbuszváró kialakítása	Belecska	6
7	Közösségfejlesztés aktív szociális munkával, közösségi házak kialakításával	DÁM Önkormányzati Társulás	350

8	Multifunkcionális Sportpálya	Diósberény	50
9	Szennyvízhálózat kiépítése	Diósberény	250
10	Belterületi utak és járdák felújítása	Diósberény	20
11	Időskori szociális apartmanházak kialakítása	Diósberény	500
12	Szennyvízelvezetés kiépítése	Dúzs	200
13	Önkormányzat épületének tetőfelújítása	Dúzs	8
14	Önkormányzat épületének külső-belső felújítása	Dúzs	6
15	Temető ravatalozó előtető	Dúzs	5
16	Felsőnyék-Ozora földút járhatóvá tétele	Felsőnyék	150
17	Az iskola épületének teljeskörű külső felújítása	Felsőnyék	26
18	Az iskola belső felújítása	Felsőnyék	8
19	Egészségház és orvosi rendelő felújítása	Felsőnyék	8
20	Önkormányzati szolgáltatóház felújítása	Felsőnyék	11
21	Iskolai ebédlő felújítása	Felsőnyék	7
22	A polgármesteri hivatal felújítása	Felsőnyék	9
23	Autóbusz beszerzés	Felsőnyék	28
24	Iskolai tornaterem kialakítása	Felsőnyéki	8
25	A sporttelep rekonstrukciója	Felsőnyéki	11
26	Szabadidő-, kiránduló és sportközpont kialakítása	Felsőnyéki	56
27	A felsőnyéki faluközpont rekonstrukciója	Felsőnyéki	46
28	Közbiztonsági kamerarendszer kiépítése	Felsőnyéki	8
29	Vízhálózat felújítása, gerincvezeték-csere I. fázis	Felsőnyéki	16
30	Vízhálózat felújítása, gerincvezeték-csere II. fázis	Felsőnyéki	16
31	Decentralizált szennyvízkezelő rendszer kiépítése	Felsőnyéki	500
32	Önkormányzati kezelésű beltéri utak felújítása I. fázis	Felsőnyéki	53
33	Önkormányzati kezelésű beltéri utak felújítása II. fázis	Felsőnyéki	20
34	Faluközpont fejlesztése	Fürged	80
35	Szeméttelep teljes rekultivációja	Fürged	50
36	Egyedi szenyvízkezelés,tisztítás	Fürged	250
37	Fürged.Kecsege-Fornád-Tamási Önkormányzati tukajdonú összekötő út teljes felújítása	Fürged	250
38	6407-es számú Iregszemcse-Simontornya közötti összekötő út Fürged-Nagyszokolyi 3,8 km-es földes út szilárd burkolatú úttá való megépítése.	Fürged	1100

39	Önkormányzati tulajdonú belső közutak építése (Árpád utca) és felújítása (Vas Gereben u., Ifjúság u.,Dózsa u.,Kossuth u.,Petőfi u.,Táncsics u.,Hunyadi u.)	Fürged	140
40	Önkormányzati épületek akadálymentesítése, korszerűsítése (polg. hiv., óvoda, iskola, orvosi rendelő, könyvtár, Életház, kultúrház)	Fürged	130
41	TL Gimi tornacsarnok bővítés	Gyönk	75
42	Tanuszoda létesítése	Gyönk	600
43	Településközpont rehabilitáció	Gyönk	550
44	Hulladékudvar kialakítása	Gyönk	120
45	Szeméttelep rekultivációja	Gyönk	80
46	Művelődési ház felújítása, bővítése	Gyönk	400
47	Úthálózat felújítása	Gyönk	350
48	Busz parkoló	Gyönk	80
49	Temető megközelíthetőségének javítása	Gyönk	15
50	Belterületi utak és járdák felújítása	Gyönk	500
51	Közös hivatal felújítása	Gyönk	180
52	Gyermekétkeztetés biztosítása	Gyönk	15
53	Mentőállomás létesítése	Gyönk	200
54	Mikrotérségi iroda	Gyönk	80
55	Rendezvénysátor	Gyönk	80
56	Tanyagondnoki feladatok biztosítása	Gyönk	15
57	Ravatalozó tetőfelújítás, külső-belső tatarozás	Gyönk	5
58	Gyönk-Keszőhidegkút vasútállomás: útjavítás, várófelújítás	Gyönk	75
59	Ivóvíz- és közműhálózat teljes cseréje	Hőgyész	2000
60	Csapadékvíz elvezetők felújítása	Hőgyész	120
61	Kerékpárút létesítése	Hőgyész	60
62	Belterületi utak karbantartása, és összekötő út építése	Hőgyész	150
63	Művelődési ház felújítása	Hőgyész	58
64	Egészségház felújítása	Hőgyész	65
65	Településközpont rehabilitáció	Iregszemcse	100
66	Bartók Béla Művelődési Ház felújítása	Iregszemcse	120
67	Ivóvíz kút és hálózat létrehozása Iregszemcse, Csehi pusztán	Iregszemcse	25
68	Iregszemcse ivóvízhálózatának felújítása	Iregszemcse	300
69	Polgármesteri Hivatal felújítása	Iregszemcse	70
70	Deák Ferenc Általános Iskola felújítása és bővítése	Iregszemcse	800
71	Művelődési ház vizes blokk kiépítése	Keszőhidegkút	1,5
72	Települési szilárd hulladék kezelése	Keszőhidegkút	1,3
73	Szennyvíz elvezetése és tisztítása	Keszőhidegkút	100

74	Kerékpár út hálózat fejlesztése	Keszőhidegkút	20
75	Községháza nyílászárók cseréje	Keszőhidegkút	2,5
76	Községi temetőben urnafal létesítése	Keszőhidegkút	1
77	Községi ravatalozó korszerűsítése	Keszőhidegkút	1,5
78	A sportöltöző belső burkolása, felújítása, fűtés kialakítása szükséges.	Magyarkeszi	8
79	Szeméttelep teljes rekultivációja	Magyarkeszi	50
80	Szennyvízkezelés megoldása	Magyarkeszi	200
81	Vízelvezető árkok szilárd burkolatúvá tétele	Magyarkeszi	30
82	Járdák felújítása, térkövezése.	Magyarkeszi	20
83	Felső iskolában a vízvezeték rendszer, villamos vezetékrendszer és fűtésrendszer cseréje és az épület külső szigetelése.	Magyarkeszi	30
84	Alsó iskolában a vízvezeték rendszer, villamos vezetékek, fűtésrendszer cseréje, nagy teljesítményű fatüzeléses kazán beépítése, valamint az épület külső szigetelése.	Magyarkeszi	30
85	Idősek Klubja és a Művelődési Ház épületében a nyílászárók cseréje, belső aljzat csere és külső szigetelés.	Magyarkeszi	20
86	Felső iskolában belső akadálymentesítés és lift beépítése.	Magyarkeszi	15
87	Orvosi rendelő, védőnői szolgálat, orvosi szolgálati lakás, és a fogorvosi rendelő és szolgálati lakás épületeiben nyílászárók cseréje, tetőcsere és külső szigetelés.	Magyarkeszi	30
88	Elhasználódott belterületi utak felújítása, aszfaltozása.	Magyarkeszi.	180
89	Kultúrház rekonstrukció	Miszla	20
90	Központ rekultivációja	Miszla	30
91	Bikádi u. - Fő u. vízelvező árkok és járdák felújítása	Miszla	50
92	Hidak felújítása	Miszla	25
93	Belecska-Miszla összekötő út felújítása	Miszla	20
94	Kis utca útburkolat és vizelvezetők javítása	Miszla	20
95	Közösségi ház felújítása	Miszla	10
96	Közösségi konyha felújítása	Miszla	5
97	Könyvtár külső tatarozása	Miszla	5
98	Szennyvízhálózat kiépítése	Mucsi	
99	Szilárd burkolatú utak és járdák felújítása és építése	Mucsi	40
100	Önkormányzati épületek felújítása	Mucsi	20

101	Tájház, helytörténeti gyűjtemény kialakítása	Nagyszékely	6
102	Települési szennyvíz kezelése, ártalmatlanítása	Nagyszékely	300
103	Felszíni vízelvezető rendszer terveztetése és kivitelezése	Nagyszékely	100
104	Kisszékely Nagyszékely közötti kerékpár út létesítése	Nagyszékely	40-60
105	Belterületi utak szilárd burkolatának terveztetése, engedélyeztetése	Nagyszékely	3
106	Belterületi utak szilárd burkolattal történő borítása	Nagyszékely	100
107	Művelődési ház akadálymentesítése, és vizesblokk építkezés befejezése	Nagyszékely	10
108	Temető kerítés építése	Nagyszékely	1,5
109	Könyvtár	Nagyszokoly	2,5
110	Közösségi ház létrehozása	Nagyszokoly	45
111	Utak, járdák felújítása	Nagyszokoly	12
112	Önkormányzat	Nagyszokoly	19
113	Szeméttelep rekultivációja	Ozora	90
114	Csatornázás	Ozora	1500
115	Belterületi közutak rekonstrukciója	Ozora	500
116	Önkormányzati közintézmények megújuló energiával történő ellátása	Ozora	500
117	Konditerem kialakítása	Pári	10
118	horgásztó építése	Pári	50
119	drótkötél- és erdei akadály pálya építése	Pári	20
120	sportpálya építése	Pári	20
121	Közterületi játszótér és park építése	Pári	10
122	Információs tábla rendszer kiépítése	Pári	4
123	Térfigyelő kamera rendszer kiépítése	Pári	5
124	kilátó építése	Pári	30
125	illegális hulladék lerakók felszámolása	Pári	20
126	Templom felújítása, környezetének rendezése	Pári	20
127	Ivóvíz minőség javító program	Pári	80
128	Szennyvíz elvezetés és -tisztítás	Pári	400
129	Csapadékvíz elvezetés II.ütem	Pári	200
130	Pári-Gyulaj összekötő út építése	Pári	400
131	Pári-Nagykónyi összekötő kerékpárút megépítée	Pári	130
132	Pári-Tamási kerékpárút közvilágításának kiépítése és a burkolat javítása	Pári	70
133	Belterületi út felújítás és építés	Pári	200
134	Járdafelújítás és építés	Pári	5

135	Közintézmények villamos rendszerének korszerűsítése fotovoltaikus napelem rendszerek felszerelésével és energiatakarékos világítás kiépítésével	Pári	70
136	Polgármesteri hivatal épületének hőszigetelése	Pári	30
137	közintézmények tető cseréje	Pári	40
138	Étterem, konyha	Pári	30
139	A Pári temetőben belső járda építése és a Mária szobor, valamint a környezetének rendezése	Pári	10
140	Közösségi Ház külső felújítása	Pincehely	9
141	Faluközpont rehabilitáció	Pincehely	350
142	Felhagyott hulladéktelep rekultiváció	Pincehely	35
143	Önkormányzati úthálózat felújítása	Pincehely	40
144	Önkormányzati járda felújítása	Pincehely	20
145	Polgármesteri Hivatal felújítása	Pincehely	20
146	Napközi épületének külső tatarozása, nyílászárók cseréje	Pincehely	10
147	Művelődési Ház hőszigetelése, nyílászárók cseréje	Pincehely	15
148	Gondozási Központ külső felújítása	Pincehely	10
149	Térségi és helyi közszolgáltatási és közigazgatási infrastruktúrafejlesztés	**Simontornya**	25
150	Az egészségügyi alapellátásnak otthont adó intézmények leromlott állapotának javítása	Simontornya	100
151	Simontornyai Őszikék Szociális Szolgáltató Központ bővítése és korszerűsítése	Simontornya	90
152	Az önkormányzati bérlakásállomány korszerűsítése	Simontornya	100
153	Szárazd község szennyvízcsatornázása és szennyvíztisztítása	Stárazd	100
154	Szárazd község Önkormányzata épületének felújítása	Stárazd	30
155	Művelődési Ház rekonstrukciója	Stárazd	15
156	Ravatalozó felújítása	Stárazd	10
157	Közösségi ház kialakítása, tetőtér beépítése	Szakadát	60
158	Sportpálya, öltöző rendbetétele	Szakadát	6
159	Közterületek, parkok fásítása, rendbetétele	Szakadát	12

160	Helyi utak, járdák felújítása	Szakadát	10
161	Egyéb közösségi tér kialakítása	Tamási	10
162	főtér kialakítás, felújítás	Tamási	80
163	Játszótérprogram	Tamási	10
164	Felhagyott tejüzem a város szívében: megvásárlás, lebontás, rehabilitálás	Tamási	20
165	Közterületek bekamerázása	Tamási	50
166	Belterületi utak, járdák, parkok felújítása	Tamási	500
167	A komplex megközelítését szolgáló utak felújítása	Tamási	70
168	Vadfőző és Naprafogró Fesztivál	Tamási	56
169	Szálláshelyfejlesztés (Szálloda)	Tamási	500
170	Állami projekt szállásfejlesztésre	Tamási	500
171	Szennyvíz csatorna kiépítése	Újireg	400
172	Kerékpár út kiépítése	Újireg	150
173	Faluház komplett fűtéskorszerűsítése és nyílászáró cseréje	Újireg	25
174	Sportpálya felújítás, kiszolgáló épület kialakítása	Varsád	30
175	Támfalak megerősítése	Varsád	30
176	Művelődési ház és környezetének felújítása	Varsád	80
177	Csapadékvíz-elvezetés	Varsád	368
178	Önkormányzati közutak aszfaltozása	Varsád	50
179	Buszmegállók építése	Varsád	4
180	Önkormányzati ingatlanok felújítása, szigetelése	Varsád	20
181	Ravatalozó felújítás, előtető és urnafal kialakítás	Varsád	5
182	Vasúthálózat használhatóvá tétele	Vasútvonal által érintett települések	1000

7. FÜGGELÉK

1. számú melléklet

A kistérség elhelyezkedése

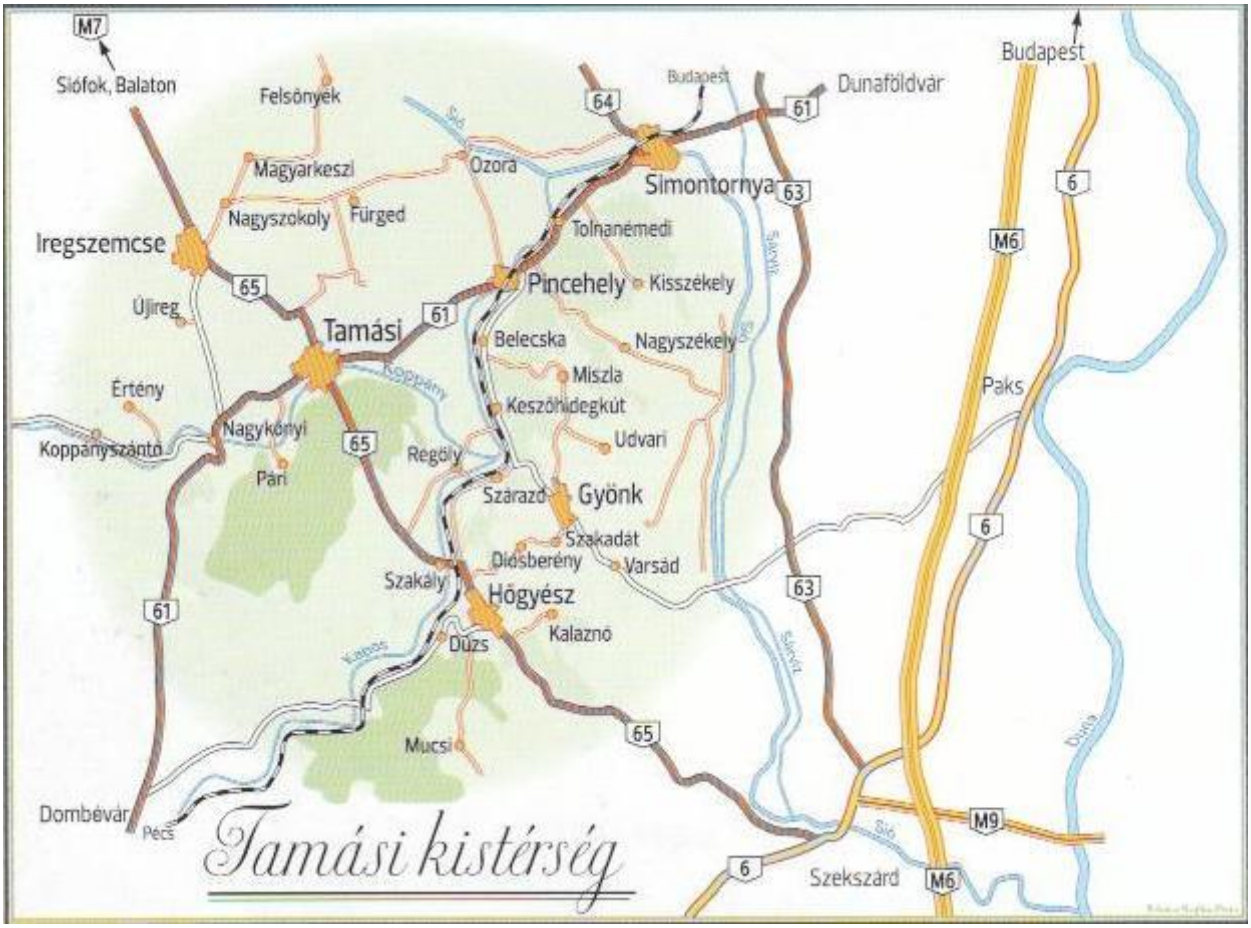

Forrás: http://www.tamasiportal.hu/index.php?mid=12

2. számú melléklet

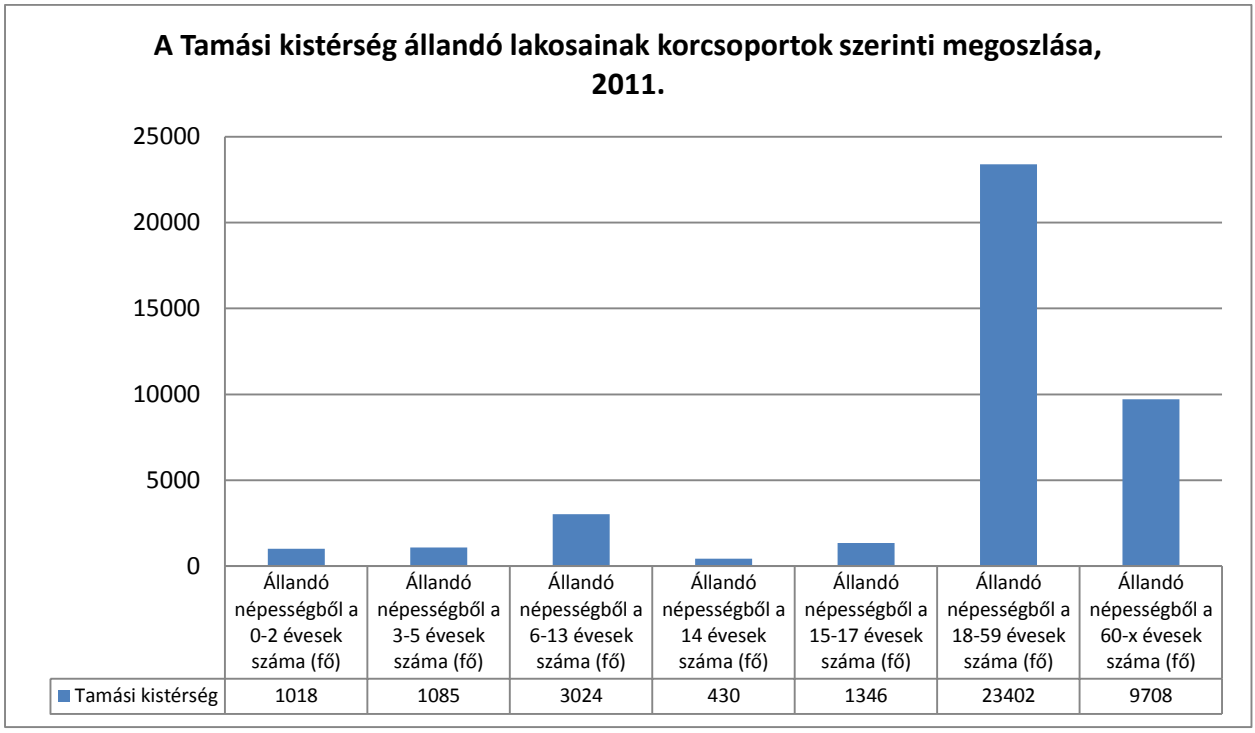

	Állandó népességből a 0-2 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 3-5 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 6-13 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 14 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 15-17 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 18-59 évesek száma (fő)	Állandó népességből a 60-x évesek száma (fő)
Tamási kistérség	1018	1085	3024	430	1346	23402	9708

Forrás: KSH adatbázis, saját szerkesztés

3. számú melléklet

Természetvédelmi területek a kistérségben

Település	Nemzetiparkigazgatóság (NPI)	Madárvédelmi terület megnevezése	Természetmegőrzési terület megnevezése	Kiemelt jelentőségű temészetmegőrzési terület megnevezése
Belecska				
Diósberény				
Dúzs	Duna-Dráva NPI		Lengyel-Hőgyészi-erdők	
Értény	Duna-Dráva NPI			Koppány menti rétek
Felsőnyék				
Fürged				
Gyönk	Duna-Dráva NPI			Szakadáti-löszgyepek
Hőgyész	Duna-Dráva NPI		Lengyel-Hőgyészi-erdők	
Iregszemcse				
Kalaznó	Duna-Dráva NPI		Lengyel-Hőgyészi-erdők	
Keszőhidegkút				
Kisszékely	Duna-Dráva NPI	Kisszékelyi-dombság		Kisszékelyi-dombság
Koppányszántó	Duna-Dráva NPI			Koppány menti rétek
Magyarkeszi				
Miszla	Duna-Dráva NPI			Kisszékelyi-dombság
Mucsi	Duna-Dráva NPI		Lengyel-Hőgyészi-erdők	
Nagykónyi	Duna-Dráva NPI			Koppány menti rétek
Nagyszékely	Duna-Dráva NPI	Kisszékelyi-dombság		Kisszékelyi-dombság
Nagyszokoly				
Ozora	Duna-Dráva NPI			Lajoskomáromi-löszvölgyek
Pári				
Pincehely				
Regöly	Duna-Dráva NPI	Pacsmagi-tavak		
Simontornya	Duna-Dráva NPI	Kisszékelyi-dombság		Kisszékelyi-dombság

Szakadát	Duna-Dráva NPI			Szakadáti-löszgyepek
Szakály				
Szárazd				
Tamási	Duna-Dráva NPI	Pacsmagi-tavak		
Tolnanémedi	Duna-Dráva NPI	Kisszékelyi-dombság		Kisszékelyi-dombság
Udvari	Duna-Dráva NPI			Kisszékelyi-dombság
Újireg				
Varsád				

Forrás: 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet, saját szerkesztés

4. számú melléklet

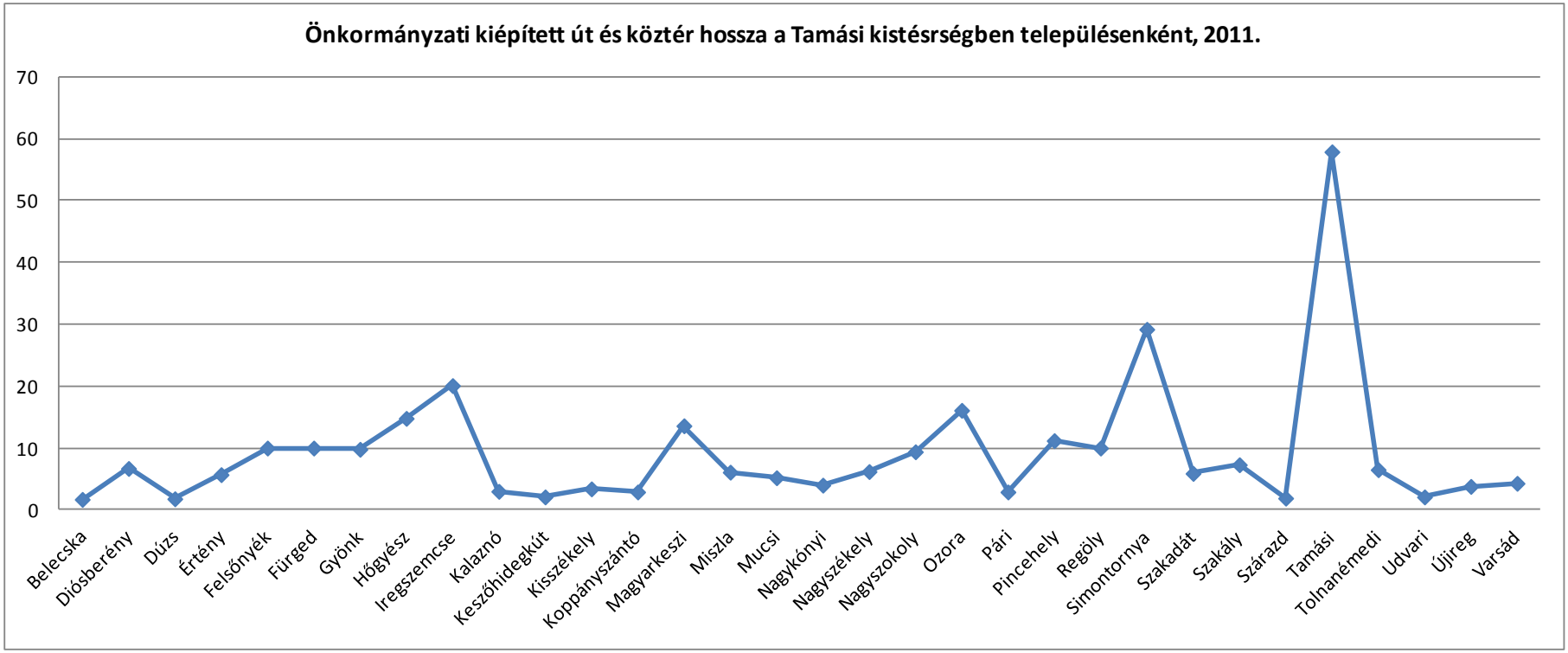

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

5. számú melléklet

A kistérség településeinek közműkiépítettségére vonatkozó adatok

2011.	**Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)**	**Villamosenergia-fogyasztók száma (db)**	**Háztartási gázfogyasztók száma (db)**	**Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)**
Belecska	138	171	29	88
Diósberény	173	204	56	140
Dúzs	115	127	37	90
Értény	240	277	24	250
Felsőnyék	492	563	145	419
Fürged	249	267		240
Gyönk	683	869	326	683
Hőgyész	1113	1397	587	1103
Iregszemcse	1035	1175	413	850
Kalaznó	102	141	28	102
Keszőhidegkút	115	141		76
Kisszékely	192	342	85	192
Koppányszántó	209	223	37	150
Magyarkeszi	608	645	173	500
Miszla	173	222	41	125
Mucsi	211	218	33	153
Nagykónyi	519	585	121	449
Nagyszékely	221	289	89	190
Nagyszokoly	408	468	76	300
Ozora	705	885	239	350
Pári	272	323		147
Pincehely	1006	1316	407	1049
Regöly	530	613	204	530
Simontornya	1760	2429	616	1543
Szakadát	136	182	84	136
Szakály	607	736	152	420
Szárazd	133	147	29	100
Tamási	3556	5181	1522	3479
Tolnanémedi	435	582	140	428
Udvari	148	156		148
Újireg	127	153	38	117
Varsád	174	196	40	159

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés

6. számú melléklet

A kistérség épített környezetének legjelentősebb látnivalói

Település	**Épített környezet**
Belecska	100 éves evangélikus temploma van. Építészeti nevezetessége a falu mellett lévő Mechwart-kastély.
Diósberény	Művelődési ház, Templom, Kulcsos ház
Értény	Római katolikus (Szent Márton-) templom: 1749-ben épült, barokk stílusban.Szentháromság-szobor. Várrom: Az egykori Kapuvár csekély maradványai. Első világháborús emlékmű. Második világháborús emlékmű. Kőkereszt.
Felsőnyék	A római katolikus templom. A református templom. Keresztek. Fejfák. Homlokdíszes házak
Gyönk	Evangélikus templom. Tájház. Kiss József német nemzetiségi magángyűjteménye
Hőgyész	Művelődési Ház. Német Nemzetiségi Gyűjtemény. Hermelines kút. Gróf Apponyi Kastély.Liechtenstein-kastély. Szent Kereszt Felmagasztalása - római katolikus templom
Iregszemcse	Viczay-Kornfeld-kastély: 1820-ban épült klasszicista stílusban. Hatalmas parkja természetvédelmi terület. Jelenleg speciális diákotthon. Kálvária-kápolna: 15. századi gótikus templom szentélyéből került kialakításra
Keszőhidegkút	Evangélikus templom, melyet 1794-ben építettek és 1994-ben újítottak fel. Toronysisakját a XIX. század végén készítették. A templom mellett találjuk azt az épületet, melyben az evangélikus egyház nyaranta ifjúsági táborokat szervez. Az ide látogató turistákat az első osztályú Bodó Vadász Vendégház tudja elszállásolni (www.bodovendeghaz.hu).
Kisszékely	Római katolikus templom: klasszicista stílusú, 1826-ból
Koppányszántó	A falu egyik nevezetessége a híres koppányszántói népviselet, melyet a szüreti felvonuláson láthatnak az ide látogatók.
Magyarkeszi	Szent Mihály római katolikus templom. Gizella hengermalom
Miszla	Katolikus templom - a XVIII. század közepén épült barokk stílusban. Református templom - 1789-91-ben épült a késő barokk stílusban. Evangélikus templom - épült az 1900-as években. Nemeskéry-kastély - XIX. század elején Nemeskéry Kis Pál építette, klasszicista stílusban

Nagyszékely	református templomegyüttes A falu jellegzetessége még a megmaradt épített környezet – a második világháború óta szinte egyáltalán nem épült új ház a településen, így a még megmaradt, jórészt gazdagabb sváb porták, hosszú parasztházak egyedi 20. század eleji hangulatot varázsolnak a falunak.
Nagyszokoly	Református templom, Római katolikus templom, Sidló Ferenc: I. világháborús emlékmű, 1923-ban emelték, Evangélikus templom, Községháza
Ozora	Pipo Vár,Római katolikus templom
Pári	Pári-Golf, Templom, Temető, Kálvária-domb ,Tájszoba
Pincehely	Római Katolikus templom (műemlékké nyilvánítva), Vörösmarty Mihály szobor, Csefalvay-kúria, Nepomuki Szent János kápolna, Apácák kútja, Millennium emlékmű, Holocaust emlékmű, II. világháborús emlékmű, Szent Vendel szobor, Szentháromság szobor
Regöly	Somolyi templomtorony – egy Árpád-kori templomrom a falu határában.Malom – a XVIII század első felében épült, ma magántulajdonban van, gazdaságként szolgál, az épületek külső jellegét megőrizve.Eszterházy kastély, Újszkítia – Régészeti és életmód rekonstrukció
Simontornya	Vár,Vármúzeum
Szakadát	Szent Flórián szobrok
Szakály	Tájház.Templom A település műemléki látnivalója a 18. században épült római katolikus templom, amelynek szentélye jelentős részben a gótika korából származik (15. század).Közterületen található faragások
Szárazd	Evangélikus templom – orgonával.
Tamási	Római katolikus Rozália-kápolna, Kálvária szoborcsoport, Római katolikus templom, Tamási Galéria, Tamási termálfürdő, Tamási kemping
Tolnanémedi	A faluban 3 templom -református, evangélikus és katolikus- található. A református templom műemlék jellegű, késő klasszicista stílusban épült a XIX.század közepén.

Udvari	Római katolikus (Nagyboldogasszony-) templom: 1807-ben épült, késő barokk stílusban.Evangélikus templom: A 19. században épült.Alsópél-pusztai római katolikus (Szent László király-) kápolna
Újireg	Római katolikus (Szent Kereszt-) templom: 1993-ban épült.Második világháborús emlékmű: 1992-ben készült.Helytörténeti Gyűjtemény.Jász emlékhely: 2000-ben, a jászok idetelepedésének 70. évfordulóján avatták fel.Zichy-kúria: A 20. század végén épült

Forrás:az egyes települések honlapjai

7. számú melléklet

A kistérség városainak testvérvárosai

Település	**Testvérváros (a települések honlapja alapján)**
Gyönk	Darmstadt, Németország, Griesheim, Németország, 1990 óta Wilkau-Hasslau, Németország, 1997 óta Bar-le-Duc, Franciaország, 1996 óta
Hőgyész	Eckental, Németország
Pincehely	Gemeentehuis, Hollandia
Simontornya	Nyárádszereda, Románia Marpingen-Urexweiler Németország Steinberg-Wernesgrün Németország Milies Görögország

8. számú melléklet

A segélyezés formái a kistérség egyes településein

2011	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek közül foglalkoztatásban résztvevettek száma (fő)	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásában részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma (fő)	Óvodáztatási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)
Belecska	6	21			9		27			2	
Diósberény	14	40	5		8	2	33	4	0	8	
Dúzs	10	29	5		14		31	2	1	8	
Értény	108	131	28		20	1	228	5	24	102	27
Felsőnyék	20	88			20	3	155	10	5	20	6
Fürged	104	145			31	1	177	3	4	69	38
Gyönk	51	119	93	121	17	5	122	8	16	49	10
Hőgyész	83	128	32	1	84		282	6	7	45	20
Iregszemcse	93	162	57	8	53	1	287	11	15	105	12
Kalaznó	23	18			9	1	35	1	1	16	
Keszőhidegkút	17	14	3		7		21	2	3	14	

2011	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek közül foglalkoztatásban résztvevettek száma (fő)	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásában részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma (fő)	Óvodáztatási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)
Kisszékely	16	56	5		25	1	33	2	1	12	
Koppányszántó	25	53	21		25	1	50	5	14	26	3
Magyarkeszi	116	347	10		55	1	271	15	34	82	
Miszla	12	18	3		33		36	4	3	12	
Mucsi	49	70	22		5		110	2	4	50	16
Nagykónyi	64	140			34	2	152	16	14	48	3
Nagyszékely	46	99	3		41	1	67	5		17	4
Nagyszokoly	82	174	10		65	1	178	11	8	65	17
Ozora	108	163	27		120	1	263	18	9	72	33
Pári	37	39	22		15		89	3	3	43	7
Pincehely	71	137	51		56	2	194	22	20	62	11
Regöly	48	94	14		36		86	9	6	17	2
Simontornya	207	317	150	37	109	1	332	34	26	207	30
Szakadát	11	24	2		2	1	22	7	1	3	
Szakály	53	126	21		90	2	161	24	11	44	7
Szárazd	13	29			4		34	3		10	

2011	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek közül foglalkoztatásban résztvevettek száma (fő)	Lakásfenntartási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Átmeneti segélyezésben részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)	Súlyosan mozgáskorlátozott személyek közlekedési támogatásában részesültek száma (fő)	Időskorúak járadékában részesítettek évi átlagos száma (fő)	Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek évi átlagos száma (fő)	Temetési segélyben részesültek száma (pénzbeli és természetbeni) (fő)	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma (rendelkezésre állási támogatásban részesülők adatai nélkül) (fő)	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos havi száma (fő)	Óvodáztatási támogatásban részesültek száma (pénzbeni és természetbeni) (fő)
Tamási	185	354	283	5	141	5	444	13	20	89	11
Tolnanémedi	49	151	16		53	3	85	4	14	43	
Udvari	36	65	5		14		43	4	6	24	
Újireg	16	35	27		14	1	36	2	3	7	2
Varsád	20	58	20	15	4		59		4	16	5

Forrás:KSH adatbázis, saját szerkesztés alap